

BENCZE MIHÁLY

VISSZAPILLANTÓ
TÜKÖR

Bencze Mihály

Visszapillantó tükör

© Bencze Mihály, 2013

504600 Săcele – Négyfalu, Str. Hărmanului 6,
Jud. Braşov, Románia, tel (00-40) 268 273 632

ISBN 978-606-624-177-9

Szedés és szerkesztés: Bencze Mihály
Lektorálás és tördelés: Kovács Lehel István
Borító: Vetró B. Sebestyén András

A könyv megjelenését Magdó István (Unicspot Ro Kft., Négyfalu) és
Mede Ferenc (Miskolc) támogatta.

Készült a Studis nyomdában
Jászvásár, Románia, 2013.

Bencze Mihály

Visszapillantó tükör

Szüleim emlékére

Bencze Mihály

1919. szeptember 25. – 2009. december 18.

Tomos Ilkó Anna

1926. január 1. – 2011. november 23.

Előszó

Kisgyerekként órákig eljátszottam a tükör előtt, tanulmányozva mozgásomat, arcomat, önmagam, majd ugyanezt folytattam az állóvizek tükrében. Iskolás koromban megértettem, hogy a tükör jó fényvisszaverő képességgel bíró felület, ami elég sima ahhoz, hogy a visszavert fénysugarakból kép keletkezzen, és a visszaverődés valamint az átlátszóság hat a keletkezett kép fényességére és színére. A *tükör* ómagyar-türk nyelven egyfajta visszatérést sugalmaz, míg latin neve a *speculum*, amiből a „spekulálás” kifejezésünk származik, amely a régi magyar nyelvben a tudományos gondolkodást, vizsgálódást jelentette.

Az ókori Kárpát-medencében használt első tükör voltaképpen fényesre csiszolt ezüstlemez volt, ami a levegővel érintkezve hamar oxidálódott és fokozatosan elhomályosodott. Szent Pál Szeretethimnusza figyelmeztet arra, hogy „tükör által homályosan látunk.” Régmúltunkban a tükör a lelket jelképezte, és a mítoszok szerint vele a lelket csapdába lehetett csalni, és a tükrőben tartani. A titánok így ejtették csapdába Dionüszosz lelkét, de Narkisszosz a saját tükröképébe szeretett bele. Egyiptomban a tükör és az élet szavak megegyeztek, ugyanezért a kelta nőket tükrükkel együtt temették el. A középkori és a reneszánsz művészetben a Bölcsesség, illetve gyakran az Erény megszemélyesített alakját is általában tükörrel a kezében ábrázolták, mert a szem erejét minden belenézéskor felerősíti. Ezért a tudósok mindig tükröt tettek maguk elé írás közben.

Hegyi ösvényeken lépkedő őseimnek a felkelő, vagy a lenyugvó nap volt a visszapillantó tükre. Édesapám szerelt először visszapillantó tükröt a kerékpáromra, és máris két ellentétes világ találkozott a tükröm felületén. Később a Volkswagen kocsim visszapillantó tükrei bontották a pillanatot három dimenzióra. Az utamon haladva többnyire előre néztem, de megtanultam körbe nézni is. Hiába vágyódtam csodák után, az élet robogott velem, néha hagyta, hogy én vezessek, de többször vette ki kezemből a kormányt az Isten, és átvezetett hihetetlen szakadékok felett.

2008. június 4-én, Marosvásárhelyen, egy konferencián találkoztam Kiss Sándor szatmárnémeti matematikussal, aki boldogan újságolta, hogy egy könyvet szeretne írni rólam, ami az erdélyi matematikusokról írandó sorozatnak lenne a második kötete. Nemsokára eljött otthonomba, és egy

néhány nap alatt elkészítette az interjúkötet gerincét. Lefékeztem, és a viszapillantó tükörre összpontosítottam, megtartva a Sándor által elképzelt fejezeteket. Elindult az emlékezések lavínája, és az elmúlt évek alatt az írott anyag túlnőtt az elképzelt könyv keretein. Önálló kötet lett, olyan, mint a hideg vízbe öntött forró ólom, vagy a robogó vonat ablakán a jégvirág, egy korszakom röntgenképe: vagyok, aki voltam, s leszek, aki vagyok. Néha könnyéren és vízen éltem, de nappali fényben szikrázik a múlt, mert lelkemben mindig a csipkebokor égett. Emlékeimből ennyi fért bele a viszapillantó tükörömbé.

Bencze Mihály

Csernátfal, 2012. december 21.

Családi gyökerek

A 2000-ben elvégzett Semino-féle, genetikai vizsgálatsorozat, Y-kromoszómás kutatási eredményei szerint: a magyar férfiak 60%-a az EU-19-es – őskőkorszakbeli – ősapa leszármazottja, a magyar férfiak további 13,3%-a az EU-18, 11%-a pedig az EU-7, 4. 8,9%-a az EU-4 ősapa utóda. Mindez azt jelenti, hogy a jelenlegi magyar férfiak 93,3%-a négy ősapától ered, és 73,3%-a már az őskőkorszakban a Kárpát-medencében élt férfiak utódja. 2000-ben, a világ egyik legszínvonalasabb folyóiratában, az USA-ban megjelenő Science-ben, Semino és 16 genetikus munkatársa közös közleményt tettek közzé. A magyar népesség vonatkozásában az alábbi megállapításokat tették: 1. A magyar nép ősei a napjainktól számított 40–35 ezer évvel ezelőtt Európában elsőnek megjelent euróoid őstelepesek között voltak! 2. A magyar nép populációgenetikai szempontból ma Európa egyik legkarakterisztikusabban elhatárolható népessége (amire az Eu19 haplotípus – őskőkori genetikai marker, a magyarokban, legmagasabb százalékarányban kimutatható jelenléte utal). 3. A magyar nép legközelebbi – genetikai szinten igazolható – rokonai a lengyel, az ukrán, továbbá a horvát nép. Zrínyi Miklós a szkíta jogfolytonosság okán mondta: *Horvát vagyok, tehát magyar!*

Genetikailag olyan, hogy indoeurópai nem létezik. Nincs szláv sem, csak *európai*, és értik ez alatt éppen a magyarságra legjellemzőbb haplotípusok csoportjával jellemezhető népeket. A magyar nép genetikailag őseurópai, természetesen a nyelvünk is és az írásunk is az! Géneket nem lehet kölcsönözni, átvenni, hamisítani, csak és kizárólag örökölni! Már a honvisszafoglalás- és Szent István-kori Magyarország lakossága is szinte kizárólag biológiailag európai eredetűekből állt. A többszintű *honvisszafoglalás* (inkább a honba visszatelepülés), László Gyula szerint is nem más, mint a vérrokonai visszatérése az őseik földjére. Kazinczy erőltette a köztudatba a honfoglalás szót, addig egy krónika se beszélt róla.

Az Eu19 haplotípussal kapcsolatosan megemlítendő, hogy az nem csak Európában fordul elő. Tekintélyes frekvenciákkal találkozhatunk Észak-Indiában, Pakisztánban és Közép-Ázsiában is, ahol egyébként a marker legnagyobb gyakoriságát éri el. Ezek azok a területek, ahol a szkíta, szaka, sumer, hun, szabír, pártus stb. kultúra kisugárzott, és történetileg vala-

mint régészetileg is kimutatható a jelenléte. Megállapítható, hogy az őstörténet kutatás egyiptomi, indiai, sumér, ázsiai elemei egy közel 50.000 éves nép, a királyi szkíták, vagy szaknyelven szólva az EU19 haplotípus kulturális epizódjai. Ezért a magyar nem származik sem a sumertől, sem az egyiptomitól, sem az ázsiai népektől, hanem az EU19 génállományú, őseurópai ősnép alkotott az említett helyeken civilizációkat, birodalmakat, a hozzátelepült populációkkal közösen.

Ezért van az, hogy a nagyon szembetűnő azonosságok mellett, karakterisztikus különbségeket mutatnak fel ezek az ősi kultúrák. Az azonosságot az EU19 őseurópai nép alapkultúrája adja, az egyedi ízt, részben a helyi lakosság kultúrája. Ettől különbözik az etruszk a pelazgtól, a föníciai a sumertől, az indiai szaka az ázsiai huntól, az ír kelta a Kárpát-medencei keltától. Ettől más az egyiptomi, a hurrita, a káld, a méd és a pártus, de az EU19 genetikai és kulturális információs tartalma köti őket össze. Ahol az EU19 őseurópai nép tartósan megtelepedett és lassan keveredett a hozzáidomult lakossággal, oda elvitte magával a gabonát, a sertést, a szarvasmarhát, a kerámiát, majd a kereket, kocsit, lovat, nyeret, nadrágot, zekét, kabátot és nem utolsósorban a hitvilágot, a vallást, a társadalmi felépítmény mellérendelő, köztulajdonon alapuló szerkezetét. Ezt nevezik ma Szentkorona értékrendnek. Gordon Childe régész szerint, a kőkorban létezett egy azonos műveltségű nép a Mezopotámia, Kárpát-medence, Kréta háromszögben. Észrevételeit 1929-ben tette közzé a *The Danube in Prehistory* művében. Az új kőkorban (neolitikum) a Kárpát-medencében három nagy műveltségek virágzott. A Kőrös műveltség (i.e. 5.000) kiterjedt Erdélyre, Duna-Tisza közére, valamint a Dunántúl Duna-Dráva szögletére. A Nagyalföldön volt az alföldi vonaldíszes edények műveltsége (i.e. 4.000). Míg a Dunántúlon a Dunántúli vonaldíszes edények műveltsége (i.e. 4000). Az utóbbi leletanyaga megtalálható a Bécsi és Cseh medencén keresztül egészen a Rajna vidékéig. H. Würm kutató igazolta, hogy a Kárpát-medencében a gabonafélék kinemesítése az őscirokekból az i.e. 6000-ben már befejeződött. Állítását igazolják a gabona termesztéséhez szükséges szerszámokat előállító kőipartelepek feltárásai és azok kormeghatározásai Tarcal, Tokaj, és Csitár határában. A Kárpát-medencéből származik: az epigrafikai és paleográfiai írásrendszer a gyökrendszerű, fraktál ősnyelvvel, a korong előtti és a korongolt kerámia, a gabona kinemesítése az őscirokekból, a fémbányászat, a fémművesség, a házi-ásított sertés és szarvasmarha, az ötvös művészet és a technikai civilizáció alapja a kerék, és a kengyel! Gordon Childe és Fritz Sachermeyre egybehangzóan állítják műveikben azt, hogy az Európai népek tanítómesterei a Kárpát-medencei szkíták voltak. Torma Zsófia és Szakács Gábor kutatásai szerint, ebbe beilleszthetők a 7000 éves tatárlakai korong rovásírással, valamint a 35.000–40.000 éves boszniai piramisok.

Czimbalmos Tivadar az *épített-táj* kutatási vonal elindítója, a *pallag-kultúra* felfedezője szerint a székelyek (Magban a Szik) ennek a kultúrának

az örökösei, immár 35.000 éve. A barcasági halmok és domboldalok is beleillenek a pallag kultúrkörbe. Pallag földrajzi és családi névként is létezik. A pallag, agroteraszként a Barcaságon a tanorokhoz is kapcsolódik. Hétfalú mindenikének magvolt a saját tanorokja, ami falu körüli kerítésként, a falu-végi vagy a mezőre vezető kapuként, vagy irtással keletkezett telepes falvakat kísérő tipikus elnevezésként maradt meg a néphagyományban. Ezek voltak az egykori fénykapuk. Bácsfalú (Abátfalva) pallag részén egykori vár is állott, romjaira épültek a mező felőli házak. Hosszúfaluban a főtér közelében volt a tanorok, kerítéssel körülvéve, hatalmas ácsolt kapuval, s ha ma is hangoskodik valaki, azt mondják rá: „akkora szájad van, mint a tanorok kapuja”. A Cenk, a Fellegvár, barcaszentpéteri dombok, a Lempes is beleillenek a pallag kultúrába. A Szik szent átjárót jelent, tehát a székely nem más, mint a szent átjárót őrző nép. Csak ehhez a vonalhoz tartoznak a Magura (Mag Ura) mint szakrális hegy, közelünkben a feketehalmi Magura (Kotla, 1290 m, innen ered a Codlea név), a garcsin-völgyi Csukjon, a tatrang-völgyi Bacsó-Csukjon, a Szlojér, és a Dong-havas (Taiwan, Tibet, Korea, Vietnám vidékein is előforduló földrajzi név). Érdekes, hogy a Magura olyan, mint egy lámpa, szakrális fényével lefedi az illető ősi tájat, és a Magurák összességének fénye lefedi a Kárpát-medencét. Úgy működnek, mint a morfogenetikus mezők. Akik a beépített tájakat készítették valamit nagyon tudtak. A precíz mérnöki munka művészettel párosult, mert nagyon kellemes látványt nyújtanak. Föltevődik a kérdés mi lett ezzel az ősi magas kultúrával. Ők egy minket megelőző lélekcsoporthoz tartoztak, akik már legalább huszonötezer éve befejezték földi pályafutásukat, ugyanakkor megjelentek a mi lélekcsoportunk első képviselői. Ekkor még lelkileg nagyon fejletlenek voltunk, hiszen a földinél primitívebb világokból érkeztünk, ki innen, ki onnan. A visszamaradottak segítettek és vezettek minket, hogy beindulhasson a mi civilizációnk, aminek most szépen a végére értünk. Ha előbbiekhöz hasonlítom magunkat, akkor mi szépen visszafejlődtünk a szellemi sötétség állapotába. Gondolhatjátok, mekkora erőket vet be most a szellemvilág, hogy mentse, ami még menthető és minél többünket megvilágosítva kiragadjon a sátáni erő karmaiból.

Szentkatolnai Bálint Gábor (1844–1913) erdélyi nyelvész mire leérettségizett, tizenkét nyelvet beszélt! Tanulmányai után megismerkedett Fogarasi Jánossal (1801–1878), akinek nyelvészeti fő műve az első magyar értelmező szótár: *A magyar nyelv szótára*, amely hat kötetes műként 1862 és 1874 közt jelent meg. Fogarasi János a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt, és Szentkatolnai Bálint Gábort az ő ajánlására küldte ki az Akadémia 1871-ben Oroszországba a Kaszpi-tenger partján élő mongolokhoz, hogy tanulmányozza nyelvüket. Így jutott el Szentkatolnai végül Mongóliába is. 1874-ben tért haza, 1875–1877-ben a Budapesti Egyetem (ma ELTE) magántanára volt, majd részt vett gróf Széchenyi Béla (gróf Széchenyi István, „a legnagyobb magyar” fia) indiai expedíciójában. 1879 és 1892 között

az oszmán birodalomban dolgozott, ekkor bejárta a Közel-Keletet és újabb nyelveket tanult meg. 1893–1912 között a Kolozsvári Egyetem ural-altáji tanszékének egyetemi tanára volt. 1895-ben részt vett egy újabb kaukázusi expedícióban. Megszerzett tudása alapján szembehelyezkedett az addigra már „hivatalos” finnugor eredeztetéssel, semmilyen nyomásra sem ismerte el annak létjogosultságát. Utolsó és egyben a legfontosabb műveit magánkiadásban hozta nyilvánosságra, szembeállva a politikai elnyomással. A kolozsvári évek alatt a tőle tanuló diákok olyan nyelveket ismerhettek meg, mint sehol Európában. Bálint Gábor kiváló lehetőséget kapott: az *Erdélyi Múzeum* folyóirat leköszölte tanulmányait, majd ott jelentek meg kaukázusi, kabard (észak-kaukázusi nyelv) tanulmányai is. 1901-ben újraértékelte a magyar honfoglalást, és megállapította, hogy a magyarok ősei a hun birodalom népei közé tartoztak. Beszélt és tanított 30 nyelven, írt mongol, török, tatár, kabard és dravida nyelvkönyveket. Ő az egyetlen, aki tudása és önfeláldozó kutatásai révén képes volt mélyebben betekinteni a magyar eredeteként esetlegesen felmerülő nyelvekbe, összehasonlítani azokat, és megtalálni a valódi forrást.

A reáltudományok oldaláról közelítette meg Teller Ede a magyar nyelv ősiségét, és axiómaként mondta ki azt, hogy: *„Új jeles felfedezésem, miszerint egy nyelv van, s az a magyar”*. Erre válaszként illik Mezzofanti kijelentése: *„A magyarok úgy látszik még nem tudják, minő kincset bírnak nyelvükben”*.

Mario Alinei olasz nyelvtudós, az *Atlas Linguarum Europae* alapítója és harminc éven keresztül főszerkesztője. Minket, magyarokat leginkább érintő felfedezését a 2003-ban olasz nyelven kiadott *Etrusco: una forma arcaica di ungherese* könyvében fejt ki, mely szerint a római birodalmat megalapító, ősi etruszk civilizáció nyelve nem más volt, mint a magyar. Könyve, *Ősi kapocs* cím alatt két évvel később magyar fordításban is megjelent, a budapesti Allprint kiadó gondozásában. Ebben a nagyszabású művében megmutatja a nyelvünkhöz való tudósi ragaszkodását. Szavak százaival és más összefüggések bemutatásával igazolja, hogy az etruszk-magyar nyelvrokonság lehetséges, sőt, bizonyosra vehető. Nemcsak a nyelvünk, hanem a történelmünk bizonyos hasonlósága is erre utal. Például a *gyula*, *zilah* és a *kende*, *kündü*- nevezetű vezérek kölcsönös jelenléte, illetve pontosabban a kettős vezetés megléte mindkét népnél, több mint véletlen. Tőle tudhatjuk meg, hogy minden bizonnyal a keletről jött etruszkok voltak Európa ősi műveltségének megalapozói, jóval a görögök vagy latinok előtt. Műveltségük kiemelkedő, de nemcsak az építés, korongozás, lótenyésztés, házépítés, többféle technikai képesség területén, hanem művészeti alkotásaik is feltűnően magas rendűek. Például a szobrászatuk a világ ősi szobrászatának, a görögöt és római is megelőzi időben és a fennmaradt remeklések is annak magas rendű voltát bizonyítja. Magyarán, Európa műveltségének megalapozói az etruszkok voltak. De például az első római césárok is közülük kerültek

ki. A Kárpát-medencében, már az időszámítás előtt, több mint kétezer évvel jelentős fémmegművelő műhelyeket és kohókat alakítottak ki. Az etruszkok egy része a Vereckei hágón jutott be a Kárpát-medencébe, másik részük pedig hajón érkezett a Földközi tengeren az itáliai félszigetre. De annak nem annyira keleti, hanem a nyugati felében telepedtek le. Már az időszámítás előtti évszázadokban háromfedélzetes hajókat építettek és szállítottak azokkal bort több európai országba, még a mostani Franciaország térségébe is. Állítólag Dante is eredetileg etruszk nyelven írta az Isteni színjátékot. Az etruszk nyelvet több tucat neves, híres tudós kutatta. Sok nyelvvel próbálták összehasonlítani addig is, amíg Alinei jó érzékkel és széles körű kutatással és gondolkodással találta meg annak ősi rokonát, a magyar nyelvet.

Lássuk, hol helyezkedik el Mario Alinei kutatása, a többi magyarságkutató skáláján. Vegyünk sorra néhány érdekesebb sumér-magyar szóegyeztést, összefüggést. Badiny Joós Ferenc és Zakar András kimutatták, hogy EMES = főpapnő, EME = anya (lásd Turul monda), MÁS-MÁS = ikrek, PÚ = fű, SZÁ = balyu, szák, zsák, SÁ = bel-tartalom (bél-tartalom, sár), KI = terület, föld, (ki, kikinda, külterület), GUR = kör, (gurul), IGI = szem, IZI = izzó, IZ = isteni lélek, MUL = pislákol, múlik, TIR = tér. Közbevetve megjegyezném, hogy többek szerint a sumér, a szkíta, és a hun nép bizonyítottan kapcsolatban volt egymással, miáltal közel sem tértünk el annyira az eredeti nyomvonaltól, amint az első olvasatra tűnik. Persze, más ősnyelvekkel is léteznek közös szavaink, ilyen az ógörög, etruszk, türk, alán, bolgár, mongol, perzsa, és a kínai. Cserép József professzor publikálásai alapján, 6500 a hellénkor előtti időkből való ógörög szóból 4000 megtalálható a magyarban. Nemkülönben érdekesek a következő ujjur alapszavak; apa, test, száj, ló, nap, szív, szem, fej, rossz, anya, jó, vagy a lánka, szoba, béka, szabla, pataka, pata (mint út), amik egyben szanszkrit kifejezések. S ha már Indiánál tartunk, lássunk egypár földrajzi elnevezést is, úgymint a Barna, Kókai, Tura, Tisza, Buda, Bihar stb. Szinte az egész világon (kivéve Ausztrália) fellelhetőek olyan elnevezések, melyek a helyi nyelvekben gyökértelenek, ellenben magyarul értelmezhetőek. Ezen nevek vizsgálatával foglalkozik a Dr. Vámos – Tóth Bátor által elindított Tamana tudomány. És még nem szóltunk Móricz Jánosról, aki állítólag magyarul kommunikált bizonyos dél-amerikai indián törzsek tagjaival. Most már meg sem lepődünk azon, hogy néhány független őstörténet kutató, például Baráth Tibor számos egyiptomi írást fejtett meg a magyar nyelv és rovásírás szabályait alkalmazván. A Tordason talált bronzfokos legalább 7 ezer éves. Forrai Sándor rovásszakértő a székely-magyar rovásírást alaki és hangtani szempontból vizsgálva 50%-ban főnői, 43,4%-ban etruszk, 28,6%-ban török (türk) kapcsolatot mutatott ki. Mindehhez kapcsolódnak Angela Marcantonio, Mario Alinei és Michelangelo Naddeo olasz kutatók munkái, melyekben bebizonyítják az ősi írások, ABC-k közös töről származását, továbbá megállapítják a székely-magyar ABC elsődleges voltát. Igen, a pásztoraink *ákombákomjairól* lassan kiderül, hogy a

világ egyik ősi, ha nem a legrégebbi írása. Márpedig, ha az egy hang, egy betű bijektív szabályát őrző, a magyar nyelvre szabott írásunk ilyen régmúltban gyökerezik, akkor ennek igaznak kell lennie a nyelvünkre is. Így talán mégsem lehet igaza a *mindent csak kaptunk, innen-onnan átvettünk* hamis állítását hangoztatóknak. Pláne nem lehet igaz egy viszonylag kevés szógyökből kihajtó, szóbokrokból összeálló színpompás, és mégis egységes csokor, az édesanyanyelvünk esetében. Már csak azért sem, mert a szokásos forrásként megjelölt idegen nyelvek többsége nyelvünk keletkezésének idejében egyszerűen nem létezhetett. Hideo Matsumoto oszakai orvosprofesszor 1988-ban bemutatta az egész világot lefedő, úgynevezett gamma marker vizsgálatának eredményeit. Az egyik jellemző fehérjekombináció csak Japánban, Koreában, Belső-Ázsiában, a dél-amerikai indiánoknál, és Európában egyedül a magyaroknál mutatható ki. Ráadásul a népzenei egyszóségek szinte egy az egyben lefedik a marker vizsgálat eredményeit. Ez is igazolja Bartok Béla megállapításait. Az eredmény meglehetősen elgondolkodtató, de jobb, ha nem vonunk le végkövetkeztetéseket. Ugyanis, a magyar lakosság esetében az európai változatok a dominánsak. Tatárlakán a legmodernebb kormeghatározások szerint az úgynevezett folyóközi kultúrákat, mintegy másfélezer évvel megelőző, írásjeleket is tartalmazó agyagkorongokat találtak. Európa közepén pedig 30-40 ezer éve él egy nép, akinek sumer, egyiptomi, dél-amerikai, közép-ázsiai, szkíta, hun, föníciai, etruszk, török, finnugor, stb. kötődései vannak. Tomory Zsuzsa a *Magyarság helye e világban* című írásában azt írja: „*Hazánk Isten kegyelméből az emberiség ősanja, az emberiség Aranykorának hordozója. Innen vándoroltak ki egyedeink a világ minden tájára, s éppen ezért nyelvünk valamennyi utódnelvben fellelhető. Nem azért, mert ezeken a helyeken ringott a bölcsőnk. Ezen utódnelvekben a teremtés menetének szerkezeti egysége nincsen jelen, csak a magyarban*”. Igen, lassacskán kiderül, hogy a *hivatalos magyar* állásfoglalás szerint gyéren lakott *puszta*, a Kárpát-medence valójában az őskortól kezdődően Európa legsűrűbben lakott területe. Itt voltak Európa első bányái, nemesített gabonái, ércfeldolgozó üzei, stb. Isten nyelvünkbe, nyelvünk szerkezetébe rejtette a teremtés rendjét. Nyelvünk a teremtésben gyökerező, abból fejlődő, virágzó és terebélyesedő ősnyelv. Aki ismeri nyelvünket, otthon van a teremtés rendjében, mely nyílt titok mindaddig, amíg él magyarja a földön. Hagyományainkból épített magának vallást az ótestamentumi nép, s századokkal később ennek kinövése, a Római Egyház anélkül, hogy magyar hitvilágunk lelki lényegét keresték, vagy megértették volna. A világnak meg kell tanulnia hinni abban, hogy az Isten szeretet, a közötté és közöttünk levő szer (szerződés, mely szerez és terem) axiómája szerint is.

Varga Csaba (Mezőcsoknya, 1945. október 28. – Pilisszentiván, 2012. június 15), egykori matematika tanár, majd filmrendező 1999-től leginkább az íráskutatással foglalkozott. Elméletét arra az egyszerű tételre építi, hogy

a fejlődés az egyszerűből halad a bonyolult felé, ezért elveti a hagyományosan elfogadott írásfejlődési modelleket, amelyek szerint az írás korai képirások, piktografikus jelek fokozatos egyszerűsödésével alakult ki. Elméletének végkövetkeztetése, hogy az írás alapjai Európában, több mint 35.000 évvel ezelőtt jöttek létre, és 6000 évvel ezelőtt már kész írásrendszer hatolt be a Közel-Kelet térségébe. Ezt a feltevést látszik igazolni kanadai kutatók legfrissebb következtetése. Ebből az ágból alakult ki a sumér ékírás és az egyiptomi hieroglifírás is. Ugyanakkor az Európában használatos verziója megmaradt eredeti formájában, és ezt ismerjük rovásírás néven. Aczél György 1924-ben adta ki az *Ősgörög eredetünk és a szkíta-kun nyelv* könyvét, melyben megvizsgál 2500 szóazonosságot, vagy avval egyenértékű hasonlatosságot. Varga Csaba az *Őgörög: Régies csángó nyelv* (Fríg Kiadó, Budapest, 2004) könyvében, pedig a moldvai csángóság vonalán igazolja a pelazgok ősmagyar eredetét. Kína történelmében ismert a csángó törzs, ami nyelvükön *jó embert* jelent. Keöpe Viktor, a Hétfaluból elindult Ázsia-kutató is felgöngyöltette a rokonsági szálakat. Barabási László csíkszeredai történész is észrevette az ázsiai csángó, a hétfalusi csángó, és a dél-amerikai indiánoknál is előforduló csángó törzsek hasonlatosságát.

Karaul táltos szerint a Kara törzs egyik része, amely a róla elnevezett Kara-öbölbe (Bahia de Caracuez) a VIII. század vége felé érkezett, azonos a magyar Királyi Szkíta törzzsel, amely Indián keresztül, visszatért Ecuadorba, megalapítva a régi Quito (Két-Ős) birodalmat. Itt a Kitus birodalomban, az ötezer méternél magasabb Kordillerák hegyei között és az Amazonas medencében még most is élnek magyar indián törzsek, mint a Cahari, a Mochica, a Puruha, a Cayapak, a Salasaca (Zala-szaka). A Kara-öböl közelében levő Mánta város régi neve Jokay. Rengeteg magyar ősi név fordul elő, mint a következő helységnevek: Mór, Lakta, Úr-kő, Pest, Pil, Turulpuszta (Turu-Puxa), Aliga, Lelle, családnevek: Tanay, Damma, Taday, Momay, Zillahi, Darvas, Révész, Ravasz, Bálint (Balin), Balogh (Balhug), Kona (Kónya, ami nő, vagy anya), és keresztnévek: Béla, Kinga (a mindenkori uralkodó neve is egyben), Kata (Kácha), Katus (Két-ős). Mindezen állításokat a Kland-tekercek is igazolják, amit 1967-ben Mexico City közelében találtak, ami egyben leírja az elsüllyedt Mu kontinens történetét, műveltségét, viszonyait. A régi Kitus birodalom területén rengeteg halomsír található (akár a Barcaságon), bennük lékelt koponyák, fokosok, kettős kereszt, országalma. A hegyek bércein szent kegyhelyek, templomok maradványai ékeskednek, melyeket óriások építettek. A boltíves építkezést ismerték a Karák, temetkezési módjuk a halomtemetkezés volt. Az elhunytal együtt temették el a kedvenc holmiját és fegyvereit. A végén halotti tort ültek. A fehérben temetkezés a kitusiaknál ismert forma volt, a Barcaságon 1954-ben volt utoljára fehérben temetkezés. Kitűnően kezelték a buzogányt, a kopját, a parittyát, a gerelyt, az íjat, a fokost, ami egyben a vallási szertartások része is volt. Mindezek nagyon hasonlítanak a barcasági mitológiánkhoz, hisz Krizba várát, a Barca-

ság lecsapolását az óriások végezték, vizes ruhájukat pedig a szentpéteri hegyeken szárították, és a Hegyeshegyen imádkoztak. A Magura, a Cenk, a Batka, a Bolnok (1187 m), a Szénhegy, a Csuklyon, az Estere, a Muszkaasztal, a bodzai havasok, a Csukás ormain szent beavatóhelyek, szakrális központok működtek, szent tüzekkel küldték a híreket. A bodzai határátkelő útvonalán található a Csaba kövei. A kitusiak szerint Csaba (Chabu) visszatért Nagy-Székítiába, és ő Chan-Chan-ban, Észak-Peru híres városában halt meg agg korában. Itt is elevenen él a magyar mitológiában ismert *Kán Opoz híres hajós*, aki azonos Thor Heyerdahl által Kon-Tiki-nek nevezett mitológiai személlyel, akit a magyar mese és mondavilág még azokból az időkől őrzött meg, amikor a magyarság Kán Opoz vezetésével hajóra szállva áthajózott az Óperenciás (Csendes-óceán) tengeren, hogy mint az utolsók, akik Székítiából jöttek, megérkezzenek a Kárpát-medencébe. A dél-amerikai vonalat többek közt Móricz János kutatta, és dolgozta fel. A magyarul értő suár indiánok segítségével ő tárta fel a Kondor hegység Tayos barlangrendszerét, ahol a földalatti világban élnek a cunki, runki, indián és aritán más dimenzióhoz is kapcsolódó népek. Itt őrzik Atlantisz tudományát, kultúráját.

Mivel a Cenk árnyékában élünk, érdemes egy kicsit kitérni e név jelentésére. A magyar *hon* szó, amely jelenti a lélek földjét, és a lélekanyát is, a napot, sokféleképpen alakult. A legfontosabb a 'hon' > 'kon' > 'con' > 'csony' vonal, ahol tulajdonképpen csak a mássalhangzók számítanak. E gyökök a nap valamely tulajdonságát jelenítik meg. Egyik leggyakoribb jelentése a napíve utáni forduló. Ha rátekintünk a Cenkre látható, hogy miért is ez a neve, aminek a jelentése: *napkő*. Cen = nap, k = kő, ami ómagyar fogalom.

Turgun Almas (a Turgun gyakori név a türk népeknél, de egyben turisztikai város Ujguriában, az Almas kapcsolódik az Álmos, Almás nevekhez) megírta Ujguria történetét, de a kínai diktatúra elkobozta majdnem az összes megjelent példányt és elégette, a szerzőt pedig bebörtönözte. Megkezdődött Ujguria és Tibet megszállása, történelmének a hamisítása, a több millió kínai betelepítése, és egy olyan érthetetlen népirtás, aminek ma tiltakozási lehetőség nélkül, csak pusztá tanúi lehetünk. Krisztus előtt félezer évvel a proto-ujguroknak a Bajkál-tótól (Bei hai, azaz Északi tenger) délre, a Jeniszej-folyó (Ana sai, azaz Anya-folyó), valamint az Irtis közti tájakon volt a legősibb szállásterületük, ugyanabban a térségben, ahol annakidején a hunok is éltek. Tonjukuk hadvezér emlékére hatalmas sztéléket (kőoszlopot, Írott-kőt) állítottak fel birodalmuk akkori központjában, a mai Mongólia területén, az Orkhon és mellékfolyója, a Tuul (Tola) partján. A hatalmas oszlopok négy oldalán rovásírással, meglepően magas irodalmi színvonalon foglalták össze a türk állam létrejöttét, a sokéves ádáz harcot, végül pedig a türk népek egyesítését és győzelmét. Turgun könyveiben említi a csángókat (changgo) és a székelyeket (saku) is. Szerinte a csángó harcias népet jelent, ők voltak a hunok előcsapatai, és a legnehezebb csatákat vívták. Természeti katasztrófa miatt egy részük továbbvándorolt, az ősi tele-

pük Udun (vagy Hotan), ami Ürümcsi (Ürümqi) fővárostól 200 km-re van. Ürümqi (gyönyörű legelő, öröm benne lenni) az egykori Dzsungária nagymúltú városa, amely a Selyem Út mentén helyezkedik el, több mint két millió lakosából mára csak 300 ezer az uigur. Khotan (Hotan) 114 ezer lakosával a Tarim-medencében Kunlun hegytől északra, a Takla Makan sivatag sarkában, szintén a Selyem Út mentén helyezkedik el. Khotan körül hét mellékváros található, melyek sokban hasonlítanak Hétfaluhoz. A Khotan (Kotány) itt elterjedt családnév is, de ismert a Khotan Kodán kiejtése is, ami a barcasági Hosszúfalu-Felszeg gúnyneve. Felszeget, csak a Tatrang vize választja el Tatrang falutól. 1901-ben Stein Aurél Khotanban ősi temetkezési helyeket, és szobormaradványokat, és jól tartósított kaukázusi típusú múmiákat talált. Sok kékszemű uigur élt itt, arcuk teljesen európai. A barcasági csángók és khotaniak közt nagy a hasonlóság. Népdalkincsük azonos eredetű, népszokásaik nagyjából megegyeznek. Az építkezés, a földművelés, az állattartás hasonló vonásokat mutat. A puli kutya, a piros paprika, a töltött káposzta azonos nálunk és náluk is. Kőrösi Csoma Sándor titkosított iratai még sok új meglepetést tartogatnak. A 30 milliós uigur testvéreink országában, aminek nagyobb részét most Kína bitorolja, majdnem száz eltitkolt ősi piramis található. Hogy ne tudódjon ki, a kínaiak betakarták földdel, fákat, cserjéket és fűvet ültettek. A titkot a műholdak fejtették meg. Kokonor vidékén a Loknor-medencében fordított piramis is található, melynek a megfelelőjét Magyarországon a Káli-medencében találjuk. Az uigur piramisok, a boszniai Nap piramis, az egyiptomi és a dél-amerikai piramisok (és nemso-kára Erdélyben és a Barcaságon felfedezésre váró piramisok) a magyar népek civilizációs terméke, és a bennük fellelhető rovásírással kódolt információk az emberiség történelmét tárják elénk. Ha a tudósok objektíven folytatják a történelmi összefüggések feltárását, akkor nemsokára teljesen át kell írni, a mindig is a győztesek által hamísított történelmet.

Háromezer évvel ezelőtt, Kr.e. I. évezredben Aleppo városa az önálló Arpad fejedelemséghez tartozott, állapítja meg a *Cambridge Ancient History* történelmi monográf sorozata. Az 1970-ben kiadott *The New American Bible* is, amelyhez VI. Pál pápa írt előszót, 909. oldalán megerősíti az önálló államisággal rendelkező Arpad fejedelemség létét. *Az asszír haderő évekig ostromolta a fejedelemséget. Annak fővárosa azonban három évig ellenállt, míg végül Kr.e. 740-ben az asszír haderő a füstölgő romhalmazba bevonulva, ott már élő embert nem talált* – tudósít az Aleppo városától északra húzódó Arpad fejedelemségről az *Encyclopaedia Hungarica* (Calgary, 1998). Homsz városa mintegy félúton fekszik Damaszkusz és Aleppo között. Azt talán még kevesebben tudják, hogy mi volt Homsz városának régi neve. Amint arról az Ausztráliában kiadott angol nyelvű *Syria* című útikalauz 200. és 219. oldalán tudósít, Homsz városának régi neve Emesa volt. (Lonely Planet Publications Pty Ltd, Hawthorn, Victoria, 1999).

A barcasági csángók őstörténetének a megértésében a legfontosabb a Tatrang név megfejtése. A barcasági Tatrang egyben falu, folyó és völgy szent névazonossága, egy nép ideális élettere, bölcsője. Tatrang a tenger szint felett 506 m magasan fekszik, a 45,76667 földrajzi szélességi és 25,83332 hosszúsági fokok metszéspontjában. Itt azt is meg kell jegyezni, hogy a Tatrang, és Tatrangi, mint családnév is ismert. Üzbegisztánban szintén található egy Targan (Tatrang), ami egy egész hegyoldal és település rész, koordinátái 38,061944 szélességi és 66,535833 hosszúsági fok. Tatrangol alakban található folyó Afganisztánban, koordinátái 33,843889 szélességi és 67,100556 hosszúsági fok. A negyedik Tatrang Ujgurhonban található, a mai Kína területén. Címe: Tatrang County, Qiemo City, Xinjiang Uygur Zizhiqu Province, 841903 P. R. China, földrajzi koordinátái: 38,4667 szélességi fok és 85,6333 hosszúsági fok. A tengerszint felett 1158 méteren fekszik, a Takla Makan sivatag szélén, a Qarqan He folyó völgyében. A Tat-rang (Thatrang, Tathranl) nevet, ha a magyar ősnyelv szerint nézzük, akkor azonnal szembetűnik: Tatra + ng szóösszetétel. Az utolsó szórész -ng = nagy jelentéséből: Tátra-nagy jelentést adhatunk neki mai hangalakkal. Most már csak az a kérdés, hogy mit jelen a Tatra- fogalomrész. Mivel nem tűnik ki, hogy a nagy szórész mire vonatkozik, vagyis az alanya, fel kell tételeznünk, hogy az első szórészben van elrejtve. Ha tovább etimologizáljuk, akkor a Tat-rang felbontáshoz jutunk. Ismét a második szórész ismerős, mégpedig ra-ng formában, amiből egyértelmű, hogy a Rá Napisten és a nagy szavak összetételéből képződött, így a Rá-nagy = Nagy-Napisten szolgálata az, ami rang-ot jelent az életben. Már csak a Tat- szórészt kell megfejtenünk az eredményhez. Mégis melyik ősi szavunkkal vethető össze ez a szórész: Tátos, Táltos, vagyis egy ősi papi fogalommal. Ebből kiindulva csakis vallási eredetű fogalommal állhatunk szembe. De ha ómagyarul gondolunk e fogalmunkra, azonnal a tát = kitátja a száját, vagyis a papi igehirdetésére. De átvitt értelemben a kitát megfelel az magas helyeken és hegy-csúcsokon az égiekhez, közvetlen a Napistenhez imádkozó ókori pap szájához, amit kitát annak érdekében (tátott szájú), hogy a Nap fénye beleszálljon az ő lelkébe, és amit majd közvetít az igehirdetéskor a hívőivel. Nos, innen érthetjük meg a Tátra-hegység fogalomképződését. De hasonló eredetűek a kitáru, kinyit, tárt kapuval vár stb. fogalomtársításaink. Erdélyben még ismert a tanor fogalma, a kerek templom kitárt (nyitott) kapujával, mint ahogy az ilyen templomokban tanított a tanár (tátos). A Tátra-hegység a Napistenhez-kitát, kitáru, vagyis nyitó fogalomértelmezésből eredt ősi szóképzésünk. Hiszen az ősi templomok mindig magas helyekre épültek. Valahogy a Napistenhez tartozás terméke a folyó vagy völgy, de akár mint helységnévként a Tatrang fogalma (Tátrához tartozó?). Lehet, hogy a Tátra-hegység lakói is ugyanazon népek lettek volna? Még létezne az égi nő értelme is. Még a That- vagy a Tath- forma mutat azonosságot az egyiptomi Tót = Thóth, mint tudós pap szóképzéssel. Összefoglalva Tatrang jelentése:

Nagy-Napistenhez-tátó (nyitó) hely. A négy ismert Tatrang (több is lehetett) a Tatrang főtálosok, beavatott magyar papi kaszt megnevezése és szálláshelye, mágusközpontja volt, melyekre jellemző volt a folyó, a völgy, és a szakrális épület, ami köré kialakult a település és a jövő.

A Kr.e. a VII–VI. században hatoltak be a Kárpát-medence keleti és déli részébe az Iráni-magasföldről származó szkíták. A velük rokon agathürszökkal együtt az Erdélyi medencében Kr.e. 525-ben telepedtek meg. Kr.e. a III. században a kelták is megjelentek. Érdekes, a magyar és a kelta-ír népmesékben a tündérek hasonlósága. Ellenben csak a magyar népmesében van Üveghegy. Az Üveghegy a valóságban is létezett a mai Irak területén, de az amerikaiak lebombázták. A római birodalom keleti határát képező dunai limesre, az időszámításunk kezdete körüli időkben ránehezedett a barbárok egyre szorítóbb nyomása. A Kr. utáni első évtizedekben, különösen a germánok harcias néptörzse, a markomanok jelentettek veszélyt, és az iráni eredetű szarmaták egyik törzse, a jazig. Ekkor épültek az Olt völgyében található várak is. A hunok által megindított népvándorlási hullám számos más népet is sodort a Kárpát-medencébe, így az iráni eredetű alánokat és a türk eredetű protobolgárokat is. Majd jöttek a kvádok, vandálok, roxolánok, gepidák, gótok, szlávok. Herodotosz írásaiban említi a barcánokat, mint a Barcaság ősnépét. A belső ázsiai hunok őshazája feltehetően a Hoang ho kanyarulatának síksága, illetve Ordosz környéke lehetett. Mint belső-ázsiai törzsszövetség, már a Kr. előtti első évezred elején részben türk, részben iráni, részben altaji- tehát zömében európid testalkatú -és más népek szövetségéből állt. Birodalmuk a Kr. előtti II. században, a Tárim-medencétől az Iszik közig, a Szaján-hegységtől a Bajkál-tóig, magába foglalta a mai Mongólia területét; határai állandóan változtak. A hun birodalom a Kr. előtti I. században véglegesen kettévált. Nagyobbik fele egyúttal a hunok többségét is magába foglalta, Csi-csi vezetésével függetlenségét megőrizte, elhagyta a hun nép ősi észak-mongóliai szállásterületét és onnan nyugat felé vonult. Csi-csi főkirály elhatározása indította meg a nagy nyugati irányú népvándorlást, mely sok megtorpanás után, évszázadok múltán elérte Belső-Ázsiából kiindulva az Atlanti-óceánt. Pannónia 433-ban lett a hunok szállásterülete. Attila, 453-as halála után a hunok maradékai a mezőszégi Csigle-mezőn maradtak, innen pedig a székelyekkel benépesítették Erdélyt is. A hunok embertani megjelenése hasonló az avarokéhoz és az Árpád népéhez (turáni, taurid, pamír, stb. típusok). A kínai Évkönyvek íróinak tanúsága szerint a hunok nem hasonlítottak a mongolokhoz, inkább türk és perzsa kinézetűek voltak. A hunokkal érkezhettek a Barcaságra és több Kárpát-medencei peremvidékre a csángurok, a csángók ősei, az ujugurok rokonai. Ezt népművészetünk is bizonyítja. 1960-ban kínai történészek érdeklődtek a csángók iránt, de a kádárista történészek *már nem tudtak rólunk*. Az avarok ötvözdésének idejét a belső-ázsiai türk birodalom alapítása előtti időkre tesszük. Az avarok a törökség legősibb, a hunok után nyugatra vándorolt ogur cso-

portjához tartoztak. A kínai krónikák a zsuanszuánokat először a Kr. utáni 185. évben említik, akik ekkor Kelet-Turkesztánban, Turfánban éltek; kán-ságuk Mandzsuriától a Tárím-medencéig terjedt. Az V. században alapított birodalom egy részét a hua törzs alkotta, amelynek a korábbi kínai kiejtése a *var* volt. Egy másik nézet szerint a kínai források által vár-hunoknak (heftalitáknak, vagy fehérhunoknak) nevezett nép Közép-Ázsiában az Altaj vidékéről érkezett. Önálló államukat Baktriában Kr. után 350. körül hozták létre, majd ők voltak azok, akik 463 táján megindították a szavir-ogur népmozgást. Itteni birodalmukat a türkök és a perzsák 558-ban megdöntötték. Az avarok első csoportja 568-ban foglalta el a Kárpát-medencét. Az avarok híres kagánja Baján volt. Az avar birodalom fénykora idején, a Dontól a Bécsi-medencéig terjedt.

Az avarság második nagy korszakának kezdetét, a 670-es évekre tesszük, amikor új testvérnép érkezett a Kárpát-medencébe. E mozgás hátterében Kuvrat egyik fia Küber, népével az avar kagán fennhatósága alá költözött Pannóniába. Küber hamarosan tovább állt, de népe, az onogurok népe itt maradt. A források az avarokat államuk megszűnése után nem nevezik avaroknak. Egy 860-ban kelt oklevél *avari, qui dicuritur ungari* kitéltet alkalmazza rájuk. Árpád honvisszafoglaló magyarjai 895-ben újraszervezik a Kárpát-medencét. Stratégiaiilag megerősítik a peremvidéket, az átjárókat. Így Hétfalu lakossága védősáncokkal (Tatárhányás, Ósánc) és földvárakkal (Bolnoki vár, Ósánc-vár, Szentpéteri várrendszer, Nyéni várrendszer, Tömösi várrendszer, Cenki várrendszer, Brassó-Bolonyai várrendszer, Csukás-várrendszer) védelmezték a rájuk bízott Barcaságot, amit állítólag az Árpád-kori Barca vezér kapott ajándékba.

A hatodik században íródott Csou-dinasztia évkönyve szerint a türkök ősei a Nyugati-tenger partján éltek, ami talán a Balhas-tavat jelenti, de nem zárhatjuk ki, hogy esetleg a Kuku-nórt nevezték így. Akkoriban a hunok szövetséges népei voltak, akik nagy önállóságot élveztek. Vezető törzsük az Asina volt, ezt a nevet viselték a későbbi nagyhatalmú türk kagánok is. Egy-szer, a türkök háborúba keveredtek más törzsekkel és az Asian-klán tagjait egytől egyig kivégezték. Egyedül egy tíz éves kisfiú maradt életben, akit a katonák megsajnálta és megcsonkítva a vadonban hagytak. A haldokló gyereket egy nőstény farkas vette gondozásba és kölykei között őt is felnevelte. Amikor a fiú felnőtt, a nőstény farkast feleségül vette. Az égi farkas áldott állapotba került, éppen akkor az ellenség megtudta, hogy a fiú életben van, ezért elindultak, hogy elpusztítsák. Akkor – égi segítséggel – a nőstény-farkas és a fiú a dzsungáriai Kocsó melletti barlangokba menekült és ott tíz fiúnak adott életet, akik megerősítették nemzetségüket és visszavették őseik földjét. A nőstényfarkasról pedig megemlékeztek és a türkök lobogóin farkas fejet rajzoltak. Egy másik, szintén a Csou-dinasztia évkönyvében fennmaradt történet szerint a türkök őse a Góbi pusztaság északi részén élt, a hunoktól északra. Vezetőjüket Abam bégnek nevezték, aki arról volt neve-

zetes, hogy anyja egy nőstény farkas volt. Feleségül vette a Nyár és a Tél istennőit, akik négy fiúval ajándékozták meg őt. Az egyik fehér hattyúvá változott és az égbe távozott, a többi háromból pedig hatalmas türk törzsi vezető vált. Közülük kerültek ki a kirgizek is. A legidősebb, Nür torluk saját törzsét türknek nevezte el. Tíz fiából a legkisebbet Asinának hívták, ő egyesítette a szétszórta élő törzsket és megalapította a nagy türk birodalmat. A VI.–VII. századi Szuj-dinasztia tudósítása őrizte meg a legvalóságosabb történetet a türkökről. A krónika megöröktette, hogy a türk Asina-nemzetség Za Hu-tól származik, akik a mai Kanszu-tartomány Pingliang környéki településein éltek, a IV–V. század között. Valószínűleg az Északi-Liang dinasztia urai között éltek, vagy velük szövetségben. Az V. század közepén egy rokon törzs, a szienpik legyőzte őket, ekkor a hunok menekülni kényszerültek. Nyugatra, egészen az Altaj-hegységig menekültek, ahol elfogadták az egyik hun-utódnép, a zsuanszuanon fennhatóságát. Mivel kiváló kovácsok voltak, ők készítették el uraik vértjeit. A kínaiak szerint onnan ered nevük, a türk is. Hétfalu Türkös (Türk-Ős) falvának eredete is a magyar-türk testvériségre vall.

A honvisszafoglalás után a Szent István nevéhez fűződő államalapítás előtt főleg a keleti lovas testvérnépet, a besenyőket fogadták be. Először Taksony engedte be őket 960 körül, majd 1074 körül jöttek nagyobb számban a gyepűk védelmére. Majd jöttek a testvér uzok is, akik a besenyőkhöz hasonlóan a nyugati türk birodalom népei közé tartoztak. A besenyők sumér neve ki.en.gi (Föld Én Küld), kingi, kangli volt. Lásd Afganisztánban Kandavar és Iránban (Lurisztánban), a Kandahar ismert neveket. A Testőtó vidékén a besenyőket kangar szóval illették, ami magyarföldi embert, azaz dentumagyari embert jelent. Egy kínai forrás a besenyőket pejzsunak nevezi. A bese szó, a török nyelvben sólymot jelent, így kapcsolódik a magyar turulhoz. A besenyő az első történetileg ismert kipcak-török nyelvet beszélő nép Európa történetében. Az ezredfordulón, a magyarok és a lengyelek országaikat a nyugati kereszténységhez csatolva, államot alapítottak. A nomád gazdálkodásban rekedt besenyőknél az államszervezés feltételei nem jöttek létre. Amikor a XI. század közepén a nomád népek vándorlásának újabb hulláma elérte Európát, a besenyők nem tudták feltartóztatni az uzok keleti támadásait. Az egész nép továbbvándorlására már nem volt lehetőség; a környező letelepedett és megszervezett népek államainak gyűrijében a besenyők lassan felmorzsolódtak.

A besenyő fejedelmi székhely Fejér megyében volt. A barcasági csángóság is sok-sok időn keresztül Gyulafehérvár fennhatósága alá tartozott. A királyi birtokon élő, kollektív szabadságot élvező besenyők katonai szolgálattal tartoztak a királynak. A besenyők többsége vizenyős, rétes, legelőkben gazdag területeket foglalt el, melyek ősi életmódjuknak jól megfelelték, és amelyekre a magyarság nem tartott igényt. A legrégibb erdélyi helyneveink egy része a besenyőknél maradt fenn. A Barca, Tölcs (Töröcsvár), Tömös,

Zajzon, Tatrang, Brassó (Bara-szu = szürke víz), besenyő jelentése közel áll az ómagyar eredethez.

A XI–XII. században a Tömös-, Tatrang-, és Zajzon-patakok mellett, a szorosok bejáratánál csángúr, székely, magyar és besenyő határőrök szállásai álltak. Ezekből alakultak ki Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu, Tatrang, Zajzon, Pürkerec falvak, gyűjtőnevükön Hétfalu. Még ide tartozik Krizba, Barcaújfalu és Apáca. A régi hun nyelv szerint Brassó jelenthet bika-szarvat: Bara (bika)-szo (szarv), és jelenthet lándzsamarkolót (kézfejet): Bara (lándzsa)-su (kézfej). De jelentheti fejedelem vagy vezér nevét is. A Barcaság jelentheti a kiváló szellem hegyét is: Bara (kiváló, jó)-chá'a (szellem)-jagh (hegy), de jelenthet fejedelmi birtokot is, és jelenthet szent helyet is. A Tömös (temes, timis) tisztaságot jelent, Tömös-vize, tiszta vizet jelent, a Tömös-völgye, tiszta áttörést, tiszta átjárót jelent. Temesvár is hasonló hun jelentéssel bír. Barcaság vizenyős, rétes, legelőknben gazdag területe idevonzotta a besenyőket, valamint a határvédői katonai szolgálat is. A hét besenyő törzs vezérének egyikét Kosztának hívták. Ez ma is elterjedt családnév Tatrangon. A hét magyar törzs, a hét (nyolc) besenyő törzs, a Hétfalu helységnev nem véletlen.

Szurgent József szerint: *„A finnugor-türk, török-tatár népvándorlás legutolsó raja volt a csángóság, mely elkésve érkezett a már megalapított magyar birodalom határához, ahol a székelyek, a hű őrszemek álltak őrt. Kunbesenyő néppel rokon faj volt a csángó, de nem azonos velük. A székelységnek sok baja volt velük, mert mindenáron be akartak nyomulni az országba, s bár nagyrészüket sikerült visszatartani, csekély töredékük mégis meghúzódott az ország keleti határában, felajánlotta szolgálatait a székelységnek, s evvel együtt harcolva, élve, összeházasodva, a mai napig megőrizte a fajiságát. Akkoriban még changok (kétféle olvasás szerint: khangok, vagy orrhang nélkül khánok, csángók) alatt éltek, innen a nevük is. Mint ural-altáji nép csakhamar magyarra lett nyelvben, felfogásban, sok lelki tulajdonságban is, de sokban még a mai napig is elüt a tiszta magyar fajtól”.* A Kárpát-medence peremvidékeit védelmező csángúrok lakta vidékek földrajzilag nagyon hasonlóak. Évszázadok alatt a hozzájuk telepedett népek nagyszámú magyar kifejezést, helységnevet örökítettek meg, mondhatjuk, hogy *magyarosan* beszélnek. Egy azonos kor leleteiként még ma is jól megfigyelhető mindez a Nyugati-havasokban lakó mócoknál, az avasi románoknál, a máramarosi románoknál, a kárpátaljai huculoknál, a felvidéki goráloknál, a horváth krasoványoknál (Krassó-Szőrény nyolc falva), a szerb sajkasoknál.

Berzencei László Kossuth kormánybiztosa a moldvai csángóknál értesül arról, hogy a fentiek egy joseni diák szerint rokonok az ungurokkal. A Bogdán falván lakókat fekete csángóknak pacinacitáknak (besenyőknak) nevezték. A Babarunka sumér-besenyő-ősmagyar fordításban szép tisztást, szép lankást, szép rétet jelent. Babba Mária nem más, mint a csíksomlyói Szűz Mária. A lánygyermek is babával játszik, a kisgyerekek is baba a sze-

retetfokozó megszólítása, persze a baba szép jelentése értelmében. A Runka egyben családnév is, érdekes, hogy svédül a runka azt jelenti, hogy: csóvál, ingat, inog, mozgat. Németül és svédül a prunk csillogást, fénylést, ragyogást jelent. A runka és a porond (a cirkusz kör alakú játéktere) ősi nyelvünkben kapcsolódik, lásd Brassó-Bolgárszeg egy részét, amit szintén Porondnak neveznek. A Bararunka jelentése így szép porond, de szép gyerek is lehet. A mi Babarunkánk ősi beavatási hely, ahol a borica mellett rég elfelejtett táncokat is gyakoroltak. Ide jártak Mária-búcsúra őseink, akiké volt ez a föld.

A Tatrang vizének forrása fölötti két nagy csúcsot Kis-Báb és Nagy-Báb név illeti, ami régi kultikus hely az itt épült kőtemplommal együtt. Rengeteg Kőbáb található itt, például az Örödögszarv, a Turul, Kígyó stb. Mindez a Lovak-havasának része. Valamikor lovakat legeltettek itt, de egy másik elképzelés szerint, ha távolabbról nézzük a kőbábokat, akkor több kőbáb legelő lovakként jelenik meg a fény és árnyék játékában. Vele szemben a Csukás, Teszla, és Dong-havas is bővelkedik ilyen szimbólumokban. Hasonló kultikus hely létezett a Tömös-völgyében is. Hisz most is létezik a Bucsecs (Főcsúcs) hegység Babaelle (szépszült), vagy régebbi nevén Kőbábok beavatási helye. Ide tartozik még a mindkettőt összekötő Nagykőhavas Kőbáb-csúcsa, valamint a Kőba, ami a bácsfalusiak menedéke volt az 1848-as vérengzések idején. Kőba helynév a Kőbába rövidítése. A népünk emlékezetében a völgy fölött egy ülő öregasszonyra emlékeztető kiálló szikla őrködik, még az összekötött kendő is jól kivehető a fején. A bölcs öregasszonyt jelentő *bába* csángó tájszó, ami egyben szülésznőt is jelent. Az 1848-as forradalom után több bácsfalusi oláh juhos gazda leköltözött Hírşovára, megalapítva a *Város* nevű városnegyedét. Köztük több magyaros nevű is volt. Az általuk építtetett régi templom már romhalmaz, de a temetőjükben mindenikük sírján a születési helyet *Bácsfalunak* írják.

Kezdetben Hétfalú vidéke a Cenke hegyi (cenke=kutya, rossz ember), Brasovia királyi várhoz tartozott. (Ady Endre nyelvezetében a cenkekért azt jelenti semmiségéért, badarságért.). A többi határnépekhez hasonlóan a hétfalusiak falvakban éltek, szántóföldek, rétek, erdők és legelők voltak tulajdonukban. Mindezeket közösen használták, földjeiket egyszerű eszközökkel művelték. Szántóikat előbb fatönkkel, annak ágcsontjai által dörzsölték fel és vetették be, majd gerendélybe illesztett fakampóval, és vaskampóval hasogatták fel. Kasza, sarló, favilla és csép voltak a leggyakoribb gazdasági eszközeik. Gabonájukat darálón, kézi malmon őrölték meg. Az állattartás és legeltetés mellett, a háziipar foglalta el idejüket. A fakitermelés csak szükségleteiket fedte. Lakásul, az egyszobás boronaház szolgált, amelyek melegét az ételek készítésére használt, a sütőkemence előtti nyílt tűzhely, a süti adta.

XIII. század első felében Háromszék utánpótlásaként az egykori Királyföldről, a későbbi Szeben és Nagyküküllő megye területéről Szászorbó,

Szászsebes és Szászkézd környékéről székelyek telepedtek. Egyesek szerint Medgyes és Kenyérmező vidékéről is érkeztek. Ők egykor a fehérvármegyei magyarság közé ékelődve laktak. Egy részük a Barcaságot is igénybe vette. Barcaságról Havaselvére is telepedtek csángók az onugor-magyar vonulat mentén, több falut létesítve. A Barcaságra betelepült székelyeket *kekó* névvel illették. Lehet, hogy az idő folyamán elveszett a *r* betű, és eredetileg *kerkó* volt. A *ker* = kör + *kó* = akó vagyis valami köralakú hely rövidítése. Ha így olvassuk össze, akkor: *kekó* = körországi, Napisten országából való nép.

A Barcaságot 1211-ben kapta meg a Német Lovagrend. A Kárpát-medencében nagyon sok barca, perce, pörce, börce stb. előtagú település, domb, dűlőnév van. A barca névnek keleti előzményei vannak, amire ráépült a francia is. A perceval ófrancia (talán provancal) nyelven szép völgyet jelent. Innen a Parzifal név is. A francia templomosok szellemi atyja Szent Bernát a Clairvaux-i apátságban élt, amelynek a neve szintén szép völgy volt. Az ősi Galliába kerek koponyájú emberek jöttek Keletről, ami antropológiai tény. A gallok kelták, azaz keletiek voltak, de nem indoeurópaiak, és rokon nyelvet beszéltek keleten is. A legrégebbi nyelvemlékeket a vizek, hegyek és egyes településnevek őrzik, melyek csak a latin előtti ómagyar nyelvből származtathatók. Ide tartoznak a baszk, katalán, provance stb. nyelvcsaládok is. Az ősi népcsoportok legnagyobbika voltak Cézár leírásában az arvernus és a biturig népek. A kelta népek a Garonne-től a Szajnáig laktak, főleg a mostani Champagne-ban és Burgundiában telepedtek le. Az arvernusok neve magyarul avarhoni, a biturigok pedig a bátrak, mint fejedelmi cím. Ezzel a vonulattal ősi kelták egy töredéke visszaérkezett a Barcaságra.

A német lovagrend a megengedett földvárak helyett Marienburg (Földvár) központtal öt kővárat épített egykori magyar telepek helyére. Szebent 1192-ben Cipin néven említik, és II. Géza magyar király alapította. Később ide is szászokat telepítettek. A Barcaság ekkor kivonta magát az erdélyi püspökség hatásköréből, és a Kunmániában (Moldva) székelő milkói püspökséghez igazolt. A lovagrendet kezdetben ország, király és az egyház is kedvezményekkel halmozta el. 1213-ban Vilmos Erdély püspöke megengedte, hogy az ott lakó székely és magyar nép kivételével a többi lakostól beszedett dézsmát a lovagok szedjék. A vidék egyik fontos búcsú helye a Cenk tetőn lévő Szent Lénárd kápolna volt, a Brasovia királyi vár mellett. A lovagrendet önkényes viselkedése miatt Endre királyunk kiűzte az országból. A lovagrend innen Poroszországba telepedik, megalapítva itt is egy Marienburgot. A német lovagrend a Balti-tenger délkeleti-keleti partvidékének betelepítésében és elnémetesítésében játszott fontos szerepet. A rend 1191-ben létesült Akkon ostroma idején. Már a 13. század elején Európában is szereztek birtokokat. A rend tagjai fehér köpenyt viseltek fekete kereszttel. 1226-ban II. (Nagy) Frigyes (1198–1250) császár a porosz földek meghódításával bízta meg őket. Még ugyanebben az évben Reginben

Aranybullát adott nekik, mely olyan jogokkal ruházta fel a lovagrend nagymesterét, mint amilyen a tartományi fejedelmek rendelkeztek, a nagymester pedig birodalmi herceg lett. Konrád mazóviai fejedelem Kulm várát adta nekik, mely a keleti területek meghódításának legfontosabb kiindulópontjává vált. 1237-ben a lovagrend egyesült a Lívlandi kardtestvérek rendjével, és fokozatosan uralmuk alá hajtották a Baltikum keleti részét is. A támadásuk Novgorod ellen azonban nem sikerült, mert Alekszandr Nyevszkij 1242-ben a Csúd-tó jegén legyőzte őket. Ezt követően az elfoglalt területeken városokat létesítettek, német telepeseket hívtak és elnémetesítették a területet. A rend igen gazdag volt, és a földből származó jövedelmek mellett maga is kereskedett, és még a Hanza-szövetségbe is felvették. A rend arra törekedett, hogy egyesítse a déli porosz és az északi balti területeit, melyet a litván föld választott el egymástól, ezért a XIV. században szinte állandó harcokat vívtak a litvánokkal, majd 1382-ben egyesítették a két területet. Viszont a lengyel-litván perszonálunióval a lovagrend már nem bírt el és 1410. augusztus 15-én Grünwald és Tannenberg közötti csatában vereséget szenvedett. Ezzel megállították a rend terjeszkedését és az elfoglalt baltikumi lengyel területeket is visszahódították. 1454-ben kitört egy újabb háború a lengyel-litván unióval, melyben a rend ismét vereséget szenvedett, és 1466-ban a második toruói békében a nagymester lemondott Kelet Pomerániáról, Danzigról és Marienburgról, valamint a lengyel király hűbérese lett. Innen Málta szigetére távozik a lovagrend egy része.

1223-ban a Kalka menti csatában a mongolok megverték az egyesült orosz-kun sereget. A kunok eddig egy nagy eurázsiai törzsszövetséget alkottak az Al-Duna és a Balhas-tó közötti területen. Egy részük mongol fennhatóság alatt élt tovább, mások a Kárpátok mellékre menekültek, így a magyar királyság belefogott a kunok megtérítésébe. Béla herceg – Rex Cumanie – fogadta a kunok hódolatát, majd az új püspököt a magyar püspöki kar tagjaként Milkón hagyva, hazatért. Kanonoki kar, alsó papság, katonaság és főként dolgozó nép nélkül püspöki teendőinek nem tehetett eleget. Ez az 1227-ben Milkón történt püspökszentelés vitte Kunországba a magyarok újabb csapatát, a csángómagyarok második nagyobb csoportját. A püspökség területe Moldva déli része a Szeret folyóig és Havasalföld keleti része, az Olt folyóig volt, amit 1231-ben állapítottak meg Rónert érsek második pápai legációja során. Az itteni püspökség a mohácsi vészig működött, 1512-ben szűnt meg véglegesen, amikor Bakócz Tamás (aki pápa kellett volna legyen) esztergomi érsek kieszközölte a II. Gyula pápánál a püspökség és az esztergomi érsekség kánoni egyesítését. 1238-ban 40 ezer kun család a Duna-Tisza közé telepedik, a Kunországban maradt és megkeresztelkedett kunok az odatelepedett magyarokkal és a lovagrend ott maradt népével átveszelték a tatárjárást. Ám vallásos életüket a hirtelen terjedő „bogumil” eretnekség kezdte veszélyeztetni. Ennek kivédésére a pápa teljesítette a magyar király kérését és a Duna bal partján, Szörénytornyán 1246-ban mega-

lapította a második katolikus püspökséget, aminek működése 1416-ig követhető nyomon. A Kunországban üresen maradt szálláshelyre a Balkánról az ortodox vallású megleno-kucko- és árománok telepedtek meg. A Kunországban maradt kun, magyar, német, oláh népcsoportokból Róbert Károly királyunk Ungro-Vlahia néven vajdaságot szervezett, ebből alakult ki Havasalföld, melynek később Sándor vajdája Hosszúmezőn (Campo Longo) feleségül veszi a magyar királyi házhoz közelálló Dobokai Klárát. Itt a mai napig megtalálható a katolikus templom. Kunország még megmaradt északi felén a keleti Kárpátgerinc keleti lejtője, a Prut (az ókorban *Pyretus* és *Porata* néven ismerték, *Pru* hun nyelven ösvény, ami sumér nyelven *bur*) folyó jobb partja, és a Milkó patak bal partja közötti területen Nagy Lajos megszervezte Kara Bogdánia nevű hűbéres vajdaságát, amelyből később Moldova lett. Neagu Djuvara történsz kutatásai szerint az oláhok a bolgár-görög határ menti Pindosz hegység körül éltek, és a török térhódítás okán menekültek északabbra, így Erdélybe is.

Még a 2012-es szíriai polgárháború kitörése előtt magyar újságírók foglalkoztak azzal, hogy Szíria szeretné visszaadni a magyaroknak azt a határat, amit II. András az V. Keresztes hadjárat idején épített. De kinek? A Magyar Köztársaságnak? Már nem létezik. Árgyusi Imre könyvében leírja II. András Apostoli Magyar Király Jeruzsálemi-Szíriai tevékenységét, azt amit a nyugati történészek mélyen elhallgatnak, és pedig: a mindenkori Apostoli Magyar Király egy és azonos az első Apostollal- Krisztussal. II. András Akkon kikötő városba érkezik 1217 októberében. A mohamedánokat meglepte a hasonló felfogásban harcoló magyarok jelenléte. Az uralkodó állítólag több okból is elkerülte a döntő ütközetet. A hadjárat során többször előfordult, hogy az össz-keresztény hadak legnagyobb megrökönyödésére a magyar vezérek a csata megállítására adtak utasítást, mivel a velük szemben álló muzulmán csapatok török-türk-kurd harcosaiban testvérnépeket láttak. II. András, Magyarország királya 1217-ben felvette a Jeruzsálem királya címet. Ezt a címet nemcsak hogy elismerte a pápa, de elismerték az uralkodók, a német császár, az angol és a francia király, a burgundok, flamanok, normannok, és a Szentföldön uralkodó lovagrendek is. Nem vitatkoztak, és nem követelték később sem, hogy a magyar király mondjon le a cím viseléséről. És nem csak hogy András a Szentföld királya lett, de címét örökölték utódai is, akik a magyar Szent Koronával együtt megkapták Jeruzsálem királyának címét is. Azzal a Szent Koronával, amely Szent István felajánlása következtében Szűz Mária koronája is

A Csukás hegységen túl, Havasalföld felső részén magyar helységnevek és földrajzi nevek jelzik a Székely vármegye (még az 1900-as években románul Secuieni megye nevet viselte), évszázados jelenlétét. A barcasági csángók testvérei éltek itt, a sóút is itt vezetett át. E megye mellett helyezkedik el Argyasudvarhely (Curtea de Argeș), az egykori római-katolikus püspökségével, ami az esztergomi püspökséghez tartozott. Ismert a Cast-

rum Argyas vár is. Csernát patak Csernátfalun kívül Argyason is létezik. Szakszinból ered Argyas hadvezér, akiről 1275-ben örökölte e vidék a nevet. Idáig is elértek a hétfalusi csángó fuvarosok. Ennek szimmetrikusa az erdélyi Vargyas (itt a V fő jelentéssel bír). Argyas névvel Kolozs megyében egy falu is rendelkezik.

1241 tavaszának Húsvét napján, Büdzsik vezér tatár serege a Barcaságra tört, a Nagy-Tatár-havas melletti átjárónál, érintve a Szilon-havast. A gyepük eltorlaszolója nem tarthatta fel az óriási sereget, ezért iszonyatos pusztítás érte Hétfalut. Az *Attila útján* ekkor esett el a Bodza vár elődje a Királykő vára, Zlán falva, az ósánci valamint a bolnoki vár. Sokan a hegyekbe menekültek (Len-mező), és itt éltek túl a tatárok pusztítását. Rengeteg embert hurcoltak el, a lányokat a Nagy-Tatár-havas melletti Leánymezőn halálra táncoltatták. Ezt a szomorú eseményt írta meg költőnk Zajzoni Rab István a *Leánymező* versében.

Köztudomású, hogy a hivatalosnak nevezett történelmünket ellenségeink írták! Az idegen megszállóknak, uralkodóknak, és hazaáruló kiszolgálóknak nem állt érdekében, hogy megengedjék a valóságos történelmünk kutatását és tanítását. Az idegen rendszerek nem tűrhettek meg egy erős és egységes nemzeti öntudattal és a saját hagyományos történelmi tudatával rendelkező magyar nemzetet. Az idegen megszálló hatalmak által ránk erőszakolt rendszerek fenntartása és a magyarság szellemi leigázása érdekében erőlködtek történelmünk meghamisításán, hogy nemzeti öntudatunkat elsorvasszák és ellenállásunkat megtörjék. Ezt tették a Habsburgok 1849 után, ezt folytatták a II. világháború után az ún. „kommunista” rendszer alatt, és még ma is ez folyik a jelenlegi kommunista-utód rendszer alatt. A tatár és török támadások okainak vizsgálata kiderítette, hogy ezeket a magyar királyság irányításába való idegen beavatkozások váltották ki. A tatárok és törökök elleni háborúk nem magyar érdekeket szolgáltak, hanem főleg nyugatiakat, elsősorban vatikáni és Habsburg érdekeket. Tény, hogy a tatárok és a törökök nem Magyarországot akarták megtámadni, hanem a velünk is mindig ellenséges nyugatot. Az is tény, hogy a tatárok és a törökök több ízben ajánlottak szövetséget Magyarországnak, de mivel az idegen érdekek befolyása döntő volt a magyar ügyek irányításában, ezen idegen érdekek országunkat keleti turáni testvérnépeink ellen fordították, és ezzel rendkívül nagy károkat okoztak Magyarországnak. Elképzelhető, hogy sokkal előnyösebb helyzetben lennénk ma, ha akkor uralkodóink elfogadják a tatár és török szövetségi ajánlatokat, mert akkor az egy olyan hatalmi csoportosulást hozott volna létre, amelynek még egy egyesült Európa sem tudott volna ellenállni, és akkor nem Magyarország pusztult volna. Egészen másképpen alakulhatott volna a világtörténelem, ha a középkori magyar királyság a tatárokkal és törökökkel együtt lép fel a közös ellenség ellen. Csak gondoljunk a lehetőségekre: megsemmisíthettük volna a Habsburgokat, a németek és oroszok nem tudtak volna hatalmas birodalmakat létre-

hozni a turáni népek rovására, Magyarország nem került volna idegen ural-
kodók alá és nem lett volna feldarabolva, a magyar nép nem pusztult volna
és nem lett volna tömeges idegen betelepítés, nem lett volna első világhá-
ború és nem lett volna Trianon, nem lett volna második világháború és
kommunizmus sem, és ma még létezhetett volna egy hatalmas és egységes
nagy Magyarország, 50–60 millió magyarral. De nem így lett, mert az ezre-
dik év óta csak egyre erősödött az idegen befolyás Magyarországon. Az ide-
gen és ellenséges hatalmaknak egy gyenge és megosztott Magyarország
kellett, amelyet majd könnyebben le lehet igázni, és amely még kapóra is
jött nekik, mert ki tudták használni a tatár és török terjeszkedés megakadá-
lyozására. Első ízben a törökség hangoztatta, a XV. században és később is,
a török-magyar rokonságot. De vannak adataink arra nézve is, hogy a tatá-
rok azon címen kértek volna szabad átvonulást Magyarországon, hogy a
magyarok a tatárok rokonai és, mint ilyenek, tulajdonképpen kötelesek
lennének a győzelmesen előrenyomuló tatársághoz csatlakozni a Nyugat
ellen. Történt arról is említés, hogy a Muhi melletti csata előtt a tatárok ro-
vásírásos üzenetet küldtek a magyar táborba, de azt már magyarjaink elol-
vasni nem tudták. Annyi bizonyos, hogy Ogotáj nagy kán 1241-ben vezéreit
hadparancsban a német-római császárság megsemmisítésére utasította,
nem pedig Magyarország megsemmisítésére! Ennek értelmében Batu kán
követeket küldött IV. Béla királyunkhoz és a Nyugat ellen indítandó hadjá-
ratában szövetséget ajánlott fel neki. A független magyar királyság nem a
fegyverek döntésén, hanem Nyugat árulásán, nem 1526-ban, hanem 1538-
ban azon a tényen bukott el, hogy a szultán, 12 évi várakozás után, úgy lát-
ta, hogy Magyarország soha sem lesz megbízható szövetségese. De még ak-
kor sem támadta meg Magyarországot, hanem csak 1547-ben, amikor látta,
hogy Magyarország inkább húzott a Nyugathoz, mint véreihez. A magyar
nyelvet diplomáciai nyelvként használták vagy 200 éven át a magas portán;
a török kormány magyar nyelven levelezett nemcsak a bécsi udvarral, ha-
nem a Vatikánnal is! A XVI. század közepén egy portai magyar követ, Zay
Ferenc huszárkapitány és a török nagyvezír között Konstantinápolyban zaj-
lott le egy tárgyalás. A díván végeztével a nagyvezír a magyar követhez lé-
pett és így szólt hozzá: *„Te magyar vagy. Ti magyarok miért nem nyugosztok
meg? A német disznóktól térjetelek át végre a hatalmas (török) császárhoz. Fe-
jemre esküszöm, egész Magyarországot megkapjátok szandsáokban. A király-
tok úgysem törődik veletek, a németek jobban gyűlölnék benneteket, mint
minket. Okosabb lesz, ha mi – magyar és török – a német disznót kétfelől mé-
szároljuk most úgyis neki arattok és szüreteltek.”*

Hasonló veszteségek elkerülése végett IV. Béla király (1235–1270) vá-
rakat és megerősített városokat tervez. Nemsokára Hétfalú és vidéke az
1377-ben épült törcsvári várhoz kerül. IV. Béla a tatárdúlás után a Barca-
ságra betelepíti a szászokat, akik kis idő elteltével ott folytatják, ahol a lo-
vagrend abbahagyta. 1392-ben az egykori magyar Mária-kegyhely helyére

a szászok megépítik a Fekete templomot. A helybeli munkaerőn kívül, Bolgárszegre az onugorok (bolgárok) mellé majd más népek is lassan idemenekülnek, az országukban dúló elnyomás elől. A kőfaragók a Porondra telepdedtek. A hétfalusiak voltak a szekeresek. Brassó városa fejlődésnek indul. Roger Bacon azt is mondja, hogy *csangla* néven is neveztek a kunok. Tudjuk, hogy a kunokat asszimilált Barcaság és Hétfalu, továbbá a Gyimesi-szoros, valamint a Moldvában és Havasalföldön élő magyarul beszélő, de a közmagyar nyelvtől nagyon eltérő és egészen sajátos éneklő nyelvjárású néptörödéket a székely magyarok ma is *csángó* néven nevezik, de ami tulajdonképpen nem igazi név, hanem éppen e sajátos és éneklő hangléjtés miatt jött létre.

A régi csángó települések Rákosig, Halmágyig, és Felsőcsíkiig is elnyúltak. A 12. században betelepülő szászok már Rákos környékén találták a határvédő besenyőket, keletebbre a baróti medencében a székelyeket; de beleütköztek a szintén határvédő datki, hévizi, halmágyi csángó-magyar településekbe is, és nem nyomulhattak kelet felé a számukra természetes védvonalat képező persányi hegységig. Azonban elég hamar kicsikarták a királytól, hogy ez a terület is a birtokukba kerüljön. A besenyők erdeje az Olttól keletre fekvő terület volt, és a persányi hegység nyugati lejtői is. Hogy a szászok éltek a király adta joggal és Alsórákos határát besenyő lakosaival birtokba is vették, bizonyítja a Szász-somos (népiesen Sásomos), Szászok útja, Szászkézdiérc helynevek, melyek Alsórákos határának központi fekvésű erdő területeit jelölik. De ezt a birtokba vételt bizonyítja, az Olt és persányi hegység közti helységekre is egy 1235-i oklevél, melyben Datknak (Dobucha), Héviznek (Aquq calida), Venicének (Venetiis), Párónak (Debran) – az ily nevű pataktól – és Sárkánynak (Sarcam) német nevű Leo, Conrad, Bernard, Herman, Gerlac, papjaik vannak. Írásos emlékek szerint Rákost addig birtokló székely urak nem nyugodtak bele a szászok terjeszkedésébe. Per keletkezett köztük és a Szeben tartományi hét Szék között, s ezek főnökeinek igényétől 1276-ban jogszolgáltatás rendjén tisztították meg Alsó- és Felsőrákos részirtokait. Ez az 1421-ben kelt adás-vételi szerződés, mely utal az 1276 évi birtokjog tisztázására, a besenyőket abban az évben már *hajdaniaknak* mondja. Hihetőleg az 1241 évi tatárjárás mérhetett rájuk érzékeny veszteséget s olvadtak be a rájuk telepített vagy már korábban is mellettük, esetleg velük élő székelységbe, csángóságba. De meglehet az is, hogy túlnyomó többségük elpusztulván, csak amolyan *szállás*-féle település képezett átmenetet a besenyők és a mai település egyes elődje között. A *Szállásdomb*, és *Magyarok-dombja* helynevek ezt a feltevést látszanak igazolni. Ez a csángó-székely lakosság alapíthatta azt a kolostort, melyet Benkő József említ Milkóviájában.

Hét magyar-csángó falu védte a Tömösi-, Garcsini-, Tatrangi-, Zajzoni-, Pürkereci-, és a Bodzai szorost. A Bodzai átjárón közlekedtek évezredek keresztül Kelet-Nyugat irányába, ez volt a vándornépek vérrel áztatott át-

vonulási területe. A Barcaság Erdély kicsinyített mása, az autonómiák földje volt közel 800 éven át, amióta II. András királyunk kiadta az Andreanumát, 1224-ben. Ebben privilégiumokat biztosított az itt élő szászoknak, székeleknek, besenyőknek. Többletjogokat adott azzal a szándékkal, hogy minden nép találja meg a közös hazában az ő hazáját is. A szászok szabadon építhették városaikat, váraikat, falvaikat ahova a más nemzetiségűeknek nem volt szabad beköltözni, mert ez az ő földjük volt. Mikor lesz a mai Székelyföld ilyen helyzetben? A szászok őrizhette sajátos kultúráját Erdélyben 800 éven keresztül, a székelység úgyszintén. A székelység rendi, azaz nemes nemzet volt, nem tartozott jobbágyi kötelezettségeket teljesíteni. Később, midőn a beszercei, a naszódi, a fogarasi, a szörényi, valamint a máramarosi románok is határőrök lettek, ők is megkapták ezeket a jogokat. A Barcaságnak, mint tájegységnek, mindig különös történelmi jelentősége volt. A királyaink egy olyan autonómiát biztosítottak 800 éven keresztül az erdélyi szászoknak, amely nagyon jó volna most az erdélyi magyaroknak. Ennek az autonómiának a visszássága az volt, hogy a magyar Barcaság a brassói szászok fennhatósága alá került. Hunyadi János a fegyvereket a szászoktól vásárolta, melyben a szászok hátsó szándéka a Barcaság felvásárlása volt.

Hétfalu, mint királyi birtok, az egykori Felső Fehér vármegye része volt. Lakói várjobbágyok voltak: királyi védelem alatt álló katonák, akik a várbirtok földjéből, örökös használatra kapott földön kisbirtokosként gazdálkodtak, s ennek fejében katonai szolgálattal tartoztak a királynak. Vármegyei magyar eredetük magyarázza sajátos eredettudatukat: a székelyektől megkülönböztetve ma is csángó-magyaroknak tartják magukat az egykori *várhunok*. Mivel a falvaknak fontos védelmi szerepük volt, a XIV. század közepéig nem képezték adományozás tárgyát, s így nevük oklevelekben nem jelenik meg, csak 1366-ban, amikor a király Hétfalut Ztanislaus nemesnek adományozza. A XIV–XV. század folyamán többször cserél gazdát Hétfalu.

A szász telepéseket és Brassó városát egyre jobban foglalkoztatja a falvak tulajdonjogának a megszerzése. 1498-ban II. Ulászló tíz évre zálogba adja Brassónak Töröcsvárat. Újabb kölcsön árán 1500-ban a király a várhoz tartozó falvakat is Brassó városának adja zálogként. 1508-ban újabb 25 évre elzálogosítja a töröcsvári uradalmat a pénzügyileg megszorult király. A király utódai 25 év múlva elfelejtették kiváltani a zálogot. Brassó, így egyre több szabadságjogától foszthatta meg a csángó lakosságot, s a XVI. század folyamán a szabad várőrséget jobbágyorsba süllyesztették. Hiába pereskedtek évszázadokon át, mert Brassó városa soha sem tudta igazolni törvényes jogát a csángó falvak felett az erdélyi országgyűlésen. Sajnos a szászok ravaszágát és szívósságát siker koronázta, 1651-ben II. Rákóczi György törvénybe iktatta Brassó tulajdonjogát a töröcsvári uradalomhoz tartozó falvak felett. A Rákóczi-féle szabadságharc 1704. március 14-én kelt *Barcasági*

Kiáltványa az első átfogó erdélyi politikai program: *"Intünk és kérünk, sőt kényszerítünk is ez hazában lakó akármely nemzetből álló igaz haza fiait, ez igaz ügyünket látván, az minket pusztító közönséges ellenségünk ellen közönségesen velünk együtt fegyvert fogni és szegény hazánkat végső pusztulástól megoltalmazni ne késsék"*. A hermányi táborban jelen voltak Háromszék, Csík, Gyergyó és Kászon fegyverre kelt rendjei, akik már kapcsolatba léptek Rákóczival is. Sok hétfalusi és barcasági csángó vett részt a hermányi táborban, hisz a brassói szászok elnyomása és módszeres jogtiprása alól ez látszott az egyetlen kiútnak. Az itt lévő székelyek ereje nem volt elég ahhoz, hogy a barcasági program szellemében összefogja a Habsburg-ellenes erőket, de lendületet adott az itteni mozgalomnak. A Brassó külvárosáig hatoló székely felkelőket azonban Gráven ezredes 1704. április 13-án a feketehalmi csatában feltartóztatta. Az egység hiányától szenvedő székely erőkhöz mind erősebbé vált a meggyőződés, hogy Erdély problémáját csakis Rákóczi fejedelemmé választása oldhatja meg.

Ezután sem érdekelte a magyar államot a határvédő csángómagyarok sorsa. Ettől kezdve Hétfalu fokozatosan Brassó jobbágyfalujává vált. Amikor veszély fenyegette a vérünkön szerzett jogainkat, újra és újra kinyilatkoztattuk igényünket a jogainkra, akár 1506-ban, akár 1848-ban. A reformáció idején a brassói szászok Honterus vezetésével evangélikus hitre tértek. Hasonló sorsot erőltettek az addig zömében katolikus és református hétfalusi magyarokra. Egyik napról a másikra, akaratuk ellenére evangélikus vallásúak lettek. Ez nem volt elég. A magyar tanárokat szász tanárokkal váltották fel. Az erdélyi fejedelemség megszűnéséig a brassói tanács eltúrte, hogy csángó jobbágyainak református iskolát végzett iskolamesterei és papjai legyenek, akik még őrzik kálvinista mivoltukat, magyar tudatukat és kapcsolatot tartanak a gyulafehérvári katolikus és a kolozsvári református kollégiumokkal. 1568-ban a tordai országgyűlés elsőként mondta ki a világon a Lelkiismeret Szabadságát, mert a hit az Istennek az ajándéka. A *liberté, fraternité, egalité* színházi szöveget évszázadokon át harsogó Franciaország, még kétszáz évre rá is máglyára küldte a protestánsokat, az albigeneseket meg egyenesen kipusztította a hitükért. A Barcaságon, és Erdélyben szabadon éltek meg a hitüket a katolikusok, a reformátusok, az evangélikusok, az unitáriusok, az ortodoxok, és a görögkeletiek. Maguk a fejedelmek iskolákat és templomokat építettek alattvalóiknak. Ezt tette Bethlen Gábor felesége Lorántffy Zsuzsanna is. A kor érdekes személyisége volt Dávid Ferenc, aki katolikusként Brassóban a szász gimnáziumban tanult, majd evangélikus püspök, később református püspök, végül az unitárius egyház megteremtőjeként unitárius püspök lett. E beavatási szintek egyenes következménye volt a dévai vár, ahol lelkét visszaadta a teremtőjének. Életéről mi csoda filmet lehetne forgatni. A tanulni vágyó székely-csángó-magyar gyerekek a székelyudvarhelyi, a nagyenyedi, és a kolozsvári kollégiumokba jár-

tak. Brassóban fordítja le Kőrösi-diakonus román nyelvre a Bibliát, persze magyar fejedelmi segítséggel.

A Habsburg-uralom berendezkedésével azonban gyökeresen megváltozott a helyzet, azután csak késmárki, pozsonyi, győri, soproni és brassói, vagy szebeni gimnáziumot végzett szász, illetve szász érzelmű tanítókat, iskolamestereket alkalmaztak, akik a csángóság anyagi és szellemi felemelkedését csak gátolták. Helybéli evangélikus értelmiségi réteg csak a XVIII. században alakult ki. A császári katonaság 1689. április 24-én belülről gyújtotta fel a Fekete-templomot, majd a Belvárost. A kitört tűzvész pár óra alatt leégette Brassót, és így ez az értékes város elveszítette politikai és gazdasági hatalmát. Elpusztult a gimnázium páratlan könyvtára, benne több Budáról származó Corvinával.

Hétfalu 1241 és 1441 között, valamint 1518 körül a kumániai (a későbbi moldvai) milkói püspökséghez tartozott. Ebben az időszakban majdnem húszezer kun tért át a katolikus hitre. Sok kun harcos szerződhetett Hétfaluba is a határvédelemre. Ez világít rá a Bákó környéki csángóság hun-avar-magyar-kun-besenyő eredetvilágára, nyelvjárására, mondavilágára, népdalaira. Brassó és Predeal között 1879-ben megindult a vasúti forgalom, ami hátrányosan érinti a fuvarozást. Ne felejtjük el azt, hogy a hétfalusi csángóság a Nyugat és Közép-Kelet közt komoly fuvarozást bonyolított le. Szövetségbe szerveződtek, veszélyes területeken fegyveres kíséretük is volt, és fogadó hálózatuk is. Ezután a lakosság egy jelentős része Regátba (Havasalföld) megy dolgozni, s nagyon sokan ott is maradnak, és elrománosodnak. 1869–1910 között 4000 evangélikus csángó-magyar vándorolt ki Hétfaluból.

Varga Csaba kutatásai alapján, a mai moldvai csángóság nyelve teljesen beazonosítható, és rögtön értelmet nyer az egész mondaviláguk és zeneviláguk. Ez részben érinti a barcasági, a dévai, a gyimesi csángókat is. Az egyiptomi vonalat Baráth Tibor és Borbola János munkái kimerítően ismeretik. Ezen a vonulaton helyezkedik el Karácsonyi János munkássága, aki a *Századok* folyóiratban azt állítja, hogy a hétfalusi csángók ősei megtalálhatók Szlavóniában is egy pár faluban. Ott még élnek csángó-magyarok, régebben erős magyarság élt Szentlászlófalván, Verőcén, Rétfalván. Ezek a falvak a Dráva jobb partján fekszenek. Papp Béla a *Hét* 1981-es számában a következőket írja: *„Véletlen folytán, 1918-ban a hadosztályunkkal a pavei nagy csata után visszavonulva, századunkat pont Rétfalván szállásolták el a nagy csatával járó fáradalmak kipihenésére. Ott alkalmam volt megismerni a lakosságát, a falu magyarul jól beszélő népét. Barátságos, szép magyar beszédet beszélő, vendégszerető lakosokat ismertünk meg, akik halászzattal és földműveléssel meg állattenyésztéssel foglalkoztak. Beszédmódjuk mintha hasonlított volna népviseletükkel együtt a hétfalusi csángókéhoz. Jó néhány hetet töltöttünk ott, elbeszélgettünk velük letelepedésüknek viszontagságos körülményeiről a középkorban, hogy a Dráva partjának a védelmére telepí-*

tették volna le őket. Elszigetelten élnek a magyar lakosság zömétől, a szláv népek között századokon át mégis megőrizték magyar népi életformájukat, zamatos beszédüket, népviseletüket”. Valahol, lelki és genetikai alagutak mentén, így kapcsolódnak össze a csángó nevű magyarok. Ha a családnévek mentén is megfigyeljük történelmünket, akkor a hétfalusi csángóságot testvéri szálak kötik össze az orbai- és felsőcsíki székelyekkel. Nemhiába, még az 1950-es években a hétfalusi tanügy Sepsiszentgyörgyhez tartozott, ami sok szempontból most is jó lenne.

Szomorú végű, de egyben dicső fejezete a hétfalusi csángók történetének az 1848–1849-es szabadságharc. Hétfalu népe igyekezett visszavenni az erdőségét, megtagadta a hűbéri szolgáltatásokat. Brassó katonaságot küldött a lázadók ellen, s vezetőiket letartóztatta. A császárpárti brassói szász patriciusoknak sikerült elhinteni a bizalmatlanság és gyűlölet magját az addig testvéri egyetértésben élő hétfalusi magyarok és románok között.

Az Agyagfalvi Székely Nemzetgyűlésen Hétfalu csatlakozik Háromszék hősi önvédelmi harcához. A hazaérkező csángó küldöttséget Brassó letartóztatja. A küldöttség tagjai voltak: Borcsa András és Gócza János (Bácsfalu), Kuvacz András, Jakab Mihály és Kiss András (Türkös), Borcsa István és Plása András (Csernátfalu), Veres Gaudi János, Magdó Samu, Csukás György, Giró János és Dávid János (Hosszúfalu), Csabai István, Jakab Mihály, Váncsa János és Miklós György (Tatrang), Foris István és Miklós Samu (Zajzon), Papp István és Piroska Márton (Pürkerrec), Sala István, Mózes Miklós és Jakab Samu (Krizba), Bölöni Imre, Szebeni Miklós és Szentpáli József (Apáca), András Márton és Pál István (Barcaújfalu). Több hónapi zaklatás és fogda után Bem tábornok felmentő serege szabadította ki őket.

A polgárháború kitörése után Brassó fizetett martalócai és a román tribunok 1848. december 14-én és december 23-án megrohamozták a védetlen Hétfalut, a következő 51 csángó vértanút mészárolva le: Jakab János, Mezei István, Lőrinc István, Veres János, Blóz István, Papp Mihály, Tóthpál János, Musát György, Vereske János, Gödri István, Simon János, Mezei János, Benedek András, ifj. Benedek András, Fálnagy Mihály, Bacsó András, Veres Mihály, Antal István, Tóthpál István, Marin János, ifj. Szászgyörgy István, Behes István, id. Papp János, Szászgyörgy István, Antal Bacsó Mihály, Vereske Mihály, Molnár János, Buda András, Szász Kurucz János, Székely Pajor Mihály, Csarmazi Márton, Dénes János, Soós Márton, Szász György, Deák Józsi Péter, Bölöni Lajos, Köpefálnagy András, Tóth Mihály, Sávai János, Vajda Csabai Márton, Czigány György, Csukás András, Dávid István, Váncsa Péter, Csere Péter, Csere Mihály, Páva János György, Kajcsa József, Szonda Tamás, Váncsa Samu, Sükösd Sámuel. A lakosság egy része a Kőba völgyében található sziklaodúba menekül.

A megpróbáltatások 1849. március 20-án érnek véget, amikor Bem tábornok elkergeti a császári seregeket Brassóból. Bem tábornoknak az itt kiadott Kiáltványa ma is példaértékű a nemzetiségi problémák kezelésére. A

hétfalusiak ekkor szervezik meg a 126. honvéd zászlóaljat, melynek 1165 honvédéből 439 hétfalusi volt. Ők védték Fogarast és Töröcsvárat, közülük 235-en hősi halált haltak, ebből 178-an Fogaras védelmében. 1849. június 19–20-án Kiss Sándor vezetésével (köztük ezer udvarhelyszéki újonc, és hét Gábor Áron-féle rézágyú) 1600 főnyi honvéd megküzd Lüders cári generális 28 636 főnyi seregével (és 56 ágyú). A csata kimenetelét egy százsz erdész árulása gyorsítja ellenünk. Alig száz csángó honvéd két napig védte Brassó várát Lüders serege ellen. Szabadságharcunk elvérzett, ezt a hétfalusi magyarság soha nem tudta megbocsájtani az addig velük aránylag békésen együtt élő százszoknak és románoknak. Azóta is a Nagykovács 1848 méteres csúcsa búsan tekint le a Tömös-völgyére, a Magyarvárra, a Sándorkútra, és a fogyatkozó utódokra. A számok misztikája így vált valóra a Barcaságon.

Hétfalu részvétele a szabadságharcban hozzájárult a megalázott, évszázadokon keresztül jobbgysorba taszított nép önbizalmának megerősödéséhez, így öntudatának kiteljesedéséhez. Az ide telepedett magyar tanítóknak, iparosoknak köszönhetően a csángók anyagi és szellemi jóléte gyors fejlődésnek indult. Nem csak olvasni tanították a gyermekeket, hanem felébresztették nemzeti öntudatukat is. Iskola működött minden faluban, Türkösben katolikus elemi iskola is volt. A hétfalusi csángóoktatásról az első okirat 1542-ben tesz említést. 1862-ben megalakult a Népfőiskola, amely 1872-ben Faragászati iskolává alakult át, és országos hírű iskolaként működött. Ennek az iskolának volt végzőse Istók János világhírű szobrászművészünk, majd ugyanennek az utódiskoláját végezte el Bartalis János költőnk is. Párhuzamosan egy gazdasági iskola is működött. Aki tovább akart tanulni, az a brassói Katolikus Gimnáziumot végezte el. 1883-ban minden faluban óvoda is működött. 1892-ben elindult a kisvasút, Brassó-Bertalan és Négyfalu-Alszeg között, 17 km-es szakaszon. Ebben benne volt a személyszállítás mellet az áruforgalom is. Modernizálás helyett, 1960-ban inkább felszámolták. 1910-ben Hétfalunak 12.000 magyar lakosa volt, és ugyanennyi hétfalusi élt Bukarestben. Kossuth jogosan ellenezte a Deák-féle kiegyezést, hisz Amerikából látható volt Trianon. Sajnos a történelem 1919 után eltorzult. Az osztrákok által elhintett nemzeti uszítás beérett. 1918. december 1-én a románság Gyulafehérváron, a MÁV támogatásával szabadon tarthatta nemzetgyűlését. Kiáltványban (amit aradi magyar tanár fordított franciára) kijelentették, hogy a magyarságnak teljes egyenjogúságot, önkormányzatot, független autonóm ügyvitelt, kormányzást, iskolákat biztosítanak. Persze, mindez azóta is ígéret maradt. A majdnem ugyanabban az időben a Kolozsvárra meghirdetett magyar nemzetgyűlés megtartását megakadályozták, az azon megjelenteket letartóztatták, Apáthy Istvánra, mint szervezőre halálos ítéletet mondtak ki, hazaárulás vádjával. Az ítélet elmaradt, de a fenyegetés hatott: *itt nincs magyar jog!* Így volt a két világhábo-

rú között, majd 1945 után is, kivéve a Maros Magyar Autonóm Tartomány és a Bolyai Egyetem (1945–1959) intermezzóját.

1916. augusztus 27-ről 28-ára virradó éjszakán betört Hétfaluba a román hadsereg. Csak most értették meg Hétfalu lakói azt a furcsa viselkedést, azt a hirtelen és titkos templomba járást, ami már három hete észlelhető volt a román lakosság körében. A pópák, mint a román titkosszolgálat ügynökei, lázas tevékenységet folytattak, így a román lakosság három hete tudta azt a dátumot, amikor Románia hadba lép a magyarok ellen. A felszegi nagymamám mesélte, hogy a beözönlő román hadsereg a Felső-Hidegvölgy tetejéről Brassót ágyúzta, de a lövedékek csak a Hosszúfalu-Felszeg határáig értek el. Egyik lövedék eltalálta az itt lakó Alíz család csűrét, ami kigyulladt. Sokan segítettek a tűz oltásánál. Mindenki szedte a cókmókját, és menekült. Brassóból augusztus 29-én indult a menekülőket szállító utolsó vonat. Bencze és Erdélyi, valamint Tomos Ilkó és Fazakas nagyszüleim szekéren menekültek, leszámítva a fronton harcoló férfiakat és fiúkat. Torontál megyéig igyekeztek, de csak Kolozsvárig értek el. Erdély megvédésére hazahozták a 24-es honvédezredet, és Udvarhelyről a 82-es közös székely ezredet. Arz Arthur feladata volt a román túlerő feltartóztatása. Falkenhayn Berlinből 1916. szeptember 17-én érkezett Dévára, és a IX. hadsereg parancsnokaként, megkezdte Erdély visszafoglalását. Brassó visszafoglalása nem volt könnyű. A Brassó-Bertalan csata két hőse Benedek Mihály és Balogh Mihály falumbeli volt, és az első még szomszédom is. Benedek bácsi szóról-szóra elmesélte az első világháborút, nem a győztesek hamisított változatát, hanem azt, amit ő emberként végigélt. Utcánk gyerekei esténként ezt hallgatták. Ahogy Románia kapitulált, a hétfalusi menekültek is hazajöttek, és kezdték életüket előlről a kifosztott, felégetett házaikban, falvaikban. A tíz barcasági csángómagyar falu, a több mint hétszáz hősi halottját siratta. Minden családban gyászoltak. Ez nem volt elég, hanem erre még rájött az átkozott Trianon.

A Tömös-szorosban vérzett el az 1848-as Szabadságharcunk, és itt vérzett el az első világháborúban Magyarország is. Itt a film megszakadt, nincs tovább. Reményik Sándor is érezte ennek a helynek a misztikumát, és többször is kirándult a Nagy-kőhavasra. 1933 augusztusában, *Szemeimet a hegyekre emelem* összefoglaló címmel, 12 gyönyörű versben írta meg élményeit. A Garcsin-völgyére tekintő Írott-kő hasonlóságot mutat a Tászoktető írásmintáival, amit szintén a szocializmus éveiben próbáltak tönkretenni. Varga Csaba módszereit alkalmazva ezek a 30–40 000 éves rovásjelek megfejthetők. Reményik ezt írta róluk:

Kő-evangélium: Szikla. Döbbszent tornyosodik föl.

Csak tekintetem kúszik föl reá

Függőleges falon.

És visszahull.

Alul

*Szeszélyes rajz cifrázza a követ.
Runák, rovások, hieroglifák:
Kő evangélium.
A föld történetéből
Egy ősi, titokzatos fejezet.
Felírva találjátok ezeket
A Nagykőhavason
Írták az áradó és apadó
S lassan visszavonuló tengerek
Anno egyben.
Ama első napon.
Az Embernek előtte.
Mikor csak Isten volt és a hegyek.*

Nagy Béla (Bácsfalu, 1929. április 4. – Kisújszállás, 2010. május 20.) és Gazdag Árpád (Nagyajta, 1930. október 25. – 2008.) tanáraink folyamatosan vittek kirándulni. Nagy Béla tanárunk hamvainak felét, kívánsága szerint nemsokára a Nagy-kőhavason szórják szét. Végigjártuk az ezeréves határt, még voltak kemence nagyságú határkövek, amelyekre virágcsokrokat helyeztünk. 100–400 méterenként helyezkedtek el, egyik oldalán a Mo-jelzéssel, és a tetejükön egy 30–40 cm-es kőhasáb emelkedett ki, amelyekre számozás és azonosító jelek voltak vésve. Egy másik versében az Írott-kőhöz közelálló határkőről ezt írja Reményik:

*A Nagy-Kő-havason
Egy kicsi kőhalom*

*Ez emberkézre vall
Simára csiszolt oldalaival*

*S mért, mért nem: ez még áll.
Határkő. Elment tőle a határ.*

*Megakadnak a vándorfellegek?
Ledőlnek töprengeni a szelek?*

*Mi lehet, mi e magasban is fáj?
Innen s túl egy az ég és egy a táj.*

*Innen s túl egyformán szegényesen
Gyalogfenyő és boróka terem.*

*Egy kicsi kőhalom.
Egy kicsi sírhalom.*

*Alatta mégis egy világ pihen.
Láttam, ahogy valaki ráborult
És sírt keservesen.*

Az 1888. évi XIV. törvénycikk az Osztrák-Magyar Monarchiának Romániával, a Monarchia két állama és Románia közt fennforgott határvillongások kiegyenlítése végett, a határvonal újabb megállapítása és azzal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kötött, Bukarestben 1887. évi december 7-én (november 25-én), ami aláírt nemzetközi egyezmény lett. A Barcaságot érintő határ délnyugati irányban és egyenes vonalban átkel a Hosszúköz hegyen a Pitak – Petak – patakig, követi ezt a Bisca mare – Nagy-Backa – patak beömléséig, ezt föl a Surducul – Szurduk – patak beömléséig, s ez utóbbi patakot eredetéig, honnan a Surduk – Poiana cu pietrile – (Dön-gőkő) nevű nyereghez huzódik. E ponttól a határ a hegygerincen a Bota mare – Nagy-Bota –, Bota mica – Kis-Bota –, Zimbrul, Tabla Chei csúcsokon keresztül a Cheia – Szent-László-Király-Köve – sziklához halad; innen a Buzeul – Bodza – folyóhoz száll le, ezen felvonul a Crasna (Kraszna) patak beömléséig, felmegy e patakon annak eredetéig, s innen a Curmatura Crasneire. Innen a határ, a hegygerincen haladva, átkel a Tatarul mic (1413), Kikisan, Tatarul mare – Nagy-Tatár – (1471), Tabla Buzeului (1345) hegye csúcsain, az 1323., 1183., 1082., 1211. és 1442. számú magassági mérjegyekkel jelölt pontokon, továbbá a Bokirna (1463), Laptele, Valea Stinei, Curul Pamintului – Piroska – Tigaia, Bratocea, Babesul, Bobul mic, Bobul mare, Piciorul Caprii, Valea Neagra, Zanoaga Mortului, Zanoaga lui Martin, Cioara, Orlata, Ratoslovul, Priseaca nevű hegyek csúcsaira és a Predelut nyergén; felhág a Musita, Paltinul, Dealul Turcului, Lacul rosu, Gavana, Tót Páltető, Anderbérc tető, Piatra mare (1841), Poiana Judetului, Susaiul, Poristoc – Csáplya tető – nevű hegyek csúcsaira, s innen az utóbb nevezett hegy gerincén leszáll a predeal-tömösi nagy kőútra. Innen a határ ismét a hegygerincen emelkedik és átkel a Vladetul és Fetifoi csúcsokon, azután a Sibot és Piatra Arsa nevű hegygerinceken, a Dealul Forban és Capatina Porcului csúcsokon, a Curmatura armasarului, a Baiul csúcson, a Curmatura Morarului és felhág a Dealul Morarului és la Om (Bucegiu csúcsa) csúcsokra. Innen a határ, mindig a hegygerincen haladva, átkel a Valea Doamnei nyergén, a Batrina, Coltul Tapului, Coltul Grohotis, Strunga mica, Strunga mare, Dudele, Pietrele albe, Sfintul Ilie, Plaiul Mandrului hegyek csúcsain, a Padina Ursului nyergén, a Paicului csúcsán, a seremet nyergén, a Dilma lui Dragan két ormán, felhág a Mosoiului és Padina Lunga csúcsaira; onnan a Gura Padinii lungi nyergébe, hol a Jon Flanta nevű kőkereszt van: innen a Gruiful lui Lastun csúcsára, a Padina cu drumul nyergébe, továbbá a Piscul Berlindioia (Bocarta), Piscul Giuvelei és Ruiul csúcsaira, s onnan lefelé a la Cruce nevű pont mellett (Töröcsvári szoros) a nagy közlekedési kőúthoz ve-

zet. Amint már írtam, ezen útvonalakat mi végigjártuk. Az 1960–70-es években a román hadsereg felsőbb parancsra végigjárta az ezeréves határt és felrobbantotta az egykori határköveket, kalapáccsal és csákánnyal összetörte az Írott-kő ősi írásmintáit. A magyar történelmi emlékek pusztítására mindig van pénze az államnak, és a végrehajtó janicsárokat is megkapja. Hasonló volt, mint amikor az osztrákok a magyar várakat robbantották fel. Nemrég, az EKE brassói tagozatával sikerült nagyon sok egykori határkő helyét beazonosítani, de a határhalmok köveit szétszórta a robbanás, már néhez megtalálni. Reményik Sándor versei túléltek a határkövek pusztítását.

A családom eredetét apai és anyai ágon próbálom megközelíteni. A Bencze név eredetét, jelentését a következőképpen értelmeztem. A Benczórész biztosan kapcsolatba hozható a BEL istenség valamilyen helyi megnevezéseivel. Mivel a csángók szintén Közép-Ázsia területén kialakult bese nyők idetelepedett törzseit is magukba foglalták, így valószínűleg a Ben Hun kultúrkörben keletkezett szógyök. A Bel istenség a belső-nemiszervek alapján a nőiség elsődleges princípiumát jelentette. Ez a matriarchális felfogás aztán a pogány népek apajogú társadalmi váltásával már patriarchális jellegeket öltött. Valószínűleg így lett a BEL = teremő-lányból, a BEN = teremő-nap gyökképzés. Az arabok is annyiban különböznek a magyarai népektől, hogy időközben férfi isten (Allah) vallási felfogását vették magukra. Vagyis már a hímuralmú vallásformák népi elnevezésével állunk szemben. A második szórész a -cze pedig jelenti a c = mindenség, család + -ze = (s)zentje. Összeolvasva szerintem: Bencze = Teremő (be = alkotó-égi) Napisten-földi gyermeke. Felrémlik, hogy a Bencze nevű személyek valami férfias vallási közösség tagjaiként oly gyakori nevek lehettek. A győzteseket is ezzel a névvel illették. Egy másik megközelítésben a Bencze a Benedek becézett formája is, és köze van a latin Benedictushoz. A legrégebbi római katolikus szerzetesrend, a bencés rend az alapítójáról, Szent Benedekről kapta a nevét. A Benedek esetén a ben a napot, a dek pedig a köt szót jelenti. Naphozkötött. A nap itt, mint istenség, fényesség jelenik meg. A Bencze (Bence) a Vince alakváltozata is, és a latin Vincentiushoz kapcsolódik. A Ben összekapcsolható a Bün ősmagyar vallás férfi papjaival. Pálmay József Háromszék vármegye nemes családjai című munkájában igen szűkszavúan említi, hogy Háromszék vármegyében élt az uzoni nemesi előnevű Bencze család, amely az 1800-as évek végére kihalt. Tolna megyében ismert a Bencze név, őseik rákászok és révészek voltak. Ismert helységnevek: Benczepusztá, Benczéd (Székelyudvarhely mellett), Benczencz (Déva és Gyulafehérvár közt) és Benczurfalva. Ünige, a régész lányom, a kolozsvári könyvtárban kapott egy latin nyelvű iratot, amiben az áll, hogy *1544-ben Leonard Benczétől, Hosszúfaluból, vettek 86 juhot (bárányt), (nagyot és kicsit)!* Benczék részt vettek a Rákóczi szabadságharcában is. Az 1848-as szabadságharc alatt a hétfalusi csángók 126-os honvéd zászlóalj csatáiban hősi halált haltak Bencze Mihály (Hosszúfalu-Alszeg), és Tomos Ilkó János (Hosszúfa-

lu-Felszeg) őseim. A többi még nem találtam meg, hisz az új birodalom el-
kobozta az egyházainktól az anyakönyveket. A szabadságharc leverése ut-
án, a családok alig heverték ki a sok megtorlást, az áldozatot, máris követ-
kezett az I. világháború. Itt halt hősi halált elődeim egy része is. Csernátfa-
luból Bencze Mihály (347 hsz) a csatatéren eltűnt. Hosszúfaluból Bencze
Mihály (134 hsz) 1914. szeptember 27-én hősi halált halt Stropkó-nál, Ben-
cze János (924 hsz) 1914. október 18-án hősi halált halt Liskó-nál, Bencze
András (980 hsz) eltűnt és Tomos Ilkó János (577 hsz) eltűnt, valamint Tat-
rangról Tomos Ilkó János (701 hsz) eltűnt.

Apai nagyszüleim: Bencze Mihály (Csernátfalú, 1873. szeptember 29.-
1928. január 18.) és Erdélyi Anna (Csernátfalú, 1885. szeptember 9. – 1977.
március 25.) és anyai nagyszüleim: Tomos Ilkó Sámuel (Hosszúfalú-Felszeg,
1890. augusztus 30. – 1952. május 16.) és Fazakas Sára (Hosszúfalú- Fel-
szeg, 1898. november 9. – 1978. január 24.). Bencze Mihály nagyapám Já-
nos, Ilona, Anna, Kata, András testvéreivel együtt Csernátfaluban, és rész-
ben Hosszúfaluban születtek. A földművelés és fakitermelés nem mindig
biztosította a megélhetést, ezért már jóval az első világháború előtt Bu-
karestben, egy tiszti kaszinóban pincérként dolgozott. Ezenkívül ezermes-
ter volt, de mindenek előtt az asztalosságot művelte művészi szinten, per-
sze akkor, amikor hazajött. Bukarest egy nagyon jó kereseti lehetőség volt
számára, és a megspórolt keresetéből aztán itthon földeket, kaszálót és há-
zakat vásárolt, illetve épített. Ekkor a Bencze család egy kicsit jobb anyagi
körülmények között élt. Bencze Anna (szül. Erdélyi) nagyanyám anyja első
házasságából született Sára és István testvéreivel együtt (második férje Be-
nedek Mihály volt). Bukarestben egy zsidó családnál szolgált, így az anya-
nyelvén kívül beszélt románul, németül, franciául, és értett jidisül. Szőni,
varrni művészi szinten tudott, könyveket mondott fel kívülről, nagyon jó
hangú énekes volt. Bencze nagyanyámnak volt egy bátyja, Erdélyi István, a-
ki Bukarest leghíresebb pékje lett. Ő ottmaradt és elrománosodott. A test-
véreivel se tartotta a kapcsolatot. Tehát lennének rokonaim Bukarestben,
de én még nem tudtam őket kideríteni, megtalálni. Nagyanyám Sára nővére,
férjhez ment Lukács Istvánhoz. Annácska lányuk pár évesen meghalt, majd
született István (1907–1946.) és Berta (1915. április 26. – 2007. augusztus
29.) gyerekük. István Bukarestben egy sikeres taxi- és fuvarozási vállalatot
alapított, de ő is korán meghalt tüdőgyulladásban Marosvásárhelyen. Ma-
radt két gyereke Taizs István és Ilona. Nagymamám nővére Sára is korán
meghalt, és így nagymamám a saját három gyereke mellé vette Sára nővére
kislányát, Bertát, aki innen a mi családukból ment férjhez Jónás Istvánhoz.
Az ő egyetlen gyerekük, Jónás István biológiai tanár, akivel húsz évet együtt
tanítottunk az Áprily Lajos Főgimnáziumban. Bencze nagyapám az első vi-
lágháborúban utász volt a galíciai fronton, ahol veszélyes sérvet kapott. Ga-
lícia közép-európai történelmi régió, jelenleg Lengyelország és Ukrajna kö-
zött oszlik meg. Keleti felének történelmi neve: Vörösoroszország. Galícia

és Lodomeria királyság vagy csak egyszerűen Galícia volt a Habsburg Birodalom legnagyobb, legnépesebb és legészakibb tartománya 1772 és 1918 között, Lemberg, azaz Ilyvó fővárossal. Ezt a fejedelemséget magyarul Halics vagy Gácsország néven ismerték. A Halics név latinul Galic, kapcsolatos a környéken letelepedett kelta eredetű népekkel, és vonulata visszavisz a szkítákhoz. Névazonosság szempontjából ide tartozik a havasalföldi Galac, Gaul (Franciaország) és Galicia (Spanyolország) is. Nagypám háborús sérvkötőjét éveken át őrizte nagymamám. Közben a fronton halt meg János és András testvére. Bencze nagyszüleim első két gyereke Mihályka és Sárka korán meghaltak. De az Isten a következő hármat megtartotta: Anna (1912. február 23. – 1986. október 17.), édesapám Mihály (1919. szeptember 25. – 2009. december 18.), és Vilma (1921. március 23. – 1991. február 10.).

A magyar iskolák többségét államosították. Az 1919-ben megkötött kisebbségi szerződés előírta az egyházi és az iskolai ügyekben „*az erdélyi szász és székely közösségek helyi autonómiához*” való jogát, de ez nem került be az 1923-as román alkotmányba. Mivel az állam teljesen felszámolta a magyar óvodákat (645), a gyermekmenhelyeket (59), ismétlő népiskolákat (3500) és az ipari és kereskedelmi iskolákat (200), ezért engedélyezte a magyar egyházaknak az állami támogatás és egyetemi képzés nélküli felekezeti oktatás megszervezését. Az 1930 és 1931-es tanévben Romániában 525 protestáns elemi iskola (483 református, 36 unitárius és 6 evangélikus) és 197 katolikus elemi iskola működött. Az 1925-ben kiadott magánoktatási törvény azt jelentette, hogy a magyar egyházi iskolák külön engedélyeztetés nélkül nem adhattak ki továbbtanulásra jogosító bizonyítványt. A magyar diákoknak az érettségi vizsgákat a baccalaureátusi törvény szerint idegen állami iskola tanáraiból alakított román bizottság előtt kellett letenniük. Ez gyakran azzal járt, hogy még abból a tantárgyból is románul vizsgáztak, amit magyarul tanultak. Ennek ismeretében érthető, hogy az 1925-ben érettségiző magyar diákok 73 százaléka megbukott.

Édesapám az elemi osztályokat itt Csernátfaluban járta ki, a két világháború között itt mentették meg egyházi iskolaként a magyar nyelvű oktatást. Éles eszű, és ezermester hajlamú gyerek volt. De már nyolc évesen eltemette az édesapját. Nagymamám az egyik házat bérbe adta egy Wiener nevű szász vadásznak, és édesapám kisgyermekként vízfordással a Wiener családnál, – és még akinél lehetett –, már pénzt keresett. A sok nehéz fizikai munka következményeként az ujjait soha nem tudta kiegyesíteni. Következett a gazdasági iskola, ahol kitűnő tanuló volt. Götz Béla igazgató hónapokig könyörgött nagymamámnak, hogy engedje továbbtanulni édesapámat. De sajnos az anyagi gondok miatt nem tehette, önértetből édesapám a barátaival – Benedek András nagy kereszta pámmal is – elmentek kőműves i-nasnak. A gazdasági iskolába román igazgatót helyeztek, és hirtelen magyarellenessé vált a hangulat. Előkatonasági gyakorlaton többedmagával é-desapámat is hivatalosan megpofozták, ha nem értettek valamit románul. A

kőműves inasság se volt egyszerű, naponta Csernátfaluból Bertalanig legyalogoltak oda-vissza 34 km-t. Mikor már pénzt is kerestek, akkor már megengedték maguknak a kisvasúti közlekedést. A szász kőművesektől, mesterektől is csak lopni lehetett a mesterséget, de édesapámék nagyon hamar elismert kőművesek lettek. Zajlottak a bálók, kirándulások. Édesapám is beállt fliegeresnek a csernátfalusi fúvószenekarba. Nemsokára Csernáfalú evangélikus papja lett Dr. Kiss Béla, akit imádott mindenki. Összeszedte a fiatalságot, tanította, taníttatta, egyetemekre küldte, újságot szerkesztett, könyveket írt stb. Egy pezsgő közéleti tevékenység kezdődött, amiben édesapám is kivette a részét. Kezdték élvezni a fiatalság előnyeit, de kitört a második világháború, és őket is besorozták. Sokan átszöktek a kökösi hídon, hisz ott már Magyarország volt. Akinek nem volt ideje, vagy lehetősége átszökni, azt a románok sorozták be. Édesapámat más barátaival együtt hirtelen berakták a marhavagonokba, és csak két hét után tudták meg, hogy román katonaként a Don-kanyarhoz érkeztek. Itt a kiképzés annyiból állt, hogy a tiszte kiosztotta a fegyvereket, és azt mondta, hogy előttük az oroszok, és aki megfordul, azt a tisztek lövik le. És a század indult a frontra. Így vitték a hétfalusi csángó-magyarokat tölteléknek az oroszok elé. Ezt a lehetőséget is kihasználta Románia, hogy a más nemzetiségektől megszabaduljon. A kiképzéshez az is hozzátartozott, hogy különböző okok miatt a kisebbségeket folyamatosan megalázták. Édesapámat, nagymamám egy magyarul írt levele miatt, a század előtt elfenekelték, amit egy török verőlegény hajtott végre a fémcsatos katonaövvvel. Kisebb-nagyobb összecsapások voltak az oroszokkal, sár, ételhiány, -40 fokos hideg, stb. Egyik alkalommal Sipos Gaudi István hosszúfalusi barátjával átmentek egy szóra egy néhány perccel azelőtt felrobbant bombatölcsérbe, és nemsokára arra a helyre, ahol azelőtt álltak, egy bomba zuhant, ami félig-meddig betemette őket is, de életben maradtak. Háború után Sipos Gaudi István feleségül vette édesapám Vilma húgát. Találkozott a II. Magyar Hadsereg katonáival is, még mielőtt meglett volna a végzetes csata. Egyik nehéz ütközetben az oroszok áttörték a frontot, édesapám csak azt érezte, hogy előnti a melegség, és mindennek vége. Bekötözték, mikor megébredt egy iskola épületében volt, de minden úgy nézett ki, mint egy valóságos vágóhíd. Sokan meghaltak szörnyű kínok között. A századából nem sokan éltek túl ezt a támadást. Édesapámnak nagy láza volt, hol elájult, hol nyögött. Aki valamivel jobban volt, az segített rajtuk. Akkor tudta meg édesapám, hogy a háta közepébe golyó fúródott, nekicsapódott a szíve mögötti lapockájának, és kicsapódott a golyó a vállán, kiszakítva egy jó nagy húsdarabot. Birzulába (1928–29 között a Moldávia Szovjet Szocialista Autonóm Köztársaság fővárosa, 1935-től az új neve Kotovszk, és Ukrajnában a Kiev-Odessza vasutvonalon helyezkedik el, mérete és lokosságának száma megegyezik a Négyfaluével) szállították, és az ottani hadikórháznak köszönhetően életben maradt. Nemsokára kapott egy hónap gyógyulási szabadságot. Útközben meglátogatta Vilma

húgát, aki akkor Bukarestben szolgált, majd egy jó néhány nap múlva hazajött az érte éjjel-nappal imádkozó édesanyja karjaiba. A szabadság vége felé sógora, Benedek Andir Mihály – Anna nővére férje – édesapámat, és Deák Samu barátját Székelyderzs közelében, egy fagyos téli éjszakán átcsempészte Magyarországra. *„Nem tudtam, hogy mi az, amit érzek: öröm vagy fájdalom. Éreztem, hogy rohanni kellene, kirohanni a mezők közé s végigkiáltani rajtuk riadó szóval, hogy öltözzenek csupa virágba, mert újra magyar föld lettek! Az erdőig szaladni és felverni a fákat, hogy énekeljenek a boldogságtól! De ugyanakkor meg kellett volna állni szemközt fordulva a déli dombvonallal, levett kalappal s lehajtott fejjel. Nem lehetett csinálni semmi mást, csak állni az ablakban mozdulatlanul, nézni északnak, keletnek, délnek, átölelni egyetlen pillantással a testvérdombokat, átölelni és egybeszorítani őket, hogy ne tudjanak egymástól soha elszakadni”* (Wass Albert). Először Kolozsvárra kerültek, a kémelhárításra, majd két hónapi kivizsgálás után szabadon engedték. Berta nővére családjával Csíkszeredában lakott, így ő is odament. Ameddig munkát kapott, addig náluk vendégeskedett. Majd egy néhány hétfalusi barátjával, a mai Márton Áron Gimnáziummal szemben lakást béreltek. Az ezeréves határon, a front mögött bőven akadt kőművesmunka, ők építették a Hargitán a szállodát is. Jól kerestek, és kialakult egy összetartó hétfalusi csángó emigráció is. Az itt maradott csángók alapozták meg a csíkszeredai evangélikus egyházat. Hasonlóan történt Sepsiszentgyörgyön is. Véget ért a világháború megint egy aljas békeszerződéssel. Mindenki annak örvendett, hogy hazamehet. Édesapám elindulása előtti napon, két barátja Kiss Jakab János és Tomos Mihály szekérrel indultak el. Alig hagyták el a csíkszeredai állomást, megállították őket az Erdélyben, de főként Székelyföldön garázdálkodó Maniu-gárdisták – köztük hétfalusi románok is, például a Cursaru nevezetű –, elvették mindenüket, kiásatták a saját sírjukat, és bestiálisan kivégezték. A többi hétfalusi csángó már csak vonattal mert hazajönni, köztük édesapám is. Évek múlva édesapámat meglátogatták az egykori csíkszeredai főbérloi, és őket is édesapám. A Maniu-gárda a második világháborúban Iuliu Maniu román politikus tudtával és támogatásával létrejött félkatonai önkéntes szervezet volt. 1944 őszén *partizánvadászat és elrejtett fegyverek összegyűjtése* címén sorozatos gyilkosságokat és rablásokat követtek el a magyar lakosság rovására. Maniu nevét ma utcák viselik, többek között Brassóban és Marosvásárhelyen. 1944. szeptember 26-án egy 30–35 fős Maniu-gárda Gavril Olteanu vezetése alatt Szárazajtán lőfegyverrel és baltával lemészárolt 13 székely lakost, majd mintegy hetven férfit hurcoltak el a földvári haláltáborba, akiknek nagy többsége ott pusztul el. Gyergyószentmiklós felé vonulva a gárdisták mindenütt terrorizálták a helybeli lakosságot, útközben további 8 székelyt gyilkoltak meg, Szentmihály községben egy birtokost és három magyar gazdát lelőttek. 1944. október 8-án Csíkszentdomokoson 11 embert végeztek ki. 1944. október 15.-én Gyergyószentmiklóson a téglagyárban 3 székelyt a-

gyonlítottak. A további gyilkosságokat a szovjet városparancsnok akadályozta meg. Egyedül Maros-Torda vármegyéből közel 4000 magyar lakost hurcoltak el a Maniu-gárdisták Földvárra vagy Târgu-Jiu-ba, akiknek egy része meghalt az internálótáborban. Dr. Papp Béla is beszámolt ezekről. 1944. november 16-án a román kormány feloszlatta az 50 000 fős Maniu-gárdát, majd 1945. április 7-én Brassóban megkezdődött a Maniu-gárdisták pere. A május elején megszületett *színházi ítélet* szerint Olteanut – távollétében – életfogytiglani börtönbüntetésre, a többieket pár évre vagy hónapra ítélték. Az ítélet kihirdetése után vád alá helyeztek négy szárazajtai székelyt is, akik a vád szerint román katonákat kínoztak és öltek meg. Így működött akkor is az (i)gazság szolgáltatás.

Sajnos az idők nem változtak, a háttérhatalom az ortodox egyház leple alatt, teljes gőzzel működteti a félkatonai Noua Dreaptă 2000-ben alapított román szélsőjobboldali sovinszta szervezetet, amely a két világháború között tevékenykedő Vasgárda szellemi örökösének tekinti magát. A főként a fiatalokat úszító szervezet, Európa-szerte erősen antiszemita csoportokkal tart fenn kapcsolatokat, de mert Romániában a II. világháború idején elkövetett népirtás után csak kis létszámú zsidó kisebbség maradt, fő célpontjuk a romániai magyar kisebbség. Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Udvarhelyen, Csíkszeredában, Sepsiszentgyörgyön már kiviselték magukat.

Az etnikai tisztogatás, a nemzeti örökségnek látszólag természetes szelekció általi eltávolítása a rombolás egyik megbocsáthatalan formája. Destruktív, és irreverzibilis kulturális folyamatot valósít meg: mindörökké megsemmisíteni a szekuláris, autonóm, nemzeti-kulturális identitást. Ezek nélkül világunk egyből üresebb lenne. Ezt mindenki felfogja, de sokan azt mondják, hogy ha fokozatosan kihalnak a nemzeti kisebbségek, a nagyobb létszámú nemzetek egy darabig ugys fennmaradnak. A történelem részben a kisebb kultúráknak a nagyobbakban való asszimilálódásának folyamata. Ellenben az új civilizációk kialakulása megújult értéktudatot hoz a mindennapi életbe, amely nélkül a kiöregedett kultúra amúgy is halálra lett volna ítélve. Ma viszont a nemzeti jellegnek a planetáris uniformizálás szemfényvesztését nem követi egy új értéktudat. Lassan a nihil következik, a fogyasztói együgyűségre degradált, kimosott agyú emberek kollektív hatalmaskodása. Beder Tibor az egyik könyvbemutatójának gondolatsorait a következőkben próbálom leírni. Most már a magyarság nem fizikai létében, hanem identitásában van kitéve a pusztulás veszélyének a maradék Magyarországon, és hangsúlyosabban az elszakított területeken. Arról sem szabad megfeledkezünk, hogy fontos szakaszához érkezett a magyar nemzet ellen évszázadok óta zajló háború. A minket függésben tartó hajdani Birodalmak után egy új Birodalom van kibontakozóban melynek hadosztályai a multinacionális vállalatok, a Valutaalap és a Világbank, valamint a véleményhatalmi diktatúra. Az utolsó csata színtere Te magad vagy. Neked kell eldöntened, hogy meg akarsz -e maradni magyarnak. Érdemesnek tartod-e küzdeni i-

dentitásod alkotó elemeiért: anyanyelvedért, utódaiért, szokásaidért, hitedért, hagyományaidért, múltadért és jelenedért, hogy jövőd lehessen. Arra is választ kell adnod, hogy milyen magyar kívánsz lenni, mert Wass Albert szerint háromféle magyar van. Mind a három egyezik abban, hogy elégedetlen a világgal, a kormánnyal, ami ennek a világnak a nyakán ül a rendszerrel és mindennel. Aztán egy részük úgy próbálja megoldani a maga bajait, hogy kiszolgálója a hatalmon lévőknek. Csatlakozik hozzájuk. Hasán csúszik, farkát csóválja, s ha odalöknek egy koncot s befogadják cselédnek, akkor vesztebb lesz a veszett kutyánál, marósabb a vad farkasnál, kegyetlenebb az ellenségnél, kommunistább a kommunistánál, csak hogy bebizonyítsa a maga hűségét és nagyobb koncot kapjon érte. Egy másik részük az ellenkezőjét teszi: feláll és verekszik. Védi azt, amiről ő úgy tudja, úgy érzi, hogy az övé. A maga jussát az élethez, a szabadsághoz, ehhez a földhöz ahol született, és amely a hazája. Verekszik másokért és mindenkiért. Aztán van a harmadik csoport a nagy csoport, amit úgy is nevezhetünk: a nép. Akinek nincsen arca, sem rossz, sem jó. Sem szép, sem csúnya. Sem hős, sem nem áruló. Senki és semi. Tömeg. Nyáj. Nem tesz se jót, se rosszat. Semit se tesz. Csak meghúzódik és vár. És mint a fű a rátafosó láb alatt, meghajlik, meggörbed, tűr, mindent eltűr, s amikor tovább lép a nagy láb akkor lassan felegyenesedik megint. De sohasem egészen. A te feladatod, hogy eldöntsd a három közül melyik magyarhoz kívánsz tartozni. Ha jól döntöttél, akkor Mikos Kelemen hűségével, Körösi Csoma Sándor kitartásával és Szent László bátorságával küzdj magadért, családodért, népedért. Győzelemnek számít, ha megtartod hitedet, ünnepeidet, szokásaidat, ha magyar iskolába járatod gyermekedet, ha ragaszkodsz magyar nyelvedhez. Ezt a csatát nem szabad elveszíteni, ez az utolsó esély, hogy a népek nagy tengerében magyarként megmaradjunk. Küzdj hát, hogy az időben utánunk következő generációk is itthon érezhessék magukat e hazában.

A Dél-Erdélybe szakadt magyarság helyzete a háború alatt tovább romlott. A legembertelenebb, legmegalázóbb helyzetbe a katonai és a munkaszolgálatra rendelt magyarok kerültek. A különböző bírságok, túladóztatás nyomasztóan hatott a gazdasági életre. A kölcsönös nemzetiségpolitika egyáltalán nem működött. A dél-erdélyi magyarság vezetői a fokozódó nemzeti elnyomás miatt igyekeztek megszervezni a magyarság érdekvédelmét. Ion Antonescu kormányfő jóváhagyásával 1940. november 4-én megalakult a Romániai Magyar Népközösség. E szervezet – a cenzúra, a gyűlekezési tilalom, az utazási korlátozások ellenére – elsősorban a jogvédelem révén próbálta orvosolni a magyar sérelmeket. A magyarság egy másik jelentős szervezete, a Dél-Erdélyben maradt Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület egy része a Népközösség keretében, Nagyenyed központtal folytatta tovább tevékenységét. A dél-erdélyi magyarságnak olcsón közvetítettek mezőgazdasági gépeket, műtrágyát, tenyészállatokat. A gazdasági élet megszervezése mellett a magyarság vezetői fontos feladatnak tekintették a ma-

gyar kultúra ápolását is. Ebben a helyzetben megnőtt az egyházak szerepe. A Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye 86 plébániát tartott fenn, míg az Erdélyi Református Egyházkerület 205 egyházközséget. Az unitáriusok, az evangélikusok szintén igyekeztek egyházközségeiket és felekezeti oktatásukat fenntartani. Erre igencsak szükség volt, mivel a román állam bezáratta a magyar iskolák többségét. Magyar nyelvű oktatást csak a hitvallásos iskoláknak nevezett tanintézetekben engedélyeztek, de a magyar gyermekek alig fele járt oda. A magyarságnak nem volt képviselője a központi hatalomban, de még a helyi igazgatásban is csekély.

Édesapám a háború után, rendbe hozta a házat, a gazdaságot, kőműveskedett, fuvarozott, mindent elvégzett, hogy helyre hozza az életet. Székely Sára néni, utcánkban lakó rokona, a régi világban még illegalitásban tevékenykedő kommunista volt. Az akkori magyar kommunisták hatására, Hétfaluban megszüntették a magyarellenességet, újra indultak az iskolák, a néptanács és rendőrség zöme magyar volt, még a hatvanas évekig is. Sára néni édesapámat és Benedek András keresztaapámat beíratta a brassói építészeti egyetemre. Mérnök szeretett volna lenni, de feltételnek szabták ki azt, hogy párttagnak kell lenni. Volt, aki vállalta, de édesapám nem, így néhány hét után véget ért ez az álom is. Maradt a kőművesség, a gazdálkodás, és nemsokára a család. A Groza-kormány – az 1947. február 10-én aláírt párizsi békeszerződésig – számtalan engedményt tett a magyarságnak. Ezekkel akarták befolyásolni a párizsi békeszerződés előírásait, hisz a határkérdés ekkor még nem tekinthető lezártnak. A román politikai elit tudatában volt annak, hogy a békekötés után az engedményeket fel lehet számolni. Groza a Kolozsvári ünnepségek idején – a március 13-án tartott minisztertanács ülésen – megkezdte a félrevezetést. Ámító szavakkal igyekezett a határkérdés fontosságát jelentéktelenné tenni. Arról beszélt, hogy a két nép és a Duna mente népei egységben és boldogságban fognak élni. Ő volt a határok légiesítésének egyik első népszerűsítője is. A kormány törvényrendelettel törölte el a kisebbségi kifejezés használatát, és bevezette a nemzetiségi fogalmát. A román államvezetés elhitette az erdélyi magyarság vezetőivel azt is, hogy a magyarság jogait a demokratikus Románia fogja szavatolni. 1945-ben visszaállították a magyar egyetemet Bolyai néven. Marosvásárhelyen orvosi és gyógyszerészeti egyetemet alapítottak. 1945 és 1948 között valóban működött magyar oktatási autonómia. Nem véletlen tehát az, hogy a Magyar Népi Szövetség a Groza-kormány támogatója lett. Jó kapcsolat alakult ki a kormány és a Magyar Népi Szövetség vezetői, Kurkó Gyárfás, Balogh Edgár és Bányai László között. Az MNSZ „százas” intézőbizottsága ezért mondott le a határváltoztatás követeléséről. Több jeles személyiség – köztük Márton Áron püspök – úgy vélte, hogy a magyar kérdés megoldása csak az igazságos etnikai határok kijelölésével lehetséges. Sajnos, az események őket igazolták.

Térjek vissza az anyai ágra. Az Ilkó név jelentését nemrég fejtettem meg. Az ILKO etimológiája: IL = ÉL + KO = KŐ, a körrel kapcsolatos, körország; együtt: ILKO = Él-isten-körországa. Az Él-isten az ősnyelvben valószínűleg az *Égi-lány* jelentéssel bírhatott (Izisz), ami a szemita világban már férfi, Napisten is lehetett. A KO pedig a Kopt szóban is előfordul, mely az Aigüptosz középső szórészből módosult kopt fogalma (Egyiptom). A férfita-gok szakrális épületek építőmesterei voltak, míg a nők papnői méltóságot teljesítettek. Ilkó az ősmagyar nyelvben az Illés kicsinyített neve is. Ha az ILLÉS elé odaírjuk az AT szórészt, máris az ATILL + ÉS kifejezést kapjuk, belőle pedig az Atila. Ahol az Atila = Attis, kisázsiai Napisten, aki minden reggel feltámad, és este meghalva lenyugszik. Az ÉS = Égi-ős, vagyis az isten ókori névképzésének a rövidítése. Ha kicsit az Illést is elemezzük, akkor az IL- vagyis Él-lány = Ősmama, Szűz-Mária, a Napistent szülő Ősanya, aki a mi Nagyboldogasszony anyánk, és aki az egyetlen Napisten fiát szüli. Főleg az Illyés formában érzékelhető, hogy az Y = Jó jelentéssel az Élanya-Jó-Istenfia, már himnemben a Napisten fia jelentéssel bír, átvitt értelmében Illyés = Élány-jó-isten földi fia. Az Ilko forma a fentiekből adódik: Il-ko = Élanya-or-szága, például Ízisz-orzága, a ko mint kő, határkövet is jelentve. Sumer istenség is, később Egyiptomból a görögökhöz kerül, majd innen szóródik a nagyvilágba. E név transzformációs vetülete a M-ILKÓ, így köze van a milkói püspökség székhelyéhez. Ilkó (Ilkóc, Illés becézett alakja) falu nevét 1610-ben említette először oklevél Ilkofalwa néven. 1664-ben *Ilko Falva*, 1773-ban *Ilkócz* néven írták, és 1910-ben 80 görög katolikus ruszin lakosa volt. A Trianoni békeszerződés előtt Bereg vármegye Latorczai járásához tartozott.

Tomos Ilkó István dédapám Hosszúfalu-Felszeg leghíresebb építésze volt. Ő építette a felszegi evangélikus templomot, amit 1899. május 8-án szenteltek fel. Ugyancsak ő, egy olyan csángó házmintát honosított meg szülőfalujában, ami nagyon sok ősmagyar motívumot örökölt át, a hozzáépített faragott kapukkal együtt – az ujjuroknál is van ehhez hasonló minta. Még ma is megtalálható ez a háztípus. A csángóság zöme ilyen házat épített Hosszúfalu-Felszegben. De az itt élő mokányságnak is annyira tetszett, hogy ők is ilyen háztípust építettek dédapámmal a Fő utca mindkét oldalán. Dédapám temetése is rendhagyó volt, a gyászszertartás keretén belül hatlovas hintó vitte a felszegi temetőbe, az egész falu sorfala között. Amikor az általa épített templomban részt veszek egy istentiszteleten, vagy ünnepélyen, mindig elérzékenyülök és eszembe jut Reményik Sándor *Kövek zsoldára* című verse:

*Elhalkult, és elhalt az orgona...
De új nesz kél most a templomfalakból.
Nem halljátok? Itt körül a falakban
Dobognak a beépített kövek.
Külön dobban meg minden kicsi kő,
És mégis, mégis egy ütemre vernek,*

*Egy óriási templom-dobbanással.
Isten, ha akarja, a köveket
Dobogtatja meg a szívek helyett.*

*Kő-nehéz szívvel, dallamtalanul,
Lehajtott, fáradt fejjel figyelek.
Szeretném, ha szívem megállana,
S csak a százéves templom kövei
Dobognának tovább...*

*Dobognak... dobbanásuk lassan áthat,
Felmelegíti dermedt véremet,
Lassan megértem a beszédjüket:
„Mi kövek voltunk, rossz, rideg kövek,
Kemény kövek és haszontalanok,
Nehezek, otrombák, formátlanok,
Tehetetlenek, tompák, elesettek,
Mozdíthatatlanok.
Hevertünk hét országban szerteszéjjel,
Utak mentén, száraz patakmederben,
Omlásokban, elhagyott kőtörőkben.
Vad éleinkbe ütközött a nap,
Horzsoltuk az éjszaka bársonyát,
Véresre törtük vándor lábait,
Hevertünk külön-külön szerteszéjjel,
Egyről alig tudtunk valamit,
És nem álmodtunk templomról soha.
De jött egy ember, törékeny, beteg,
A lelke égett, szíve dobogott,
Az az ember templomról álmodott.
Tudta, kövek hevernek szerteszéjjel
Tehetetlenül, haszontalanul,
Vadul, otrombán és formátlanul, -
Elindult a köveket megkeresni.
Omlásokban, elhagyott kőtörőkben,
Utak mentén, száraz patakmederben,
Barangolt hetedhétországon át,
Hol éleinkbe ütközött a nap,
Horzsoltuk az éjszaka bársonyát
S véresre törtük az ő lábait.
Az az ember keresett, s megtalált.
És azt mondta nekünk: Ti templom lesztok.*

*Falakká fogtok összeállani,
És visszaveritek az Ige hangját,
És visszazengitek az orgonát, -
Az imádkozó nagy nyomorúságot
S az áhítat szárnyaló énekét
Szent nyugalommal veszitek körül.
Halkan dobogni fogtok a falakban,
Külön dobban meg minden kicsi kő,
És mégis-mégis egy ütemre vertek,
Egy óriási templom-dobbanással.
Isten, ha akarja, a köveket
Dobogtatja meg a szívek helyett.
Így szólt hozzánk a templom-építő.”*

Így beszélnek ma hozzánk a kövek.

Ilkó dédapám felesége Török Ilona, egy igazi családanya volt, aki még *patkószegből* is levest főzött dédapámnak. Egyszer, dédapám, fiait betonozásra kérte, és azt ígérte nekik, ha sietnek, akkor mindenkinek annyit fizet, amennyit meg tudnak inni. Dolgoztak is a legények, idejére megoldottak mindent. Vitte is őket az Ánder-féle kocsmába, és mindenkinek fizetett egy fél decit. Zene, kártya, mulatozás, nótázás, telt az idő, és szóltak a fiai, hogy még innának. Az öreg mondta a fiainak, hogy amit fizetett azt meg tudták-e inni? Igen, mondták fiai. Hát akkor én betartottam az ígéretemet, mondta az öreg, és faképnél hagyta őket. Tomos Ilkó Sámuel nagyapám Felszegben született István, Kata, Ilona, Anna, Pál, Amália testvéreivel együtt. Még öt testvére korán elhalt. Fakitermeléssel, gazdasággal és még sok mindennel foglalkozott, de az asztalosság állt a szívéhez közel. Nótás kedvű, és nagyon vicces ember volt. Egyszer akarata ellenére saját magát is *megviccelte*. Téli fuvarozás idején, tévedésből reggel öt helyett, éjjel kettőre tette csengetni az óráját. Zokszó nélkül felkelt, befogta az ökröket, és a koromsötétben baktatott egyedül a Tatrang-völgyében. Furcsa volt neki, hogy egy fuvaros társa se jár, arra gondolt, hogy már elkésett. Ósáncnál elhagyta a régi határőrlaktanyát, a kocsmá se volt nyitva, hát tovább bandukolt. Egyszer arra lett figyelmes, hogy előtte az úton millió csillag villog, de erre már az ökrök felbőgtek, és villámgyorsan megfordultak, és futásnak eredtek az ismert úton a laktanya felé. Nagyapámnak az volt a szerencséje, hogy a bundáskabátja beakadt a szán oldalszélébe. Majdnem a levegőbe röpítették az ökrei, és egy néhány percig testközelségből tanulmányozhatta a lihegő farkascsortát, akik egy hajszálra voltak tőle. A bőgésre, az ordítózásra a kocsmáros villanyt gyújtott, kaput nyitott, és így nagyapám és az ökrös szánja túlélte az éhes farkascsortát. Gondolom hirtelen egy néhány évet öregedett. Az egyik télen, egy rönk becsípte a bokáját, el is törött, a Tatrang-völgyi *Égett kórház-*

ban (a mostani vízduzzasztó alatt volt), egy zsidó orvos hozta rendbe. Néhány év múlva megint megtörtént, így sajnos egyik lábára kicsit sántított, néha kankós pálcával járt. A kórház helyén régebben volt egy tüdőszanatórium. Egyik szilveszterkor a betegek, olyan mulatságot rendeztek, mint még soha. Minden pénzüket erre költötték. Napokig szólt a zene, énekeltek, ettek-ittak, táncoltak és táncoltak addig, amíg nagy részük meghalt. Egyszerre süllyedtek el a Titanic-kal, ahol magyar zenészek is voltak. Nagypám, minden vasárnap templomba járt, pénztáros és gondnok is volt. Fazakas Sára (apja Mihály és anyja Anna) nagymamán Anna, Kata és Mihály testvéreivel szintén Felszegen született. Ő egy kitűnő tanuló volt, mindig tanárnőnek készült, de a szegénység nem engedte. Egy életen keresztül bánta, hogy nem tanulhatott tovább. Egy élő történelemkönyv volt. Édesapja korai halála miatt, már gyerekként ő foglalkozott a gazdasággal, és a háztartással. Nagyszüleimnek három gyerekük született: István (1921. március 15. – 1993. július 20.), Sára (1924. január 16. – 2001. június 10.), és édesanyám Anna (1926. január 1. – 2011. november 23.). A magyar szülők Felszegen, a mostani autóbuszgarázs mellett közmunkával építették gyerekeiknek a magyar iskolát. Édesanyám itt kezdte az első osztályt, de az új birodalom Karácsonykor már betiltotta a magyar nyelvű tanítást, ami legközelebb csak Alszezen maradt meg az evangélikus egyházi iskolában, de egy kisgyerek odáig nem tudott gyalogolni. Így a hegyen túli *cácák* hirtelen semmi féle felkészítés nélkül tanárok lettek a magyar iskolában, szövegelésükből a gyerekek pedig nem értettek semmit. De hát éppen ez volt az egyik cél. A magyar szakképzett tanárokat elbocsájtották, sokat közülük a le nem tett román eskü miatt. Legfontosabb eszköz az iskolai oktatásnak a román nacionalizmus szolgálatába állítása volt. 1897-ben Spiru Haret közoktatási miniszter körrendeletében nacionalista szellemű oktatásra buzdít: *„Legyenek rajta, hogy a gyermekek történelmünk eseményeit sokkal többre becsüljék, mint más nemzetekét..., higgyék, hogy a román nemzet a legvitézebb és a legelölkelőbb minden nemzetek között. Ne féljenek attól, hogy túlzásokba esnek, sőt mentől tovább mennek, annál jobb lesz.”* Csak ide illenek Brătianu miniszterelnök szavai, amik egyértelműen kijelentik, hogy: *„Magyarországot a lehető legjobban meg kell gyöngítenünk.”*

Édesanyám Lőrincz Kata unokatestvérével már gyerekként kísérleteztek a kereskedelemmel: *kis üzletet és gyógyszertárat* nyitottak, és ott árusítottak stb. A hetedik osztály elvégzése után, édesanyám a kereskedelmi iskolába szeretett volna továbbtanulni, de mint mindig, anyagi okok miatt otthonmaradt, és dolgozott a házi gazdaságban. Pedig fantasztikus memóriája volt, és háromjegyű számokat hibátlanul adott és szorozott össze fejben. Édesapám Felszegen dolgozott, édesanyámék házával szemben. Nagyon jó mesterember volt, csodálatos hangja és népdaltudása volt. Munka közben mindig énekelt, neki öröm volt a munka. A baráti körben, vagy a templomban mindig ő volt az énekírányító. Itt, a felszegi *munkán* találtak kölcsönö-

sen egymásra szüleim, és 1948. május 26-án megvolt a lakodalmuk, amit szerény körülmények közt édesanyám házában tartottak. A zenét szüleim barátja Katona Gyula és zenekara szolgáltatta. Samu nagyapám 1952. május 16-án meglátogatta szüleimet, evett, és mint mindig két borospohár pálinkát ivott, mert neki két lába, vagy két szeme van. Innen elment Alszegbe Dávid Sára nagynénémhez, itt is evett és megivott két pohár pálinkát, majd elindult haza. A kapunál a felszegi Köpe János szekeres felvette, majd Felszegen, az agyagos előtti *Gödör* (Badic Mărioara) vendéglőben, még két pohár pálinkát ittak egymás egészségére, és máris otthon volt. A Glied Sándor kocsmáját kihagyták. Édesanyám figyelt fel arra, hogy a Pufi kutyánk, ahogy nagyapám a kapunkon kiment rögtön elkezdett csaholni, majd a kapusarkába Felszeg irányába gödröt ásott. Hiába temették be a gödröt, a kutya újra ásta. Nagyapám hazaérkezett Felszegbe. István nagybátyám nem takarította ki az istállót, és nem etette meg az állatokat. Ezért nagyapám nagyon felmérgeződött, mindezt elvégezte, utána bement a műhelyébe és Anna testvéreinek csinált egy kenyér bevetőlapátot, egyet ordított, összeesett és meghalt. Jakab doktor szerint szívinfarktus végzett vele.

Gyermekkor

Az I. világháború után meghalt Bencze nagyapám, születésem előtt két évvel a másik nagyapám, Tomos Ilkó is. Úgyhogy én őket fizikai síkon nem is ismerhettem, mivel 1954. november 20-án születtem (9,30 óra, 3,5 kg, 53 cm) a csernátfalusi szülészeten (ahol most a rendőrség épülete van), de a keresztlevelemben 21-ét írták. A gyermekkori mesevilágomat színezték a két nagyanyám által közvetített élő történetek, az 1848-as szabadságharc-tól kezdve. Nagyapáimról is mindent elmeséltek, szokásaikat, velük kapcsolatos történeteket. Ha akkor – tételezzük fel, hogy valamilyen csoda folytán – találkoztam volna az úton a két nagyapámmal, rögtön megismertem volna. Csak a hangjukat, a beszédstílusukat nem tudta senki visszaadni nekem. Mindig kíváncsi voltam arra, hogy a két nagyapám hogyan foglalkozott volna velem, mire tanítottak volna, miket meséltek volna. Az 1867-es kiegyezés után a Székelyföldről nagyon sok jó tanár és tanító érkezett ide. A gazdaság is fellendült, emiatt is a Barcaság az I. világháborúig egy kis édenkert volt. Trianon után a tanítási nyelv a román lett. Ez a tanulók identitástudatát nagyon megzavarta, és főként az, hogy folyamatosan megalázták őket. Az egyház még erős volt, és a közösségben vállalt tevékenysége aránylag egyensúlyba hozta a hatalom által kibillentett mérleget. Nagymamám mesélte, hogy az első világháború után Nicolae Iorga történész egy csoportjával járta Erdély településeit, falvait, városait, és ez a bizottság hivatalosan románosította a helységneveket. Ahol jól megetették, itatták a bizottságot, ott megmaradtak az eredeti nevek (Apáca, Arad stb), ahol nem ott Máréfalvából Satu Mare lett, úgy mint Szatmárból. Azóta még sokszor románosították a helyneveket. Az oláhok a „rumán” nevet a Berliini Konferencián, 1878-ban kapták gróf Andrássy Gyula javaslatára. A szó helyes formája „rumán” (Rumánia) és nem „román” (Románia), mint ahogy most használják, ami tudatosan megtévesztő, mert feltételezi, hogy valamiféle kapcsolatuk van Rómával. Miklosics és Hunfalvy nyelvészek a rumán nyelvet a Balkánról, Kr. u. a X. századtól eredeztetik.

A 1945–46-os években Kurkó Gyárfásék próbáltak védelmet biztosítani a hétfalusi magyaroknak. Újra engedélyeztették Hétfaluban a magyar iskolákat, és akkor volt a moldvai csángóságnak is végre magyar iskolája. A Magyar Népszövetség keretében a régi kommunisták, mint Benedek Kőte-

les János, Székely Sára, Bacsó Ilona segítettek az elnyomott magyarságnak. Az illegalitás idején utcánkban olyan hírességek jártak ide a Román Kommunista Párt Kongresszusára mint: Pauker Anna, Pătrășcanu Lőrinc, Luka László, és nem beszélve a tatrangi születésű Főrizs Istvánról, aki Románia miniszterelnöke kellett volna legyen de, Gheorghiu-Dej Főrizst meggyilkoltatta, majd édesanyját is Nagyváradon, legalábbis ez derült ki az utóbbi években. Ez a Román Kommunista Párt Erdély bekebelezését román imperialista cselekedetnek minősítette, és elítélte. Évek múlva ennek a pártnak az internacionalizmusát az egyre betegesebb nacionalizmus váltotta fel. Az új hatalom a könyvtárakból, az iskolákból eltüntette a régi, számukra nem megfelelő dokumentumokat. Szomszédom arra lett figyelmes mezőről hazajövet, hogy az egykori gazdasági iskola mögött tűz van. Arra hajtott a szerével, és elborzadva látta, hogy az iskola régi értékes könyvtárát, iratait, furcsa, ismeretlen emberek égetik. Egy óvatlan pillanatban ő is elemelt egy néhány régi történelemkönyvet, amit mi is iskolásként elolvastunk a későbbi években. Gyerekkoromban a gazdasági iskola faragott kapujának felső részén még megmaradt a magyar címer.

Sztálin nyomására 1952-ben létrejött a Maros Magyar Autonóm Tartomány, ebből Hétfalu megint kimaradt. Ennek volt egy olyan háttere, hogy Kolozsvár Egyetemi státuszát csorbítva Marosvásárhelyre lehetett zsúfolni a magyar intézményeket, így könnyebb volt ellenőrizni is, de így fölöslegessé vált az akkori Népi Szövetség. Napjainkban láthatjuk Kolozsvár végleges tönkretételét. Az RMDSZ-el is többször végigjátszotta a mostani hatalom ezen régi kliséket. 1960-ban már Ceaușescu kezdeményezte az autonómia felszámolását, előbb a sepsi- és kézdi rajonokat csatolták Brassóhoz, azaz Sztálinvároshoz, majd kihasználva az 1956-os forradalmat és Csehszlovákia lerohanását, 1968-ban felszámolták az autonómiánkat, és a mai napig nem adták vissza. 1945 Húsvét hétfőjén Brassót másodszor bombázta az amerikai hadsereg. A német légvédelem a Cenkről válaszolt. Lebombázták a Cenk alatti hatalmas bunkert, a nagyállomást, a Zajzoni utat teljesen, csoda folytán csak a bolonyai katolikus templom maradt meg, és a benne levő hívek. A központi park alatti bunkerbe menekült rengeteg ember. Apósom, öccse, és Zöldi nagyapjuk a központi katolikus templomból a parkon keresztül a Kapu utcába tartott, amikor a Kertsch-villát, és a Korona-szálló egyik szárnyát bombatalálat érte. Túléltek a bombatámadást, de a vadonatúj ruhájuk a repeszektől szitává szakadt. A II. világháború idején az amerikai bombázások elől egy-két brassói gyárat Hétfaluban rejtettek el. Egyikből kialakult az Electro-Precizia üzem, amit a szocializmus kibővített, és a hozzá szükséges *magas szintű szakképzett munkaerőt* Havasalföldről és Moldvából vagonszámra importálta. Ingyen lakás, jól fizetett munkahely, letelepedési pénz. Egyeseknek ez lett a mennyország, nekünk a pokol. Így a lakosság nemzetiségi összetételét szándékosan megváltoztatták. A régi hétfalusi románok az ide telepített moldvaiaknak a *sărmă (drót)* gúnynevet adták. Ami-

kor vasúti szerelvényeken hozták be őket, a zsúfolt vonatok tetején is utaztak. Aki az első vagonon ült, figyelte az elektromos vezetékeket, és ha egy ilyen közeledett elkiáltotta magát, hogy *sărmă*, és a vagonokon utazók egyből lehasaltak. Az idetelepített moldvai csángók sajnos nem magyarosodtak vissza, sőt vadabb románokká váltak. Ezt a módszert aztán később más erdélyi városokra is kiterjesztették. Ennek a célja az volt, hogy a románság arányát egyre jobban növeljék, és végérvényesen elrománosítsák az erdélyi városokat. Márton Áront kissé szabadon idézve: „Azé az ország, aki teleszüli”. Lásd például az ősi szerb föld, Koszovó esetét az albánokkal.

A fecske hazaérkezik kisfiával Afrikából, leszállnak egy ágra és üldögélnek. Egyszer megszólal az öreg fecske:

– Látod fiam azt a fészket ott az eresz alatt? Abban a fészekben születél te, én, nagyapád, dédnagyapád, üknagyapád, és azt szeretném fiam, hogy a te gyerekeid és az ők unokáik is abban a fészekben szülessenek. Erre ki-dugja a fészekből a fejét egy veréb:

– Ce tot vorbiți acolo?

Az iparosítás egy általános gazdasági fellendülést is jelentett Hétfaluban, de azt sem kell elfelejteni, hogy a kollektivizálásig ezen a vidéken virágzott a kisipar, az építőipar és a mezőgazdaság, a fakitermelés. A szászoknak és magyaroknak mintagazdagságuk volt. Sokan a traktor mellé már komoly mezőgazdasági gépeket is vásároltak. A hétfalusi csángók nagyon elismert kőművesek voltak, Beke György író szerint is ők építették fel Bukarestet. Túlzásnak tűnik, de ebben több az igazság, ha hozzáadom a többi Bukarestben dolgozó erdélyi magyart. Hisz akkor Bukarestben a magyarság lélekszáma elérte a kétszázezretet, így Bukarest volt a világ második legnagyobb magyar városa.

Azért mentek oda dolgozni, mert ott jó kereseti lehetőségek voltak, és közelebb volt, mint Budapest. A hétfalusi csángóság dominálta a bukaresti építőipart, az övék volt a fuvarozási vállalat, eleinte fiákeres, majd taxis. Hasonlóan a pékségek nagy része is, valamint a szifon gyár. Bukarestben pezsgő magyar kulturális élet volt. Több magyar újság jelent meg, 1815-től volt magyar iskola, nem beszélve a katolikus és református templomokról, és egyházaink tevékenységéről. Magyar színház is működött. Sok hétfalusi csángó itt végzett egyetemet. Itt lett világhírű szobrász Jakab András bácsfalusi csángó, itt végezte el a jogi egyetemet Tóthpál Dániel türkösi csángó költő. Hétfalu legismertebb költője Zajzoni Rab István a brassói Honterus Gimnázium diákjaként 1851. augusztus 1–16. között Bukarestbe utazott. Ő tudatosan készült Kőrösi Csoma Sándor Nagy Útjára, és Bukaresten keresztül képzelte el a nagy tervének a kivitelezését. Az ifjú poéta felfigyelt nagyon sok jelenségre: a Tömösi-szoros karbantartott jó útjára, az árubőségére, a bukaresti piac kedvező áaira, a vízművek kiválóságára, a metropolita dombján ékeskedő érseki székesegyházra, a vajda palotájára. Elkísér egy csapat katonát a gyakorlótérre, és megállapítja, hogy a román

katonák orosz módra nagyon gyorsan tudnak bánni a fegyverrel. Felfigyel az épülő színházra, a népkertekre, a nagyváros nyüzsgő eleven kereskedelmi életére, de arra is, hogy lépten-nyomon hazájabelivel találkozik, különösen sok hétfalusival, akik közül sokan áttelepedtek családotól – a szabadságharc utáni osztrák és szász megtorlás elől –, s még többen szekeresként, fuvarosként járók a Brassó-Bukarest közti útvonalat. Egy ilyen, dinynyét szállító szekérkaravánnal tért haza, és így Zajzoni pénze fogytával, elvált a Bukarestből Giurgevóba induló társaitól. A Bukarestben élő Dr. Papp Béla orvos kezdeményezésére 1932. november 27-én Zajzoni Rab István, csángóköltő születésének századik évfordulójára emlékünnepséget rendezett. Ezen felvonult a hétfalusi csángóság színe-java, már ismert világhírességek. Az ünnepség hatalmas erkölcsi és anyagi sikerrel járt, és ez tette lehetővé 1933. július 2-án a bukaresti magyar evangélikus egyházközség megalakulását. Tóthpál Dániel a *Bukarest* című versében ezt írja:

*Körülöttem zúg az élő Babylon,
a főváros... hol a kölni- szagú gond
sétál karöltve a búval s bőrrentő
gépkocsik közt csillog az aszfalt-fertő...*

*– S egy sarkon egyszerre a múltam árnya
fáj belém... úgy rémlik: anyám lóbálja
keszkenőjét felém és nagy-nagy szomorún,
nyújtózkodva int kis, földszagú falum.*

Itt egy olyan dolog is van, ami fájdalmasan érint sok családot. Például, ha elment oda három testvér, akkor nem biztos, hogy mind a hárman visszatértek. Volt, aki ott ragadt, odanősült és elrománosodott.

A kisipar, a mezőgazdaság és a fakitermelés jövedelmező foglalkozások voltak. A szászok a németektől, a magyarok a szászoktól sok technikai újdonságot átvettek. Így az itteni gazdaságoknak Erdély szerte jó híruk volt. Sokuk gazdasága már gépesített volt. Apám gazdasága is gyarapodott, már készült traktort vásárolni. Aztán jött a kollektivizálás, 1962-ben. Orosz mintára indult az akció, gyári munkásokat és tanárokat is bevontak a *felvilágosításba*.

A politika rátett egy lapáttal, és meglátta azt a lehetőséget benne, hogy a magyarsággal megint leszámoljon. Háromhektáros mintagazdaságokat, becsületesen dolgozó falusiakat kuláknak tituláltak, nem beszélve a malmosokról, fűrészgyárosokról, kisiparosokról, akiktől mindent elkoboztak, és őket vitték a Duna-deltába, vagy a Bărganra átnevelésre, kényszermunkára. Sok év távlatából, mikor hazakerülhettek, újrakezdték az életet, és szakmai tudásukkal, emberségükkel újra élvonalba kerültek. Sajnos a dolgozni nem tudók, és nem is akarók, a semmitmondók, a nagyszájú paraziták lettek ebben az időben a kommunista párt aktív tagjai, akiket az egyszerű be-

csületes emberek megvetettek. A *Hogyha ír majd édesanyám* népdal válaszaként énekelt *Milicista lett a cigány* korszaka volt ez. Ezek mellett az egykori illegális kommunisták angyalok voltak. Mindenki elkeseredett, szomorú volt, hisz meg kellett válniuk az állataiktól, gépeiktől, szerszámaiktól, majdnem mindenüktől, ami biztosította a megélhetésüket. A szocializmus a hétfalusi magyarságot tényleg térdre kényszerítette. Harmadszor gyökértelenítették őket, az I. és a II. világháborúk után. A gyökértelenítés gyakorlatilag azt jelentette, hogy a jogaik és vagyonuk nagy részétől, a megélhetéstől fosztották meg.

Óvodás koromra is szeretettel emlékszem. Ebben az időben nagyon anyás voltam. Egyszer egy gyermek megszületni készült, és így szólt az Istenhez:

– Azt beszélik, hogy holnap leküldesz a Földre. Hogyan fogok élni ott, hisz kicsi és védtelen vagyok? Isten azt válaszolta:

– A sok angyal közül kiválasztottam neked egyet, aki várni fog téged és vigyázni rád.

– De itt a Mennyországban nem csinálok mást, csak énekelek és mosolygok. Erre van szükségem, hogy boldog lehessenek – mondta a gyermek. Isten így felelt:

– Az angyalod mindennap fog énekelni neked. És érezni fogod a szeretetét, és boldog leszel.

– És hogyan fogom megérteni az embereket, ha nem értem a nyelvüket? -kérdezte a gyermek.

– Az könnyű! Az angyalod meg fogja tanítani neked a legszebb és legédesebb szavakat, amiket valaha is hallani fogsz, és az angyalod türelemmel és gondossággal meg fog tanítani, beszélni – válaszolta Isten. A gyermek felnézett Istenre és így szólt:

– És mit fogok tenni, ha veled akarok majd beszélni? Isten rámosolygott a kisdre és azt mondta:

– Az angyalod össze fogja tenni a kezeidet, és megtanít imádkozni. A gyermek kissé szomorúan folytatta:

– Úgy hallottam, hogy a Földön rossz emberek is vannak. Ki fog engem megvédeni tőlük? Isten megölelte a gyermeket és azt válaszolta:

– Az angyalod óvni fog téged akkor is, ha az, az élete kockáztatásával jár. A gyermek elszontyolodva nézett maga elé és így szólt:

– De mindig bánatos leszek, mert nem láthatlak téged. Isten ismét megölelte a gyermeket:

– Az angyalod mindig beszélni fog neked rólam, és meg fogja mutatni, hogyan juthatsz vissza hozzám, habár én mindig melletted leszek. Ekkor a Mennyben már hallani lehetett a Földi hangokat. A gyermek sietve kérdezte:

– Istenem, ha most mennem kell, kérlek, áruld el nekem az angyalom nevét! És ekkor Isten így válaszolt:

– Az angyalod neve nem fontos. Egyszerűen így fogod hívni: Édesanya!

Én annyira szerettem itthon a családban, a szüleimmel a mezőre járást, az erdőre járást, hogy nem akartam óvodába menni. Mindenem megvolt, kutya, állatok, volt kivel játszanom, nem beszélve a szomszéd gyerekekről. Amint utcánkából már óvodába jártak a nagyobb gyerekek, valahogy engem is rávettek. Nagyon megszerettem, eleinte édesanyám vitt és hozott, majd egyedül jártam. Sokat vittek a hegyoldalba, rajzoltunk, játékokat szerkesztettünk, verseket és színdarabokat tanultunk. Kiscsoportban Peltán (Fetés) Honória (1929–2008), a középső- és nagycsoportban, pedig Leutsch Melinda (1932. október 7. , akinek nagyapja Adriányi Adolf (1861–1917) volt az oltszakadati evangélikus lelkész) voltak az óvónőink. Egyik alkalommal a kezemet húztam egy vaskerítés rácsain, ami szépen zenélt, csak azt nem láttam, hogy az udvaron egy kutya már ugrásra készen állt, és jól megharapta a kezemet. Azt hiszem addig még olyan keservesen nem sírtam, a harapás nyoma azóta is megmaradt. Nemsokára szerelmes lettem Jeni Katicába, és sokszor kézen fogva mentünk, vagy jöttünk. Három éven keresztül a gyereknap ünnepségek háromkerekű bicikliversenyét én nyertem. Édesapám, mint ezermester, villanymotorral is dolgozott. Én is kicsiben mindent végigcsináltam, amit édesapám, tehát leutánoztam. Összeszedtem vasdarabokat, kerekeket, drótot, és önfeledtem alkottam. A konyhában szorgalmasan kötögető édesanyám annak örvendett, hogy mennyire el van foglalva a kislát. Csak azt nem látta, hogy mit készített. Hát egy *villanymotort*, amit nemsokára bekapcsoltam a hálózatba. Nagy robbanás, fények, szikrázások, és az volt a szerencsém, hogy kiugrott a biztosíték. Persze egy fűzfavesszővel hepehupásra vert édesanyám, lecsillapítva így az alkotási kedvemet. Nagyon szerettem a patakokban a halacskákat. Csépléskor, édesapám a húgyleves hordót – ami akkora volt, mint egy szekér – megtöltötte vízzel, hisz ezt kérte a tűzoltóság is. A lappancsot, persze fel kellett emelni. Óvatlan pillanatban én itt halászni kezdtem, és gyönyörködtem a vízben himbálózó képeimen. Szüleim csak arra lettek figyelmesek, hogy már nem voltam sehol. Pedig ott voltam a víz alatt, javában fuldokoltam. Szerencsére kiszedtek, és szokás szerint megint jól elnászpárgoltak. Óriási dolog volt, amikor egyedül mentem, és egyedül jöttem az óvodából. Milyen érdekes volt megtanulni az utcák nevét, útközben felismerni a rokonoikat, a szomszédokat, lassan-lassan egész Csernátfalut, és mindenkinek illedelmesen köszönni. Oly hamar eltelt az a három év, hogy nem hittem a füleimnek, amikor szüleim már iskoláról beszélnek.

Az 1–8. osztályt a csernátfalusi 3-as számú általános iskolában (ma Zajzoni Rab István nevét viseli) végeztem. Kezdjük az 1–4. osztállyal. Az óvoda után jött a tartalmas nyári vakáció. Lovas szekeres mesés élmények, halászások a Dirba (Der Bach, vagy a régebbi neve szerint Dürbach, azaz Szárazpatak) patakban. Névazonosság szempontjából ide tartoznak: Dirba (India, Punjab, 30° 4' 12" N, 75° 58' 48" E), Dirbas (Litvánia, Tukuma-

Novads, 6° 44' 00" N, 023° 13' 00" E), Dirbān, Ra's (Libia, 31° 43' 55" N, 010° 46' 03" E), Dirbas (Kameron, 10° 04' 17" N, 013° 42' 57" E), Dilba (Irán, Būshehr, 28° 45' 45" N, 051° 04' 11" E), Derbach (Sziria, Al Lādhīqīyah, 35° 32' 32" N, 035° 59' 38" E), Dirba (Nigéria, 10° 06' 00" N, 013° 14' 00" E), Dirbach (Luxemburg, 49° 55' 16" N, 006° 02' 18" E), Dirbāt (Oman, Żufār, 7° 04' 58" N, 054° 26' 12" E), Dirban (Törökország, Muş, 39° 07' 05" N, 041° 37' 18" E), Dirbait (Eritrea, 16° 38' 43" N, 038° 57' 29" E), Dirba (Etiópia, Tigray, 13° 34' 11" N, 039° 36' 38" E), Dirba (Etiópia, Oromīya, 09° 15' 00" N, 040° 56' 00" E), Dirbakuk (Törökország, Mardin, 37° 11' 59" N, 041° 28' 17" E), Dirbakmakh (Oroszország, Dagesztán, 41° 54' 50" N, 047° 29' 34" E), Dirbah (Egyiptom, Janūb Sīnā, 29° 35' 40" N, 033° 01' 41" E), Dirba (Nigéria, Borno, 11° 27' 51" N, 013° 51' 09" E), Dirbāsh Haydar (Irak, Bābil, 32° 27' 56" N, 044° 46' 53" E). Érdekes, hogy Luxemburg német nyelve, azonos Barcaszentpéter szász dialektusával. Az egyik csángó ősmonda szerint, a tengerek idején az óriások ruhájukat a szentpéteri dombokon szárították. Az egyik volt a hun mitológiából ismert mesebeli Gal nevű óriás. A Dirba családnévként is létezik. A Garcsin a Nagykőhavas csúcsa és az Andor-bérc közötti völgyek vizeit gyűjti magába. Alább a Kiság, a Mozsár és a Detke patakok táplálják, és most már tekintélyes víztömeg zúg a mély völgyben Hosszúfalu-Felszeg felé. A község előtt két részre oszlik. A nagyobb tömeg víz jobbra, a Tatrang vize felé halad mély mederben, a kisebb ág mesterséges csatornán vezetve végigfolyik Hosszúfalun és Csernátfalun (az egykori Szent Mihály falván), majd a Barcaságon átvágva, Szentpéter községen átfolyva itt már Dirba néven (a szászok szerint Petersberger-Bach) a Vidombákba ömlik.

Csernátfalu alsó részét, ahol én születtem, ősidők óta Bogyénnek (az oláhok, majd a románok a magyarokat a *bonghen*, vagy a *bozgor* otromba szóval gúnyolták.) nevezik, amit lentről a Dirba, fentről pedig a Hátsó utca patakja határolt. Tehát egy csodálatos kis sziget volt. Csernátfalunak a templomtól az erdőig tartó részét Egernek nevezik, ami sumérül Ég Urát jelenti. Tényleg közel van az éghez. Nemhiába, mindig szerettem Gárdonyi Gézát. Anyám a mezőre vitt kapálni. Csernátfalu régi neve Szent Mihály falva volt, de a legrégebbi Tarhátfalva. A Tar sumér és hun nyelven is kopaszt jelent, tehát Csernátfalu a kopasz dombok falva volt. Bizonyos oklevelekben Csenádfalvaként is szerepel, cserfaerdők, és terebélyes nádasok övezte falu. Én voltam néha a nagy szekeres, szerencse, hogy Bandi lovunk ismerte az utat. A végtelen mező, a rengeteg virág, pillangók, egerek, hörcsögök, sólymok, vadnyulak, varjak világát megzenésítette a tücskök, a szöcskék, a fecskék, szitakötők, mezei madarak kórusa. A gólya akkor számomra egy óriásmadár volt, elhittem, hogy ő hozza a gyereket. Kicsi gyerek voltan, és a föld szélén a szekérben aludtam. Bandi lovunk egy kanca miatt pedig szekeres-től, gyerekestől galoppban végigudvarolta az egész mezőt. Mindenki próbálta megállítani, de nagyon későre sikerült. Édesanyám meg zokogott, hisz

nem tudta, hogy mi történt az egyetlen gyerekével. Megmaradtam, sőt végigaludtam e lóversenyt. Édesapám az erdőre vitt kaszálni, fát vágni. Az erdő kész rejtély volt. A rengeteg különlegesen susogó fa, fenyők, források, sziklák, a régi határ, őzek, rókák, vadtyúkok, farkasok, medvék, sasok, vad-disznók világa. Ehhez társult minden ismerősnek egy-egy érdekes erdei élménye. És az élmények csúcsa a Garcsin- és a Tatrang-völgyi kaszálókön a szénacsinálás. Én is kaptam egy kisebb kaszát, és nagy hévvel apám nyomdokain haladtam. Milyen különleges érzés volt az, amikor az éjszakai tábortűz mellett, ott kellett aludni az illatos kalibában. Az erdő minden fantáziát felülmúlt. Nagymanám mesélte, hogy az ő idejében egy magyar remete is élt a Garcsin-völgyében. Én ennek a remetének mindig meg akartam találni az odúját. A Garcsin-völgy felső része a Költő. Gyerekfejjel úgy magyaráztam, hogy azért költő, mert rengeteg vadtyúk ott költi ki csirkéit. Valamikor itt voltak a Len-mezők, ahova a hétfalusi csángóság egy része menekült a tártápusztítás elől. Itt szántottak, vetettek, ide csűröket is építettek, s így túléltek az ítéletidőt. Itt minden kő történelem. Ezt nagyon szerettem, most is ez a világ legszebb helye számomra. Évek múlva egy kis vers is született a kalibás szénacsinálás élményéről, ahol a tábortűz mellett a férfiak háborús és fiataalkori élményeiket mesélték pálinkázás és borozgatás mellett. Pásztortűzek – mondta apám – amikor szétnéztünk a völgyben a szomszédok és az ismerősök parázsló tüze látszott, mert a szénacsinálás idején ott volt a fél falu. Pásztortűz, Írott-kő, Reményik Sándor, és életemben majd valamikor összekapcsolódik minden a templom és iskola axiómájában. De addig is íme a *Garcsin patak* című versem:

*Kaszálás utáni arcunkat beledobtuk
Ükapám dédapám nagyapám és én
A vízszobrász hűvösen sodorta
Az örökkévalóság pillanat-gipszmintáit
S velük a barcasági csángók történelmét
Bepréselte a Fekete-tenger panoptikumba.*

Nemrég sikerült mélyebben tanulmányoznom a GARCSIN érdekes ősi nevet. Szerintem a GAR- szórész a MA-GAR fogalom második gyöke. Valóban a nagy, a nagy-úr fogalma kapcsolható hozzá. A MA- szórész pedig a magyar, az Ősmama szógyöke. A -CSIN szórész itt is nehezebb. Feltételezhető, hogy a C-SIN felbontása a helyes. Ebben az esetben a C betű a mindenség jele az ősnyelvben (mint az ómega a görögben, kezdettől a végéig). A -SIN pedig a Sínai-félszigetből is érthetően, az ómagyar szín = ezüst, a Holdistennő népe, a Boldogasszony tisztaság hite, az ezüstitükör, lényegében a magyar címer négy fehér vagyis ezüst sávjának a motívumából eredhet. A C betűhöz társítással az S-el, együtt a magyar család kifejezésünk is kiolvasható belőle, így az IN pedig az igi-nő, égi-nő lehet. Összeolvasva, egyes szórendben: Garcsin = Égi-nő (Holdistennő) nagy-családjának szentelt folyója,

de egyszerűbb a: Nagy-Istennő lakhelye, Nagyboldogasszonyunk alapján. A csin-os akár a legfőbb istennőnk szépségét, jóságát, jó-édesanyánkat is kifejezheti. Ugyanis a szógyökök összetételei széles tartományú értelmezéseket fejezhetnek ki az ősnyelvből eredően. A Kárpátoknak hun nyelven a Karra-bata kifejezés felel meg, amit a sumér Gar név fed. Tehát a Garcsin a Kárpátok azon vadregényes helye, ahol a hun mitológiából ismert Gal nevű óriás lakott, akinek Gaja (hun nyelven ágyat jelent, de egyben ez a Föld is) volt az ágya. A Dilj és Krndija hegységektől keletre, délkeletre, Szlavónia síkvidéki területein jó néhány nagyobb vár volt megtalálható. Ha a fent említett hegységektől keletre indulunk el, akkor a Garcsin (Garčin) települést találjuk, melynek közelében egy Gardun-nak nevezett domb tetején, egy hasonló nevű ősi falut találhatunk. Hisszük, hogy itt egy vár állott, mielőtt még a horvátok erre a vidékre érkeztek volna. Állítólag a romjait még 1698-ban is meg lehetett különböztetni. Mivelhogy ezen a területen még nem volt rendszeres ásatás, így Garcsin (Gardun) váráról semmi biztosat sem lehet mondani. Ám azt tudjuk, hogy a diakóvári püspök, miután Bosznia elesett, ezen a helyen egy kisebb várat emeltetett. Miután Garcsin már 1536-ban a törökök kezére került, lehetséges, hogy a már említett 1698-as esztendőben, ennek a püspöki várnak a romjait láthatták, így az ősi Gardun vár, ha egyáltalán létezett, már sokkal korábban tönkre mehetett. A két Garcsin az avar-hun vonalon nagyon régi történelmi időkbe kalauzol.

A fecskék gyülekeztek, a sokszínű gazdag ősz jelezte a boldog vakáció végét. És jött szeptember 15. Az édesanyám varrta egyenruhába öltöztem, megcsodáltam a kővirágokkal, kőrózsákkal díszes udvaromat, kaptam egy csokor virágot és édesanyám kezét fogva repültem az iskolába.

Első osztályban Dobra Mária volt a tanító nénim, második és harmadik osztályban Bálint Ella, negyedik osztályban pedig Rab Irénke. Néha, helyettesített Kovásznai Piroska is. Az első osztály tanulói a következők voltak: Batha János, Bartos Tárcsa Árpád, Bálint Sándor, Bencze Mihály, Benedek Piroska, Benedek Mária, Brendörfer Gusztáv, Buna András, Dobra Éva, Duganyok József, Farkas Gyula, Fekete Ilona, Fekete Mária (1954. március 4. – 2012. január 8.), Gábor Teréz, Jenei Katalin, Kapitány Magdolna, Kocsis Mihály, Köpe Ilona, Köpe Mihály, Magdó Anna, Papp Lajos, Pál Irén, Piroska Mihály, Pünkösti Csaba, Sipos János, Szakál Ilona, Székely Irén, Székely János, Székely Klára, Tomos Irén, Vajda Hajnalka. Nemsokára Bartha János, Bálint Sándor, Sipos János átiratkoztak a román iskolába, mi meg álltunk érthetetlenül. Kezdett érvényesülni az új ideológia. Óvodás korom nagy szerelmét, Jenei Katit már egy csokor virággal köszöntöttem, amiért egy nagy pusztit kaptam. Ez nekem a földi mennyország volt. Sajnos VI. osztálytól elköltöztek Brassóba.

Nagyon szerettem szüleimmel Brassóba menni, csodáltam azt a világot, a hatalmas és érdekes épületeket, a furcsa és szokatlan embereket, mindent. De a legjobban a kisvasutat szerettem. Utazni vele olyan volt, mint

egy mesebeli világ filmvetítése. A sínekre aprópénzt tettünk, miután a vonatcska átrobogott rajta, akkor az éremből egy hajszálvékony lemez maradt. Ebbe vasszeggel figurákat rajzoltunk, véstünk. Benedek keresztapám a Hosszúutcában lakott, és mi a kisvasúttal jártunk oda. Fantasztikus világ volt, a mozdony, a vagonok, ahogy az állomáson felszállt és leszállt a tömeg, mindenki köszönt, mindenki ismert mindenkit. Ahogy a kisvonat átment a Tömös-folyón, ahogy az első derestyei házak megjelentek, a Honterus-liget, a központi park, és benne a Sztálin szobor, a Cenk brassói oldalán a fenyőfákból kiültetett STALIN, minden lekötötte a figyelmemet. És persze visszafele késő este, amikor minden ki volt világítva. Egyszer eltűnt a Sztálin szobor (Brassó 1950. augusztus 22. és 1960. december 24. között az *Oraşul Stalin* nevet viselte) és Tatragi Pál András költőnk *csángóexpressze* is eltűnt. 1960-ban ámulva néztük az utolsó járatot, emberek tömege búcsúzott, szomorúan ezt is tudomásul vettük. Talán az utolsó mozdonyvezető Ceptureanu Gheorghe (Gicu bácsi) volt. A kisvasút Brassó–Hosszúfalu szakaszának tényleges üzembe helyezése 1892. március 7-én történt meg. Brassóban a vasút főbb megállóhelyei, illetve elágazásai a következők voltak: Bertalan (itt javítóműhely is volt), Hosszú utca, Fekete templom, Brassó főtér, Rezső körút, Sétatér, Schiell-elágazás, Inas utca, Cementgyár, Farola, Honterus, Régi Noa, Noa nyaraló, 70, Czell-féle sörgyár, Derestye fürdő. Ezen a szakaszon városi közúti-vasúti feladatot is ellátott. Négyfaluban a Mezőszélen haladt és a végállomása Hosszúfaluban volt, a tatragi úti bútorgyár előtt, ahol fakorongok voltak kiképezve akkora sínrel, amelyre a mozdony ráfért, és egy rúd segítségével elforgatták a korongot, így váltott a szerelvény irányt. A szerelvény a Gazdasági Iskola előtt (Hosszúfalu), a Vásár utca végén, a Köpe-féle fűrészgyár előtt (Csernátfalu), a Sós (Türkös 2) és a Lajos utca végén (Türkös), valamint Bácsfaluban állt meg (a Hojszak aldúlon, ma Bereczki Anna utca). Majd a Tömös folyón a régi vasút számára épített háromnyílású 50 m hosszú fahídon ment át, és itt keresztezte a Predeal–Nagyvárad vonalat. Ezzel a híddal párhuzamosan, pár méter távolságra volt a Bácsfalut Derestyével összekötő magas fahíd, amelyen a kocsik közlekedtek. Bolond Anna egyik jóslata bevált, ezt a fahídat lebontották, és 1946-ban egy új vashíddal helyettesítették. Ismertebb mozdonyvezetők: Major Áron, Rab Samu, Rab János, Dávid János, Szőke Gyula, Papp Sándor, Bocz Lajos, Forgács Károly, Csabai András. 1957-ben a Hosszúfalu–Schiell útvonal megszüntetését vették tervbe, a síneket és a talpfákat 1959-től kezdték felszedni, és összegyűjtötték a régi szerelvényeket, mozdonyokat, vagonokat. Beindultak az állami buszjáratok – eddig is voltak magánjáratok –, csak most minden zsúfolt lett. Két busz közlekedett ellentétes irányban, Felszeg és Brassó között. Brassóban a Korona szállodánál fordult meg. A sofőrök: Szilágyi, Bartha János, Dávid Samu, Budai András, Kiss Mihály, Pandi András, Baltag, Csabai István voltak. Egy buszjegy ára 5 lej volt, amire két kegyeret lehetett venni. A buszon azt is hallottuk, – amit persze évekkel ké-

sőbb értettünk meg –, hogy a Maros Magyar Autonómiát próbálják felszámolni, pedig ez csak egy külön közigazgatás volt, semmit sem örökölt a székelyföldi autonómiából, amiről édesapán Csíkszeredában sokat olvasott. Még mindig csak a rossz hírek érkeztek. 1960-ban a brassói belvárosi magyar katolikus temető egy részét felszámolták, és helyette építették a Drámai Színházat, hát tényleg megérdemli a drámai nevet. Építéséhez édesapámékat is idevezényelték, sokat mesélt a történetéről. Még mindig a rossz hírek. Molnár János a brassói reformátusok nagy papja, 1892 augusztusában felszentelte a református templomot, mely Alpár Ignác budapesti építész tervei szerint készült el, majd a papi lak is. Nemsokára a református leányiskola is elkészült, amit 1948-ban államosítottak, és le is bontottak. Ebben az időben szüleimmel többször kirándultunk a Malom-Dombokhoz. Az úton többször láttam Gheorghe Gheorghiu-Dej-t egyedül sétálgatni. Még mi is köszöntünk neki. Brassóban az Aro Palace szállodát 1939-ben építették. Ebben az időszakban a szálloda igazgatója a magyargyűlölő Șerban Andreescu volt, aki mikor Dej Brassóban járt, a szállodában mindig ő fogadta, ő szolgálta fel az ebédet is a miniszterelnöknek. Alattomosan, addig magyarázta Dej-nek azt, hogy a szállodát ki kell bővíteni, és ezt csak úgy lehet, ha a református templomot lebontják, amíg Dej-nek is megtetszett az ötlet, és belátta azt is, hogy országos viszonylatban ezt a módszert ki lehet terjeszteni az erdélyi magyar templomok rombolására. 1962 szeptemberében a szomszédos Aro szálloda vezetőségétől átírat érkezett, amiben tudtul adták a református egyháznak, hogy a szállodát bővíteni akarják, és ennek útját állja a templom. Napok alatt lebontották. Șerban barátja Iancu Rădăcină tervezte a szálloda új részlegét, amit 1963-ban meg is építettek. Ebben az időben akarták a nagyváradi Szent László templomot is lebontani, de ott a hívek bezárták magukat a templomba, és megmentették a pusztulástól. Brassóban nem volt semmi ellenállás. Én kisgyermekként, sokat ebből nem értettem, de azt, hogy egy templomot miért hagyja az Isten, hogy a gazemberek lebontsák, sehogy se tudtam felfogni. Ez nem volt elég, Brassó magyarlakta utcáit lebontották *szisztematizálás* címszó alatt, hónapokig szörnyű látvány volt végignézni a szebbnél-szebb villák, emeletes házak, csodálatos kertek, szobrok szándékos tönkretételét. Aki túlélte, azt bezsúfolták egy külvárosi panellakásba, idegenek közé.

Nem hitte még senki sem el azt, hogy nemcsak gyermekeink, unokáink, hanem mi magunk is megtapasztalhatjuk az erdélyi szórványsors szomorú valóságát. Nem szabad ámítanunk magunkat, tudni kell, hogy az erdélyi színmagyar városokat néhány évtized alatt tették román többségűvé. Az olyan régiókban pedig, ahol számottevő magyarság élt, az számszerű kisebbségbe került. Ennek illusztrálására Barcaság etnikai változását mutatom be. A Háromszékkal szomszédos Brassó lakossága 1910-ben még 70 százalékan magyar és szász többségű volt, míg a román számarány mindössze 28,7 százalék. Mára a helyzet drasztikusan megváltozott: az említett

két (többségi) népcsoport elenyésző kisebbséggé vált, alig 8 százalék. Ha Brassó város 1910-es népességi arányait hasonlítjuk össze a mai Sepsiszentgyörgyével, azt látjuk, hogy a nem románok számaránya 71,3 százalék, tehát közel azonos! Brassó megye 1910-ben szintén magyar és német többségű, 64,2 százalékkal. Ma már itt sem sokkal jobb a helyzet, mint a városban. Az elmúlt évszázad alatt az alig néhány százalékéban román lakosságú észak-erdélyi nagy magyar városok népességi arányai szintén megváltoztak. A népességváltozásra elsősorban az 1950-es és az 1960-as években került sor. Néhány példa: az 1941-es népszámlálás szerint a népességi arányok Észak-Erdély néhány nagy városában a következők: Marosvásárhely magyarságának aránya 95 százalék, a románoké 3,9. Szatmárnémeti magyarságának aránya 92,9 százalék, a románoké 4. Nagyvárad magyar népessége 91,8 százalék, a románoké 5,2. Kolozsvár magyar népessége 86,5 százalék, a románoké 8,9. Hogy ki kit olvasztott be – magyarosított vagy románosított –, bárki megadhatja a választ a kérdésre. A nagy tatárjárás (1241) utáni 639 év alatt az Erdélybe betelepülő románság nemhogy tömegesen elmagyarosodott volna, de 1880-ban is mindössze 5,7 százalékuk ismeri az állam nyelvét, a magyart. Ne feledjük: az alkotmányban meghirdetett *„egységes és homogén nemzetállam”* megteremtésének útjában ma már csupán Székelyföld magyar közössége áll! Nem véletlen az, hogy a hivatalos okmányokban, de még a megyehatáron elhelyezett turisztikai táblákon sem tűrik meg a Székelyföld név használatát! Sokan abban a hitben ringatják magukat, hogy ha az elmúlt huszonegy évben alig észlelhető az etnikai arányok megváltozása, akkor az a továbbiakban sem módosul. Elfelejtik azt, hogy ez a rendszerváltás, a volt szocialista vagyon megszerzésével való elfoglaltság, a nagy gazdasági világválság, valamint Székelyföld tudatos elszegényítésének taktikájával magyarázható. De ha Románia gazdaságilag talpra áll, a veszélyérzet és az önvédelem hiányában *„békésen álmodozó”* székelységet is gőzhengerként fogják kisebbségbe szorítani, etnikailag fellazítani.

Ebben az időben ügyesen gondoztam az állatainkat. Mivel testvérem nem volt, ezért az én kis családom volt a Bandi lovunk, a Leányka tehenünk, a Pufi kutyánk, a nyulak, a kismalac, az eresz alatt fészkelő fecskék, a báránnyok, főként a tavaszi kicsi játékos báránycák. Anyai nagyapám fakitermeléssel foglalkozott és ökrösszekérrel járt. Ezt folytatta anyai nagybátyám. Mekkora élmény volt vezetni a méla ökröket. De az is, amikor egy-egy bivaly megkergetett, és a magas fűzfákra másztunk, mint egy menekülő majomcsapat. Este friss tejet ittunk, még habja is volt. A nagymama házikenyerének az íze leírhatatlan, még most is kívánom. Főként, amikor a padlásra surranhattam és a megfagyott kolbászból egy darabot törhettem a cipóhoz.

A disznóvágás külön élmény volt. Sógor bácsim Benedek Andir Mihály, vidékünk leghíresebb böllére volt. Nem szívesen vettem részt a leszúrásban, pedig én is kellett fogjam a lábát, de a szalmával táplált tűzön már én is perzseltem a disznót. Finom volt a sült füle és farka. Sógor bácsim pálinká-

val áldotta a munkát, énekelt, de főként a régi időkről, csínytevéseiről, a bálokról mesélt. Úgy ismerte a barcasági erdőket, mint senki más. Minden helységnek tudta a nevét és a történetét. Nyaranta engem és Sipos Gaudi István unokatestvéremet – akivel úgy nevelkedtünk, mint testvérek –, mindig elvitt egy hétre a hegyekbe. Ezek voltak az igazi földrajz- és történelem-órák.

Az iskola első nagy élménye az írás, olvasás, számolás titkainak a megismerése volt. Mark Twain és Fekete István világának keveréke volt ez a gyermekkor. Nagy csatákat vívtunk a szomszéd utca gyerekeivel, megéltük a Molnár Ferenc világát, anélkül, hogy olvastuk volna *A Pál utcai fiúkat*. Többször lejátszottuk az 1848-as szabadságharc itt zajlott csatáit, íjakkal, kardokkal, pajzsokkal, stb., amiket mi ezmesterkedtük. Az itteni 1848-as csaták vezére Kiss Sándor volt. Lejátszottuk az első és második világháborút is. A csapatokat a nagyobb diákok irányították, akik előzőleg olvastak ezekről a csatákról, sőt volt olyan is, aki felvette a nagyapja egyenruháját, mert az még megvolt. Előfordult, hogy még megvolt egyes családnál a szabadságharcban használt kard, szabja, zászlócska. Azokat igyekeztünk lemintázni különböző anyagból. Így játszva tanultuk a történelmet.

Első osztály vége felé furcsa dolgok történtek. Különleges emberek jöttek apámhoz, eleinte szépen, de majd egyre durvábban beszéltek szüleimmel. Én féltem. Édesapám sokat mesélt az 1956-os forradalomról, hisz barátai is benne voltak. Az idevalósi egyetemi hallgatók nagy részét (Kiss Béla, Gödri Oláh János, Soós János, stb. akiket és is ismertem) meghurcolták, a Duna-Deltába kényszermunkára vitték, ahonnan sajnos nem mindenki jött haza. Én gyerekként azt hittem, megint egy ilyen forradalom van és apám is benne van. Egyszer késő éjszaka mentek el ezek a meggyőző legények, mikor egyedül ment ki apám velük meglökdösték, megrugdosták őt is, mint másokat is a faluból. Apám kőművesként korán ment munkába, de egyik nap korán vissza is jött, azzal a szomorú hírral, hogy kidobták a munkahelyéről, mert nem állt be a kollektívbe. Egy-két hétig még kínlódtak a barátaival, de végül is beadták a derekukat és beálltak *jószántukból* a társasba. Még most is meg van ez a nyilatkozat másolata. Ráadásul megfélemlített, szolgálalkú, vagy behódolt, tipikusan janicsár lelkű magyar tisztviselők is, egymást túllihegve szervezték a kollektivizálást. Ez mindenkinek borzalmas volt. Nem elég, hogy a két világháború elvitt mindent az itteni magyaroktól, most a kollektív végleg tönkretette őket. Sírtam, ordítottam, hogy ne vigyék el a lovat, a tehenet, a szekereinket. De mindhiába. Megtörtént. Valami pénzzel kiszúrták a gazdák szemét. Apám erre a pénzre vásárolt egy lengyel gyártmányú TV-t, ami Csernátfaluban az első TV készülék volt, a Veres Mihály bácsi TV-jével együtt. Így próbáltuk felejtetni a rajtunk elkövetett gazemberséget. Esténként hozzánk járt a fél falu TV-t nézni. Érdekes beszélgetések alakultak ki. Mindenki elmesélte élete fontosabb történetét. Nemsokára hétfalu régi igazi kommunistáit, a román nemzeti kom-

munizmus félreállította, így rokonunkat, Sára nénit is. Már dübörgött a románosítás egy újabb fejezete.

Visszatérve az elemi iskolához: nagyon nagy szeretettel jártam iskolába és kíváncsian olvastam, tanultam. Természetes kíváncsiság volt bennünk a tudás iránt és úgy tekintettük az iskolát, mint a gyerekkori játékok tudományos meghosszabbítását. Játszva tanultunk. A tanulást inkább játéknak tekintettük. Osztálytársaimat már az óvodából jól ismertem, és most is nagyon szeretem és tisztetem őket. Szerettem a házi feladatokat, mert midig kihívásnak tekintettem, ebéd után meg is oldottam. Szerettem a szépírást, a verseket, a meséket, mindent.

Sok családban zenéltek, a mi családbunkban is. A csernátfalusi szabómester Gyulai Nagy András messze vidéken is ismerté vált fúvós zenekart, *rezesbandát* alapított. Kottából játszottak, még Beethovent is. Édesapám is jó ideig ennek a zenekarnak volt a tagja. Azt szerette volna, ha én is megtanulok valamilyen hangszeren játszani. Nekem a tangóharmonika tetszett. Másodikos koromban vásároltak nekem egy tangóharmonikát, magánórán tanultam harmonikázni egy Simionescu nevű tanártól. Mikor felvettem, a harmonika eltakarta a fejemet, mivel még kicsi voltam. Karácsonykor és húsvétkor a templomi műsorokban is felléptem. Az emberek keresték a harmonika mögött a *zenészt*. Fel-felálltak, hogy lássák a fejét is. Nekünk akkor papnőnk volt, Kiss Béláné Fűzi Irén (1912–2004). Férje Dr. Kiss Béla (1908–1951), a korán elhunyt lelkész, igazi egyszemélyes *nevelőintézet* volt. Az ő gondozásában jelent meg a Csángó Naptár, írt, szerkesztett, a hétfalusi tájszólásokat, történeteket gyűjtötte, múzeumot alapított (amit a szocializmus ellopott, és meghamisított). Ő küldte egyetemre a sok értelmes diákot, mert belátta, hogy a földművelésnek vége. Váltani kell. Ezt a munkát folytatta felesége is.

Az iskolában működött tánccsoport és kórus. A többi iskolák a környéken átalakultak vegyes tannyelvűvé, de ez a miénk egy kis *magyar sziget* maradt. A kulturális műsorokba a tanítónők mindenkit bevontak, nekem meg komoly fizikai megterhelés volt cipelni a nehéz tangóharmonikát (néha szekérkével, télen pedig szánkóval). Mindig arra gondoltam, hogy jobb lett volna a hegedű. Ezek az idők szépek voltak. Nagyon szerettem ezeket a tevékenységeket. A papnőnk többször meghívta Bartalis Jánost, a költőt, előadássorozatot tartani a csernátfalusi templomban. Akkor nekünk egy élő író, vagy egy költő, olyan volt, mint a megtestesült Isten. Vallásórán kézbe vehettük Bartalis János könyveit, belelapozhattunk. De az igazi élmény az volt, amikor mesélt, és amikor szavalta a verseit a templomban.

Nagyon szerettem rajzolni. A rajzaimat időnként ki is állították. Hetedikes koromban harmadik díjat nyertem egy országos rajzpályázaton. Akkor rajzművésznek készültem.

Egyházi szokás volt, hogy télen minden utca egy bizonyos sorrend szerint hetente kukoricaestet (vagy néha teaestet) szervez. Szemes kukoricát

főztek cukrosan, és ezt a papi lakon egy megadott utcának egybegyűlt lakóinak felszolgálták, persze egy kulturális műsor keretén belül. Az egyik ilyen estén Nyíró József *Uz Bence* könyvéből olvasott a papnő. Büszke voltam, hogy én is Bence vagyok, mint a könyv főszereplője. Azt a korszakot, amit Nyíró a könyvben leír, mi már nem tudtuk megélni a megváltozott történelmi körülmények miatt, de a történetet tovább meséltük egymás között. Akkor hallottan azt is, hogy Székelyudvarhely mellett van két falu, ahol mindenkinek a családneve Bence. Te jó ég, ennyi rokonom van? Utólag derült ki, hogy Felvidéken, az Ipoly mentén Csaláron és Bussán is nagyon sok Bence van.

1950-ben a négy faluból álló helységet várossá nyilvánították Säcele néven. Ennek a magyar neve ma Négyfalu. Hétfalu tájegységét már az I. világháború után megbontották. A másik három falut viszont nem egyesítették várossá. Säcele település már volt az országban, az egykori görög Histria városától 12 km-re délre helyezkedik el Dobrudzsában. Ennek a településnek eredeti neve Peletli, és nagyon régi időkől törökök lakták. Ezt a települést 1925-ben keresztelték Säcele névre az egyre több hétfalusi román betelepülő nyomására. Még van egy ugyanilyen nevű helység Déva előtt. Ez olyan, mint a Ceaușescu, vagy a garcsini cigányok családja, ahol ugyanazt a nevet több gyermeknek is adták. Säcel névre pedig a következő települések nevét fordították: Asszonyfalva (Kolozs), Székelyandrásfalva (Hargita), Szacsal a Szentpéterfalvával egybeépült falu (Hunyad), Feketevíz (Szeben), Sztigyszacsal (Hunyad). Amikor lekerékpároztunk a Tatrang vizén túlra Háromfaluba, úgy éreztük, mintha a múltbeli testvéreinkhez mennénk. Mi voltunk a Julianus-barátok. Ők a hétfalusi tájszólást jobban megőrizték. Például ők úgy mondták, hogy:

- *Hiétfaluban jiégszínkiék az ijég.*
- *Züőd a fű iés megkötik a luakot a cüekhez.*
- *Csihánbo nem üt menkű*
- *Rossz fiészi nem vesz el*
- *Ha halgattál vuóna büőcs mardtál vuóna*
- *Ne szökdöss me nem pünköst*
- *Ne kapálj csak liégy a sorba*
- *Nem kell fiélni, meg kell fuogni, csak nem kell hezza közíél menni*
- *Ki hogy veti uágyát úgy alussza uálmát*

Vagy, az is érdekes, hogy nagyanyám Brassót *Barassónak* nevezte. Ez zavart engem, mert a IV-es tanítónőnk azt mondta, hogy azt helyesen úgy mondják, hogy Brassó. Én nagyanyámat mindig kiigazítottam, hogy nem Barassó, hanem Brassó. Aztán később, amikor a sumérok történelmével foglalkoztam, megfejtettem a Brassó név eredetét: Bara-Szú annyit jelent, mint fehér víz. Ekkor gondolatban nagyanyámtól bocsánatot kértem. Csak nagymamán mondta, hogy *ugyé* az igazat jelent. Ezzel erősítettük meg egy

állítás igaz voltát. Hun nyelven *ughi*, tényleg igazat jelent. Az öregek sokszor használták a *sopron* szót, hun nyelven a *soprun* (Sopron város eredete is) hegyalját jelent.

Nagyon sok érdekes embert ismertem meg gyerekkoromban, de több személy különös nyomot hagyott bennem. Az egyik Péter János, aki olyan erős volt, mint Toldi Miklós. Egyhuzamban meg tudott enni öt rúd szalámit, a sárba ragadt fával rakott szekeret kiemelte (ma traktor kéne hozzá). Ahogy dolgozott, ahogy rakta a szekeret, még meg is ijedtél. Főként, amikor meséltek róla. Bárhol, ahol ő jelen volt, a fiatalkori verekedések el se kezdődhetek, vagy nagyon hamar egyértelműen értek véget. Nem számított az ellenfél nagyobb létszáma. A másik volt Veress Jenő (1910–1988) csempekályharakó mester, ahogy ő mondta *hivatásos csempész*. Mikor eljött hozzánk kályhát rakni (még most is azok a kályhák melegítenek télen), nem is mentem iskolába. Mindenről tudott tudományosan mesélni, történelemről, irodalomról, zenéről és olyan érdekesen, hogy öröm volt hallgatni. Fantasztikus élmény volt. Ő volt Hétfalu első számú viccmestere is. Mikor belemelegedett a vicceibe, a körülötte állók a földön hemperegtek. Ő egy népnevelő volt. Még középiskolás koromban is elmentem oda, ahol Jenő bácsi kályhát rakott, és akkor már lejegyeztem azoknak a könyveknek a címét, amelyekről említést tett, és mentem rögtön kikölcsönözni a könyvtárból. Ha nem volt meg, akkor kölcsönadta Jenő bácsi. Nem maradt utána csak egy kriptá a csernátfalusi temetőben, és rajta Bezsenyi Dániel *Fohász* versének utolsó szakasza:

*Bizton tekintem mély sírom éjjelét!
Zordon, de oh nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják.*

Vak Feri a hátára tette a hegedűt, és virtuóz módon zenélt. Egy másik népnevelő Gyulai Nagy András volt a fúvószenekarával együtt. A magyar népzeneről Liszt Ferencig mindent eljátszottak (elfújtak) a majálisokon, a bálokon (Katalinbál, Sáribál, stb.). Nagyon szerettem gyermekként is ezeket a bálakat. Szépen szervezett szórakozások voltak, a keményen ledolgozott hét után. Én is kaptam egy pohár sört, vagy egy fél pohár bort. Nagy dolog volt akkor. Én is bekapcsolódtam a nótázásba, sokszor harmonikáztam is. Milyen felemelő érzés volt, mikor zenémre mások táncoltak, és végül Gyulai mester meg is dicsért.

Édesapám önkéntes tűzoltó is volt. Szerettem menni vele a tűzoltógyakorlatokra és mindig tetszett a tűzoltó egyenruhája. Olyan misztikus volt. Sokszor álarcosbálokon én is beleöltöztem tűzoltónak. Szépek voltak a tűzoltóbálók. Persze minden bál *magyar* volt.

Jó szokás volt az, hogy főként télen végigjártuk hétvégeken a rokonságot. Keresztszüleimmel kezdtük, először a Brassóban lakó Benedek nagyke-

resztszüleimnél. Mikor keresztapám kedvenc nótáját a *Gyere Bodri kutyám*-at énekelték apámmal, akkor a brassói barátokkal meglógtunk a középkori váralagút rendszerét kutatni. Itt koponyát, kardot, gyűrűt is találtunk. Majd következtek a Jónás, Sorbán, Dávid, Tomos Ilkó, Sára keresztszülők, végül a rokonság többi része, majd a viszontlátogatások. Karácsonykor ketten-hárman társultunk és jártunk házról-házra áldást énekelni. Szép kis pénzösszeget kerestünk. Újévkor pedig *robbantottunk*, néha *tűzijáték* is lett belőle. Ez is népszokás volt, házról-házra jártunk. Egy esztergált fémlukba gyufa pirosát kapartunk, egy láncra kötött éket beillesztettünk és a készüléket a falhoz vágtuk, ami akkorát szólt, mint egy ágyú, ezzel pedig elijesztette a rossz szellemeket, és kezdődhetett a Boldog Új Év! Ilyenkor is jól kerestünk. De a Húsvét volt a legérdekesebb. A lehető legszebb locsoló verset, verseket tanultuk és büszkén elszavaltuk minden háznál. A katonaköteles fiúk maskurába öltöztek, kukáknak. Lovakkal jártak, húzták a *kerekeskurvát*, ijesztgették a lányokat, a nőket, ellopták a tojást és a lányokat is. Nagy mulatság volt. Harmadnap a lányok, a nők locsoltak, persze vízzel. Ez a szép szokás most is megvan, de intenzitását és kivitelezését a *civilizáció* megnyirbálta. Egyszer Boronkay Csilla diákom jött lóháton locsolni. Középiskolás koromban János Erzsébet osztálytársam örökölt meg egy régi szokást: a hozzá jövő locsoló fiúk mellére egy kis csokor virágot tűzött. Ezért mi mindig nála kezdtük a locsolást.

Gyermekvilágom másik érdekes személye tőszomszédom Köpe András bácsi, aki sokat mesélt a két világháborúról, kollektivizálásról, mindenről. Csak négy osztálya volt, mert a szülők inkább dolgozni vitték, minthogy iskolába küldjék, de mégis olvasott ember lett belőle. Amit tudott, azt olyan empátiával adta át, hogy az irodalom tanárnők is megirigyelhették volna. Végigharcolta az I. világháborút. A harcoló magyar hadseregnek még a fronton is volt könyvtára, ahonnan ő könyveket kölcsönzött és a harcok szüneteiben olvasott. Miután hazajött a háborúból mesélt például Jules Verne *Sándor Mátyás*-áról, olyan érdekesen, mintha ő lett volna a főszereplő. Olyan érzékletesen mondta el, hogy le is lehetett volna rajzolni. És még sok más könyvről is mesélt. Ezek a könyvek az én gyermeki fantáziámat nagyon kitöltötték. Iskola után gyorsan megoldottam a házi feladataimat és futottam a *mesekertre* András bácsihoz, hogy meséljen az indián testvéreinkről. Betette a gerlecsapdába a csalit, és estig mesélt. Néha fogott 2-3 gerlét, amit másnapra elkészített. Volt türelme és a történeteket akár tízszer is elmesélte. Felnőttként azon gondolkoztam el, hogy egy *háborúba tévedt* négy osztályt végzett ifjú, leszerelés után hogyan tud kétlábonjáró könyvtárrá változni.

Gyermekkorom világát még két szokatlan személy tarkította. Csócsa bácsi, aki reggel és délután végigjárta Csernátfalut. Pálcájának végén volt egy szeg, és ezzel a varázspálcájával díjmentesen összeszedte az eldobott papírdarabokat, táskájába tette, és nagy csomagjával boldogan hazament. Mi cérnával megkötöttük a papírt, és mielőtt botjára szúrta volna, elhúztuk.

Néhányszor megismételtük, a sikertelen próbálkozások miatt kikelt a képéből, üvöltözött, megkergetett, de végül nem bántott senkit. A mulatságból hamar kinőttünk, végül is sajnáltuk szegényt. Az egyetemen Kulcsár Tibor elmagyarázta azon lelki sérüléseket, amelyeknek ilyen szomorú lehet a következménye. Ma tíz Csócsa bácsi három műszakos munkája nem lenne elég, hogy a civilizáció szemetét összegyűjtse a falumból. A másik furcsa személy Bolond Anna volt. Fiatal korában Barcaság legszebb virágszálaként, a bukaresti elit kaszinókban árusította bájait. Nemi betegségének kezelésében beleőrült. Szelíd emberi roncsként, ugyanabba a ruhában járta az utakat télen-nyáron. Fűtetlen szobában aludt, adományból élt. Áron botjára támaszkodva, néha arca felcsillant, próféciákat mormolt, majd megszakadt a film, és visszazökkent a biológiába. Jóslatainak egy része bevált. Ruháit ledobta, meztelenül fürdött a Dirbában, teste a régi szép idők nyomait őrizte. Járt Csernátfalut mint a pusztai farkas, ha elfáradt egy-egy ház vagy fa árnyékában jót szunyókált. A temető felső végén befüvesedett a névtelen sírja, az arra járók néha tesznek rá egy virágot. Szomszédja az ismeretlen német katona, akinek eredeti sírja a temető fölötti erdőben volt, de a halottak napi gyertyaégetés miatt a hatóságok kihantolták és leköltöztették a temetőnkbe. Véget ért a második világháború, a béke első hetében jött le az erdőről a német katona, megadta magát, sírt, hogy ne lőjék meg, mert otthon családjá, gyerekei vannak, mutatta a fényképüket, de mindhiába, Cursaru végzett vele.

A tél azzal kezdődött, hogy a másik tőszomszédom, Szörnyi János bácsi, reggel azt mondta, hogy *a juhász kiöntötte a tejet*, ami azt jelentette, hogy a hegyek sapkája már havas volt. János bácsi István fia, idősebb volt mint én, akkor ő középiskolába járt, és így rengeteg érdekességet tanított nekem. Szerettem a könyveit olvasgatni, a sok képletet, a sok képet, amit akkor lehet, hogy csak a lelkem értett meg.

A környékem fiú csapata Bálint Béla és öccse Sándor (most Németszágon él), Bartos Tárcsa Misi és öccse Árpai, Deák Sándor és öccse Karcsi, Dávid János (1948–2011) és öccse Sándor (1952–2010), Jónás Zoli, Peltán András, Pál Ödön, Tamás András (1952–2010) és öccse Sándor, Kuti Kálmán (1948–1977), Forsner Árpád, Bencze János, Bencze Gyula, Gödri János (ő ezredesként ment nyugállományba) és öccse István (1953–2004), Magdó Bencze László, Köpefálnagy Mihály, Tana Árpád, Molnár Babi, Farkas Gyula és öccse István, Piroksa Sándor és öccse Mihály (Mitu) és én, a Dirba és a Rajna patakok találkozásánál gátat, dugást raktunk, és a vízzel feltelt csernátfalusi szénafű 2–3 hektárját korcsolyapályává fagyasztottuk. Ez volt egy óriási élmény, a legalább száz gyermek estig tartó korcsolyázása. Utána olyan étvágyunk volt, hogy a rozsdászeget is megettük volna. Majd jött a nagy hó, és így kénytelenek voltunk átváltani a sílécekre. Ennek is megvolt a három varázshegye, a Fáshalom, a Kutihalom és a Peltánhalom. A Kutihalom (egykor Nagyhalom) volt az a hely, ahová 1849-ben a fogarasi román

zsoldosok kivezényeltették Csernátfalu lakosságát, és a császári esküre kényszerítették.

A falu végén zord téli időben a farkasok se voltak ritkák. Sokszor megtörtént, hogy estebe nyúló síelésünket a távolabbról villogó farkasszemek szakították félbe, és iramodtunk haza mint a villám, mielőtt a vonításukat meghallottuk volna.

Valamikor Hétfaluban is szokás volt a kakaslövés, de az osztrák és majd a román hatóságok tiltására elmaradt. Egyedül Apácán maradt meg a mai napig. Karácsony után Tatrongon, Zajzonban és Pürkerecen boricajárás volt. Néha Csernátfaluba is eljöttek. Ez is egy felejthetetlen emlék volt. A sumér nyelv segítségével fejtettem meg a Borica szó jelentését. BOR-I-TA(CA) = víz-föld, vízmelletti föld, tehát a boricajárás, a sumér teremtetéstörténetig visszamenő ősi férfi harci beavatótánc, amikor az isteni nedűt, a bort is felszentelték. A Bor-Ica felbontásban, a Bor szent forrás, és Ica szent föld jelentéssel bír. Gondoljunk az erdélyi borvizekre, valamint a mexikói Chichen Itza szent helyre, ami maja-tolték nyelven az ígért földjét jelenti. A Borica így a szent forrásnál levő ígért földje. Az osztrák és a román hatóságok külön tiltották ezt a néphagyományt, ami csak Háromfaluban maradt fenn. A tiltásokat úgy vészelte át, hogy napjainkig a kisiskolások táncolták. Ehhez hasonló táncok léteztek a sumér, etruszk, pelazg, egyiptomi, sőt a perzsa és főként a szkíta kultúrákban. Zajzoni Rab István költő volt az első, aki a Borica tánc első hiteles és teljes leírását adta. Íme, a Borica befejező rituálja: *„a négy kuka, és a gyöngébbet a három erősebb földhöz vágta. Aztán elővették fakardjukat, és színleg felhasították a bőrét és le is húzták, testét pedig föltagolták, épp úgy, mint a mészáros szokta tenni a marhával (vagy mint a perzsa Mani vallásalapítóval). Mikor ez megtörtént, bänni kezdték borzasztó tetűket, összezsapták kezeiket, rázták fejüket és könnyeket hullattak a szerencsétlen pajtásra. De ím, egyszerre megvillant egy Isteni eszme fejükben, elővették a korbácsok nyelét, az egyik az „áldozat” szájához, másik a füléhez, harmadik pedig a hátához illeszti, és fújni kezdik a zsiros korbács nyeleket, fújják, fújják, és íme, csodák csodája a „leölt” ember mosolyogni kezd, az élet újra beletért és a pajtások roppant örömet mutatnak efölött. Végre fölemelik a földről a „feltámadottat” és vezetik, mert még nagyon „gyenge”, de ezen humánus bánásmód nem sokáig tart, megunják a pajtások, egyet gondolnak és piff-puff? a korbács csattogni kezd, mire aztán a „gyöngye” ember egyszerre erős lesz és szalad, mint a pusztai csikó”.*

Az egyiptomi legendákban Széth a rossz, a gonoszság megtestesítője, megöli Oziriszt, testét 14 darabra vágja, szétszórja Egyiptom földjén (lásd Koppány és Dózsa György esetét is). Testvére és hitvese Izísz összeszedi a szétszórta testrészeket, Anubisz segítségével bebalzsamozza és meghinti varázsvízzel, amely ezután életre kelt. Hasonló történetet tudunk Salamon király építőmesteréről Hírám Abifról. Segédei megölik, mivel a mester nem árulja el nekik a titkát. Holttestét a Mózes hegyen elássák, de Salamon embe-

rei megkeresik a sírt, kiássák Hírák testét és az egyik építő az „oroszlán-mancs szorítással” életre kelti. Ugyanezt a hasonlóságot megtaláljuk a finn nép hősi eposzában, a Kalevalában, amikor is Lemminköinen feldarabolt testrészeit édesanyja összegereblyézi az alvilág folyójából, azokat összerakva, gyógyító írrel bekeni és varázsigével életre kelti.

A negyedik osztályban Franz Krauss brassói zenetanár vett át, aki többnyire németül szeretett oktatni és beszélni. A tangóharmonika tudásom hétről-hétre gyarapodott. Ekkor ismertem meg a kemény német iskolát. Most már volt értelme az otthon örökölt német nyelvtudás mélyítésének Rolle bácsi magán óráin. Szeretetével átadta évek alatt a német kultúra lényegét. Nagymamámmal is beszéltem németül és franciául. Jött a végenincs nyári vakáció. Édesapám vásárolt egy Simson robogót, amit én is megtanultam vezetni, és ezzel körbejártuk a Barcaságot. Fantasztikus érzés volt. Ezért szerettem mindig a Simpson tételét és a Simpson képletét. Szüleimmel ekkor kirándultam először a Nagy-kőhavasra, a Salamon-kövekhez, valamint gyalog a Brassó-Pojánára. Többször utaztunk a Pojánára egy nyitott busszal, ami a Salamon-kövektől indult, és a régi pojánai úton jutott fel. Nemsokára elkészült a most ismeretes, a Posta-rétről induló pojánai út. A legenda szerint Salamon király a Köszörű-patak völgyében, a napjainkban is Salamon-kövének nevezett sziklák barlangjaiban rejtette el a koronáját, innen kapta a város a korona nevet. Egy másik történet szerint, egy fa kivágásakor a gyökerei közt egy koronát találtak, később ennek a fának a helyére építették a városházát, és ezért található Brassó címerében egy gyökerek közt ábrázolt korona. Mesés világ tárulkozott ki előttem. Minden kiránduló magyar vagy szász volt. Milyen érdekesek voltak a menedékházak, a falra feszített medve- és vaddisznóbőrök, a kitömött farkas és róka, valamint a bagoly és a sas, és egyéb madarak. A Nagy-kőhavas egyike azon hegységeknek, melyeket a hazai magyar turistaság bölcsőjének tekinthetünk. Ezen a havason már 1884-ben menedékházat építenek a brassói szász turisták, 1910-ben az Erdélyi Kárpát-Egyesület avatja fel menedékházát a Csűr-kőréten. Az 1990-es évek elején, amikor az EKE visszaigényelte ezt a menedékházat, máig kideríthetetlen okok miatt leégett. A Nagy-kőhavas menedékház javításánál, karbantartásánál édesapám is segített. Édesapám vitt a robogójával a Pünkösti-strandra, ahol ismerőseim megtanítottak úszni. Milyen felemelő érzés volt, amikor megállás nélkül átúsztam a strandot. Kérekpártúrák, fürdés a Tatrang, a Garcsin és a Tömös patakok gubéiben. Csépléskor a csernátfalusi MTSZ épületéhez közelálló Dirba patakot egy gáttal felduzzasztották, ahol mi vígan fürödtünk és csónakáztunk, valamint tutajoztunk. Mikor a falu végén volt édesapám a lovasszekerével, Pufi kutyánk már jelezte, mentem és kinyitottam a kaput, és vártam édesapámat, aki szekerével vágatott be az udvarra. A Bandi lovat Pufi kísérte be az istállóba. Ott a frissen fejt tejből, már szűrte is az ő részét. Egyik vasárnap kint ültünk a ház előtti padon, Pufi meg jókedvűen szaladgált. Furcsa volt a

szomszédságnak, hogy az állatorvos *hintójával* lassú tempóban haladt az utcánkban. Nemsokára Pufi kutyánk rosszul lett, hányt, és vonaglott. Hátra ment a kertbe, lefeküdt a sarokba, nyögött, és sírt. Elbúcsúzott mindenkitől, megnyalta kezemet és meghalt. Soha nem tudtam megbocsájtani az állatorvosnak ezt a gyilkosságot. Most kezdett nagyon fájni, hogy nincs testvérem. Esténként 20–30 gyerek verődött össze az utcánkban, mindenki mesélte a mezei és erdei kalandjait. Fociztunk, bújócskáztunk, szaladgáltunk, majd ott-hon egy-egy nagy zsíroskenyérrel kiültünk a kapu tetejére, jó ízűen harapdáltuk, hozzá meg a ropogós hagymát, míg késő este nem lett. Más kerítésen többen ültek, hisz mindenki kiült a testvéreivel, csak a mi kapunkon ültem egyedül. Sokat írtam a gólyának, cukrot tettem az ablakba, teltek az évek, de nem lett testvérem. Öregségére mesélte el édesanyám, hogy kisiskolás koromban egyszer még került áldott állapotba, de vakbélgyulladást kapott, így műtötték is, kaparták is. Nem lett több testvérem. Megint gyülekeztek a fecskék, megint jött az iskola, és nem is akármilyen, hanem a félelmetes V. osztály.

Általános iskolai tanulmányok (1965–1969)

Negyedikből, az ötödikbe nagyon nehéz volt az átállás, mindenkit megviselt, pedig meleg családi hangulat jellemezte az iskolát. Minden tantárgyat más tanár tanított, más volt a fegyelmi rendszer. Osztályfőnökünk harmadik unokatestvérem, Gyurka (Manolescu) Sára (Csernátfalú, 1938. április 6. – Csernátfalú, 2003. december 21.) volt. Nagyon szigorú volt, a román irodalom tanáraként meg is tanította ezt a nyelvet az osztálynak, de nem szeretette meg. A matematikát, sorrendben Fleischmann Éva, Jenei Ilona és Sájter (Miklós) Ilona tanította, Szabó Ildikó a magyar irodalmat, Sára Erzsébet a biológiát, Grigercsik Ilona a földrajzot, Papp Anna (az Áprilyban kollegák leszünk) és Bruss Liebhard Gustav Adolf a francia nyelvet, Sándor Mária a zenét, Tóthpál István (1917. január 24. – 2009. szeptember 7.) a testnevelést, Kovásznai Miklós (Angyalos, 1927. október 12. – Csernátfalú, 2007. január 19.) a mezőgazdaságot, Papp Sándor (1920. május 3. – 2001. április 19., ő részben a teológiát is elvégezte) és Nagy (Zátyi) Erzsébet a történelmet, Magdó Berta pedig a kémiát és fizikát. A VI. és VII. osztályban Szabó Ildikó volt az osztályfőnökünk, a VIII.-ban pedig Grigercsik Ilona. Az ötödik osztály lelkileg még hideg volt, nem jött össze a családi fészek, mint az előző években. Semmi sem volt átlátható, nem kaptam az összefüggéseket, nem tudtam modellálni. Túl hirtelen pörgött minden, nem volt idő megérlelni. Még nem tudtam felgyorsulni. Talán még álmodozó gyerek maradtam, és a tanárok akaratlanul ezt bántották bennem. Én még játszva tanultam, de egy más típusú tanulást követeltek meg, amit még nem tudtam érzékelni, nem tudtam magamban felfedezni. Még nem rezonáltam erre, még nem voltam elég érett erre.

Ötödik osztály első napja évnyitó ünnepély volt. Édesanyámmal voltam az iskolában, a nagy barna iskolástáskámban alig fértek az új könyvek. Egész délután ezeket tanulmányoztam. Közben édesanyám szépen bevonta a füzetemeit, a könyveimeit. A címkéket én írtam gyöngybetűkkel. Egész éjjel forgolódtam. Megijedtem. Másnap mindenki megszeppenve ment iskolába. Minden órán más tanár mutatkozott be, egyik szigorúbb volt a másiknál, senki se mosolygott. Rengeteg házi feladatot adtak, alig maradt idő ját-

szani. A fecskéim másnap elrepültek, üres maradt az istállóban a fészük. Én is menni akartam velük. Mindig kíváncsi voltam arra az Afrikára, ahol jobb nekik, mint itt nálam. Minden utcában a kapuk előtt öreg gyümölcsfák voltak, még a régi nemes magyar fajták. Reggelenként dézsmáltuk ezeket, a táskában alig fértek az érett körték és almák. A diókorszak az katasztrófa volt, minden fiúnak barna volt a keze, nem jött le a diófesték, egész nap citromsóval mosatták a szülők a kezünket. Nemsokára aztán ők is, a tanárok is megunták, de a dió is elfogyott.

Egyik reggel Székely János osztálytársammal találkoztam az utcánkban, pedig ő nem itt lakott. Apja, az egyik beszegődött vásárlójának vele küldte le a tejet. Boldogok voltunk, mert óvodából jól egyeztünk. Egyik fára fel, a másikról le, addig, amíg elkéstünk az iskolából. A bejárat kapunál a szolgálatos tanuló felírta a nevemet, János meg úgy diktálta be az övét, hogy Olajos János. Hát mit lássál, nagyszünetben, szöglet, az udvaron rendre beáll az összes diák. Az igazgató erélyes hangján hegyi beszédet tart, majd hívatja a késő kásákat. Elsőként engem, és a fekete földig lehordta a rangomat. Majd beszél a szüleimmel, hogy máskor ne forduljon elő. Nem akartam, hogy szüleimet ilyen aprósággal bántsák, mindenki előtt nagyon megszégyelltem magam, hisz életemben soha nem késtem. Hívatják Olajos Jánost, de nem kapják. Hát én akkor jöttem rá barátom cselére, és lapítottam, mint a nyúl a fűben. Sajnos a szolgálatos tanulót keresésére küldték, meg is találták, és kiderült, hogy nem Olajos, hanem Székely János. Lett belőle egy nagy cirkusz, és rajta maradt a gúnynev is.

A fél osztály már negyedikben pionír volt, a másik felét most vették fel, ebben voltam én is. Sokat nem értettem belőle, valahogy úgy voltam vele, mint a kisgyermek, aki kap egy új játékot, arra a többiek is kíváncsiak, mikor mindenki megkapja, akkor senkinek sem kell. A Dirba partján óriási fűzfák voltak. Ebéd és házi feladatok után, utcánk gyerekei, mint a majmok egyik fáról másztunk a másikra. Ekkor közvetítette a TV a Tarzan filmet. Hát ezt mi végigjátszottuk. Mindenkinek megvolt a fákon a saját kalibája. Olyan deszkából tákolt lakás volt, amiben aludni is lehetett. Majomügyességünk mellett, néha nagyokat pottyantunk az anyaföldre, de szerencsére komolyabb sérülésünk nem lett. Igaz, hogy a fejem háromszor is be volt törve. A Fášalom volt a főhadiszállás. A mezőről gyűjtöttünk krumplit, majd az egykori lövészárokból az esti tábortűznél megsütöttük. Kormos pofival, és holtfáradtan hazaértünk. Másnap kezdtük előlről, fűszerezve focizással, vagy egy-egy kiadós bújócskával. Ráki Piroska néni kecskéket tartott. Fűzfaágat vittünk a kecskéinek, ő meg egy bögre friss kecsketejet adott cserébe. Csattantunk ki az egészségtől. A moziban a Tenkes kapitányt vetítették. Ősszel ezt is *megfilmesítettük*. Ahogy hűvösebb lett, akkor nagyokat hintáztunk a csűrökben, és később egy-egy család udvarán bújócskáztunk. Télen a már ismert korcsolyapálya, sízés a halmokon. Hóvárak építése, hógolyó csaták, hóemberek hadserege. Merészebbek lettünk, 5–10 gyerek a

buszok után kapaszkodtunk, és végállomástól-végállomásig ingyen korcsolyáztunk. Otthon, vagy a szomszédban a nagyszülők történelmi meséje, műhely, fűrés-faragás. Készítettük a kardokat, a pajzsokat, a nyilakat, a puskanyilakat, és egy részüket elraktároztuk Farkas Gyuszi osztálytársam kuglipályájuk padlására. Készültünk a nagy csatára. Tavaszi vakációban ez meg is történt. Hosszúfaluba gyűltek össze a románok, Csernátfaluban mi a magyarok, és a kettőt elválasztó szénaréten megindult a 2–3 hónapot tartó csata. Itt szolgáltattunk igazságot, az elveszített 1848-as Szabadságharcnak, majd az első és második világháborúnak. Itt mindig mi nyertünk, és nem értettük meg, hogy őseink ezeket a csatákat hogyan tudták elveszíteni. Azt is meg kell jegyezni, hogy az idevalósi régebbi románok gyerekei beszéltek magyarul. Velük normális baráti viszonyban voltunk, csak a szénaréti csatákban ez volt a szereposztás.

Ha az erdélyi magyarság identitását tekintjük, amely ugye nem állandó dolog, hanem képlékeny, alakul, külső és belső dolgok miatt egyaránt, ezért úgy fogalmaznám meg ezt az identitásváltozást, hogy nagyjából negyedik metamorfózisát éli át leegyszerűsítve az erdélyi magyarság a XX. században. Amikor ezt mondom, akkor a két világháború közötti időre, az 1941–44-es időszakra, a kommunista-szocialista éra időszakára, majd pedig a felbomlás óta eltelt időszakra gondolok. Ez is mutatja azt, hogy lehet korszakhatárokat húzni, de nem biztos, hogy érdemes élesen meghúzni ezeket, mert mindig vannak átmeneti időszakok is. Benedek Istók Sándor rokonom, és Bálint András bácsi, magyar katonákként a második világháborúban elveszítették az egyik kezüket, helyette egy öntvénykezet kaptak. Mi a gyerekek, a magyar szabadság hőseként tiszteltük őket, nekünk ők voltak Csernátfalú szabadságszobrai, olyanok voltak, mint a görög félistenek. Honterus és Sztálin szobrainak hitlerista módon az égre emelt egyik keze, csak két rosszul sikerül paródia volt mellettük. Sztálin el is tűnt a történelem süllyesztőjében. A világtörténelem legvéresebb százada végén az új évezred kezdetén még inkább bizonyossá válik, hogy a háború fogalma elválaszthatatlan az emberiség lététől. Vitán felül áll, hogy az örök béke nem más, mint vágyálom és ez a fogalom csak jóhiszemű bölcselők elgondolása alapján, milliók megvalósíthatatlan óhajaként kerül be a köztudatba. Az emberiség utolsó száz éve sem állt voltaképpen másból, mint háborúk sorozatából, amelynek részesei voltunk és vagyunk itt Európa közepén. Itt, ahol annyi hányadtatás és sorscsapás, amely e nemzetet már érte elég lenne egy újabb ezer esztendőre. Nagyvonalú könnyedséggel áldozott fel e nép, sok száz és százezer fiatal életét, áradatként ontva a magyar vért, melyben a végtelen turáni rónák szilaj szabadság vágya lobogott. Tette mind ezt a nemzetért, a hazáért, mindenütt, határon innen és túl, ahol az ellenség fenyegette az országot. Most zászlót és fejet hajtunk azok előtt, akik a legdrágábbat, az életüket áldozták a magyarságukért. Az a hatalmas erkölcsi erő, amelyet az ő vérük és önfeláldozásuk épített fel lelkünkben,

kötelezzen bennünket a múltunk tisztázására és annak felvállalására. Mert az a nép, amely megtagadja múltját, elveszti létjogosultságát a jövő nemzetei sorában, aki pedig őseit megtagadja, megtagadja őt a jövő nemzedéke. Eljött tehát az idő, amikor szembe kell nézni önmagunkkal. Vállalni kell a több ezer éves történelmünket, ezer éves államiságunkat minden keserű gyászával és fényes dicsőségével egyaránt. Itt a Kárpátokkal övezett Szent Hazában oly sokszor vált e nemzet a nagyhatalmak játékszerévé. Európa közepén rajtunk keresztül vezetett a tatár és az oszmán hódító háborút, majd közép és újkori kereszties hadjáratok tizedelték nemzetünket és állítottak bennünket megannyiszor válaszút elé. Pusztultunk Muhinál, temettünk Mohácsnál, bujdosóvá lettünk Nagymajténynál, reményt vesztettünk Világosnál. Siratóénekeink ihletői lettek Doberdó sziklái, az Isonzó habjai, Galícia hegyei. E legutóbbi helyeken is hullott a férfi lakosságunk színe-java, melynek következtében kétmillió fiát siratta ez az újra meg újra elárvult ország. Majd amikor minden összeomlott önmagára emelt kezét a jobb sorsra érdemes nép. S amikor ismét talpra álltunk a Trianon okozta nemzeti sokkból történelmi tragédiáink újabb helyszínekkel gyarapodtak egy második világháború eredményeként. A Don-kanyartól Lengyelorszáig, a Kárpátoktól a Dunáig, a Balatontól a Rajnáig öntözte magyar vér Európa, és e Honomba szántotta, gránát szaggatta földjét. Duzzadt a halál birodalma minden emberi szenvedés próbáiban elbukó hadifoglyok és a bosszú szülte kényszermunkára elhurcoltak lelkeivel. Anyák és gyermekek egekig érő jajkiáltásaik nem találtak meghallgatásra, mert a magyarnak mindig menni kellett, mindig harcolni kellett, önmagáért és mások igazáért. A II. világháború és annak következményeként megint 1,5 millióval lettünk kevesebbek. Minden ötödik magyar családnak van halottja, akiket közel 50 éven át csak titokban, családi körben suttogva lehetett elsiratni. Hősök és áldozatok ők, a mi nagyapáink, apáink, akik itthon vagy ismeretlen helyen még mindig névtelenül és jeltelen sírokban méltatlanul elfelejtve alusszák örök álmukat. Az pedig mindig igaz, hogy egy nemzet lelkében csak akkor ér véget a háború, ha tisztességgel eltemette hallottait és van méltó hely, ahol elsirathatja őket és leteheti az emlékezés virágait.

Ötödikben kezdtük felfedezni Csernátfalú erdőfelőli részét, az Egert. Itt lakott több osztálytársunk. Innen mentünk ki az erdőre, a csernátfalusi kőbánya szikláihoz, a Pancsóra, a Hegyeshegyre, a Hétforráshoz. Fenyőkéregből hajókat faragtunk, és akkor itt a Csernát-patak völgyében fedeztük fel a kék agyagot, a humát. Vederszám gyűjtöttük, és megkezdődött a szobrászkodás korszaka. A türkösi barátom Szász Benedek István Brassóban járt a művészeti iskolába, és ő tanított szakmabeli fogásokat. Sajnos nem nagyon vásárolták remekműveinket, így a Farkas-féle tekepályán báburakosgatásból kerestük a zsebpénzt. Utcánkban a régi villanyfákat betonoszlopra cserélték. Mély gödröket ástak, de egy zápor vízzel töltötte fel. Utcánk gyerekei esténként tartottuk a konferenciákat. Bartos János bácsi nótázva

jött haza: *Az én babám, felment...*, utána egy nagy loccsanás, kortyolgatás, és mély csend...Ha mi akkor nem leszünk kint, és nem segítünk, bizony ott fulad meg. Nyakig vizesek és sárosak voltunk, de büszkék, mert egy ember életét menthettünk meg. Utána sokszor megköszönte egy-egy söröcskével, és cigarettájából egyet-egyet szippanthattunk. Sánta Mihály szomszédunknak levágták az egyik lábát, de volt egy lova, és fuvarozásból tartotta fen magát. Juhász korában pohárból itta a meleg zsírt. Délutánonként segítettem neki. Együtt szekerezünk, befogtam-kifogtam a lovát, felrakódtam-lerakódtam, megvettem a féldecit, a sört, a cigarettát, és ő mesélt, mesélt a régi időkről, én meg soha nem tudtam betelni. Sajnos mindez a tanulás rovására kezdett menni, pedig mindig az osztályunk legjobb négy tanulója közt voltam. Az ötödik osztály nekem egy kínai fal volt, magamtól rá kellett jönnöm sok mindenre. Ha ezen az oldalon maradok, talán híres ezermester, fuvaros, vagy ki tudja mi lehettem volna, de végül úgy döntöttem, hogy átmászok a kínai fal másik oldalára. Vitt a kíváncsiság is...

Az igazgatónk, Kovásznai Miklós egy karizmatikus egyéniség volt. Hogy iskolánk a Barcaság magyar szigete maradt, azt részben neki is köszönhetjük. Énekkart, táncsoportot, színjátszó kört működtetett, és állandóan foglalkozott velünk. Rengeteg kirándulást, író-olvasó találkozót, *Jóbarát* találkozót szervezett. A tantárgyversenyekről eredményesen tértek vissza diákjai. A Szabó-kultúrterem, és a bácsfalusi kultúrház második iskolánk volt. Állandó műsorok, állandó előadások, ezeken pedig tömegesen részt vett Négyfalu lakossága. Ma egész Hétfalunak nincs annyi kulturális tevékenysége, mint ami volt akkor a mi iskolánknak. Egy-egy színdarabbal, táncelőadással vendégszerepeltünk Barcaság más falvaiban, sőt még Székelyföldön is. Kerékpártúrákat, nyári sátorláborokat szervezett, és összejártuk a környező hegyeket. Életművéért, Kovásznai Miklós 2006-ban megkapta a Zajzoni Rab István díjat. Minden műsoron tangóharmonikáztam, egyre nehezebb számokat, már a klasszikus zene repertoárjából is, és nagyon örvendtem, mert tanáraink szerint is egyre színvonalasabban zenéltem. VII. osztályos koromban Mongóliába kellett volna utaznom egyhónapos tangóharmonika táborba, de a rendszer, szokásának megfelelően, a román táncsoport harmonikását küldte el (most ő Négyfalu polgármestere). Nem esett jól, de én még IX. osztályos koromban is zeneművész akartam lenni.

Apám és anyám is jó volt matematikából. Itt jegyzem meg, hogy matematikai tehetségem egyik részét édesanyámtól örököltem, aki háromjegyű számokat szorozott-osztott fejben. Anyám anyja még jobban számolt, de a háború miatt nem mehetett tanítóképzőbe. A másik részét édesapámtól örököltem, aki a matematikát elméletileg a tervezésben, gyakorlatilag a házak építésében is felhasználta. Az V.-ben én még nem vonzódtam a matematikához, bár tudtam, értettem, de nem kötött le. Viszont az zavart, hogy bizonyos megoldásaimra a tanárnő azt mondta, hogy az nem jó, pedig én

úgy éreztem, hogy jól közelítem meg. Matekjátékaim, kísérleteim semmi bátorítást nem kaptak, sőt inkább rövidzárlatos emlékeim maradtak. Hetedikes koromban apám elvitt Hammas Mihály matematikatanárhoz, aki nagy tudású, szigorú és igazságos volt. Elkezdtünk feladatokat oldogatni, és az egyik feladatnál mondom, hogy az iskolában 6-ost kaptam erre a megoldásra. Erre ő azt mondja, hogy ez a megoldás bizony jó. Akkor ez ennyiben maradt, de én jobban kezdtem bízni magamban, végeztem a dolgomat, és mertem tanulni az én stílusomban. Édesanyám egy ideig a kollektívbe járt dolgozni, nemsokára a volt Szóts-féle pékségbe, amit államosítottak. De abbahagyta a munkát és kézbe vett engem. A hatodik osztály simán ment, felfedeztem magam, és egy egészen új világot. Érdekes volt átmászni a kínai falon. György Pap Mancsi néni a lányokkal csángó ruhát varratott iskolánk műhelyóráin. A műsorokon már csángó ruhában szerepeltünk, én is, amire nagyon büszke voltam. Mindig elképzeltem, hogy nagyapáim most milyen boldogok lennének. Szerettem a műhelyórákat, lombfűrésszel remekművek sorozatát gyártottam. Osztogattam szüleimnek, a nagymamáknak, a rokonoknak. Kovásznai János és Kapitány Zoltán barátaimmal működtettünk egy barkácsklubot. Buna András osztálytársammal délutánonként, mint egy tudományos expedíció, végigjártuk az erdőt. Ő minden madár fészket ismerte, tudta azt, hogy hol vannak a mókusodúk, felmásztunk a magas fákra, megnéztük a madárfiókákat, szalonnát süttünk, boldogok voltunk, és álmainkban is kerestük a sasok, a griffmadarak fészket. Benedek András keresztapám vásárolt egy kis kék Fiat autót, amit itt tartott édesapám egykori fészkerében. Egyik vasárnap keresztapám családukat elvitte *Magyarországra*, azaz Sepsiszentgyörgyre, Csíkszeredába, és Marosvásárhelyre. Mekkora élmény volt nekem, a magyarul kiírt utcanevek, üzletek, hivatalok, és az, hogy mindenki magyarul beszélt. Csíkszeredában, édesapám is elérzékenyült, mikor megtudta, hogy egykori házigazdái már nem éltek. Ez volt a Maros Magyar Autonómia, most is visszakívánom. Sorbán keresztapámnak malma volt. Sokszor, egy-egy egész napot töltöttem ebben a zümmögő birodalomban. Elmagyarázott mindent, a nagy- és kis fogaskerekek erőváltását, a szíjjak lényegét, a szitákat, a zsákolást. Én azt hiszem akkor értettem meg a mechanikát. Később, amikor a házát és a malmát eladta, akkor az Islik-féle malomban dolgozott, oda is elvitt. Grigercsik Ilona tanárnőm valami tevékenységemért, ajándékozott egy könyvet nekem. Édesapám készített hozzá egy könyvespolcot. Ezzel a könyvel megkezdtem, hozzátettem az előző jutalomkönyveimet, majd én is kezdtem Brassóból könyveket vásárolni, és nyolcadikra már volt egy kis könyvtáram, amire nagyon büszke voltam. Hetedik osztályban megkezdtük a konfirmációs felkészülést. Minden héten egyszer-kétszer felkészítő a papi hivatalban, vasárnap templom. Hát sokat nem kirándultunk ebben az évben. De érdekesek voltak a felkészítők, a papnőnk egy nagyon művelt, olvasott személy volt, és így mi tőle rengeteget tanulhattunk. Se igazgató, se tanár, se pártaktivista nem tiltotta

a mi időnkben a konfirmálást, vagy a templomba járást. Az Isten ellen való bűnökről azt is mondhatnám, hogy azok a szellem ellen való bűnök; mert a szellem Istenből való szikra, és az embernek Istennel egyetlen kapcsolata van csak, a szellemen keresztül. Miután pedig minden egyes ember az Isten végtelen, ragyogó, kimondhatatlan szépségének egy-egy kipattant szikrája, ez az egyéni szín homályosul meg azok által a bűnök által, amelyeket az ember Isten ellen elkövet. Édesapám vásárolt egy lemezjátszót, lemezeket is hozzá. Mindenki a *Csárdáskirálynőt* énekelte. Ifj. Kovásznai Miklóstól kaptam kölcsön az Illés, Omega, Metro együttesek lemezeit. Ettől kezdve megváltozott a zenei világom. Egy hét alatt minden éneket már kívülről tudtam. Ebben az évben engedtek el a szülők házibulizni, zsúrozni. Együtt szórakoztunk a hosszúfalusi, és a bácsfalusi párhuzamos osztályokkal. Kezdetű kialakulni egy másik baráti kör is, egy másik társaság, akikkel mintha jobban találnánk. Eljött a várva-várt Virágvasárnap, és megvolt a Konfirmálás. Minden nagyon jól sikerült, jól válaszoltam a feltett kérdésekre, a verseimet hibátlanul mondtam el. És jött az első Úrvacsora, mekkora élmény. Eszembe jutott, egyszer édesapám mesélte azt, hogy az első világháborúból hazajött veteránok, úrvacsoraosztás közben, amikor a kelyhet a pap a szájukhoz tartotta, ők kivették a kezéből és egy huzamra kiitták a bort a Hunyadi-féle kehelyből. A hívek ezt helyeselték is, mert a veteránok majdnem életükkel fizettek. Gödri Öcsi művészi fényképész – aki a két világháború között nálunk lakott albérletben – megörökítette a felnőtté válásunkat. Ott-hon várt a családi ünnepély, a keresztszülők, rokonok, unokatestvérek, és az ajándékok. Mivel hirtelen *fel*nőtt lettem, a nyári vakációból egy hónapot édesapám mellett kőművesként dolgoztam Vidonbákon. Kemény tapasztalat volt, nyolcadikban már komolyabban tanultam, hisz csak sikeres felvételi vizsgával lehetett bejutni a líceumba. Ha csak akkor merünk lépni, ha látjuk magunk előtt az egész utat, soha nem tesszük meg az első lépést. Mert ez még senkinek nem adatott meg. Több mint elég, ha a következő kockakövet látjuk. Arról nem is beszélve, hogy minden út tele van kanyarokkal, már csak ezért is lehetetlen végig belátni. Már nem akarok megelégedni a mellékutakkal, pláne nem a zsákutcákkal! Viszont attól, hogy kényelmes autópályán száguldunk, még nem biztos, hogy a jó irányba.

Amikor betöltöttem a 14. évemet, megkaptam az első személyimet. Apám meg azt mondta, hogy most már hordhatok hosszabb haját is, hisz addig *breton* frizurám volt. Hónaponként lejött hozzánk Sipos sógor, aki Hétfalu híres borbélyja volt, és megnyírta a családot. Na, aztán ő is tudott a régi időkről mesélni, nem tudtam betelni a sok információval. Ahogy hosszabb lett a hajam, begöndörödött. Édesanyám, és mindkét nagymamám csodálatos göndör hajjal rendelkezett. Az iskolából pedig gyakran küldtek haza, hogy vágassam le, mert szerintük mesterségesen göndörítem, azaz *daerolom*. Magaviseletjegy levonás készült, és egy jó cirkusz lett az ügyből, de végül az igazgatóság józan esze győzött, és attól kezdve diákkoromban a

beat együtteseknek kijáró frizurám volt. Sipos sógor beteg volt, így nem ő, hanem Turi bácsi nyírt meg. Ő nem szerette a göndör haját, és nem sikerült a szobrászata. Nagyon dühös lettem, elcsúfított. Hazamentem, elővettem az ollót, apám borotváját, három tükröt, és kijavítottam a hibákat. Azóta én nyírom saját magamat, egyetemista koromban még pénzt is kerestem ebből. Lányfodrász is voltam, modern frizurákat találtam ki.

Hatodikos koromban egy éjszakai szélvész ledöntötte a Hétforrás több hektárnyi fenyőerdőjét. Évek alatt a friss, napsütötte hegyoldalakon málna-paradicsom keletkezett. Évekig ide járt Csernátfalú lakossága málnát szedni, persze a családom is. Hasonló eset történt az 1990-es évek elején a Tündérvölgyben. Nemsokára a Brassó-Pojána sodronypályáján egy óriási bal eset volt. A személyzet a világbajnokságot nézte, és lefele menet a felvonón a székek egymásba csúsztak. Rengetegen haltak meg, köztük külföldiek is.

Az utolsó két évben többször is padtársam lett Gerebenes Rupí, egy Marosvásárhely mellől idekerült csatornás cigánycsalád gyermeke. Ez a család a Peltán-halom melletti dögkertben lakott. Néha a megdöglött állatokat itt temették el. Rupit az egész osztály szerette, rendes, szorgalmas, és nagyon jó tanuló gyerek volt. Matematikából volt a legjobb. Összebarátkoztunk, délutánonként elmentünk egymáshoz, szép lassan már cigányul is kezdtem beszélni. Ennek hasznát vettem egyetemista koromban, amikor többször végigjártam Erdélyt. Sajnos hetedik közepén visszamentek Marosvásárhelyre.

Hetedik végén, nyolcadik elején, a postaládánkba a postás betette a *Matematikai Lapok* egyik számát. Én szóltam a postásnak (a mindenki által szeretett Ghiță bácsinak), hogy mi nem rendeltük meg ezt a lapot, csak a *Jóbarátot* és visszaadtam neki. De a postás két hét múlva megint visszahozta. Ilyen a Sors keze! Hát akkor már elvettem s elkezdtem nézegetni. Sokat nem értettem belőle, de néhány feladatot megoldottam, majd pedig észrevettem, hogy három lappal hátrább ott vannak a megoldások is. Ekkor láttam, hogy az én megoldásaim jók! Ez egy leírhatatlan sikerélmény volt. Titokban a matematika így jegyzett el. Ez a Sors keze? Én elfogadom ezt az állítást, Bencze nagymamám szokta mondogatni, hogy az Ember erősebb a sorsnál, de a Sors több az embernél. Azt a példányt ereklyeként őrzöm, azóta is. Addig a *Matematikai Lapokról* nem is hallottam, mivel erről az iskolánkban nem beszéltek, nem is forgalmazták. Én hetedikes koromig nem éreztem különös vonzalmat a matematika iránt, de a fogalmakkal szerettem játszodozni, és a megoldásaim se voltak mindig szokványosak. Ezt az akkori matematika tanárom nem vette észre. Nem beszélgetett velem, és nem bátorított ebben az irányban.

De visszatérve még Kovásznai Miklósról, megemlítem, hogy meghívta az iskolánkba Beke Györgyöt (Uzon, 1927. augusztus 3. – Budapest, 2007. január 20.) József Attila-díjas író, akinek a feleségével mi rokonságban álltunk, apám unokatestvére volt. Egyik nap hozzánk is ellátogattak. Hát ez

óriási élmény volt. Apámat a csángó szokásokról kérdezgette, meséltette nagyanyámmal a régmúlt történeteit. Egyetemi hallgató koromban újra találkoztam Beke Györggyel, a fiával is, és barátságunk is elmélyült.

Apám kőművesként részt vett a szalaggyár építésében. Oda '56-os elítélteket is hoztak. Apám már mesterként dolgozott, és volt egy összetartó csoportja. Munkatársaival, a raboknak kisebb-nagyobb csomagokat vittek. Mikor mit lehetett. A rabok között volt Bartis Ferenc is. Erről Bartis Ferenc írásaiban később megemlékezett. Aztán évek múlva Budapesten, én is megismerhettem Bartis Ferencet. Brassóhoz közel van Földvár (az egykori Marienburg). 1942-ben Földvár határában internáló tábort állítottak föl, ahol 1944-ig szovjet hadifoglyokat őriztek. 1944 szeptembere és 1945 júliusa között itt működött a korszak egyik leghírhedtebb internálótábora, amelybe főleg az észak-erdélyi román megszállás rövid időszaka alatt a csendőrség által begyűjtött magyarokat, szatmári svábokat és német hadifoglyokat zártak. A tábornak a korabeli sajtó szerint hatezer foglya volt. A táborban kiütött tifuszcikázásban 300–400 legyengült fogoly halt meg. Az utolsó fogvatartottat csak 1945 októberében engedték haza. Dr. Papp Béla kezelte a betegeket, de ő is tifuszt kapott, majd belehalt ő is. Béla bácsitól az egész falu megtudta a történetet, élelmet gyűjtöttek, és próbálták becsémpészni a táborba. Évek múlva Papp Béla, Kolozsváron nekem is csak két hét alatt tudta elmesélni a fogolytábor történetét, hisz annyi minden történt ott. 2009-ben Dr. Papp Béla *post mortem* Négyfalu díszpolgára lett.

Nagyon szerettem Seres András néprajzost, aki sokat járt hozzánk, ahol apám és Jakab Marci bácsi régi csángó dalait magnóra rögzítette. Érdekfeszítően beszélt a csángó múltjáról, és iskolánkban sok-sok előadást tartott. Ő beszélt nekünk először a moldvai csángó testvérekről. Hatalmas munkássága még most sincs feldolgozva. Végül, 2010-ben *post mortem* Négyfalu díszpolgára lett Seres András. Előadást tartott György Papp Margit népművész is, a csángó népviselet nagymestere, aki 2006-ban életművéért Zajzoni Rab István díjat kapott. Ő sokat mesélt nekünk a bukaresti csángó emigrációról.

Igazgatónk kerékpár túrával levitt Zajzonba, ahol meglátogattuk Zajzoni Rab István költőnk szülőházát. Ennek homlokzatán, az emléktáblán a következő felirat olvasható:

*Fényes teremben nem neveltek,
Szegény anya szegény életre szült.
A régi szép idők elteltek,
Hol a világ ily szegényt is becsült.*

De az igazi ereklje a költő egyik szekrénye volt és ennek oldalán az első verse, amit tintaceruzával írt:

*Berontottak a vaddisznók!
Temes szűk torkolatánál,*

*Berontottak s eltiporták
Hazánk szabadságát.*

És megint jött a Sors keze. Kiss Béláné papnőnk a kezembe nyomta Halász Gyula Zajzoni Rab István költőnk verseiből készült válogatását, és én ezt hetedikesként a téli vakációban lemásoltam. Ez a *füzet-könyv* most is megvan, családi ereklye. Azóta rendszeresen, vagy sorsszerűen foglalkoztam Zajzoni Rab István életével, verseivel, írásaival. Magdó János orvossal írtunk egy három kötetes monográfiát róla, ami 2004-ben jelent meg. Itt megemlítem, hogy a Marosvásárhelyen élő Olosz Katalin író, a szatmári Olosz Ferenc matematikus barátom testvére, Kolozsváron megtalálta Zajzoni Rab István 150 ki nem adott versét.

Érdekesen kapcsolódnak életünkben az események, a történések, az ismeretségek. Ezt József Attila a következőképpen fejezte ki *Eszmélet* című versében:

*Akár egy halom hasított fa,
hever egymáson a világ,
szorítja, nyomja, összefogja
egyik dolog a másikat
s így mindenki determinált.
Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, széthull darabokra.*

Az is szimbolikus jelentőségű az összmagyarság számára, hogy a Nagy-kőhavas 1848 m, a Csukás hegység pedig 1956 m magas. Ez se véletlen! Sokadalmak alkalmával, kerékpárral eljutottunk Feketehalomra (Zeiden), vagy Prázsmárra (Tartlau), még ott láthattuk a szász népviseletet, a szász bálokat. Részt vettünk az ünnepeiken, és megcsodáltuk erődítményeiket és diplomáikat. Megismertük a szászok szervezettségét, hagyományait is. A bálokon táncoltunk a szép szőke szász leányokkal. Együtt élve a régi románokkal és szászokkal, megtanultuk értékelni egymás kultúráját, és ilyen módon felfogásunk automatikusan nemzetközi volt. A régi hétfalusi románok makedon eredetűek voltak, innen a mokány megnevezés is. Szüleink még a háromnyelvű Brassó világát ismerték. A problémát a sok betelepített okozta, akik politikai szándékot valósítottak meg. Egyszerűen félre voltak vezetve, agymosottak voltak, nekik a románosítás volt ez egyetlen mesterségük. A régi románok se szerették a betelepítetteket, bennük csak az elmaradott Balkán lüktetett. Érvényesülés, ingyenlakás, jó munkahely, s mindezért nem kellett tudni semmit, sem szakmát, sem kultúrát, csak románnak kellett lenni. Aki tudott szakmát, vagy tudott gazdálkodni, az nem vándorolt ki Erdélybe. Ezek irányítottan magyarelleneseek voltak. Évek múlva, mikor megismerték a magyarokat, soknak megváltozott a véleménye.

nye. A fentieket ők mesélték el nekünk, utólag. A zsidóság után, a szászok nagy része az 1970-es években kivándorolt, ami nagy kulturális és gazdasági veszteséget jelentett az országnak. De a politikát ez nem érdekelte.

Franz Krauss zenetanárom, elvitt néha a Honterus gimnáziumba és a Fekete templomba, nemcsak orgonakoncertre, de istentiszteletre is. A szászok által *Arany Szabadságlevél*-nek nevezett törvény Európa legtökéletesebb nemzeti autonómiáját eredményezte. A román kommunizmus már nem bánt velük kesztyűs kézzel, eladta-elűzte a szászokat, pedig 1919. január 8-án Medgyesen a szászok, 1919. augusztus 14.-én pedig a svábok is cserbenhagytak minket, és kimondták csatlakozásukat Romániához. Az erdélyi és bánági német vezetők kényszerűségükben elfelejtették a nagy erdélyi szász püspök Friedrich Teutsch (1852–1933) intelmét, amelyet az első világháború idején fogalmazott meg, hogy *ha Magyarország tönkremegy, mi is elpusztulunk, s elvesz népünk és egyházunk; ha országunkat, Erdélyt elszakítják Magyarországtól, vége százados történelmünknek és jövőnknek*.

Ugyanebben az időben kezdtem megismerni a cigányságot. Ők a Garcsin- és a Tatrang patakok összefolyásánál laktak. 1900-ban az alszegi Köpe Mihály gazda, aki az alszegi templomórát adományozta, négy magyarul beszélő cigánycsaládot telepített Felszegre, a Garcsin-patak hídjához, akik az ide épített négy putriban laktak hosszú évekig. Kosárfonással, seprűkészítésével, erdei gyümölcszedéssel foglalkoztak. És íme, a világ nyolcadik csodája, ma Hétfaluban 14.000 cigány van. Sajnos őket sem a megelőző rendszer, sem a '89 utáni nem volt képes civilizálni. Most ők kezdik felvásárolni az eladó lakásokat úgy, hogy több család összefog, és többet ígér a kért árnál. Egyre jobban teret hódítanak és beszivárognak az egykori falvakba, városnegyedekbe. Ahová ilyen költözik, körülötte elértéktelenednek a házak. Több ezer hektár erdőt taroltak le, loptak el, a mezőgazdaság is részben miattuk szűnik meg Hétfaluban. A hatalom semmit se csinál, nem védi meg tőlük a károsítottakat. Felszeg, nemsokára elvesz, aki tud, az már elköltözik onnan. Gyerekkoromban, ha az utcán jött egy málnát áruló cigány, az ritkaságszámba ment. Akkor még nem volt cigánykérdés. A buszon is a hátsó ülésen ültek csendben. Az emberek nem nézték le őket, mindenki segítette, amivel tudta. Akkor nem kéregettek. Amikor mentünk az erdőre a *cigónián* kellett átmenni. Néha meg is álltunk, hogy szóba álljunk velük. Még tudtak magyarul. Kíváncsian szemléltük az életmódjukat. Azok még beleillettek Kusturica filmjébe. A bácsfalusi cigányságot egy amerikai adventista egyház vette kézbe, civilizálódtak, megbízható munkásemberek, tiszták lettek, és nem óhajtják a garcsiniakkal a kapcsolatot. Ezt a történelmi egyházak is megtehetnék volna. Sok cigány virágkereskedéssel foglalkozik, ezek ma már nagymenő úrgazdagok. A zöme sajnos *itt az erdő, hol az erdő?, itt a mező, hol a mező?* stb. élősködő technikát alkalmazza, amiért Asóka, az indiai Maurja-dinasztia utolsó jelentős császára, uralkodása alatt (Kr.e. 265–238) kizavarta őket Indiából. Szanszkrit nyelven a cigány, azt je-

lenti *lopni-ölni*. Ezért, ma inkább romákról beszélnek. A garcsiniak nem tudják a cigánynyelvet, ők már csak románul beszélők. Az első világháborúban a benyomuló román hadsereget, garcsini Moț-féle cigányok kalauzolták, a Kárpát-kanyar rejtett ösvényein. Ezért az új birodalom a cigányok *tradicionális* tevékenységét elnézte. Egy üveg sörért, egy kiló húsért ma a hatalomra kerülő pártok szavazóbázisai. Mikor lesz végre olyan államvezetés, amely őket is emberszámba veszi és tanítással, munkahellyel, életköriülményeik javításával visszaadja az emberi méltóságukat, hisz ők is ugyanannak az Istennek a teremtményei, mint mi. Gyermeckoromban, az a néhány garcsini cigányház színes foltja volt Hétfalunak. Ma rengeteg az olyan család, ahol 15–20 gyerek szó szerint kapaszkodik, küzd az életéért. Nagymama, lányai, unokái egyszerre terhesek. Ez egy igazi matematikai fraktál. Tőlük is tanulhatnánk gyerekszeretetet, családszeretetet, gyerekvállalást, munkabírást és főként összetartást, egymás segítségét. Köztük nincs vénkisasszony, és nincs vénlegény. Nagyon jó szakemberek lehetnének, mert soknak fejlett a kézügyessége. Brassó és Négyfalu köztisztaságát ők látják el. A jövő Romániájának legnagyobb kisebbsége lesz, és egy komoly gazdasági erő is. Elődeink ezer évekkkel ezelőtt már megfogalmazták a hozzáállást, az Égi értékrendhez igazítva. Az Ősmagyar hitvilág egyik törvénye a jó szomszédság törvénye. Ezt lefordítva: a cigány is ember, mint olyan tiszteletet érdemel, minden tette, ami tiszteletre méltó az tiszteletet érdemel. Mindenből, amit az Égi értékrend szerint tesz, lehet tanulni. Amit nem tisztelettel tesz, az nem tiszteletre méltó. A legfontosabb viszont, és sajnos ezt szoktuk elhibázni, hogy én is ember vagyok nekem is jár a tisztelet. Ha nem adják meg akkor igenis nemcsak jogom, hanem kötelességem betartatni. Sajnos a keresztény egyház, pontosan ezt rombolja szisztematikusan, hiszen ha nem kérem ki magamnak a tiszteletet, akkor vezethető birka leszek. A világ azért van ott ahol van, mert az igazak, az égi értékrendet betartók nem teszik a dolgukat, és nem állnak ki. Tisztelem a cigányt, viszont mihelyt bejön az én területemre, nem tartja tiszteletben az én tulajdonomat, az értékeimet, kötelességem megvédeni azokat és betartatni a tiszteletet. Ez nem a fogat fogért törvény, azzal nem szabad összetéveszteni, én nem megyek be az ő területére, nem adom vissza, amit tett, hanem szembe-sítem a tettei következményével. Mennyivel egyszerűbb lenne, ha ismer-nénk az Égi értékrendet és azt alkalmaznánk mindenre. Ahány ember, any-nyi értékrend, viszont Égi értékrend csak egy van, ha mindenki ahhoz igye-kezne alkalmazkodni egyetértés lenne. Őseink igyekeztek ehhez alkalmazkodni, a táltosaink még ezt tették. Lehet, hogy nem is lenne olyan hiábavaló felébreszteni ezt a hitvilágot, értékrendet.

Négyfalunak egy középiskolája volt, ahol külön működött a magyar ta-gozat évfolyamonként egy osztállyal, 30–40-es létszámmal. Aki ezekbe az osztályokba nem jutott be, az kénytelen volt a román tannyelvű ipari isko-lákba menni. Volt olyan időszak, hogy a gyárakba csak akkor vettek fel ma-

gyart, ha románosította a nevét. Ezért sokan szorultak ki a gyárakból, és így maradtak a kollektívben csak magyarok. Bálint András elnök irányításával, a négyfalusi MTSZ az ország mintaegysége lett. Tény, hogy a rejtett, vagy nyílt románosítás következtében, a köreinkben elharapózó fehérpestis, az az egykézés, és az érvényesülésért román iskolát végzettek miatt, vagy az öntudathiány miatt asszimiláltak hatására, Négyfalu 30.000 lakosából mára csak 7.000 a csángó-magyar. Gyermekkoromban még 70%-a magyar volt Hétfalunak. A Barcaságon együtt élő nemzetek között problémák nem voltak, tisztelték egymás kultúráját. Minden akkor kezdődött, amikor az osztrákok az 1848-as szabadságharc idején egymás ellen kijátszották őket. Azóta ezek a népek egymás mellett élnek, de nem biztos, hogy szeretik egymást. Marx is az osztrákokat, és az erdélyi szászokat Európa legreakciósabb népének nevezte az 1848-as forradalom után. A népek közötti ellentéteket, ahelyett, hogy a trianoni, majd a versailles-i békeszerződések enyhítették volna, netalán megoldották volna, még jobban elmélyítették. Az Európai Unió, ez a modern Trójai-faló, ezekkel a kérdésekkel érdemben kellene foglalkozzon. Az Európai Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2101-es ajánlása kimondja, hogy *Egy nemzeti kisebbség lakta terület demográfiai összetételét tilos szándékkal ennek a kisebbségnek a rovására megváltoztatni*. Ki tarja be ezt a határozatot? Hogyan vonja az EU felelősségre Szlovákiát a nyelvtörvény miatt? Sehogy, sőt jóváhagyta a Benes-dekrétumokat! Hogyan védett meg minket az EU, 1990 Fekete Márciusán? Miközben a katalánoknak, baszkoknak, déltiroliaknak, frízeknek, gagauzoknak van autonómiájuk, a koszovói albánoknak a szemünk láttára meg országuk lett, addig mi továbbra is az elszorvasztás, szórványosítás célpontja maradtunk, és ránk vár a *teljesen demokratikus* felszámolás. A Román imperializmusnak Dobruzsza elrománosítása után, túl nagy falat volt Erdély. Még vagyunk. Ez a látszat, ez a színház. De a forgatókönyvet más írja, nem mi, nekünk csak anyanyelvre fordítják. Amíg nem létezik autonómia, addig a magyar kisebbség sajátosságai és igényei nem tükröződnek például az iskolarendszer programjaiban, szabályaiban, tartalmában. A kinyilvánított demokratikus jogaink ugyanazok, mint Románia bármely állampolgárának – egyéni, szubjektív szinten – viszont a nemzetiségeknek vannak olyan igényeik, szellemi és kulturális szükségleteik, amelyeket csak ők tudnak megfogalmazni, amelyeket aztán be kellene emelni az iskolai, illetve az egyetemi képzésbe, és végül a jogrendszerbe. A jogtalanul elkobzott iskoláink, földjeink, tulajdonaink, autonómiánk, egyetemünk visszaszolgáltatása körül húsz év után is miért van cirkusz? Így működik a demokrácia? Így működik az Európai Unió? És még mindig érvényes a téves megnevezés, hogy *kisebbségi oktatás*, az a bántó szó, hogy *kisebbség*! Helyesen, én nemzetész vagyok, a magyar nemzet része, és nem kisebbség. Hasonlóan, anyanyelvi oktatás α -tól Ω -ig! Ehhez jogunk van, kommentár nélkül. Mitől vagyok kisebbség, mikor évezrede el se mozdultam a szülőföldemről. Kihez viszonyítva vagyok kisebb-

ség, mikor Demokrácia van, ami mindenkire egyformán vonatkozik! Ebből a zsákutcából a külső keret a Kossuth-féle Dunai Köztársaság, és a belső tartalom József Attila következő verse:

*Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a multat be kell vallani.
A Dunának, mely mult, jelen s jövőendő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés.*

Ha *A Dunánál* című versét az együtt élő nemzetek nemcsak egy sör-fesztiválra zenésítenék meg, hanem tudatosan alkalmaznák az Élet minden napjában, percében, akkor Kelet- Európa kigyógyulna a sok évszázados fekélyéből. Svájc meg tudta oldani, tehát nem lehetetlen. Mindenki felelős mindenkiért. Oldja meg mindenki egyéni szintjén a problémáit, ne várja a parlamenti cirkuszfesztiváltól a megoldást. A vonzás törvénye azt is kimondja, hogy amilyen a belső világom, amilyen a tudatszintem, olyan eseményeket és történéseket vonzok be az életembe. Nézzük meg azt is, hogy mi is miben tévedünk. Vajon nem kell-e másképp gondolkozzunk, cselekedjünk? Kihasztnáltunk-e a törvények által biztosított minden lehetőséget? Tudom, a kollektív jogokkal van a gond. És van államvallás – nem értem ezt a kifejezést?-, és van megtúrt vallás. Térségünkben tombolnak a nagy vallások, és a hit csak címke kérdése, vagy netalán érdek? A világháborúban, ugyanannak az Istennek a nevében, amíg az egyik fél tábori lelkésze az el-lenség legyőzését kérte, addig a másik fél tábori lelkésze szintén a másik fél haláláért imádkozott. És állami pénzen hagymakupolás templomok épül-nek, de állami pénzen az elkobzott iskoláink és intézményeink helyett, nem épül iskola, nem épül öregotthon, hadd ne folytassam. A román nacionalista politika folyamatosan kifárasztja a magyarságot, az energiánkat szétszórva, nekünk minden apró dologra kell figyelni és védekezni, hisz mindennapos és alattomos a támadás. A figyelem elterelés következménye az, hogy a na-gyobb, a fontosabb problémák megoldására már nem marad energiánk, né-ha észre se vesszük, így idejében nem is tudunk összefogni.

A férj szomorúan megy az orvoshoz. Mikor rá kerül a sor, az orvos megkérdezi a szokásos szöveget:

– Mi a panasza?

– Doktor úr, a legnagyobb problémám az, hogy a feleségem időtlen idők óta nem szeretkezik velem.

Az orvos behívja a feleséget másnapra, aki meg is jelenik.

– Doktor úr, lehetek őszinte? Azért nem szeretkezem a férjemmel, mert reggel mindig elalszom, mert fáradt vagyok, ezért kénytelen vagyok

taxit hívni. Persze a pénzt mindig otthon hagyom, és a taxis megkérdezi, rendőrt hívjon, vagy megoldjuk másképp? Megoldjuk másképp, ezért késve érek be az irodába, ahol a főnök megkérdezi, kirúgjon vagy megoldjuk másképp? Megoldjuk másképp, és mivel a főnök csak este ér rá, ezért kénytelen vagyok megint taxit hívni, de pénzem az még mindig nincs. Ezért megkérdezi a taxis, rendőrt hívjon, vagy megoldjuk másképp? Természetesen megoldjuk másképp. Mire aztán hazaérek, hulla fáradt vagyok, és csak aludni tudok. Erre az orvos:

– Elmonddjam a férjének, vagy megoldjuk másképp?

A vakáció végén egész utcánk a Szabad Európa Rádiót hallgatta. A Varsoi Szerződés öt tagállamának – Bulgária, Lengyelország, Magyarország, NDK, Szovjetunió – hadseregei mintegy 600 ezres létszámban 1968. augusztus 20-ról 21-re éjjel lépték át a csehszlovák határt, hogy erőszakkal vessenek véget az Alexander Dubcek kommunista pártfőtitkár nevével fémjelzett reformfolyamatnak és liberalizációnak. Csak a Szabad Európa Rádión hallottuk, hogy Bauer Sándor, egy budapesti 17 éves ipari tanulót nagyon foglalkoztatott a történelem, s éberén figyelte a körülötte zajló világ eseményeit. Nem bizonyítható, de nem is zárható ki, hogy a barátaival amolyan ellenzéki klubot szervező fiú tudomást szerzett a négy nappal korábbi prágai történeésekről, Jan Palach 20 éves diák Venzel téri önkéntes tűzhaláláról, a „Prágai tavaszt” eltipró kommunista önkényről. Ő is elégedetlen volt a kádári rezsimmel, a magyarországi kommunizmussal. 1969. január 20-án magára nemzeti színű zászlót tekert, majd benzinnel leöntötte magát, és felgyújtotta a Magyar Nemzeti Múzeum előtt. Búcsúlevelében ezt írta: *„Mindenkit üdvözlök az osztályban. Minden diákot és tanárt. Azt üzenem eszme nélkül nem él, csak létezik az ember”*.

Hát így kezdődött a 8-ik osztály, félelemmel, suttogással, de ez a tanév végre széppé alakult. Kemény tanulás mellett, fergeteges teljesítmények a kultúrában, házibulik, szerelmes ölelések, kirándulások. Nekifogtam gitározni, már lemezgyűjteményem is volt, a magyar együttesek dalait, szövegeit kívülről tudtam, tudtuk. Negyedik osztálytól foglalkoztam kaktuszokkal, házunk ablakai már tele voltak. Az előző évek alatt összejártuk a Kárpát-kanyart, Nagy-kőhavast, Tóthpál-tetőt (1699 m), Rencét, Babarunkát, Csukást. És felejtethetetlenek voltak a sátortáborok. Édesapám, mint a szülőbizottság elnöke, éveken keresztül besegített az iskola problémáinak a megoldásában. De minden szülő segítőkész volt. Ötödiktől már az iskolában mi készítettük a *kulturált* jégpályát, tanári felügyelettel. Megtanultuk működtetni, és a belépő díjakból, osztálybulikat szerveztünk az iskola épületében. Korcsolyázni nemcsak tanulók jártak, hanem Négyfalu felnőtt lakossága is. Ezért nem volt érdemes Brassóba menni. Tanultunk táncolni, szüleink vittek a lakodalmakba, ahol mi is kezdtük látni az élet egy másik oldalát. Nagyon összeszoktunk, összelelegedtünk. Szerettük, féltettük egymást. Rohant az idő, mi meg folyton fékezni akartuk. De jött a kicsengetés, egy-

más vállán zokogtunk, fényképezések, és a bankett, amit az iskolában tartottunk. És jött a rettenetes felvételi. Osztályunk nagyobb része bejutott a líceumba, a többi inasiskolába, szakiskolába, vagy dolgozni ment. Volt idő amikor Bácsfalu, Türkös, Csernátfal, Alszeg, Felszeg mindenikében végzett egy-egy magyar osztály. Hasonlóan Tatrongon és Zajzonban, Pürkerecen csak 1-4 osztály volt. Közel volt Bodola és Keresztvár is, de még Brassóból, és Székelyföldről is jöttek diákok a négyfalusi líceumba. Mivel a líceumban egy magyar osztályt engedélyeztek, a szelekció kemény volt. Sokszor még a román tagozatra is bejutott 5-10 magyar tanuló. A felvételi matek, magyar, román és történelem volt, írásbeli és szóbeli. Egy hét múlva kifüggesztették az eredményeket, felső középmezőnyben jutottam be. Boldog voltam. Édesapám most egy hónapig Barcarozsnyóra vitt kőműveskedni. Kiss András munkatársa itt avatott be a gombák titkába, naponta tálalva a fenyőaljgomba tokányt, a felejtethetlen ízeket. Bencze János munkatársa pedig a szénben sült keserűgombát, szalonnával és a túróval mellékelte ráadásként. A hátralevő két hónap volt a földi paradicsom. Izgalommal vártuk a IX. osztályt, az új osztálytársakat, az új tanárokat, az új lehetőségeket, mindent, mindent. Ekkor olvastam Antoine de Saint-Exupéry *Fohászát*: „Uram, nem csodákért és látomásokért fohászokodom, csak erőt kérek a hét-köznapihoz. Taníts meg a kis lépések művészetére! Tégy leleményessé és ötletessé, hogy a napok sokféleségében és forgatagában idejében rögzítsem a számomra fontos felismeréseket és tapasztalatokat! Segíts engem a helyes időbeosztásban! Ajándékozz biztos érzéket a dolgok fontossági sorrendjében, elsőrangú vagy csak másodrangú fontosságának megítéléséhez! Erőt kérek a fegyelmezettséghez és mértéktartáshoz, hogy ne csak átfussak az életen, de értelmesen osszam be napjaimat, észleljem a váratlan örömöket és magaslatokat! Őrizz meg attól a naiv hittől, hogy az életben mindennek simán kell mennie! Ajándékozz meg azzal a józan felismeréssel, hogy a nehézségek, kudarcok, sikertelenségek, visszaesések az élet magától adódó ráadásai, amelyek révén növekedünk és érlelődünk! Küldd el hozzám a kellő pillanatban azt, akinek van elegendő bátorsága és szeretete az igazság kimondásához! Az igazságot az ember nem magának mondja meg, azt mások mondják meg nekünk. Tudom, hogy sok probléma éppen úgy oldódik meg, hogy nem teszünk semmit. Kérlek, segíts, hogy tudjak várni! Te tudod, hogy milyen nagy szükségünk van a bátorságra. Add, hogy az élet legszebb, legnehezebb, legkockázatosabb és legtörékenyebb ajándékára méltók lehessünk! Ajándékozz elegendő fantáziát ahhoz, hogy a kellő pillanatban és a megfelelő helyen – szavakkal vagy szavak nélkül – egy kis jószágot közvetíthessek! Őrizz meg az élet elszálasztásának félelmétől! Ne azt add nekem, amit kívánok, hanem azt, amire szükségem van! Taníts meg a kis lépések művészetére!”.

Középiskolai tanulmányok (1969–1973)

Csernátfaluban, 1955-ben alakult az Építészeti Líceum, az egykori faragászati, majd polgári iskola helyén. Eleinte magyar csoportok is voltak, de nemsokára csak az állam nyelvén és import tanulókkal működött a szakoktatás. Itt volt nevelő Szilveszter Frigyes, és szaktantárgyat Veres Jenő csempész is tanított. A hétfalusi Elméleti Líceumot, ezt a magyarnak induló középiskolát 1958-ban Nagy Béla, Peltán István és Magdó István (Bukarest, 1929. augusztus 2. – Budapest, 1970. szeptember 3.) köré csoportosuló tanárok hozták létre, de csak úgy indíthatták el a tanítást, ha román tagozat is indul. Nesze nektek sokat akaró magyarok, a hatalom mindig az ő malmára hajtja a vizet. Mi ezt egy csángó vívmánynak tekintettük, és büszkék voltunk, hogy ide felvételizhettünk. Elődeink a brassói Katolikus Főgimnáziumba jártak. A hétfalusi líceum első éveiben, még Brassóba több mint egy osztály hétfalusi tanuló járt, lásd például Zsidó Donát osztályát is. A hétfalusi líceum, ez a Koós Károly típusú épületben működő intézet, nekünk a tudomány fellelője volt. De a mi osztályunk már a középiskolát az új panelépületben kezdte, az egykori Koós Károly épületben maradt a pionírház. Négy éven keresztül Nagy Erzsébet (Kézdivásárhely, 1922. szeptember 3. – Tüskös, 2011. december 29.) történelem tanárnő volt az osztályfőnökünk. Ő történelem óráin, mert nyíltan beszélni a magyarság történetéről, történelméről és jelenéről is. Elmondta, hogy volt olyan tanára is, akinek a sírkövére az volt felírva, hogy 1910-ben született, 1970-ben halt meg és élt négy évet (1940–1944). Az erkölcsi önismeret minden emberi bölcsesség kezdete. Az osztályunk szokta még mondani, hogy nem hősi halált kell halni, hanem hősi életet kell élni. Csak tőle hallottuk azt, hogy hazámat háttalanul szeretem. Ha valakit szidott, akkor azt mondta neki, hogy hamarabb leszel pápai roma, mint római pápa. Az osztályunk a következő volt: Baló M. Magdolna, Bálint Piroska, Bencze Mihály, Benedek Piroska, Buda Irén, Buna Aranka, Dávid Ibolya, Dobra Éva, Erzsébet Ilonka, Farkas Hajnalka, Fejér Ilona, Fekete Ilona, Fülöp Erika, Gábor Teréz, Girás Áprád (Bácsfalu, 1954. január 25. – Bácsfalu, 2003. június 20.), Gödri Hajnalka, Gyerkó Magdolna, Hochbauer Gyula, Jánossy Erzsébet, Kapitány Izabella, Kiss Ida, Köpe

Ilona, Köpe Mihály, Kuti Éva, Lukács István, Miklós Zsuzsanna (Türkös, 1954. június 26. – Thunderbay-Kanada, 2010. augusztus 18.), Mósa Mária, Óber Mihály (Türkös, 1954. január 6. – Türkös, 1994. március 16.), Sorbán István, Szabó Attila, Szabó Katalin, Székely Irén, Székely János (Csernátfalu, 1954. október 13. – Csernátfalu, 1994. március 9.), Tomos Irén, Török Sándor, és Vajda Hajnalka. Egyesek osztálytársaim voltak régebből, a többiek pedig a türkösi, bácsfalusi, hosszúfalusi, és tatrangi iskolák végzettjei, akiket az általános iskolában tartott osztály bulikon már jól megismerhettünk. A tanáraink pedig: Barkó Anna magyar irodalom, Cseh Enikő testnevelés, Grész Judit kémia, Grigercsik Ilona földrajz, Gyerkó András zene, Hammas Mihály fizika, Kiss Zoltán filozófia (ő majd kollégám lesz az Áprily Lajos Főgimnáziumban), Nagy Béla kémia és biológia, Oláh János matematika és fizika, Szmuk Anna francia nyelv, Haray Margit angol és német, Koródi Panna német (őneki mindig a *der zeustarte Ingenieur* – a szórakozott mérnök – voltam), Vogel Sándor politikai gazdaságtan (történész, sz. 1940, Apáca, 1963-ban végzett a Babeş-Bolyai Tudományegyetem történelem szakán. 1989-től az Akadémiai Kiadó Lexikonszerkesztőségének, 1991-től pedig a Magyar Külügyi Intézet munkatársa. Kutatási területe a román-magyar kapcsolatok és a kisebbségi kérdés. Georg Kraus: Erdélyi krónika 1606-1665 kritikai kiadásának gondozója), Peltán István (1927–2002) földrajz és egyben igazgatóhelyettes. A középiskolában egy értékes tanári kar volt, és jó hangulat. Minden intézet első napjait furcsa módon kezdtem meg. Az ötödiket már elmeséltem. A IX. osztály második napján az egyik szünetben én kintről húztam osztályunk ajtaját, Sorbán István osztálytársam meg belülről, hadd lássák a lányok, hogy milyen erősek vagyunk. Egy Popescu nevű szolgálatos tanár, aki akkora volt mint egy hegy, gyorsan egy akkora pofot kevert le nekem, hogy azt hittem fejfelül átmegyek az ajtón. Egy hétig a fejem 180°-al el volt fordulva. A vicc ekkor kezdődött. A tanár be akart menni, de az osztálytársam tartotta az ajtót, azt hitte, hogy én vagyok. A tanár kiabált, de ő nem engedte be. Ez a húzd meg–ereszd meg játék becsengetésig tartott, a fél iskola pedig dobta el magát a nevetéstől. Hirtelen az ajtó majdnem tokostól kirándult, és szegény osztálytársam kétirányú rotációs pofok láncreakcióját kapta. Végeredményként, ketten egy trigonometriai kört alkottunk. Nagyon szerettem iskolába járni, jó hangulat volt, kár lett volna kimaradni a napi történelemből. Grész Judit kémia óráit nagyon szerettem, akárcsak elődjének, Magdó Bertának az óráit az általános iskolában. Sok könyvet olvastam a kémia területéről. Édesanyám gyógyszerárban dolgozott, így ő is hozogatott, én is vásároltam kémcsöveket és vegyi, illetve kémiai anyagokat. Édesapám műhelye így IX.-es koromra egy kis laboratórium lett, ahol iskola után sok-sok kísérletet végeztem, mint az *alkimisták*. Egy ilyen kísérlet közben apám műhelye felrobbant, majdnem leégett. A hám és szemöldököm leégett, csupa korom voltam. Édesanyám ijedtében jól

felpofozott, de amikor apám jött haza a kísérleti eredményemet ő is egy becsületes veréssel jutalmazta. Ezzel lezárult a kémia iránti érdeklődésem.

Szász Benedek István, Köpe György barátaimmal és Sipos Gaudi István (meglehet, hogy a spanyol Gaudi valamelyik őse a szkíta vonalon a Barcaságról ered, hisz a Kárpát-medencében csak a Barcaságon vannak Gaudi családnevűek) unokatestvéremmel sokat rajzoltunk, kirándultunk. Köpe Gyuri a líceum *Akhilleusz Sarka* faliújságát szerkesztette. Karikatúrái a telitalálaton kívül tanulságosak és épületesek voltak. Ők hárman a bácsfalusi kultúrházban munkáikból már egy jól sikerült kiállítást szerveztek. A rajztanárnőm Michelangelo életét és munkásságát tartalmazó könyvet adott, hogy dolgozzak hasonlóan. Egy félévi kemény kísérletezés után könnyes szemekkel elbúcsúztam a rajzolástól, amit gyerekkoromtól imádtam. Michelangelót nem lehetett volna túlhaladni. Bíró László, az egykori felszegi pap, gyönyörűen rajzolt, festett, verseket írt, verseskötete is jelent meg. Őt imádták az egész falu, az ő ideje alatt nem volt vegyes házasság. Ha hívei közül valaki házasodott, akkor kapott tőle egy olajfestményt. Szüleim kettőt kaptak. Én ezeket, mint egy színes fénymásoló élethűen megfestettem. Nem beszélve, még a sok modernkedő alkotásomról. IX.-tól Franz Krauss magánzenetanárom megtanított gitározni, ami egy új világot nyitott meg. Bulikon, kirándulásokon nem ment a tangóharmonika, de a gitár igen, és egy más, csodálatos hangulatot váltott ki, mindenki énekelt, mindenki táncolt, szórakozott. Nagy Béla és Gazdag Árpád (fizikatanár, de ő minket nem tanított) hétvégi rendszerességgel vitte kirándulni az iskola diákjait. Ezek a kirándulások isteniek voltak. Mindent megtanultunk történelmünkről, mindent a gombákról, a gyógynövényekről, a biológiáról, a földrajzról. Sátoroztunk, süttünk és főztünk, pityókatokányt készítettünk stb. A menedékházakban buliztunk, megtörténtek az első italozások, és a szerelmek is forrósodtak. Egyszóval fiatalság. *Az ember a világot megismerve önmagára talál, és magát megismerve feltáruul számára a világ* (Rudolf Steiner). Néha most is eszembe jut a kirándulásaink tízparancsolata: 1. A kirándulás úgy aránylik a turistasághoz, mint borvíz a borhoz. 2. A legszolidabb vendéglő a hátizsák. 3. Akármennyig megyünk: szemünk és vágyunk tovább ér. 4. Amiről a forrás mesél, arról a folyamnak már fogalma sincs. 5. Az ember a természetben közelebb kerül önmagához. 6. Az igazi turista leszakítja minden órának a virágát, de nem szakít le egy vadvirágot sem azért, hogy eldobja. 7. Térképen utazni annyi, mint étlapot enni. 8. Értékesebb a szabadság a hegy hátán, mint az arany a hegy gyomrában. 9. A turista ágyát a jól eső fáradtság veti puhára. 10. Más sátorhelye mindig kényelmesebb.

Sajnos a politikát is kezdtük felfedezni. Egyes betanító román tanárok éreztették velünk, hogy az ország nem kívánt kisebbsége vagyunk. Érzékel-tük a különbséget a román és a magyar tagozat között. Hány gaztettet avatnak egyetlen szóval érénnyé azzal, hogy *nemzetinek* nevezik. Rosszat elkövetni sorsszerűen könnyű, míg a jótett mindig tudatos cselekedet eredmé-

nye. Írماغját sem túrd meg magadban semmiféle társadalomjavító szándéknak: mert minden elvont közösség ködkép; és aki a ködben rohangál, előbb-utóbb elevent tipor. Akkor jöttünk rá, hogy milyen védettek voltunk az általános iskolánkban, és még jobban kezdtük értékelni az egykori tanárainkat, és iskolánkat. Szerencse, hogy Kovásznai Miklós volt igazgatónk, mindig visszahívott az általános iskolánkban szervezett *Jóbarát* találkozókra. Szívesen is mentünk, mert nagyon érdekesek voltak. Sajnos kötelező módon KISZ (Úttörő) tagok lettünk, amit az osztály többsége utálattal fogadott. A román nyelven tartott kötelező KISZ gyűlések kész bohózatok voltak. Sokszor mentettek meg ezektől a gyűlésektől a táncpróbák, és a más kulturális tevékenységek.

1968-ban, a megyék újjászervezése idején, kulturális intézmények alakultak. Magyar szempontból nagy jelentőségű a Domokos Géza irányításával létesült nemzetiségi könyvkiadó, a *Kriterion*. Beindult a pár órás magyar nyelvű televízióadás. Kiadták *A Hét* című kulturális folyóiratot, országos és megyei napilapok indultak. Nicolae Ceaușescu pártfőtitkár a nemzetiségi kérdést már 1968-ban véglegesen megoldottnak nyilvánította. Erre hivatkozva tartotta fölöslegesnek az új „magyar státútum” kiadását, helyette létrehozta a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát, amelynek formális szerepet szánt. A liberalizmust 1971 után a nyílt diszkrimináció váltotta fel. Ennek egyik ékes példája a beiskolázás, a gyermeklétszám meghatározása volt. Az 1973. május 13-iki 273-as számú törvényrendelet előírta azt, hogy a nemzetiségi iskolákban az ötödik osztályt 25, a kilencediket 36 fős létszámmal lehet indítani, miközben a román tagozatokon ezt nem kötötték létszámhoz. A nemzetiségek által lakott községekben, ahol oktatás folyt, kötelezővé tették a román tagozatok szervezését, akár egy tanulóval is. A frissen végzett magyar szakemberek többségét a Kárpátokon túlra helyezték. A nemzeti kommunizmus az *együttélő nemzetiség* fogalmát *magyar származású román dolgozókra* változtatta. A beolvasztási politika 1984-től kezdve teljesen nyílttá vált. 1988-tól a helyneveket, a településneveket, akárcsak 1937 után, nem lehetett magyarul leírni. Magyarellenes, szélsőséges uszító könyvek megjelenését engedélyezték. Mivel szólás- és sajtószabadság nem létezett, az erdélyi magyarság elnyomásáról a nemzetközi közvéleményt csak a *Szabad Európa Rádió* és a szamizdat *Ellenpontok* által lehetett tájékoztatni.

Oláh János (Brassó, 1934. július 12.) volt a matematikatanárom. Szigorú, nagy tudású, és igazságos jellem. Szerettem az óráit. Óra végén nekem rosszul esett a kicsengetés. És jött az első felmérő dolgozat, amire maximális jegyet kaptam. Repültem a boldogságtól. Ő észrevette azt, hogy én más utakon járok, egyéni megoldásokat keresek. Néha hozott nekem egy-egy példatárat, könyvet. Felvittem neki azt a régi *Matematikai Lapokat*, s akkor mondta, hogy ezt meg lehet rendelni. Én meg is rendeltem, de a *Gazeta Matematică*-t is. Mindkettőnek rendszeres feladatmegoldója lettem. Egy idő

után a megoldásokat a kolozsvárihoz nem küldtem, mert majdnem mindig határidő lejárta után kaptam meg a lapot. A matematika- és fizikatanárom is a Bolyai Egyetemen végzett. Ezt a szellemet hozták el az iskolánkba. A tudásuk mellett emberséget, magatartást, jellemet is közvetítettek számunkra. Hammas Mihály, aki a két mateklap rendszeres olvasója volt észrevett a megoldók rovatában, és kíváncsi volt a matematikai ötleteimre. Ezért néha egy-egy délután elhívott magához, és ott külön foglalkozott velem. Egyféle baráti kapcsolat alakult ki közöttünk. Sajnos XI.-es koromban ő Nyugat-Németországba disszidált, de mi azóta is ápoljuk ezt a baráti kapcsolatot. XI.-es koromban a matematikai olimpiász országos szakaszára készültem, de egy sürgős vakbélműtét miatt lemaradtam. A brassói Matematika Egyetemen volt valami felkészítő, és itt barátkoztam össze a barcarozsnyói születésű Mihai Putinar egykori diákkal, aki az egyetemet Bukarestben végezte, és jelenleg az University of California (Santa Barbara) tanára. 2000-ben találkoztunk újra, könyvtárát nekem ajándékozta, és többször is meglátogatott. Abban az évben végleg kivitte az özvegy édesanyját, és azóta a világhálón tartjuk a kapcsolatot. Komoly eredményeket ért el az operátorok elméletében, és az analitikus komplex geometriában.

Az irodalmat is nagyon szerettem. A saját utamat kezdtem itt is járni. Az előttem ülő osztálytársam Girás Árpád, gyűjtötte a szünetekben vagy unalmasabb órákon írt verseimet. A négy év alatt egész komoly gyűjtemény lett. Sajnos ő egy néhány éve meghalt, és nem tudom, hogyan kapom vissza ezeket a verseket a hozzátartozóitól. Szerelmes verseim tucatjai keringtek már a kisebb osztályokban. Az irodalom tanárnőm ezeket a lépéseimet nem bátorította. Amikor alkotásról van szó, nincsenek szabályok, csak egyedi jelenségek. Az iskolánk általa vezetett színjátszó csoportja előadta Jókaitól *Az Aranyember-t*, amelyben Hochbauer Gyula, Köpe Mihály és Kuti Éva (*Szivike*) osztálytársaink is szerepeltek. Persze, hogy nagyon megtapsoltuk őket.

Iskolánk tánccsoportjának már *nagy múltú* alapembere voltam. Néha táncoltam, de én voltam a zenész, nélkülem nem működött. Érdekesesek voltak a kiszállások, és főként az előadások utáni bulik. Ilyenkor az volt a kellemetlen, hogy én zenéltem, énekeltem, mások meg táncoltak, szórakoztak, és annyi szép leány volt. Zenei sikereim egyre jöttek. Keresztelőkre hívtak, konfirmálásra, majd eljegyzésre, legény- és leánybúcsúztatásra is. A zene az érzelem matematikája, a matematika az értelem zenéje.

Itt még meg szeretnék említeni valamit. Hetedikes koromban, a papnőnk a téli vakációra kölcsönadta az írógépét, azzal a kikötéssel, hogy én azon tanuljak meg írni. Három hét alatt ez sikerült is, igaz, hogy csak egy kézzel tudtam gépelni. Én nagyon vágytam volna egy saját írógépre, de ezt nem kaptam meg. IX.-ben. Néha-néha kölcsönkértem a papnőtől az írógépét, és a verseimet ezen legépeltem. Próbáltam a matematika feladataimat is legépelni, de az már nehezebben ment. A sok index, gyökjel és más matematikai szimbólumok miatt, amelyek nem is voltak rajta az írógépen. Itt

kiemelném, hogy mit jelent egy-egy tanár, lelkész, egy igaz *ember* szerepe egy gyerek életében. Észre kell vennie idejében a gyerek hajlamait, biztatni kell, mellé kell állni, és adottságait kell fejlesztenie. Nekem szerencsém volt, mert szüleim mellett voltak ilyen nevelők is a környezetemben. Egy gyerek tolla hőmérőként mutatja azt a hideglázatot, azt a szorongást, azokat a mélyen lappangó bajokat, melyeket a szavak sosem árulnak el, és a test eltitkol. No és mi egy gyerek füze, ha nem mindennapjainak titkos naplója? Mindenki beszélte, kivéve a sajtót, hogy Moyses Márton a Román Kommunista Párt Brassó megyei székháza előtt gyújtotta fel magát, élő fátként tiltakozva a diktatúra ellen.

Soha életemben olyan gyorsan nem telt el egy tanév, mint a IX. osztály. Két hétre a fiúkat elvitték közmunkára. Megalázó volt az értelmetlen napi tíz órás fizikai munka, pedig V. osztálytól kezdve, minden szeptemberben három hetet jártunk pityókát szedni a híres kollektívbe, ezzel támogatva (utálva) a sokoldalúan fejlett kényszerszocializmust.

Hetedikes koromtól a három hónapos nyári vakációból egy hónapot édesapámmal dolgoztam kőművesként a brassói építészeti vállalatnál. A közmunka után egy hónapot dolgoztam az újonnan épülő feketehalmi általános iskolánál. Reggel ötkor ingázni, este nyolckor pedig haza. Olyan volt, mint egy végenincs rossz álom. Az iskola földszintjén és két emeletén én raktam fel a csempéket, amiért az igazgató megdicsért és kitüntetést is kaptam. De ettől függetlenül nem lelkesedtem a kőműves életért. Ha most azt a szakmát művelném, akkor sokkal jobban keresnék, mint így, matematika tanárként. A keservesen keresett vakációs pénzből én könyveket vásároltam. Már a hetedikes koromban megkezdett könyvtáram szépen gyarapodott. Szüleimnek 20-30 könyve volt, aminek fele mezőgazdasági szakkönyv, de most is értékes és aktuális. Én ezeket is kiolvastam.

Szomorúan néztem az édesapám által születésem után 1-2 év alatt épített modern istállót és csúrt, amik majdnem üresen tátongtak. A tartalmát elvitték. Még most is sírt a lelkem. Két disznót neveltünk és 20-30 nyulat, 10-15 tyúkot. Ebben a vakációban már több lemezt is vásároltam, és XII.-ben már ritkaságszámba menő gyűjteményem volt. Ezt nemcsak hallgattuk, de kívülről, kotta nélkül tudtuk énekelni, tangóharmonikázni, gitározni. Nem volt testvérem, de az osztályom, az iskola lett a második otthonom. Az osztályban tíz fiú volt és háromszor annyi lány. Ez azért volt sajnós így, mert az általános iskolát végzett fiúk nagy része, a kor szellemét fel nem ismerő szülők hibás döntése miatt, szakiskolába került, a *Dolgozzanak, mert én is dolgoztam* elv szerint. Sokan megbánták, de már nem lehetett módosítani. A szakiskolában csak az állam nyelvén tanulhattak. Már ott elkezdődött a kettős nyelvezet, már ott keverték a két nyelv szókinszét, sajnós az anyanyelv kárára. Nem is beszélve arról, hogy a szakiskolában tanuló magyar gyerek már nem tanulja a magyar irodalmat, pont akkor, amikor Petőfi és Ady szerelmes verseit kéne suttogja a jövődöbéljének. Ezen diá-

kok azonosságtudata sérült. Így régi osztálytársainktól egy kicsit eltávolodtunk, egyre kevesebb idő jutott rájuk. A vakációban még két hetet a Fekete-tengerparton sátoztáboroztunk. Konstanca (Küstendže) volt a főhadiszállásunk, de a vidék régmúltját érdeklődéssel tanulmányoztuk. Sokat meséltek a régi időkről az öreg törökök, akik örvendtek mikor megtudták, hogy magyarok vagyunk. Következett a már megszokott két hét sátoztábor a Babarunkán. A *BABA* valóban átvitt értelemben szépet jelent, mert minden újszülött az édesanyjának a legszebb gyerek. De valójában a *BABA* = teremtés-teremtése, a legnagyobb teremtés, vagyis a Teremtő. Az egyiptomi ősvallásban a *BA* lélekforma, a teremtő erő kifejeződése (*BARBÁR!*). A közép-ső szórész pedig a *-RUN-* = körrel kapcsolatos (rundó), míg a szóvégi *-KA* pedig szintén az egyiptomi második lélekforma, a megtartó erő, a karoló, ebből a *KA* = országmegtartó erő. Egybeolvasva: *BABARUNKA* = Teremtő-körországa (Napisten jele is a kör, körország). Egykoron erre a területre egy ősi, egyiptomi népfeleslegből kiáradó nemzetség jutott el, akik ott megletelepedve, az egyiptomi országuk gyakorlata és nyelve szerint nevezték el azt a területet. Valószínűleg a hegyek alkotta völgyet vagy hegyeket, valamiképpen hasonlatosnak találták a körországgal, a rónával (*run*).

Tízedik osztályra másfél fejjel lettem magasabb és át is alakultam, annyira, hogy osztálytársaim alig ismertek meg. Az esett a legjobban, hogy a tornasorban már nem én voltam a legkisebb. X.-ben úgy éreztem, hogy a makrófizika már nem az én világom, mivel a valóságot csak megközelíti. Egyre jobban érdekelt az elemi részecskék fizikája. Barátom Hochbauer Ferenc, aki két évvel nagyobb volt nálam, sokat mesélt nekem a csoportelméletről. Tőle tudtam meg, hogy Wigner Jenő eredményesen alkalmazta a csoportelméletet a fizikában és ezzel új elemi részecskéket fedezett fel. Ez nagyon felkeltette az érdeklődésemet. És elkezdtem csoportelméletet tanulni. A csak két évvel idősebb Jenei Tamás barátommal (aki híres református pap lett) sokat filozofáltunk. Az ő osztályukat nagyon szerettem. Sokat lehetett tőlük tanulni.

Az ötödik osztálytól az énekkarba jártam. De most elkezdett mutálni a hangom, és így a fiú osztálytársaimmal kibújtunk e tevékenységből, de rögtön tíz más tevékenységet kaptunk helyette. Egy picit neheztelt is zenetanárunk ezért. Megtanítottam Török Sándor padtársamat gitározni, így már ketten gitároztunk a kirándulásokon, a bulikon.

Gödri Károly (Guy, most Németországban él) alattunk járó barátommal sokat gitároztunk, és sok verset is írtunk. Nagyon jól talált a frekvenciánk. Iskolánknak híres zenekara volt, sulibulikat rendeztek, koncerteket. Zátyi Bandi, Páll Ödi, Szabó Laci, Szabó Sándor voltak az együttes alapemberei, ide bejáratos voltam én és Guy, majd Vass László Levente, ifj. Kovásznai Miklós, és még sokan mások az évek folyamán. Velük mentünk el a Székelyudvarhelyen tartott két Siculus fesztiválra.

Jól tanultam, sokrétű tevékenységem iskolán kívül is elismert volt, énekar, tánccsoport, kirándulás, gitározás, együttes, matek- és fizikaversenyek stb. A matematika- és fizikatanárain különösen kedveltek. Osztályfőnököm szintén. Hosszú göndör hajam volt, a történelem, de főként az oszi óra, úgy kezdődött *Bencze, megtépem a göndörödet*. Igen, a tanáraink is szerettek.

Ha kimaradtam valamelyik csínytevésből az nagyon bántott. Rengeteg csínytevés volt! Melyikkel is kezdjem? Talán XI.-ben történt az, amit most elmesélek. Az egyik francia tanárnő nem szerette a fiúkat. Tavasz lehetett és az ablak nyitva volt. Az ablak mellett volt egy tűzoltósági létra. A tanárnő kihívott vagy öt fiút felelni. Sokat gyötört bennünket, majd kaptunk egy-egy feladatot, amit az öt részre osztott táblára kellett írni. Ezután a tanárnő a lányok felé fordult és csak velük foglalkozott. Mi ez az idő alatt lemásztunk a tűzoltósági létrán. A tanárnő mikor újra felénk fordult, akkor már nem voltunk sehol. Kétségbeesve kérdezte a lányokat, hogy hol vannak a fiúk? A lányok pedig mondták neki, hogy ők nem látták a fiúkat egész nap. Ettől teljesen megzavarodott. Lement az igazgatóhoz panaszra, hogy belőle a diákok csúfot űznek. A lányok ekkor leszóltak nekünk, hogy sürgősen mászszunk vissza. Úgyhogy mire az igazgató felért, mi már újra az osztályban voltunk, és a táblánál lelkesen dolgoztunk. Az igazgató szomorúan, sajnálkozva ránézett a tanárnőre, aki teljesen ki volt akadva.

Minden nyáron az iskolánk két hetet a Fekete-tenger partján sátortáborozott. Gyerkó András, a zenetanárunk akkor fiatal volt és köztünk elvegyült, mi meg a korkülönbséget nem láttuk, úgy el voltunk foglalva egy játékkal. A játéknak volt egy csattanója, a vesztes az első bejövőt vízbe kellett dobja. És pont jött a zenetanár, én voltam a soros, a homályban nem figyeltem eléggé, felkaptam és bedobtam a vízbe. Az akkori fiatal Gyerkó András időközben hatalmas zenei és közművelődési tevékenységet fejtett ki, és életművét 2007-ben Zajzoni-díjjal jutalmazták.

A kis Peti a nagymamájánál nyaral, és kint játszik az udvaron a szomszéd gyerekekkel. Egyszer csak beszalad a szobába:

– Nagymama, hogy hívják azt, amikor két ember egy szobában alszik és az egyik felül van, a másik pedig alul? A nagy zavarba jön, először nem tudja, mit feleljen. Némi töprengés után úgy dönt, hogy őszintén válaszol:

– Hát, kicsim, azt úgy hívják, hogy szexuális aktus.

– Jó – mondja a gyerek és fut vissza a többiekhez.

Kis idő múlva ismét bejön:

– Nagy, te engem félrevezettél! Azt úgy hívják, hogy emeletes ágy! Ja, és a Pistike anyukája üzeni, hogy beszélni akar veled!

Az órákon a csínytevéseket inkább a szellemeskedések jelentették. Egy-egy témához hozzáolvastunk és olyan kérdést próbáltunk feltenni a tanároknak, hogy ne tudjanak rá válaszolni. Ilyenkor szellemi párbaj alakult ki a diákok és egy-egy tanár között, ami végül mindenkinek hasznára volt. Így a diákok is rájöttek, hogy a IX.–XII. osztály félelmetes tanárai is embe-

rek, szakmailag is néha felülmúlhatók. Nagy Béla kémiaóráján, egy reakció kicsengéseként felhasználva a kvarkok szimbolikáját, bebizonyítottam, hogy háromszor egy az egyenlő eggyel. Sajnos, tanárom nem vette a kártyát és megsértődött.

A X. és XI.-ben a nyári vakáció első két hete megint kényszermunka volt. A Dirba patak medrét terelték el, szabályozták, és a Bivalylegelőn utat, teret alakítottak át, és egy strandot készültek építeni. Úgy voltunk ezzel a munkálattal, mint a bolondokházában, reggel a téglákat az A pontból átrakatták a B pontba, délután meg a B pontból az A pontba. Kubikusok lettünk, persze a fiúk, és nem olyanok, mint a spirituszt ívó lipovánok. Munkaszünetben egy üveg bor mellett filozofáltunk, az új, a becsületesebb, az igazságosabb világról, ami meg kell szülessen. Ha ebből a beszélgetésünkből fogant meg az új világ, akkor a filozófia terhességi ideje 28 év, mert csak 1989-ben változott meg a rendszer. De hogy mire változott, annak ma senki sem örvend. Kisebbségi érzést kell belénk táplálni, mert a végén azt képzeljük, hogy jogunk van dönteni saját sorsunk felett. Így az élet céltalanságába belenyugodni képtelen, beilleszkedni nem tudó lázadó, csak pótcselekvésbe menekülhet. Néha meglógtunk a közmunkáról, pityókaszedésről, vállalva az utána következő cirkuszt is. Attól függ, hol mondod, attól függ, hol énekeled, hogyan rezdülnek rá a falak, a szívek, elmék, idegek. Attól függ, kikkel állsz te szemben, s kik mellett állsz. Attól függ, van-e olyan közeg, mi befogadja s továbbrezgeti, attól függ szó lesz-e a szó s ének-e az ének? Kócos kis ördögök voltunk, tomboltunk és énekeltünk Illést, Metrót, Omegát, Locomotiv G.T.-t. Himnuszunk lett az *Azt hiszed, hogy nyílik még a sárga rózsza?* A X.-ben, de főként a XI.-ben, sok dalt írtam, már bulikon is énekeltük. Iskolánk slágere lett a *Nézz a szemembe* dalom. Még a 30 éves találkozón is elénekelték osztálytársaim. A X.-ben és XI.-ben már zongorázni is tanultam, a XII.-ben pedig a csernátfalusi templom orgonáján is játszottam. Egyszer a tanárom bevitt a Fekete-templomba is, de csak tíz percet billentyűzhettem az orgonán. Ekkor értettem meg Beethovent. Vezényelni szeretett volna, de nem volt megfelelő stílusa. A halkabb részeknél egészen összekuporodott, a hangosabb részeknél felpattant a levegőbe, és még kiabált is a zenekarra. Emlékezőtehetsége gyenge volt. Egyszer elfelejtette, hogy egy darabnál arra utasította a zenekart, hogy ne ismétljenek meg egy bizonyos szakaszt. Az előadáson ő visszalapozott az ismétléshez, míg a zenekar továbbment – ekkor leállította a darabot és kiabálni kezdett: „*Állj! Nem jó! Így nem jó! Ismétlés! Ismétlés!*” Amikor a zenekar az ő zongoraversenyét játszotta, megpróbált a zongorától vezényelni. Egyszer csak felpattant a zongoraszékről, és lelökte a gyertyákat a zongoráról. Egy másik hangversenyen leütött egy fiút a kórusból. Egy hosszabb finom szakasz után magasra ugrott, hogy beintsen egy harsány belépést, de nem történt semmi, mert elszámolta a ritmust, és túl korán intett be a zenekarnak. Ahogy a hallása egyre jobban romlott, a zenészek megpróbálták figyelmen kívül hagyni jelzéseit, és in-

kább az elsőhegedűsre figyeltek. Végül megkérték, hogy menjen haza, és hagyjon fel a vezénnyel, és ezt meg is tette. Ki volt ő? Ludwig van Beethoven. Az az ember, akit sokan minden idők legnagyobb zeneszerzőjének tartanak, megtanulta, hogy senki sem lehet mester minden területen. A Biblia azt mondja: „Mert a nekünk adatott kegyelem szerint különböző ajándékaink vannak.” Tehát ismerd fel és fejleszd a te ajándékokodat! Lehet, hogy ez először félelmetes lesz, főleg, ha eddig úgy élted az életed, hogy más emberek elismerését kerested, olyanokét, akik ezt nem adták meg. Hagyj fel az állandó küszködéssel azért, hogy olyan valakivé legyél, akivé nem is kell lenned! Isten teremtett olyannak, amilyen vagy, ha másvalaki akarsz lenni, akkor a legnagyobb erőfeszítéssel is csak második helyezett lehetsz. Tehát légy önmagad, végül is, ki lenne erre nálad alkalmasabb? Csintalan voltam, de amikor a tanárok tetten kaptak becsületesen megmondtam a nevem, csak az osztályt kettővel kevesebbre mondtam. Ugyanis két évvel alattam járt távolabbi rokonom, akit szintén Bencze Mihálynak hívtak, emiatt sok feketelevest evett. Egyetem után bevallottam neki a kis csalásomat.

XI. osztályban a Sors megint rám szólt, s a postaládámba küldött egy másik matematikai folyóiratot, *A Matematika Tanítását*. Ezt is ereklüként őrzöm. Ezzel a két matematikai lappal még most is különleges kapcsolatban állok. A kolozsvárinak szerkesztőségi tagja is lettem, *A Matematika Tanítása* lapnak pedig rendszeres feladatmegoldója, feladatjavaslója, cikkírója. Ezen keresztül a Kárpát-medencei matematikusok megismerhettük egymást. Utólag kiderült, hogy volt tanárom, Hammas Mihály rendelte meg *A Matematika Tanítását*, de ő disszidált, és a postás, a Sors keze, megint nekem hozta. Azóta is folyamatosan megrendelem. Hasonlóan a budapesti Középiskolai Matematikai Lapokat, a KöMaL-t is.

XI.-es koromban jelent meg az első javasolt feladatom a *Gazeta Matematică* seria B-ben a 13 847 sorszám alatt: „Igazoljuk, hogy $6k+3$ darab egymásutáni egész szám köbe osztható $18k+9$ -el”. A *Gazeta Matematică* évi feladatmegoldó versenyén 1973-ban a 17-ik, 1974-ben pedig a 8-ik lettem. *A Matematika Tanításában* is megjelentem, mint feladatmegoldó, csak nem írtam oda, hogy diák vagyok, mert ez a lap tanároknak szólt. A *Revista de Matematică* temesvári lap is jelezte, hogy elfogadták több javasolt feladatomat, és a Huygens egyenlőtlenség általánosítását pozitív együtthatójú polinomokra cikkemet is. Ezek is egyetemista koromban jelentek meg. Középiskolás korom utolsó két évében a *Matematikai Lapokhoz* elküldött feladataim és cikkeim is folyamatosan jelentek meg, de egy-két év eltolódással. Akkor már egyetemista voltam, és egy kicsit átdolgoztam azokat.

Régi vágyam volt az, hogy elvégezzem a teológiát, hisz vidékünk olyan kimagasló evangélikus papokkal rendelkezett, mint Borcsa Mihály (Zajzoni Rab István költőnk barátja, az 1848-as forradalom harcosa, Bem összekötője) vagy Dr. Kiss Béla Csernátfa legkiemelkedőbb papja (neki köszönhető a csángó értelmiség pályaindítása is). Ők voltak a példaképeim. Ez még első

éves egyetemista koromban is kísértett, és majdnem átiratkoztam a Teológiára. A vallást nagyon szerettem, jártam különböző felekezetekhez is, és sok és érdekes prédikációt hallgattam. De XI. osztályban a papnő figyelmeztetett, hogy túl szókimondó vagyok, és emiatt abban a kommunista rendszerben problémáim lehetnek. De, végül nem ez győzött meg, hanem az, hogy kezdtem érezni ennek a dogmatikus világnak a visszaütőit. Egyszer majd elmegyünk a Föld szélére, ahol feneketlen szakadék tátong. Leülünk és lelógatjuk a lábunkat a semmibe. Az, aki a leggyávább közülünk majd rájön, hogy gömb alakú a Föld. Mert mit ér a vak engedelmesség, a ragyogó szorgalom, a nagyok iránti esztelen alázat, mit ér az erényes rabszolgasors, ha az ember nem követheti szívének szép hajlamait. Mit ér az erények fényes sokasága, ha a hangyaboly törvénye megöli lelkünk szabad szárnyalását, elnyomja a szívünk vidám tücsökdalát, el a vágyakat és a magány örömeit, a hasznos könnyeket és az önfeledt kacagást.

Osztálytársaim nagy része eldöntötte, hogy mire készüljön, és célirányosan kezdtek tanulni az érettségire és az egyetemi felvételire. A szüleim azt akarták, hogy építészmérnök legyek. Lehet, hogy igazuk volt, mert valószínű, hogy ha azt a foglalkozást választom, most villák láncolatának lennék a boldog tulajdonosa, és biztos építettem volna egy olyant is, aminek lett volna egy olyan nagy terme, amelyben évente meg lehetett volna rendezni az Erdélyi és a Nemzetközi Magyar Matematika Versenyt. De a szüleimnek ez az álma nem vált valóra. Nem én választottam, hanem a matematika választott engem. Jött a csodálatos nyári vakáció. Két hét tenger (Nävodari), két hét Babarunka, egy hónap kőművesség és még sok minden. Mindennek a csúcsa a táborozás a Szent Anna-tónál. Körbesátoroztuk a tavat, úgy hogy ott volt egész Erdély. Ezen a nyáron találkoztam Gerebenes Rupival osztálytársammal, és padtársammal, akit hetedik osztályos korom óta nem láttam. Még tudogattam vele cigányul beszélgetni. Értelmes, jókezü és tiszta lelkű gyerek volt. Az önmagára talált szép nem törődik a szemlélővel, s mégis úgy emelkedik feléd, hogy befogad, hogy értelemmé egyszerűsödjön mindaz, amit érzel, a dallamok, a színek és a szavak megőrizzenek, az átmenet örökkévalósággá táguljon. Ez az egyetlen csalás, amiben feloldódhatsz, hidd azt, hogy csak addig vagy, amíg átéled e szépet.

XII.-ben nehéz szívvel, de lemondtam a tánccsoportról, a tangóharmonikázásról. Egy jó évig nem is kaptak utódot. De korai lemondásomért, ahelyett hogy köszönetet kaptam volna, inkább büntetésben részesültem azzal a szándékkal, hogy vállaljam újra. Nem álltam kötélnek. Hirtelen feleltetés magyarból, románból, kémiából, biológiából, és mindenikből kettes, hármas. De ezzel se győztek meg. Így egy kemény évem volt. Osztályunk ebben az évben vált igazán családdá. Szombatonként egy-egy osztálytársnál találkoztunk, énekeket tanultunk a kicsengetésre, buliztunk, és tudatosan tanultunk. Télivakáció, Karácsony, lovasszán, énekelések, és végre a legjobb Szilveszter, a Nagy-kőhavas téli varázsa, és már el is telt a második évharmad.

Ebben az évben találkoztam utoljára édesapám unokabátyával Bencze Mihály (1885–1974) bácsival, aki nagyon szeretett engem. Alszezen lakott, jó kereskedőként üzlete is volt, persze amit az állam elvett. Sokat tudott a Bencze őseimről. Készültem leírni a történetüket, de hirtelen katona lettem, és ő sajnos meghalt.

Hochbauer Ferenc barátom másodéves volt a Babeş-Bolyai Egyetem matematika szakán. A tavaszi vakációban felutaztam Kolozsvárra, ahol Feri elvitt az egyetemre, bevitt előadásokra, szemináriumokra. A papnőnk fia, ifj. Kiss Béla szállást rendezett a kolozsvári Evangélikus Püspökség vendégszobájában. Nagy meglepetésemre ugyanitt lakott Dr. Papp Béla bácsfalusi orvos is. Ő valamikor Bukarestben tevékenykedett Bakk Miklóssal együtt az ott élő ötezres csángó emigráció ügyeit rendezte, hetilapot vezetett, az új rendszer idején pedig a Földváron működő ideiglenes haláltáborba hurcolt magyarokat mentette meg a vérhastól, tifusztól, a haláltól. Két hétig éjjelnappal mesélt, és mesélt. Kár, hogy az elmondottakat nem jegyeztem le. De másnap jött az új meglepetés. Papp Béla jó barátja, Bartalis János jött be hozzánk, két hétig napi rendszerességgel. Könyvét dedikálta nekem, és életét, valamint Hétfalu történetét többször is felelevenítette. Mindig megkérdezte az építészeti iskola sorsát, hisz ő is ott tanult. Persze, akkor még Magyarország volt. Az a Bartalis, aki általános iskolás koromban a templomunkban szavalt, most szobatársam lett. Legalább két könyvre való él-ménnyel jöttem haza Kolozsvárról- Erdély fővárosából-, amit Brassó mintájára kezdtek véletlenül átnépesíteni, homogenizálni. Papp Béla és Bartalis János aggodalmát, rá egy néhány évre értettem meg. A nemzetet úgy likvidálják, hogy legelőször elveszik az emlékezetüket. Megsemmisítik könyveiket, műveltségüket, történelmüket. És valaki másféle könyveket ír, más műveltséget nyújt, és más történelmet gondol ki nekik. A nemzet aztán lassan nem érti jelenét, és elfelejti múltját. A környező világ pedig még sokkal hamarabb felejt. A nyelvet minek vennék el tőlünk? Pusztá folklórrá válik, és előbb-utóbb természetes halállal kimúlik. Most már én is kezdtem félni a rendszertől.

Elkészült a kicsengetési kártyánk. Középiskolánk összes diákjának és tanárának osztottam. Elkészült a tablónk is. Lepörgött a kicsengetés, sírtunk, nevettünk. Nehezen engedtük el egymás kezét. Egyenruhánkat átszabtuk, darabjait dedikálva egymásnak osztogattuk és *rövidnadrágosan* és *rövidingesen*, utcai tiltakozásnak is beillő módon elvonultunk a Jövőbe! A tanárainkat otthonukban énekeltük meg. A bankettet a csernátfalusi Fényes vendéglőben tartottuk. Egy együttes szolgálta az élő zenét. Éjjélkor elkértem a gitárt – a többi zenész pedig engem követve – elkezdtem a mi repertoárunkat énekelni. Hát akkor lett egy igazi buli! Fergeteges hangulatot varázsoltunk, jó érzés volt látni a felszabadult tanárainkat táncolni a mi zenénk-re. *Nézz a szemembe* slágeremet sírva énekelte az osztályom. A hivatalos együttes visszafoglalta hangszereit, legalább én is táncolhattam. Köny-

nyes búcsúzások, mámoros állapot, nagy ígéretetek. Majd első utóbankett Babarunkán, majd utó-utóbankettek, és öltönyben, lobogó sörénnyel, remegő gyomorral beültünk érettségizni. Sikeres érettségi, újra bulik és a Nagy Elválás. Mindenki indult a saját ösvénykéjén a Nagybetűs Életbe. Láthatatlan kéz, horgas ujjaival időközönként belemarkol a tömegbe, kiemel egy csomó embert, nem törődik idétlen kapálózásaikkal, és leejti őket egy másik helyen. Talán vár ott rájuk valaki. Megölelik a maradókat, nevetnek, tréfálkoznak, kissé kényszeredetten, aztán vállra emelik a foltos zsákot benne a hamuba sült pogácsát, és a remegő kezüket a zakatoló szívükre téve kilépnek a Sorsszabta új útra. Gyerekkor, Hétfalu, Isten veled!

Katonaság (1973–1974)

Az érettségi után egy kis pihenés és sürgősen utaztam Kolozsvárra. Nem kaptam már bentlakást, minden foglalt volt, így ifj. Kiss Béla segítségével az Unitárius Egyház vendégszobájába kerültem. Egy néhány napra rá édesapám is felutazott, biztonsági okok miatt. Az ágyammal szemben a vendégszoba falán, egy óriási festmény volt, ami Dávid Ferencet ábrázolta. Egy életre megszerettem őt, és nagyon sok szakirodalmat olvastam róla. Tőle kevesebbet. Évek múlva a következő *Dávid Ferenc* című verset írtam:

*remegő kis felvételizőként
átkarolt az unitárius vendégszoba
rám köszönt reggelente szilárd nézésed szigora
és így örökre megnéztük magunkat egymásnak
lelkem titokban homlokodhoz simult
de az est rám csukta hatalmas festményed
kínod átjárta a dermedt Erdélyt
evangélikus református unitárius püspökként
háromszor kísérelted meg a tökélyt
a tordai vallásszabadságtól a dévai várig
s azóta Erdély engem is itt tart
remegő kis felvételizőként*

Sokatmondó Dávid Ferenc (születési neve *Franz Hertel*, Kolozsvár, 1520 körül – Déva, 1579. november 15.) testamentuma: „Déva vára tömlőcében lelkemben megnyugodva rendelkezem én, Dávid Ferenc. A babonaság nélküli tiszta hitet és a józan értelmet hagyom utódaimra. Hiszem, hogy az ember képes megmaradni ártatlannak és őszintének egy egész élet során, bármilyen nehézségekkel kell szembe nézzen. Ha az ember Istennek akar tetszeni, és nem földi hatalmasoknak, akkor megmaradhat az igaz úton. Milyen származás, amikor az ember nem Istennek akar tetszeni. Királyok és gazdagok kegyeit lesik némelyek, s az üdvösséget falvakban és jobbágyságokban mérik. Jézus istensége sokaknak megér egy-egy főkapitányi rangot, s a pápa csalatkozhatatlanságát is vallották, csak hogy néhány jobbágyság felett uralkodhassanak. Boszorkányoknak és eretnekeknek nevezték ki a torz hatalom alól szabadulni vágyókat, csak hogy őket megölhessék, vagyonukat elvehessék,

családjukat földönfutóvá tegyék. Evangéliumi törvénnyé emelték a bűnök megbocsátását pénzért, és latin átokkal hajtották glédába a jámbor parasztot és a mives polgárt. Pedig az evangélium törvénye – ha valaki veszi a fátadtságot, és valóban el is olvassa, hogy mit írtak hajdan héberül, arámul és görögül a szent iratokban – az, hogy szeressed a te Istenedet és szeressed felebarátodat, mint önmagadat. Kövessed Jézusodat, a te Megváltódat, de ne imádd őt, mert egyedül az Atya az Isten, rajta kívül nincs más Isten. Félnem kellene, mondják azok, akik szeretnek engem. Én nem félek. Pápák kardjától nem rettegek. Nekem nem kell senki aranya, nem vágyom drágaköves püspöki gyűrű után, nem kell kezembe az aranykereszt, hogy emberek százai térdre állva engem csókolgassanak. Jó nekem itt ez a tömlőc. A patkányok sem riasztanak, hisz őket is Isten teremtette. Ők enni akarnak, hát utána járnak az eleségnek. Nem apellálhatok se értelmükre, se lelkiismeretükre, hisz Isten őket állatnak és nem embernek teremtette. De apellálok minden ember józan értelmére. Az értelem a hit lámpása, és ha nincs értelem, vak a hit. Apellálok a lelkiismeretre, mely a bennünket tápláló szeretet tükre. Ha nincs bennünk szeretet, miben láthatja meg magát a lelkiismeret? Elvégeztetett. A hit nemes harcát megharcoltam, futásomat elvégeztem, Isten nekem adja az örök élet koronáját halálom után. Dávid Ferenc, a megfeszített Jézus Krisztus szolgája”.

Ifj. Kiss Béla, kolozsvári evangélikus lelkész, elvitt az egyik ismerősehez, hogy mérje fel matematikai tudásom. Mit gondolsz, ki volt ez a tanár? Hát Maurer Gyula. A felvételin a felső középmezőnybe jutottam be. Felvételi ideje alatt ismertem meg Virág Imrét, és a szóbelin pedig Balázs Mártont. Aztán jött a leghosszabb és legboldogabb nyári vakáció. Most már nem volt kőműveskedés, de volt tengerpart, a hegyekben sátor tábor, a Szent Anna-tó, és mindaz, ami a fantáziánkba belefért. És az első csalódások is. A szerelem a legönzőbb szenvedély. Szerelmünk imádatában, mint hízelgő tükörben, csupán testi-lelki tökéletességünk bizonyítékát látjuk, s amikor szerelmünk elhagy bennünket, nem őt siratjuk, hanem a tükröt, amely összetört. A Szent Anna-i táborúznál értesültünk arról a híres rendeletről, hogy mi fiúk még nem kezdjük meg az egyetemet, mert előtte el kell végeznünk egy év katonaságot. Az önkéntes katonai szolgálatot – tekintettel a polgárok nagy érdeklődésére – kötelezővé tettük. A mi forradalmi generációnk ezt a leckét is megkapta.

Hochbauer Ferenc (1952. március 17. – 1973. július 29.) másodéves egyetemi hallgató a Babeş-Bolyai Egyetem egyik legtehetségesebb diákja volt, így jutalomnyaralást kapott a tengerpartra. Itt vízbefulladt, ma sem egyértelmű okok miatt. Feri temetése nagyon megrázó volt, diák, tanár csak zokogni tudott. Egy olyan tehetség veszett el, aki nemcsak matematikából, hanem mindenből remekelt. Hirtelen mi is megkomolyodtunk. Mindannyian vándorúton vagyunk. A születéssel kezdődik és halállal, a Semmibe való továtúnéssal ér véget. Életünk tragikomédia, dráma – egyszemélyes törté-

net. S a személyes történeten túl, azt megelőzően van egy rejtelmes tudatosság – ami a valódi Énünk. Ez a Vándorutunk krónikája. Útmutató önmagadhoz, a szerepeken, álarcokon túli valódi Énedhez. Életünk nem más, mint egy kötőjel a születési és elhalálozási dátumunk között, s e kötőjelben ott rejlenek személyes létünk titkai, drámái, tragikomédiái. Úgy belefeledkezünk ebbe a színjátékba, hogy elfeledjük: kik is vagyunk valójában. Születésünk és halálunk közt íródik a személyes történetünk könyve, amiben mi vagyunk a főszereplők, a számtalan társadalmi maszkot magára öltő én: az örülő, a szenvedő, a szerető, a gyűlölő, a múlton töprengő és a jövőtől féltő kis én. Életünk tragikomikus forgatókönyvét, vándorutunk krónikáját mi írjuk, ahol a vándorútnyomvonalát gondolataink, elképzeléseink, vágyaink és az elvárásoknak való megfelelni akarásunk jelöli ki.

Antal Bacsó Sándor az utcánkban lakott, és a hadseregnél százados volt. Mindig mondta, hogy ha valami problémám van, ő megpróbál segíteni. Rohantam hozzá – mert a rendelet szerint egyetem előtt elvisznek katonának –, hogy próbálja elrendezni, ne legyek katona. De éppen két hónapos kiszálláson volt, így szomorúan hazamentem, és elkezdtem készülődni. Az ezermester édesapám elkészítette a bőröndömet, és október elején a brassói katonaközpontból (ahol 52 évvel ezelőtt még a monarchia egyik ezrede szolgált) elvittek Buzău-ba térképésznek, de először gyalogosnak. Utolsók között érkeztem az egységbe (UM 01708) és a borbély már hazament. Így a beatles-i frizurámra ráhúztak egy csákót, egyik bakancsom szorított, a másik tág volt, a nadrágom trottyos, kabátom csónak, hát úgy néztem ki, mint Chaplin. Másnap kopaszra nyírtak (életemben először) és a csákó is beesett a szemembe. Hiába, másként illatozik a széna a szerelmeseknek, és másként a lónak.

Eszembe jutott édesapám, amikor kikísért az állomásra, egy régi brassói bakadalt énekelt:

*Szárnya, szárnya, kaszárnya teteje,
Ott lakik a legények eleje!
Ott lakik az én kedves galambom,
Kéért fáj a szívem olyan nagyon.*

*Szárnya, szárnya van a madárnak,
Nincsen párja a Frigyes-huszárnak.
Ha bemegy a brassói csárdába,
Kilenc kis lány borul a nyakába.*

Egy kislány se borult a nyakamba, de egy-két hét alatt én is megtanultam *élelmeskedni*, aminek eredményeként a ruházatom is elviselhetőbb lett. Mi, a magyar diákok hamar felfedeztük egymást és találkoztunk, összetartottunk, pedig három század közt voltunk szétszórva. Bukarestből több katonatársam a Nemzetközi Matematikai Olimpiászon is részt vett. Buruiană

Nicolae egy jóérzésű és szerény barátunk bizonyult ezek közül. Vele szerkesztettem egy faliújságot, ahol matematikai feladatokat tűztünk ki és oldottunk meg. Itt még besegített a másik olimpikon Traian Șurtea, akinek nemsokára komoly cikkei jelentek meg a Gazeta Matematică-ban. Sajnos, ezt se engedték sokáig. De a matematika szépsége és a találkozások, a kis matekkörök élménye sokat enyhítette a katonaság visszasságát. Sajnos, akkor azt is kellett tapasztalnom, hogy a bukaresti diákok sokkal jobban fel vannak készülve, mint mi. Volt mit bepótolni. Az egyik tiszt megtudta, hogy tudok tangóharmonikázni. Ő rá akart beszélni, hogy alapítsunk egy román népi együttest, de ehhez nekem se, de a román kollégáimnak se volt semmi kedvünk. Amikor azt mondta, hogy klasszikus zenét is játszhatok, akkor elvállaltam és két hónapig könnyebb lett a katonaélet. A kiképzések, minden nehézség mellett, még elviselhetőbbek voltak, mint a sok politikai előadás, beleértve a tévéhíradó kötelező nézését. A városba ritkán engedtek ki. Amikor kimehettünk, nagy ünnep volt mindenki számára. Az egyik vendégelőben a pénzbedobós zenegépen Omega és Locomotiv GT lemezeket hallgattunk. Hát ilyent még akkor Brassóban elképzelni sem lehetett volna. Egyszer a századot kivitték egy második világháborús film megtekintésére. Benne a német ellenállók a következő dalt énekelték:

*die Gedanken sind frei
wer kann Sie erraten
Sie fliegen vorbei
wie die nächtliche Schatten
kein Schloß kann Sie speren
kein Jäger Sie schissen
es bleibt dabei
die Gedanken sind frei*

A katonaság alatt, nekünk ez lett a himnuszunk. Nem messze az egységünktől volt egy katonai temető, ahol magyar és német katonák aludták békés álmukat. Neki fogtunk, hogy írjuk össze a neveket, de egyhamar nem engedtek ki a városba, így a történelmi munkánk abba maradt. Szabadságon se voltam a kilenc hónap alatt. A bukarestiek, a ploieștiei nagy része a szabadságon kívül kéthetenként hazajárt, minket, akár a lövészeten, akár más tevékenységben, ha jól is teljesítettünk, akkor se engedtek ki. Itt is működött a relációelmélet. Ezért nagyon felmérgelődtem és a következő lövészeten szándékosan a céltáblától távolabbra lőttem, de azt már nem láttam, hogy egy tiszt is cselleng a közelében. Ő hozzám rohant és szidni kezdett, hogy nem látok? Miért lövök olyan össze-vissza? Ijedtemben azt mondtam, hogy nem látok jól. Másnap kiküldött a városi poliklinika szemorvosához. Én az orvosnak elmondtam a turpiságot. Jót nevetett a történeten, és egy hónapig hetente háromszor kezelésre hívott. Persze, nem kaptam semmit, lepecsételte a kimenőmet, és én azon a délutánon szabad egyetemista let-

tem. Az alkalom mindig a legalkalmatlanabb pillanatban kopogtat. Elmentem a könyvtárba, moziba, és itt két erdélyi magyar lánnyal találkoztam, akik a város egyik szakiskolájába jártak. Két hét múlva az orvos szabadságra ment, az új orvos nem tudta a megegyezésünket, és a szemembe csepegtetett valamit. Én ettől két órán át, négykézláb kerestem a kaszárnnyát. Többet nem is mentem a városba.

Móricka Texasba költözött és vett egy farmertől egy szamarat 100 dollárért. A farmer megígérte, hogy másnap elviszi hozzá az állatot. Másnap megjelenik a farmer Móricka házában szamar nélkül:

- Elnézést, uram, de megdöglött a szamar.
- Akkor adja vissza a pénzemet! – mondja neki Móricka.
- Sajnos, már elköltöttem.
- Akkor hozza el hozzám a döglött szamarat!
- Mit akar csinálni vele? – kérdi csodálkozva a farmer.
- Kisorsolom tombolán.
- De hát ez lehetetlen! Egy döglött állatot kisorsolni?
- Nyugi, nem fogják tudni, hogy döglött.

Eltelik egy hónap, a farmer összetalálkozik a vásárban Mórickával:

- Mi lett végül a döglött szamarral? – kérdezi.
- Eladtam 500 sorsjegyet, darabját 2 dollárért, és nyertem 998 dollárt.
- Senki nem reklamált?
- Csak az az egy ember, aki nyert, de annak visszaadtam a 2 dollárját.

A jövőendőbeli kolozsvári évfolyamtársaim mellett, itt barátkoztam meg a bukaresti Nagy Antal (most Németországban él) és a gyergyói Nagy Vilmos (most Székelyudvarhelyen él) egyetemi hallgatókkal, akik a bukaresti matek egyetemre jutottak be. Bíró Bélával (a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium igazgatója) egy szakaszhoz tartoztunk. Századunk hat magyarjának a WC lett a szektora. Tudtuk, hogy ezek után egy életen át szerencsések leszünk.

Jenő bemegy a kocsmába. Az egyik asztalnál ott ül a haverja és fülig ér a szája, odamegy hozzá és megkérdezi:

- Hát te, minek örülsz annyira?

– Képzeld, Jenőkém, reggel takarítom a csónakomat és odajön hozzám egy szőke nő, hatalmas csöcsök! Jenőkém, hatalmas csöcsök. Azt mondja, bevinném-e a tóra csónakázni? Hatalmas csöcsök, Jenőkém, érted! Bemennünk a tó közepére és mondom neki:

- Na, lesz szex vagy úszás kifelé?

– És nem tudott úszni, Jenőkém, nem tudott úszni! Érted? Másnap megint bemegy Jenő a kocsmába, a pasi megint ott ül az asztalnál és még jobb kedve van, mint előző nap. Odalép hozzá és kérdezi, mi történt, már megint miért örül annyira.

– Képzeld, reggel takarítom a csónakom és odajön hozzám egy vörös csaj. Hatalmas csöcsök, Jenőké, hatalmas csöcsök! Érted? Beviszem a tó közepére és megkérdezem tőle:

– Na, lesz szex vagy úszás kifelé? És nem tudott úszni. Jenőké, nem tudott úszni! Érted? Harmadnap a kocsmában a pasi ül egy üveg konyak mellett és zokog. Jenő odamegy hozzá és kérdezi:

– Hát neked meg mi a bajod miért vagy így elkenődve?

– Jenőké ne is kérdezd. Reggel ahogy takarítom a csónakot odajön hozzám egy fekete nő. Kérdezi, hogy beviszem-e a tóra. Ahogy a tó közepére érünk kérdezem tőle, hogy szex vagy úszás. Mire levetette a ruháját és akkora műszere volt mint az evező lapát! Én meg nem tudok úszni. Jenőké, nem tudok úszni! Érted?

A katonaság nem volt könnyű, én nem is szerettem. Azért nem szerettem, mert folytonosan megaláztak, és nem tudták, és nem is akarták tudni azt, hogy miként kell bánni egy fiatal egyetemi hallgatóval. Aki pedig megöli egy teremtmény méltóságát, az magát a Teremtőt öli meg benne. Ez istenyilkosság, az a bűn, amely az idő végezetéig nem bocsáttatik meg. Erre még következett a *megtűrt kisebbség* ráadás. Ötkor kelés, torna, reggeli, egész napi gyakorlat, ebéd, politikai órák, pityókahámozás, topográfiai szakórák, riadók, pocsolyába be, kúszás a sárban, a ruházat takarítása, a fegyverzet tisztán tartása, megint riadó, előről minden, vacsora, politikai híradó, kilenckor lefekvés. Hetente egyszer fürdés, új ruhák, éjszakai szolgálatok, az alföldi fagyos szél, a gyenge öltözet, az otthonról küldött alsóruhák elkobzása, jobbra át, balra át, század énekszó, *am trecut in zbor Carpații*, lövészetek különböző fegyverekkel, eskü, szolgálat a konyhán, végre tavasz. Erre már mi is megtaláltuk a kibúvókat, összebarátkoztunk, próbáltunk egymáson segíteni. Mellettünk voltak a repülősök, sajnos láttunk olyant is, amikor egy kis tanulórepülő lezuhant, olyat is, hogy kiskatonának nem nyílt ki az ejtőernyője, olyat is, hogy valaki valakit tévedésből lelőtt, vagy öngyilkos lett. Nem mindenkinek bírta ki az idegrendszer. A végtelen életet itt kilenc hónapra sűrítették. Sokszor eszünkbe jutott Ovidius egy néhány sora: *„Élj akkor is, ha tudva tudod: nincs miért, és lobogtasd jövőd üres egén az emberiség ronggyá fosztott kincsét, az önmagadról letépett reményt”*. A katonaság vége felé, egyik délután a tiszt csak úgy hívogatni kezdett egy meleg családi beszélgetésre, aminek háttere egy hazafias kötelességnek kinyilvánított beszerkezés lett volna a lényege. Baráti körünkben senki se vállalta. Volt egy néhány hét topográfiai gyakorlat Buzău (Bodza) városán kívül. Hat személyes csoportokra osztottak, és egy ilyen csoport 10 km² területet kellett feltérképezzen, teodolit jobbra, mérőléc balra, egyenletek, vetítések, és jókedvűen elkészült a térkép. Azért jókedvűen, mert szabadabbak voltunk. A környező falvakban volt olyan román ember, aki életében most látott először magyart. Úgy tudta, hogy ebben az országban mindenki román. A tőlük vásárolt olcsó bortól magyarul énekeltünk az ut-

cán. A kezében szorongatott madár kevésbé veszélyes, mint amelyik a fedél fölött röpdös.

Kissé zavarban lévő katona lép a patikába és megszólítja a patikusnőt.

– Kérem, kisasszony, nem dolgozik itt maguknál véletlenül férfi is?

– Nem.

– Nekem ugyanis olyan problémám van, amivel szívesebben fordulnék egy férfihoz.

– Már tíz éve, hogy a nővéremmel ketten megnyitottuk ezt a patikát. De nekem is bátran elmondhatja a problémáját, hátha találok rá én is megoldást.

A katona feszengve, krákgva, szemlesütve kiböki:

– Hát tudja, kisasszony, nem múlik az erekcióm. Állandósult. Tudnak ajánlani valamit?

A patikusnő elképed, megkéri a vevőt, hogy várjon, azonnal konzultál az ügyben a nővérével. Pár perc után vissza is jön. A katona megkérdi:

– Mit tudnak ajánlani, kisasszony?

– Harmadrész tulajdonjog az üzletben, villa teljes ellátással, korlátlan mobiltelefon használat és céges autó.

Sajnos velünk brómos teát itattak. Kilenc hónap alatt szüleim kétszer látogattak meg, a postán küldött csomagot, azt rendszeresen kaptam, de nem mindenik levél érkezett meg, vagy nem mindeniket adták át. Itt tanultuk meg azt, amit az egyetemen folytattunk, hogy a kapott csomagot a kis közösségünkkel együtt fogyasztottuk el.

Végre leszereltek (1973. október 10. – 1974. június 15.), és az első vonattal hazaértem. A vonaton folyamatosan Weöres Sándor *Majomország* című verse zakatolt a fejemben, hát ebből a birodalomból szabadultam.

*Majompóznán majomkirály
majomnyelven szónokol,
egyiké majommennysország,
másiké majompokol.*

*Makákó, gorilla, csimpánz,
pávián, orángután,
mind majomújságot olvas
majomvacsora után.*

*Majomvacsoraemléktől
zúg a majomreterát,
majombakák menetelnek,
jobbra át és balra át.*

*Rémületes majomarcot
vágnek majomkatonák,*

*majomkézben majomfegyver,
a majmoké a világ.*

Alig ismertem meg Csernátfalut. Utcánkat készültek leaszfaltozni, de a szennyvízelvezető rendszer miatt minden fel volt ásva. Olyan volt minden, mint a patkányok alagút rendszere. Késő őszre leaszfaltozták. 1950-ig, a zsákutcám sarkán volt egy csap (régiesen *cip*), innen hordta vedrekkel mindenki az ivóvizét, és a cip mellett volt egy hosszú vályú, ahol az állatokat itatták mezőre menet, vagy jövet. Azért Hermány utca, mert ennek a meghosszabbítása a legrövidebb út Szászhermányba. Édesapám egyedül vezette be a modern gazdaságába az ivóvizet, úgy hogy az úti bekötéstől egyedül ásott 60 métert. Majd tőle átvették a szomszédok is. Most is, amint az építőiparban dolgozott, ismerősei révén engedélyeztette a szennyecsatorna hálózatot, majd kotrógépeket szerzett, és utcánk emberi munkaereje megoldotta a többit. Ezzel a cselekedettel, utcánk újra a modernség éllovasa lett. Sajnos egyre több tömbház is rám köszönt. Beépítették az alszegi szénarétet, és hozzákezdték az utcánkkal párhuzamosan elhelyezkedő kis szénarét beépítéséhez is. Bepótoltuk az elveszített időt, habzsoltuk az életet. Tengerpart, Fogarasi-havasok, Bucsecs, Királykő, Hargita, Retyezát, Csukás, Szent Anna. A sok csuligázástól mindenkinek horzsolt volt a térde, a könyöke. Tábortüzek, tutajozások. És a tó körül ott ült egész Erdély. Nem sokáig, mert a hatalom harmad éves tanárságom évében betiltotta. Még maradt a Rétyi-tó, és a Besenyő-tó. Ez is hosszú és tartalmas vakáció volt.

Cinkosan egymásra mosolyogtunk és mindenkinek eszébe jutott a katonaláda belső falára írt Kossuth-féle idézet: *Nem győztünk, de harcoltunk. Nem törtük meg a zsarnokságot, de feltartóztattuk. Nem mentettük meg a hazánkat, de védelmeztük, és ha egykor megírják történetünket, elmondhatjuk majd, hogy ellenálltunk!* A katonaládamat kölcsön adtam a rokonaim és barátaim közül sorra kerülő katonáknak, így az idézettel együtt ebben a láncreakcióban időkapszulaként eltűnt.

Egyetemi évek (1974–1978)

Szeptember végén a nagyobb diákok tanácsára felmentünk szobát foglalni. Négyen magyar katonatársak egy szobába akartunk kerülni, de ebbe a diákothon gondnoka nem akart beleegyezni. Itt is felső utasítás volt az etnikai keverés. Egy kis ügyeskedésre volt szükség, hogy ez sikerüljön. Megegyeztünk a román szobával, katonatársakkal, hogy keverjük össze a neveket, úgyhogy mindkét szobában legyenek vegyesen magyar és román nevek, de a valóságban a két szoba tiszta etnikumú legyen. Ez sikerült. Borral fel is szenteltük, és jókedvünkben a katonaságnál tanult pókertudásunkat fejlesztettük a szülőktől kapott pénzen, de nem nagy összegben. A bentlakásban ez tilos volt, de mi még nem tudtuk a belső szabályzatot. Egyszer, úgy éjfél után, kopogtatnak az ajtón. A párttitkár és szövetségesei egy rutin ellenőrzést tartottak az egyetem részéről, fel is olvasták a szabályzatot. Másnap kicsaptak minket a bentlakásból, az egyetem megkezdése előtti napon, 1974-ben.

A kicsapásunk után valahonnan szereztünk egy sátrat és a Mikó-kertben, ahol a diákothonok is voltak, felhúztuk. Jó néhány napot itt laktunk. Ráadásul, a kicsapás mellett még a szégyentáblára is kitettek minket, név szerint. Sokan röhögtek rajtunk, mi kínunkban hol röhögtünk, hol zöldültünk-kékültünk a szégyentől. A történet csattanója pedig az, hogy mindent megírták levélben a szülőknél is, de sajnos a levél szövege nem volt egyértelmű. Szüleim a levelet úgy értették, hogy az egyetemről is kicsaptak, ezért ijedtükben azonnal felutaztak Kolozsvárra. Amikor kiderült a valós történet, akkor kissé megnyugodtak, aztán elmentünk a dékánhoz, Petre Mocanuhoz, aki az egész ügyet megmosolyogta, és elsimította. Két hét után visszakerültünk a bentlakásba. Akaratunk ellenére mi lettünk egyetemünk *legnépszerűbb* személyei, még a negyedévesek is meghívtak egy korsó sörre. Én, azóta többet nem pókereztem. Nemsokára két hetet kivittek Kolozsvár mellé almát szedni, végre almát és nem pityókát, mint az elmúlt nyolc évben. A bentlakás almaraktár lett, de nem tartott sokáig, hisz mindig éhesek voltunk. Lejárt a gyakorlat, végre újra egyetem.

A gyakorlat alatt rengeteget viccelődtünk, a magyar nyelv szerkezetét felhasználna többértelmű mondatokat szerkesztettünk: az aratóért jön a kaszás, a bérlő örökös otthonra lel, a boldogtalan megboldogul, a borbélyt

kinyírják, a bűvár örök álomba merül, a díjbirkózót maga alá gyűri a halál, a házmester beadja a kulcsot, a kalauz eléri a végállomást, a kertész a paradicsomba kerül, a kis embereket elteszik láb alól, a koldus jobblétre szenderül, a léghajósnek elszáll a lelke, a lovász elpatkol, a matróz az örök nyugalom tengerére hajózik, a meteorológusnak pedig befellegzett, a molnárt felőrli az élete, a muzsikusnak elhúzzák az utolsó nótáját, az órásnak üt az utolsó órája, a papnak harangoznak, a pék megeszi kenyere javát, a pénztáros elszámol az étellel, a postásnak megnyílik a mennyország kapuja, a prímásnak elszakad a húrja, a szabónak elszakad élete fonala, a színésznek legördül a függöny, a trombitásból kifogy a szusz, a vadásznak lőttek, a vetetáriánus fűbe harap, a virágárus alulról szagolja az ibolyát.

Nagyon szerettem a tudományos előadásokat és a mozgalmas szemináriumokat. Balázs Márton (Lövéte, 1929. július 17.) tartotta az analízis előadást, Kolumbán József pedig szeminarizálta, a második félévben pedig fordítva. Az algebra előadást Maurer Gyula tartotta és ő is szeminarizálta. A geometriát pedig Orbán Béla. Még az ajtón be sem jött és mondta: *Üdvözlöm Önöket, elvtársak! A mai óra tárgya...* Emlékszem, hogy szinte szabadkozva, elnézést kérve mondta: *Ne haragudjanak, hogy most a geometriával fogom Önöket kínozni, holott jól tudom, hogy inkább szórakozni szeretnének.* Számomra azok az előadások nagyon érdekesek voltak, valójában én jól szórakoztam. Egy fantasztikus új világ tárult fel előttem az előbb említett kitűnő előadóknak köszönhetően. Különösen megragadott Maurer Gyula (Dicsőszentmárton, 1927. január 18. – Maglód, 2012. január 8.) szabadon tartott, a bizonyításokat lépésről-lépésre követő, érvelő előadása. Nem volt száraz az előadása, mert mindig fűszerezte külföldi útjairól, konferenciákról szóló legendákkal, és az egykori Bolyai Egyetem híres tanáraitól szóló történetekkel. Kritizálta a *sokoldalúan fejlett nacionalista szocializmust*, sőt visszásságát ki is gúnyolta. Azért a többi tanár idáig nem merészkedett el. Ne félj az ellenségeidtől, legrosszabb esetben megölnék. Ne félj a barátaidtól, legrosszabb esetben elárulnak. Félt a közömbösöktől. Ők nem ölnek meg, nem árulnak el, de az ő jóváhagyó hallgatásukkal van gyilkosság és árulás a földön. Akikbe szemernyi becsvágy sem szorult, azt a hatalom megtöri, hiszen a siker minden hatóságát kérdőjelezi meg. Kedvenc viccét is elmondta:

– Mi a különbség a matematika és a marxizmus-leninizmus között?

– A matematikában valami adott, amiből aztán valami mást bizonyítani kell. A marxizmus-leninizmusban minden bizonyított, viszont semmi sem adott.

Mikor Maurer eltörte a lábát, akkor Goldner Gábor (Kolozsvár, 1940. május 29. – Kolozsvár, 2011. augusztus 23.) helyettesítette, és egy néhány-szor Reményi Sándor (1932–1998). Kolumbán József (Gyergyószentmiklós, 1935. augusztus 4.) tanár úr, mindig új bizonyításokat improvizált, hát nagyon tudta az analízist. Ő volt az egyetlen tanár, aki az első éves magyar

csoportot (matek és informatika) kirándulni vitte az Árpád-csúcsra. Sokat mesélt, közeli barátnak bizonyult a kiránduláson. Nemrég tért vissza az akkori Nyugat-Németországból, ahol Humboldt – ösztöndíjas volt. Balázs Márton és Kolumbán József analízis könyvét mind megvásároltuk, sőt dedikáltattuk is, akárcsak Maurer Gyula és Virág Imre algebra könyveit. Kása Zoltán fiatal tanársegéd volt, köztünk elvegyülve ez nem látszott. Mi baráti-lag hátba veregettük, letegeztük, meghívtuk kávézni. Nagy volt a meglepetésünk, amikor egykori diákbarátunk, tanárként egy fél évet szeminarizált. Az előadások, szemináriumok maradandó nyomot hagytak a diákok lelkében, szellemében egyaránt.

Igen, én magyar matek csoportba jártam, de az informatikán is volt magyar csoport. Összetartó család voltunk, a matekesek: Benedek Anna Lili, Bencze Mihály, Bíró Béla, Bíró Mária Magdolna, Burus Árpád Csaba, Csáki Gábor, Dáné Tibor Kálmán, Dobai Katalin, Feigi Tibor, Fila Borbála, Kerekes Enikő, Kerekes János, Kiss István, Máthé Tünde, Mezei Elemér, Moldován Márta, Nemes Gyöngyvér, Nevelits Gyöngyvér, Szabó Ágnes, Szabó Annamária, Szatmári Annamária, Tamás Anikó, Tóth Ágota, Tófalvi Csaba, Tóth Judit, Vajda Júlia, Várkuti Attila és infósok: Benkő Edit, Bodosi Imre, Boros Barna, Deák Ferenc, Dominici Sándor, Gyulafalvi Katalin, Józsa István, Jurás Tibor, Keresztes László, Lazányi Zoltán, Major Margit, Nagy Éva Ildikó, Sipos Ferenc, Vitus Amália. Valamikor Maurer Gyula a következő Ilyés Gyula idézetet mondta: *„Magyar énelőttem az, aki nem bírja a homályt, sem a börtönben, sem a gondolatban. Magyar az, aki az értelmet szereti, aki szenvedélyét csak akkor engedi szabadon, midőn a szó már nem használ az igazság elfogadtatására. Minden nép közösség. Jó magyar az, aki emberi, jó tagja a magyar közösségnek...”* Volt tantárgy (mechanika, differenciál egyenletek, komplex függvénytan, numerikus analízis, informatika, funkcionál analízis, topológia, stb.) amit a román csoportokkal közösen tartottunk. Velük is jól egyeztünk, hisz a fiúkkal közösen voltunk katonák.

Kolumbán és Orbán is hagyott érdekes házi feladatot, és ezek megoldásait a szemináriumokon be is lehetett mutatni. Annyira szerettük ezeket, hogy sohase hiányoztunk. Hűségesen jegyzeteltünk. De a legfontosabb az, hogy megtanultunk könyvtárba járni. Brassóban nem volt ilyen hatalmas könyvtár. Meg kellett tanuljuk egy-egy könyv kikeresését a kartotékok alapján, ami lényegében a könyv kódjának a megtalálását jelentette. Csodálatos dolog volt más matematikusnak megismerni az életét, a munkásságát, tudományos eredményeit. A folyóirat részlegen olvashattunk nemzetközi folyóiratokat, amelyek a legújabb matematikai kutatások eredményeit tartalmazták. Így páratlan lehetőség nyílt meg előttünk.

A könyvtár folyosóján volt egy hirdetőtábla, ahol feladatokat és majd a megoldásokat függesztették ki. Ide én is javasoltam feladatokat, de Mezei Elemér, Burus Árpád Csaba (most Ausztriában él), és Bartha Bálint (most Székelyderzszen lakik), majd Sándor Jóska is. A másik tagozatról Mureşan,

Anisiu Valeriu, Dorin Andrica stb. Ezt a faliújságot nagyon szerettem, sok diák esetén ezzel kezdődött a tudományos kutatás is. Egy ideig Mezei Elemérrel mi voltunk a főszerkesztők. Az egyetemi hallgatók tavaszi tudományos szesszióján én a Wilson-tétel több irányú általánosítását mutattam be, amit még XI-XII.- es koromban találtam meg. Tiberiu Popoviciu akadémikus (Arad, 1906. február 16.- Bukarest, 1975. december 29.) volt az ülés elnöke, aki hallotta, hogy a román kiejtésem nem olyan jó, magyarul beszélt velem és kérdezte, hogy leellenőriztem-e a felfedezésem újdonságát? Mondtam, hogy az egyetemi könyvtárban igen, de nincs pontosabb szakirodalmam, ahol utána tudnék nézni. Erre Kiss Ernő (1914-1990) tanár úr felajánlotta Dicson háromkötetes számelméleti könyvét. Két hónapig faltam ezt a könyvet, kiderült, hogy sajnos csak újra felfedeztem a Wilson tétel általánosításait. Ezen a téren két amerikai előzött meg az 1930-as években. Ez egy jó ideig lendületemet letörte. Úgy látszik, hogy Popoviciu-val az idők alagútján a kapcsolatom nem szűnt meg, mert a híres Popoviciu-féle egyenlőtlenségnek sikerült megadnom 2006-ban, az eddig ismert legegyszerűbb elemi bizonyítását.

Első éves koromban jelentek meg javasolt feladataim és megoldásaim az *American Mathematical Monthly*, *Fibonacci Quarterly Journal*, *Mathematics Magazine*, *Elemente der Mathematik*, *Canadian Mathematical Bulletin*, *Nieuw Archief voor Wiskunde* stb. szaklapokban. Ez már egy megint más nyitás volt, érdekes nemzetközi új világ tárult elém. A *KöMal*, *A Matematika tanítása*, *a Revista de Matematică din Timișoara*, *a Gazeta Matematică* már rendszeresen jelentette meg feladataimat, megoldásaimat.

Sokan részt vettünk a kolozsvári *Matematikai Lapok* szerkesztési munkájában. A beérkezett feladatokat átnéztük, a megoldásokat kijavítottuk és mi is javasoltunk feladatokat. Mindezt a munkát önkéntesen vállaltuk. A szerkesztőség bejáratánál nem volt semmi kiírva, én készítettem egy beüvegezett ráámát, benne pedig saját kézírásommal *Redacția – MATEMATIKAI LAPOK – Szerkesztősége*. És ez a tábla 1996-ig bírta a történelem zivatarát, amikor a lap átalakult és megszületett a *Matlap*. Első éves korom óta kerültem baráti kapcsolatba Néda Ágnes főszerkesztővel, és a többi szerkesztőségi taggal, és ez a baráti kapcsolat még ma is tart.

Az egyetemi hallgató a végtelent érzi tagjaiban, az angyali halált és a szeráfi feltámadást, a világirodalom legpuhább verseit s a világirodalom legcsodálatosabb közhelyeit. Mikor elfogy ösztöndíja vagy a pénze, lelke ráncos, mint az elefánt feneke. Az álmos szemekkel szürcsölt reggeli kávé mellett a *Mamaia* ilyen szellemességekkel volt tele. A lényeg mi magunk vagyunk, meztelenül és átröngenezve. Szív, vágy, gondolat, gyűlölet, szeretet és halál. Ezt a néhány dolgot oktanulul letakarjuk egy prémbundával vagy tavaszi felöltővel és bizony ez sok tévedést okoz. Helyesebb volna, ha meztelenül járnánk, akkor nem fordulna elő ennyi tévedés. Hiába, a diákok

egy csomó felesleges dolgot tudnak, és feleslegesen sokat locsognak arról, amit nem tudnak.

A színházi előadásokról, az operából és a szimfonikus hangversenyekről nem hiányoztunk. Általában bérletet váltottunk, de sokszor be is lógunk az előadásokra. Négy év alatt a színház, opera, szimfonikus hangversenyek felérték egy művészi egyetem elvégzésével.

A halottak napja megrendítő volt a Házsongárdi temetőben, ahol számos olyan kiválóság nyugszik, aki fontos szerepet játszott az egyetemes magyar szellemtörténetben, de holt-létéről eleddig csak keveseknek volt tudomása. Gyönyörű hajszálszürke kriptában itt fekszik az egyik legnagyobb magyar költő, Dsida Jenő, emlékművén a legszebb négysoros felirattal: *Megtettem mindent, amit megtehettem, / kinek tartoztam, mindent megfizettem, / elengedem mindenki tartozását, / felejtsd el arcom romló földi mását.* De itt fekszenek a többiek: Apáczai Csere János és Aletta van der Maet, Szenczi Molnár Albert, Jósika Miklós, Brassai Sámuel, Somló Bódog, Kós Károly; és itt nyugszanak kisebbek és nagyobbak egymás mellett, hogy csak néhány nevet említsek: Bölöni Farkas Sándor, Kriza János, Bajor Andor vagy Szabédi László, költő. Szabédi a Babeş és Bolyai Egyetemek erőszakos egyesítésének idején, 1959-ben, vonat alá vetette magát. *Külön kerék* című versében talán ő fogalmazta meg az első világháború utáni erdélyi létforma nagy jelképét, a kerék-metaforát; a vers utolsó szakaszát idézem: *Hiába. Ép, egész, tökéletes / a pokol is, a föld is és az ég is. / Hadd járjon a világ! Fölösleges / külön kerékként elkeríngék én is.* De itt él tovább Reich Jenőné Lorber Ilona operaénekesnő sírja felett az a sírvers is, amelyet Ignotus 1923-ban írt a művésznő halálára: *Egy villanat, egy pillanat, / a mosolyából mi maradt? / Egy zizzenet, egy rezzenet. / Szitakötő, Isten veled! / Egy lebbenés, egy jelenés, / télnék sok és nyárnak kevés, / szakadt sugár, amit beföd / a köd, a köd, a köd.* Mennyi értékes személyiséget adott Erdély a nagyvilágnak. Két kiló gyertyát vásároltunk, és mindenkinek próbáltunk tenni a sírjára. Jó volt nézni, hogy más diákok is ezt csinálják.

*Örök piramis – bábelt rakunk,
Csókokkal tapasztjuk, aggyal vakoljuk,
S italod vérünk, mámorunk.
(József Attila)*

A mindenszentek vagy mindenszentek napja, Festum Omnium Sanctorum keresztény ünnep, amelyet a katolikus egyházban november 1-jén, más egyházakban más napokon tartanak a valaha élt igaz emberek tiszteletére. A mindenszentek a kelta kultúra őszre, november 1-jére eső újév Samhain ünnepéből ered. Ezen az éjszakán, úgy hitték, hogy az elmúlt évben meghaltak lelkei összezavarhatják az élőket, mivel a lelkek ezen az éjjelen vándorolnak a holtak birodalmába. Az emberek a szellemeknek ételt és állatot áldoztak, hogy megkönnyítsék a vándorlásukat. Britanniának Rómá-

val való kapcsolata idején két rokon római ünnep is elvegyült a halloweennel, úgyhogy mai állapotában ez az autentikusnak ismert kelta ünnep komoly mediterrán elemeket tartalmaz. Az első a római Feralia, a holtak emléknapja (innen a holtakról való emlékezés rituáléja), a másik pedig Pomonának, a gyümölcstermésért felelős númennek a napja (az ő szimbóluma volt a mai halloweeneken fontos szerepet játszó sok alma). A kereszténység terjesztésekor a hittérítők azt a feladatot kapták, hogy lehetőség szerint a keresztény szokásokat a pogány ünnepekhez igazítsák azok betiltása helyett. Így ez a pogány ünnep a keresztény mindenszentek ünnepe lett. III. Gergely pápa a 8. században a korábban május 13-án ünnepelt Szűz Mária és a mártírok emléknapját október 31-ére helyezte át. Írországból ez az éjszaka All Hallow's Eve, „Mindenszentek éjszakája” nevet kapta. November első napja volt az ünnepnap, All Saints' Day (All Hallow's Day, „Szentek napja”). Később ez a kettő sok helyen összemosódott. A keresztény Keleten már 380-tól megtartották az összes vértanú ünnepeként. A nyugati keresztény egyházban 609-től ünneplik, attól az évtől, amikor IV. Bonifác pápa Rómában átvette és május 13-án Mária és az összes vértanú tiszteletére felszentelte az eredetileg a pogány istenek tiszteletére épült Pantheon. A 8. században uralkodó III. Gergely pápa tette a „Szent Szűznek, minden apostolnak, vértanúnak, hitvallónak és a földkerekségen elhunyt minden tökéletes, igaz embernek” emléknapjává. A rákövetkező században IV. Gergely pápa a mindenszentek ünnepét november 1-jére helyezte és egyetemes ünneppé tette. A hagyomány szerint VI. Leó bizánci császár terjesztette ki az ünnep hatályát a vértanúkról minden szentre, miután templomot emeltetett szent életű felesége emlékére. Mivel azt nem engedték, hogy a templomot a császárnénak szenteljék, Leó úgy döntött, hogy a mindenszenteknek dedikálja. Egy régi vicc is közkedvelt volt. Mi a művészetek fokozata: avantgárd, posztavantgárd, és Házsongárd.

A boldog téli vakáció Hétfaluban zajlott, Török Sándor barátommal – aki az Agronómián volt- együtt szerveztük a szilvesztert. Mire felébredtünk, már megkezdődött életem első szessziója. Ahány vizsga annyi vízzel töltött befőttesüveg repült ki az ablakon kérve az *isteneket*, hogy szerencsét hozzanak a vizsgákra. Ezt a szép pogány egyetemista hagyományt hamar megtanultuk. Egy-egy sörözés után többször is megismételtük. Az volt a legdöbbenetesebb, amikor egyszerre ezer egyetemi hallgató *fohászzkodott így az istenekhez*.

Átestem a keresztűzön, az első szesszió. Mind a négy év alatt ösztöndíjas voltam. Folyamatosan jártam az irodalmi körökre, hisz már javában írogattam a verseket, amelyek már diáklapokban megjelentek. Páll Imre barátommal közreműködtem a *Visszhang* diákrádió zenei rovatának a szerkesztésében. Ekkor barátkoztam össze Patrubány Miklóssal, az akkori főszerkesztővel. Bemutattuk a Led Zeppelin, Yurayah Heep, Deep Purple, Yes, Genesis, Van der Graaf Generator, Pink Floyd, Mahavishnu Orchestra,

Emerson Lake and Palmer, Manfred Mann együtteseket, és a nagyérdemű közönségnek érdekes, sokszor éjszakákba nyúló lemezbemutatókat tartotunk. A kolozsvári Experimental Quintet haladó zenét játszó együttest mindig telt ház fogadta, Kovács János az együttes dobosa jó barátunk volt. Páll Imre, a kolozsvári újság *Fellegvár* rovatának (Szócs Géza volt a rovat szerkesztője) a zenei részét szerkesztette. Az egyetemi hallgatók házában tartott *Visszhang* fogadóestéken ott szorongott, énekelt, nevetett a kolozsvári diákság. Csodálatosak voltak, és főként színvonalasak. Négy évig *Visszhang*-közelben maradtam, szívügyem lett. Nagy élmény volt Szilágyi Domokosnak az előadása, de az utána következő sörözés is. A *Korunk* találkozókra is elmentünk, de néha megcsapott a *szocializmus dohos szaga*. A húsvét a magyar diákoknak egy *forradalom* volt. Húsvét hétfőjén a diákság, szervezés nélkül, összegyűlt a Mikó-kertben és ott locsoló verset szavalt, gyakorolta a tradíciót, locsolta a lányokat, akik sok-sok finom süteménnyel, étellel és itallal kínáltak minket. Ezen szertartás után jött a nagy éneklés, ami reggelig tartott. A Konzervatórium egyik hallgatója felállt egy állványra, hogy őt mindenki lássa, és onnan vezényelte a tömeget. Olyan kis Csíksomlyó volt. Ekkor értettem meg Kodály életművét, a magyar dallamvilág a második anyanyelvünk. Aki ezt nem beszéli és nem is tanulja meg, azt hamarabb felszippantja a globalizáció porszívója. Pénzünk soha nem volt, ezért a nagyobb diákok idejében megtanították az egyetemista népszokásokat. Egyik ilyen fontos lecke volt az autóstopp lélektana, a másik a buszon, de főként a vonaton való blattolás. Hát ebből lehetne egy igazi filmet csinálni. A vonaton volt olyan meredek esetünk is, hogy a 30 fokban hidegben egyik állomástól a másikig az ajtó kinti részében szorongtunk többedmagunkkal. Négy év alatt Virányi Sándor barátommal, többször is végigblattoltuk az egész országot.

Az öreg székely utazik a vonaton, a kalapja mellé tűzve egy jegy. Jön a kalauz „jegyeket, bérleteket”. Az öreg erre elkezd aggódva keresni a jegyet. A kalauz, látván a jegyet a kalapra tűzve gondolja, hogy megvicceli az öreget. „Tudja mit öreg, mire végigellenőrzöm a kocsit, meglegyen a jegy!” Az öreg székely csak ül nyugodtan. Végez a bakter, odalép, az öreghez, kérdi: „megvan-e a jegy öreg?”. A székely erre elkezd még kétségbeesettebben keresni a jegyet. Közben beérnek a végállomásra. Így szól a bakter: „Na, öreg most az egyszer elengedem magát!” Az öreg leszáll, a kalauz dagadó mellel kihajol az ablakon és így szól: „Ott van a jegy a kalapjára tűzve” Mire az öreg székely: „Tudom fiam, az a múlt heti!”

Fájó volt nézni azt, hogy Kolozsvár is omlik össze a betelepítés fekete mágiájában. Sok értelmiségi disszidálással válaszolt a kor kihívására. Mint az útszéli víz, maradok, mint az útszéli víz, megyek. Nézz belém, megragygok és eltorzulok neked. Lejárt a második szesszió is, eltelt az első év. A lányokat vitték katonának. Nem elég, hogy a kapitalizmus az anya szentségét három műszakos dolgozó nővé züllesztette, most azt is kellett nézni, hogy a

felsőbbrendű szocializmus a hamvas virágszálakat a zöld pokolba énekszóval csalogatja. A népdal ezt megjósolta:

*írtam én levelet a császárnak
ne vigye a rózsám katonának
van még itt ezrével katonája
szívemnek ez az egy a babája*

*megjött a császártól az üzenet
engedné babámat de nem lehet
istenem hát én most mit csináljak
viszik a galambom katonának*

Sajnos mielőtt egy jót derültünk volna a katonaruhába öltöztetett lányokon, a fiúkat egy hónapos gyakorlatra vitték Topánfalvára a Nyugati-havasokba. A vidék *tudományos átrendezése* miatt a kilométeres távolságra lakó mőcokat meginterjúvoltuk (inkább meginterjuholtuk) egy kérdőív kitöltése erejéig. Már akit otthon kaptunk, mert a kutyáikkal nem volt kedvünk összebarátkozni. Sokat kirándultunk, a Scărișoara-i cseppkőbarlangban is jártunk, nagyokat strandoltunk az Aranyosban. Amúgy érdekes volt. Az egy hétig tartó záporosó viszont meghozta az eredményét. Az amúgy kis csendes Aranyos dübörgő Dunává dagadt, magával ragadva házat, állatot, fákat. Döbbenetes volt. Elmosott mindent. A gyakorlatot is. Az érdekes kisvasút már nem működött, pedig ezen utaztunk valamikor ide. Mindenki, amivel és ahogy tudott lejött Topánfalváról, de Segesvárt egy-két nap alatt értük el. Akkor láttuk (a TV-ben is), hogy Erdély nagy részét ellepte az árvíz. Kiöntött a Maros, Olt, Küküllő, minden. Kész Apokalipszis volt. Két nap múlva érkeztem haza Bukaresten keresztül Brassóba, mert más irányban nem volt közlekedés. Olyan zsúfoltak voltak a vonatok, mint háborús menekülés idején.

De most már végre vakáció volt. Összeállt a régi nagy csapat és irány a tenger, a hegyek, Szent Anna, szerelmek, csalódások, újra habzsoltuk a szabadságot és az életet.

A kolozsvári táncház létrehozásában én is bábáskodtam, így Széken is jártunk gyakorolni. A másodév már felgyorsult, simán ment a bentlakás lefoglalása. Az első évben a politikai gazdaságtannal Vita Zsigmond gyötört, a másodév filozófiájával pedig Rácz Győző. De neki volt egy jó belátása. Az akkor bemutatásra kerülő Sütő-darabokat *Csillag a máglyán* és *A lócsiszar virágvasárnapja* szívügyének tekintette és küldött tömegesen ezekre, néha még belépőjegyet is adott. Ezeket a színdarabokat végignézhattuk a kolozsvári, vásárhelyi, sepsiszentgyörgyi, szatmárnémeti, nagyváradi, és temesvári színtársulatok feldolgozásában. Végül így állt össze a körkép, így lett teljes az, amit Sütő közölni akart. Tűz hamvasztja el a vakon engedelmeskedők hitét. Visszatér az agyagba az agy, ha meg nem kísérel kilőni a Föld kö-

ré egy gondolatot. Máris vége az önvédelemnek, mihelyt a választás lehetősége megszűnik. Bizony csak por, de nem feltétlenül hamu vagy, ezért kockáztass, mert örömet ad a káprázat is. Hát még ha nemcsak súlytalan rongysárkány vagy sötét lávatűz tör a magasba, hanem nevető tiszta kiáltás.

A kolozsvári könyvtár sok érdekességet rejtett. A magyar könyvtáros nőknek köszönhetően államilag tiltott dokumentumokat is olvashattunk. Kiváló eszköznek bizonyult a vajdaságok korában kialakult balkáni politikai kultúra. A fél évezredes török függőség, a görög kereskedők soraiból származó fanarióta vajdák uralma idején csiszolódott, formálódott ki a sajátos jellegű román politikai mentalitás. A vajdaságokra, később Romániára is jellemzővé vált a határtalan korrupció, a sok rendelet, a sok pecsét és az örökös bizalmatlanság, hatalmat és pénzt szerezni bármi áron! Bizáncban a hazugság és az ügyeskedés erénynek számított. A román politikában – Bizánchoz hasonlóan – az őszinteség ismeretlen fogalom, az érvényesülés eszköze. *„Az ortodox hitű államok, köztük Románia is ugyanebből a diplomáciai iskolából került ki. Ebben a diplomáciában semmi sem volt szent és soha semmit sem tartott maga felett kötelezőnek, ha érdekeik úgy kívánták, mindezt megengedhetőnek vélték. Vesztegettek, ajándékoztak. Aki ismerte Bizánc diplomatáit, tudta, hogy egy szavukat sem lehet hinni. Tudnia kellett, hogy amit mondanak, biztosan nem igaz.”* A román királyságot 1883-tól katonai szövetség kötötte a központi hatalmakhoz, melyek katonai védelmet ígértek egy ki nem provokált (orosz) agresszió esetére. Ennek ellenére a szövetség oldalán Románia – az első világháború kitörése után – nem lép be a háborúba, két évig tartó semlegességét pedig arra használja fel, hogy titkos tárgyalásokat folytasson az ellentáborral. Az első árulásra 1916 augusztusában vetemedik, amikor az oroszok megígérik Erdély Romániához csatolását. A román politikai vezetés – a gyors győzelem reményében – orvul hátba támadja szövetségését, Magyarországot. Ez utóbbi, mivel nem számít a vele 33 éve katonai szövetségben álló Románia katonai offenzívájára, védelem nélkül hagyta a magyar–román határt. Az első napok meglepetése után a magyar és a német csapatok gyors katonai vereséget mérnek az Erdélybe betolakodó román hadseregre, megszállják Bukarestet, a román hadsereg és adminisztráció kénytelen Észak-Moldvába menekülni. Itt az orosz hadsereg támogatásával ideig-óráig megakasztják a német–magyar előnyomulást. Románia fegyverszünetet kér, majd különbékét köt. A központi hatalmat maga mögött tudó Románia kihasználja az 1917-es bolsevik forradalom miatt káoszban vergődő Oroszország helyzetét, és 1918 januárjában megkezdte Besszarábia megszállását. Mindezt akkor, amikor korábban, 1917 nyarán az oroszok súlyos véráldozatok árán védték a román államiságot. Miután a Monarchia 1918. november 3-án letette a fegyvert, a román hadsereg november 10-én parancsot kapott – a nemzet-

közi jog durva megszegésével – Magyarország megtámadására. E balkáni diplomácia eredménye: Románia minden szomszédja rovására terjeszkedhet, és megtarthatja a második Balkán-háború idején szerzett Cadrilatert is. Ernst Hemingway, aki sem magyarbarátsággal, sem románellenességgel nem gyanúsítható, aki még csak nem is volt európai, a román diplomáciát és annak sikerességét így mutatta be: *„A románok bevetésre kész gyors beszélők és történelmi precedensidézők megkapták minden iránybéli szomszédaiknak mindazon területeit, amelyeknek nevét román küldött valaha is kiejtette a száján.”* A bizánci jellegű román diplomácia szószegései, szövetségeseinek elárulása, a félrevezetés, az ámitás, az ígéretetés, a szerződések be nem tartása a háború idején és a békeszerződések előkészítése során olyan színvonalú, amelyre a világtörténelemben kevés példát lehet találni. Az „ügyes” román diplomáciát iskolapéldaként lehetne oktatni! A diplomáciai gerinctelenség mellett a román politikai elit minden eszközt felhasznál a „tisza” Románia megteremtésére. Egyik ilyen eszköz a 18. század végén kiagyalt dákorómán ősiség propagandája. Ennek oktatása a XXI. században tudatos félrevezetés! A szélsőséges nacionalizmus oltárán azonban semmi sem szent! Az ábrándozó nacionalista ködevők számára a „tisza Románia” megteremtésének víziója olyan vágyálom, amelyért képesek feláldozni népük valós történelmének ismeretét is. A nevelés fő célja elhitetni a románokkal, hogy Erdély ősi román föld, így a széles tömegek helyeslése mellett folytathatják az erdélyi magyarság közösségi jogoktól való megfosztását. Napjainkban a felerősödő sovén nacionalizmus a régiósítás bárányának álarcában tör a magyar többségű Székelyföld és a Partium magyarságának szétverésére. A régióátszervezés ismertetése során gyakran elhangzó hazug és pimaszul arcátlan érv, hogy a nagyrégió a székelyek gazdasági felemelését szolgálja. Úgy tűnik, hogy a nacionalista politikai vezetés számára fontosabb a jólétben élő, egyenrangú polgárok demokratikusan szervezett államának létrehozása helyett a román alkotmányokban meghirdetett egységes román nemzetállam megteremtése. Nem akarják észrevenni, hogy a románság milliói a jobb élet reményében – minden mesés történelmet hátrahagyva – Európa-szerte keresik boldogulásukat. Érdekes, ahogy a nagy román író, Ion Luca Caragiale (1852–1912) a *Moftul român* satirikus folyóiratban a korabeli román társadalom nacionalizmusát bemutatja. Ezt olvasva úgy tűnik, a román politikai elit gondolkodásmódja száz év alatt nem változott. Érdemes idézni Caragiale egyik írását: *„Mi, törzsökös románok a nemzeti haladás alapfeltételeiből indulunk ki: a maga nemzetét csakis az szeretheti igazán, aki gyűlöl minden más nemzetet. Valamely nemzetnek nem ellenségei a saját hibái; ellenségei csakis a más nemzetek erényei. Ezért teljesen fölösleges azon törnie a fejét, hogy miképpen küszöbölhetné ki a hibáit és gyarapíthatná erényeit; ennél sokkal hasznosabb tennivalói vannak:*

számon kell tartania más nemzetek hibáit, és becsmérelnie, de még inkább tagadnia azok erejéit. Innen tehát a legszélsőségesebb nemzeti kizárólagosság parancsoló szükségessége.” Lucian Boia professzor úgy látja, egy olyan korban, amikor fel kellene építeni egy versenyképes Romániát, „a románoknak kevesebbet kellene áldozniuk a történeti mitológia oltárán; sem az ősökre hivatkozás, sem a másokra szórt szemrehányás nem lehet hasznukra”. Ugyancsak Boia mutat rá arra is, hogy „a nacionalizmus kibogozhatatlan konfliktusok vállalását jelenti”, célja a más nemzetiségűek „fölötti primátus érvényesítése”. Az elképzelt történelem ismerete a románokat visszafelé és nem előreviszi. Sajnos, ennek szenvedő alanyai vagyunk mi, erdélyi magyarok és székelyek is. Az idegen-, köztük a magyarellenesség alig néhány évtizedes, a Ceaușescu-korban kezdődött. Ez annyiban igaz, hogy csak egy totális államnak, a kommunista parancsuralmi rendszernek volt lehetősége arra, hogy az etnikai arányok gyors megbontásával például a moldvaiak százazreit – a munkaerő ésszerű elosztása címen – betelepítse Erdély magyar és német városaiba. A román nacionalisták – régiósítás ürügyén – jelen pillanatban Székelyföld magyar tömbjét szeretnék felszámolni. Az idegengyűlölet Erdélyben már 1784-ben tömegmészárláshoz vezetett. A Horea nevéhez fűződő „parasztfelkelés” idején elkövetett oktan és embertelen gyilkosságok sokasága ezzel magyarázható. Ez akkor is így volt, ha mögötte az osztrák hatóságok bátorítása állt. A köztudatban a magyarság tömeges lemészárlása azért nem tudatosult, mert a propaganda jellegű tankönyvek, a média a Horea-felkelést mint román szabadságharcot, illetve osztályharcot mutatták be. A román propaganda – a Ceaușescu-korban – eljutott oda, hogy a parasztlázadást a francia forradalom előzményeként tálalta. A valóság tényyszerű feltárása, ismertetése a hivatalos kiadványokban elmaradt. Elfogadható az a vélemény, hogy az osztrák tulajdonú kincstári birtokon élő román parasztoknak valóban volt okuk elégedetlenségre, de itt nem volt magyar nemesi birtok és kizsákmányolás, így a lázadóknek semmi elszámolnivalójuk nem volt a magyarokkal. Ebből következik, hogy az ártatlan emberek legyilkolásának oka: a másság, a más kultúrához, valláshoz tartozás, az intolerancia volt. Ezt támasztják alá a lázadás idején véghezvitt erőszakos ortodox hitre térítések is. A parasztok tömegei közt működő bandák dühe egyértelműen magyarellenos volt. A jeles román történész, Nicolae Densusianu így ír: „nem kímélték uraik asszonyait, sem gyermekeit, és ugyanúgy végezték ki feudális uraikat, mint azokat is, akiknek egy jobbágyuk sem volt. A lázadás nemcsak a nemesek, hanem az összes magyarok ellen irányult.” Nem véletlen tehát az, hogy az 1940-es években a legionárius mozgalom egyik hőséneke épp Horeát szemelték ki. Róla mint „a nemzet egyik nagy” védnökéről beszélnek, aki még a másvilágról is örökdió népe fölött. Horeáért „ma is növekszik a tölgyfa az Érchegeységben”. Nem véletlen, hogy

Erdély magyar városaiban az utcanevek tucatjai hirdetik a három parasztvezér nevét. Az idegengyűlöletre utalnak az 1848/49-ben elkövetett tömeges magyarirtások, -mészárlások is. Az intolerancia a román vajdaságok körében is tetten érhető. A két évvel Moldva és Havaselve egyesítése előtt összehívott ideiglenes országgyűlésen, 1857-ben Mihail Kogălniceanu 52 pontban foglalta össze azt a beadványt, amelyben a nem ortodox polgárok jogainak biztosítását kérte. Az idegengyűlölet folytatódott az Egyesült Fejedelemség megteremtése (1859) után is. Az 1866-os román alkotmány, amely az 1835-ös belga alaptörvény mintájára készült, a nem keresztény lakosságnak, a zsidóknak némi engedményt adott ugyan, de megőrizte annak kirekesztő jellegét. Azokban a városokban, ahol a zsidó lakosság többsége élt, a jelentéktelen könnyítések is tömegtüntetésekhez, sőt, pogromokhoz vezettek. Amikor az Egyesült Fejedelemség kivívta függetlenségét, az 1878-as Berlini Kongresszus arra kötelezte, hogy a zsidó lakosságnak állampolgári jogot adjon. Ez vonatkozott a Románia által bekebelezett Dobrudzsában élő mohamedánokra is. E kérdés azonban hosszú évtizedekig nem oldódott meg, ezért a nyugati hatalmak és az Amerikai Egyesült Államok is kénytelen volt többször is tiltakozni (1872, 1902). Ha hoztak is némi engedményt a román alkotmányban, törvényhozásban, az a külföldnek szólt, a belföldi alkalmazás mindig a politikai erőviszonyok szerint alakult. A nemzetiségek erőszakos asszimilációja a vajdaságokban – az anyanyelvű iskolák hiánya miatt is – teljes gőzzel haladt előre. Csak román nyelven működő intézmények alakulhattak. Így például Halasfalván (Hălăușești) rendházat, Szabófalván (Săbăoani) román tannyelvű egyházi iskolát alapítottak. A román állam azonban nemcsak az iskolákat, de az óvodákat is román tannyelvű intézményként működtette. Ennek élharcosa Spiru Haret közoktatási miniszter volt. Romániában 1911-ig 168 óvodát létesítettek, melyből 133-at a moldvai magyarok és a dobрудzsai bolgárok lakta településeken. Nem kell csodálkozni, hogy az említett miniszter 1897. április 22-i körrendeletében – a hazafias nevelésre – így biztatta a néptanítókat: *„Legyenek azon, hogy a gyermekek történelmünk eseményeit sokkal többre becsüljék, mint a más nemzetekét (...), higgyék, hogy a román nemzet a legvitézesebb és a legelőkelőbb minden nemzetek között. Ne féljenek attól, hogy túlzásba esnek, sőt, mentől tovább mennek, annál jobb lesz.”* A moldvai iskolákban a magyar gyermekek még tantárgyként sem tanulhatták anyanyelvüket, s még az egyházi ceremóniákon sem használhatták. A magyar embert román nyelven keresztelték, eskették és temették el. Az 1884-ben megszervezett jásvásári római katolikus püspökséghez tartozó magyar falvakba is csak románul tudó papok kerülhettek. Ennek biztosítására indítják 1886-ban Jásvásáron a román tannyelvű papnevelvét. Történik mindez akkor, amikor a püspökség híveinek elsöprő többsége magyar. Moldvában a század végén

már egyetlen római katolikus pap tud magyarul, de a püspök neki is megtiltja a magyar mise tartását, miként azt is, hogy híveivel magyarul beszéljen. Megállapítható, hogy az 1881-ben megszületett román királyság már létrehozása pillanatától rálépett a „tisztá” Románia megteremtésének útjára. Összehasonlításképp: Magyarországon (Erdélyben) a román papság nyolcvan százaléka nem ismeri az államnyelvet, a magyart. Amíg a moldvai magyaroknak egyetlen anyanyelvű iskolájuk sincs, addig Erdélyben a magyar állam a román tannyelvű iskolák ezreit működteti, melyek állami támogatásban is részesülnek. Amíg 1914-ben Magyarországon minden 1016 román tanulóra jutott egy román tannyelvű iskola, addig a szabad Romániában 1418-ra. Túlzás nélkül állítható, hogy a román nemzetiségpolitikát még összehasonlítani sem lehet az Osztrák–Magyar Monarchiáéval, sőt, az sok szempontból még az oroszországit is lekörözte. A román nemzetiségpolitika eredménye az idegengyűlölet újratermelése. Ezt éltük át Kolozsváron.

A húszadik század civilizált embere teljesítménye nagyobb hányadát arra használja, hogy elvárásokat elégítsen ki. Ezek kielégítése társadalmi komfortjának az alapja. Konfliktus akkor keletkezik, ha valaki nem tesz eleget az elvárásoknak. Ilyen esetben az illetőt a hatalom a kezébe veszi. Így járt Meister Róbert, Rácz Győző tanársegédje. Jött velünk kávézni, ahol akárcsak a szemináriumokon merészen elítélte ezt a rendszert, beszélt olyan filozófiáról, amit nem volt szabad említeni, tanítani stb. Egy fél év alatt vele olyan dolgokat lehetett tanulni, amit 20–30 év múlva értett meg igazán mindenki. Az értelem és a tudomány a népek életében az idők kezdete óta mindig másodrendű és csak kisegítő szerepet játszott és fog is játszani az idők végeztéig. A népeket más erő alakítja ki és mozgatja. Ez annak a transzcendens vágnak az ereje, hogy eljussunk a végekhez, ám egyidőben tagadjuk is ezt. Istenkeresés!

Egy nép létének a célja, a saját istenének a keresése, és az őbenne, mint az egyetlen igaz istenben való hit. Az isten az egész nép összetett személyisége elejétől a végéig. Sohase fordult elő, hogy különböző népek egy közös istene legyen. A nemzeti jelleg megsemmisülésének a jele az, ha az istenek kezdenek közössé válni. Ekkor fokozatosan elhalnak az istenek és a beléjük vetett hit is, magukkal a népekkel együtt. Minél erősebb egy nép, annál sajátosabb az istene. Szörényi Levente Koppánya ezért énekeli: *nem kell olyan isten, aki nem tud magyarul*.

Az értelem sohasem tudta meghatározni a rossz és a jó kategóriáját, ezért mindig összekeverte. A tudomány pedig erőszakos megoldásokat adott. Különösen kitűnt ebben a féltudomány, az emberiség legfőbb átka. A féltudomány olyan zsarnok, amelynek megvannak a maga papjai és rabszolgái, olyan intézmény, amely előtt még maga a tudomány is reszket, és szégyenletesen mindent ráhagy. Meister Róbert jóslata bekövetkezett.

Egyre forróbb lett a másodév. Ceaușescu átkeresztelte Kolozsvárt Cluj-Napoca-nak. Féltudomány! A kor fizetett nyalósain kívül láthattunk olyan diákot és tanárt is, aki még csámcsogott is. Hm! Mi meg így kezdtünk köszönni: *Jobb Napocat!* Na, de a lényeg: Vajdahunyadra jött az Omega együttes. Egész Kolozsvár ide vonult ki, hisz közelebb volt, mint Ploiești, vagy Bukarest, mert az Omegát más magyar városba nem engedték koncertezni. Életem legszebb koncertje volt, hisz az Omega ifjú korom kedvelt együttese, az összes dalát tudtam gitározni is. A tömeg együtt énekelt a zenekarral.

*Mikor nagyon egyedül vagy
Lehull hozzád egy kis csillag
Hófehér gyöngyök vezessenek
Mint jó vándort fehér kövek*

*Igen, hív egy gyöngyhajú lány
Álmodtam, vagy igaz talán
Rám vár gyöngye mögött
Ég és föld között*

Ráadást ráadás követett, a villanyoltogatás után se akart a tömeg oszlan. Ekkor a híres milícia tömegoszlatásba kezdett a *békés módszerével*. Gumibotjokkal én is olyan kettőt kaptam a hátamra, hogy egy hét múlva is hepehupás volt az ingem. De végül éjfélkor sikerült Kóbor Jánossal aláíratnom az egyik lemezüket. Ez még egy másik erekle.

Egyszer hazautaztam, és ledöbbsentem, hogy a Tatrag-völgyében 1975-ben megépült a vízduzzasztó. Víz alá került sok-sok gyermekkori élmény. Olyan volt, mint Ada-Kahle a dunai török sziget eltűnése. Egykor a vízduzzasztó helyén volt egy katonatemető az első világháborúból. Mikor kicsi gyerek voltam, apám lovas szekerekkel mindig a temető mellett mentünk el. Megálltunk, apám mesélt egy-egy háborús történetet, én olvasgattam a neveket, és minden sírra helyeztem egy szál virágot. Állítólag, a temető tartalmát kivitték a völgy oldalába és oda temették el újra. A Moldvából hozott olcsó munkaerő itt lakott barakkokban, a munkálat végeztével nem akartak visszamenni Moldvába, inkább beházasodtak a garcsini cigóniába. Utcánk a Hétforrásból kapta a harapni valóan friss, üde ivóvizet, de sajnos a mi vízhálózatunkat összekötötték a duzzasztóval, és azóta csapnivaló a mérreg drága csapvíz. Az első világháború előtt a hétfalusi magyarság pénzén megépült a Tatrag-völgyi villanytelep, ami a lakosságtól kapott pénz ellenértékeként 20 évig ingyen kellett volna szolgáltatassa a villanyáramot. Az új birodalom ezt se vette figyelembe, mindent elkobozott. Egyre több tömbház épült, egyre több volt az idegen a túlszűfolt buszokon, a közlekedés borzaszó volt. Alig vártam, hogy visszamenjek Kolozsvárra.

A másodév utáni vakációban az egy hónapos kötelező praktikát Brassóban kellett letölteni a Sztás utcai klinikán. Fehér köpenyben az orvosok mellett sok érdekességet tapasztalhattunk. Egy ilyen eset egy életre maradt emlékezetemben. Egy asszony eljött a nőgyógyászhoz ölében az egyéves gyermekével, és így szól:

– Doktor úr, óriási bajban vagyok és nagyon nagy szükségem, lenne a segítségére. A gyermekem még nincs egy éves, és megint terhes lettem. Nem akarok ilyen közeli korú gyerekeket.

– Rendben, mit szeretne tőlem?

– Azt szeretném, hogy szakítsa meg a terhességemet, nagyon számítok Önre.

Az orvos gondolkodóba esik, majd így szól:

– Azt hiszem, van egy jobb megoldás, ami az Ön számára is kevésbé veszélyes.

Hogy ne kelljen egyszerre két kisbabára vigyáznia, öljük meg azt, amelyik az ölében van most. Így tudna egy kicsit pihenni, mielőtt a másik megszületik. Ha meg akarjuk ölni az egyiket, mindegy melyik az. Az Ön testére semmi veszélyt nem jelentene, ha az ölében lévő babát választaná. A hölgy elszörnyedt.

– Na de, doktor úr! Milyen szörnyű! Megölni egy gyereket, az bűn!

– Szerintem is, – mondta az orvos, de nekem úgy tűnt, ez Önnek nem probléma, és azt gondoltam, akkor ez a legjobb megoldás. Az orvos elmosolyodott, érezte, érthető volt az álláspontja. Sikerült meggyőznie a mamát arról, hogy nincs különbség aközött, hogy egy már megszületett gyereket ölnek meg, vagy azt, aki még az anyaméhben van. A bűn ugyanaz!

Nekem abban az időben hosszú hajam volt, de nem a divat miatt. Meggyőződésből, nonkonformizmusból. Már a középiskolában a hajam hosszabb volt a megengedettnél, de ezt elnézték nekem a sokrétű tevékenységem miatt. Az ősi csángóknak is hosszú hajuk volt. Egyetemista koromban viszont a göndörség mellett néha derékig érő volt a hajam. Orbán Béla tanár úr Descartes-nek is hívott emiatt. Ha szemináriumáról véletlenül hiányoztam, rögtön kérdezte: *Hol van Descartes?*

Az anya fogalma családukban szent volt, de a *múzsába* mindig szerelmes voltam, már óvodás korom óta. A XI. és a XII. osztályban már komolyabb volt a szerelem, de az első tartósabb kapcsolat másodéves koromra esett. Aztán újabbak jöttek – mentek, az emlékek maradtak. Minden volt szerelmemnek megköszönöm azt is, hogy általuk emberileg is gazdagabb lettem. Nősülés közelbe harmadéves koromban kerültem, amikor egy művész lánynak udvaroltam. Tökéletesnek lenni kellemetlen. A nők hibáinkért szeretnek, mi meg nem azt szeretjük igazán, akitől boldogságot várunk, hanem akit boldoggá akarunk tenni. Aki szeret, szolgál, akit szeretnek, uralodik. A szerelemben csak az győzhet, aki megfutamodik. Lehet, hogy csak egy ember vagy ezen a világon, de valakinek te jelentheted magát a világot.

Csalódní kell, hogy boldogok lehessünk, gyűlölni tudni, hogy újból sze-
ressünk. Kell tudni haragudni, zokogni, sírni, valakit megunni, majd vissza-
hívni. Csalódní kell százszor, csalódní ezerszer, hogy boldogok lehessünk
egyetlen egyszer. Igaz, hogy az egyetemi évek után értettem és éltem meg
Oriah Hegyi Álmodó indián törzsfőnök következő sorait: „Nem érdekel, mi-
ből élsz. Azt akarom tudni, mire vágysz, és hogy szembe mersz-e nézni vágya-
iddal. Nem érdekel, hány éves vagy. Azt akarom tudni, megkockáztatod-e
hogy örülnék tűnj szerelmeidért, álmaidért, és azért a kalandért, hogy élet-
ben vagy. Nem érdekel, milyen bolygók keringnek a holdad körül. Azt akarom
tudni, hogy elérted-e már fájdalomaid középpontját, hogy megnyitottak-e már
az élet csalódásai, hogy összezsugorodtál és bezárkóztál-e már a félelemtől,
hogy érhet-e még fájdalom. Azt akarom tudni, hogy elfogadod-e a fájdalma-
mat és fájdalmadat anélkül, hogy elrejtene, vagy mindenképpen megváltoz-
tatni akarnád. Azt akarom tudni, tudsz-e örülni nekem és Önmagadnak, hogy
tudsz-e vadul táncolni, az extázistól megrészesülve anélkül, hogy figyelmez-
tetnél bennünket, legyünk óvatosak, reálisak, és emlékezzünk emberi mivolt-
unk korlátaira. Nem érdekel, igazat beszélsz-e. Azt akarom tudni, hogy
mersz-e csalódást okozni másnak, hogy hű maradhass Önmagadhoz. Hogy
elviseled-e a csalódás vádját anélkül, hogy megcsalnád saját lelkedet. Azt
akarom tudni, hogy hűséges vagy-e, s ezáltal megbízható. Azt akarom tudni,
hogy látod-e a szépséget akkor is, ha nem mindennap pompázik és hogy, tudod-
e Isten jelenlétéből merítetted életed. Azt akarom tudni, tudsz-e a kudarcaimmal
és kudarcaiddal együtt élni, és a tóparton állva mégis az ezüst Hold felé kiálta-
ni: Igen! Nem érdekel, hol élsz, és mennyi pénzed van. Azt akarom tudni, fel
tudsz-e állni a kétségbeesés és fájdalom éjszakája után, megviselten, sajgó se-
bekkel, hogy gyermekeidnek megadd mindazt, amire szükségük van. Nem ér-
dekel, ki vagy és hogy kerültél ide. Azt akarom tudni, állsz-e velem a tűz köze-
pébe, és nem hátrálsz-e meg. Nem érdekel, hol, mit és kitől tanultál. Azt akarom
tudni, mi ad neked erőt belülről, mikor már kint minden másnak vége van. Azt
akarom tudni, hogy tudsz-e egyedül lenni Önmagaddal, és hogy igazán szerez-
ted-e azt a társaságot, melyet üres óráidra magad mellé választottál.”

Egy ember a tengerparton sétálva belebotlik egy palackba. Felveszi,
kihúzza a dugót. Abban a pillanatban feltornyosul előtte egy dzsinn. A
dzsinn lenéz rá, és így szól:

– Ember megszabadítottál a rabságomból. Úgy szokott lenni, hogy cse-
rébe teljesítem három kívánságod, de most rohanok, úgyhogy csak egyre
van időm. Emberünk elgondolkodik, és így szól:

– Mindig arra vágytam, hogy eljussak Hawaii-ra, de félek a repüléstől,
és nem bírom a tengeri utazást sem. Nem tudnál egy hidat építeni Hawaii-
ra, hogy kocsival mehessek.

– Micsoda? – hördül fel a dzsinn.

– Hiszen ez lehetetlen! Képzeld el, hogy mekkora szervezés kellene
hozzá! Aztán óriási pillérek, amelyek leérnek a tenger fenekéig! Gondold

meg, mennyi beton meg acél kellene hozzá! Ez aljas ötlet. Kívánj valami mást! Na jó, mondja a fickó, és töri a fejét valami tényleg jó kérésen. Végül kiböki: Tudod, én négyszer házasodtam és váltam. Mindegyik feleségem azt mondja, hogy nem törődtem eleget vele, nem értettem meg és érzéketlen vagyok. Új életet szeretnék kezdeni. Szeretném tudni, hogy mit érez egy nő, mi jár a fejében. Érteni szeretném, miért sír. Meg akarom érteni, hogy mit akar valójában, amikor egy szót sem szól. Szeretném tudni, hogyan lehet a nőket igazán boldoggá tenni. A dzsinn ránéz, és így szól:

– Két- vagy négysávós hidat akarsz?

Végül, mindig azt a nőt kerestem, akinek a következő dalt el tudjam énekelni, és ő vissza is tudja énekelni legalább 1 mm-el magasabb átélési frekvencián:

*Mikor nem vagy itt, az éhes idő
Mint egy szörnyeteg, úgy kúszik elő.
Eszi a szívemet, az agyamig rág,
Leköti kezeimet és nem megy tovább.*

*Gyere vigyázz rám, terítsd rám a szíved!
S én éppúgy szeretlek majd, mint a kisgyerekek.
De ha már nem figyelsz rám, olyan gonosz leszek,
Akár egy égő seb, nagyon fogok fájni neked!*

*Mindig úgy szeress, mindig úgy szoríts, hogy a halálom legyél,
Csakis benned, és csakis általad létezhessek én!
Ez is véres küzdelem, hogyha kell a győzelem,
Olyan bátor légy, és olyan erős, hogy add meg magad nekem!*

*Bánat szaggat szét, ha nem vagy velem,
És én már mindenben kételkedem.
Vágtató vad folyók ragadnak el,
És hiéna nappalok tépik az életem.*

*Mindig úgy szoríts, mindig úgy ölelj, hogy elpusztítson a vágy
Aztán emelj fel a szívedig, testem a véred járja át
Ez is harc és küzdelem, veled vívott, ellenem,
Olyan konok légy, hogy bukj el értem, ha kell a győzelem!*

*Mindig úgy szeress, mindig úgy szoríts, hogy a halálom legyél,
Csakis benned, és csakis általad létezhessek én!
Ez is gyönyörű küzdelem, hogyha kell a győzelem
Győzz le engem úgy, hogy legyőzötten add meg magad nekem!*

(Piramis: Emelj fel a szívedig)

Egyetemista éveim alatt az élvonalat tartottam, de másodéves koromban volt a globális maximumom. Albu Monica 10-es átlaga után, én következtem egy kilences miatt. Eredményeim alapján el akartak küldeni a Szovjetunióba, a Lomonoszov Egyetemre. A nyári vakációban az orosz nyelvet is elkezdtem tanulni a kiutazás reményében. De végül Bukarest elszabotálta előlem ezt a lehetőséget. Még volt egy más lehetőség is. Bukarest mellett, Kolozsváron is működött egy Matematika Kutató Intézet. Alexandru Lupaş (Arad, 1942. január 5. – Szeben, 2007. augusztus 14.) kutató látva az eredményeimet, többször elvitt az intézetbe, és szerette volna, ha kutató pályát választok. Hát ezt én is szerettem volna, nagyon tetszett nekem is. De a mindent tudó hősi pártvezérünk részben Zoe lánya kalandjai miatt, részben azért mert túl sok kisebbségi dolgozott e két intézetben, beszüntette őket. Két pad közt a székre estem. Fájt a Lomonoszov egyetem, így csak a zene maradt. Elsőéves koromban megtanultam hegedülni, és furulyán játszani. Így a bentlakásban megalakult az együttesünk is. Feigi Tibor (most Németországban él) gitározott, én hegedültem és Virányi Sanyi (most Budakalászon él) furulyázott. Minden születés- és névnapot megünnepeltünk, és nemcsak. A 49-es szobában laktunk, és írtam egy dalt, ami úgy kezdődött, hogy: *49-esek vagyunk, nagy a honvágyunk...* A szövegét felragasztottunk ajtónk belső részére. Egy nap eltűnt a vers. Egyszer aztán minket hívtak, hogy miféle politikailag nem megfelelő éneket énekelünk. Mi azt mondtuk, hogy az egy Petőfi vers. Jó akkor keressük meg a kötetben, és vigyük oda nekik. Mi azóta is keressük, és a dolog részükről is ennyibe maradt. Akkor jöttünk rá, hogy beépített egyetemisták vigyáznak egészséges szellemi fejlődésünkre.

A Második Világháború előtt a németek és a szovjetek éppen aláírták a Molotov-Ribbentrop paktumot Lengyelország felosztásáról. Az ezt követő fogadáson Molotov elvtársnak nagyon megtetszik a németek titkárnője, úgyhogy oda is ül mellé és tölt a hölgynek egy pohár pezsgőt. A hölgy elmosolyodik és megissza a pezsgőt. Molotov elvtárs megint tölt és megfogja a nő térdét. A hölgy megint elmosolyodik és megissza a pezsgőt. Molotov elvtárs megint tölt egy kis pezsgőt és keze följebb csúszik a hölgy combján. A hölgy megint elmosolyodik, megissza a pezsgőt, majd odahajol Molotov elvtárshoz és a fülébe súgja:

– A szeme se rebbenjen meg Molotov elvtárs, amikor a tökömhöz ér, nehogy lebuktasson! Szergej vagyok a szovjet hírszerzéstől!

1976 decemberében megengedték a Locomotiv GT együttes koncertturnéját. Egyetlen magyar város ahová beengedték az Nagyvárad volt. Egész Erdély oda zárandokolt. Mi is ott voltunk az élvonalban, mert a nagyváradi Karácsony Elemér és Szilágyi György évfolyamtársaink jó helyre vetették a jegyeket. Fergeteges koncert volt, a régi LGT-ből hiányoztak: Barta Tamás (1948. július 7. – 1982. február 18., ex-Hungária, aki nemrég disszidált Los Angelesbe, ahol olyan abszurd halála volt mint John Lennonnak),

helyette Karácsony János (ex-Generál) játszott, hiányzott Laux József, aki helyett Szekeres Gábor dobolt, és hiányzott Frenreisz Károly (ex-Metro), aki helyett Somló Tamás gitározott. Rá egy évre, 1977-ben még egyszer koncertezett nálunk az LGT, de bekövetkezett egy botrányos jelenet a bukaresti Ceaușescu-palotában, és a már-már tettelegesséig fajuló vita a helyi bőrkabátosokkal. A következmény: külügyminisztériumi jegyzékváltás és az LGT kitiltása Romániából.

*Valaki mondja, meg hogyan kell élni
Apám azt mondta, ne bánts más
Valaki látta, hogy bántottalak már
Valaki látta, hogy bántottál
Valaki mondja, meg miért vagyunk itt
Anyám azt mondta, hogy boldog légy
De anyám azt nem mondta miért nem e földön
Anyám nem mondta mondd, mond, miért*

Mi maradtunk, és visszatértünk a matematikához. Sokat olvastunk, és a szakmánkkal komolyan foglalkoztunk. Állandóan jártunk könyvtárba, régi könyvekhez is hozzájutottunk, nem tudtunk betelni a sok információval. Leírhatatlan az az érzés, amikor Brassai Sámuel (1880–1897), Martin Lajos (1827–1897), Vályi Gyula (1855–1913), Gergely Jenő (1896–1974), T. Tóth Sándor (1913–2007), Kovács Kálmán (1911–1984) könyveit megfoghattuk, és olvashattuk. Dan Barbilian (1895–1961) könyveit itt vettem először kézbe, itt ismertem meg a Barbilian-tereket, itt értettem meg, hogy a mértan és a vers komplementáris két világ. Következett Solomon Marcus analízis világa, ami szintén kapcsolatot teremtett az irodalommal. Évekkel később személyesen is megismertem, és vitatkozva átnézte a matek-irodalom kapcsolatáról írt cikkeimet.

A filozófiában is kerestem a matematikai modelleket. A teremítő társadalom felé akkor mehetünk együtt, ha az alapfogalmaink közősek. Ez viszonyponot nyújt az ezekre épülő döntések, elvek, cselekedetek értelmezéséhez. Sors, az amit erre az életedre vállaltál. Élet, lényed tevékeny jelenlétben töltött része a fizikai valóságban. Lényed, teljes önvalód, nem más mint Te magad mindenestül. Nem csak az itt és most látható emberi részeid. Válasz arra, hogy: ki vagy? Jelenlét, egy viselkedésforma. Az az állapot-folyamat, mely során folyamatos kapcsolatban vagy Lényed egészével, és e kapcsolatból származó tudás szerint cselekszel. Kapod a jelet, és adod is tovább. Jel-en vagy. Ez az üzenet, amit mások számára hordozol a teremítő társadalom felé haladtodban. Igazság, mindenkinek van igaza. A kérdés, hogy mennyiben tér el Isten Igazától. Egység, egyensúly test-lélek-szellem között, melyben harmóniába kerül a fizikai realitás, másoknál: paradigma-váltás. Szent, az, aki döntéseit aláveti jelenlétének, és az egység létrejöttét szolgálja a legszabadabb módon. Ha kell, belehal, de csapdába nem esik.

Szabadság, csak azt teszed, ami másnak is jó. Minden, amit teszünk hullámokat vet a térben és visszaszáll a fejünkre. Ha csak olyat teszel, ami másnak is jó, akkor csak jó száll vissza a fejedre. Csapda, a fizikai valóság és az emberi beleegyezés eszközei arra, hogy eltérítsék lényed a sorsodtól. Jó ezeket ismerni. Döntés, jelenlét és csapdáid által formált tér. Döntési középpont, bennünk van. Nem okolhatunk senkit egyes dolgok bekövetkeztéért. Amikor épp ilyet teszünk, olyankor épp elfelejtjük, hogy valamit rosszul csináltunk. Hit, vágyakozás és törekvés valami ismeretlen felé. Ezért előbb inkább légy jelen, aztán higgy másokban. Így tudni fogod, hogy kiben. Tudás, alkalmazott ismeret. Bölcsesség, alkalmazott ismeretből származó tapasztalat. Tér, emberi döntések által formált valóság, melyet a benne élő lények (értsd: lényed és másokéi) döntései alakítanak. Idő, emberi döntések következményeinek mértékegysége.

Kolozsváron bombasiker volt Gabriel Garcia Marquez *Száz év magány* című könyve. Egy hét alatt mindenki elolvasta. A reggeli kávénál a Mamaia-ban kezdtük a könyv megbeszélését. Megvettünk egy láda sört és felmentünk valakinek a lakására, itt meg vitatkoztunk, értelmeztük és újravitattuk a könyvet. Itt, és így tanultuk meg azt, hogy hogyan kell egy könyvet olvasni és értelmezni. Hasonlóan történt egy-egy jó színdarab után is. Ezeket a lehetőségeket, ezt az infrastruktúrát abban az időben csak Kolozsvár tudta biztosítani. A szépség csodálatos és különös valami, amit a művész hív életre a mindenség káoszából, lelki vívódások és gyötrelmek között. És nem adatott meg mindenkinek, hogy felismerje. Hogy megértse az ember, át kell élnie a művészet élményeit. Dallam a szépség, amelyet a művész énekel nekünk, és hogy a dallam visszhangozzék a szívünkben, ahhoz tudás, fogékonyság és fantázia kell.

Megmondom a titkát, édesem a dalnak:

Önmagát hallgatja, aki dalra hallgat.

Mindenik embernek a lelkében dal van,

és a saját lelkét hallja minden dalban.

És akinek szép a lelkében az ének,

az hallja a mások énekét is szépnek.

(Babits Mihály: Az ifjú király; III. rész: A vihar)

A Mamaia-kávézó egy igazi filozófiai központ lett. Rengeteg bölcsesség hangzott el, néhányat a füzeteim megörökítettek. Az élet szakadatlan küzdelem: délelőtt az éhséggel, délután az álmosággal. Ha javulni látod a dolgokat, akkor valami fölött elsiklottál. A nőknek csakis a belső értékek számítanak. Pl. klíma, bőrrülés, világított piperetükör, dönthető ülés stb. A halász azért megy ki a tóra, hogy halat fogjon, a horgász meg azért, hogy ne legyen otthon. A hisztéria alattomos betegség! A nő kapja meg és a férfi hal bele! A nyúl az egy igazi jellem. Ott ül a fűben, de akkor sem szívja! Azt mondják, elmebajban szenvedek. De én nem szenvedek, élvezem minden

percét. A munkahely olyan, mint a sakk. Ha alacsonyabb beosztásban vagy, akkor csupa paraszt vesz körül és járatsz gyalog. De ha előléptetnek, akkor egyből mindenki téged akar leütni. Vagy sokat keresel, vagy sokáig! Olyan nincs, hogy valami nem sörnyítő! Alkoholista az, aki annyit iszik, mint mi, csak ellenszenves. Mindig a főnök végzi a feladat oroszlánrészét: üvölt. Attól, hogy valakit nem értenek meg, még nem művész! Amiből lek-várt lehet főzni, abból pálinkát is. Az emberi hülyeségnek csak alsó határa van. A processzorok füsttel működnek. Ha kijön belőlük a füst, nem mű-ködnek tovább. A munka azoknak való, akik nem tudnak horgászni. Az áram alatt lévő alkatrész ugyanúgy néz ki, mint amelyik nincs áram alatt. Csak más a fogása. Azért van a vonaton két mozdonyvezető, mert ott akko-ra a zaj, hogy egy ember el se tudná viselni! Az élet attól szép, hogy bármi megtörténhet. És attól pocsék, hogy meg is történik. Ha olajos lesz a kezed, akkor elkezd viszketni az orrod. Optimista az, aki azt hiszi, hogy a légy a szobában a kijáratot keresi. A törhetetlen játékok legfőbb haszna, hogy ezekkel kiválóan össze lehet törni minden mást. Az élet előttem áll, és nem látok tőle semmit. Statisztikailag bizonyított: a válások 100%-a házassággal kezdődik.

Unalmas órákon irodalommal is foglalkoztunk, érdekes szójátékokat szerkesztettünk. Tele volt a füzetünk ilyenekkel. Aggregénység ~ nőnkívü-leti állapot. Udvarlás ~ testi mese. Szalonnasütés (k)éjjel ~ parázsnálkodás. Kikapós férj ~ csalárd apa. Aki két nő között ingázik ~ bicsajozik. Elnyo-mott férjek lázadása ~ papuccs. Elfajzott jövőendő ~ utókorcs. Ledorongolás ~ érvverés. Bérgyilkos előre felvett fizetsége ~ lelőleg. Felütéssel kezdődő énekeskönyv ~ dalbumm. Énekesek dicsőítése ~ sztárnyaló dallamok. Népi mosószer ~ foltklór. Öreg zseni ~ ősztehetség. Humorista ~ élcsportoló. Trehányság filozófiája ~ hanyagelvűség. Kábítószerekek orvosa ~ drogtor-úr. Divat felett álló ~ trendkívüli. Rossz törvény beiktatása ~ hatályballé-pés. Harakiri ~ köldöklés. Szimbolizmus ~ jelképzelés. Megtalált okosság ~ bölcslelet. A nagy körút eszmeisége ~ lélekbulvár. Bádogos munkát végző szomorkás pap ~ pléhbános. WC-pletyka ~ klotyogás. Törpe szakács ~ gasztrognóm. Vérszopók jobbról is, balról is ~ kétkullancsos politika. Kö-vérség eltemetője ~ zsírásó. Elfagyasztás ~ hideggyógyászat. Jó célra ösz-szekoldult pénzösszeg ~ kalapítvány. Titokban költött vers ~ íróasztal fió-ka. Főhumorista ~ élcmunkás. Elnöki lakosztály ~ prezidencia. Szurdok-völgye papi méltósága ~ kanyonok. Szülésznők országa, látszólagos hata-lommal ~ bábaállam. Ételén át nyújtott gunyoros meglepetés ~ kajándék. Bádogmunka megszervezése ~ horganyizáció. Fehérjéből szótt vérkép ~ hemoglobelin. Sokat susogó sikkes fafajta ~ cserfess. Piszkos étkezde ~ kosztfészek. Kőbe vésett katonai alapszabályzat ~ tisztparancsolat. Amikor a jókedvet takargatják ~ lelkendőzik. Úrkutatás hitvallása ~ Mars poetica. Remete a társasági életben ~ magánykívül van. Amikor a kőműves szerel-mes lesz a falába ~ belehabarcsodik.

A középiskolás koromban elküldött cikkeimet kezdték a szaklapok közölni. A *Matematikai Lapok* 2/1976-os száma az *Egyenlőtlenségekről* cikket közölte.

1976. április 9–10. között zajlott az egyetemi hallgatók tudományos szessziója, ahol a második díjat kaptam a következő dolgozatokkal: 1) *A H-terek homotopikus tulajdonságáról* (tudományos vezető Dr. Marian Țarină előadótanár), 2) *Rekurrens sorozatok alkalmazása a diofantoszi egyenletek elméletében* (tudományos vezető Dr. Maurer Gyula előadótanár), 3) *Közeppek közötti egyenlőtlenségekről* (tudományos vezető Dr. Maurer Gyula)

A harmadéven Kulcsár Tibor tanította a lélektant. Ez egy igazi élmény volt számunkra. Gyönyörű előadásai voltak. A módszereit egy életen át alkalmazzuk. Ezt vele legalább négy éven át kellett volna tanuljuk. Harmadéven a pedagógiát Lászlóffyné tanította, a pedagógiai gyakorlatot a Brassai Sámuel Líceumban végeztem, Boda Károly szakmai irányítása mellett. Tőle sokat tanultam. Itt próbáltam elindítani az Erdélyi Magyar Matematikaversenyt. Évfolyamtársaim más kolozsvári iskolában is tanítottak, nekik is odaadtam a feladatsorokat, de végül ezt több iskolában zajló felmérőnek nevezték, amire azt mondtuk, hogy szüksége volt a Matematikai Lapoknak. Korai volt még, nem volt kialakulva az infrastruktúrája.

Megjelent a *Revista de Matematică din Timișoara* 2/1977-es számában a *Polinom egyenlőtlenségekről* cikkem, ami a Huygens egyenlőtlenséget általánosítja. Kezdtem magam *matematikusnak* érezni. Volt ott az egyetemen egy szűk csoport, amelybe a fentebb említetteken kívül Sándor Jóska, Kassai Gabi is tartozott, de lejárt ide Temesvárról Titu Andreescu is. Ők, már akkor komoly matematikával foglalkoztak, idővel híres matematikusokká váltak.

A tudományos szocializmust Sebestyén tanította, csak mi már nem vettük komolyan. 1977. március 25-én meghalt Bencze Anna nagymamám. Temetése megviselt. Az ember egy napon rádöbben arra, hogy az életben igazán semmi sem fontos. Sem pénz, sem hatalom, sem előrejutás, csak az, hogy valaki szeresse őt igazán. Vártam a nyári vakációt, amikor megbeszéltük nagymamámmal életének a megírását. Barcaság és családom fontos adatait veszítettem így el. Mindig mesélte, hogy gyerekkorában a csernátfalusi iskola homlokzatára fenyőágakból ki volt írva, hogy: *Ezer esztendeje annak, hogy a magyarok itt laknak. Most akarják kiirtani, kiirtani, de az Isten a Jó Isten nem engedi*. A harmadévet már untam. Szerettem volna, ha a tanárok békén hagynak és járhatok a saját utamon. Minél önállóbb szerettem volna lenni.

Maurer tanár úrnál államvizsgáztam, és a dolgozat címe *Egyenlőtlenségek algebrai struktúrája* volt. Mivel a dolgozatot gépelve kérték, szóltam a tanár úrnak, hogy én tudok gépelni, de nincsen írógépem. Akkor elküldött a negyedében lakó ismerősehez, aki ilyen dolgozatokat gyorsan és jól gépelt. Ő gépelte Szilágyi Domokos verseit, írásait is. Általa találkoztam újra a költő

szellemével, hisz a földi világban már halott volt. Szintén ő mesélte, majdnem suttogva a költő utolsó éveit, napjait.

A Matematikai Lapok 7/1977-es számában megjelent a *Matematikai jegyzet* cikkem. 1977. május 13–21. között a kutató diákok tudományos szesszióján a harmadik díjat nyertem a következő dolgozatokkal: 1) *Egyenlőtlenségekről* (Maurer Gyula tudományos vezető), 2) *Rekurrencia relációkról* (Kolumbán József tudományos vezető).

Wiesler Herwart (Béla) (Szatmár, 1941. – Kolozsvár, 1995.) nagy tudású tanárunk volt. A matematika minden területén jártas. Tőle bármit lehetett kérdezni, mindenre felelt. Radó Ferenc (Temesvár, 1921. május 21. – Kolozsvár, 1990. november 27.) is egy élő hatalmasság volt és talpig úriember. Ő minket nem tanított, de szívesen jártam előadásaira. Első éves koromban még hallgattam Ney András előadásait, nem beszélve Popoviciu analízis kurzusairól. Bukaresti barátaim meghívtak a bukaresti egyetemre Ciprian Foiaş világhírű tanár előadásaira. Sikerült egy néhányszor leutaznom. Tényleg nagy élmény volt előadását hallgatni. Ő barátja volt Szőkefalvi Nagy Bélának, együtt írtak több cikket is. Nála doktorált Zoe Ceauşescu, majd Ciprian Foiaş disszidált Franciaországba. Már több értékes matematikus a disszidálás útját választotta. Valami itthon nagyon elromlott.

Brassóból rossz hírek érkeztek. Kuthy Lajos brassói tanár, aki aláírássokat gyűjtött több magyar osztály létesítéséért, ezért a Securitate emberei 1976-ban őrizetbe vették, bántalmazták, ezt követően agyonlőve találták meg Brassó mellett, az erdőben. Dr. Szikszay Jenő (Magyarpéterfalva, 1921. október 19. – Brassó, 1977. április 11.) magyar-olasz szakos tanár védelmébe vette a kommunista rendszer által üldözött lelkes- és kulákgyermekeket, aki a magyar órákon a kötelező anyag mellett a magyar történelmet is megtanította, aki megfelelő tankönyv hiányában a Brassói Lapok hasábjain romániai magyar irodalomtörténet-sorozatot írt, és kifogásolta, hogy a magyar irodalomtörténeti munkákból hiányzik a magyarságtudat, tiltakozott a magyar iskolák megszüntetése ellen. Letartóztatták és kegyetlenül ütlegették. A Szekuritáté a besúgóinak köszönhetően ezeroldalas iratcsomót állított össze a tanárról. A zaklatások közepette máig tisztázatlan körülmények között elhunyt. A temetésére az összes brassói egyetemi hallgató hazament. Szomorú volt a temetés, mindent körbe vett az állambiztonság, és a temető fölött helikopter is cirkált. Az iskola vezetősége nem engedélyezte a diákok részvételét a gyászszerartáson. Koszorúra sem gyűjthettek. A temetésen, aki szólni akart, leintették. Volt osztályfőnökébe, Soós József főesperesbe és Kovács Béla kanonokba is belefojtották a szót. Vasvári Aladár pápai prelátus ekkor erőt gyűjtött, és mégis elbúcsúztatta. Timár Margit szobrászművész Szikszay Jenőről készített mellszobrot, amelynek bronzba öntött változatát köztéren vagy az Áprily Lajos Főgimnázium udvarán ki kéne állítani. A fáklyák sorsa, hogy másoknak világítsanak, miközben magukat hamvasztják el. Azok pedig, akik még missziójuk előtt állnak,

felöltik a szellemvilágban a föld fojtó légköréhez való bűvárruhát, az áldozati bárány ruháját, és úgy szállnak alá a földre egy vagy több gyenge emberszellem mellé kísérvöl az életúton. Ezek az áldozati bárányok szenvednek és hallgatnak, túrnak és vigasztalás nélkül is kitartanak nehéz állomásaikon. Arcuk rózsái idő előtt lehervadnak; elmúlik arcukról a mosoly, szemükből kiapad a könny. Nem ütnek zajt az életükkel, és csendben távoznak a földről. Nem magasztalják őket hangzatos gyászbeszédnek, nevük nem szerepel a hírlapok tudósításaiban, s hamar elfelejtik őket azok is, akik csak felületesen ismerték őket. De akik közelről nézték végig, vagy talán éppen okozták szenvedéseiket, azoknak a lelkébe belevésődik az áldozati bárány képe, a tőle való elszakadás megnémítja őket, és egyszerre csak fölébrednek a természeti élet kábulatából. Meglepik a környezetüket azzal, hogy hirtelen elszakítják a világi kapcsolatokat, nem törődnek többé a konvenciókkal, nem törődnek a tömegvéleménnyel, és imádkoznak, sírnak, egyszóval megtért emberekké lesznek. Amikor valaki a társadalom mélyén nyomorban sínylődő, szenvedő, gyötrődő emberekért teszi ki magát üldöztetésnek, bebörtönzésnek: ez már az áldozat komoly formája, mert az ilyen embert a szellemi szolidaritás, a szeretet érzése indította arra, hogy megtagadja a saját életösztönét, visszautasítsa az élet javait, vállalja a meghurcoltatást, a börtönt, sőt a halált is. Ez már olyan egyéniség, aki az áldozat iskolájában sokat tanult.

Ekkor kezdődött Romániában az élelmiszerhiány, a jegyrendszer. Addig a menzán jól éltünk, mert mindig akadt egy-egy szakácsnő, aki adott receptet. De akkor majdnem minden nap juh- illetve borbécsbúst adtak. Búzlótt a környék is. Ekkor undorodtam meg az egyébként finom ősi ételünktől. Egyik művész ismerősöm hamisított étjegyeket a pártétkezébe. Összekötött hajjal kellett besurranni. Megérte, mert végre itt isteni lakomák voltak. Sajnos nem tartott sokáig, mert kérték a pártkönyvet is, ami nem volt és nem is lett soha. Hasonló módszerrel a diétás étkezdet is kipróbáltuk, míg végül önellátók lettünk. Az ösztöndíjra kapott ételjegyeimet Szikszay Jenő brassói tanár orvostanhallgató fiának adományoztam apja emlékére. Mi brassói diákok őt is segítettük, ahogy tudtuk. Sok diák szülei nem tudtak pénzt küldeni gyerekeknek. Vicces változata ennek a következő volt: drága szüleim, küldjete 200 lejt, hogy megnyugodjak, nincsenek anyagi gondjaitok. Első éves koromtól, tejet hordtunk ki, különböző munkálatokat vállaltunk, diákokat tanítottunk, korrepetáltuk. Mi is próbáltunk önellátóak lenni. Nem mindig sikerült. Még csoportos lottó nyerőstratégiát is kidolgoztunk többszöri 49-es bűvös négyzetek metszetével, de nem nyertünk, illetve olyan keveset, hogy egyet söröztünk belőle.

Két barátnő sétál a lóverseny pálya mellett:

- Te Joli, menjünk be és fogadjunk – mondja az egyik.
- Jó, de azt se tudom, hogy hogyan kell – mondja a másik.
- Hányas bugyit hordasz? – kérdi az egyik.

- 2-est.
- Jó, én meg 3-ast. $2 + 3 = 5$ tegyük meg az 5-ös lovat.
Befut az 5-ös ló, nyernek egy csomó pénzt.
- Próbáljuk meg megint, hányas melltartót viselsz?
- 3-ast
- Én meg 4-est. $3 + 4 = 7$ tegyük meg a 7-es lovat.
Megint nyertek. Otthon elmesélik.
- Na, most megyünk mi – mondja az egyik férj. Kimennek a versenyre, azt kérdezi az egyik:
 - Komám te hányszor szoktál hetente szeretkezni az asszonnyal?
 - Én 4-szer.
 - Én meg 5-ször $4 + 5 = 9$ tegyük meg a 9-es lovat – mondja az egyik.
- Megtették, de vesztek, mert befutott a 2-es ló. Erre azt mondja a másik:
 - Látod komám, ha te is az igazat mondod meg én is az igazat mondom, most nyertünk volna egy rakás pénzt.

Nemsokára Kolozsváron vendégszerepelt a Bálint Ferenc által vezetett brassói színjátszó kör az *Akarsz-e játszani* című előadással. Nekünk, brassói egyetemistáknak ez egy nagy ünnep volt. A sikeres előadást, reggelig tartó buli követte a Monostor negyedben. 1991-től Bálint Ferenc informatika tanárral együtt tanítunk az Áprily Lajos Főgimnáziumban, ahol a Grimasz színjátszó csoportot vezeti, és 1990. március 15-én megalapította a magyar nyelvű Brassai TV-t.

A negyedév nagy meglepetése, avagy a sors kegyetlen iróniája, hogy bevezették az egyetemen Románia történelmét, ami a román diákok nemtetszését is kiváltotta. Szerettük az igaz tényekre alapozott történelmet, de az ilyen hamisított meséket nem. A Mórícka viccekben is úgy van, hogy tanul meg az évszámokat, a többi úgyis változó. Az 1848-as havasalföldi és erdélyi forradalmat húztam ki és ezt tudtam is. A legnagyobb meglepetésemre, maximális jegyet kaptam. De képzeld el azt a kínlódást, hogy felelés közben olyan dolgokat mondjál, hogy mégse hazudjál. Ez nagyon nehéz és kimerítő volt számomra.

Az államvizsga dolgozat megírása lekötötte a szabadidőmet. Sokat dolgoztam a könyvtárban. Kolozsvárra egyre több afrikai és arab diákot importált a rendszer, a Mikó-kert egészen nemzetközi lett. A vietnami diákok komolyan vették a tanulást, közülük egy néhány tanult a mi egyetemünkön. A palesztin egyetemisták egyik találkozáján itt volt Jasser Arafat is. Mi is kaptunk egy etiópiai szobatársat. Ezeknek a diákoknak a bentlakás egy állandó kocsma és szórakozóhely volt akkor, amikor nekünk maximálisan kellett tanulni. Ezért, Páll Imre (a kolozsvári Generál koncert hevében Charlie-nak kereszteltük egymást) barátommal kinnlakást (Bornemissza Mihály) béreltünk a Monostoron. Kolozsvári vendéglőkben minden évben

megtartottuk a Székely találkozót. A hatalom a táncház mozgalmat is zaklatta, nemsokára meg is szüntette. Sok lány férjhez ment, a fiúk is kezdtek megnősülni. Már a hangulat sem volt a régi. 1978. január 29-én meghalt Tomos Ilkó Sára nagymamám. Őt is nagyon szerettem. Gyerekkori mesevilágom szövegírója volt, és egyben a legjobb történelem tanárom is. Édesapám sokat betegeskedett, végül betegnyugdíjazták. Mindenki a kihelyezéssel foglalkozott. Félünk attól, hogy Havasalföldre vagy Moldovába helyeznek ki bennünket, mivel ez akkor állampolitika volt. Az erdélyieket Ó-Romániába, az ottaniakat pedig ide helyezték. A fizikát is betették és idegesítő volt, hogy a középkori gépekkel elvégzett kísérletek és a róluk megírt referátumok sok-sok időt felemésztettek. Asztronómiát Páll Árpád (1929–2006) tanította, humoros színfolt volt a csillagvizsgáló éjszakai munkálátogatása. Mi a különbség a teológus és a geológus közt? Ég és Föld. A gasztronómia nem volt hivatalos tantárgy, de a szükséglet tanította.

Lejárt a negyed év, és jött a kihelyezés. Brassó közelében nem voltak helyek, a legközelebbi, amit választhattam volna az Csíkszereda volt. Balázs Márton bízott, hogy menjek Csíkszeredába, mert ott jó dolgom lesz. Lehet, hogy meg kellett volna fogadnom tanácsát. A dolgok viszont másként történtek. Másnap a kihelyezésen egyszer csak bemondják, hogy a brassói Steagul Roșu (Vörös Zászló) líceumban van egy állás a magyar tagozaton, ami a listán azelőtt nem volt kifüggesztve. Azt hittem, rosszul hallok, ezért rögtön odarohantam és megkérdeztem, hogy nem tévedés ez? Nem volt az. Így kinevezést kaptam Brassóba.

Ezután a magyar csoportnak volt egy nagyon szép bankettje, amit még kisebb csoportokban egy néhány napig folytattunk. Elbúcsúztunk a társainktól, kollegáinktól, tanárainktól és újra a nagybetűs Életbe léptünk ki.

Egy darabig még Kolozsváron maradtam, az akkori barátnőm miatt, majd két hétre újra bevonultam katonának (1978. július 10. – 1978. július 22.). Emiatt, Papp Katalin (most de Terwangne, és Bruxelles-ben él, ő rendelte meg címemre az American Mathematical Monthly folyóiratot) évfolyamtársam oroszlángsörényemet a katonai követelmények szerint aktualizálta, és a levágott fürtjeimet a kolleganőim eltették emlékebe. Újra két hét Buzău. Most már a régi tisztek másképp viszonyultak hozzánk, próbáltak barátságosabbak lenni. Együtt mentünk sörözni, és ők fizettek. Akkor mentünk ki a városba, amikor akartunk. A kötelező vizsgák után tartalékos alhadnaggyá léptettek elő.

Különös nyüzgésre lettünk figyelmesek. Ekkor értesültünk a Szabad Európa rádióból, hogy Ion Mihai Pacepa tábornok megszökött, ő, aki huszonnyolc évig volt a meghatározó embere a román kommunista titkosszolgálat rendszerének. Ezek szerint valami nagy baj lehet az országban. A vegyészmérnök végzettségű Pacepa a román ipari kémkedésben kezdte karrierjét, mely olykor a szovjet érdekeket is kiszolgálta. Hamarosan Ceaușescu személyes tanácsadója lett. Előbb belügyi államtitkár majd 1966-tól a

Securitate külügyi információs szolgálatának feje. A diktátor bizalmasaként és a kémelhárítás főnökeként 1978 júliusában az NSZK-ba utazott, majd itt politikai menedékjogot kért az Egyesült Államoktól. 1987-ben *Vörös Horizontok* címmel Pacepa Amerikában könyvet adott ki, melyben kíméletlenül bemutatja a Ceausescu rendszer visszasságát. 1993-ban jelent meg második könyve, *A Kreml öröksége* címmel, melyben a román politikai rendőrség történetét írta meg, és 1999-ben mutatták be *A Securitate fekete könyve* című kötetét, valamint 2003-ban a *Vörös gyökerek: az anti-amerikanizmus eredete* című könyvét. Várjuk azon írásait is, amelyekben megtudhatjuk a román kommunizmus azon módszereit, amelyekkel a nemzetiségeket késztették véglegesen felszámolni. A zsidók és szászok elűzése mellett, érdekelnek a hazai és az emigrációba kényszerült magyarság megfigyelésének, zaklatásának, és tervezett felszámolásának a dokumentumai. Babits Mihály egyik versszaka jutott eszembe:

Mit ér a zokogás? Úgyis meghal a nyár.

Úgyis meghal az év.

Pár hétre még talán kijő a napsugár...

Az is csak haladék.

A legvirágosabb ős is a télbe visz...

Szép lejtő is leránt...

Lesz még tavasz, de az más tavasz lesz, s nem is emlékezik miránk.

Életemben eddig még nem kaptam útlevelet. 1978. július végén megtörtént a csoda, megkaptam az egy hónapra szóló útlevelet. Szász Benedek István barátommal egy hónapig fogyasztottuk Magyarországot, a tiltott világot. De voltam Csehszlovákiában és Kelet-Németországban is. Nem tudunk betelni Budapesttel. Minden este a Budai Ifjúsági Parkban koncertek voltak, a mozikban csodálatos művészfilmeket vetítettek, a színházak színvonalas előadásairól nem is beszélve. Életem első hajóútja Esztergomba és vissza. Augusztus 20-ai Szent-István ünnepség volt a csúcspont, és itt is a tűzijáték. Akkor hozták haza a Szent Koronát. Egy napig álltunk sorba, hogy megérintsük. Az ember azt érezte, hogy jó magyarnak lenni. Láttam legalább 40 koncertet. Az együttesek közül a Tűzkerék nyűgözött le, Radics Béla világhírességünk remek gitárjátékával. Hátán, foggal, körömmel, lábával tépte a gitár húrjait, olyan improvizációt varázsolva, hogy mindenkiben elállt a szusz. Majd jött a Piramis, Karthágó, Korall, Mini, Omega. Mennysereg. Sok-sok könyvet és lemezt hoztam haza. Volt mit hallgatni és olvasni. A vakáció a vége felé járt, a kihelyezési papír szerint egy néhány napon belül kellett jelentkeznem a munkahelyemen. *"Néha megállok az utcán, zsebembe nyúlok, úgy érzem elvesztettem valamit. Otthon fiókokat nyitogatok ki, leveleket olvasok, régi ruhák zsebeit kutatom át. Máskor rajtakapom magam; hogy felhívok telefonon embereket, valamilyen ürüggyel faggatom őket, más-*

ról beszélek. Valamit elvesztettem. Felébredek éjjel három felé, s egyszerre megértem: az álmot vesztettem el! Nem az éjszaka álmát, az alvás melléktermékét, azt a zagyva, édes sületlenséget, amely a nap hulladékaiból és eltemetett vágyaim gőzéből sűrűsödik tüneményé. Hanem azt az álomszerű érzést, hogy a valóság mögött van értelem, amelyet nem lehet szavakkal kifejezni. Mi volt ez az álom? Miért fáj úgy, hogy nincs már? Miért kutatok utána? Az ifjúság volt? Nem tudom. Csak azt tudom, hogy kiraboltak." (Márai Sándor – Veszteség)

A Vörös Zászló középiskolában (1978–1990)

A tanév Romániában a tanároknak mindig szeptember 1-én kezdődik, de én néhány nappal később mentem be az iskolába. Brassóban létezett egy Vörös Zászló tehergépkocsi gyár. Én feltételeztem, hogy a Vörös Zászló középiskola valahol ehhez közel kell elhelyezkedjen. El is indulok az üzem körül, de sehol se találom. Megkérdezek egy-két proletárt, azt mondták menjek ezen az úton végig. Én mentem, de ott már az erdő volt. Végül egy taxis mondta meg, hogy ott az erdőnél balra kell kanyarodni, és rögtön ott is van. Hát ott is volt, nem egy kis iskola, hanem egy egész város, amit az erdő körülölelt. Az iskola bent petróleum szagú, rideg. A szívem a torkomban kalapált. Jelenkezem az igazgatóságon, de csak a titkárnőt találom, aki azt mondta, hogy két nap múlva menjek vissza. Van, aki olyan sötét, hogy amikor elrepül mellette egy varjú, azt hiszi, hogy vaku villant. Aznap ilyen emberekkel találkoztam. Ki is rohantam az ipartelepről, nem ilyen iskolát álmodtam magamnak. *„A hülyeség a hidrogén mellett a legnagyobb mennyiségben előforduló anyag a világegyetemben.” (Thomas Alva Edison).* Lehet, hogy jobb lett volna Csíkszeredát választani.

Pasas bemegy a kocsmába, a pultos kérdezi:

- Jó napot! Mit szeretne?
- Egy nagyobb házat, jobb autót, több fizetést.
- Nem úgy értem. Mit kíván?
- Világbékét, magamnak egy szebb feleséget, milliókat.
- Féltreértett, mit szeretne inni?
- Miért nem ezzel kezdte? Mi van?
- Semmi különös, itt állok a pult mögött.

Két nap múlva visszamentem, ekkor viszont a kapus igazoltatott, diáknak nézve engem. Mondom neki, hogy az iskola frissen kinevezett matematika tanára vagyok, akkor megfenyegetett, hogy még két taslit is ad, ha csúflokodom vele. Telefonált az igazgatónak, végül kijött az igazgató utánam s így bemehettem életem első munkahelyére. Bemutakoztam az igazgatónak, mondtam a nevemet, erre ő boldogan mondta, hogy nem is tudta, hogy Bencze Lenke kolléganőjének ilyen fiatal férje van, és mennyire ör-

vend, hogy megismerhette a férjét. Hetek múlva jött rá az igazgató, hogy én még nem vagyok nő, és Lenke kolléganőm nem az én feleségem. Másnap már vittek kötelező mezőgazdasági munkára, egy hónapig pityókát szedni. Ez napi 10–12 órát jelentett. Nekem a kinevezésem a magyar tagozatra szólt, így a XII. magyar osztályt érettségiztettem pityókaszedésből, szerencse, hogy ezt a tudásomat már ötödik osztálytól gyakorolhattam. Most végre én lettem a felügyelő. Én nem szedtem a krumplit, és nem is jártam a diákok nyomában krumplit keresgélni, s közben őket szocialista módon szidni. Viccelődtünk, ismerkedtünk, összetartoztunk. Nem sokáig. Magatartásom felkeltette egyik mester figyelmét, aki hozzám rohant és azt kérdezte tőlem, hogy melyik az én sorom? Mondtam neki, hogy nekem nincs sorom, én felügyelő tanárként vagyok ott. Kikelt a képéből, üvöltött, parazitának, hazaárulónak becézgetett, majd galléron ragadott és vitt az igazgatóhoz, aki távolabbról látta, hogy mi történik és már rohant felénk. Ő oldotta aztán fel ezt a fura helyzetet. Többet azt a mestert nem láttam iskolánkban. Évekig tanár, diák, mindenki ezen az eseten derült. Véleménycsere az, amikor bemész a főnökökhöz a véleményeddel és az övével jössz ki. De ez a kényszermunka 1990-ig tartott. Ez volt a szocializmus mélypontja: a diákokat kényszeríteni, hogy ingyen végezzék a felnőttek munkáját. Látva ezt, ahol lehetett, vonaton, buszon, szünetekben, szabadnapokon próbáltam matematikai érdekességeket tanítani, majd matematikai feladatokat oldani, verseket olvasni, vicceket mondani, és végül a sors segítségével is egybekovácsolódott az osztály. Mikor megkezdtük a hivatalos tanítást, osztályaim már benne jártak a tanítandó anyagban, nem maradtak le semmiről. Csak most értették meg diákjaim a plusz munka eredményét. Minden talajban megterem valamiféle virág. Minden napnak van valamilyen öröme. Neveld rá a szemedet, hogy meglássa azt. Az iskola körül szögesdrót, a gyári résznél őrház. Ez a látvány Kuncz Aladár *Feketekolostorát* idézte fel. De a diákok, az örök leleményesek, megtalálták a kiutat. Én is ezt használtam, így töltöttem a lyukasóráimat a természetben. Az idő pénz, gondolta a pincér és hozzáadta a számlához a dátumot. Az idő pénz kifejezés leginkább a kupikra illik. A pénz beszél. Azt mondja, viszlát! Gyönyörű ősz volt. Iskolám területén egykor a Honterus hétvégi kirándulóhely volt, ide jártak zömébe a szászok, majd a magyarok is majálisozni, szórakozni. Komoly fúvószenekarok találkozó helye is itt volt. Hasonlított a kolozsvári Kioszkhoz. Nagyon szerettem iskolába járni egykoron diákként, de most tanárként is. Akkor mindenkit ismertem, most sokat már nem. Jó érzés volt, mikor az úton mindenkinek köszönhettem, és mindenki visszaköszönt. Ez a faluközösség. Jó reggelt Pista bácsi! Jó napot Kati néni! Jó estét András bácsi! Isten áldjon Mihályka, a másiknak Misuka, a harmadiknak Misike voltam, de már egyeseknek tanár úr. Két embert soha nem tudtam köszönésemmel megelőzni, Kovásznai Miklós egykori tanáromat, és Rab Ilus nénit. Mindkettőnek messzehordó és tisztán csengő hangja volt, nem kellett nekik mikrofon, és mindenkit ismer-

tek, és mindenkinek ők köszöntek előre. A hagyomány az emberiség szellemének, a lét értelmének, a tudásnak, az éberségnek az őre. Az emberi és az isteni világ közötti kapcsolatot tartja fenn. A tudás az isteni kinyilatkoztatásból ered, mondja Hamvas Béla, a tradicionalizmus metafizikus filozófiájának legjelesebb magyar képviselője. Egészség szavunk tükrözi a magyar ember gondolkodásmódját az életről, a világról. *„Meg kell értenie az embernek, hogy nem véletlen, hova születik, hol él, hová tartozik, milyen nyelven beszél, mit hisz, mire teszi fel az életét, mit tagad, és mit nem vall magáénak, mit ölel magához és mit utasít el magától. És nem véletlen, milyen sors az, amit az embernek végig kell küzdenie, vállalnia kell, meg kell hajolni előtte, és tudomásul kell vennie, akármennyire zúgolódik is gyenge óráiban, és bárhog szeretne tőle néha-néha megszabadulni.”* (Kodolányi János)

Iskolám diákjai nagyrészt a Székelyföldről Brassóba telepedett első generációs munkások gyerekei voltak, de sok hétfalusi diák is járt ide. Ezenkívül az iskolának volt egy hatalmas bentlakása, itt laktak a más megyékből idekerült magyar gyerekek is. A brassói szülők panellakásban tengődtek, ahol rajtuk kívül csak többségiék laktak. A három műszakban dolgozó szülők hétvégeken hazalátogattak szülőfalujukba, ott végre magyarok lehettek, de a Brassóhoz szokott gyerekeik identitását a mindennapok lassan morzsolgatták. Ráadásul ezek a gyerekek a rosszul értelmezett érvényesülés lejtőjén inogtak. Egy részük többségi iskolába ment, és őket elnyelte az idegen tenger. A sírfeliratuk még magyar. Pedig ha valamelyik szülő, vagy intézet ezen gyerekek tudomására hozta volna idejében George Bernard Shaw drámaíró interjút, amit az amerikai CBC-nek adott, és ahol azt nyilatkozta: *„Bátran kijelenthetem, hogy miután évekig tanulmányoztam a magyar nyelvet, meggyőződésemmé vált: ha a magyar lett volna az anyanyelvem, az életművem sokkal értékesebb lehetett volna. Egyszerűen azért, mert ezen a különös, ősi erőttől duzzadó nyelven sokszorta pontosabban lehet leírni a parányi különbségeket, az érzelmek titkos rezdüléseit”,* akkor ők is a mi tagozatunkon boldogulhattak volna.

Egyből osztályfőnökké neveztek ki, a legnehezebb kilencedik osztálynak. Októberben tartottam életem első szülőértekezletét. Kemény röntgen kép volt. De, azóta minden hónapban tartok szülőértekezletet. Rájöttem, hogy a szülőkkel is pont úgy kell foglalkozni, mint a gyerekekkel. Minden szülőértekezletre meghívtam egy orvost, vagy egy lelkeszt, egy ügyvédet, mindig olyan személyt, akivel az aktuális problémákat meg lehetett oldani, vagy legalábbis tanácsot tudott adni. A szülők soha nem hiányoztak. Tudod jól, hogy a gyermek, amikor világra jön még messze nincs kész. A megszületés csak egy hosszú út kezdete egészen ameddig a gyerek képessé válik önállóan ellátni magát, gondolkozni, felelősséget vállalni s egyáltalán egy emberhez méltó életet élni. Eddig a szüleire van szorulva, ha akarja, ha nem. Rudolf Steinertől tudjuk, hogy az első hét évben a saját éterteste alakul ki, az utána következő hét évben az asztrálteste, vagyis 14 éves korára érzel-

mileg is leválik az anyjáról, s megkezdődik az önálló gondolkozása kifejlesztésének képessége, amelyre való képesség kialakul 21 életévére. Steiner szerint a gyermek legalább háromszor kell még megszülessen mire felnőtt. Nem kell mondanom tehát, hogy az anya feladata azzal, hogy megszültesse messze nincs befejezve. A kizsigerelt szülőkben még megszólalt a fenti szülői öntudat. Erre már lehetett építeni valamit. Egy nagyon erős ima nem sebzi meg az embert, csak segíteni tud. Mindenkinek fáj az erőszakos társadalmi átrendezés. Hol vannak azok a mezőszégi magyar parasztok, akik az éhhalál küszöbén álltak, és akiknek az ortodox egyház földet ígért azért, hogy cserébe más istent imádjanak, mégsem adták fel hitüket, sem anyatejjel magukba szívott anyanyelvüket. Mára sajnos ezek is elmerültek. Sütő András leírta ezt a csuszamlást. Édesapám szokta mondani: „*Magyar lehet akárki, de székelynek születni kell*”. És ezek a szülők mind székelyek! És a gyerekeik? Na, osztályfőnök mit csinálunk? Hát aludni se tudtam, ledöbbenem az öt órát tartó szülőértekezlet után, mert minden szülő elpanaszolta múltját, jelenét, és majdnem tőlem várta a megoldást. A szülő akkor méltó gyermekére, ha megérzi, hogy nem gyermek van a kezében, hanem egy hozzá kapcsolódott, különálló fejlett szellemegyéység, aki szeretetet ad és szeretetet kér. A gyermek nem a szülőé, hanem Istené. Le ne törjétek az adakozás vágyát a gyermekben, mert ez Krisztus legszebb ajándéka a lelkében. Önző és irigy lesz élete előrehaladottabb korában, ha elveszik tőle ezt az ajándékot. Sok gyermeknek a lelke tele van dallal, a tavasz himnuszával: a szülők idegesen megintik, ha nevet, s szomorúságot, hűs közönyt, fekete árnyékot vetnek rá, pedig örök karma hull annak fejére, aki kitörli a gyermek lelkéből a daloló mosolyt! Örülni kell, ha vidámság sugárzik róla; a felnőttek tőle tanulhatnának őszinteséget és közvetlenséget.

Évek során a tagozatunkon tanuló diákok közt jehovisták is voltak. Művészet volt őket megmenteni, mert a szombati napi hiányzásokat igazolni kellett. A hatalom akkor őket nem tűrte. Mégis közülük mindenik diákom érettségizett, nagy részük jelenleg kint van Amerikában. Embertestvéreim, ha látnátok a ti életeiteket, amelyek mögöttetek vannak és látnátok, hogy azok során végig milyen rendkívül sok az, amit a mennyei Atya ingyen kegyelemből megbocsátott, leborulnátok Előtte, és a háládatosságtól a szájakat sem mernétek megnyitni, annyira lekötelezve és lenyűgözve éreznétek magatokat az ő jóságától. Higgyétek el embertestvéreim, sokkal hatalmasabb motor a hála és a szeretet a fejlődés munkájában, mint a félelem. Hiszen a félelem megdermeszt, a szeretet pedig felengesztel, mozgást és életet hoz a világba.

Sokszor voltam a IX. és X.-ben osztályfőnök, de csak egyszer voltam a IX–XII. osztályfőnöke, ez az osztályom: Baga Anna, Bara Attila, Bartha Csilla, Bencze Attila, Csiki Gabriella, Csiszár Magda, Dénes Ibolya, Gergely Zoltán, Gosuly Tibor, Gránca Éva (Brassó, 1970. április 20. – Erdőkertes, 2012. április 22.), György Vince, Györfy Ildikó, Igyártó Ibolya, Ilés Emma, Kanyó

Tünde, Kispál Csongor, Konya Lehel, Lörincz Zoltán, Magyarai Günter Csaba, Marosi Piroska, Máté László, Máthé Mihály, Molnár Károly, Nagy Judit, Pázsint András, Princz Ernő, Popescu Andrea, Ráduly István, Szentpáli László 1989-ben végzett. Rengeteg emlék, Húsvét, Karácsony, buli, farsang, kirándulás kovácsolta egybe az osztályomat. Télen, december elején, kommunista időben, az osztályunkban Karácsonyfát állítottunk, és ünnepeltünk, angyaloktunk. Ez a szokás pár száz esztendő. Első nyomát Strassburgban találjuk, ahol is minden valószínűség szerint 1605-ben díszítettek először karácsonyfát. Új dolog volt ez, és minden bizonnyal népi eredetű. Igazolja ezt az a körülmény, hogy például a münsteri tiszteletes igen kemény hangon kelt ki az első karácsonyfák ellen. Persze a szokás elterjedésének már nem lehetett gátat vetni. Elindult hódító útján nyugatról kelet felé. Goethe 1773-ban még nem ismeri, Drezdában 1807-ben tűnik fel a piacon, Berlinben 1816-ban honosul meg, Bécsbe 1821-ben hozza be egy Anschütz Henrik nevű színész. Podmaniczky Frigyes emlékirataiban olvashatjuk, hogy 1825-ben egyik osztrák nőrokona állított karácsonyfát először Magyarországon. Innen terjedt volna szét ez a szokás. Ez lehetséges; de nem bizonyos. Tény az, hogy a népi misztériumokban, betlehemes játékokban már korábban szerepel a „tudás fája”, az almával díszített karácsonyfa. Ez persze végső soron rokona az ősrégi magyar mítoszokban szereplő „életfának”. Azt mondhatjuk tehát, hogy a karácsonyfa ősi mítoszokra emlékeztet, de mai értelmű használata újabb keletű, nyugatról elterjedt szokás. Húsvétkor a fiúk mindenik lányt meglocsolták, másnap a lányok a fiúkat, persze engem is nyakon locsantottak egy veder vízzel. Minden névnapot és születésnapot megünnepeltünk. A primitív népek egyáltalán nem ünneplik meg a születésnapot, egyszerűen azért, mert nem ismerik a naptárt. Az első naptárakat az egyiptomiak készítették, és ők már meg is ünneplik a születésnapokat. Plutárkhosz például leírja, hogyan ünnepelte Antonius születésnapját Kleopátra. A régi görögök csak a férfiak és az istenek születésnapját tartották számon, az asszonyokét és a gyermekekét nem. Emellett szokásos volt megemlékezni az elhunyt nagy emberek születésnapjáról is. Az istenek születésnapját minden hónapban megünnepelték. Artemisz istennő oltárára minden hónap 6-án mézet és hold alakú süteményt helyeztek. A római császárok gladiátorokkal és cirkuszi játékokkal, nagy pompával ünnepelték születésnapjukat. Caligula állítólag mindenkinek megbocsátott, aki születésnapján köszöntötte. A mai születésnapi szokások a hunok, majd a germánok hagyományaiból maradtak fenn. Náluk gyakorlat volt az ünnepi asztalt földíszíteni. A legfőbb dísz a születésnapi torta volt, amelyre gyertyákat állítottak. A gyertyákat meg is gyújtották, és ha az ünnepeltnek sikerült egyszerre valamennyit elfűjnia, ezt jó előjelnek tekintették további életére. Annyi év után is egy csodálatos család maradt a volt osztályom. A világot nem az érdekli, hogy milyen viharokat álltál ki, hanem az, hogy visszahoztad-e a hajót épségben.

A nemzeti kisebbségek felszámolásának politikai programja egyidős a modern román állam megteremtésével. Miután 1859-ben megalakult a Moldva–Havaselve Egyesült Fejedelemség, azonnal hozzáfogtak a románosításhoz. Már az 1864-es oktatási törvény is diszkriminatív jellegű, mert előírta, hogy a román állampolgárok csak román tannyelvű iskolákba járhatnak. A független román királyság (1881) is folytatta a nemzetiségek erőszakos beolvasztását. Figyelmük még arra is kiterjedt, hogy megtiltsák a román állampolgárok gyermekeinek külföldi állampolgárok tanintézetéibe való beíratását. Ez azt jelentette, hogy a moldvai csángó magyar gyerek nem járhatott a magyar állampolgárok számára létesített tanintézetekbe. Még ezekben is kötelező volt a román nyelv használata a jegyzőkönyvek, könyvelés, sőt, a szülők értesítésére szolgáló ellenőrző könyvek kitöltésében is. Az 1881-es oktatási törvény sem változtat a korábbi iskolapolitikán, a teljes román iskolarendszert állami ellenőrzés alá helyezte. Az 1896. áprilisi, az 1901. júliusi törvénymódosítás nyilvánossági jogot csak azoknak az iskoláknak biztosít, amelyek állami tantervet használnak, és kizárólag román tannyelven működnek. Az agresszív nemzetiségpolitika – iskolák, telepítés, diszkriminatív törvények – alkalmazása Dobrudzsában látványos eredménnyel járt. A hatalomnak sikerült 1878 és 1900 között a 20 százalék alatti román népesség arányát 48,2 százalékra emelnie. Az egyik konstancai iskola igazgatója, V. Dumitrescu 1906-ban a romániai nemzetiségi iskolák legfőbb feladatát abban látja, hogy „románokká változtassa át a gyermekeket, akik közül legtöbben otthon szüleikkel csak görögül, bolgárul, örményül stb. beszélnek”. A román nacionalista elit a románosítás terén szerzett tapasztalatait kamatoztatja 1920 után, amikor Románia területe és népessége megduplázódott. Annak ellenére, hogy Nagy-Romániában a népesség egyharmada nem volt román nemzetiségű, az 1923-as alkotmány mégis „nemzetállammá” nyilvánítja, ezzel is jelezve a politikai elit célkitűzéseit, amely elsősorban az 1,6 milliós lélekszámú erdélyi magyarság felszámolásában volt érdekelt. Mivel Románia a trianoni békediktátum és a szövetségesek, a szomszédos államok többszöri elárulásával szerezte területeit, ennek örömmámorát hamar beárnyékolja a félelem, hogy azokat egyszer majd visszaveszik tőle. Hiába tartott fegyverben 278 ezer főnyi hadsereget, amikor Magyarországé 35 ezer, Amerikáé 151 ezer fős volt. Románia válaszút elé került. Lehetősége adódott rátérni a liberális nemzetiségpolitikára, a polgári demokrácia eszközeivel megnyerni az őshonos nemzeti kisebbségeket, vagy pedig folytatni a korábban Moldvában és Dobrudzsában alkalmazott beolvasztó nemzetiségpolitikát. A román hatalom az utóbbi utat választotta. Nem érdekelte a gyulafehérvári ígéretek betartása, az alkotmányban is csak az „egyesülést” kimondó határozatot erősítette meg. Az 1919-es párizsi kisebbségi törvény nagy részét, így a 8. cikkelyt is, amely előírja, hogy a román állampolgárokat nem korlátozhatják az anyanyelvhasználatban, már az első években figyelmen kívül hagyja. A románosítást

nyelvrendeletekkel igyekszik felpörgetni, felgyorsítani. 1921-ben kötelezővé teszik a románnyelv-használatot a bíróságokon, 1922-ben a közigazgatásban. 1937-ben elrendelik a település- és a földrajzi nevek román nyelvű használatát. A magyar területeken – Erdélyben, a Partiumban és a Bánságban – berendezkedő román hatalom 645 magyar óvodát, 59 gyermekmenhelyet, 3500 ismétlő népiskolát, 200 ipari és kereskedelmi iskolát számolt fel. Ezzel párhuzamosan engedélyezték az állami támogatást nélkülöző – egyetemi képzés nélküli – felekezeti (egyházi) oktatás megszervezését. Erre Románia rákényszerült a kisebbségi szerződés 9. és 11. cikkelye előírásai miatt. Ez az engedmény előrelépésnek számított az 1864-es és az 1881-es oktatási törvényekhez viszonyítva. Azonban a román nacionalizmus megszorító intézkedésekkel igyekszik elsorvasztani ezt az iskolarendszert is. Ezt szolgálta az 1921-es diszkriminatív földreform, amelynek egyik fő célja épp az volt, hogy kisajátítsa az iskolák és a magyar közintézmények fenntartását biztosító egyházi és alapítványi birtokokat. Az oktatást szolgáló 372 ezer holdnyi birtok 84,5 százalékát veszik el. Erdélyben, főképp a határ mentén – a magyar többségű területeken – 111 települést alapítottak, ahova 5000 román családot telepítettek, számukra 40 ezer holdnyi területet osztottak szét. Ehhez hasonló, földosztással összekötött telepítésre az 1877-es függetlenségi háború befejezése, Dobruzsza megszerzése után került sor. Constantin Anghelescu közoktatási miniszter 1923 után a szerény anyanyelvű oktatási rendszer ellehetetlenítésére újabb megszorító intézkedéseket eszelt ki. Húsz megyében bevezették a kultúr zóna intézményét. Azok a románok, akik többségében kisebbségek által lakott régióban vállaltak munkát, 50 százalékos fizetés-kiegészítést, költözési segélyt és 10 hektár földet kaptak. Kötelezővé tették a történelem, a földrajz és az alkotmánytan román nyelvű oktatását. 1925-ben kiadták azt a magánoktatási törvényt, amely megtiltotta a felekezeti iskolák számára, hogy a végzősöknek - külön engedély nélkül - továbbtanulási bizonyítványt állítsanak ki. Az új baccalaureatusi törvény szerint a magyar diákok más iskolák tanáraiból álló román bizottságok előtt vizsgáztak. Ez siralmas következményekkel járt. Gyakran még abból a tantárgyból is románul vizsgáztak, amelyet magyarul tanultak. A bukási százalék 1925-ben elérte az érettségiző diákok 73 százalékát. Az 1930/31-es tanévben – az anyagi nehézség ellenére – Romániában 525 protestáns és 197 római katolikus iskolát tartottak fenn. A magyar tanulók 57,6 százaléka magyar tannyelvű iskolákba járt. Az 1934/35-ös tanévben 32 felekezeti – líceumok, tanítóképző, felső kereskedelmi és téli gazdasági – polgári iskola működött. Az anyanyelven végző középiskolások aránya alig érte el az 54 százalékot. Mivel a román uralom kezdetén, már 1919-ben bezárták az 1872-ben alapított kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet, a magyarság felsőoktatás nélkül maradt. A felsőfokú oktatásban a 8, a becslések szerinti 10 százaléknyi magyarság aránya 6–7 százalékra esett vissza. Az állam csekély, 112 magyar tannyelvű iskolát

működtet. Az említettek alapján állítható, hogy Románia 1919 és 1940 közötti iskolapolitikáját a korlátozások, a diszkrimináció jellemzi, melynek célja az anyanyelvű oktatás elsorvasztása, a románosítás iskolai úton való felgyorsítása.

György Vince minden évben születésnapomon felköszöntött, és a tan-góharmonikájával a következő dalt énekelte:

*Ím e csendes dallal üdvözölünk, halkán öntjük dalban mit érezünk,
E kis dalban a szív lakója szól, és evez feléd lelkünk hullámain,
Minden áldás szálljon Mihály te rád,
Isten tartson soká sok éven át.*

*Néhány szál virágot fontunk egy füzérbe, fogadd ma te tőlünk
születés napodra.*

*Itt van a szeretet piros rózsa szála, az engedelmesség szerény ibolyája.
A tenger vizének valamennyi cseppje, annyi áldás szálljon e háznak népére,
Mennyi távolság van az ég s a föld között, annyira kerülje bánat a szívedet.
Forogjon életed szerencsés keréken, hogy a bú s a bánat soha el ne érjen,
Éljetek sokáig szívükből kívánjuk, ezen a világon.*

A brassói magyar iskolákat 1948-ban államosították. A 16 hektáros Honterus telepen május hó folyamán a brassóiak a Magyar Napokat szervezték. Luka László így ismerte meg ezt a különleges helyet, és miniszterelnök helyettesként ő döntötte el azt, hogy ide egy szakiskolát építtet, ahol magyar tagozatot is engedélyez. Sajnos ez is pártpolitika volt, így szorították ki a magyar intézeteket Brassó belvárosából. Nem volt szükség magyar értelmiségre, csak szorgalmas és naiv magyar munkaerőre. Egy év alatt megtörtént a csoda, és 1949-ben megindult a tanítás. Később Gheorgiu Dej is támogatta ezt az intézményt, hisz évek alatt az ország legjobb szakembereit itt képezték. Kusztos Ferenc volt ez első nevelő. Nem volt önálló a magyar tagozat, habár Mazinger Sándor 1958 és 1975 között igazgatóhelyettes volt és műszaki igazgató, de utána más magyar igazgatóhelyettest nem jelöltek. Itt tanítottak 1950-től Székely Ádám (aki nemsokára tanfelügyelő lett), Izsáky Zoltán, Nedeztky Mária, Dr. Szikszai Jenő, Tompek József. Ismert brassói matematikusok közül pedig Horea Banea is. Iskolánkban a magyar nyelvű szakosztályok 1973-ban újra indultak, és rá egy évre alakult a középiskola magyar tagozata is, persze szülői kérésre. Brassó több iskolájában ekkor engedélyezték a magyar tagozatokat. A politika ezt a házasságot támogatta. Azon szülők, akik akkor kivívták a magyar tagozatokat Wass Albert szellemében cselekedtek: „Magyar az, aki magyarul érez, és vállalja magyarsággal járó felelősséget. Magyarnek lenni ma hűséget jelent és cselekedni a hűség nevében.” Köszönjük névtelen szülők.

Megy hazafelé az öreg székely a szekeren, és felvesz egy csinos fiatal stoppost, aki a faluba szeretne menni. De útközben a hölgy begerjed, és hanyatt dönti az öreget. Az aktus után megkérdi:

– Bátyám, maga nagyon érti ezt a dolgot, csak hamar elfárad! Nincs egy fiatalabb rokona?

– Dehogynincs, lányom. Van nekem egy szép szál fiam!

– És ő is ilyen jól műveli ezt a dolgot?

– Hát azt nem tudom, mert mi parasztemberek nem szoktunk ilyenekről beszélgetni, de a múltkor elkapott egy medvét, az meg azóta nekünk gyűjti a mézet!

Tagozatunkon Bencze Lenke tanította a magyar irodalmat, Szász Ferenc a fizikát (ő Ravasz József helyére jött, aki visszament Sepsiszentgyörgyre a Mikesbe), Condrea-Köteles Judit (1944–1993) a mérnöki szaktantárgyakat, Gherman József a testnevelést, és én a matematikát (Gál Magda helyett, vele az Áprilyben leszünk kollegák). Mi voltunk a címzetes tanárok. A többi tantárgyat helyettesítő tanárok tanították (Nádudvary Marika, Dumitriu Éva, Bardócz Mihály, Gaál Mária, Pakucs Tibor, Makk Margit, Vandra Mária, Farkas Anikó, Barkó István), és sok tantárgyat román nyelven tanítottak. Még köztünk volt Wagner József (1943–1980) mérnök, de ő többnyire a másik tagozaton tanított. A titkárságon dolgozott Sala Pál, az orvosi rendelőben pedig Koszta Ibolya és Gáll (Gölle) Szilárda nővérek vigyázták diákjaink egészségét. A szakácsnők és takarítónők többsége magyar volt (az egyik szakácsnő szavajárása volt: *„Ha éhes vagy, nyalj sőt, akkor szomjas leszel!”*). A mesterek közül Máthé György és Dragomér István (neki volt a mondása: *„A tanga olyan, mint a láncfűrész. Ha megcsúszik a kezed, az ujjad mehet a p....ba”*) foglalkoztak diákjaink gyakorlati tudásával, Köpe Anna pedig technikusnő volt. Tagozatunk összeforrott, összetartó, igazi kis család lett. A másik tagozaton volt egynéhány pártpolitikát erőltető xenofób tanár, de a többség nagyon jó kolléga volt. Mikor magyar gyerekeinket románul tanítják románra, jobban megkövetelve, mint egy román anyanyelvűtől, akkor nem a nyelvtanítás hatékonyságának növelése a cél, hanem az, hogy a románul elsajátított fogalom magyar megfelelője ne rögződjön a gyerek tudatába. Ez volt a helyzet a szaktantárgyakkal, és az üzemi gyakorlattal is. Ha a szülőföld földrajzát nem anyanyelvén tanítják, azzal azt sugallják a tudatalattijába, hogy Erdély városainak, folyóinak, völgyeinek nincs és nem is volt más neve, csak a román, még akkor se, ha te bizonyítottam 1500 éve itt élsz. A történelemről nem is beszélünk. A 2500 éves dákoromán folytonosság kizár minden más együttlakó népet. Mivel ezeknek nincs történelme, gyűlölni kell, üldözni kell, tehát nem lehetnek államalkotó tényezők. Sok tanuló oda jutott, hogy a szerszámok nevét se tudta magyarul. Meg kell hallgatni azt, ahogyan az építőtelepen dolgozó magyarok beszélnek. A mérnökeink nagy része már csak románul gondolkozik. Ez a modern román állam 1859 óta folytatott kisebbségeket felszámoló politikájának az egyik következménye. A szocializmus is jól működtette ezt a kliséjét. Az érvényesülés, és a politika eredményeként a Román Kommunista Pártba a tehergépkocsi gyár magyar dolgozóit is felvették a 10% magyarság ará-

nyában. Mi a tanárok nagy része megúsztuk. Sajnos a kontraszelekció sok jellemtelent emelt a magasba. Meg kellett szokni a majdnem heti rendszerességgel erőltetett szófosást, az agymosó gyűléseket, amelyek sokszor négy órát is eltartottak. Csak azt ne kérdezd, hogy miről beszéltek.

Négy székey ül körben egy asztalnál. Az asztalon egy flaska áll. Az első megfogja, húz belőle egy nagyot, lerakja az üveget. A második szintén megfogja, húz egy nagyot, lerakja. A harmadik szintén. A negyedik is meghúzza, majd miután lerakja, megszólal:

– Ez petróleum!

Az első végigméri és megszólal:

– Az

Egyszer én is szót kértem, egyből néma csend lett, hisz mindenki kíváncsi volt, hogy mit fogok mondani. Én csak annyit mondtam a már két órán túl is zajló gyűlésen, hogy legyenek szívesek és engedjék meg, hogy nyissam ki az ablakot, mert nem kapok levegőt. Szakmai hozzászólásomat mindenki megtapsolta. Amit a cél elérésével kapunk, közel sem olyan fontos, mint amivé válunk, amíg azt elérjük.

Szerencse az idejárom gyerekek szülei becsületes magyar proletárok voltak, és a szülőföld értékrendszere nem engedte jellemtelenségek vállalására. A brassói Unirea Líceum magyar tagozata volt az élvonal, a miénk árnyékban maradt. De itt is beindult egy kemény tanítási struktúra. Bencze Lenke irodalmi köröket szervezett, táncsoportot foglalkoztatott, ő rendezte az évzáró ünnepségeket, a kicsengetést is. Én elindítottam egy matematika kört, amelynek működését az igazgatóság az egykori rajzteremben engedélyezte, és havonta egyszer tarthattam. A szigorúan matematikai része mellett, volt szó matematika, irodalom, zene, művészet kapcsolatáról is. Legalább hetven diák vett részt, köztük sok egyetemi hallgató a Brassói Egyetemről. Így került közénk Tuzson Zoltán is, aki majd saját eredményeit is bemutatta. Ezeken a körökön meghívtak is voltak, Benkő József egyetemi tanár, Bartha Árpád, Ábrahám Jakab, Mattis Teutsch János (1913 – 1989), Kása Zoltán, Szász Benedek István képzőművészek, Máté Károly fotóművész, és még sokan mások. Több oldalt tenne ki a nevek felsorolása. A Brassói Filharmónia magyar zenészei is szívesen jöttek. A jogi felvilágosítást Takó Manyi ügyvéd vállalta.

A szocializmus nehéz éveit éltük. Az adósságtörlesztést rajtunk hajtotta be a rendszer. Az egyik matekkörön viccként elképzeltük, hogy még milyen új adókat vezethet be 1987. január 1-től a kormány. Érdekes szójátékokat szerkesztettünk. Élenjáróknak: *hangadó*, gyászolóknak: *hamvadó*, figyelmetleneknek: *lankadó*, öngyilkosjelölteknek: *feladó*, narkolepsziásoknak: *szunnyadó*, alváshiányban szenvedőknek: *fáradó*, zenészeknek, énektanároknak: *Cé a dó*, karmestereknek, karnagyoknak: *hang-adó*. túlsúlyosoknak: *puffadó*, *dagadó*, *has-adó*, rohanó életmódot folytatóknak: *szaladó*, könyvelőknek, matematikusoknak: *számadó*, kissé sem konzervatívoknak:

haladó, extrém stílust követőknek: sikkadó, divatdiktátoroknak: mérvadó, mosodai alkalmazottaknak: száradó. szakmunkásoknak: szakadó, örömlányoknak: lyukadó, szégyenlősöknek: sápadó, fagyizóknak: olvadó, szomszáraknak: tikkadó, horgászoknak: hal-*adó*, szülő nőknek: életadó, atomfizikusoknak: hasadó, visszafogottaknak: mértékadó, karosszérialakatosoknak: horpadó, vendéglátósoknak: fogadó, vigadó, rádiós, tévés szerkesztőknek: híradó, fogorvosoknak, szájbetegnek: fog-*adó*, agyzsugorban szenvedőknek: sorvado, gyomorbántalmazottaknak: pukkadó, reumás betegeknek: zsibbadó, pattanásos bőrűeknek: fakadó, orvosoknak: hála-*adó*, hívőknek: hálaadó, ingatlanközvetítőknek: eladó-kiadó, sportrendezvényen szurkolóknak: rangadó, magas katonai beosztásúaknak: rang-*adó*, munkahelyteremtőknek, foglalkoztatóknak: munkaadó, tépőzár-készítőknek: tapadó, rágógumizóknak: ragadó, félősöknek: borzadó, okosoknak: ötletadó, tippmixelőknak: tippadó, virágárusoknak: hervadó, felelőknek: válaszadó, ünnepélyes megnyitóknek: átadó, tartozóknak: megadó, kölcsönzőknek: visszaadó, színházi öltöztetőknak: ráadó, szerelmeseknek: odaadó, nemmel válaszolóknak: tagadó, közösséghez tartozóknak: tag-*adó*, későn távozó vendégeknek: maradó, nagytestű kutyatulajdonosoknak: mar-*adó*, udvarias tömegközlekedőknek: helyadó, napfelkeltét bámulóknak: pirkadó, kamaszoknak: lázadó, betegeknek: láz-*adó*. Attól félek, hogy ezeket napjaink kormánya be is vezeti.

Az egyik osztályban az egész számok tulajdonságairól filozofáltunk, és eszmefuttatásunk eredménye a következő vicces alkalmazás sikeredett. A meleg és a hideg fogalma relatív. +20°C a görögök felveszik a pulóverüket, ha megtalálják azt. +15°C a jamaikaiak bekapcsolják a fűtést, persze, ha van nekik. +10°C az amerikaiak reszketnek a hidegtől, az oroszok a kiskertekben uborkát ültetnek. +5°C leheletünk már látszik, az olasz autók felmondják a szolgálatot. 0°C Amerikában megfagy a víz, Oroszországban a víz sűrűbb lesz. -5°C a francia autók felmondják a szolgálatot. -15°C a macska ragaszkodik hozzá, hogy veled aludjon az ágyban, a norvégek előveszik a pulóverüket. -18°C Oslóban bekapcsolják a fűtést, az oroszok a szezon végén utoljára utaznak a dácsára. -20°C az amerikai autók nem indulnak el. -25°C a német autókat nem lehet indítani, a jamaikaiak kihaltak. -30°C a hatóságok napirendre tűzik a hontalanok kérdését, a macska a pizsamában alszik. -35°C túl hideg van ahhoz, hogy gondolkozz, a japán autókat nem lehet elindítani. -40°C a svéd autók felmondják a szolgálatot. -42°C Európában már nem működik a közlekedés, az oroszok az utcán fagylaltonak. -45°C vannak még görögök? -50°C a szemöldökök megfagynak két pillantás között, Alaszkában a fürdőszobák kisablakát fürdéskor bezárják. -60°C a fehér medvék délebbre vonulnak. -70°C a pokol is befagyott. -73°C a finnek menekítik a Mikulást Lappföldről, az oroszok felveszik a füles sapkájukat. -80°C az oroszok nem veszik le a kesztyűjüket még a vodka pohárba öntésekor sem. -114°C az alkohol megfagy, az oroszok igazán dühösek.

Legendás matekfeladatok is keringtek. A népi bölcsesség mindig előszedte évezredes tarsolyából, és matekkörön ezen feladatok gyűjteményét oldották meg diákjaim, persze sokat derülve rajta. Három ember bemegy egy szállodába. A fogadós mondja, hogy 30 dollár egy szoba, így mindegyik fizetett 10 dollárt és elmentek a szobába. Kicsit később a fogadós rájött, hogy a szoba csak 25 dollár, ezért elküldte a hordárt a 3 férfihoz az 5 dollárral. Útközben a hordár nem tudta kitalálni, hogyan ossza el egyenlően az 5 dollárt a 3 férfi közt, így mindegyiknek adott egyet, kettőt pedig megtartott. Eszerint a három férfi 9 dollárt fizetett, ami 27-et tesz ki. Ha ehhez hozzáadjuk a hordár által megtartott 2-t, az összesen 29 dollár. Hol van az egy dollár?

Nemrég, az egyik húszéves találkozózn került a kezembe, egyik diákom matekkörös füzete, ilyen idézetekkel: *A matematika éppúgy mint a költészet, alkotó munka eredménye. A matematika majdnem ugyanazokat a szellemi erőket állítja sorompóba, mint amelyeket a költészet és a művészet is megkíván. (Dan Barbilian). Egy matematikai elméletet – mint egyébként minden más dolgot –, könnyebb felfogni, mint elmagyarázni a szépségét. (Cayley A.). Szép lehet az, aminek a legcsekélyebb feldíszítéséhez sincs ideje a szerzőnek? Igen, éppen ezzel az egyszerűséggel minden szó, betű, vessző nélkülözhetetlenségével kerül az összes művész közül a matematikus legközelebb a világok alkotójához; mindezek olyan fenséget kölcsönöznek neki, amelyhez hasonlót legfeljebb a szimfonikus zenében találunk. (Kirchhoff). A képzelőtehetség fontosabb, mint az ismeret. Matematikai szépségről éppen úgy beszélhetünk mint esztétikai szépről. (Einstein). A matematikus- miként a festő és a költő- mintákat alkot. Ha ezek időtállóak, annak az az oka, hogy gondolatokból állnak. (Hardy, G.H.). Úgy írtam, hogy az olvasó mindig észrevehesse a tanultak belső indítékait, sőt lássa a felfedezés forrásait is és úgy érthessen meg mindent, mintha azt saját maga fedezte volna fel. (Leibniz, G.W.)*

Még sok érdekesség került elő a régi füzetekből. Ki terít meg ebédre az állatódobában? – A napos csibe. Ki lehet a mosómedve eszményi társa? – A teknősbéka. Miért rossz a tetűnek? – Mert hajszálon múlik az élete. Miért tévednek kevesebbet az állatok? – Mert tévedni emberi dolog. Mi hasonlít legjobban az emberre? – A rendőr. Megszólalásig. Hogyan vetik terhelési próba alá az új hidakat? Telerakják anyósokkal. Ha kibírja jó, ha nem, az is. Mit mond az orosz a halálos ágyán? – Szentpétervár. Mivel lepte meg Jimmy a vendégeit? – Egy ravasz húzással. Miért jó az ejtőernyősöknek? – Mert esőben nem áznak. Hogyan nevezik a vízen járó matrózt? – Tengerész gyalogos. Hogy hívják a zöldruhás papot? – Környezetbarát. Mi a különbség a méh és a darázs között? – A darázs nem gyűjt vasat. Miért szór a szőke morzsát a WC-be? – Eteti a toalett-kacsát. Miért jobb az Alzheimer kór a Parkinson kórnál? – Inkább felejtsem el kifizetni a sörömet, mint hogy kilötyögtessem. Melyik hely a legveszélyesebb a világon? – Az ágy, abban hal

meg lakosság 80%-a. Mi a legveszélyesebb sütemény? – Az esküvői torta. Melyik sütemény csökkenti 90%-al a nők szexuális étvágyát? – Szintén az esküvői torta. Mit látsz, ha mélyen egy szöszi szemébe nézel? – A hajhagymáit. Mi lesz, ha elütnek egy matematikust? – Már nem számít. Melyik a legnépszerűbb télen űzött sportág? – A hosszútávfutás. Mi a neve a kanos indiánnak? – Dugós Puska. Hogy dadog a süketnéma? – Remeg a keze. Hogy csodálkozik a leprás? – Leesik az álla. Mi a neve a nagyon kemény sajtnak? – Cementáli.

Én már az egyetemen is akartam alapítani egy matematikai lapot. Már a *Matematika Lapok* szerkesztőségében, még Kolozsváron, többször szó volt róla, hogy kellene alapítani egy teljesen önálló magyar nyelvű matematika folyóiratot az általános és középiskolás diákok számára. Mert a Matematikai Lapok a Gazeta Matematică fordításaként csak 10%-ban volt önálló. Én erről az álmomról nem akartam lemondani és mondtam az igazgatóságnak, hogy kellene egy ilyen lapot indítani az iskola égisze alatt. Az igazgatóság az ötletemet nem utasította el, csak azt a feltételt szabta, hogy a lap csak román nyelvű lehet, és kinevezte mellém a román nyelvű matematikus kollégát Popescu Adrian Nicolaet (most Kanadában él). Így indult a *Gamma* nevű folyóiratom, 1978 őszén. Azért Gamma, mert nagyon szerettem Euler gamma függvényét, a másik oldalról pedig, a radioaktív bomlásakor az α és a β sugarak eltérnek, csak a γ sugár megy egyenesen. Az anyagot én állítottam össze, és én is gépeltem le a saját Olivetti márkájú írógépemem, amelyet az első tanári fizetésemből vásároltam. Az első szám október végén száz sokszorosított példányban jelent meg, boldogan és díjmentesen osztogattam a nagyvilágnak. Sikerült! Popescu írt egy rövid előszót, amelyben megemlíti, hogy létre akarunk hozni egy matematikaművelő társaságot. A lap megjelenése után két héttel hívtak a brassói Securitate-ra, délután 17 órára.

– Ki az abszolút bátor?

– Aki egyszerre veszi be az altatót és a hashajtót!

Azt az ijedséget nem tudom elmondani, hisz a hírt otthon adták át a szüleimnek. A két betegnyugdíjas emberke lelkiileg össze volt törve, nem tudták elképzelni mi rosszat csinált az egyetlen jólnevelt gyerekük. A nyári vakációban voltam először egy hónapot Magyarországon, gondoltam, hogy ezért hívatnak. De nem. Két óras kinti várakozás után, igazoltattak és beültettek egy terembe, ahol legalább három órát vártak. Ezután megjelent egy férfi és kezdett kérdegetni. Messziről közelítette a célját, a külföldi lapokban közölt feladataim, cikkeim felől érdeklődött először. Ezeket hogyan küldtem ki? Mondtam, hogy hivatalos postai levélben, a folyóiratokban megadott címekre. Szabályosan. Az Egyetem dékánátusa is tudott róla. Aztán egy órára eltűnt, majd jött egy másik, aki magyarul fecsegett velem. Majd visszajött az első, aztán úgy éjfél körül azt kérdezte, hogy milyen társaságot akarunk mi alapítani? Én társaságot? Akkor ő háttérből olvasta: *Ne propunem, ca în perspectiva următorilor doi ani, să formăm chiar o Societate*

de matematică a elevilor formate din cei mai buni elevi-matematicieni ai liceului. Persze rájöttem, hogy a Gamma bevezető szövegéből volt kiragadva célirányosan. A mellém rendelt Popescu írta ezt a szöveget, őt kellett volna hívassák, nem engem! Itt elmagyarázták nekem, hogy az országnak van egy hivatalos Matematikai Társasága, ahová minden matematika tanárnak be kell iratkozni. Két hét múlva engem is beírtak. Azt is elmondta a tisztt, hogy ezentúl csak úgy küldhetek külföldre cikkeket, ha előzőleg beviszem az Állami Levéltárba egy megadott részlegre, egy példányt megtartanak, és ha jóváhagyják, akkor ott le is pecsételik, le is ragasztják, és ezt küldhetem a megadott külföldi címre. Ezután így küldtem külföldre a cikkeimet, a feladataimat. Reggel kiengedtek, egyenesen az iskolába mentem. Délután értem haza az iskolából, elképzelheted, hogy meg voltak ijedve a szüleim. Ne köpködj a sivatagban! Még szükséged lehet rá.

– Mi lesz Hófehérkéből ha megfogja a magasfeszültségű áramvezeték?

– ???

– Hamupipőke.

Ezután a *Gamma* továbbra is megjelent, még 11 éven át, évharmadonként. Egy vékonyka kis A4-es füzet volt az elején, de lassan kezdte kinőni magát száz oldalas kiskönyvvé. Kezdték felfigyelni rá az ország matematika tanárai, cikkeket, feladatokat küldtek. Fennállásának 10-ik évfordulója alkalmából a *Gazeta Matematică* folyóirat értékelő cikket írt róla. Horea Banea a brassói Egyetem részéről méltatta. A Brassói Lapok, az Ifjúnunkás, az Előre, és más lapok is írtak a Gammáról. Az elképzelésem az volt, hogy a diákokra gondolva áthidaljuk a tananyag és a *Gazeta Matematică* közötti szintkülönbséget. A lap elindításával párhuzamosan elkezdtem matematika kört tartani. Erre sokan jöttek. A matekkör és a Gamma hullámozása egymást erősítette. Diákjaim érezhetően javultak, erősödtek, és nemcsak matematikából. A matematikai olimpiász megyei szakaszára is eljutottak. A diákokat megtanítottam feladatokat is szerkeszteni, nemcsak oldani. Azóta is Tamás Sándor volt diákomnak, aki jelenleg Csíkszentgyörgyön matektanár, jelennek meg javasolt feladatai és cikkei a Matlap hasábjain. A jobb matekos diákjaimnak, kiadtam egy-egy tanóra anyagát, együtt megtanultuk, és ők tartották azt a matekórát, persze egy másik osztálynak is. Én meg az utolsó padból gyönyörködtem. Ez jó módszernek bizonyult. Többször meghívtak a román országos matematika olimpiász bizottságába, és matematika táborokba is, a diákjaimmal együtt. Mindezt a *Gammának* is köszönhetően. Egyik ilyen nyári táborban ott volt Tamás Csilla udvarhelyi diák, aki kiváló tehetség volt. Országos díjat is nyert. Tíz napig én foglalkoztam a szakmai felkészítésével. Most Amerikában kutató. A *Gammával* kapcsolatban még azt szeretném elmondani, hogy miután egy számot elkészítettem, azt le kellett adni az igazgatóságra, s miután ott jóváhagyták, az üzemben sokszorosították. Zavarta az iskola vezetését, hogy bár a lap nyelve a román volt, zömében csak magyar nevű tanárok és diákok szerepeltek. De az-

tán ebbe is kénytelenek voltak belenyugodni, mert a lapnak egyre nőtt a népszerűsége. A kékszeműk tekintetét sokszor éreztem, néha a következő vicc jutott eszembe:

– Lesz-e KGB a kommunizmusban?

– Nem lesz. Addigra az emberek tudata olyan magas szintre fog fejlődni, hogy mindenki saját magát fogja letartóztatni.

A magyar tagozat színvonala kezdetben közepes volt, de elég gyenge a tanulás szempontjából. Ebben az ipari líceumba sok gyerek járt a környező falvakból. A falusi diákoknak még egészséges magyar lelkülete volt, így a városi diákokkal együtt egy nagyon összetartó társaság alakult ki. A diákjaim belátták, hogy kemény munkával eredményt lehet elérni. Ez nagy ösztönző erőnek bizonyult. Én magam csodálkoztam néha ezen, hogy ilyen jól meg tudtam őket fogni. Voltak egészen komoly eredményeink is. Az osztályfőnöki órámat nagyon komolyan vettem, a IX. és X. osztályban minden órán meghívottjaim voltak, majd XI. és XII. osztályban a diákjaim tartották az osztályfőnöki órákat, névsor szerint, felkészülve egy-egy fontos témából. Ahogy tagozatunk erősödött, úgy a hatalom is néha-néha furcsa módszereivel belénk rúgott. 1980-ban a XII. osztály, az egyik szünetben biztosítótűvel feldíszítette az egyenruháját. Rögtön kiszálltak éber elvtársék, akik úgy állították be, hogy ez egy államellenes mozgalom, akinek a legtöbb biztosítótűje van, az a vezér, akinek kevesebb, azok rangsorban az alattvalói. Az eljárásnak két hét után a szülők felháborodása vetett véget. Mindez érettségi előtt két héttel. 1981-ben a hatalom betiltotta a Szent Anna találkozót, minden ott levő diákot megfenyegettek, vallatták, próbálták beépíteni. Még a kétségbeesett szülőket is. Egyetlen hibájuk a magyarságuk volt. Rengeteget kirándultunk, majdnem minden hétvégén. Sokan itt hallották először a helységek magyar neveit, amit földrajzból nem tanítottak. A történelem is benne volt a tájban. Ezek a kirándulások mozgó népfőiskolák voltak, mint egykor, amit kaptam én is tanáraimtól. Minden hétfőn a brassói Filharmónia hangversenyére jártunk. A karmester sokszor gratulált diákjaink kulturált viselkedésének, ami ösztönző volt számukra, hisz több mint egy évtizedig legalább száz, százhusz bérletes diák szerepelt évente, és még velünk jöttek az egyetemisták is. Diákjaim közül is egyre többen játszottak hangszeren. Kiránduláson mindig volt egy-két gitáros. Innen született az az ötlet, hogy az évharmad utolsó matekórája, amikor őket lezárom, egy ünnepély legyen. Mindenki névsor szerint énekelt egy dalt és egy népdalt, én is vittem a gitáromat, együtt énekeltünk, csodálatos volt. És így alakult ki a zeneköröm is.

Egyszer Szent Gellért püspök (eredeti nevén *Gerardo Sagredo* vagy *Giorgio Sagredo*; Velence, 980. április 23 – Buda, 1046. szeptember 24.), aki bajba jutott híven segíteni akart, egyik hű társával, Walter mesterrel a királyhoz sietett. Ahogy mentek, egyszer csak elesteledtek, ezért egy erdős részen, amely disznók makkoltatására nagyon alkalmas volt, megszállottak.

A vándorok eltörődött testtel elaludtak, s hát éjfél tájban nagy zúgást hallottak. Erre mind a ketten felriadtak. Malomkő zúgását hallották, pedig ott a közelben nem állott malom. Elcsodálkoztak a malomkőzúgáson, és még jobban, amikor egy dal is felcsendült: a kézimalmot hajtó asszony dalolni kezdett. Amikor a püspök a dalt meghallotta, odafordult Walter mesterhez, és azt kérdezte tőle:

– Hallod-e *a magyarok szimfóniáját*, miképpen szól?

És mind a ketten nevettek azon az éneken. Az asszony erről semmit sem tudott, csak forgatta a malomkövet, és énekelt tovább. Az ének pedig felszállt a magasba. Gellért püspök nem alhatott tőle, ezért elővett egy könyvet, és az ágyban olvasni kezdett. De nem tudott a szent könyvre figyelni, ezért ismét Walter mesterhez fordult, és azt kérdezte tőle:

– Mi ennek a dallamnak a lejtése? Te értesz hozzá, hiszen kántor is vagy. Aztán meg ugyan ki énekel éjszakának idején? Mert úgy megragadott ez az ének, hogy az olvasást sem folytathatom miatta. Azt mondta erre Walter mester:

– Egy népdal dallamát halljuk. Ami pedig a személyt illeti: a házigazdának a szolgálója énekel, aki kézimalmon gazdája gabonáját őrli. Kérdezte a püspök:

– Ügyességgel vagy erővel hajtják-e a malmot?

– Ügyességgel is, meg emberi erővel is, mert a szolgáló saját kezével forgatja körbe a malomkövet. Azt mondta erre a püspök:

– Milyen csodálatos dolog ez! Ha ügyesség, emberi ész nem volna, ugyan ki tudná a fáradságos munkát elviselni? Boldog ez az asszony, aki másnak hatalma alatt él, és nehéz szolgálatát ilyen vidáman, zúgolódás nélkül végzi. Gellért püspök nem feledkezett meg a szolgálóról, másnap nem csekély összegű pénzt adatott neki.

Egyik jógázó erdélyi barátom találkozott a Dalai Lámával, és megkérdezte, hogy melyik a legjobb jógyakorlat. A felelet megdöbbenítő volt: a magyar néptánc. A magyar néptánccal nagyszüleink, dédszüleink el tudták űzni az aratás, hihetetlenül nehéz munkájával járó fáradságot. Ilyenkor tartották az aratóbálokat, és a hajnaltól napnyugtáig tartó aratás után, egész éjjel mulattak. A népi táncnak, főleg a legényeseknek, szinte minden mozdulata egy-egy zodiákus jegynek felel meg, ezzel hozva harmóniába az energiákat, és a csettintésekkel, tapsolással, a lábak csapkodásával, kurjongatásokkal pedig kitűnően megtisztították a csakráikat, meridiánjaikat, bár valószínűleg, ezeknek nem voltak tudatában, de így óriási energiákat nyertek. A csakráink mindegyike, szépen sorban behangolható a szolmizációs hangokkal. Ha betegek, vagy csak nagyon fáradtak vagyunk, feküdjünk bele egy kád meleg vízbe úgy, hogy a fejünket is belerakjuk. Öntsünk bele pár csepp, bármilyen illóolajat, és próbáljuk meg megkeresni énekelve azt a dó hangot, amely a gyökércsakránkra el kezd rezonálni. Ha megtaláltuk, ezt erősen lehet érezni, akkor utána énekeljük végig a ré, mi, fá, szo, lá, ti han-

gokat is. Ezzel az összes csakráinkat képesek vagyunk kitisztítani, harmóniába hozni, és aktiválni. A gyógyulásunk pedig megtörténik. Tulajdonképpen a magyar népdalok hangkészlete, és ezek éneklése is felér egy ilyen csakra harmonizálással. Lerajzolva a hosszanti tengelyünket, a gerincünket, bejelölve rajta a csakrákat, és a hozzá tartozó szolmizációs hangokat, majd ezeket felülről lefelé haladva, és visszafelé olvasva, a következő értelmes mondat áll össze: ITT ÁLL ŐS FA ÍM ERŐD. 7-es, korona csakra (TI-IT), 6-os, harmadik szem csakra (LÁ-ÁL), 5-ös, torok csakra (SO-OS), 4-es, szív csakra (FA-FA), 3-as, napfonat csakra (MI-IM), 2-es, nemi csakra (RE-ER), 1-es, gyökér csakra (DO-OD). Az Ős fa, a gerincünk, mely alul a gyökér, fenn a korona, melyből úgy kapjuk erőnket, hogy lent a Földbe, fenn az Égbe vagyunk bekötve. Vajon Kodály Zoltán tudta azt, hogy az általa elnevezett hangok ezt a bölcsességet adják ki? Bizonyára fogalma sem volt róla, ezt minden valószínűség szerint, odaátrol súgták neki. Azt már kérdezni sem merem, hogy fogják-e egyáltalán tanítani a diákjainknak?

Az ősi népeknél a zene megőrizte a szakralitását. Kelet-Afrikában van egy törzs, ahol a gyerek megszületésének idejét nem a világrajövetelének napjától, sőt nem is a fogantatás napjától számítják. E törzs számára a születés kelte azt a napot jelöli, amikor a leendő anya először gondol majdani gyermekére. Az anya, amikor úgy érzi, eljött az ideje, hogy gyermeke legyen, elvonul az erdőbe, és magányosan ül egy fa alatt mindaddig, amíg bensőjében meghallja gyermeke énekét. Amint ez megtörtént, az anya visszatér a falujában, és megtanítja az éneket a leendő apának. Ezután ezzel az énekkel hívogatják a gyereket. Miután a gyerek megfogant, az asszony a méhében hordott kisbabának énekel, és megtanítja a dalt a falu bábáinak és öregasszonyainak, akik a vajúdás alatt és a születés csodálatos pillanatában ezzel az énekkel köszöntik a gyermeket. A szülés után valamennyi falubeli megtanulja az újszülött énekét. Ez a dal ezután élete minden fontos pillanatában elkíséri. Ezt éneklük neki, amikor valami baja esik, ezt éneklük győzelmek, szertartások, felavatások alkalmával vagy a házasságkötési ceremónián. Amikor élete végén szerettei összegyűlnek a halálos ágyánál, utoljára hangzik fel a dal.

Sajnos a zenét, mint kulturális terméket manipulatív célokra is használta a hatalom, vagy különböző érdekcsoportosulások. A fasizmus, a kommunizmus, a szekták tudatmódosító érdeke, ideológiáinak dallamossá tétele, a sportpályákra terelt tömeg hipnotizálásának lehetőségét látta a zenében. Ha még hozzáteesszük a médiák láthatatlan szándékát, akkor egyértelművé válik az, hogy a zene a mindenkori hatalom egyik fegyvere. A kiüresedett és divattalanná vált 'l'art pour l'art' után a zene vagy olcsó és tartalmatlan fogyasztói cikké, vagy valamiféle igazoló-lázadó tényezővé vált. A modern társadalomban élők egyre kevésbé fogadják el az ő személyes megítélésük felett álló és attól független szabályok létezését. A zene mostanában már csak egy fogyasztási cikk, ömlesztik is ránk tonnaszám, szinte el-

menekülni sem lehet előle. A baj mindössze annyi, hogy ezt is teletömik mindenféle „E” számokkal, térfogatnövelővel, állagjavítóval, adalékanyagokkal, hogy tetszetős legyen, és ezért azt gondoljuk róla, hogy jó zene még akkor is, ha teljesen üres, vagy ami még ennél is rosszabb, ha tele van a személyiségünket pusztító dolgokkal. Az ókori görögök számára a helyesen megkomponált zene, amelyben minden egyes hangnak önálló értéke és tartalma volt ezzel szemben nagyon komoly erkölcsi értékkel rendelkezett, mert képes volt arra, hogy a hallgató jellemét fejlessze. A középkor óta elterjedt zenei felfogás szerint viszont a zene hatását mindössze a hangok egymáshoz való viszonya határozza meg, nem pedig a megszólaló hangok magassága önmagában. 1939-ben az egyik konferencián a normál „A” hangot 440 Hz-re módosították. Az egyik szervező és a módosítás javaslója is Joseph Goebbels náci propagandaminiszter volt. A javaslatot több tízezer zenész tiltakozó petíciója ellenére elfogadták és 1955 óta ISO szabvány. Az agy a hétköznapi gondolkodás folyamata közben 14 és 40 Hz közötti frekvencián bocsájt ki hullámokat, ez azonban csak bizonyos típusú dendritek működésének az eredménye, amelyek a domináns agyféltekében találhatók. Amennyiben a két agyfélteke működését 8 Hz-en tudjuk egymással szinkronizálni, akkor egy harmonikus működést érünk el, amelyben maximalizálni tudjuk az információ áramlását a két agyfélteke között. Ezenkívül a DNS másolási frekvenciája és a Föld alap rezonanciája is 8 Hz. Ez utóbbit Schumann rezgésként ismerik, amelyik egy globális elektromágneses rezgés a Föld felszíne és az ionoszféra között. A zene alapvető eleme különböző hangok harmonikus összecsengése. Amennyiben a zene alapja a korábban említett 256 Hz-es „C” hang, amelyik nem más, mint a 8 Hz-es természetes frekvenciáknak öt oktávval magasabb felharmonikusa, akkor a zene amit hallgatunk, összhangban lesz ezekkel a testünket és környezetünket felépítő rezgésekkel és segíteni fog abban, hogy harmóniába kerüljünk saját magunkkal és a minket körülvevő világgal, sőt még az egészségünk megőrzéséhez is hozzájárul, ami nem más mint a testünk harmonikus működése. Ezzel szemben, ha a referenciapontunk 440 Hz, akkor függetlenül attól, hogy milyen stílusú zenét művel, vagy hallgat valaki, mindenképpen egy disszonanciát hoz létre a zene és önmaga, valamint a természet között. Ez a hatás nem csak a zenei stílustól független, hanem még attól is, hogy milyen hangközrendszert építünk fel erre a frekvenciára. Ez a disszonancia pedig gyengít minket fizikailag és mentálisan is, aminek következtében könnyebben irányíthatóvá és kihasználhatóvá válunk. Ez megmagyarázhatja, hogy olyanok, akiknek hatalom van a kezében és fizikailag valamint mentálisan is uralni akarnak minket, mint pl. a korábban említett Joseph Goebbels, miért mutatnak egyáltalán érdeklődést a hangolás kérdése iránt. Amíg a zenei művet a hangjegyek összességénél többnek értjük, megóvjuk tudatunkat a konkrét frekvenciák támadásától. A középkorban telítődött először a zene

szentséggel. Jézusnak meg kellett halnia a keresztfán, hogy a zenébe az emberi fájdalom szélsőséges rezonanciáit belelehelhessék.

Diákjaimat osztályok szerint minden héten vittem fényképezni, hisz én is szerettem fényképezni a vadonatúj Praktika géppel. Még fotókiállítást is szerveztünk. Én is a technikai és a művészeti részt a Máté Károly fényképészünk fotóköri tanultam, aki már több nemzetközi díj tulajdonosa volt. Hát így született meg a fotóköri is, csak akkor mindent nekünk kellett megcsinálni, előhívástól a szárításig, nem mint most a digitális gépekkel. Nemsokára a filozófia tanszékre kinevezett tanárként Mester Zsuzsa személyében egy csodálatos kolléganő érkezett. Tagozatunk így egyre értékesebb lett. Férje Mester Zsolt a brassói Filharmónia oboa művésze volt.

Matematika, irodalom, zene hármassággal egészen jól kitöltöttük agyunkat. Egyszer egy filozófia professzor kiállt az osztály elé. Amikor elkezdődött az óra, minden kommentár nélkül elővett egy üres befőttes üveget és megtöltötte 4–5 cm-es kövekkel. Majd megkérdezte a diákokat, hogy megtelt-e az üveg. A diákok egyetértettek, hogy igen. A professzor ekkor elővett egy doboz kavicsot és beleöntötte az üvegbe. Enyhén megrázta az üveget, és a kavicsok kitöltötték a nagyobb kövek közötti réseket. Újra megkérdezte a diákokat, hogy megtelt-e az üveg. Egyetértettek, hogy igen. A professzor ekkor elővett egy doboz homokot és beletöltötte az üvegbe. A homok természetesen kitöltötte a maradék helyet is. Megint megkérdezte a diákokat, hogy megtelt-e az üveg. A diákok egyhangúan igennel válaszoltak. A professzor ekkor elővett két doboz sört az asztal alól és beleöntötte az üvegbe, kitöltve a homokszemek közötti réseket is. A diákok nevettek. Most, mondta a professzor, lássák be a következőt. Ez az üveg az Önök élete. A nagyobb kövek a fontos dolgok: a család, a társ, az egészségünk, a gyerekeink- olyan dolgok, melyek, ha minden más el is veszik, még kitöltik az életünket. A kavicsok a többi dolog, ami számít-, mint pl. a munkájuk, a házuk, a kocsijuk. A homok minden más. Az apróságok. Ha először a homokot töltik az üvegbe, folytatta, nem marad hely a kavicsoknak és a köveknek. Ugyanez igaz az életre is. Ha minden energiájukat az apróságokba fektetik, soha nem marad hely az igazán fontos dolgoknak. Figyeljünk oda a boldogságunkhoz fontos dolgokra. Játsszanak gyermekeikkel. Figyeljenek oda az egészségükre. Vigyék el táncolni párjukat. Mindig lesz majd idő dolgozni, lakást takarítani, vendégeket hívni. A köveket, kavicsot rendezzék először fontossági sorrendbe. A többi csak homok. Az egyik diák felemelte a kezét és megkérdezte, hogy mit képvisel a sör. A professzor elmosolyodott.

– Örülök, hogy megkérdezte. Ezzel csak azt akartam volna jelezni, hogy mindegy mennyire tűnik telinek az életünk, két sörnek mindig marad hely.

A buddhizmusban a bódhiszattva – megvilágosodott személy. Csodálatos dolog a nevetés. Ellazít, és mégis feldob. Még csodálatosabb együtt kacagni valakivel, vagy valakikkel. Akivel együtt nevetünk, azzal közös élményünk van, azt közelállónak érezzük magunkhoz, azt szeretjük. A jó embe-

rek jóízűen tudnak nevetni. Nem kárörvendve, nem a más baján, hanem humoros apróságokon, de legjobb ízűen talán saját magukon. Az ember, amíg gyermek nagyon sokat nevet. Ahogy idősödik, a nevetés társadalmilag komolytalannak tartott volta miatt egyre kevesebbet teszi. Pedig milyen jó is a gondokról, problémákról, stresszekről lemondva, ezekre nem figyelve önfeledten nevetni és így bódhiszattva állapotba kerülni.

A tanfelügyelőségen kezdeményeztem egy megyei matekkör létrehozását. Ez könnyen ment, mert több matematikus óhaja volt, és az ország más megyéiben is működött ilyen kör. Brassó megye legjobb matekos diákjainak elkezdtünk egy néhány tanárral kéthetente felkészítőket tartani. Ez a folyamat 1990-ig működött a tanfelügyelőség jóváhagyásával. Ezen a körön Brassó megye legjobb román diákjai mellett, egy néhány diákom, és az Unirea líceum 2–3 magyar diákja is szerepelt. Ennek a körnek egykori résztvevői külföldi egyetemi tanárok, kutatók. Ezen a körön ismerkedtem meg Popovici Florin matematikussal, aki abban az évben lett egyetemi tanár, amikor én a Vörös Zászlóba az ő megüresedett helyére kerültem. Egy mást így váltottuk fel. Kialakult egy kis baráti kör, minden csütörtökön tartottunk egy találkozót, az ország ismert matematika lapjaiból feladatokat oldottunk meg mi a tanárok: Păltănea Eugen (a brassói Tarnsilvania Egyetem Matematika Fakultásának dékánja), Alexandru Oțet (2010-ben meghalt), Erwin Schneider (Németországban él), Popovici Florin, Rotaru Paul (Svájcban él), Stoica Emil (a Tarnsilvania Egyetem prorektora), én. Néha mások is jöttek. Utána egy jót söröztünk. Boldogok voltunk, tudtunk örvenni a feladatokban rejlő szépségnek. Visszatérve az iskolámba, azok a személyvonat lassúsághoz szokott kollégáim, akik látták az egy évharmad alatt lepörgő, tovarobogó gyorsvonatomat, elcsodálkoztak. Csak a vezetőség próbálta fékezni lendületemet. Mocanu Petre a Babeș-Bolyai Tudományegyetem komplex függvénytanának világhírű tanára, levelet írt, hogy van helye és szeretné, ha nála doktorálnák. Be is adtam a hivatalos kérésemet az iskolám vezetőségének, de egy néhány nap múlva értesítettek, hogy nem engedélyezik a doktorátusomra való feliratkozásom, mert nem vagyok párttag. Fellebbeztem a tanfelügyelőségre, a minisztériumba, mindhiába. Mindenütt a clausus numerusba ütköztem. Mindezt megírtam a tanáromnak, de 1990-ig többet nem is hirdettek meg helyeket a doktorátusra. A szocializmusnak már nem volt szüksége erre. Le voltam törve. A matekórákat művészi pillanattal szoktam kezdeni, névsor szerint egy órán egy diák órakezdekéskor felolvass egy verset, és mond egy viccet. A soros diák a következő Petőfi verset szavalta:

*Magyar vagyok. S arcom szégyenben ég,
Szégyellenem kell, hogy magyar vagyok!
Itt minálunk nem is hajnallik még,
Holott máshol már a nap úgy ragyog.*

*De semmi kincsért s hírért a világon
El nem hagynám én szülőföldemet,
Mert szeretem, hõn szeretem, imádom
Gyalázatban is nemzetemet!*

Sokan disszidáltak, engem is bízattak. Igen, clausus numerus. Párttagság. Családomban senki nem volt párttag. Én se lettem.

Nyuszika és a róka találkoznak az erdőben. Nyuszika köszön:

– Szia vörös!

– Te engem ne vörösözz le!

– Miért, jobb lenne, ha lerókáználak?

Édesapám szokta mondani: „*az is nagy dolog, amikor az ember nem több, csupán becsületes*”. Tetteink a múltból mindig követnek bennünket, és amik voltunk, az tesz azzá bennünket, amik vagyunk. Vagyok, aki voltam, és leszek, aki vagyok. Eszembe jutott Abraham Lincoln egyik mondása: „*Azzal kell tartsak, akinek igaza van, addig ameddig igazságos és meg kell válnom tőle, amikor megszűnik igazságosnak lenni*”.

Évharmad végén, a zárógyűlés után, a tanári kar a kibérelt vendéglőben reggelig szórakozott. Ezt a jó szokást minden évharmad végén megtartottuk. Sajnos ezzel más iskolában nem találkoztam. Jó volt mindenkit végre emberként megismerni. Két pohár pálinka után az embertelen párttitkár is elérzékenyült, felsőutasítás nélkül is táncolt a csárdásra, és a román kollégák is énekelték az: *Az a szép, az a szép...* nótánkat. Egyforma emberek vagyunk, nemzetiségtől függetlenül ugyanannak az Istennek a teremtményei. Az évszázados együttélést a politika rontja el. Kollégáinkkal egy életre összebarátkoztunk. Ilyen összeforrott tanári közösséggel azóta se találkoztam.

Tavasszal temették régi iskolabarátomat Vass László Leventét (Székelyudvarhely, 1955. július 5. – Homoródalmás, 1979. április 23.), és rá egy néhány évre Budai Gábor osztálytársát is. Mindketten Ósáncon katonáskodtak, az ottani durvaságok különböző betegségeket idéztek elő, amik több évi kezelés után se gyógyultak. Vass László Levente már komoly verselő volt, Nagy László költőnek személyes barátja. Utoljára Kolozsváron találkoztam Leventével. Íme, Levente *Némám* című verse:

*néma állatok
sziklába mártott jézus tenyéren*

*mezőkön ily nagy csend
szomorú sárkánya még nem fészkel*

*gyökereid méz markába zárj
szelek leve csorduljon örökkön merevedő
végeink mályvarózsájába*

Ki Tudhatja A Mi Ölelésünk Vakságát

A Gamma szárnyalt. Csodálatos évek voltak. A szerkesztőség aktív tagjai voltak: Alexandru Lupaş (1942–2007), Sándor József, Florentin Smarandache, Constantin Ionescu-Țiu, Szász Ferenc, Körtesi Péter, Popvici Florin, Horea Banea, Benkő József, Nagy-Imecs Vilmos, Kovács Katalin, Keménes Anna, George Marinescu, Luis Funar, Tuzson Zoltán, Virányi Sándor, Nüsfet Şaganai, C.T. Nedelcu, George F. Molea, Ovidiu Pop, Blaga Alexandru, Pătraşcu Ion, E. Grosswald (USA, University of California), Mircea Lascu, Gabriella Maskulik, Mihail Cetăţeanu, Tache Ştefan, Vlaic Iuliu, Viorel Gh. Vodă, Constantin Tănăsescu, Teodor Pinte, M. Preda, C. Preda, Francisco Bellot (Spanyolország), Tóth László, Lucian Tuţescu, Dragomir Constantin, Paul Rotaru, Ilarie Boată, Cătălin Badea, Preotu Octavian, Mihai Mircea (középiskolás koromban ő vezette a matekkört), C. Dragomir, Weszely Tibor, Popa Klaus, Leroy F. Meyer (USA), és még sokan mások. A Gamma szerkeszete a következő volt: kutatási cikkek, új felfedezések, matematikai versenyek feladatainak a megoldása, kis matematikatörténeti lexikon, hol a hiba? informatika cikkek, megoldott feladatok, kitűzött feladatok a VIII–XII. osztályok részére, kitűzött feladatok egyetemisták részére, nyitott kérdések, díjazások, a feladatmegoldók rovata. A grafikát Szász Benedek István rendezte. A 27 darabot kitevő Gamma gyűjtemény 11 évfolyamot ölel át, 150 cikket, és 9000 kitűzött feladatot tartalmaz. Több egyetemi hallgatónak diplomadolgozat téma lehetne a Gamma feldolgozása, és a közölt anyagából több példatár is születhetne. Mindenre csak azt mondhatom, amit Széchenyi István mondott: *„A kevés, amit elvégeztem, kötelesség. Elmulasztása szégyen és gyalázat lett volna, ám teljesítése sem érdemel dicséretet”*. És lássuk a Gamma feladatmegoldó versenyének eredményes diákjait: Tamás Sándor, Gergely Csaba, Moldován Mónika, Balázs Zoltán, Girás Csaba István, Kristó Szilamér, Márton Attila, Máthé Tibor, Nagy Zoltán, Jancsó Emese, Keresztes Magdolna, Árva Enikő, Kertész Csilla, Pakott László, Buda Anna, Kovács László, Nagy F. Ferenc, Miklós Csaba, Szabó Ildikó, Daragus Ibolya, Ilés Julianna, Tamás János, Bazala Ottó, Császár László, Szabó Márton Csaba, András Ildikó, Demeter Ildikó (ő a magyar irodalom országos díjazottja is), Schwetter Bernadette, Veres Melinda, Kálnoki Sándor, Benedek Emese Mária, Kun László, Ilés Emma, Száva Tünde, Zoltán Zita, Szabó Gyöngyike, Nits Magdolna Katalin, Samoilă Antónia, Frimó Katalin, Kocsis Enikő, Likács Ferenc, Szabó Ildikó, Ács Ibolya, Kökösi Attila, Beke Enikő, Kiss Budai Gábor, Sipos Attila, Benedek Káplár Gábor, Köpe Sándor, Mihail Cetăţeanu, Köpe Etelka, Lukács Ottilia, Kubánda Piroska, Simon Enikő, Boga Erika, Antal Izabella, Fekete Ildikó, Magyarai Éva, Mátyás Attila, Bara Attila, Bódi Blanka, Simó Attila, Barti Anikó, Gáspár Noémi és még sokan mások. A megoldók zömében Brassó, Hétfalu, Bukarest, Temesvár, Konstanca, Dr. Petru Groza, Jászváros, Székelyudvarhely, Cîmpina, Szatmárnémeti, Kudzsir, Craiova, Karácsonykő (Piatra

Neamț), Barót, Pitești, Băilești, Săpata de Sus (Argeș), Grintieș (Neamț) iskolásai voltak, mégis a többség a Vörös Zászló diákjaiból tevődött ki. Ebben az időszakban Krajnik-Nagy Károly újságíró több cikke jelent meg rólam, főként eredményeimről. Többször szerepeltem Simonfy Katalin műsoraiban, amit a bukaresti TV magyar adása sugározott a nagyvilágba.

A fokozati felvételig a tételeket egy ideig az iskola állította össze, majd ez is változott, a tanfelügyelőség és végül a minisztérium küldte ki. Az érettségire mindig a minisztérium küldte le a tételeket, mi meg lefordítottuk magyarra. Az érettségire órák után külön felkészítő órákat tartottam az iskolában. Az egyetemi felvételig a felkészítés már keményebb volt, mivel a felvételi tételek nehezek voltak. Ezeken a felkészítőken diákjaim vért izgadtak. Amit vállalt a Gamma, azt teljesítette. A tananyag és a Gazeta Matematică szintkülönbségét áthidaltuk, egészséges versenyszellem alakult ki, így évről-évre emelkedett a diákok tudásszintje, és magabiztosak voltak. Egyre több diákunk lett egyetemi hallgató olyan egyetemen, ahol a matematika is felvételi tantárgy volt. Ez kezdte zavarni az igazgatóságot, mert egyre több magyar egyetemi hallgató rontotta a hivatalos statisztikát. Volt év, amikor többen bejutottak, mint a másik tagozat összes osztályaiból. Az ellentmondás elviselésének képessége magas fokú kultúra jele. *„Egy életünk van ezen a földön! Egyetlen lehetőség, és nem lenne szabad hagyni kiperegni értelmetlenül ujjaink közül a napokat, hónapokat, éveket. Indulj el! Tanácsstalan vagy? Hogy hol, melyik pályán van a te helyed? Hogy mit kell te csinálnod, miért lenne érdemes odaadnod az életed? Nézz a szívedbe! Az Isten által szívedbe írt legszebb vágyaidban keresd a választ! Tiszta vágyaid vezetnek, jobb tanácsadóra úgysem lész. Azt a lányt kell elvinned, ki számodra a legszebb, ki mellett érzed, hogy le tudnád hozni az égről a csillagot. És azt a hivatást válaszd melynél szebbet nem tudsz elképzelni magadnak. Az ibolya a maga kis kék szirmait bontja a fényre, sajátos létével hirdeti a teremtés csodáját. A napraforgó, ugyanannak a ragyogó fénynek a szerelmese, de létszimpfóniája egészen más. Mindkettő kedves az Isten előtt. Te kell megtalálnod a pályádat!”* (Böjte Csaba). Kellemetlen jelenségek kezdtek fűszerezni a vizsgákat. A felvételin, fokozati felvételin, érettségien, a magyar diákok termébe véletlenül olyan felügyelő tanárokat kezdtek tenni (például Tretyakovski Arcadie), aki egész idő alatt üvöltözött a diákokra, lebozgorozta, ki akarta őket zavarni az országból. Néha még pofokat is osztogatott, sok esetben lányoknak is. Az ember egy olyan állat, amit ketrecen kívül zártak. Elrettentés. Ilyen feltételek mellett, hogyan lehet vizsgázni? Mégis volt idő, hogy három IX., három X. magyar osztály működött, fokozati vizsga után két XI., és két XII. osztály maradt. Aki nem jutott be a magyar tagozatra, az bejutott a román tagozatra, vagy a szakiskolába. Igaz, még egy osztályra való magyar diák tengődött a másik tagozaton, akik *érvényesülés* címszó alatt választották. Az érettségi eredményei, az előbbieket szerint sok mindentől függött. Több volt az olyan év, amikor mindenkinek nagy átlaggal sikerül az érettségije,

de volt olyan eset is, amikor egy fél osztályt vágtak el. Az őszi pótérettségien mindenki átment. *„Amit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, de miről a nemzet félve a szenvedésektől önmaga lemondott, annak visszaszerzése nehéz és mindig kétséges.”* (Deák Ferenc).

A Gammát jóváhagyás után a gyárban sokszorosították elavult fénymásolókon. Nyomdába nem engedélyezték, pedig még a minisztériumba is kérvényeztem. A Gamma már ismert volt a határon túl is, eljutott Budapestre, Németországba, Amerikába, Spanyolországba stb. Az Egyesült Államokból is kaptam cikkeket, feladatokat. Kezdtem angol, francia nyelvű cikkeket is közölni, Körtesi Péter feladatait pedig magyarul. Ez is kiváltotta a vezetőség haragját. 1987. november 15-én volt Brassóban egy munkáslázadás, egy vasárnapi napon, amikor választások voltak. Én a diákokkal kirándulni mentem a Nagy-kőhavasra. A gyülekező az iskola udvarán volt és el kellett mennünk a Vörös Zászló üzem elé. A tömeg ott gyülekezett és indult be a központba, ahol szétverték a pártházat. Mi egy darabon mellettük mentünk. Hétfőn reggel már kiszállt az iskolába a Securitate és minket azzal vádoltak, hogy mi is részt vettünk a lázadásban. Négy hónapi zaklatás után belátták, hogy semmi közünk az egészhez. Az üzem étkezdéjében tartották a tüntetésen résztvevő munkások gyorsított perét, persze rendőrkoronnal körbe volt véve minden. Ilyen rettegést és félelmet még nem tapasztaltam Brassóban. Sok munkás furcsa körülmények közt meghalt. 1987 decemberében betiltották a matekköreimet. A mai napig nem indokolták meg, hogy miért. Ledöbbsentem. Senki se képes oly magasra nőni és olyan mélyre hullani, mint az ember. Az egész diáksereg szomorú és elkeseredett volt. Mindenkinek fájt. Reményik Sándor írta: *„De aki másként tehetne helyünkben,/ Az vesse ránk az első követ./ Minden percünk kínzó kiegyezés/Ahogy lehet...”* Liviu Cornel Babeş (1942. – 1989. március 2.) unokatestvérem férje, az eldurvult rendszer ellen úgy tiltakozott, hogy a brassói Pojánán felgyújtotta magát. Most egy utcát neveztek el róla, de Moyses Mártonról (Nagyajta, 1941. április 20. – Barót, 1970. május 13.) vértanú költőről, illetve Szikszay Jenőről még egyet sem. A japánok nagyon kevés zsírt fogyasztanak, és kevesebb náluk a szívinfarktus, mint a magyaroknál. A mexikóiak nagyon zsírosan étkeznek, és kevesebb náluk a szívinfarktus, mint a magyaroknál. A kínaiak nagyon kevés vörösbort fogyasztanak, és kevesebb náluk a szívinfarktus, mint a magyaroknál. Az olaszok sok vörösbort isznak, és kevesebb náluk a szívinfarktus, mint a magyaroknál. A németek sok sört isznak, sok kolbászt esznek, és kevesebb náluk a szívinfarktus, mint a magyaroknál. Mi ebből a tanulság? Egyél, igyál azt és annyit, amennyi jól esik. Úgyis amiatt fogsz meghalni, hogy magyarul beszélsz. Amint mondtam, a Gamma tíz éves évfordulóját mindenütt ünnepeltük, az iskolában, a Brassói Lapok székházában stb. Írt róla az országos sajtó, média. De a 11.-ik évfordulót már nem érte meg. Georgescu Elena igazgató kihelyezésem óta gyötört (főként amikor Ducaru Valeria matematika tanárnő

volt az igazgatóhelyettes), most Sima Viorica lett az új igazgató, aki addigi árnyékember szerepéből hatalomra tört. 1989 májusában egy szakszervezetinek álcázott gyűlésen betiltották a Gammát, engem pedig megalázó bánásmódban részesítettek. Olyan volt, mint egy koncepció per. Összetörtem. Elsötétült minden, összeomlott egy világ bennem, nem kaptam levegőt. Menekülni, menekülni ezt súgták ösztöneim. El innen ebből a fertőből, ebből a Pokolból. De hová? És hogyan? Nem hősi halottnak kell lenni, hanem a mindennapok hősi életét kell élni! Megalázva, bántalmazva, megfélemlítve? Kollégáim lesütött fejjel hallgattak, senki se állt ki mellettem. Hol senki nem álmodik többé a jövőről, vad és fékevesztett lesz a nép. A csőcselék uralma győzött. Engem is legyőzött. Néma szoborként végighallgattam a fizetett janicsárok vádjait, amire csak annyit tudtam mondani: *„Istenem, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek!”* Egy korszak véget ért, Istenem legyen meg a te akaratod!

1980 augusztusát megint Magyarországon tölthettem, és utaztam Csehszlovákia és Kelet-Németország fontosabb városaiban is, és megsimogattam a berlini falat, de erről az oldalról. Rám is ordítottak oroszul. A kínai falig sajnos nem jutottam. Budapesti *szüleim* Benedek András és felesége Erzsike néni voltak (1148 Budapest, Kerepesi út, 54. III. 42.). András bácsi édesapám régi barátja és távolabbi rokona volt, a második világháború után kint maradt. Sokat mesélt az ottani történeésekről, Istók János világhírű csángó szobrászunk csángó csütörtöknek nevezett találkozóiról, a budapesti csángó emigrációról. Ő mesélte el az igazi 56-os forradalmat, amit személyesen átélt. Nagyon szerettek, szívesen *örökbevettek* volna, csak hogy maradjak kint. Megint találkoztam Erdős Pállal, és rengetek magyar matematikussal. Urbán János egyengette útjaimat. Egy életre szóló barátságot kötöttem vele, valamint Reményi Gusztávval és Pogács Ferencsel is. Erdős Pál egy száz személyes kis matekkonferenciát tartott a budapesti Matematikai Intézetben. Mindenki elmondta kutatási eredményeit, így én is sorra kerültem. Nemrég jelent meg a kolozsvári Studia Universitatis Babeş-Bolyai Mathematica folyóiratban a k-tökéletes számokkal kapcsolatos cikkem, és ezt mutattam be. Ezen én egy jó fél évet dolgoztam annak idején. Erdős Pál mindenkinek érdemben válaszolt a kutatási eredményeire, így mikor a kör hozzám ért újra adott a tételekre egy három soros bizonyítást. Elszédültem. Még a szocialista időkből leveleztünk, a két év előtti első találkozásunk röpke tíz perc volt, de most egy hétig itt volt a matematika elő zsenije. Sokat mesélt, egyszer Bukarestben is volt, és megtekintette Brassót. Sikerült a Miskolci Egyetemen három napot töltenem Maurer Gyula tanárom vendégként. Nagy volt az öröm, Maurer tanár úr nagyon akarta, hogy telepedjek ki Miskolcra, mert az Egyetemen állást ajánlanak, ezt a rektor úr is aláta-masztotta. Miskolcon élt Katus néni, édesapám első unokatestvére férjével Szilágyi Zsigmonddal (3531 Miskolc, Fűzes út 34.). Ők sokat dolgoztak Bukarestben az IMG gyárban, ahol Katus néni egy balesetben majd meghalt.

Utána Resicán a kohászatban dolgoztak, a második világháború után sok viszontagság közepette végül Miskolcon telepedtek le. Nagy volt az öröm, és főként mikor megtudták, hogy egyetemi állást kapok. Ők is örökbe akartak fogadni. Katus néni mikor kicsi volt, testvéreivel a csűrben játszadozott, és egy rejtékhelyen aranypénzekre leltek, amiket szüleik évek alatt nehéz munkával kerestek Bukarestben. Ezzel a pénzzel kimentek az utcára a többi gyerekek közé, és eljátszották szüleik öt hektár szántóföldjét. Este mikor szüleik a mezőről hazajöttek, csak egy aranypénzt tudtak visszaszerezni. Ott kezdődik az ember, amikor összetéveszti magát mindazzal, amitől megfosztották. Budapesten (1161 Budapest, Rákosszentmihály, Petőfi út 11.) meglátogattam édesapám második unokatestvérét Gyurka Sára nénit (férje után Sipos Andrásné), aki kisiskolás koromban zenekottákkal halmozott el. Végre megismertem én is az unokatestvéreimet. Budapesten találkoztam Rubik Ernővel, aki személyesen mutatta be a csodálatos bűvös kockát. Diákjaimnak is bemutattam az első matekkörön. 1980. december 11.-én megszerveztem Brassó megye első Rubik kockát forgatók bajnokságát, de ez volt az országban is az első. Egy perc alatti eredménnyel a több mint száz versenyző közül Fülöp József, Koppándi Olivér és Zoltán Mihály diákjaim lettek a bajnokok. A Brassói Lapok és az Ifjúmunkás is beszámolt erről az érdekes rendezvényről. 1981 januárjában felhívott a bukaresti magyar nagykövet, aprólékosan kikérdezte a versenyt, végül egy néhány nap múlva újra felhívott, és örömmel mondta a hírt, hogy engem és a tíz legjobb diákomat meghív a Budapesten sorra kerülő a Rubik kockát forgatók világ bajnokságra. Be is adtuk a kérést a rendőrségre, állandóan jártam a nyakukra, végül nem engedtek el. Hiába, van győzelem mely lealjasít, és hiába van vereség mely felmagasztal, az emberek igazságtalansága és az Isten látogatásai a tisztát még tisztábbá, és csak a romlottat teszik gonosszá. A bajnokságot ettől függetlenül évente szerveztem, megadva az élményt a diákjaimnak. Ha könyveimből, lemezeimből volt több példányom, akkor azokat díjként osztottam ki.

János bácsi egyik este a kocsmában felemelte poharát és a következő adomát mondta fennhangon:

– Bár lenne az életem örök és tölteném azt az asszony lábai között! Ezzel János bácsi megnyerte az este legjobb tóosztjának fődíját. Boldogan ment haza és otthon elmesélte a feleségének, Katának:

– Képzeld, ma én nyertem a legjobb pohárköszöntőért járó díjat a kocsmában!

– És mit mondtál? – kérdezte a feleség kíváncsian.

– Azt, hogy: Bár lenne az életem örök és tölteném azt az asszony mellett, a templom falai között.

– Nahát, ez tényleg milyen jól hangzik, drágám!

Másnap Kata összefutott az egyik ivócimborával az utcán. A haver már messziről integetett vidáman:

– Tegnap János jó kis köszöntőt mondott a kocsmában, ami rólad szólt!

– Tudom, mesélte – felelte Kata – csak azon csodálkozom, hogy a múlt évben összesen kétszer járt ott, egyszer erőszakkal kellett odavonszolnom, másodjára meg elaludt közben.

1980-ban végzett osztállyal sokat poénkodtunk, kirándultunk, gitároz-tunk, ekkor szerette meg Benedek István barcaújfalusi diákom a Piramis együttes *Ha volna két életem* dalát, ami számomra is a legjobb öt magyar dal közt szerepelt. István olyan odaadással, átéléssel, szenvedéllyel énekelte, hogy mindenkit meghatott.

*Melletted minden reggel
Vidáman ébredek fel,
S könnyűnek érzem mindenem.
De néha egy hang a szívemben
Új útra szólít engem,
Talán nem érted meg sohasem, hogy*

*Nem tudom, mit tegyek, nem tudom, hogy legyen.
Miért is nem lehetek egyszerre két helyen,
Óóó Istenem, miért nincs két életem?*

*Mennyivel könnyebb volna,
Hogyha két életem volna.
Egyet örökre odaadnék neked,
A másik szabad lenne,
Minden nap szárnyra kelne,
S mindenkit szeretne, akit lehet.*

*Ha volna két életem, tudnám, amit ma nem.
Bár volna két életem, hinnék mindenkiben!
Óóó Istenem, miért nincs két életem?*

*Hogyha két életem volna,
Az egyik gyengéd volna,
Magadhoz láncolhatnád.
De a másik örök volna,
S ha a világ elpusztulna,
Akkor is tovább lobogna.*

*Ha volna két életem, nem fájna semmi sem.
Bár volna két életem, nevetnék mindenen!
Óóó Istenem, miért nincs két életem?
Úgy fáj, hogy nincs két életem.*

Érettségi után Benedek István a nyári vakációban egy építkezésen dolgozott. Elromlott a betonkeverő, ő javította, és kikapcsolta a villanyhálózatot. A már figyelmeztetett tulajdonosnő mégis bekapcsolta, és így István szörnyet halt. Megrázó volt a temetése, még egy néhányszor gitároztam az iskolában, de egy nap a lelkem már nem engedte. Neki hagytam ezt a dalt.

1979-ben megkeresett Policarp Gane cîmpinai matematikatanár, hogy a Gamma mintájára ő is át szeretné rendezni a mateklapját. Persze, hogy segítettem, bábáskodtam, minden tudásommal támogattam. 1979-től 2001-ig működött a *Caiet de Informare Matematică* lapja, aminek én is szerkesztősi tagja voltam. Őt támogatta Cîmpina város vezetősége, így nemsokára ez a mateklap a brassói nyomdában Zöldi Imre rokonom segítségével jelent meg. És nekem ezt nem tette meg Brassó! Policarp Gane egy igazi népnevelő volt, élete értelme ez a lap lett. Beleadott mindent, és sikerült is neki. Nekifogtunk együtt az érettségik anyagát könyv formájában megszerkeszteni, de kéziratunk a jóváhagyások közepette valahol Bukarestben eltűnt. Policarp Gane halálával a lap megszűnt, nem akadt egész Cîmpinan egyvalaki, aki ezt a hatalmas munkát felvállalta volna. A népe is elfelejtette, pedig nemzete becsületes napszámosa volt. Egyre több helyséből vették fel velem a kapcsolatot iskolai mateklapok indításában. Mindenkit tudásom szerint őszintén segítettem. 1981 májusában B típusú sárgasággal beutaltak a brassói Sprenc alatti kórházba. Olyan voltam, mint egy citrom. Naponta tucatjával látogattak a diákjaim. Öt hét után engedtek ki, és december végéig betegszabadságon voltam. Diákjaimnak nagyon hiányoztam, ők is nekem. Három év szigorú diéta következett. Az 1982-es év meglepetése volt Szabó István *Mefisztó* Oscar-díjas filmje, amit végre Brassóban is vetítettek. Az egész iskolát elvittem. A román nyelvű fordítás elhamarkodott volt, a vérebeiket verebeknek fordították, és még egy néhány ehhez hasonló eseten lehetett derülni. Szél lobogtatta a templomi zászlót.

Két szerzetes arról vitatkozott, vajon a zászló mozog-e vagy a szél. Csúrték-csavarták a szót, de egyikük sem tudta meggyőzni a másikat. Egyszer csak megszólalt mellettük a hatodik pátriárka: – Nem a szél és nem a zászló az, ami mozog, hanem a tiszteletre méltó elmétek.

Csak 1983-ban mehettem Magyarországra, megint augusztusban. Életem legnagyobb zenecsodája következett, István, a király rockopera. Zenéjét Szörényi Levente szerezte, szövegét Bródy János írta Boldizsár Miklós *Ezredforduló* című drámája alapján. Első bemutatója 1983 augusztusában volt, Budapesten, a városligeti szánkódombon, ami ekkor kapta a Királydomb nevet, és ma már hivatalosan is így nevezik. Sipos András (Brassói Lapok) barátommal találkoztam, aki a saját jegyét nekem adta, és így jutottam be, Koncz Zsuzsa és Nemeskürthy István mögötti helyre. A végén együtt énekelve velük a Magyar és a Székely Himnusz. 20 évvel az ősbemutató után, 2003. július 5.-én az Csíksomlyón mutatták be először Erdélyben

a rockoperát. Mintegy 350 ezer néző érkezett Erdély valamennyi magyarlakta területéről és Magyarországról az István, a király csíksomlyói bemutatójára. Az előadás táncjeleneteit a Honvéd Táncszínház, valamint a sepsiszentgyörgyi Háromszék Együttes és a csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes táncművészeiből verbuvált csapat mutatta be. A darabot a pünkösdszombati csíksomlyói búcsúk színhelyén, a két Somlyó hegye közötti nyeregben emelt Hármashalom oltárszínpadon vitték színre. A két főszerepre sikerült Varga Miklóst és Vikidál Gyulát visszacsábítani. Ebben az időben Németországban tartózkodtam, így ezen sajnos nem voltam, de ott tomboltak a gyerekeim. Vikidál-Koppány Gyulával, azóta minden magyar énekelt hitvallása: *Nem kell olyan Isten, aki nem tud magyarul!*

Térjünk vissza a matekhoz, Ion Pătrașcu tanár Băileșt-ben (Dolj megye) beindította 1985-ben a *Sfera* mateklapot. Én is szerkesztőségi tagként dolgoztam. Ion Pătrașcu és Constantin Preda tanárok 1985-ben beindították az *Epsilon* (Băilești – Calafat – Afumați) mateklapot. Ez szintén *Epsilon* név alatt átvándorolt Rîmnicu Vâlcea-ra, ott pedig nyomdai kivitelezésben jelent meg. Ion Urea tanár Rîmnicu Vâlcea-ban, 1985-ben elindítja a *Caietul Matematic* mateklapot, egyből nyomdai kivitelezéssel. Pitești-ben 1986-ban Dumitru Goleșteanu tanár a *Penta* mateklapot indítja útjára. Radu Ion tanár Bákóban, 1986-ban útjára indítja a *Probleme și teste de matematică* mateklapot. Stănișor Ion tanár pedig Craiovan 1985-ben elindítja a *Beta* mateklapot. Stelian Pisoschi tanár Craiovan 1985-ben útjára indítja az *Alfa* mateklapot. Țîfui Ștefan tanár Grințies-Neamț-ban, 1984-ben megszerkeszti a *Gazeta Micilor Matematicieni* mateklapot. A fenti lapok szerkesztésében is kemény munkát vállaltam. A craiova-i Luis Funar-ral barátságunk elmélyült, tőle kaptam a szintén Craiova-n szerkesztett *Licăriri* mateklapot, ami 1968-tól jelenik meg! Luis Funar jelenleg az Institut Fourier, Université de Grenoble I tanára, kutatója. Egyedül a legnagyobb erő sem tehet mindent, egyesített erőknél pedig a lehetetlennek látszó is gyakran lehetséges. Csofálatos együttműködés volt, igazi barátság. Érdekes, Havasalföldről, Moldvából, Olténiából, mindenünnen felvették velem a kapcsolatot, mindenki akart dolgozni, bizonyítani, jobbá akarta tenni az akkori tanügyet, és elfogadhatóbbá az akkori jelent. Szerkesztették a mateklapokat, és tudtak örövendeni az eredményeknek. Mindezek mellett ott maradt bennem a máig ki nem mondott fájdalom, keserűség, az hogy a magyarság sehol Erdélyben nem próbálkozott egy mateklap szerkesztésével se, csak a Gazeta Matematică fordítására volt merészsége, vagy gyávasága. Mit használ a bölcsesség, ha az ostobaság uralkodik. Beletörődtek abba, hogy el vagyunk nyomva, és a Székely Himnusz elénekelésével kimerült minden ellenállásuk. Ezt az időszakot azért nagyító alá kell venni, mert a meg nem írt, a ki nem mondott, a helyére nem rakott múlt olyan, mint a teremtés előtti sötétség. A Gammát is folyamatosan akadályozták, aki, és ahogy lehetett. 1986-ban, Laurențiu Năstase és Florentina Gábor matematika szakos tanfe-

lügyelők mellett Mihai Stoenescu (Franciaországban él), Eugen Păltănea, Ștefan Calistrat, Ion Țuțuianu, Răzvan Satnoianu matektanárokkal elindították a *Moisiliana* mateklapot, amit kezdetben én is támogattam. De az akkori háttérpolitikának az volt a rejtett játéka, hogy engem a Gammával folyamatosan leszorít a pályáról és kiiktat, a másik lapot folyamatosan megerősíti, és végül csak ezt hivatalosítja. Az anyagilag és politikailag támogatott lap 1-2 szám után megszűnt. A jó érzésű, de megtévesztett tanárok félreálltak. Kétségtelen, hogy ha én jót teszek valakivel, tekintet nélkül arra, hogy annak a jó cselekedetnek van-e visszhangja vagy nincs, vagyis tekintet nélkül arra, hogy hálát aratok-e érte, vagy hálátlanságot, az a jó, amelyet én cselekedtem, gondoltam vagy mondtam, az én lelkemet gazdagítja. Annak, akinek adom, pillanatnyilag talán jólesik, talán egy-egy kellemes emlék is marad utána a lelkében, amely azonban idővel hovatovább elhomályosul és elmosódik. De az én lelkemben, az én érzésvilágomban el nem múló érték-többletet teremt. Mert nem az az enyém, amit én kapok mástól, hanem amit én adok másnak, mert az növeli a lelkem kincseit, az bontakoztatja ki az érzésvilágomat, az fejleszti a lelkem erőit. Jobb adni, mint venni, mert aki ad, az nyer többet a lelkében. Nos, ha ez így van a jóval, éppen így van a rosszal is. Ha én valakinek rosszat cselekszem, ha megakadályozom az érvényesülésben, ha elharácsolom tőle becsületes munkájának, vagy ügyességének jogos eredményét, ha elgáncsolom őt haladása útjában: még ha nem is kaptam meg a visszatorlást az életben, megkaptam abban, hogy az érzéseim durvultak, gondolkozásmódom silányabbá, alacsonyabbá lett, azok a szellemi erők, amelyekről annyit beszéltem nektek, megvastagodtak rajtam és sötétebb börtönbe zártak engem, mint amilyenben addig voltam. Íme tehát a felebarát ellen elkövetett bűn a magam lelke ellen elkövetett bűn is egyúttal.

A csernobili atomkatasztrófa 1986. április 26-án történt (a feleségem születésnapja is április 26.), az ukrainai Pripjaty és Csernobil városok melletti atomerőműben. Ez az eset volt az atomenergia felhasználásának történetében a majaki után a legsúlyosabb katasztrófa. Brezsnyev elvtárs minket is jól besugarazott, még itt a Barcaság hegyei közt is.

Két barát üldögél a kávéházban, egyikük újságot olvas. Megakad a szeme egy ismeretlen szón. Kérdezi a haverjától:

- Te, mit jelent az, hogy nimfomániás?
- Így nevezik azokat a nőket, akik túlságosan szeretik a szexet.
- Nahát! – ezen elgondolkozik – és hogy nevezik a szexmániás férfiakat?
- Normálisnak.

Katonaság után rövidebb hajviselettel érkeztem, de farmerben. Csak a hajam folyamatosan nőtt és nőtt, és az igazgatónőmet egyre idegesítette. Hát még mikor a szakállamat se vágtam le. Egyre inkább Jimi Hendrix lettem. Egyre erélyesebben ajánlotta a nyiratkozást, még a megyei pártszervekhez is elküldött, hátha ők meggyőznek. Érveimmel én se győztem meg őket, az ő érveikkel ők se győztek meg, így kialakult egy patthelyzet. A szo-

cializmus elvei szerint elvárta az igazgatónő, hogy önkritikát gyakoroljak. Soha nem tettem meg, ezért a makacs igazgatónő három évig, minden nap kérte tőlem az óravázlatokat, még az évi minősítésemet is leértékelte a nem szocialista magatartásomért. Ilyen bosszú hadjáratot vezetett, amit három év múlva, csak a véglegesítő után hagyott abba.

Belép egy cowboy a kocsmába, és whisky-t kér. Mielőtt a vendég meghihatná, megjelenik egy mókus, beledugja a farkat a pohárba, aztán eltűnik. A finnyás vendég kér egy másikat, de mire meghihatna, megint jön a mókus, beledugja a farkát, stb.

– Hogy kerül ide ez a mókus?

– Hát a zongoristáé – hangzik a kocsmáros válasza.

A vendég odamegy a zongoristához:

– He! Tudod azt, hogy a mókus farka belelóg a whisky-be?

– Nem – válaszol a zongorista.

Erre a vendég ad neki egy hatalmas pofont.

Ekkor a zongorista játszani kezd a hangszeren és énekel is hozzá:

– A mókus farka belelóg a whisky-be, a mókus farka belelóg a whisky-be.

1981-ben tettem le a véglegesítőt, és 1985-ben a második fokozati vizsgát, mindkettőt Kolozsváron, és anyanyelvemen. A második fokozati vizsga iskolai ellenőrzését Papp József, az Unirea líceum matematika tanára végezte.

Zalevski Adrian a másik tagozaton tanította a fizikát, gitározott, hajviseltünk, ruházkodásunk, zeneviláguk talált, és még hasonlítottunk is. Ő nemsokára kivándorolt Nyugat – Németországba. Helyére Mihai Avram versenyvizsgázott, és épp olyan volt, mint elődje Adi. Vele is nagyon találunk. Ő meg az Egyesült Államokba vándorolt ki, Texasban fizika tanár. Zénéről, és a brassói szászok történelméről még Popa Klaus-szal lehetett beszélni, de ő is kivándorolt Nyugat-Németországba. Klaus az angol nyelvet tanította, ő szokta mondani: *„Úgy született az angol nyelv, hogy két részeg közül az egyik beszélt, a másik meg írta azt, amit hallott.”* Érdekes esetek is voltak. Ursu Ioan a történelmet tanította, és a diplomata táskájában a hagyma mellett mindig ott volt az *Omagiu* Ceaușescu-ról szóló két kilós könyv. Sokszor jött ellenőrzésre iskolánkba a tanfelügyelőség. Mikor be mentek az órájára, nyugodtam elővette a Ceaușescu-ról szóló könyvet, kinyitotta és találomra el kezdte olvasni. A tanfelügyelő türelmetlenkedve félbeszakította, hogy nem ez az óra témája. Erre Ursu odavágta neki a történelmi kérdését: *„Mi van kérem, Ön nem ért egyet Ceaușescu politikájával?”* Óra végén a tanfelügyelő lesütött fejjel elkullogott. Április elsején sokat viccelődtünk. Adival kiírtuk a hirdetőtáblára, hogy Găina, Lupu, és Ursu elvtársak sürgősen telefonáljanak Leu elvtársnak, és Leu elvtárs után odaírtuk a brassói állatkert telefon számát. Ez lett az évszázad vicce. A felsorolt nevű kollégák szüneten egymást tapodva hívták az adott számot, majd mindegyiknek jött a csattanó. Miért április elseje az ugratások napja? A régi francia

naptár szerint az esztendő április 1-jén kezdődött. Ezen a napon ősi szokás szerint az ismerősök ajándékokkal lepték meg egymást. IX. Károly király 1564-ben elrendelte, hogy az esztendőnek azontúl január 1-jén kell kezdődnie. Ehhez képest az ajándékozások időpontja is áttolódott január elsejére, de a régi évkezdet még sokáig kísértett az emberek emlékezetében. Eleinte április 1-jén is küldözgettek ajándékokat, majd – tekintettel a kettős költségre – az április elsejei ajándékozgatás egészen elsorvadt, értékes ajándékok helyett inkább tréfákat küldtek, s végre kialakult az a szokás, hogy a hamis évkezdetet hamiskodással ünnepelték meg. Válaszunk illusztrálásaként ismertetünk egy régi, de sikerült áprilisi mókát. Szerzője Toulouse grófja, XIV. Lajos francia király fia. Az áldozat: Gramont márki. Március 31-nek éjszakáján, mialatt a márki aludt, a gróf cinkosaival kilopatta a ruháját. Minden egyes darabot felfejtettek, és megint összevarrtak, de szűkebbre. Reggel a márki fel akarja húzni a nadrágját: nem fér bele. Riadtan nyúl mellénye után: nem tudja begombolni. Ugyanígy jár a kabátjával. Javában küszködik, amikor rányitja az ajtót az egyik cinkostárs: „*Az istenért, márki, mi történt önnel? Egészen meg van dagadva!*” A márkiról gyöngyökben hull a veríték; valóban borzasztó betegség üthetett ki rajta. Orvosért futtatnak, az orvos – szintén beavatott – vizsgál, receptet ír, és gondterhelten távozik. Szaladnak a recepttel a gyógyszerészhez, az visszaküldi, hogy nem érti. Nem is érthette, mert ez volt ráírva: „*Accipe cisalia et dissue purpunctum...*” – „*Végy ollót, és vágd fel a – mellényedet...*” Azt hiszem, vita nélkül elfogadható igazság: másokon nevetni könnyebb, mint magunkon – még áprilisban is.

Iskolánknak volt egy Bogdan nevezetű furcsa viselkedésű, de olvasott és spiritizmussal is foglalkozó értelmes orvosa. Az igazgatóink és a párttitkárunk lemintázták Ceaușescu diktátort, és így ők is velünk szemben durvák és önteltek voltak. Az egyik igazgatónk bement az orvosi rendelőbe, és azt mondta:

– Doktor úr, borzasztó fejfájásom van, és sohasem enyhül. Tudna valamit adni rá?

– Természetesen. De előtte hadd ellenőrizzek néhány dolgot. Mondja, szokott maga szeszes italt inni?

– Szeszes italt? – kérdezett vissza az ember felháborodottan.

– Sosem nyúlnék ilyen mocskos dologhoz.

– Dohányzik?

– A dohányzást utálatosnak találom. Soha életemben nem nyúltam dohányhoz.

– Még megkérdezni is szégyellem, de hát tudja, hogy van ez, nem szokott éjjel lányok után futkosni?

– Persze, hogy nem! Minek néz maga engem? Minden éjjel legkésőbb tíz órakor ágyban vagyok.

– Mondja kérem – kérdezte a doktor –, ez a fejfájás, amiről beszélt, olyan éles, hasogató fájdalom?

– Igen – válaszolta az ember – pontosan az, éles, hasogató fájdalom.

– Egyszerű, barátom. A probléma az, hogy túl szoros a fején a glória. Csupán egy kicsit lazítanunk kell rajta.

Iskolánk tanárainak politikai körét Paler Ioan román irodalom szakos tanár vezette. 1989 után a Șaguna líceumba került, és komoly irodalmi tevékenységet fejtett ki. Az Ecran Magazin brassói kiadó 2003-ban megjelentette a *Viață de sertar* című könyvét, amit az írószövetség díjazott. A filozófiát Luca Laurențiu tanította (a felesége kolozsvári magyar lány, angol szakos tanárnő), akivel matematika-filozófia tematikát lehetett kutatatni. 1989 után az Unirea líceum tanáráként számos filozófia könyvet írt, melyek itthon és külföldön jelentek meg román és angol nyelven (*Nebănuite aplicații logico-matematice în filosofie, știință și comunicare, De la om la divinitate, de la timp la eternitate-eseuri filosofice pentru bacalaureat și concursul de admitere în învățământul superior, Ce așteaptă tinerii de la România de azi, Filosofie (Crestomație), Vol. I, Metafilosofie și Ontologie, Filosofie, Teză-Antiteză-Sinteză, Metafizica spontană a timpului, The Ordering of the Spontaneous Metaphysics of Time, Incercări de metafizică spontană, Deranjul de sine-noi încercări de metafizică spontană, Călătorind în Politeia, Amortizorul, Simultan*).

Látva a sok szabadelvű tanárt, egy időben kötelezték a tanároknak a köpeny viselését. Többségben voltak a mérnökök, ők szürke, vagy kék köpenyt hordtak, mi, a fent említett tanárok fehéret. Az elv olyan, mint a fing! Tartja az ember, amíg tudja. A fehér köpeny miatt sokszor szólítottak orvosnak a diákok. Nem tartott sokáig a köpenyforgatás, abbahagyta mindenki, olyan volt mintha azt mondanám: apám kínai volt, anyám japán, én meg alig látok. *„Ne félj! Kemény munkára, alkotásra, a világ tovább teremtésre született lényed hihetetlenül szívós, találékony, erős, magad sem gondolnád, hogy milyen csodálatos források fakadhatnak fel benned, ha útra kelsz. Az első lépéseid bizonytalanok lesznek, talán meg is torpansz, de te tudod, hogy egy igazi ember nem nyafog, és nem siránkozik. Te nem tápos csirke vagy, hogy a napfénytől is megijedj és feladd a céljaidat, te a világot teremtő nagy Isten gyermeke vagy, csoda, kinek lépteit angyalok vigyázzák. Minden lépés nehéz, de neked tudnod kell, hogy az erőfeszítés új izmokat rak a csontjaidra. A kudarcok okosabbá tesznek és alázatosabbá. Mindenből tanulsz, bölcsőbb leszel, és óvatosabb, megfogod mások kezét, társakat keresel, tanácsot kérsz, elgondolkodsz. Megpihenhetsz, ha zihál a tüdő, de ne add fel, hidd el, haladsz! A kezdetben gyéren felcsillanó eredmények, a sikerek olyan édes ízzel töltenek majd el, melyek szárnyakat adnak a tovább haladáshoz” (Böjte Csaba).*

Kolozsvárral tartottam a kapcsolatot, minden második héten ott voltam. Tartottam a kapcsolatot a volt tanárainkkal, még ott volt a baráti köröm egy része, és persze a szívem csücske is. A könyvtárban is sok időt töl-

töttem, még 30 év után is megismert a könyvtáros. Brassó még hideg volt számomra, de lassan kezdtem belemelegedni. Kolozsvár lassan kezdett halványulni. De, a szívem mindig dobban, ha a vonat akármelyik irányból közelítette. Ezt az érzést a *Kolozsvári vándor dala* fejezi ki a legjobban, amit a kolozsvári Knock-Out együttes énekel:

*Elfogott a honvágy, haza utazom.
Erdély fele robog a szürke vonatom,
Még néhány állomás, és egy határátkelő.
Hiányzott az otthoni levegő:*

*A sűrű erdő, az öreg Kárpátok.
A sebes folyók, a mezei virágok.
Így vágat a vonat, Kalotaszegen át,
Még néhány perc, és látom Kolozsvárt.*

*Csak egy vándor vagyok, akit elsodort a szél!
De ha elfogja a honvágy, mindig hazatér.
Nyisd hát ki kapuidat, Kincses Kolozsvár!
Itt nőttem fel én, emlékszel még rám?*

*Csak egy vándor vagyok, akit elsodort a szél!
De ha elfogja a honvágy, mindig hazatér.
Nyisd hát ki kapuidat, Kincses Kolozsvár!
Itt nőttem fel én, emlékszel még rám?*

Ebben az időben is foglalkoztam irodalommal, verseket folyamatosan írtam, de minden az asztalom fiókjában maradt. Ma se tudom azt, hogy milyen úton, de egyik versem eljutott a Brassói Lapok szerkesztőségébe, és le is közölték, persze egy kis kozmetizálással. A szerkesztőségben dolgozott Sipos András barátom, akivel Kolozsvárról jól ismertük egymást, de ő nem-sókára kivándorolt Budapestre. A *Paganini-koncert* versem a következő volt:

*integrál jel csepeg
sír a hegedű hangja
fekete hangyák futkosnak a vonalakra
perckönnyű halál hull
kottává fagy minden
megőrülök
kiáramlik agyam
szemem fényképező
lelkemben előhívónedvek
robbanó világűr feszíti nagyítógép szívem
tébolyult szívem magamba katapultálom*

*kattog a gép villany a fény
ugyanazt az emléket előhívom
tizedszer századszor ezredszer
de mindig más dalt virágzik
és valahol nagyon messze
az összeérő szirmok magányában
a hitem új lángra gyúl*

1984-ben Weszely Tibor marosvásárhelyi kollégám Beke Manó emlékdíjban részesült, az oklevelét 1985-ben én hoztam haza Magyarországról. Marosvásárhelyem át is adtam neki. Iskolám magyar tagozatának népszerűsége megyeszerte egyre nőtt. Egyre jobb képességű diák jött hozzánk. Ezt se ők, se a szülők nem bánták meg.

A matematikai körök sokirányú hatására Szász Csaba, Ferencz – Nagy Zoltán, Császár László, Kökösi Attila, Simó Tibor és Kovács Csaba (Székelyföld, 1968 – valahol Amerika, 2005) diákjaimmal elindítottuk a *Hipstern* szamizdat lapot, aminek első száma 1985-ben látott napvilágot, az utolsó pedig 1989-ben. A *Hipstern* évente egyszer jelent meg, irodalmi, társadalmi témákkal foglalkozó lapként, diákhumorral fűszerezve. Ebből a lapból, és ennek a generációnak a segítségével nőtt ki 1990-es években a *Brassói Füzetek* és a *Vadrózsák*. Ebben a korszakban minden írógépet be kellett jeleníteni, az enyémet is, és minden év januárjában a rendőrségen egy megadott nap írásmintára kellett jelentkezni. Szász Csaba megmentette ettől a tortúrától nagyapja írógépét, és ezen gépelte le a *Hipstern* számait. A villanyt este korán elvették, sokszor gyertyafény mellett kellett szerkeszteni. Ide illik egy régi vicc: Tudod miért sötét Magyarország? Azért mert a törökök elvitték a Holdat az oroszok a Csillagokat, a cigányok meg lopják a Napot! Az iskolában láthatatlan kezek kezdték terjeszteni a *Hipstern*t. Leírhatatlan élmény volt a diákok szolidaritása, titoktartása. Megmozdult a méhkas. Aztán arra lettünk figyelmesek, hogy az egyik osztály diákjainak a táskáit ameddig ők tornaórán voltak, ismeretlen személyek átkutatták. A *Hipstern* véletlenül beesett a katedra mögé, és pont ott nem keresték. Az osztálykutatás, már rendszeressé vált a mi tagozatunkon. Egyik alkalommal *István a király* lemez úgy menekült meg, hogy a diákok véletlenül a kályhára tették, hogy ne törjön össze, pedig az árnyékemberek a katedrát is elhúzták, a dobogót is felemelték. Szerencsénk volt. A Szabad Európa rádióból tudtuk meg, hogy Szócs Gézát, Kovács Ara Attilát az *Ellenpontok* szamizdat szerkesztéséért kitoloncolták az országból. Azért lett *Hipstern*, mert a csillagok fölötti térbe kellett írni a verseket, és minden művészt, mert a csillagalatti teret államosították. Mi annyira elmaradtunk vagyunk, hogy nálunk a szivárvány is fekete-fehér. A szabadság csak ott fönn van, ahogy Illyés Gyula fogalmazta: *haza a magasban*. A diákok magyar zenére buliztak. A Hobo Blues Band-nak volt egy Mata Hari nevű száma. Az egyik bulin ezt nemcsak hallgatták, ha-

nem énekelték is. Akik énekelték, azokat másnap szülőstől együtt hívták a Securitate-ra. Ez lett a Mata Hari-s ügy, ami egy néhány hónapig tartott. Egyik szenvedő alanya volt Kökösi Attila diákom.

A messzi tajgán egy szőrmebundás ember vadászni tanítja a fiát.

– Látod, ott a medve – és puff lelövi.

– A húsáért vadásszuk.

De nézz csak oda! Ott egy geológus – és puff, azt is lelövi.

– Azt meg a cigarettájáért.

Amint mondtam, érettségi és egyetemi felvételi előtt kerültek elő ezek a beavatkozások. Savanyú a szőlő, mondta az oroszlan és megette a szüretelőket. A dühöngő kommunizmus idején a sárga csillag minden kisebbségnek kijárt. A tudományos és művészi tartalmú hippizmus egy tiltakozás volt. Idővel ezt az irányzatot is megszelídítették. *„Egy biztos, arra születél, hogy hegyeket mozgass, hogy csodákat tegyél nagy-nagy alázattal. Életed az, hogy valamit a végtelen szépségből, jóságból, igazságból, szentségből láthatóvá tégy e földön. Igen, azért vagy a földön, hogy életed és munkád által felragyogjon a végtelen Isten ereje, bölcsessége, jósága, irgalma, szeretete. Mindegy, hogy mit alkotsz, csodálatos festményt, zeneművet, virágos kertet, városokat összekötő utakat, vagy szép családi házat, melyet betölt gyermekeid vidám kacagása. Mindegy! Te döntesz, de döntsél és indulj el! Bátor elhatározással dobd ki a hálót, lépj rá ha kell a hullámokra.”* (Bőjte Csaba)

A Kolozsváron megálmódott matekversenyeimről nem feledkeztem el Brassóban sem. Próbálkozások voltak, de csak a Gamma feladatmegoldók versenye maradt. 1983 decemberében megkeresett Kovács András, az *Ifjú munkás* egyik szerkesztője, hogy lapjukban kellene indítsak egy matekversenyt, az Erdélyi Magyar Matematika Verseny címet nem vállalhatta, így maradt a *Kockafej*. Minden héten kitűztem a középiskolai évfolyamoknak egy-egy, azaz összesen négy feladatot, és ezek megoldásait a következő héten be kellett küldeni. Hétről-hétre több száz levél érkezett a postaládámba, sokszor a postás külön kellett hozzám jöjjön. Erdélyből, Bukarestből stb. nagyon sokan bekapcsolódtak a versenybe, még román diákok is. Sajnos egy fél év után, semmi magyarázat nélkül beszüntették a Kockafejet. Mindenki kérdezte, hogy miért nem folytatom a versenyt. Mit válaszolhattam? A Kockafej díjazottjai a következők voltak: IX. osztály: Harai Ferenc, Nagy F. Ferenc, Miklós Csaba, Kovács Tibor, Muzsnay Emőke, Nemes Sándor, X. osztály: Balázs Zoltán, Heller Erzsébet, Erős Csaba, Szilveszter András, Lovász Péter, XI. osztály: Girás Csaba István, Vincze Attila, Imre Albert, Balogh Zoltán, Boros Árpád, XII. osztály: Tamás Sándor, Barabás Ferenc, Veres Melinda, Szászka Gábor, Lőrincz Dalma.

Nagyon kedveltük Kulcsár Tibor lélektani előadásait, ami a tanári pályámon rengeteget segített. Az egyetemen még Zörgő Benjámint tartott érdekesítő elmélkedéseket, és az *Állatlélektan* (1947), *Pszichotechnika* (1947), *Az érzékelés* (1947), *A lélektan vázlatos története* (1952), *Lélektan*

(1952, 1953) és *A képességek* (1953) című egyetemi jegyzetével tette lehetővé a magyar nyelvű szakoktatást. Mindent, amit tanultam tőlük, nemcsak a tanításban, de az életben is felhasználtam, felhasználok. Kár, hogy akkor nem jelenhettek meg a komolyabb, nem cenzúrázott könyveik. Kulcsár Tibor (Élesd, 1945. december 29. – Kolozsvár, 1988. február 27.) a Korunkban megjelent írásai közül kiemelkednek az *Énvédelmi stratégiák* (1983/3), *A család hatása a személyiség alakulására* (1984/6), *Tudat, éntudat, énkép* (I–III. 1985/8, 9, 12) és *Személyiségpszichológia* (Korunk Évkönyv, 1986–87, 64–81.) című tanulmányai, de nekünk sokat beszélt a jogáról is. Kolozsváron működtek joga körök, egy néhányan megpróbáltuk, de 1978-ban betiltották. Bálint Éva barátnőnk Kanadában élő nagynénje Török Erzsébet 1981-ben hazalátogatott. Végül ő volt az, aki az önismereti folyamat előtt felnyitotta a szemünket. Bözsi néni még egyszer, 1985-ben hazajött Kanadából, és akkor mélyítette tudásunkat. Most is fülemben csengnek szavai, a kellemes anyai hangja. Ismerd meg magad, azaz a mikrokozmoszt! Ismerd meg az univerzum törvényszerűségeit, a makrokozmoszt! Ismerd fel, hogy a törvényszerűség jó, érd el a harmóniát! Szabad akaratodból teljes mértékben rendeld alá magad a jóként felismert törvényszerűségnek! E négy lépés magától termeli ki létünk lényegét a szabadságot. Aki szabad akaratából alárendeli magát a törvénynek, az egy lesz azzal, maga is törvénnyé lesz. Mindenki legyen olyan, mint egy csillag és kövesse pályáját. A csillag is addig szabad, amíg a pályán mozog. A rabság akkor kezdődik, ha letér a pályáról. Minden embernek ugyanúgy megvan a maga pályája, amelyet ebben a kozmoszban járni kell, ezt a pályát meg kell ismernie, különben érezni fogja a sűrűlődséget, amelyet az vált ki, hogy nem a saját pályáján halad. Az aktivitás és a passzivitás együtt alkot ritmust. El kell csendesedni, hallgatni, mélyülni, figyelni, amíg megismerjük saját pályánkat, de azután tevékenyen végig kell járnia azt. Ez nem azt jelenti, hogy azt csinálom, amit akarok. A szabadság legnagyobb fokát akkor érzük el, ha azt mondjuk: *Uram, legyen meg a te akaratod!*

Diákjaimmal többször kirándultunk a Bolnokra. A BOLNOK hegy nevéről az alábbiak jutnak az eszembe. Első látással két szórészre bontható: BOL-NOK. Az első szórész ismertnek tűnik, mégpedig a B = ba és az OL = ól, vagyis az ősi templom az ól megnevezéssel (Apollón istenben is az ol = ól), Ősanya teremő-temploma értelemben. Viszont az -NOK, az a NOK = NŐK ősi írásos formája, de ez nagyon egyszerű megoldás lenne, valószínűleg nem pontos meghatározás. Valamiképpen az Ősanya elsőszülött gyermekére utalhat, a Holdistennőre. Így valóban jelenthet elsőszülöttet, mégpedig az ősanya óljában megszületett csecsemőjére utalva. Az egykoron itt megtelepedő nemzetség hordaszülő jó-édesanyjára utalva. Összeolvasva: BOLNOK = Teremő Ősanya templomának gyermeke. Miként az anyagot szülő Ősanya (Babba Mária) megszüli leányát, a hordaszülő édesanyját. Miképpen a Mennyben, a nagy hegyek mellett a kis hegyeket is megteremtik,

úgy a Földön is, az Ősanya megszüli a Holdistennő és a Napisten gyermekeit (Bolygókat), hogy aztán a teremtés itt is heteroszexuális módon folyjék tovább. Az örökösök az ősidőkben még nem a férfiak, hanem a női utódok voltak. Bolnok névhez valamiképpen köze lehet a boldog, a Boldogasszony fogalmához, a Babba Máriához, így a megfejtés valóban jó lehet. Itt található egy régi magyar vár romhalmaza, aminek egyik védősánc meghosszabbítása volt a Tatárhányás. A hatalom ezt az ezeröttszáz éves emlékművet 1990 után két részben felszántotta, és a területet a bukarestieknek eladta. Mára ezt a nem kívánt beszélő történelmet eltűntették. Nincs! Tíz év múlva a hivatalos történelem már nem is említi. Ez a modern történelemhamisítás. Nagymamám mesélte, hogy a Csukás körül is van három a bolnoki várhoz hasonló magyar vár, amit a teuton lovagok is megerősítettek. Még láttam fehérbetemetkezést, ami a nagymamám szerint ősi hun-magyar szokás volt. A néni imája a következő volt:

Miatyánk Istenünk, bennünk van országod.

Előttünk szent neved, s törvény akarod.

Mindennapunk gondját magadon viseled,

Bűneinket, mint másokét nekünk elfeleded.

*Te kezded vezet kísértéseken át, lefejtet
rólunk a gonosz járomát.*

Tiéd a nagyvilág összhatalma üdve.

Mindöröktől fogva, legyen mindörökre.

Elképzelheted, mekkora volt döbbenetem, mikor évtizedekre rá kiderült, hogy ezt a hun-magyarok imádkozták, Kr.u. 410–560 között keletkezett, és Kiebben őrzik! Az 1980-as évek közepén a Szabad Európa rádió csütörtökönként egy évig közvetítette Máté Imre előadásait az ősi magyar valásról. Csodálatos volt, önmagadra ismertél minden mondatában. Érezted, hogy mindezt tőled eltitkolták. Jegyzeteltem, rögzítettem. Végre évtizedek múlva mindez a Yotengrit háromkötetes könyvben megjelenhetett.

Egy másik kedvenc kirándulóhelyünk a Cenk volt, sokszor órák után a Vörös Zászló iskola erdő felőli részén egy-kettőre átgyalogoltunk a Rakodó völgyébe, onnan pedig a Cenkre. Mindenki tudott az otthoni öregeitől valami történetet a Cenkkal kapcsolatosan. Nekem nagymamáim meséltek sokat. Az Árpád fejedelem egyik harcosát ábrázoló szobrot 1896 augusztusában, a honfoglalás 1000. évfordulójára állították fel a Cenk hegy tetejére. A 20,3 méter magas szobrot Jankovics Gyula budapesti szobrász faragta és 1896. október 15-én, Perczel Dezső belügyminiszter jelenlétében leplezték le. A szobor egy oszlopból állt, amin egy 3,5 méter magas harcos, a honfoglalás ismeretlen katonája állott korabeli, egyszerű öltözetben. Építésén hétfalusi csángó mesteremberek, és fuvarosok is dolgoztak. 1913. szeptember 27-én két besszarábiai, Ilie Cataru és Timotei Kirilov dinamittal felrobbantotta. Bűnösségük csak 90 év elteltével került nyilvánosságra, és a román

nemzet hőseiként emlegetik őket. A történelmünk bármely időpontjában azon személyek, akik magyar emlékművet pusztítottak, vagy magyar személyiséget gyilkoltak, mindig román nemzeti hősök lettek. Hogyan lehet ilyen aljas a politika? A szobor a robbanás következtében nem dőlt le, csak megrongálódott, aminek következtében 1913. december 31-én egy nagyobb havazás után összedőlt. A világháborút követően az emlékmű darabjai a brassói Történeti Múzeum tulajdonába kerültek, ahol a pincében őrizték. A szobor fejrésze 2002-ben került újra nyilvánosság elé, azóta a megtekinthető az evangélikus egyház brassói központi hivatalában. Ennek udvarára szeretnének emlékparkot létesíteni, ahová kiállíthatnák a szobor-maradványt. A szobor talapzatának nyomai mai napig megtalálhatók a Cenk tetején. Második osztályos voltam, amikor szüleimmel először kirándultunk a Cenkre. Azóta évente többször is feljövök, osztályaimmal is szívesen szervezem itt a gyereknapokat. Napfényes időben gyönyörködhetünk az Isten teremtette szép Barcaságon.

Fényképezni, vagy gyereknapot tartani a legmegfelelőbb hely a Fellegvár volt, ami a 64 méterrel a város fölé emelkedik. A hegyen levő ősi magyar romokon, 1524-ben építettek újra erődöt fából, amely egy félkör alakú toronyból és védőfalból állt. 1529-ben a Szapolyai-párti Petru Rareș, mint a Ferdinánd-párti Brassó erődjét lerombolta. 1554-1557-ben építette fel kőből Castaldo császári hadvezér. 1618-ban tűz rongálta meg, de 1625-1630-ban kibővítve újjáépítették és ezt a formáját őrzi máig. A négyszög alaprajzú erőd sarkaira négy olaszbástyát építettek, tornyokkal erősítették, egyetlen kapuját felvonóhíd segítségével tudták lezárni. A mai kapu nem az eredeti, hanem 1817-ben készült. Ekkor fúrták 81 méter mély kútját is. 1688-ban a brassóiak ide menekültek a császári csapatok elől, de Veterani május 26-án elfoglalta. 1690 augusztusában viszont a császáriak fészkeltek be ide magukat Thököly elől. Thököly kiirtotta a domboldalban művelt szőlőket, hogy ágyúit ne zavarják, de a városiak kérésére végül elállt az ostromtól. Azóta nem művelnek Brassóban szőlőt. A Fellegvárnak érdekes módon megvan az ősi pallag szerkezete. Ezután raktárként és határőrkaszárnaként használták, majd a XVIII. század végétől kezdve rövid megszakításokkal egészen 1954-ig börtön működött benne. 1849. június 29-30-án kétszáz honvédből álló őrsége egy napig tartotta a bevonuló Lüders csapataival szemben. 1945 és 1954 között a Securitate börtönként, majd 1975-ig a levéltár raktárként használta. 1975–1981-ben felújították. A várban ma középkori étterem és fegyverkiállítás működik. A középiskolások kicsengetése után sokszor tartottunk itt bankettet, sőt tíz éves találkozót is.

Egy néhány évig a kollektív gazdaság bérbe adott egy kevés földet civil embereknek is, persze a munkálatok elvégzése után valami kevés termék maradt a merész gazdálkodónak. Egyesek egész jól ügyeskedtek. Édesapámmal az egyik évben mi is megpróbáltuk. Nagyon nem érte meg, de annyit sikerült, hogy két disznót tudtunk Karácsonyra hizlalni. A szocializ-

mus emez merész gazdasági újítását a következő történet parodizálja a legjobban. Valamikor régen, egy indiai kis faluban egy ember bejelentette a falusiaknak, hogy majmokat vásárol fel, darabját 10\$-ért. A falusiak tudták, hogy a környéken sok a majom, elmentek hát az erdőbe összefogdosni őket. Az emberünk majmok ezreit vásárolta fel, mindegyikért kifizette a beígért 10\$-t. Ahogy a majmok fogyni kezdtek az erdőben, a falusiak abbahagyták az összefogdosásukat. Erre az ember bejelentette, hogy 20\$-t ad egy majomért. A falusiak fellelkesültek és újra elmentek majmokat fogni. A majmok csakhamar még jobban megfogyatkoztak, a falusiak hazatértek. Az ember 25\$-ra emelte az átvételi árat, de már így is nagyon nehéz volt majmot fogni. Erre a férfi közölte, hogy 50\$-t ad egy majomért, de sürgősen el kell utaznia egy kis időre, addig egy helyettese fogja őt képviselni, aki a nevében átveszi a majmokat. Amikor elutazott, a helyettese azt mondta a falusiaknak: Nézzétek ezt a sok majmot a ketrecekben, amit a főnököm vett tőletek. Eladom nektek darabját 35\$-ért, és amikor az emberünk visszatér, eladhatjátok neki 50\$-ért. A falusiak összeszedték minden megtakarított pénzüket, és megvették az összes majmot. Ezután a falusiak soha többet nem látták sem az embert, sem a képviselőjét, csak a rengeteg majom mászkált megint a környéken úgy, mint azelőtt.

1977. augusztus 10-én az Erdély dél-nyugati részén lévő Petrozsényban bányászsztrájk volt, amelyet a román kormányzat példátlan brutalitással vert szét, akár csak 1929-ben az akkori csendőrség segítségével. Ceaușescu államelnök emberi hitványságát példázza, hogy a munkásokkal kötött megegyezés egyetlen pontját sem tartotta be, ezzel szemben a sztrájk két szervezőjét meggyilkolták, több ezer bányászt pedig az ország legkülönbözőbb részére deportáltak. A sztrájk egyik jeles képviselője Hosszú István bányász volt, akinek a sztrájk után kényszerlakhelyet jelöltek ki szülővárosában, és megfosztották őt a háromgyerekes családapát az állampolgári jogainak gyakorlásától, ezért úgy döntött, hogy elhagyja az országot és az USA-ban szándékozik letelepedni. Nyilatkozatot küldött az USA Kongresszusához és Szenátusához. Többek közt a következőket írta: 1. Nem értek egyet az RKP politikájával általában és nemzetiségi politikájával különösen. Nem értek egyet a magyar nyelvű oktatás és kultúra visszaszorításával. Csatlakozom az *Ellenpontok* folyóirat programjához a nemzetiségi kérdés megoldása tekintetében. 2. Nem értek egyet azzal, hogy állandóan zaklatják és meghurcolják Szócs Gézá, az Erdélyben élő magyarok és németek érdekeinek szószólóját, aki az egész román nép jogfosztottsága ellen és a különböző nemzetiségek jogegyenlőségéért küzd. Szolidaritást vállalok vele, valamint Dorin Tudoran, Constantin Mihai Botez, Gheorghe Calciu-Dumitreasa román értelmiségiekkel, és szolidaritást vállalok a politikai okokból börtönbe zárt Radu Filipescuval, Visky Árpáddal (Székelyvécke, 1940. július 7. – Sepsiszentgyörgy, 1986. január 12.) és Borbély Ernővel. 3. Támogatom Szócs Géza két javaslatát a romániai szakszervezeti mozgalom

kiépítésére és egy ENSZ-védnökség alatt működő nemzetközi kisebbségvédelmi szervezet létrehozására, melyet romániai magyarként már csak azért is fontosnak tartok, mivel egyaránt képviselheti a Magyarország határain kívül élő magyarok és a Románián kívül élő románok érdekeit is. Persze mindezeket a Szabad Európa Rádióból tudtuk meg, 1985 februárjában. Nemsokára kivándorolt, Hosszú István *Minden követeléseket teljesítve lesz* című könyve a budapesti Beszélő Kiadó gondozásában jelent meg 1992-ben.

A szocializmus éveiben elmélyültem, és nagyon sokat olvashattam, de ezt tette mindenki. Könyveimet kölcsönadtam, és mikor már több diák is kiolvasta, akkor órák után megbeszéltük. Sok könyvem azóta új gazdára talált, annyira érdekes lehetett, hogy még nem került vissza hozzám. De nem is baj. Sokszor gyertyafény mellett kellett olvasni. Domokos Géza ideje alatt hasznos könyvek jelentek meg a Kritikon kiadónál. Egy ilyen döbbenetes könyv volt a Csingiz Ajtmanov *Egy évszázadnál hosszabb ez a nap* könyve. Leírja azt, hogy a szovjet birodalom hogyan számolja fel a kirgiz kisebbséget a *mankurt* módszer felhasználásával, elfelejtetve anyjukat, apjukat, történelmüket, identitásukat. A sokoldalúan fejlett nacionalista szocializmus, egyre jobban bevetette a kisebbségek ellen ezt a módszert. Most is csodálkozom, hogy ez a könyv abban az időben megjelenhetett. Azóta se kaptam vissza. A diákok is az összegyűjtött pénzecskéjükből vásároltak könyvet, lemezt, magnót, amit lehetett.

1984-ben, az Ifjúság irodalmi rovata verseimből közölt egy válogatást. 1989 októberében a Brassói Lapokban beindítottam az egykori Kockafej mintájára a *Kobak* matematika versenyt, ami fölött átrobogott a változás szele, és februárban véget ért. Fontosabb díjazottak: Derzsi Hajnalka, Ghimpeanu István, Gyerkó András, Musán Antal, Bencze Dan, Köpe Csaba, Jakab László, Bertalan Csaba, Bandi Botond, Nagy Sándor, Kiss István János stb. Az utolsó négy évben Szász Ferenc fizikatanárunk átment az Unirea líceum magyar tagozatára, onnan majd Németországba telepedett. Helyette Szilágyi Péter matek és fizika szakos kolléga érkezett. A zenélés mellett színjátszó kört is vezetett. Több színdarabot tanított diákjainknak, akik a megyénk számtalan településén is szerepeltek, persze óriási sikerrel. Majd ő is kivándorolt Németországba, és Mester Zsuzsa pedig Magyarországra.

– Süllyedő hajón kérdezi a kapitány:

– Emberek, van önök között valaki, aki hisz Istenben, és az ima erejében?

Az egyik utas jelentkezik:

– Igen, én buzgó istenhívő vagyok.

– Akkor jó, mert egy hellyel kevesebb van a mentőcsónakban.

Az Unirea líceumba jártak a megyénk legjobb magyar diákjai. Érdekes módon évekig, minden felvételi előtt felröppent a hír, hogy ősztől kezdve én az Unirea-ban fogok tanítani. Felvételi után mindig kiderült, hogy más tanárt részesítettek ebben a kegyelemben, nem engem. Sajnos 1990-ben is-

kolám magyar tagozatát halálra ítélték, oly módon, hogy már új magyar osztályokat nem indítottak. „A Szép, a Jó és az Igaz isteni értékek és megnyilatkozások, míg a Szeretet isteni erő, mely ezen értékek és megnyilatkozások felé vezet. Rajtunk embereken múlik, hogy lassan vagy sebesen haladunk ebbe az irányba. Rajtunk múlik, cselekedeteinken keresztül mennyi erőt és akaratot fektetünk az akadályok leküzdésébe, a göröngyök elsimítására ezen a föl felé haladó úton. Akikre feladatokat ruház az Úr, azokat kiképzí, megerősíti, megedzi a feladatok elvégzésére. Ez az edzés, kiképzés sohase kellemes. Megpróbáltatásoknak, szenvedéseknek nevezzük ezeket emberi szóval. Lázadunk ellene, átkozzuk sorsunkat, de hiába. Tűz teszi erőssé, ellenállóvá az acélt. Megpróbáltatás neveli, edzi és teszi alkalmassá az embert arra, hogy hivatását betöltse, és taszítson egyet népe, nemzete vagy az egész emberiség kátyúba rekedt szekerén, útban a Jó, a Szép és az Igaz felé. Az emberek zöme hajlik a jóra. Csak a beteges agy vetél gonoszra.” (Wass Albert)

Családomban senki nem volt dohányzó, szerencsére én sem lettem az. Először ötödikes koromban vittek rá a barátok egy száraz diófalevélből sodort cigaretta elfüstölésére, majd következett az igazi szivar megismerése is. Középiskolás koromban a bulik egyik kelléke lett a cigi, de én inkább a bort szerettem. Egyetemista korunkban már valakik voltunk, itt már illet cigizni, de nem vonzott, így ritkán jutottam oda, hogy cigit vásároljak. Inkább sörözgettünk, borozgattunk, és mellette nagyokat énekeltünk. Harmadéves koromban került egy etióp szobatársunk, aki éjszaka jött, és reggel korán eltűnt, utána pedig vágni lehetett a füstöt. Egyszer a doboz cigiét otthon felejtette, és én Virányi Sándor szobatársammal rágyújtottunk az ajándék szivarra, boldogan elszívtunk egy jó néhányat. Csak azon vettük észre magunkat, hogy nagyon furcsa képek villannak fel agyunkban, különleges örömezés öntött el, majd egy jó napig csak aludtunk. Napok múlva tudtuk meg az új szobatársunktól, hogy ő LSD cigarettát szív, hát így ez az eset lett életünk egyetlen kábítószeres emléke. Annyi jó maradt utána, hogy azóta színesen álmodunk. Az iskolák belső szabályzata mindig tiltotta a dohányzást, és a italozást, 1990 után pedig a kábítószer is tiltják. A cigit és a kábítószer én sem ajánlom, de egy jó ebéd után egy pohár tokaji (toka hun nyelven keletet jelent) bort igen. Semmit se szabad túlzásba vinni.

– Fiam ki volt a négy evangélista?

– A négy evangélista, a következő három volt: Lukács és János.

Évek múlva egy miskolci konferencia után, a záró bankettet Tokaj leg-híresebb borpincéjében tartottuk. Csodálatos borokat kóstoltunk, még bor-kocsonyát is. A műsor, az fantasztikus volt. Bordalok, népdalok, humor stb. Először akkor hallottam a következő humoros megnevezéseket. Az Isten kétféle bort teremtett: a szürkebarátot és a leánykát. A szürkebarát és a leányka csinálja a többi bort úgy, hogy a szürkebarát beteszi a dugóját a leánykába.

– Ha a dugó pont jó, akkor ezerjó.

- Ha a dugó puha, akkor a leányka elkezd szamorodni.
- Ha a dugó el van szorítva, akkor kéknyelű.
- Ha a dugót felaprítva teszik a leánykába, akkor szemelt rizling.
- Ha a dugó nehezen megy be, akkor visontai.
- Ha a dugó sehogy sem megy be, akkor pusztamérgesi.
- Ha a leányka nem kap dugót, akkor csongrádi vörös.
- Ha a dugót egy másik szürkebarátba teszik, akkor homoki.
- Ha a leányka nem akarja a dugót, akkor kövidinka.
- Ha a dugó csavaros, akkor furmint.
- Ha dugót rossz helyre teszik, akkor malaga.
- Ha a szürkebarát 25 éves, akkor bikavér.
- Ha a szürkebarát 75 éves, akkor aszú.
- Ha a szürkebarát költői hajlamú, akkor siller.
- Ha a leányka néger, akkor pinot noir.
- Ha a leánykán erényöv van, akkor vaskúti
- Ha a dugót megszentelik, akkor plébános.

Van a beavatottaknak egy belső csoportja, akik ismerik az Egyetemes Tant, amelyet a Mindentudásnak, vagy Minden Tudás összegének is neveznek. Az Eredeti Tudásnak nincs semmi köze memorizáláshoz, az agy primitív erőltetéséhez, vagy fejlesztett képességekhez. Erre a Tudásra nem lehet szert tenni tanulással, ez nem olvasható könyvekben, és csak azok férhetnek hozzá, akik ránemersedtek. Az emberi tudat az őt alkotó sejtek tudatának az összege, eredete pedig túlmutat az anyagon. Emiatt a halál csak egy kapu, melyen Isten kegyelméből át kell lépni a regenerálódás és a fejlődés fenntartása érdekében. Tudományosan igazolható, hogy a tudatunk a testünkben (és azon is túl) mindenütt jelen van. Aki ezt nem képes elfogadni, vagy nem hiszi, legkésőbb a testének elhagyásakor megtapasztalja (sokszor igen drámai élmény formájában). Az Egyetemes Tan a Világmindenség összes tudatának az összege, és azok a „sejtek”, akik megérték arra, hogy képviseljék ezt a „mindenütt jelenléte”, kapcsolódási pontot képeznek ehhez. Az Egyetemes Tan tehát egy olyan tudás, mely hozzáférhető azoknak, akik a világegyetem magasztos tervén dolgoznak. Amikor a „bukás” bekövetkezett, az emberiség egy része (mi, akik itt élünk) egy másik élethullám, a *lázadó angyalok* vezetésével (ők voltak a felbujtók, és sajnos mi követtük őket) szembefordult az isteni tervvel, Isten helyett ezeket a bukott angyalokat kezdte el szolgálni. Cserébe korlátlan hatalmat remélt, melyet a saját önző céljaira akart fordítani. A remélt hatalom helyett az involúció gyötrelmes útjait kezdte el járni, de az Isten-fiak azon része, akik az Eredeti di-csőségben maradtak, kifejlesztettek egy Megmentési Tervet. A „bukás” után (Éva megízlelte az Almát Ádámmal – szimbolikus ábrázolása az élethullámok azon részének, akik az Isteni tervvel szabad akaratukból nem működtek együtt) az emberiség „lázadó” részének egy olyan „lezárt” világban kellett folytatnia a fejlődését, melyben hermetikusan elzártak az „Eredeti Va-

lóságtól”. Ezt nem büntetésből kapta, hanem ő maga (mi magunk) zárta el magát Istentől (a Logosztól), mert a tőle kapott energiákat önző módon kezdte el használni, és sajnos nem volt képes ennek a „megzabolázására”. Ekkor született egy szükségterv a megmentésére, melyben a bukott isten-gyermekeket visszavezetik az „Eredeti Valóságba”. Ennek a tervnek a részét képezik a naprendszerek, mint fejlesztő központok, ahol igazából semmi nem az, mint aminek látszik! A naprendszerünk bolygói életterek, a fejlődés terei, melyek létezése biztosítja a lelki fejlődésünket (ez nem automatikus). Ezen bolygók minden tagja egy „élő test”, melyek hétszeresek, hétséges „misztérium” bolygók, mindegyikük hét fejlődési térséggel. A mi anyagi szemeink ezt nem láthatják, de a lelki és szellemi szemeink igen! Ezen bolygók tehát fejlesztő térségek, mi pedig mindannyian a Nap gyermekei vagyunk, világpolgárok. No, persze egy „átlagembernek” erről nincs tudomása, csak akkor, ha eléri az ehhez a tudáshoz elégséges lelki és szellemi szintet. Ekkor tovább léphet a következő misztérium-bolygóra. Amikor az emberiség (egy bizonyos része) egy előző fejlődési szakaszban még a Marson élt, sokkal polarizáltabb testben nyilvánult meg. Ennek a célja az anyagba való leszállás intenzívebbé tétele volt. Ebben az időben a Marson az akarat fejlesztése volt előtérben, és a bolygó, mint megnyilvánulási tér, ennek a kifejeződése volt. A bolygó élővilága hűen tükrözte az ott folyó munka mibenlétét. A „növényzet” minden élőlényrel együtt sok vasat hordozott a „vérben”, emiatt lehetőség nyílt az igen intenzív „sarkosításra”, a polarizációra. Mivel a Világmindenség alapja az elektromágnesesség, a vas, mint elem az alapja az anyagban a polarizációnak. Az Egyetemes Tan a dohányzásról a következőket határozza meg: „A dohány egy Marsfű, egy Mars-növény. Ez a Mars-kábítószer befolyásolja a vérben a vasat és a „vörös színanyagot”, a nemi szerveket, a motorikus idegeket, a bal agyféltekét, az izommozgást, a vágytestet, a hátgerinc motorikus szakaszát és a végbelet. A nikotin izgat, robbanékonyvá, féktelenné és erőszakossá tesz. Ezek a Mars-kábítószer betegségek okozó tulajdonságai. A nikotinnal való élésnek és visszaélésnek vérszegénység, fokozott nemi ösztön, idegzavarok, gyermekbénulás, gerincbetegségek, aranyér és más hatásokkal együtt reuma a következménye. Amit az alkohol csak részben vagy időnként tesz, azt a nikotin állandóan teszi: egész lényünket a földi erőktől teszi függővé. A „tékozló fiút” elégedetté teszi a moslékos-vályúnál.” Amikor az emberiség a Földön kezdett el megnyilvánulni, egy új fejlesztő munka vette kezdetét. A fejlődés bizonyos szakaszában a Lázadó Angyalok hierarchiája, akik időközben a Sötétség Uraivá váltak és az emberiséget örök fogságában szeretnék tartani, aggódni kezdtek, mert a bukott emberiség megmentésére irányuló törekvések nagy ütemben folytak. Birodalmukat ezért azóta is minden létező módon be szeretnék biztosítani. Az egyik ilyen módszer a lelki állapot visszataszítása az ősmúltba. Ekkor akár több ezer évvel is „visszacúsztatható” egy ember a lelki fejlődésének egy korábbi szakaszába, és ott hosszú időre „megkristá-

lyosítható”. Erre rengeteg módszerük van, melyet itt nem részletezek, most csak egyről esik szó: a dohányzásról. A dohányt a Sötétség Angyalai hozták a Földre a Marsról. Amerika déli részét találták a legmegfelelőbbnek a termesztésre és az elterjesztésre. Európába fekete mágusok hozták át Amerika felfedezését követően bizonyos hatalmi körök megbízásából. Kínában már sok évszázaddal azelőtt elterjesztették, mivel Kínából erős megszabadító impulzusok áradtak ki a világra, s ezt meg akarták akadályozni. Hogyan? A dohányban lévő nikotin erősen polarizálja a vért, „közönségessé”, gátlástalanná és önzővé téve a dohányzót (akit az sem érdekel, hogy másokat ezzel zavar, vagy károsít). A lélek ötszörösen nyilvánul meg az anyagban, a vér a lélek első közege. Egy különleges fluidum, erősen mágnesezhető (a vastartalma miatt). Amikor a vér „sarkosul”, erősen a Föld vonzásába kerül, aminek az eredménye az, hogy a gondolkodás, az érzések és az akarás, végül a cselekedetek is a földi dolgokra, a létfenntartásra, az önző dolgokra irányul. Egy elsötétedés veszi kezdetét (a vér fizikailag is sötétetni kezd, valamint el kezd besűrűsödni), melynek az eredménye rövid úton a tudat teljes elsötétedése: a földhöz vagy röghöz kötöttség. A nikotin a csakrákra is kihat, nem engedi „megfordulni” őket. Ahhoz, hogy valaki Magasabb Tudatra ébredjen, meg kell fordulnia csakrái forgásirányának. Egy földhöz kötött ember csakrái az óramutató járásával megegyezően forognak, a megszabadult emberé ezzel ellenkezően. A nikotin biztosítja a tudat elsötétedését, a csakrák forgását felpörgetve, ezáltal esély sincs a „megfordulásra”. A nikotin az agyban a tobozmirigy-túzkört sorvasztja, miközben kinyitja a földhöz kötöttség erői számára. Ezáltal „negatív beárnyékoltság” keletkezik, a sötétség erői birtokba vehetik a rendszert! Arról nem is beszélve, hogy a láncdohányos odavonzza a földhöz kötött halottak lelkeit, akik ezektől a szerektől függőkként távoztak a fizikai síkról, a „káma-lókában”, a megtisztulási szakaszban annyira szenvednek a nikotin, vagy alkohol és kábítószer okozta bódultság hiányától, hogy nem lépnek tovább, hanem természetellenesen az élő dohányosok és más függők aurájában élősködnek, beszipantva a füstöt és gőzöket, inspirálva a még itt élőt arra, hogy még többet használjon az élvezeti cikkekből. A dohány ezen kívül felkorbácsolja a nemi ösztönöket, a polarizáció miatt a két nemben munkáló erők elszabadulnak. Erőszakos emberek (bűnözők, katonák, diktátorok) általában erős dohányosok, mivel ezzel fent tudják tartani az „akarat-mágiájukat”, minek utána gátlástalan tettekre képesek (nemi és testi erőszak, gyilkolás, terror). Végezetül felhívnám a figyelmet arra a tényre, a dohányos mindig azt az üzenetet közvetíti: – nem akarok részt venni a Valóságban, menekülök! Sok egyház azért alkalmaz „füstölést”, mert ez megváltoztatja a jelenlévők tudatállapotát, bódulttá téve őket. Ebben az állapotban a lélek visszatér az „ős-Szaturusz” állapotaihoz, ahol tüzes és füstös volt a légkör, és kívülről irányították az emberi entitásokat, mert még nem volt bennlakó tudatuk. Ezt szeretnék elérni és fenntartani a híveknél, egy totális kontrollt a nyáj felett.

Az ősidők, a történelem előtti idők egyházai a fehér templomok mágiját alkalmazták. Az extázist füsttel és dobbal addig fokozták, míg a hívek egymásnak estek egy szentségtelen orgiában. Ennek a leírásától inkább eltekintenek. Az eredménye nem maradt el: egy „zombi tudatállapotú” ember-tömeg, amely megnyilvánulási teret adott a démonoknak, és minden szörnyűségekre képes volt. Ilyen állapotban a tömeget szörnyű dolgokra tudták inspirálni, ezt sok történelmi tény alátámasztja. Ennek az állapotnak a fenn-tartása kicsiben a dohányzás, annak analógiájaként, hogy a valós légkör helyett, egy módosított, alacsonyabb rezgésű légkörben próbál vegetálva megmaradni a függő. A dohányt, épp úgy, mint a többi élvezeti cikket, először, mint gyógyszer alkalmazták. Ezekkel a szerekkel, mint a csokoládé, dohány, alkohol, az a módszerük, hogy kihasználják az ember bukott állapotából adódó mértéktelenséget. Pontosan tudják, hogy az ego mohó és az önzőség szimbóluma, ezért nem tudja tartani a mértéket. Erre segít rá a függőség kialakulása. Néhány népcsoport beavatottjai (a mezo-amerikai kultúrák sámánjai, varázslói) igen alapos előkészületek után a füstölést (gyógynövények égetése, pejot füstje) rítusuk részeként az „ajtók” feltárására alkalmazzák, de óva intik ettől az átlagembert és a tömeget. Néha gyógyászati célokra is felhasználják, erős kontroll alatt tartva a hatását. A dohányt a misztérium iskolákban azoknál a jelölteknel is alkalmazták a múltban, akiknél még csak az előkészületek folytak a beavatásra, és hajlamuk volt az „elvontba”, az Ideák világában ragadni. Ekkor rövid ideig dohányoztak, ezzel elűzték az elementálokat, a mentálvilág ragadozóit, mivel azok a füstöt nem bírják. Később, miután a jelöltek függővé váltak, a vezetőik ennek alkalmazásától elálltak, és helyette babból készült ételeket fogyasztását vezették be, és ugyanazt a hatást érték el: a jelölt „közönséges”, földi lett az emésztőrendszerében felszabaduló gázoktól. A dohányzás okozta testi bajokkal és betegségekkel nem foglalkozok, mivel ezeket mindenki ismeri. Erről elég annyi, hogy több mint egy tucat szervet károsít közvetlenül az emberi szervezetben. Sajnos a világ vezetése az említett hierarchia kezében van, emiatt ne csodálkozzunk azon, hogy a dohány emberek milliárdjainak okoz függőséget. A dohányfüst beáramlik a tüdőbe, elzárva a Szívet a vilá-gosságtól, fizikailag útját állva annak. Ebben a helyzetben a tímusz-mirigy (csecsemő-mirigy) nem képes a sugárzásra, és érzéketlen minden impulzusra, ami a Magasabb Világokból felé áramlik.

Amikor idekerültem a Vörös Zászló líceumba a XI. osztályban is tanítottam, és abban járt Lécz Ildikó, nagyon szimpatikus lány, az irodalmi körök kiváló szavalója. Miután 1980-ban leérettségizett, két évvel később új-ratalálkoztunk egy társaságban és 1984. január 14-én feleségül vettem. A csernátfalusi néptanácsn magyarul tartotta Székely György titkár a polgári esküvőt, mert ismerve a törvényt, én így kértem. Kiss Béláné papnőnk, pedig az őseim csernátfalusi templomában, egy csodálatos prédikációt tartott Pál apostol szeretettanáról. 1984. december 13-án megszületett kislányunk

(12, 30 órákor, 3 kg, 53 cm), Ünige, életem első csodája. Azt a boldogságot szavakkal elmondani nem lehet. Az áldott állapot, a születés, az anyaság, az apaság, őseink szerint is egy isteni csoda, adomány. Az Ünige nevet Makkai Sándor *Sárga viharából* választottuk. A néptanácsn nem akarták ezzel a névvel kitölteni a keresztlevelet, kérték a román megfelelőjét, így a magyar neveket a szülő megkérdezése nélkül románosították. Sokat nem magyaráztam, mosolygós arcommal reggel 8-tól, 15 óráig kínomban már csak vigyorogni tudtam az alkalmazottnak, aki egyre rosszabbul érezte magát. Végül segítségül jött Serény Irén titkárnő, aki beírta. Tudtommal most Erdélyben 27 lányt hívnak így. Nemsokára feleségem sárgasággal kórházba került, így nem vehetett részt apai nagyanyja Zöldi Irma (Barót, 1913. május 30 – Brassó, 1985. március 24.) temetésén. Apai nagyapja Lécz József (Miklósvár, 1905. április 27. – Szeben, 1940. június 1., Nagy Temető B.25 – F.20-as sírhely) a második világháború áldozata volt. Anyai nagyapja Nagy János (Ürmös, 1910. február 1. – Brassó, 1981. december 5.), a brassói református temetőben nyugszik. 1986. december 26-án megszületett Nimród fiúnk (12,30 órákor, 2,9 kg, 52 cm). Badinyi Joós Ferenc könyvei leírják e név mitológiai jelentését, mélységét. Feleségem anyai nagyanyja Szilágyi Margit (Brassó, 1912. december 4. – Brassó, 1989. október 22.), már a posztarédi temetőben nyugszik. Apósom anyai nagyanyja Rovenszky Ágnes 1880. augusztus 24-én született a Pozsony melletti Királyfán. 1990. december 7-én megszületett Mikolt nevű lányunk (15 óra, 3,2 kg, 50 cm), Kézai Simon Gestájában ezt a nevet viseli Attila hun királyunk felesége. Önvédelmi célokból egyre többen vették elő a le nem fordítható ősi neveinket. Mindhárom gyermekünket Török László csernátfalusi lelkész keresztelte, és konfirmálta. Az apám családjában az összes elsőszülött fiú utódot Bencze Mihálynak hívták, ezért, amikor apám megtudta, hogy az unokáját Nimród-nak kereszteljük, egy fél évig nem is szólt hozzám. A szüleim hozzá voltak szokva a leggyakrabban használt csángó nevekhez (Mihály, János, András, István, Anna, Sára, Ilona), ezért a gyerekeink neveit cetlikre kellett felírjuk nekik. Mikor valaki kérdezte tőlük az unokák neveit, akkor elővették ezeket a cetliket. Azt is fájlalták, hogy e nevek nincsenek benne az evangélikus naptárban. Írtam a püspökségnek, és a következő évtől mindenik név sorra bekerült a naptárba. Azóta szüleim annyira megszerették ezeket a neveket, hogy semmiért nem cserélnék fel. Ilyen humoros dolgok is voltak. Végére is azt mondhatom, hogy az életben a család a legfontosabb, erre építhető a szakma is. Ha a feleségem, a családom nem lettek volna számomra a háttérország, akkor szakmailag se tudtam volna teljesíteni. 2010. augusztus 20-án Szilágycsehben Nimród eljegyezte Angi Orsolyát, majd a 2011. augusztus 13-ai esküvőjük alkalmából Saszet Ottó és Éva násznagyok csángó díszruhában vitték oltárhoz az ifjú párt. Ők, Géczy Gellért vőfély, és a Kreatív együttes (Bardócz Péter, Páll Sándor, Sándor Zoltán, Sinka Ferenc, Muzsnai Sándor) mindent megtettek, hogy a brassói Anturaj vendéglőben tartott

lakodalom mindenkinek egy ünnepély legyen. Nimród fiam Köpe Ilona tanító nénitől egy csángó népviseleti férfiinget kapott ajándékba. Minden résztvevőnek ezúton is megköszönöm, hogy személyes jelenlétével, hozzájárult ahhoz, hogy az ősi csángó lakodalmakat visszaidézzük, és egy igazi közösségi élménnyé varázsoljuk. 2011. november 5-én Csernátfaluban, Ötvös Koppány Bulcsú eljegyezte Ünige lányomat, majd 2012. augusztus 21-én tartották Marosvásárhelyen a polgári esküvőt. 2012. szeptember 1-én a marosvásárhelyi Vártemplomban Papp Noémi evangélikus lelkész, és Berekméri Melinda református lelkész adták össze őket. Ezt követte a lakodalom Gernyeszegen a Fehér Ló vendéglőben, ahol Gyárfás István és az Autóstopp MS zenekar nyújtott csodálatos élményt, amit Kozsik József vőfély művészi előadásai fokoztak. Násznagyok voltak Balog Sándor és neje Klaudia, valamint Kacsó Levente és neje Irénke. Ez a lakodalom is életem csodálatos élményei közé tartozik, amit az tesz tartalmassá, hogy mindent Ünige lányom és a férje rendezett. 2012. szeptember 3-án Mikolt lányomat a dunaszerdahelyi Kopecsni Gábor jegyezte el, és ezt a gyönyörű ősmagyar szertartás szerinti eljegyzést, itt a saját házunkban, udvarunkon tarthattuk. 2013. április 10-én megszületett első unokám, Ünige lányom fiacskája Ötvös Csanád Etele (16, 45 óra, 4,1 kg, 53 cm). 2013. június 21-én Gábor és Mikolt rendezték Felvidék első *Ősök napja* ünnepségét, és 2013. június 22-én megtartották a polgárit Almágyon, majd az esküvőt a Péterfalva melletti Baranta Völgyben. Az igazi élő magyar zenét a Dűvő együttes (Hruz Dénes és társai) szolgáltatották, a vőfély feladatát Illés László Boly polgármestere vállalta. Az ősi magyar szertartást az általuk őseink szobraival és életfával tervezett Szer-dombon tartották, a szertartást Pucsó Zsolt celebrálta. Násznagyok Mede Ferenc és neje Ilona, valamint Raisz András és neje Mária. Ötezer év magyar történelme elevenedett fel, csodálatosak voltak gyerekeim. 2013. július 8-án megszületett Nimród fiam fiacskája, a második unokám, Bencze Magor (10,40 óra, 3,54 kg, 50 cm).

A brassói magyar történelmi intézeteket, értékeket folyamatosan rombolták. Könyvtárak tartalmát égették el, levéltári okmányok tűntek el, templomot romboltak le, sajnos ez a folyamat nem ért véget, sőt fokozódott. Trebits Jenő plébánost felszólították a Brassó belvárosi katolikus temető gyors kiürítésére. 1987. július 1-én, a bejelentett napon, reggel nyolc óra körül a temetőben megjelent két bulldózer, 30-40 munkás, köztük sok cigány és rab. Romboló eszközeik az ásó, a lapát és a csákány volt. Három-négy szekus vezényelte a munkálatokat. Mosora, Brassó magas rangú elvtársa is elégedetten látogatta. Egy szekus a Nemzeti Bank részéről a régiségeket, ékszereket, aranyfogakat gyűjtögette. Az egyház részéről Trebits plébánost és Dombay Ferdinánd gondnokot engedték be. A civil bámészködőket a kék szeműek elzavarták. A munkálatok gyorsítására a Vörös Zászló üzemből munkásokat hoztak közmunkára. A sajtó nem írt semmit róla, a templomokban se prédikálták ki, de a munkálatokat éjszaka reflektorfény-

ben is erőltették. Akinek itt sírja vagy kriptája volt, azt az egyház értesítette, habár a temető már 30 éve le volt zárva. Mindenki a hozzátartozóikat saját pénzén exhumáltathatta. Így Lendvay Éva költő id. Szemlér Ferenc író és a Római Katolikus Gimnázium iskolaigazgatóját exhumáltatta, és Székelyudvarhelyre temette el újra. Törtek zúztak, értékes kriptákat, sírokat, történelmünket pusztították. Két hét alatt véget ért a szervezett hullarablás és temetőrombolás. A bulldózerek mindent elegyenlítettek, földet hordtak, és befűvesítették, parkosították. Augusztus 23-ára a hatalom boldogan ünnepelhetett. Sikerült még egy etnikai tisztogatás. Semmiféle ellenállás nem volt a magyarok részéről. Én bizony mindent lefényképeztem, de egy rejtőzködő kék szemű elkapott, a Praktika gépemből kitépte a filmtekercsét, és a gépet úgy a földöz vágta, hogy lencséje eltörött, a gép megsérült. Soha nem lehetett megjavítani. Fogtam magam, ismerősömtől kértem egy másik fényképező gépet és teleobjektívet, és a Drámai Színház tetejéről újra fényképeztem, de már nem mindent. Ezek a képeim igazi történelmi relikviák, a brassói Demokrácia Központban megtekinthetők. 1783-ban fejezték be a Gödri János tervezte brassói magyar evangélikus templom építését. Körülötte alakult ki a temető is, a belvárosi katolikus temető szomszédságában. 1960-ban a hatalom ezt a temetőt is lezárta. 1987. július 31-én megjelent 8-10 munkás, civilrendőrök, egy bulldózer, egy emelődarú, és elkezdődött a rombolás. A brassói evangélikus temető legféltettebb sírja, a hétfalusi csángó költő Zajzoni Rab István (1832–1862) sírja volt. A persányi homokkőből készült Kőrösi Csoma Sándor darzsilingi emlékművét mintázó sírkövet 1912-ben a brassói magyar Tanárok Egyesülete állította a költő halálának 50-ik évfordulóján. Ez az A.38-as sírparcellán helyezkedett el. November elsején diákjaimmal sokszor gyújtottunk gyertyát a sírján. A zajzoniak, a román nacionalizmus elől 1972. szeptember 1-én exhumálták és a zajzoni temetőbe temették. Az egykori síremlék hasonmását Szabó Lajos kőfaragó, Mezei István tatrangi lelkész sógora készítette el. A brassói evangélikus temetőben maradt Zajzoni síremléket, darabokra törték. Egy ilyen kődarabot én is elmenekítettem, a nem hivatalos fényképezés közepette. A temetőt a hatalom a városi szemétdombra vitte, az épülő hőközpontból anyaföldet hozatott, parkosított, és augusztus 23-án ünnepelt. A szomszédságban levő református-temető is le volt zárva 1960-tól, de ez megúsza a temetőrombolást. Templom és temetőrombolás, iskoláink és intézeteink államosítása, ez egy jól megszervezett folyamat volt, aminek a célja a magyarság teljes kiszorítása Brassó központjából. Érdekes, hogy a százok templomait, temetőit nem rombolták le, biztos, hogy van Románia és Németország közt egy titkos egyezség. A brassói temetőrombolást végigvezényelte Ceaușescu hú talpnyalója Marin párttitkár elvtárs, ezért Brassót akkor úgy nevezték, hogy *Orașul Submarin*.

1988-ban dolgozták ki a falurombolási tervet. Ennek esett áldozatul a 180 házból álló székely település, Bözödújfalú, amelyet 1988-ban vízzel

árasztottak el. E Maros megyei település a falurombolás szimbólumává vált. A diktatúra az egész ország népét panellakóvá, ellenőrizhetőbbé, kiszolgáltatottabbá akarta tenni, és egy kalap alatt örökre szeretne volna megoldani a nemzetiségi kérdést is. E borzalmas terv megbukott, mert a kommunista termelőmód, amelyet a diktatúra kíméletlensége tartott fenn, már nem volt működőképes.

Az 1980-as évek végére sok értelmiségi számára nyilvánvaló lett, hogy a szocializmus további fenntartása az ország gazdasági összeomlásához vezet. Ezért, nem törődve a rendőri elnyomással, titokban lapokat adtak ki és találkozókát szerveztek. Ezek közül az 1987. évben tartott lakiteleki összejövetel emelkedett ki. Az MSZMP tagjai és vezetői között is sokan voltak, akik úgy gondolták, hogy szakítani kell a szocializmus addig kialakult formájával. Kádár azonban nem volt hajlandó érdemi változtatásokra. A miniszterelnöki székbe a szűk látókörű kommunista, Grósz Károly került, akit Ceaușescu Aradon a 14-ik aradi vértanúként lesepert a történelem színpadáról. 1988-ban a növekvő elégedetlenség Budapesten, a Hősök terén tüntetésbe torkollt. Az emberek a romániai magyarellenes politika és a falurombolás ellen tiltakoztak. Grósz az országot a párt fegyveres erejének, a munkásőrségnek a bevetésével fenyegette meg. Ennek ellenére a Magyar Szocialista Munkáspárttal szemben számos ellenzéki szervezet jött létre. A legfontosabbak a Magyar Demokrata Fórum (MDF), a Fiatal Demokrációk Szövetsége (FIDESZ) és a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) voltak. Nem sokkal később újra kezdte működését több, 1948-ban feloszlatott párt, így a Független Kisgazdapárt (FKGP) és a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) is. 1989 elejére az MSZMP is kénytelen volt elfogadni a többpártrendszert. Kádárt nyugdíjazták, és a miniszterelnök a Grósznál sokkal rugalmasabb Németh Miklós lett. A népköztársaság helyett október 23-án Szűrös Mátyás ideiglenes államfő újra kikiáltotta a köztársaságot. Megteremtődtek a szabad választás, a demokrácia feltételei. Mindezt a Szovjetunióban végbement változások, a Mihail Gorbacsov pártfőtitkár nevével fémjelzett reformkorszak, a politikai enyhülés légköre tette lehetővé. A Kádár-rendszer bukását az ártatlanul kivégzett Nagy Imre és 1956 mártírjainak újratemetése jelezte 1989 nyarán. Az MSZMP is megvált régi nevétől, és a hamarosan, 1990 tavaszán megrendezett szabad választásokon már mint Magyar Szocialista Párt (MSZP) indult. 1990 tavaszán, az első szabad országgyűlési választásokon a nemzeti és demokratikus jelszavakat hangoztató erők arattak győzelmet. A miniszterelnöki posztra a többséget elnyerő Magyar Demokrata Fórum vezetője, a történész Antall József került. Az Antall-kormány megalakulása után megkezdődött a demokratikus jogállam kiépítése. Létrehozták az Alkotmánybíróságot és az Állami Számvevőszéket, melyek még a kormánnyal szemben is érvényt szerezhettek a törvényeknek. Tárgyalásokat folytattak Moszkvával a szovjet katonaság kivonásáról. Bár több mint negyven éve a párt vezetői „ideiglenes állomásozás-

ról” beszéltek. A megbeszélések eredményeképpen 1991. június 19-én az utolsó szovjet katona is elhagyta Magyarország földjét. Az Antall-kormány külpolitikájában elsőként 1945 óta igyekezett a határokon kívüli magyar-ság jogainak is érvényt szerezni.

1987-ben már kivizsgáltak, 1988-ban sem kaptam útlevelet, 1989 májusában a Gammát betiltották, és elindult a zaklatások lavinája minden szinten. Még a körzetfelelős rendőr is hívatott. 1989 szeptemberétől a liceum IX. román nyelvű osztályának lettem az osztályfőnöke, és matekot is itt tanítottam, és egyre többet az estiben, ami szintén román nyelvű volt. Pedig még volt szabad magyar osztály. Ez bosszú volt a vezetőség részéről, de büntetésnek is nevezhetném.

A matematikát bármely rendszerben lehet művelni, nincs köze a politikához, az ideológiához. Mégis miért kellene akkor gátolni a matematika ilyen módon való terjesztését? Az előbb vázolt Gamma története tartalmazza a válasz egy részét. Florentin Smarandache, a Gamma szerkesztőségi tagja 1988-ban disszidált Törökországba, majd az Egyesült Államokba, ahol a róla elnevezett számelméleti függvényről világhíresség lett. Kiadta az emlékiratait, érdemes elolvasni a most tárgyalt időszakot. Egy Szerban nevezetű craiovai szekus ezredes nyomozott ez ügyben és összefüggést keresett közte és köztem. Körtesi Péter már korábban Miskolcra telepedett. Külföldről az iskola címére érkezett leveleimet, amiket matematikai lapoktól, vagy matematikusoktól kaptam, például Erdős Páltól, összetépték, eldobták. Néha egy-egy magyar takarítónő, vagy egy-egy bentlakásban lakó magyar diák megmentette leveletemet, vagy az összetépettet adta ide. Szász Ferenc felesége disszidált Nyugat-Németországba. Szilágyi Péter édesanyja már Nyugat-Németországban élt. A Gamma munkatársai közt sok volt a magyar. Egyre több diákom jutott be az egyetemre, Hipstern, ... még soroljam? Az államvédelmi hatóság állandóan figyelt és követett, lehallgatott, beépített diákok és tanárok által is. Még a szomszédságomba is telepítettek egy megfigyelőt. Ez már annyira idegesített, hogy a kivándorlás gondolata is foglalkoztatott. És akkor kitört a forradalom Temesváron, majd Bukarestben bekövetkezett a rendszerváltás. Persze mindezt a Szabad Európa rádióból hallgattuk, majd a bukaresti TV egyenes adásából nézhettük. Amikor a diktátor a TV adását napi két órára csökkentette, édesapám eladta a történelmi TV-t, és én mindig azt mondtam, hogy akkor veszünk újat, amikor a vezért agyonlövik. Hát nem magvalósult a jóslatom. 1989 júniusában Bálint Jóska barátom pult alatt szerzett egy hazai gyártmányú színes TV-t. Ezen lehetett videózni, így rengeteg filmet nézhettünk, végül a két mákvirág ki-végzését is. December 22-én családotól kivonultunk a csernátfalusi tüntetésre. Benedek Istók János komám azt akarta, hogy menjünk a tömeggel Brassóba. El is indultunk, de nem volt buszközlekedés, így hála Istennek haza jöttünk. Brassóban legalább nyolcvan ártatlan embert megöltek, annyira titokzatos az ügy, hogy még ma sem kapják a gyilkosokat. A hősi ha-

lottak közt szerepelnek: Müller László, Imecs László (Nagy – Imecs Vilmos egykori katonabarátom rokona), Tamás József, Mihály Károly, Burján István. Nekem forradalmi tevékenységen nincs. Én rendszerváltást akartam, és nem rendszámváltást! Karácsony napján éjszakai szolgálatos voltam az iskolánkban. Szerencse, hogy nem mentem el, mert ott a gyár körül komoly tűzharc volt. Nekem a fegyverem csak egy matek példatár lett volna. Be voltam iratkozva az első fokozati vizsgára, amire kellett a tudományos szocializmus is. Örömkömben, amikor a TV bemondta, hogy ezt a vizsgát eltörölték tűzbe dobtuk az összes ilyen könyvet. Tóth Árpád barátommal, hozzákezdünk megalapítani a Barcasági Magyarok Pártját, már 250 aláírással rendelkező tagunk volt. Aznap alakult Bukarestben a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége. Pártunk listáját jóhiszeműen átadtuk Gellért Lajosnak, a Brassói Lapok akkori szerkesztőjének. Mi nem tudtuk, hogy ő már az RMDSZ elkötelezettje, így végül mi is az RMDSZ mellé álltunk. Brassó megye fiatalsága engem akart megválasztani Brassó megye RMDSZ elnökének, de végül Madaras Lázár a Brassói Lapok főszerkesztője lett az elnök. Ezután a hétfalusiak akarták, hogy elnök legyek, de itt Gellérd Lajos kapta meg a kinevezést. Hát így estem én ki a politikából.

Gazsi cigány szeretne belépni az RMDSZ-be. Jelentkezik is szabályosan, ahogy kell. Tudja ezt az egész telep az alvégen. Nagyon szurkolnak neki. Nem sokáig. Gazsi szomorúan jön haza a felvételi meghallgatásról.

- Mé lóg az orrod Gazsi? – kérdezték.
- Jaj, hát nem vettek fel.
- Há mé nem?
- Azt mondták, hogy sok évig a komenistáknak hegedáltam.
- Jaj, te tökfej! Há mér nem tagadtad le?
- Hogyan tagadhattam volna, hiszen mindenik ott vót!

A Brassói Lapoknak átadtam a Mihai Pacepa *Vörös horizontok* könyvét, amit folytatásban le is közöltek. Megtudtuk, hogy Marosvásárhelyen meggyilkolták Hegyi Lajos tehetséges matematikust. Gyorsan át kellett alakítani a magyar iskolahálózatot. Most melegében, mert ha befagy újra a történelem, akkor már lehetetlen. Feleségem biztatott, de nagyon féltett. De mény Lajos történészhez fordultam, aki akkor államtitkár volt. Biztosított támogatásáról. Hétfaluban létre akartunk hozni egy önálló magyar középiskolát. Erre a célra, az elvett több magyar iskolánk közül az Építészeti Líceumot szemléltük ki. Ez volt az egykori hosszúfalusi állami műfaragó iskola, amit Borcsa Mihály és Molnár Viktor hozott létre 1872-ben, aminek olyan világhírű tanára volt, mint Kupcsay János, és ahol olyan világhíresség tanult, mint Istók János szobrászművész. Ez az iskola jó távlatot biztosított volna, mert volt étkezdéje, tornaterme, nagy területe, és mellette volt a református templom is. De az idősebb generáció nem tudott határozottan harcolni ennek a megszerzéséért, vagy nem is akart. Azt a kínálkozó forró

pillanatot elszalasztották. A halogató, erőtlen politizálás, a Pató Pál magatartás itt is csődöt mondott. Sokan engem kértek fel, hogy vállalam az új iskola igazgatói tisztségét. Több barátom haza akart jönni külföldről, hogy az új iskolában díjmentesen tanítson. Nagy volt a lelkesedés, és a készülődés. A hatóságok végül a lerobbant türkösi iskolát ajánlották fel a jövőendőbeli középiskolának, azzal a feltétellel, hogy nem most a téli vakációban, hanem ősszel indul a tanítás az új iskolában. Már akkor látszott, hogy újra a magyarok pénzén akarja az állam helyrehozni, és ez egy olyan folyamat, amibe bele is törhet a fogunk. Annyit még megtettem, hogy kiharcoltam az új iskolának a Zajzoni Rab István nevet. Végül a másik elképzelés győzött, és a mi változatunkat félreállítottak. Látni az itteni széthúzást, tunyaságot, rövidlátást, önzést, csendben félreálltam.

Benkő József barátom, a brassói Egyetem matematika tanára keresett meg, hogy álljak melléje, és hozzuk létre Brassóban az Áprily Lajos (született Jékely) Középiskolát. Persze, hogy melléálltam, és elindult a bizottság tevékenysége, gyűléseztünk, cselekedtünk, dolgoztunk, éjjel-nappal, sokszor Török Ernő lakásán. Ezeken a gyűléseken részt vettek még, Madaras Lázár, Mina László, Gölle Vilmos, Kiss Magda, Petki Pál stb. Végül megszületett az elképzelés, az Unireából kivonul a magyar tagozat az egykori Római Katolikus Főgimnáziumba, ahol akkor a 6-os számú általános iskola működött, és a 6-osban működő román tagozat átmegy az Unireába. Mindenki elfogadta, csak a hatalom azt kötötte ki, hogy ne most a téli vakációban, hanem csak ősztől. Nem hangzott jól, mert Deménynek lett igaza, aki sürgette, hogy már a téli vakációban rendezzék az iskoláink ügyét. Véget ért a hosszú és tartalmas téli vakáció. Most is elfogadnék egy ilyen. Mindenki eldobta azt a borzalmas egyenruhát, színesek, üdék, boldogok voltak a diákok. Változott a Vörös Zászló iskolám vezetősége. Megtudtuk, hogy kik voltak a besúgók, kik a szekusok, hisz a munkások kifüggesztették az üzemben a listákat. Elvált a vér a víztől. Hirtelen mintha visszafelé játszották volna le életem utolsó 12 évét, a Vörös Zászlós korszakomat. Minden eddigi zaklatás, minden történés világossá vált. Ilyen lehet a feltámadás is. Nem bosszúskodtam senkin, hányingerem volt a sok aljasságtól. Iskolám felvette az Astra nevet, lehullott a Vörös Csillag, nem lobog többet a Vörös Zászló. Érdekes módon februárban kezembe került Szepes Mária *Vörös Oroszlán* című könyve. Érthetővé vált a világtörténelem is. 1990. február 10-én a központi parkból indult el az RMDSZ és Mina László által szervezett néma felvonulás a magyar iskolákért. Mindenki kezében egy gyertya és egy könyv volt. Legalább 10 000 magyar vett részt, ilyen tüntetés azóta se volt, és nem is lesz. Szabadság! Két hónap múlva már láttam a másik oldalát is. Az 1989-es változás Octavian Paler szerint arról szólt, hogy az első vonalat félreállították, és a második vonal vette át a politikai (politika = aki ti lop) és főként a gazdasági vezetést.

Egy férfi felkereste Dzsunnaidot, a szúfi misztikust és megkérdezte:

– Mi a véleményed az eleve elrendelésről, a kiszmetről, a sorsról és az ember szabadságáról? Az ember szabadon teheti, amit csak akar, vagy csupán dróton rángatott bábu egy ismeretlen bábjátékos kezében? Dzsunnaida világ legcsodálatosabb misztikusa rákiáltott a férfirra:

– Emeld fel az egyik lábad!

A kérdező dúsgazdag ember volt, és ezt Dzsunnaid tudta is róla. Valamennyi tanítványa, az egész iskola tisztában volt ezzel ám Dzsunnaid mégis hangosan és durván reccsent rá: „emeld fel az egyik lábad!” A gazdag ember soha életében nem követte senki parancsait, és el sem tudta képzelni, hogy bárki ilyen erőszakolt, a tárgytól elrugaszkodott válasszal álljon elő a kérdésére. Azonban amikor egy Dzsunnaidhoz hasonló emberrel néz szembe, egyszerűen követnie kell. Felemelte hát az egyik lábát. Mire Dzsunnaid így szólt:

– Ez nem elég. Most emeld fel a másikat is!

A férfi bizony zavarba esett, és egyben fel is dühödött.

– De hát te képtelenségeket kérsz! – mondta – Azért jöttem, hogy feltegyek egy fontos kérdést, mire te egyszerűen válasz nélkül hagyod a kérdésemet, és arra kérsz, hogy emeljem fel az egyik lábam. Most meg hogy emeljem a másikat is?! Mit akarsz? Hogy emelhetném fel mindkét lábamat?

– Értsd hát meg a lényegét: amikor arra kértelek, hogy emeled fel az egyik lábad, egyaránt szabadságodban állt a jobb és a bal lábadat választani. Senki sem rendelte el, hogy melyiket emeld fel; te magad választottad a jobb lábadat. Mihelyt azonban a jobb lábad mellett döntöttél, a balt már nem választhattad. A szabadságod rendelte el a rabságod tényeit. A bal lábad immár béklyóba volt kötve. Az ember fele részben szabad, fele részben rab, de a kettő közül a szabadság az első. Rabságát pedig épphogy a szabadsága határozza meg – az, hogy miként él a szabadságával. Senki sem ücsörög odafent azzal bajlódva, hogy előre bevéssé a sorsod a fejedbe, vagy vonalakat rajzoljon a tenyeredre. Még egy mindenható Isten is belefáradt volna mostanra, ha ilyen ostobasággal kellett volna foglalkoznia, hogy vonalakat rajzoljon az emberek tenyerére... Nem Isten felelős a tetteidért. Ezek csak a mi stratégiáink arra, hogy másra hárítsuk át a felelősséget. Szabad emberi lény vagy, azonban a szabadság minden egyes megnyilvánulása felelősséggel jár – és ez jelenti rabságodat. Egyaránt nevezheted a dolgot rabságnak, ami nem valami tetszetős szó – vagy felelősségnek – jómagam így szoktam nevezni. Szabadság és következmény. Megválasztasz bizonyos cselekedeteket – ebben áll a szabadságod. Azonban a további következményekért neked kell vállalnod a felelősséget. Tökéletesen egyetérték azzal a tudományos elképzeléssel, hogy ok és okozat elválaszthatatlanul összefonódik. Ami az okot illeti, szabad vagy. De aztán nem szabad megfélemlened rőla, hogy az okozatról te magad határoztál az okod révén. Voltaképpen ebben a tekintetben is szabad vagy; az okozat a te szabadságod folyománya. Fogd fel az életet igen egyszerűen, minden teológiától mentesen, és meg

fogsz lepődni: a problémáid tovatűnnek! Az élet egy rejtély, nem egy probléma. Probléma az, amit meg lehet oldani; rejtély az, amit át lehet élni, megoldani azonban soha. A meditáció pedig nem egyéb, mint e rejtély felfedezése – nem a magyarázata, nem is a megoldására irányuló kutatás, hanem a felfedezése. (Osho)

Sajtószabadság! A Hipstern neve mellé került a Brassói Füzetek, hisz újabb lehetőség adódott Brassót, sőt Erdélyt is felvállalni. Gyors és tartalmas gyűlések. Én lettem a főszerkesztő, főszerkesztő helyettesek: Markó Attila (Brassó, 1968. szeptember 27., Unirea Líceum matematika-fizika szak (1987), Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (1996), most az RMDSZ kisebbségi ügyekkel foglalkozó államtitkára), Páll Szilárd (Brassó, 1959. május 21., az Unirea Líceum magyar tagozatán érettségizett (1977), a Babeş- Bolyai Egyetemen szerzett közgazdasági diplomát (1983), 1988-ban áttelepült Magyarországra, de részt vesz a *Székely Útkereső* szerkesztésében (1992–93), s budapesti munkatársa az *Udvarhelyi Híradónak* (1995–97), kötete: *A csodaóra* (novellák, 1983)), Szász Csaba (Verdi). Titkár lett Ferencz-Nagy Zoltán (Culi), és a szerkesztő bizottság: Bölöni Endre (Dixi, most Budapesten él), Császár László (Cézár), Csuri József (nyomdai tördelő), Dimény András (Brassó, 1968. február 24, 1999-ben végzett a kolozsvári Ioan Andreescu képzőművészeti főiskola festészeti szakán, Brassóban alkot, és tanít a Művészeti Iskola Festészeti szakán, valamint az Unirea líceumban), Józsa Attila (2007-ben megjelent a *Változatok Sors-szimfóniára* verseskötete), Keresztes László, Kökösi Attila (Kölyök), Márton Attila, Nagy Zsolt (most Írországból él), Oláh László, Sándor Viola, Szabó Sámuel, Tamás Sándor (most Csíkszentgyörgyön matematika tanár), és tiszteletbeli szerkesztő post mortem Dr. Szikszay Jenő. Az ötödik évfolyam első száma 1990 tavaszán jelent meg 5000 példányban, a nyomtatást a brassói nyomdaipari vállalat készítette, Zöldi Imre segítségével. A nyomtatási költségeket saját zsebükből álltuk. A lap alapítási és engedélyezési iratait az RMDSZ (Mina László és Madaras Lázár) és a Frontul Salvării Naționale írták alá. Kárpát-medencei szinten óriási sikere lett az Új Hipsternek. Bizakodók, boldogok, álmodozók voltunk. Alig vártuk a következő számot. Úgy terveztük, hogy évente kettő jelenjen meg, tavasszal, és ősszel.

Annyi év után én is eljutottam a határig. Egyik lábam itt, a másik ott, és így szökdöstem egy fél órát, hogy pótoljam be az eltelt éveket. Konferencia meghívásoknak végre eleget tehettem. Számtalan matematika konferencián vettem részt Magyarország majdnem minden városában. Márciusban kaptam egy levelet az Eötvös Lóránd Tudományegyetemről, hogy szívesen látnának valamelyik matematika tanszéken. Lakás lehetőség is lenne. Áprilisban egy újabb levél érkezett a budapesti fasori Evangélikus Gimnáziumból, ahová tanárnak hívtak, szolgálati lakással. Nézz körül és ne feledd, hű fia légy a jelennek. Döntöttem, maradok. Közben az államelnök magyar-

ellenes kijelentésekkel uszította a félrevezetett tömeget. Megtörtént Marosvásárhelyen, március 15-én a magyarellenos pogrom. Három hónapig volt szabadság, a forgatókönyv másról szólt. Jöttek a bányászok is. Demény Lajost félreállították. Akik addig létrehozták a magyar iskolákat jól jártak. Akik ezután próbálkoztak, és még hittek az ígéreteknek, azok csúnyán becsapódtak. Elkezdődött a csőcselék uralma. Az értékítélet elvesztése, a dolgok egybeomlása. Árvízkor tudjuk, mi úszik felül.

Egy férfi eltéved a hőlégballonjával. Lejjebb ereszkedik, lenn a földön meglát egy nőt, és odakiált hozzá:

– Elnézést, tudna nekem segíteni? Megígértem egy barátomnak, hogy találkozom vele egy órával ezelőtt, de eltévedtem, és most azt sem tudom, hogy hol vagyok. A nő a földön így felel:

– Ön egy hőlégballonban tartózkodik, körülbelül 10 méterrel a talaj felett. Az északi szélesség 40. és 41., illetve a nyugati hosszúság 59. és 60. fok között van.

– Maga biztosan mérnök – mondja a hőlégballonos férfi.

– Az vagyok – feleli a nő – Honnan tudta?

A hőlégballonos férfi így válaszol:

– Minden, amit mondott nekem, technikailag korrekt, de fogalmam sincs, hogy mit kezdjek az Öntől kapott információkkal, és az a helyzet, hogy még mindig nem tudom, hol vagyok. Őszintén szólva nem volt túlzottan segítségemre. Csak feltartott az utamban. A nő erre így vélekedik:

– Maga pedig szerintem politikus.

– Igen, – bólint a hőlégballonos férfi egyetértően – de ezt honnan tudta? A nő azt feleli:

– Nem tudja, hogy hol van, sem azt, hogy hová tart. Jelenlegi pozíciójába a kedvező széljárás sodorta. Olyan ígéretet tett, amiről fogalma sincs, hogy hogyan fogja betartani, és a maga alatt lévő emberektől várja, hogy megoldják az Ön problémáit. Igazság szerint pontosan ugyanabban a helyzetben van, mint mielőtt találkoztunk, de állítása szerint most már én tehetek róla!

Tavasszal a Frankenthalban lakó Tomos Ilkó Sámuel unokatestvérem (ő országos síbajnok volt, és 1972-ben, egy olaszországi nemzetközi síverseny után disszidált Nyugat-Németországba) vásárolt egy piros VW Golf kocsit, és lehozta. Nagy volt az öröm, gyorsan letettem a sofőr vizsgát, és egy évtizedig jártuk vele Erdélyországot, és nemcsak.

A posztkommunista országokban sok naiv ember úgy gondolja, hogy a demokrácia olyan rendszer, amelyben mindent szabad. A valóságban a régi, demokratikus hagyományokkal rendelkező országokban, az ellenőrzés, az engedelmesség, a fegyelem, a korlátozás stb. mechanizmusai nagyon és erősek, általánosak, szigorúak és hatékonyak, éppen csak finoman és láthatatlanul illeszkednek a társadalmi lét szövetébe. Januártól Fodor Sándort felkérték főtanfelügyelő helyettesnek, de ő ezt a funkciót átadta Kiss Mag-

dának, aki addig az Unirea igazgatóhelyettese volt, így Petki Pál (1980-ban végezte Kolozsváron a filozófiát) lett az Unirea igazgatóhelyettese. Májusban volt egy pontozásos rendszer alapján működő dosszié-versenyvizsga, sorrendben én, Gál Magda, és Bădău Tünde (brassói Matematika Egyetem és a bukaresti Ștefan Gheorghiu Pártakadémia) lettünk ősztől az Áprily Lajos Líceum matematika tanárai, ismerősök közül Vadra Mária (temesvári Matematika Egyetem Informatika szak) lett az Áprily informatikusa. Bencze Lenke kolléganőm egy rendelettel nyugállományba vonult, az egykori Vörös Zászló atomizálódott, esett szét. Diákok tanárok menekültek. Érdekes volt megfigyelni azt, hogy a nyugdíj korhatárt elért kollégáknál a belső béke jelei és tünetei mutatkoznak. Spontán gondolkodásra és cselekvésre való hajlam; ahelyett, hogy a múlt félelmeiből és tapasztalataiból keresnél válaszokat. Félreérthetetlen képesség arra, hogy élvezz minden pillanatot. Nem érdekel, hogy mások cselekedeteit megfejtsd, megmagyarázd. Elveszíted az érdeklődésed a konfliktusok iránt. Elveszíted az aggódásra való képességed (ez egy igen erős jel). Gyakori hálaérzet és az életed minden pillanatának értékelése. Gyakori elégedettség-érzés csak azért, mert létezel. Örömrézet a másokkal és a természettel való kapcsolódáskor. Gyakori mosolygás, általában különösebb ok nélkül. Növekvő tendencia arra, hogy hagyod a dolgokat megtörténni, ahelyett, hogy te akarnád őket megtenni, kézben tartani mindenáron. Megnövekedett fogékonyság a többiek felől áradó szeretetre, éppúgy, mint a kontrollálhatatlan vágy erősödése, hogy viszont szeresd őket. Tanár és tanár közt sok különbség akadt, pedig a szocializmusban az volt a hivatalos állásfoglalás, hogy mindenkinek egyforma oklevele van, tehát mindenki egyenlő. Az oklevél annyit ért, mint egy igazolvány, a hivatástudat kevés tanár tevékenységén volt lemérhető. Utólag azt is leírhatom, hogy a szocializmus legnehezebb éveiben is több volt a hivatástudattal és szakmai képzettséggel rendelkező tanár, mint a húsz éve tartó demokráciában.

Kiszáll a gazdasági rendőrség a tanyára, hogy ellenőrizték az illegális szeszfőzést. Az öreg gazda mondja nekik, hogy bárhova bemehetnek, csak a gépszín háta mögötti mezőn lévő fészerhez, oda ne menjenek. Na, erre nagy arrogánsan előhúzza a pénzügyőr a szolgálati igazolványát.

– Látja ezt az igazolványt bátyám! Én ezzel minden mezőgazdasági létesítmény, akármelyik részlegébe bemehetek, úgy hogy nem maga fogja megmondani nekem, hogy mit csináljak.

– Rendben van, maga tudja.

A pénzügyőr átlép a kerítésen, és eltűnik, majd kisvártatva üvöltözve sprintel visszafelé, mögötte a svájci díjnyertes tenyészbika. Láthatóan az életéért fut, és a bika minden egyes méteren teret nyer. Az öreg azonnal eldobja a kezéből a vödröt, rohan a kerítéshez és teli torokból kiáltja neki:

– Az igazolványt! Mutassa neki az igazolványt!

A harmadik évharmad utolsó napja olyan volt, mint egy istentisztelet. Tagozatunk tanárai, diákjai, megöleltük egymást, és elbúcsúztunk. Az ott-honunk, mint az egykori biztosnak hitt Titanic a demokrácia jéghegyének ütközve elsüllyedt. Nem hittem, hogy az itt töltött életem legszebb 12 évének vége, itt kell hagyjam. Szívem zakatolt, lábaim ólomsúlyúak, alig tudtam kimenni az iskolám kapuján. Jött az az útszakasz, amit 1978-ban több-órás keresés után találtam meg. Szerencse a délutáni záporral, mert nem látták könnyeimet a velem szembe jövő diákok. Tizenkét évig forgatott filmem, egy fél óra alatt újra lepergett, a többi néma csend.

Az Áprily Lajos Elméleti Líceumban (1990–2003)

Számomra ez volt a legérdekesebb vakáció. Majdnem minden héten Magyarországon voltam egy-egy konferencián. Habzsoltam a lehetőséget, amit 12 évig eltiltottak, ismerkedtem, álmodoztam, szerveztem. Egyszóval keményen dolgoztam, építettem a jövőendőbeli iskolámat. Fóton, a budapesti Szirmai Ottó informatikussal szerveztem egy két hetes informatikátábort, a jövőendőbeli iskolám következő diákjainak: Köpe Csaba, Musán Antal, Boda Levente, Gál Szabolcs, Kovács Lóránd, Kulcsár János, Gergely Zsolt, Gál Attila, Tódor Lóránd, Bodola Zsolt és Gyerkó András. Az a két hét kevésnek tűnt, hisz annyira érdekelte diákjaimat az informatika. Rengeteget tanultak, ők már informatika tanárok lehettek volna. Ajándékba egy számítógépet is kaptunk, amit itthon felváltva használtak, fejlesztették magukat. Az Országos Széchényi Könyvtárból sikerült 300 könyvet intézni iskolám könyvtárának. A folyamat még folytatódhatott volna, évente küldtek volna ugyanennyi könyvet, de elmaradt az igazgatóság leltározott visszajelzése, így a könyvküldés megszakadt. A Gazeta Matematică nyári táborán is részt vettem, előadásokat tartottam, részt vállaltam a verseny rendezésében is. Másfél évtizedig a Rátz László vándorgyűlések rendszeres hallgatója lettem.

Itthon talákoztam Csiszér Albert pápai prelátussal, aki elmesélte a Római Katolikus Főgimnázium történetét, és megkért arra, hogy az Áprily Lajos nevet módosítsuk Felfalusi Kovács Antal (1790–1857) névre, hisz iskolánkat ő alapította 1837-ben, és nem Áprily. Sajnos már nem lehetett módosítani, a hatóságok az Áprily nevet véglegesítették. Nem tudom mit szólt volna a brassói románság, ha a Șaguna Líceum nevét Emil Cioran-ra akarta volna valaki változtatni, vagy a brassói szászok mit szóltak volna ahhoz, hogy a Honterus Líceum nevét valaki Maja Philippi-re akarta volna változtatni? A brassói magyarság apátiája ez ügyben végleges. Maradt ez a név, maradt az újra álmodott transzszilvanizmus, és az az érzés, hogy kellő önismerettel és ismerettel másképp is dönthetett volna a bizottság. Szívünk némán ismeri a nappalok és éjszakák titkait, de fülünk hallani vágyik azt, amit szívünk tud. Szavakban vágyunk tudni azt, amit gondolatban mindig is tudtunk. Ujjainkkal érinteni vágyunk álmaink meztelen testét. Lelkünk rej-

tett kútforrásának fel kell fakadnia, és mormolva a tengerbe kell futnia, és végtelen mélységek kincsei feltáruulnak szemünk előtt. De ne legyen kezünkben mérleg, melyen az ismeretlen kincseteket megmérnénk, és tudásunk mélységét ne fürkesszük mérőléccel, se függőónnal. Mert az egyén tenger: határtalan és mérhetetlen. Állandóan körbetelefonáltuk egymást a jövődöbeli tanári kar, érdeklödtünk arról, hogy iskolánkól mikor vonul ki a 6-os iskola román tagozta. A tanügyi bizottság ülésén megígérték, hogy szeptember elsejéig megtörténik a csere: az Unirea líceum magyar tagozata átvonul a 6-os (volt Római Katolikus Főgimnázium) iskolába, és a 6-os iskola román tagozata (1–8. osztálya) átmegy az Unirea Líceumba. Furcsa, kifürkészhetetlen csend nehezedett erre a cserére, az RMDSZ se tudott többet mondani. Mi álmodoztunk, reménykedtünk, képzelödtünk arról, hogy milyen lesz az új iskolánk.

Az apa bemegy a kisfia szobájába, hogy jóéjszakát kívánjon neki. A gyerekek lidérces álma van, nyög, sír, forgolódik. Az apja felkölti, és nyugtatgatja, kérdezi mi baj van. A gyerek elmondja, azt álmodta, hogy Margit nagynéni meghalt. Apja megnyugtatja, hogy Margit néni teljesen jól van, és betakarja a gyereket, hogy aludjon tovább. Másnap Margit nagynéni meghal. Néhány nap múlva az apa ismét felmegy a fia szobájába, hogy jóéjszakát kívánjon neki. A fiának ismét lidérces álma van, az apja felkölti és kérdezi mi baj. A fiú most azt mondja, azt álmodta, hogy a nagypapa meghalt. Apja megnyugtatja, hogy a nagyi teljesen jól van, és betakarja a gyereket, hogy aludjon tovább. Másnap a nagypapa meghal. Egy hét múlva, hasonlóan, az apa este felmegy a fia szobájába, hogy jóéjszakát kívánjon neki. A gyerekek ismét lidérces álma van, az apa felkölti, és kérdezi mi a baj. A gyerek sírva válaszol, hogy azt álmodta, hogy az apja meghalt. Megnyugtatja a fiát, hogy teljesen jól érzi magát, betakarja, és mondja neki, hogy aludjon csak nyugodtan, minden rendben van. Az apa visszamegy a hálósobába, lefekszik, de nem tud elaludni, annyira fél. Másnap reggel halálra van rémölve, mert komolyan hiszi, hogy meg fog halni. Felöltözik, majd kocsival elindul a munkahelyére, de rettenetesen óvatosan vezet, nehogy valami baleset történjen. Nem mer ebédelni, mert fél az ételmérgezésztől. Mindenkít elkerül, mert meg van győződve, hogy valaki meg akarja ölni. Minden zajra felugrik, minden mozgásra az asztal alá bújik. Délután hazamegy, az ajtóban találkozik a feleségével.

– Atyaúristen! Micsoda szörnyű napom volt! Egész életemben ilyen rosszul még nem voltam – mondja az asszonynak. Mire az asszony:

– Neked volt szörnyű napod? Hát még nekünk! Képzeld a postás ma reggel itt halt meg az ajtónk előtt!

Lássuk a jövődöbeli iskolánk egy-két történelmi mozzanatát. Kovács Antal halála után lakab Marosán (Mureşianu) töltötte be az igazgatói tiszttségét, aki ezzel egy időben a Gazeta de Transilvaniát is szerkesztette, majd 1875-ben távozása után az új igazgató, Vargyasi Ferenc a latin és a német

után bevezette a kizárólagos magyar tannyelvet. Az Erdélyi Római Katolikus Státus 1889-ben vette közvetlen gondozásába. 1901-ben beköltözött az Alpár Ignác (aki hasonló iskolát tervezett Kézdivásárhelyen is) által tervezett új épületbe, amelyhez 1905-től kápolna is csatlakozott. 1921–22-től koedukált intézményként működött, az alsó tagozaton külön fiú- és lány-, a felső tagozaton vegyes osztályokkal. 1928-tól ismét a brassói római katolikus egyházközség tartotta fenn. 1930–31-ben bentlakás létesült. 1948-ban 4-es számú Magyar Vegyes Líceum néven államosították, és esti tagozatot hoztak létre. 1960-ban önálló intézményként megszüntették, ettől kezdve három évtizedig az *Unirea Líceum* magyar tagozataként működött. Ezenkívül Brassóban a következő magyar tannyelvű intézetek működtek: 1. Református Kereskedelmi Líceum (1887–1950) a mostani színház melletti épületben, amit nem kaptunk vissza, 2. Ipari (előbb fafaragászati, majd fémipari) Fiúlíceum (1898–1953) a mostani Colegiul Transilvania épületében, amit szintén nem kaptunk vissza, 3. Ipari Leánylíceum (1906–1949), 4. Római Katolikus Polgári Főiskola (1918–1928), 5. Római Katolikus Leánygimnázium Zárda (1906–1948), a mostani zenelíceumban, 6. Óvónő Képző, a mostani Tanfelügyelőség épületében, 7. Hosszúfalusi Leánylíceum (1919–1929), 8. Iparos- és Kereskedő-Tanonciskola (1872 – 1952), 9. Iapartanonc Szakiskola (1897–1951), és minden felekezetnek megvoltak az elemi iskolái. Az evangélikusoknak a Türkösi Ferenc utcában (a tavaly végre visszakapták), a reformátusoknak a lebontott református templom mellett, és a mostani 15-ös iskolában (1–4. osztály), Római Katolikus Elemi Iskola (1934–1945) stb. Ezeket mind elvették tőlünk, és most mi azon vívódunk, hogy legalább az Áprilyt kapjuk meg. Ennyire visszaesett a brassói magyarság, ennyire tehetetlen? Na, legyünk optimisták, bizakodók. Lehet, hogy csak tetszhalott a brassói magyarság. *„A Tegyeypusztán birtokos Tegyeey család egyik nő tagja, Tegyeey Katalin noszlopi Noszlopy Ferenc felesége lett. Ma is beszélnek az öregek Noszlopon, felidézik csodás „feltámadásának” históriáját. A nemesasszony jelentős vagyont halmozott fel, különösen kedvelte az értékes ékszereket. Halálát valamikor a XVIII. század végén egy torkán akadt túrógombóc okozta. A falu keleti végén emelt, különálló családi kriptába temették. A hideg januári napon korán sötétedett, a kőművesek nem végeztek a sírbolt bejáratának visszafalazásával. Ezt használták ki az éppen Noszlop környékén tanyázó vándor cigányok, és feltörték Tegyeey Katalin koporsóját. Amikor nyakláncától próbálták megszabadítani, kiesett a torkába szorult falat. Váratlanul magához tért, és felült. A sírrablók hanyatt-homlok menekültek, még a lámpájukat is a kriptában felejtették, Tegyeey Katalin pedig lámpával a kezében hazasétált. A gyászoló család s a rokonság halotti tort ült. A nemesasszony két fia a vagyonon osztozkodott, a harmadik, a legkisebb félrehúzódott, anyját siratta. Némelyek szerint elsőként a cselédlány ismerte fel Tegyeey Katalint, s rögvest szörnyethalt. Gyermekei és a rokonok egy ideig bámulták, aztán kirohantak. Egyedül a legkisebbik fia maradt, aki azt kér-*

dezte tőle: „Anyám, élsz, vagy a szellemed van itt?” A boldog válasz így hangzott: „Élek, édes fiam!” Miután megölelték egymást, Tegyei Katalin elmesélte „feltámadása” történetét. Másnap Noszlopon és a környező falvakban közhírré tették, hogy Noszlopy Ferenc özvegye ezer-ezer forinttal kívánja jutalmazni családi kriptájuk feltörőit, élete megmentőit. De senki sem jelentkezett a jutalompénzért. A nemesasszony hét, mások szerint tizenhat évvel élte túl „első halálát.” Eötvös Károly, Utazás a Balaton körül. 1901).

Sajnos, az Áprily feltámadása nem így sikerült. Mint Bolyai Jánosnak, nekünk is a semmiből kellett egy új világot teremteni. Ez lett a mi sorsunk. Minden, amit tudnod kell az életben, arra megtanít Noé Bárkája: 1. Ne késd le a hajót. 2. Emlékezz, mind ugyanabban a hajóban vagyunk! 3. Tervezz előre. Akkor sem esett az eső, amikor Noé megépítette a Bárkáját. 4. Tartsd jó erőben magadat, mikor idős leszel, lehet valaki felkér egy nagy dologra. 5. Ne törődj a kritikákkal, csak csináld meg a munkát, amit meg kell csinálni. 6. A jövődet építsd magasra. 7. A biztonságod érdekében mindig párban utazz. 8. A sebesség nem mindig számít, a csiga és a párdúc is ugyanabban a hajóban van. 9. Ha stresszes vagy, lebegj kicsit. 10. Emlékezz: a Bárkát amattörök, a Titanicot pedig profik építették. 11. Nem számít a vihar, ha Istennel vagy, a végén mindig vár a szívérvány.

Végre eljött a szeptember elseje. Robbant a bomba: mi fedezet nélkül, hiszékenyen (vagy irányított szándékossággal) kivonultunk az Unirea líceumból, de a román tagozatnak esze ágában sem volt kivonulni iskolánkból. Kezdődött a balkáni tangó. Öröm helyett üröm, mindenki elkenődött. Az RMDSZ tehetetlenségében csak újabb ígéretekkel ámított. Mindenki érezte, hogy a jéghegy alatt nagy bajok vannak. Théophile Delcassé francia külügyminiszter a következőket mondta: „Egy nemzet nincs megalázva azzal, hogy legyőzték, vagy ha aláírt késsel a torkán egy végzetes békeszerződést. Becstelenné válik azonban, ha nem tiltakozik, ha tönkretételéhez maga is hozzájárulását adja. Nem a vesztes a bukás, hanem a lemondás”.

Kinevezett igazgatónk Petki Pál (1990–1993) lett, igazgatóhelyettes pedig Gergely Mária (1990–1991) Évek múltán tudtam meg Csiszér Albert pápai prelátustól, hogy annak idején Lászlófy Pál István, Alsórákos szülöttje, az egykori brassói Római Katolikus Főgimnázium tanulója is fel volt kérve az egyház részéről, hogy legyen iskolám igazgatója. Döntenie kellett, hogy az RMPSZ elnöke, vagy a brassói Áprily Lajos Főgimnázium igazgatója legyen. Brassó egy empátiával, tudással, magyarságtudattal megáldott karizmatikus igazgatót vesztett, akinek keze alatt más lehetett volna az Áprily, és a brassói magyarság sorsa. De helyette egész Erdély egy RMPSZ mozgalmat, és sok-sok megvalósítást nyert. Hadd soroljam itt az igazgatóság további sorát: igazgatók Lengyel István (1993–1996), Kiss Magda (1996–2000), Nedeczky László (2000–2004) és Petki Pál (2004–), igazgatóhelyettesek: Dobolyi István (1991. szeptember 1. – 1997. november 1.) és Bădău Tünde (1998–). Titkársági feladatokat: Zöldi Éva, Szedlacsek Zita, Borbély Tünde,

Benedek Ildikó és Boros Ildikó látták el. Címzetes tanárok a májusi versenyvizsgán már kialakultak, de meglepetésünkre új tanárok is megjelentek. Az általános iskola tanári kara maradt a 6-os iskolából. Az iskola épülete lerobbant állapotban volt, nehéz volt a tanítást beindítani. Mindenki a tőle telhető legtöbbet adta. Jó érzés volt mindenkinél érezni azt, hogy bizonyítani akar, jó iskolát szándékozik építeni. A Noé Bárkánk elindult. Felkérték, hogy legyek vezetőségi tanácstag, a matematika katedra főnöke, valamint a tanfelügyelőségen metodista, mindhármat szívesen vállaltam. A gyűléseken mindig a legjobb lehetőséget kerestük iskolánknak, tanároknak és a diákoknak. Mivel egy épületben maradt az Áprily és a román 6-os iskola, ezért két-három műszakban tanítottunk. Fárasztó volt tanárnak, de főként a diákoknak. A szülők dühösek voltak, de egyben tehetetlenek is. A brassói román sajtó folyamatosan a magyarságot szidta, hogy elveszik az ősi román iskolát, a román igazgatónő ortodox pap férje, a vasárnapi szertartásukon (nem istentisztelet) uszította a románságot a magyarok ellen. Már megtörtént a marosvásárhelyi Fekete Március, már visszarendeződött a háttérhatalom. Folyamatos provokációk, kellemetlen események egyvelege tarkította napjainkat. A nagyobb román iskolások állandóan verték a magyar kiskolásokat, mi meg tehetetlenül szemléltük. A történelmi magyar egyházak is tanácstalanul vergődtek. Robbanásig feszült a helyzet. Amit az ember részesen tesz, azért józanul fizet. Az ember időnként belebotlik az igazságba, de legtöbbször feltápáskodik és továbbmegy, csak iskolánk a padlón maradt. A folyamatos sajtóhadjárat olyan mint a szex: van némi gyakorlati haszna, de nem azért csinálják. Ha a májkrémbe máj van, mi van a fogkrémbe? Okos ember más feleségén tanul. Jövőd álmaidtól függ: ne vesztegesd hát az időt, menj aludni! Aki golyóálló mellényt visel, ne lepődjön meg, ha fenékebe lövik. Annyi minden forgott a fejünkben, de a megoldást az RMDSZ-től várta mindenki, ahelyett, hogy egységesen kezdjük meg a harcot, akár nemzetközi szinten is. A tanári kar egy része ezt az utat is ki akarta próbálni, de a többség szunyókált. És itt kezdett megcsúszni valami. A gyűléseken furcsa mód azon kezdtek vitatkozni, hogy be kell vezetni az egyenruhát, a fiúknak nem szabad hagyni a hosszú haját. Néha az igazgató még ollóval is belenyírt a fiúk hosszú hajába. És ezzel az értelmetlen vitával elterelődött a figyelem az iskola igazi helyzetéről. Színvonalas osztályok voltak, a diákok tanulni, bizonyítani akartak, nem egyenruhával, és hajproblémával foglalkozni. Komoly matematikát lehetett tanítani. Elvittem az igazgatónak a Gamma utolsó betiltott számát, azzal a kéréssel, hogy legyen az Áprily hivatalos mateklapja. Sajnos három hónapi gondolkodás után nem támogatta a Gammát, én is letörtem, de a diákok is, hisz ők is akarták szerkeszteni. Majd kivittem a Zajzoni Rab István líceum igazgatójának a Gammát, de három hónapi gondolkodás után ő is visszamondta. Valami a nagy egységben kezdett megbomlani. Kérésemre, mi is bevezettük azt, hogy minden évharmad végén tartsunk egy tanári bulit, akár a régi iskolában,

hisz ez összerázza, összekovácsolja a tanári kart. Két ilyen bulit tartottunk Zöldi Éva titkárnőnél, egyet Lay Magda tanárnőnél, egyet Szedlacsek Zita titkárnőnél, és sajnos utána a nagy lendület kialudt. Dobolyi Istvánnak köszönhetjük, hogy visszaperelte a brassói Filharmóniától iskolánk C épületét. Szintén ő honosította újra a szülői bálakat, amiket évenként a farsangi bál idején tartottunk. Néhány sikeres év után ez is abbamaradt. Nem illik a káromkodás, így hát gondoljunk arra, hogy rengeteg olyan kifejezés van a magyarban, ami valamilyen módon az ételekkel kapcsolatos. Például amikor percelsz egyet. Vagy elmész csak úgy céltalanul kolbászolni a városba. Vagy rizsázol valakinek, például azért, hogy később megrépázd, de az is lehet, hogy ő meg utána megmogyoróz. Ilyenkor nem kell sokat tökölni, ha egyszer már lekenyerezted. Veled ne kukoricázzon! Persze ha hivatásos, akkor tejelned kell, mert kisajtolja belőled, ezt általában előre le is vajazzátok, amikor még úgy be vagy sózva, hogy borsózik a hátad, és nem gondolsz arra, hogy utána annyira fel lesz paprikázva, hogy majd becsokizol. Most persze lehet azt mondani, hogy ez elég gyenge volt. De én erre közlöm, hogy nem ér a nevem, káposzta a fejem. És ha erre nem tudsz mit mondani, akkor mákom van.

Egyre fárasztóbb meddő viták alakultak ki amiatt, hogy nem oldódott meg az iskolánk helyzete. Sokszor fáj a következő mondat igazsága: *„Kit magyarnak teremtett az Úristen, és nem fogja pártját nemzetének – nem derék ember!”* (Gróf Széchenyi István). Én a XII. A osztályfőnöke lettem, minden erőmet a matematika tanítására, és az osztályfőnöki munkára szántam, hisz a jövőt csak így lehet építeni. Velük volt órám, amikor az iskolánktól egy lépésre levő szülészeten megszületett 1990. december 7-én Mikolt lányom. Az osztályom mesélte, hogy azon az órán nagyon transzban voltam. Szüneten felhívtam a szülészetet, Bálint Piroska egykori osztálytársam volt a bábasszony, aki a telefonhoz tartotta a síró-bömbölő lányomat, akivel nagyon jól elbeszélgettünk tíz percet. A másik két gyerekem a hosszúfalusi szülészeten jött e világra. Amíg az ember nem ébredt föl szellemiségének tudatára, amíg a szívébe még nem fogadta be Krisztust, – *nem a nevet, hanem Krisztus szellemét!* – addig az ember csak olyan, mint a kicsiny gyermek a felnőtthez képest: telhetetlen, és mindig csak kapni kíván; semmi más nem érdekli, mint csak az, ami az övé lehet, amit megkaphat, amit a magáévá tehet. Hiszen ha a világra születő gyermeket nem várná készen a szülői gondoskodás és szeretet, a legrövidebb idő alatt elpusztulna. A szülői szeretet és gondoskodás azonban ott áll a bölcső mellett, és a kicsiny gyermek legkisebb jeladására, amikor még egyebet nem tud tenni, mint csak sírni, azonnal ott van azzal, amire a gyermeknek szüksége van: a táplálékkal, a ruházattal, azzal a szolgálattal, amelyet a kis emberpalánta igényel. Az mindezért nem adhat semmit, mert neki nincs semmije, és teljesen telhetetlen. Így nő fel a gyermek; s amint napról-napra, évről-évre fejlődik, soha nem jut eszébe, hogy lám, ő mindig csak kap és kap; ezt egészen természet-

tes állapotnak tartja. A szülő pedig, aki a gyermeket gondozza és neveli, azt találja természetes dolognak, hogy ő meg mindig csak ad. Azután múlnak az évek, a gyermek felnő, a folytonos kapás állapota összesorvad, majd maga is családot alapít, neki is gyermeke lesz, és végül egészen természetesnek találja, hogy ő, aki azelőtt mindig csak kapott, most már mindig csak ad. Ugyanez a nagyon rövid, egyszerű vázlata az emberi szellem kibontakozásának is. Ameddig még a *testi ember* állapotában van, addig mindig csak kapni kíván; attól fogva pedig, hogy *szellemi emberré* válik, a kötelesség az ő vállaira nehezedik, és neki kell folyton adnia anélkül, hogy azért, amit ad, viszontszolgáltatást követelhetne azoktól, akiknek a természete még csak az, hogy kapjanak és elfogadjanak.

A brassói Római Katolikus Főgimnázium igazgatója 1939–1948 között Dr. Wildt József (Déva, 1895. október 5. – Brassó, 1962. november 2.) volt, akinek Nemzetközi Matematikai Olimpiát nyert diákja volt a mostani Dr. Zsidó László (a római egyetem tanára), a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Laci, és főként édesanyja Nagy Erzsébet biztatására megalapítottam 1990-ben a Wildt József Tudományos Társaságot, amit csak 1993-ban sikerült hivatalosan is beiktatni. Ez a szervezet lett a kibontakozó matematikai versenyek háttérháza. Felvettem az erdélyi iskolákkal a kapcsolatot, a kolozsvári Matematikai Lapokkal, volt egyetemi tanárainnal, hisz elérhető közelbe került a régi álmom: az Erdélyi Magyar Matematikai Verseny (EMMV) megalapítása. Szétküldtem a felhívást, de csak a Székely Mikó, és a Márton Áron középiskolák matematika csapata jelentkezett, így az Áprilyvel együtt 1991. május 11-én megalakult az Erdélyi Magyar Matematika Verseny, aminek az első fordulója volt az I. Wildt József Matematikai Verseny. A versenyt Muránszky László brassói informatikus nyitotta meg, és a verseny meglepetése és fénypontja volt Zsidó László jelenléte, és előadása. A diákoknak egy óriási motiváció volt a vele való találkozás, és személyes beszélgetés. Megkoszorúztuk Wildt József sírját. Ezen verseny díjazottai közt szerepeltek Boros Szabolcs (aki most Hollandiában egyetemi adjunktus), Kristály Sándor (a Babeş-Bolyai Tudományegyetem sepsiszentgyörgyi tagozatának docense), András Szilárd (a Babeş-Bolyai Tudományegyetem adjunktusa), Kovács Lehel (a marosvásárhelyi Sapientia adjunktusa). Musán Antal volt az Áprily kimagasló tehetsége, olyan kis Ramanujan, aki András Szilárddal vetekedett az első helyért. Sajnos az egyetemet félbehagyta, és informatika cége által a kereskedelembe kamatoztatja tehetségét. A kolozsvári Matematikai Lapokból 300 példányt terjesztettem Brassó megyében. Diákjaim folyamatosan bedolgoztak, és a megoldók versenyén díjazottak is voltak, javasolt feladataik és cikkeik is jelentek meg. 1991-ben Dr. Balázs Márton és Dr. Kása Zoltán egyetemi tanárain első fokozati vizsgám szakellenőrzésére érkeztek. A tanítási módszeremet már a Vörös Zászló középiskolában kikísérleteztem, itt az Áprilyben teljes gőzzel alkalmaztam. Matematika szakkört is tartottam, de a teremszűke miatt rövidebbek

voltak mint az előző iskolámban. A diákokkal próbáltam újra felfedeztetni a matematikát, és lehetett is, mert nagyon okosak és kíváncsiak voltak. A szakellenőrzés alatt született meg a számtani és mértani közepek közötti egyenlőtlenség egy új és nagyon elegáns bizonyítása, ami általánosítási lehetőséget is biztosított. Ebből egy gyönyörű cikket faragtam, amit a kolozsvári Matematikai Lapok is leközölt. Tanárain felkértek, hogy tegyek meg mindent és költözzek fel Kolozsvárra, mert felvesznek a Babeş-Bolyai Tudományegyetem analízis katedrájára. A vakációban több időt tartózkodtam Kolozsváron, ahol lakást kerestem, akár albérlet formájában, akár egy olyan változatba is belementem volna én is, szüleim is, hogy adjuk el a csernátfalusi lakásunkat, és vásároljunk Kolozsváron egy házat. Fél évi erőlködésem nem hozott megoldást, így maradtam itthon, és az üresedő helyre Tóth László szatmárnémeti matematika tanárt vették fel, aki most a pécsi egyetem világhírű tanára. Magamban mondogattam Wass Albert *Nekünk mi marad?* című versét:

*Ha majd lehull az utolsó levél,
mely fogva tartott még egy kis nyarat:
nekünk mi marad?*

*Ha majd a dombot hómező takarja,
temető lesz a tölgy-erdők avarja,
s halottá némul minden vadpatak?*

*A tél kacagva szórja a szelet,
vándormadár lesz minden boldogságunk,
és enyhülést többé hiába várunk,
mert jaj, akkor majd sírni sem lehet!*

*Ha elszáll, majd a legutolsó álom,
amelyben hittünk még egy kis nyarat,
s a napsugár is messze költözött:
reménytelen, nagy hómezők fölött
nekünk mi marad?*

Németország újraegyesítését 1990. október 3-án deklarálták, amikor is a keleti területek (NDK) csatlakoztak a nyugatiakhoz (NSZK). Az első keletnémet szabad választások (1990. március 18.) után a két német állam tárgyalásainak eredményeként megszületett az egyesítési szerződés. Eközben a két német állam a Németország II. világháborút követő felosztásában szerepet játszó egykori megszálló hatalmakkal (Nagy-Britannia, Franciaország, az USA és a Szovjetunió) is aláírt egy szerződést, amely garantálta az új állam függetlenségét. Az újraegyesített Németország tagja maradt az Európai Közösségnek (a későbbi EU), illetve a NATO-nak. A főváros ugyan

Berlin lett, de volt egy tízéves átmeneti időszak, amíg a kormányzat székhelye az addigi nyugatnémet főváros, Bonn maradt. Németország egyesítésében Magyarország kulcsszerepet játszott. A német vezetés hálából kifizette volna Magyarország külföldi adósságát, de a pufajkás Horn Gyula visszautasította. Azóta szemünkkel láthatjuk, hogyan vergődik Magyarország a kommunisták és utódjaik által kreált adósságcsapdában, és azt is, hogy ennek következtében közel került a történelmi megszűnéséhez. A Szovjetunió, Csehszlovákia, Jugoszlávia szemünk láttára bomlott fel, ebből minden ország hasznot húzott, kivéve Magyarország. Új országok születtek, de a Kárpát-medence magyarsága még az autonómiáját se tudta kivívni. Az önrendelkezés a népek elvitathatatlan és korlátozhatatlan joga arra, hogy szabadon döntsenek a létüket meghatározó intézményekről: állami hovatartozásról, államformáról, alkotmányról. Az önrendelkezési jogot egyre gyakrabban használják hivatkozási alapul a számbeli kisebbségben, de adott területen többségben élő népek és népcsoportok. Sőt, a fogalom bizonyos korlátokkal a kisebbségek kollektív jogainak védelme során is használatos. Ennek következtében az önrendelkezésnek alapvetően két formája ismeretes. A külső önrendelkezés végeredménye az új, független állam. A belső önrendelkezés végeredménye egy autonóm terület valamely meglévő állam keretein belül. A magyar nemzeti közösségek jogvédő harca eddig, néhány markáns kivételtől eltekintve az autonómia fogalmára épített, amely sem nem jog, sem nem cél, hanem egy állapot. A kisebbségben élő magyar nemzeti közösségek talán legjelentősebb politikai nyilatkozata, a húsz évvel ezelőtt, 1991 novemberében elfogadott Kolozsvári Nyilatkozat, amellyel az erdélyi magyarság politikai képviselője egyértelműen leszögezte, hogy az erdélyi magyar nemzeti közösség önrendelkezésre tör, még hozzá belső önrendelkezésre. A fogalmak használata körül, még magyar vonatkozásban is vita van. Számosan vannak, akik nem merik az önrendelkezés fogalmát használni, mert félnek, hogy az önrendelkezésben rejlő esetleges elszakadási lehetőség, esetleg kiváltja a többségi utódállam „haragját”. A koszovói albánok éveken keresztül követelték az autonómiát, amiről a szerb hatalom hallani sem akart; amikor jogvédő harcuk zászlajára az önrendelkezést tűzték, Belgrád megadta volna a területi autonómia bármilyen formáját; ám túl késő volt: Koszovó elszakadása és függetlenné válása immár elkerülhetetlenné vált.

Ebben az évben én és Petki Pál elindítottunk egy interdiszciplináris szakkört a tanárok részére. Két sikeres kör után sajnos abba maradt, pedig érdekes témákról beszéltünk. Jött az osztályom: Ambrus Endre, Áros Levente, Barabás Boglárka, Bíró Ildikó, Bíró Katalin, Bodó Juliánna, Bodor Ildikó, Bokor Sándor, Buzogány Tihamér Csabai Levente, Csíki Béla, Fehér Kinga-Melinda, Füzi Edit, Hadnagy Levente, Kendi Csilla, Kerecsi Tibor, Kovács Kálmán, Köpe Csaba, László Csilla-Emese, Liszka Pál (1973- 2002), Márk Gyula László, Márton Tibor, Miklós Tünde, Orbán János Dénes, Orbán

László, Pál Attila, Sárközi Zsolt-Sándor, Simon Emese-Réka, Simon Miklós, Szakács Melinda-Anna, Szász József, Szőke Levente, Szotyori Emese-Zita, Tánase Zita, Tóthpál Csilla, Tölgyes Ágota, Zakariás Barna kicsengetése, a XII.B osztályával együtt, akinek Bálint Ferenc volt az osztályfőnöke. Osztályom Orbán János Dénes a *Güzü* folyóiratával búcsúzott (a *Güzü* ötlete még két évig folytatódott, majd szépen kihagyták), amit egy rendhagyó előadás követett. Az Áprily Lajos Líceum első kicsengetése. Mindenki meg volt hatódva. Egy művészi kicsengetési kártya, és Máté Károly által készített művészi és egyben rendhagyó tabló született. Mindenik diákom fehér-fekete ruházatát az erdélyi bocskai nyakkendő díszítette. Egy nagyszerű osztályfőnöki óra után felcsendült a *Ballag már a vén diák* ősi dalunk:

*Ballag már a vén diák tovább, tovább
Isten véletek cimborák tovább, tovább
Ez út hazámba visszavisz
Filiszter leszek magam is
Tovább, tovább, tovább
Fel búcsúcsókra cimborák!*

*Szép emlékek jöjjetek ti is velünk
Nyári felhők jöjjetek mis is megyünk
Ti alsó s felső évesek
Örökre Isten veletek
Tovább, tovább, tovább
Fel búcsúcsókra cimborák!*

*Csendes már a tanterem tovább, tovább
Jó remény hajt szüntelen tovább, tovább
A boldog édes ifjúság
Emléke mindig visszajár
Tovább, tovább, tovább
Fel búcsúcsókra cimborák!*

*Ballag már a vén diák tovább, tovább
Búcsúzni kell most cimborák, tovább, tovább
Az élet hív a munka vár
Itt az óra meg ne állj
Tovább, tovább, tovább
Találkozzunk még cimborák!*

Azóta már az iskola vezetősége visszaterelte a Gaudeamust. Csodálatos bankett, sikeres érettségi és egyetemi felvételi. Megint jött a nyári vakáció, és meghívás rengeteg konferenciára. A Kárpát-medence magyarsága a nemzeti (kis antant országai), valamint az elnemzetlenítő (anyaország)

szocializmus malmai közt őrlődött. Mindannyian éreztük, hogy a világon nem az értelem uralkodik, hanem a korlátosság, nem az igazság szeretete, hanem az igazság látszatának a megbecsülése. Az értelem és a tudomány egyre inkább csak másodrendű és kiegészítő szerepet játszott. De azt is tudtuk, hogy a matematika mindig a szépséget szolgálja, a szépség pedig a formával bánni tudás öröme, a forma szerves kulcsa a létezésnek, ezért mindenkinek birtokolnia kell a formát, hogy létezhesen. Erdélyben a kultúra torlódási pontja még Kolozsvár maradt. A Bolyai Társaság 1991-ben Szegeden rendezte a *Rátz László Vándorgyűlést*, amire meghívta a Kárpát-medence tanárait. Leírhatatlan volt a találkozás öröme. A szervezők beleegyeztek abba, hogy második este egy nagy kerekasztal beszélgetést szervezzek a tanároknak. Csodálatos volt, végre Trianon óta szabadon beszélgetni, ismerkedni, álmodozni. Feltártuk minden régió matematika tanítási problémáját, megoldásokat és kapcsolatokat kerestünk ezekre. Végül az est meglepetése, és egyben fénypontja is volt az a pillanat, amikor bejelentettem, hogy egy Nemzetközi Magyar Matematika Versenyt szeretnék létrehozni. Döbbenet és öröm. Rögtön társult Oláh György (Komáromszentpéter, 1940. május 10. – Fonyódliget, 2012. június 30.) és Urbán János (Budapest, 1939. november 12. – Budapest, 2012. június 11.). Mindhármunknak már volt egy kialakult infrastruktúrája, és egy olyan kapcsolatrendszere, amivel valóra lehetett váltani ezt az álmot. Kineveztük a régiófelelőseket, és végül az első Nemzetközi Magyar Matematika Verseny (NMMV) helyszínének, a Párizsi Diktátum által kettészakított Komárom ősi városunkat választottuk – Oláh György komáromi matematikus nagy örömeire. Tankönyvcserét indítottunk el a régiók közt, hisz az elmúlt időszakban, ha még kényszerből is, de megismerhettük az orosz, a román, a szerb, a cseh és szlovák matematikai oktatás sajátosságait. Ha nem azt vesszük figyelembe, ami szétválaszt, hanem azt, ami összeköt, akkor sokkal színesebbek, gazdagabbak leszünk. Minden régióban egy matematikai lap indítását is terveztük, olyan formán, hogy ezen lapok fókusza a budapesti *Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok* és *A Matematika Tanítása* legyen. Hasonlóan a nyári vakációkban, minden évben más régióban egy tehetséggondozó táborot képzeltünk el. Az ötnaposra tervezett verseny, a matematika és az illető régió történelmi adottságainak a megismerése mellett, baráti kapcsolatok kiépítésére is lehetőséget ad. Egyszer az anyaország, és egyszer a régió szervezésének az oszcillációja, lüktetése, megmozgatta a Kárpát-medence matematikai életét. Teller Ede mellett Erdős Pál mondta ki azt, hogy ha erre a versenyre ügyelünk, és ha jó irányba halad, akkor a Kárpát-medence legfontosabb tehetséggondozó intézete lesz. Azon kívül, e versenyen résztvevő tanárok, végre megalkothatják a Kárpát-medence nagy matematikai családját. Bárhová is visz a sorsunk mindenütt otthon vagyunk, hisz Magyarország a világ egyetlen olyan állama, amelyik önmagával határos. Örök piramis-matematikát építünk, lelkünkkel tapasztjuk, agyunkkal vakoljuk, s ita-

lunk a találkozás öröme. Néha Bolyaival elmegyünk a Föld szélére, ahol feketetlen szakadék tátong, leülünk és bámulunk a Világmindenségbe. Akit nem ragad magával a matematika szépsége, majd rájön, hogy gömb alakú a Föld, és tűz hamvasztja el a vakon engedelmeskedők hitét, és visszatér az agyagba az agy, ha meg nem kísérel kilőni a Föld köré egy gondolatot. Máris vége az önvédelemnek, mihelyt megszűnik a választás lehetősége. Bizony csak por, de nem feltétlenül hamu vagyunk, ezért kockáztass, mert örömet ad a káprázat is, hát még ha nemcsak súlytalan rongysárkány, vagy perzselő látatűz tör a magasba, hanem nevető, tiszta kiáltás- az évenkénti találkozás és megmértetés öröme-. Felhívásomat a Kárpát-medence magyar nyelvű lapjai leközzölték, és a kolozsvári Matematikai Lapok is, valamint a TV adások is közvetítették. Mindenki készült az első Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyre. Több konferencián szerepeltem Magyarországon, az egyik budapesti konferencián találkoztam Teller Edével. Sikerül kevés időre Erdős Pállal is találkoznom. Családommal (feleségem, Ünige és Nimród) egy nagyobb utazást tettünk Sopronba Sal Lajos batárunk családjához, Budapesten Bakonyi Péter barátunkat látogattuk meg, Debrecenben pedig Kovács András barátunk családját.

Iskolám legjobb matekos diákjaiból egy különleges csapatot neveltem, ők lettek az Előretolt Matek Helyőrség (EMH). Mindenik tanuló a matematika egy-egy fejezetét tanulta meg tanári szinten. Vittem egyik osztályból a másikba órákat tartani. Ügyesek, magabiztosak, szakképzettek lettek. Sok tanár megirigyelhette tudásukat. Tóthpál Lászlónak különleges mértani meglátásai voltak, Boros Szabolcs kívülről tudta *Liviu Niculescu és Vladimir Boskoff: Probleme practice de geometrie* szakkönyvét. Ennek a csapatnak kutatási témákat adtam, mindenki dolgozott a kis licensz vizsgáján. Egyes matekkörök tudományos kutatási szemináriumok, konferenciák lettek, ahol ezeket a dolgozatokat be kellett mutatni. Csapatom javasolt feladatait és cikkeit már a kolozsvári Matematikai Lapok is közölte. Az EMMV különböző szakaszain, csapatom bemutatta dolgozatait, ami így a többi erdélyi diákra is ösztönző hatással volt. Felhasználva a nemzetközi kapcsolataimat, sok meghívást kaptam a csapatom részére Magyarország, Kárpátalja, Délvidék, és Felvidék magyar iskoláiba. Ezen iskolákban diákjaim megkapták a matekórát, és ők tartották az ottani diákoknak. Fantasztikus dolog volt, mindenki ámult és bámult, hogy mire képes egy diák. Ettől az ottani diákok is elkezdtek jobban tanulni, ők is a csapatomban akartak tevékenykedni. Csodálatos volt Rév-Komáromban, ahol Oláh Gyuri meghívásának tettünk eleget, Somorjára Galambos Ella tanárnő hívott meg, de talán a csúcs volt Dunaszerdahely ahová Bíró Gizella és Pásztor Márta tanárnők hívtak meg. Egy hétig a csapatom tanította a matematikát Dunaszerdahely magyar középiskolájában. Ez felért egy forradalommal. Sajnos Kovács Márta pozsonyi meghívásának már nem tudtunk eleget tenni, mert nem hosszabították meg az útlevelünket. Évekig részt vettem csapatommal az Oláh György által Ko-

máromban szervezett Nagy Károly Matematikai Diáktalálkozókon. Diákja-
im előadásain telt ház volt, mindenki értékelte az előadásokat. A *Csallóköz*
1991. XI. 11–17. / 46. száma, az *Erdélyi diákelőadók a dunaszerdahelyi ma-
gyar gimnáziumban* címmel közli a hírt Musán Antal, Gyerkó András,
Tóthpál László, Kovács Lehel, Gergely András, Boros Szabolcs diákjaim cso-
dálatos körútjáról. A későbbiekben ehhez a csapathoz még hozzákerült
Zsigmond Csilla, Fejér Izabella, Fröhlich Szilárd, Fejér Endre, Prahovean
Kornél, Fekete Szilárd, Horváth Anikó és még sokan mások. Ők voltak az én,
de főként az Áprily matekos aranycsapata. Körtesi Péter Miskolcon szerve-
zett diákkonferenciákat, amelyekre évekig jártunk csapatommal. Az itt
megjelenő, és Körtesi Péter által szerkesztett PI matematikai lap, sokszor
közölte diákjaim cikkeit, feladatait. A kinti iskolák mindenikének volt diák-
parlamentje, iskolarádiója. Mikor csoportommal hazajöttünk, ők is megalá-
pították 1991 őszén iskolánk Diákszeptembert, és hozzáálltak a diákrádió
megteremtéséhez. Egyik kezdeményezésnek se örvendett iskolánk vezető-
sége, de nem volt mit csináljon. Diákjaink harcoltak az egyenruha ellen, a
hajviselet elfogadásáért, diákjogokért, a tanítás minőségéért, iskolánk füg-
getlenségéért. Egy néhány évig működött a csapatom, jártuk a nagyvilágot,
de utána nem kaptam matematika-informatika osztályt, és így demokrati-
kusan elszorították.

Új segédet vesz fel az öreg patikus, s mielőtt az első éjszakai ügyeletre
kerülne sor, imígyen oktatja:

– Egyszerű dolog ez, fiam! Ha öv alatti panasszal jönnek, adj ricinust,
ha öv felettivel, aszpirint. Másnap reggel a segéd boldogan referál:

– Főnök úr, valóban nem volt semmi baj. Egy eset kivételével a taná-
csai szerint jártam el.

– Ez valami speciális beteg volt, fiam?

– Igen. Bejött egy csodálatos, fiatal nő, szétrántotta a kabátját, alatta
nem volt semmi, esdeklően rám nézett és azt mondta:

– Szépfüű, egy éve nem láttam férfit!

– Na, ennek szemcseppet adtam!

Újabb felhívásokat intéztem az erdélyi iskoláknak, de megint csak az
Áprily, a Székely Mikó és a Márton Áron versenyzett 1991. december 6-án
Sepsiszentgyörgyön az I. Székely Mikó Matematikai Versenyen, ahol díja-
zottként berobbant Csapó Hajnalka, aki most tanárként a Márton Áron
erőssége. 1992. március 14-én Csíkszeredában rendeztük meg az I. Márton
Áron Matematikai Versenyt, amibe most már több iskola is bekapcsolódott:
Áprily Lajos, Székely Mikó, Márton Áron, Salamon Ernő, Tamási Áron, Bo-
lyai Farkas. Végre a nagy álom valóra vált: 1992. április 9-12 között Rév-
Komáromban megrendeztük az I. Nemzetközi Magyar Matematika Ver-
senyt. Az erdélyi csapat tanárai rajtam kívül: Dályai Pál, Kovács Lajos (mi-
vel az erdélyi csapat Koppánymosontoron aludt, az EMMV és a NMMV ver-
senyek viccmesterét ettől az alkalomtól *Koppánymonostory Kovács Lajos-*

nak tituláltuk), Tamási Csaba és Péterfy Enikő, diákjaink taroltak, díjazottak: Csapó Hajnalka, Prahovean Kornél, Szabó Árpád, Sinoai Áron, Szilágyi István, Kristály Sándor, Gaál László, Szilágyi László, Rácz Zsuzsánna, Pongrácz József, András Szilárd, Musán Antal, Boda Levente stb. Pozsony koronázási városunkban jártunk, ahol láthattuk és hallgathattuk a magyargyűlölő, betegesen xenofób Matica Slovenska egyik szabadtéri gyűlését. Kovács Lajos egy korona erejéig felhergelte őket. Ez a szervezet volt a marosvásárhelyi Vatra ikertestvére, mi itthon tele voltunk az ilyen gyűlölet beszéddel, amit a kisantant az első világháború óta szervezetten propagál.

A Hortobágyon, valahogy méreg kerül az egyik gémeskút vizébe. Szép nagy piros betűkkel ki is írják rá, hogy vigyázz mérgezett! De a biztonság kedvéért, állítanak mellé egy őrt is, jó nagy darab kopaszt. Arra jár egy német turista csoport inni szeretnének, az őr persze nem tud németül, de azért kézzel, lábbal, mutogatva csak magyarázza nekik, hogy miért nem ihatnak. Jönnek még más külföldi csoportok is, ugyanaz a szituáció. Egyszer csak vadonatúj Skodával megérkezik Meciar. Kiszáll, menne inni, mikor meglátja a táblát. Persze nem érti a szöveget, ezért az őrhöz fordulva mondja.

– Tudok én olvasni, csak a nap a szemembe süt, megmondaná mi van oda írva a táblára?

Mire az őr:

– Hogyne: Csak lassan inni, mert hideg!

A komáromi NMMV volt a trianoni döntés után a Kárpát-medence magyar matematikusainak a legnagyobb találkozója. Diákjaim sok önálló dolgozatot és javasolt feladatot hagytak Oláh Györgynél azzal a szándékkal, hogy indítsuk el a Felvidéki Matematikai Lapokat. 1992. május 9-én megrendeztem Brassóban a II. Wildt József Matematikai Versenyt, a következő iskolákkal: Áprily Lajos, Zajzoni Rab István, Székely Mikó, Márton Áron, Tamási Áron, Bolyai Farkas, Papiu Ilarian. A versenybizottság elnöke Dr. Benkő József a brassói Transilvania Egyetem docense, aki egyben egy érdekes előadást tartott a Galois-féle csoportelméletről. Benkő Józseffel meg egyeztünk, hogy az egyetemen beindítunk egy felkészítőt az EMMV és a NMMV résztvevőinek. András Sziládra külön gondoltunk, akit különös módon szerettünk volna felkészíteni. Sajnos Benkő József itthagytta Brassót és Pécsre költözött. Még vigasztalt az, hogy lakcímem egy négyzetkilométeres környezetében tíz matematika tanár tevékenykedik, és majdnem mindenik tanítványom volt.

Az első Magyar Világtalálkozó 1929-ben volt, amikor a trianoni traumát akarták feldolgozni. A második Magyar Világtalálkozón, 1938-ban megalakult a magyarok Világszövetsége (MVSZ). A III. Magyar Világtalálkozón és is részt vettem 1992-ben, ahol a MVSZ elhatározta a Kárpát-medencei magyarság közös tájékoztatását a Duna Televízió létrehozásának támogatásával. A kezdeményező Gáspár Ignác brassói villanyszerelő volt, aki a Budapesti Erdélyi Gyülekezethez fordult azzal a kéréssel, hogy ha a

román-magyar légitérlet már közösen használhatják a két ország repülőgépei, miért nem lehet a légitérlet olyan tévéműsor sugárzásra is használni, amely elérheti a Budapeستől távol élő magyarokat is? A *Hunnia* folyóirat főszerkesztője, akinek tetszett az ötlet, és le is közölte. A IV. Magyar Világtalálkozó 1996-ban paradigmaváltást határozott el. Itt Bartis Ferenc Összmagyar Testületének küldöttje voltam, a következőkben is hasonlóan Az V. Magyar Világtalálkozó 2000-ben a külhoni magyarok magyar állampolgársága visszaadásának elősegítését tűzte ki legfontosabb céljául. A VI. Magyar Világtalálkozó 2004-ben témájául a magyarság és a keletet választotta, különös tekintettel a magyar nemzet keleten „maradt” rokonaira, a velük való kapcsolatfelvétel jelentőségére. Bíró András Zsolt pár éve genetikai vizsgálatokat végzett a kazakisztáni magyarok között, akik már mohamedánok és a hosszú szovjet uralom kötelező nyelvén, oroszul beszélnek, miközben száz kilométeres távolságokra szétszóródva is számon tartják egymást, és sírköveikre cirill betűkkel írják oda, hogy „madjar”, de mindaddig nem tudták, hogy nyugatra „szakadt” magyar testvéreik Vengriában élnek, ami hazánk orosz neve, amíg Bíró András Zsolt erről fel nem világosította őket! A VII. Magyar Világtalálkozó 2008-ban a fordulat címet vette fel, foglalkozott Magyarországnak kifosztásával, és a legfontosabb gazdasági kérdéseivel. 2009 óta az MVSZ Oktatási Bizottságának alelnöke vagyok, munkánk eredményeként a következő évtől kezdve a Kárpát-medence diákjainak tanulmányi díjat osztunk. Iskolámból 2010-ben Bencze Mikolt, és 2011-ben Antal Zoltán, Jani András, Komán Zsombor és Fejér András részesült ebben a kitüntetésben. 2011-től az MVSZ Elnökségének pótagja vagyok. 1978-ban a MVSZ székházában találkoztam Dr. Balázs Ádám újságíróval, aki akkor ott tevékenykedett. Barátságunk azóta elmélyült, és már második ciklusban dolgozik a bukaresti Magyar Követségen, nemrég mint nagykövethelyettes. Ő képviselte mindig a hétfalusi, a brassói, és a barcasági rendezvényeken az anyaországot.

A Magyarságtudományi Intézetet az MVSZ amerikai országos tanácsa hívta életre, 2005-ben, a Magyarok VI. Világkongresszusának határozata nyomán, aminek vezetője Botos László. 2011. december 4-én a Magyarok Világszövetségének Bartók-termében tartotta alakuló ülését az MVSZ által kezdeményezett Magyarságtudományi Egyetem Szervező Bizottsága. Aradi Éva India-kutató, Molnár V. József magyar néplélek kutató, Grandpierre Atilla fizikus és csillagász, Bogár László közgazdász, Darai Lajos filozófus, Drábik János jogász, Tanka Endre tanszékvezető egyetemi tanár, Szilvay Csaba zenepedagógus és egyetemi tanár (Helsinki), Boór Ferenc műegyetemi kutató, Bakay Kornél régész, Varga Tibor jogász, Kállay István jogász és egyetemi tanár, Gyárfás Ágnes, B. Nagy János, Hegedűs Loránt és Szilvay Géza (Helsinki) mellett engem is beválasztottak a bizottságba.

Márton Attila kollégánk Temesváron végzett, ő ismertette Brassóban a tizenhárom pontból álló Temesvári kiáltványt, amit máig is az 1990-es

rendszerváltást követő időszak legfontosabb polgári és politikai dokumentumaként tartják számon. A legnagyobb vihart kavaráó nyolcadik pontja tételesen kimondta: „*a választási törvénynek meg kell tiltania azt, hogy a volt kommunista aktivisták és a Szekuritáté egykori tisztjei három egymást követő választási ciklus idejére bármilyen listán jelöltethessék magukat*”. A nyolcadik pontot mintegy bevezető hetedik pont nyilvánvalóvá teszi az alapigazságot, miszerint a forradalom a teljes kommunista rendszer és nomenklatúra elleni célja semmiképpen sem az volt, hogy elősegítse a kommunista párton belüli Ceaușescu-ellenes disszidencsoport politikai felemelkedését. A Temesvári Kiáltvány időszerűségét húsz esztendővel ezelőtt az adta meg, hogy a kommunista nomenklatúra és a Szekuritáté átmentett struktúrái sikerrel sajátították ki a forradalmat, és fordították azt a maguk kizárólagos javára. Mai aktualitását pedig annak köszönheti, hogy a nyolcadik pont egyik kitétele sem valósult meg; az egykori kommunista nomenklatúra második vonala továbbra is uralja az ország politikai és gazdasági életét, a Szekuritáté volt tisztjei, kollaboránsai pedig, ha részben ki is szorultak a politikai tevékenységből, ott találhatók a hírszerző testületekben, sikeres üzletembereként élnek közöttünk anélkül, hogy valaha is felelősségre vonták volna őket az elnyomó rendszer gépezetének feltétel nélküli – és önkéntes! – kiszolgálásáért. Senki nem nézte megváltásnak intézetében e régi kommunista párt tagjait, amint újra a funkciók gyakorlásában rejtegették el a szakmai és emberi hiányosságukat. Minden iskola tanári közössége szeretné tudni azt, hogy kik voltak a régi, de főként azt, hogy kik az új besúgók. Érdekes, hogy egy tanári gyűlésen se merték tárgyalni ezt a fontos kérdést, pedig az Academia Cațavencu (1993. február 23. – március 1., 7-es szám, 68) és a Brassói Lapok (1993. március 5–11., 1178 szám) is megkezdték ilyen esetek közlését, de nem lett folytatása. Attila nem kapott iskolánkban több fizika órát, egy néhány évet a Zajzoni Rab István középiskolában tanított, majd Sepsiszentgyörgyön könyvtároskodott, Franciaország után jelenleg Magyarországon él.

– Milyen a kocsmai sztriptíz?

– A kocsmároslány lehányja ruháit.

1992 júniusában meglátogatott Florentin Smarandache, itt a családi házamban. Nagy volt az öröm, két napig csak az élményeket, a múltat elevenítettük fel, de sikerült matekkel is foglalkozni Minden találkozónkról írt az egymásután megjelenő könyveiben. Csodálatos volt alkotni, versenyezni, teremteni. Hogyan teremtünk a szóval? Az emberek, ha azzal a szóval találkoznak, hogy mágia, vegyes érzelmekkel szoktak reagálni. Általában, gonosz varázslót, vagy boszorkát képzelnek el, aki a szép és jólelkű embereknek rosszat akarnak és még ezernyi gondolatot fűznek hozzá. Mit is jelent valójában az a szó, hogy mágia? Itt, is mint sok más területen az alapokkal van baj. Olyan erő fog velünk varázslatot véghezvinni, amilyen éppen a be-

beszélünk, akkor hangot adunk ki. A hangok betűkből állnak. A betűk, mint tudjuk, magánhangzókból és mássalhangzókból tevődnek össze. Ha a betűkből gondolatainkon keresztül értelmes szavakat alkotunk és azt a megfelelő erejű gondolati energiával feltöltve, kiindítjuk az éterbe az egyetemes energiákat mozgásba hozza, és meggyorsítja azoknak a megtestesülését! A betű hangalakja ilyenkor magához vonzza a hozzá tartozó energiát. Az ősi okkultista tanítások szerint az emberi hang a hangerőtől és a hangszíntől függően képes arra, hogy az asztrális fényt különböző formákba öntse. Így vagyunk mi, emberi mivoltunkban Teremtő képességekkel felruházva. Tudjuk már azt, hogy az emberi hangképző szervek kétfajta hangzó képzésére alkalmasak. pl.: a kabbalában előforduló erőnevekben a magánhangzók a harmónia megteremtéséért felelősek. A mássalhangzók a belső fejlődés és a tudatosság szolgálatában állnak. Felhoznám példának, a jógában fellelhető fontos tanításokat. Tudjuk azt, hogy az embert egy energia mező veszi körül, amit egyesek aurának mások morfogenetikus mezőnek neveznek. Lelkünk és testünk kétféle energiát vesz fel. Az egyik fajta energiát a gerinccsatorna mentén meghatározott helyeken elhelyezkedő csakrákkal nyeri. A másik energiához a táplálék útján jut hozzá szervezetünk. A csakráknak fő feladata az energiák felvétele és leadása. Mindegyik csakra, hozzá van rendelve egy bolygóhoz, melynek energiáját közvetíti az embernek. Valamennyi csakrának meghatározott számú szíromlevele van. Minden egyes szíromlevélhez, vagy egy magán, vagy egy mássalhangzó van rendelve. Tehát, ha kigondolok valamit, azt szóban megfogalmazom, akkor az éppen aktuális szíromhoz rendelt hangzót megrezegtetem, ő a megfelelő bolygó energia rezgését magához fogja vonzani és a gondolatot anyagi formába, fogja önteni. Bármelyikük, ha csak arra tud gondolni ez nekem sohasem fog, sikerülni ne csodálkozzon a fentiek ismeretében, ha meg is teremthetik kívánsága. Az emberi hang elsőrendű teremtő és zenei eszköz. Olyan erővel bír, amely a külső és a belső világot össze tudja kapcsolni egymással és a kialakult harmóniát, pedig beleolvasztja az ember személyes energia mezőibe. A hang felszabadítja az energiát. Ilyen csodálatos adomány az éneklés. Énekléskor az emberi hang eléri teremtő képességeinek maximumát. Ha a szavak dallamban vagy valamilyen zenei hangzásban kelnek életre, akkor hatalmas egyetemes erők szabadulnak fel. Fontos tudni, hogy a naprendszer bolygóinak is megvan a maga zenei hangja, így az összes bolygó együttrezgése az összhangzattan.

Lépten-nyomon az ember találkozik az élet végességével. Tanári karunkból: Fodor Sándor (Várfalva, 1934. május 25. – Brassó, 1993. március 10.), Lay (Pál) Magdolna-Mária (Bélafalva, 1948. január 14.- Brassó, 1996. január 5.), Papp Anna (Bácsfalu, 1938. szeptember 24. – Bácsfalu, 1997. október 5.), Kiss Zoltán (Kézdivásárhely, 1935. december 1.- Brassó, 2000. november 20.), Keresztes (Máté) Klára (Bögöz, 1943. szeptember 18. – Brassó, 2003. november 18.), Kiss (Erdő) Magda (Brassó, 1942. július, 14. –

Brassó, 2010. december 28.), Rajcsek István (Iratos, 1949. augusztus 20. – Brassó, 2011. október 23.) léptek át egy más dimenzióba. Emlékükre szóljan az LGT *Egy dal azokért, akik nincsenek itt* száma:

*Csak sötétség jut a fél világnak,
s orvosság sincs a csalódásra,
s nagyobb az árnyék, mint a fény
– hallgass, mert valaki kér:*

*Mondj egy dalt azokért, akik nincsenek itt,
egy dalt azokért, akik várják,
egy dalt azokért, akik nincsenek itt.*

*Gyertyalángként reszket sok élet,
s a vihar elfújhat téged,
az árnyék előtted lépked
– hallgassd, hogy egyszer kértek.*

1993-ban az egyik matematikai körön Marx György: *A gyorsuló idő* című könyvét dolgoztuk fel. Ő részecskefizikai és asztrofizikai kutatásokkal foglalkozott. Legnagyobb, nemzetközi hírű felfedezése 1951-ben történt, ő mondta ki a leptontöltés megmaradását. Ennek lényege, hogy minden atomfizikai folyamatban a lepton nevű elemi részecskék három nagy családjára külön-külön fennáll az a megmaradási törvény, hogy számuk állandó marad, ha az antirészecskék számát negatívan számoljuk. 1956 és 1998 között a neutrínó-asztrofizikai kutatások terén ért el jelentős eredményeket. Ezek a dimenziók megfogták diákjaim képzeletét, és ennek hatására a végzős Fabich Károly és Kovács Lehel elindították *A gyorsuló idő* diáklapot, amit az utánuk következő generáció már nem folytatott.

Mindenkinek érdekes volt, hogy ennyi mindent meg lehetett valósítani, hisz iskolánk hazai és nemzetközi hírnevét fémjelezte mindez. Én szerveztem, dolgoztam, matekkört tartottam, állandóan úton voltam. Lehet, hogy nem figyeltem kellőképpen a tanári karban történt háttérmozgalomra. 1991-től a középiskolánk matekóráin én, Bădău Tünde és Vandra Mária (aki egy évig informatikát is tanított) osztoztunk. A háttérhatalom nem nézte jó szemmel a robbanásszerű eredményeimet, valami lógott a levegőben. Iskolánkról érdekes módon Sima Viorica tanfelügyelő felelt, aki annak idején a Gamma mateklapot betiltotta. A hóhért grimaszversenyre küldték. Eszméletlen fejeket tud vágni! A Vörös Zászló középiskolámban a magyar tagozat tanárai közül senki sem tartozott a nomenklatúrához, de az Unirea Lícem magyar tagozatának tanárai közül sokan tartoztak. Kiss Magda főtanfelügyelő-helyettes védnöksége alatt, ezen nomenklatúra egy része beszívargott az Áprilybe. Megalázó látvány volt az a köpenyforgatás, ahogyan

egykori bős pártaktivisták mindennapos templomkilincselő lényekké magasztosulnak. Gál Magda kolléganőm fia XII. A.-ban járt, én tanítottam. Most sem értem, hogy milyen okból, de 1991 novemberében egy feljelentést írt rólam az igazgatóságnak, amit iskolám vezetősége pillantok alatt helyesen megválaszolt, megoldott. Kiss Magda főinspektor-helyettesként ebből a bolhából rögtön elefántot gyártott, felkérte Dr. Benkő József egyetemi tanárt a probléma kivizsgálására, aki iskolánk mindenik matektanárát ellenőrzés alá vette. Az eredmény meglepő volt az ellentábor számára, hisz az ellenőrzés folyamán más kép alakult ki. Benkő tanár úr kiábrándultságáról beszélt, hisz ő is harcolt a magyar iskoláért, és amint mondta, helyett, hogy az iskolánk helyzetének a rendezésével foglalkoznánk, helyett, hogy matekversenyeket rendeznénk, helyett, hogy új tanítási módszerek bevezetésén fáradoznánk, ilyen diverziókkal fárasztjuk egymást. Sírás, szepegés, Kiss Magda vigasztalta a tanítványait. Megcsömöröltem. Lemondtam a vezető tanácsi tagságomról, és a matematika katedra vezetéséről. Ettől az évtől egyre kevesebb matematika-informatika osztályt kaptam. Versenyekre iskolaközben nem engedtek el, csak orvosi betegszabadsággal mehettem, olyan eset is volt, amikor a betegszabadságot adó orvost is feljelentették. Tanítási módszereimet cenzúrázták, a matek- és zeneköreimet se nézték jó szemmel. Mindezeket felajánlottam a Zajzoni Rab István líceumnak, hisz ott délután üresek voltak a tantermek, de ők se támogatták a szakköröket Egy régi gondolatsor jutott eszembe, amit még nagymamám mondott gyerekkoromban: vigyázz a gondolataidra, szavak lesznek belőlük, vigyázz a szavaidra, cselekedetek lesznek belőlük, vigyázz a cselekedeteidre, megszokások lesznek belőlük, vigyázz a megszokásaidra, szenvedély lesz belőlük, vigyázz a szenvedélyedre, rabsággá és végzetteddé válhat! A harag és a szeretet nem ismernek határt. Válaszd a szeretetet, hogy szép és kedves életed legyen! Évek múlva, amikor már rálátásunk volt a múltra, és mindenki rájött az összefüggésekre, újra normális viszony alakult ki Gál Magda és köztem. Férje Gál István (1943. június. 28 – 2007. július 23., a brassói Műszaki Egyetemen végzett autóművek szakon, majd átképezte magát hidraulikára), rop-pant művelt, sokat olvasott mérnök volt. Amikor Toró Tibor akadémikus (Énlaka, 1931. július 16. – Temesvár, 2010. október 17.), előadást tartott Brassóban Bolyai Jánosról, az előadás egy bizonyos ponton túl Toró Tibor és Gál István párbeszédévé alakult. A Brassói Lapokban is sok, és érdekes cikket közölt a magyar Nobel-díjasokról, matematikáról, tudományról.

Tartsd magad, nemzetem!... tipornak rendesen.

Ellopnak, eladnak, zsarolnak, pusztítanak végtelen.

Kígyók a kebleden, szitok a neveden,

tovább nem engedem, tovább nem engedem!

Azért mert hont adtál, mindenkit fogadtál,

zsoldosok, kufárok, tolvajok kezére jutottál.

Hittél a Nyugatnak, s mindenkor becsaptak,

*elvennék múltadat, ásnák a sírodat.
Táltosok repülnek át az éjen,
s kitűzik az ökör-koponyát.
Sebeinket begyógyítják szépen,
s megvédik majd Árpád otthonát.
De addig szüntelen, légy résen nemzetem,
nézd a sok csillagot, 48', '56 ott ragyog.
Értsd meg a lényegét, fogjuk egymás kezét,
fogjuk egymás kezét, ahogyan soha még!
Tartsd magad, nemzetem, tipornak rendesen.
Ellopnak, eladnak, zsarolnak, pusztítanak végtelen.
Kígyók a kebleden, szitok a neveden,
tovább nem engedem, tovább nem engedem!*

Ezen rövidzárlat után nem volt mit tegyek, a megoldást az életre bízam. Sok időm nem volt töprengeni, mert én folytonosan úton voltam, dolgoztam, szerveztem, konferenciákra jártam. A jó és a rossz együtt alkot egy egészet, ezt az Omega is megénekelte *A fehér holló* dalában.

*A fehér holló a fekete párja
Miért van az, hogy ma senki se látja
Túl féhéren vakít a szárnya
Nem ő látszik, csak a hiánya*

*Csak a lábnyom a végtelen hóban
Csak a jel, mely az ív papíron van
Csak a száj, ami önmaga szótlán
A láthatatlan szigete a láthatóban*

*A fehér holló a fekete párja
Együtt élnek egy vas kalitkában
Csillagrács között gyönyörű zárka
Vaskalitka az ember világa*

Popovici Florin tanárral 1990-től szerveztük a Wildt-Corduneanu matematika kört, az Áprily és az Informatika líceumnak. Apropos, hogyan keletkezett a kör szavunk? Volt egy magyar őstörzsünk, amely a kőrös nevet viselte, az övék volt a Kőrös kultúra is. Ennek szócsoportha a k, h, g, gy és r, l mássalhangzókból állott. A hímség jelképe a karó, kuró, kóró, l-es kiejtéssel kalló, vagyis a bot, a nőiség ellenben a karika, a kör, vagyis a gyűrű, amely utóbbi neve régiebb nyelvünkben györ is volt. E kör, karika szavunkból származtak az árja nyelvekben is meglévő krikosz, krug, Kreis, ó-német hiring (ma kopottan: Ring) szavak. De a mongol és a török nyelvekben is megvan küren, küria = kör. E törzsünk templomként szolgáló szent helyei

kövekkel körülkerített kerek udvarok, azaz: kertek voltak. Innen származtak az árja nyelvekben meglévő kürkosz, kerke, Kirche és latin (azaz szabinbesenyő) kiejtéssel: circus (cirkusz) szavak, továbbá a korus szó is. E törzsünkönél is szent állat volt a sas, de amelyet ők kurul, karol, Károly, keresen, karvaly neveken neveztek. E madarak tehát a magasban körölnek, kurulnak. Ezen őstörzsünk jelképes díszítményeiből származnak a mai magyar meglévő karikás díszítmények, nem beszélve a karikás ostorról. A szláv kolo és a latin halo szó nem más, mint kör szavunk l-es kiejtése, de amely kör szavunknak régen kor alakja is volt, amely utóbbiból származott korong szavunk is, mivel a fazekasok korongja: sebesen kering, azaz: korong. A szegedi Dugonics András (1740–1818) felszentelt papként tanár lett. Tanított Vácott, Medgyesen, Nyitrán. És már harmincnégy éves korában a matematika egyetemi tanára Nagyszombatban. Ez az egyetem költözött három évvel később (1777) Budára, majd Pestre. Így lett belőle is évtizedekre budai lakos. Kitűnő tanár volt, diákjai lelkesedtek érte. Felismerték benne a többenél korszerűbb tudóst. Kedvelte Voltaire-t, és felismerte az Európában bontakozó folklórtudomány jelentőségét. Egész életében gyűjtötte és rendszerezte a közmondásokat. Igazi főművének a Magyar példabeszédek és jeles közmondások című óriási gyűjteményt mondhatjuk. De tudományos életünkben nem kisebb jelentőségű magyar nyelvű matematikai tankönyve, amelyben a számtan, algebra, mértan és részben a természettudományok műszavait fordította le, s ezzel a nyelvújításnak is előfutárává lett. Magyar műszavainak jó része élő is maradt. Sok egyéb közt neki köszönhetjük a kör és a derékszög szavakat. Azért kör és nem ker, mert a „körék” szóból rövidítette le, mivel világéletében szögédi tájszólásban beszélt. Bresztianszky Béla Adalbert Antal (Németpróna, 1786. augusztus 5. – Tihany, 1851. február 15.) bencés szerzetes, tihanyi apát, bölcsészdoktor, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, több matematikai tankönyvet írt latinul és magyarul. Tőle származnak többek közt a középpont, a négyzet, és a húr szakszavak. Most nézzünk meg egy néhány matematikai fogalmat a hun nyelven: kalujnijdzsiszegh delphinus, kajlanégyszöget, azaz rombuszt (ütött, nyomott négyszöget) jelent, gula jelentése a piramis, és a theke pedig gömböt jelent. Szász Károly (Vízakna, 1798. január 25. – Marosvásárhely, 1853. október 25.) matematikusnak köszönhetjük a *hatványozni* és az *egyenlőség* magyar szakkifejezéseket.

Egyik hónapban nálunk, a másik hónapban az Informatika líceumban tartottuk ezt a kétnyelvű szakkört. Ennek a matekkörnek óriási vonzereje, de főként eredménye volt. Mikor a mi elpuhult áprilys diákjaink meglátták, hogy mit tudnak az informatika líceum diákjai, akkor ők is összeszedték magukat, másképp tanultak. Ennek a körnek egykori diákjai: Răzvan Anișca, Dorin Dutkay, Gabriel Picioroagă, Silviu Klein ma az AEÁ és Kanada egyetemein tanárok, Boros Szabolcs (Hollandia), Kovács Lehel (Sapientia), Prahovean Kornel (Budapest), Fekete Szilárd (Brassó) elismert szaktekin-

télyek. Matekkörön a matematika és zene, matematika és irodalom kapcsolatával is foglalkoztunk. Például átfírtuk a π egymásután következő számjegyeit hangjegyekre, és kaptunk egy végtelen szimfóniát, amit le is játszottunk. Persze a türelmünk nem bírta sikáig. Hasonlóan jártunk el az e számmal is.

Kerestünk olyan értelmes mondatokat, amelyekben csak egy megadott magánhangzó van. Egy ilyen például a matematikai csoport értelmezése. 1. Legyen E elemeknek egy serege. Nem lenne helyes eset, melyben, E -ben egyetlen egy elem sem lenne. Legyen e seregben bevezetve egy rendelet, mely E -szer E -t E -be vetve, egy meg egy elemhez egyetlen egy elemet rendel, mely legyen eleme e seregnek. 2. E tettet nemegyszer megteheted, s nem kell kerek jelekkel jelezned, mely tettet tettet kezdetben, s melyet befejezve tettsergedet, mert ezek egyre mennek, s egyetlen elemhez vezetnek el. 3. Kell legyen e seregben egy nevezetes elem, jele e , mely elemeket nem keverget: mert fentnevezett rendelettel e -szer elemhez meg elemszer e -hez kezdetben felvett elemedet rendelheted. Levezetheted: eme nevezetes elem egyetlen lehet e seregben. 4. Seregdben lelt elemekhez rendeltsz egy-egy ellen-elemet, mellyel helyre teheted elemeddal tett tettetdet: felvett elemedszer eme ellen-elem, meg ellen-elemszer felvett elemed elvezet fentebb jellemzett nevezetes e -elemhez. Sejtheted, s levezetheted: egy felvett elemhez egyetlen egy jelzett ellen-elem lehet seregdben. Csak ide tartozik a *Falu végén kurta kocsmá* csak e betűvel!

*Telepszegleten szeszelde
csermely mellett elhelyezve,
benne kedve tetszelegne,
teszem fel, nem esteledne.*

*Egek rendre estelednek,
erek, berkek csendesednek.
Dereglye sem megy keresztülbe,
hever e fekete csendbe.*

*Szeszelde bezzeg nem csendes,
zeng-peng benne zene rendes.
Szesz ereje szerteterjed,
embereknek kedve gerjed.*

*Hej, menyecske, kedves lelkem,
erjéd hegylevet kell nyelnem!
Legyen hetven esztendeje,
de meg heves szesz ereje!*

Zenemester, sebesebben!

*Kerekedett fene kedvem.
Keresetem szerteverem,
lelkemet meg eltemetem.*

*Megjelennek rendelettel:
csendesebben kedvetekkel!
Telep feje heveredne,
esetleg elszenderedne!*

*Legyen vele beste lelke,
te meg eredj fene helyre!
Zene zengjen, szedte-vette,
pendelyemnek lehet veszte!*

*Esmeg mennek, reteszt vernek:
Legyenek csendesek kendtek!
Szentek lelke legyen velek,
kedves egyetlenem beteg.*

*Feleletet egy meg nem tett,
berekesztnek szesznyeletet.
Zene menten befejezve,
s szertemennek csendesedve.*

Olyan példákat is kerestünk, hogy a szöveg ugyanazzal a betűvel kezdődjön. Egy példa erre: Hazám határait hátrahagyva, három hétig Hegel Henyné honában Hannóverben Hamburgban helyettesítettem hivatalos honoráriumért Hansot és Herbertet. Hetedikén hétfőn hárman Hédivel, Hugóval, (holland házaspár) Hágából, Helsinkibe hajóztunk. Hédi horgolt hímzett. Hugó heverészett, hálóhelyére húzódott, hogy Horatiusnak hódoljon. Hajósaink hevenyészett hálóval, horoggal hitvány heringet halásztak. Hajónkat hamarosan hömpölygő hullámok háborították, halászcsónakként himbálták, hányták Herkulesünket. Helsinki hídjai, hétemeletes házai, hatalmas hengerműve, hőerőművei hatásosak. Harisnyagyárai, húsüzemei hethédhét határban híresek. Huszonharmadikán hangversenyen Hendel, Hayden, Hubai hegedűversenyét hallgattuk. Hébe-hóba hülyéskedtünk, hotelünk halljában huncutkodtunk, hatásos históriákkal hárijánoskodtunk. Havazik Helsinkiben. Hó hull háztetőkre, hidakra, halpiacokra. Hódprémet, hócipőt, halinacsizmát hordanak. Hómunkásaik helytállását három havilap hirdeti. Hanoiból háborús híreket hoznak, heves harcokról, holnapi hidrogénbombákról. Harctereken háborútól, himlőtől, hastífusztól, hepatitisztől hullanak hajszolt halandók. Hőmérőnk higanyszála hajnalban húszig húzódik. Háromnegyed hétkor hosszan hangzik Helszinki harangszava. Híva,

huomental! (jó reggelt) – Hallani helyenként. Hotelünk hangulatos, hanem hálósobáink huzatosak, hidegek. Helységeiben hintaszékek, heverők házi-szőttesekkel. Heveny hörg-huruthoz hamar hozzájutottam, hevertem huzamosan. Hotelbéli hálótársaink hűvösek, hozzánk. Hugó hajnali háromkor horkol, helytelenkedik, hangulatuk haragosra hanyatlik. Hideg hétköznapiakon, ha hétkor holdfénynél hólabdázunk, hokizunk, helsinkiek helyeslő huj huj haját hallgatjuk. Hétvégi hóbortunk hógolyózás. Hokizás helyett hol huszonegyezéssel, hol hubertusz hörpintgetésével hevülünk, hűségünket holtig halasszuk. Hédi Helsinki hölgyekkel hímző hobbijának hódol. Holnapra helikopterrel Hamenlinába hívnak Hejkéék. Harmincezres helység, hazai Hatvanunkhoz hasonlított. Hadtörténész haveromnál, Hejkééknél hálók. Hiába hagyta Helgám Hegyeshalomnál, harmatarcod, hattyúnyakad, hol-lóhajad hazaszólt Hejkéék honából. Hazahív hungária! Hosszú hontalanságomból, húsvétra hazaérkezem hozzátok Hevesre. Hermelinbunda hízeleg-ne hiúságodnak, ha hozzáférhető? Hajnalkának helyes hósapkát, Hubának hullámvasutat helyeztem hátizsákomba, Hugónak homokozójátékot, horgászfelszerelést hozok. Hármótok híján honvágyam hétről-hétre hatalmasodik. Hiszem, hogy húsvétkor hiánytalanul helyreáll harmónikus házasságunk, Hevesen, házunkban húsvétolhatunk. Helsinkiben halak havának huszonhetedikén. Hú Henriked. Programokat írtunk, kerestünk, hogy matematikailag tetszőleges betűre a fenti példákhoz hasonló mondatokat szerkesszünk.

Egy másik ide kapcsolódó feladat szintén a magyar nyelv strukturálódását tanulmányozta. Például ilyen típusú mindatok szerkesztése: 1. Csetneki csikós itat a Tiszán, sárga csüngős csengő cseng a csetneki csikós csengős csikaja nyakán. 2. Már itt volt az ősz szinte, mikor egy őszinte ősz inte, hogy legyen őszinte, mert ő szinte őszinte. 3. Azt mondják a hatalmasok, hogy akinek hat alma sok, az már elég hatalmas ok, hogy ne legyen hatalmas sok. Mindezt próbáltuk ragozni, fokozni, iterálni a következőképpen. 4. Egy icike-picike pocok pocakon pöckölt egy másik icike-picike pockot, mire a pocakon pöckölt icike-picike pocok is jól pocakon pöckölte az őt pocakon pöckölő icike-picike pockot. Ezt már nehéz volt tovább iterálni, de még mindig lehetséges volt a következő példával: 5. A pápua törzsfőnökét úgy hívták, hogy Puapó. Puapó már nagyon öreg volt, meghalt, ezért a törzs tagjai elhatározták, hogy választanak egy pót Pápua Puapót. Ez a pót Pápua Puapó nagyon szeretett pónilovakra vadászni, a popójukat levágta, megsütötte és megette, ezért elnevezték Pónilópopót-lopó Pótpápua Puapónak. A sok póniló popótól már nagyon meghízott, ezért elnevezték, Puhapopójú-Pónilópopót-lopó Pótpápua Puapónak. Az elhízás már kezdett veszélyessé válni, ezért a törzs varázslója azt tanácsolta neki, hogy szopogasson pimpógyökeret. Ezért elnevezték Pimpógyökeret-szopó Puhapopójú-Pónilópopót-lopó Pótpápua Puapónak. Mivel a törzs a Limpopó környékén élt, a törzsfőnök teljes neve így hangzott: Limpopói Pimpógyökeret-szopó Puhapopójú-

Pónilópopót-lopó Pótpápua Puapó. Ezeket próbáltuk számítógép segítségével is szerkeszteni, ezáltal szemléltetni és megérteni anyanyelvünk titokzatos mélységeit.

A palindrom vagy palindróma a szójátékoknak, azon belül is az anagrammáknak egy fajtája. Kétféle értelemben használatos: olyan szó vagy szókapcsolat, amely visszafelé olvasva is ugyanaz, vagy olyan szó vagy szókapcsolat, amely visszafelé olvasva is értelmes (bár nem azonos az eredetivel). A sumér agyagtáblákon is találtak ilyen mondatokat, de a rovásírás emlékek is bővelkednek ilyenekkel. Az egyik legrégebbi ismert palindrom egy bizánci (ma Isztambul) templom keresztelőkútjának görög nyelvű felirata: ΝΙΨΟΝΑΝΩΜΗΜΑΤΑΜΗΜΩΝΑΝΟΨΙΝ, azaz *Vétkeimet is mosd le, ne csak az arcomat*. Programokat írtunk ilyen mondatok szerkesztésére. Ime egy néhány érdekesség. Nevek esetén: Ottó, Anna, Ede. Mondatok esetén: A császár ás az ácsa. A fasori pap papirosa fa. Akit a kanócra ma nyálaz, az a lány a marcona Katika. Aki takarít rám, az a mártír, a Katika. A nyárfaerdőn, a szárodúdba zúg a szél, én a gúla felé nézők, szérűrészt közén él a falu, ganélé szagú zab dudorász a nődre, a fránya. A nyári kelet a telek iránya. Arám ajaka, ipa-napa, kese mellek, májak, láb, inak, a kezek, eget érő főretegek, ezek a kanibál kajám – kellemesek, apanapi a kaja mára. Csopak meg csupa papucs, gemkapocs. Deres asszír issza sered, Eleven, te is ebédre főve kéred a gödröt? Ördöge derék evő, ferdébe sietne vele. Géza, kék az ég. Indul a pap aludni. Kész a szék. Kis erek mentén, lapp sík ölen odavan a bánya rabja: jaj, Baranyában a vadon élő Kis Pálnét nem keresik! Lapp alak merev távolsági igáslovát verem kalappal. Mára a Zsuzsa arám. Meg ne egyem a szíved, a gyáva eset tette a vágya, de visz a megye engem. Óh, a kisegér lohol! Rég esik a hó? Pókszóró horoszkóp. Rám német nem lel, elmentem én már. Szárad a madarász, szárad a madár, rád a madarász szárad, a madarász. Tele mezítelennel a tíz emelet. Üresek, amin lélekkel élni ma keserű. Zénó, rád a madár, ó, néz. Az 1800-as évek vége táján, egy Breyer Gyula nevű magyar sakknagymester írt egy szerelmes levelet, ami oda-vissza olvasva ugyanaz: Nádasi K. Ottó Kis-Adán, májusi szerdán a levelem írák. A mottó: Szivedig ime visz írás, kellemest író! Szinlelő szív rám kacsintál! De messzi visz szemed... Az álmok (ó csaló szírének ezek, ó csodaadók) elé les. Irok ime messze távol. Barnám! Lám a szivindulat Öné. S im a szív, a vér ezeket ereszti ki: Szivem! Ime leveled előttem, eszemet letevő! Kicsike! Szava remegne ott? – Öleli karom át, Édesem! Lereszket évaszív rám. Szivem imád aldozni kér réveden – régi gyerekistenem. Les im. Előtte visz szived is. Ég. Érte reszketek, szeret rég és ide visz. Szivet – tőlem is elmenet – siker egy ígérne, de vérré kinzod (lásd ám: ime visz már, visz a véték!) szerelmesedét. Ámor (aki lelőtt a engem, a ravasz, a kicsi!) Követeltem eszemet tőled! E levelem ime viszi... Kit szeretek ezer éve, viszem is én őt, aludni viszem. Álmán rablónak tesz szeme. Mikor is a lélekodaado csók ezeken éri, szól: A csókom láza, de messzi visz! Szemed látni csak már! Visz ölelni! Szo-

ríts! Emellek Sári szivemig. Ide visz Ottó. Ma már ím e levelen áresz is újám: Nádas K. Ottó Kis-Adán. Ezt mi se tudtuk egy hosszabb szöveggel megelőzni. Érdekesekek a palindrom számok is. Íme, egy néhány nyíttott kérdés. Igazoljuk, hogy végtelen sok palindrom prímszám van (2, 3, 5, 7, 11, 101, 131, 151, ...), és hasonlóan igazoljuk, hogy végtelen sok palindrom négyzet-szám van (0, 1, 4, 9, 121, 484, 676, 10201, 12321, ...). Ha 2011. november 2-át átírjuk amerikai módra, akkor a 11022011 palindrom számot kapjuk, ami 10 000 éve nem fordult elő. Érdekessége, hogy $11022011 = 7^2 11^3 13^2$, ahol 7, 11, 13 egymásutáni prím számok.

Samuka, mondj egy kétjegyű számot! – kéri a tanító.

– Huszonnyolc.

– Jó. Most mondd ezt fordítva! Samuka hallgat.

– Hát nyolcvankettő, te számár! Jakabka, te is mondj egy kétjegyű számot!

– Harminckilenc.

– Jó. Mondd ezt fordítva! Jakabka hallgat.

– Hülye vagy! Hát kilencvenhárom. Móricka te is mondj egy kétjegyű számot!

– Rajtam nem fog kifogni: harminchárom!

Ha egy mondat szerkezetében kihagyunk vagy felcserélünk betűket, a mondat olvasható marad. Egy anlgai etegyem ktuasatai szenirt nem szimát melyin serenrodbn vnanak a bteúk egy szboán, az etegyeln ftonos dloog, hogy az esló és az ultosó bteúk a hölyeükn lneegyek. A tböbi bteú lheet tljees össze-vabisszásagn, mgiés porbléma nlkél oalvsahó a szveög. Eennk oka, hogy nem ovalusnk el mniedn bteút mgaát, hneam a szót eszgebéen. Ilyenekkel is foglalkoztunk, érdekelt az, hogy meddig bonyolít-ható a magyar nyelv struktúrájában a betűk keverése annélkül, hogy az értelme sérülne. Ez is egyfajta kódolás, aminek kapcsolata van a palindrom prímekhez. Ennek egy érdekes fokozása a következő: 3Z 4Z UZ3N37 4Z7 4 C3L7 5Z0LG4LJ4, H0GY B3B1Z0NY1754 M1LY3N C50D4L4705 D0LG0KR4 K3P35 4Z 4Z 3LM3. 3LK3P35Z70 D0LG0KR4! N3H3Z V0L7 3L05Z0R 3L0LV45N0D 3Z7, D3 M1R3 1D33R5Z 3HH3Z 4 50RH0Z, 4Z 3LM3D 4U70M471KU54N 3L 7UDJ4 0LV45N1. 4N3LKUL H0GY G0ND0LK0DN0D K3L3N3 R4J74. L3GY BU5ZK3! C54K K3V35 3MB3R K3P35 3L0LV45N1 3Z7. H4 7375Z377, 05ZD M3G M450KK4L 15!

A mnemotechnikai verseknek egy fajtáját képezik az olyan versek (szövegek), amelyek számneveket nem is tartalmaznak, hanem a szöveg minden egyes szava betűinek száma szolgáltatja a megjegyzésre szánt számsorozatot. Ez utóbbi versek főleg sokjegyű szám, illetőleg hosszú tizedes tört számjegyeinek megjegyzésére alkalmasak, amennyiben a számjegyek között nincs nulla. Ezen a téren nehezen haladtunk, kevés eredményt hozott a számítógép. Minden idők legjobb – a fenti kritériumoknak eleget tevő – magyar nyelvű π -versét Szász Pál matematikus írta 1952-ben:

*Nem a régi s durva közelítés,
Mi szótól szóig így kijön
Betűiket számlálva.
Ludolph eredménye már,
Ha itt végezzük húsz jegyen.
De rendre kijő még tíz pontosan,
Azt is bízvást ígérhetem.*

Azaz $\pi = 3,141\ 592\ 653\ 589\ 793\ 238\ 462\ 643\ 383\ 279\ \dots$

Egy másik matekkörön a közmondásokat próbáltuk átírni, közbeiktatva egy-két matematikai transzformációt. Századunk egyszerűsítette a becsület fogalmát: mindenkit, aki nem börtönviselt, talpig becsületes embernek tekint. Ahogy az erős fény árt a látásnak, és az erős hang a hallásnak, éppígy az erős sérülések elveszik a lélek erejét. Jobb ember, aki sír, amikor örül, mint az, aki örül ha más sír. A nemes ember tökéletesíti mások jó tulajdonságait, és nem fokozza mások rossz tulajdonságait. A közönséges ember fordítva csinálja. A kedvesség fontosabb, mint a bölcsesség, és ennek a gondolatnak a felismerése a bölcsesség kezdete. Az emberek azt hiszik a szeretet érzelem, pedig a szeretet józan ész. Vannak akik azt hiszik, a szabadság azt jelenti, azt tehetnek, amit akarnak másokkal is. Nem bolond az, aki feladja azt amit nem birtokolhat, hogy megnyerje azt amit nem veszíthet el. Az önző embereket, ha Isten meg akarja verni előbb az eszüket veszi el, vagyis a pozitív életenergiájukat, és utána maguktól elvesztik az önzőn szerzett javakat. A nagy ego csökkenti az érzést, és ezzel az illető boldogságát. A háború: merőben vadállati dolog, de a vadállatok nem úzik olyan alakban, és buzgalommal, mint az emberek. Ha elég hosszú ideig élsz, látni fogod, hogy minden győzelem végül vereséggé változik. A tiszteletet nem kierőszakolni, hanem megszolgálni kell. A derű csakis a derék ember lelkében lakozik, a gonosz ember lelkében éjszaka van. Próbálj ne sikeres, hanem értékes emberré válni.

Érdekes volt a Tál-család matematikai struktúráját elemezni, majd ennek a mintájára más hasonló eseteket felépíteni. Sajnos az eredményeinket tartalmazó füzetem még nem került elő, így példaként álljon itt a Tál-család sokszintű filozófiai értelmezése. Tudjátok, hogy hány tagja van a mi családnak? Először is itt van az öreg Dik Tál, aki mindent irányítani akar, aztán ott van Protes Tál bácsi és fivére Szabo Tál, akik folyton ellenszegülnek és mindent meg akarnak változtatni. A húguk, Irri Tál, nyughatatlan bajkeverő a két fiával, Inzul Tállal és Molesz Tállal együtt. Valahányszor felmerül egy új kérdés, Hezi Tál és felesége, Vege Tál, meg annak a testvére Lamén Tál várni akar vele még egy évet. Aztán ott van Imi Tál, aki folyton arra törekszik, hogy a mi családnak pontosan olyan legyen, mint az összes többi. A kényeskedő Affek Tál néni túl sokat képzel magáról. Iker öccsei, Garan Tál és Han Tál pedig hamis ígéretekkel próbálnak elkábítani

mindenkit. De azért nem minden családtag rossz. Asszisz Tál rokonunk például kifejezetten segítőkészen intézi az ügyes-bajos családi ügyeket. Ros Tál és Szelek Tál viszont már nem mindenben vesznek részt szívesen. A dúsgazdag üzletember nagybácsi, Invesz Tál anyagi hozzájárulására mindig lehet számítani, csak az a zsugori öccse, Limi Tál folyton igyekszik visszafogni adakozó kedvét. A remek politikai érzékkel megáldott Reprezen Tál kiválóan képviseli a családot különféle rendezvényeken. Az elkötelezett Agi Tál nővérem élen jár a meggyőzésben, de Reflek Tál igyekszik folyton elmentmondani neki. Medi Tálhoz bármikor fordulhatunk átgondolt és megnyugtató tanácsokért. Szalu Tál unokaöcsém éppen katonaidejét tölti a hadseregben. Bevásárolni Kós Tál nagynéném szokott a piacon, mert ő mindig tudja, hogy mi mennyibe kerül, és általában Lici Tál is elkíséri, mert nagyon szeret alkudozni a kofákkal. A kitűnő hanggal megáldott Kán Tál folyton dalol, zenész fivére Trombi Tál pedig hangszeren kíséri (a kamasz Mu Tál átmenetileg nem énekel velük.) Sajnos a múlt év során három családtaggal is kevesebben lettünk: két unokatestvér, Dezer Tál és Konver Tál külföldre távozott, a kilencven éves Exi Tál néni pedig végelgyengülésben elhunyt. Őt az utolsó időkben már csak Ágy Tál vigasztalta.

Mindezek után jogosan mondta Jakob Grimm meséíró (XIX. század), aki egyben az első német tudományos nyelvtan megalkotója is volt, hogy *„a magyar nyelv logikus és tökéletes felépítése felülmúl minden más nyelvet.”*

Az Első Ipari Forradalom hajnalát nagyjából Jedlik Ányos találmánya, a villanymotor feltalálásának idejére tesszük. A Második Ipari Forradalom (az információ forradalma) akkor kezdődött, amikor megszületett Neumann János gyermeke a számítógép. Most, amikor elérkeztünk a Harmadik Ipari Forradalom (a fenntartható életforma forradalmának) küszöbére, itt az ideje, hogy a magyar tudomány megint élen járjon és hogy a ma neumannjai, szilárdjai, tellerei, kármánjai és wignerei végre Magyarországon hozzák létre a 21. század Szilikon Völgyeit.

Két magzat beszélget:

– Mondd, te hiszel a születés utáni életben?

– Persze. A születés után jön az élet. Talán azért vagyunk itt, hogy felkészüljünk arra, ami ezután következik.

– Lárifári! A születés után nincs semmi! Onnan még senki nem tért vissza! És különben is, hogy nézne az ki?

– Azt pontosan nem tudom, de úgy érzem, hogy ott mindenhol fények vannak. Talán a saját lábunkon fogunk járni, és a saját szánkkal eszünk.

– Ez már végképp ostobaság! Járni nem lehet, még, hogy szájjal enni, nevetséges! Hát, nem látod a köldökzsinórt? És ha már itt tartunk, gondolkodj el egy picit: azért sem lehetséges a születés utáni élet, mert a köldökzsinór túl rövid.

– Igen, de szerintem valami biztosan lesz, épp csak máshogy, mint amit itt életnek nevezünk.

– Ostoba vagy. A születéssel az élet véget ér, és kész.
– Figyelj, nem tudom pontosan mi lesz, de majd a Mama segít nekünk.
– A Mama? Te hiszel a Mamában?
– Igen.
– Ne nevettesd ki magad! Láttad-e már valahol? Egyáltalán látta-e már valaki?

– Nem, mert itt van körülöttünk, benne élünk, s bizony, neki köszönhetjük, hogy vagyunk.

– Na, most már hagyjál békén ezzel az ostobasággal, jó? Majd akkor hiszem a Mamát, ha látom.

– Látni nem tudod, de ha elcsendesedsz, akkor hallhatod az énekét, érezheted a szeretetét. Ha elcsendesedsz, érezni fogod a simogatását, érezni fogod óvó kezét.

A nyári vakáció konferenciákról, versenyekről, tanulmányi utakról, a Magyarok Világszövetségének találkozóiról szólt. Sok időt töltöttem a Széchényi könyvtárban, történelmi adatokat keresve Hétfalu múltjáról. Egy másután jelentek meg Szepes Mária könyvei, nagyon szerettem ezeket az írásokat, érdekelt ez a kommunizmus ideje alatt elhallgatott szellemi tanítás. Nagyon szerettem volna személyesen is találkozni Szepes Máriával. Egyik délután a Moszkva téren (most Széll Kálmán tér) álldogáltam. Megszólított egy idős úr, hogy segítsék neki a nehéz csomagját feltenni az 5-ös buszra. Tényleg nehéz volt a csomag, segítettem is feltenni, de már nem tudtam leszállni, mert a busz elindult. Nem baj, mondtam a bácsinak, ha már így alakult, akkor segítek hazavinni is. Egy néhány megálló után le is szálltunk, és jókedvűen cipeltem az öregúr csomagját, ő meg nem értette, hogy mitől vagyok ennyire udvarias, félt nehogy elszaladjak a csomagjával. Közben beszélgettünk, egyszer mondja, hogy maga ugye erdélyi? Mondtam igen, aminek örvendett, hisz egyik nagyanyja neki is az volt. Kinyitotta a kaput, felvittem a csomagját az első emeletre, és látom, hogy az egyik ajtóra ki van írva: Szepes Mária. Megdöbbsentem, kérdezem tőle, hogy ez az a híres Szepes Mária író? Mondja, hogy igen. Én be is csengettem. Kiszólt egy kellemes női hang, hogy az ajtó nyitva van, menjek be, a hűtőből vegyek ki egy üveg sört, iszogassam, mert ő befejezi a telefonbeszélgetését, és jön mindjárt. Így is csináltam. Javában iszogatom a sört, egyszer jön egy nő, ijedtem rám kiállt, hogy mit keresek itt? Mondtam, hogy ő mondta, hogy jöjjenek be, vegyem ki a sört, és iszogassam. Igen, igen, de ő a németországi fordítóját várta. A fordító nem jött, hanem én jöttem helyette. Nagyon megörvendett ennek az érdekes találkozásnak. Az egész délutánt átbeszélgettük, még vacsorával is megkínált, és két legújabb könyvét dedikálta nekem. Olyan boldog voltam, mint aki a hetedik mennyországba érkezik. Mikor kiementen, akkor láttam a címét: Júlia utca 13, 1026 Budapest, tel. 3752343. Életre szóló barátság alakult ki közöttünk, leveleztünk, sokat telefonáltunk, és évente többször is találkoztunk. Ő lett a szellemi tanítóm. A buszon eljárt-

szadoztam a telefonszámával Érdekes, hogy 37, 523, 43 mind prímszámok, de 3752343 nem prím, ellenben a 3752327 és 3752351 prímek közt van. Egy másik érdekesség: $37^2 + 523^2 + 43^2 = 276747$ és itt 2767 és 47 is prímek, valamint 43 és 47 egymás utáni prímek. Ekkor fogalmazódott meg a következő sejtésem: *Végtelen sok olyan a tízes számrendszerben írt szám van, amelynek egymásután írt számjegyeit megtartva a sorrendje felbontható prím részsorozatokra.*

1992 Pünkösöd hétfőjére eltűnt iskolánkból a középiskola 17 naplója, mindenki ledöbbsent. Ki csinálta? Kik követték el? Miért? Elszomorító dolog volt, senki sem értette. Mi volt ez az üzenet, tudva azt, hogy Pünkösöd másról szól. Osztályommal Csíksomlyón voltunk. Magunktól semmire sem vagyunk képesek. Fájdalmas igazság, melyhez őszinte magunkba nézés szükséges. Nem vagyunk képesek igazán szeretni, megbocsátani, elfogadni. Nem vagyunk képesek hinni és élni – a szó nemes értelmében. Pünkösöd a Szentlélek kitöltetésének ünnepe. Krisztus mennybemenetele után a tanítványok nem igazán tudtak mit kezdeni magukkal. Tele voltak félelemmel és bizonytalansággal. Nem volt bátorságuk szólani, bizonyosságot tenni. Szomorúak, összetörtek voltak, hisz a húsvéti öröm oly könnyen tűnt tova. Ismét a Mester nélkül voltak. Mihez kezdjenek? Folytassák szürke életük szürke feladatát? Menjenek vissza halászni, vagy legyenek emberhalászokká? Önmaguktól nem képesek apostolokká lenni. Krisztus azonban, mint mindig, hűséges maradt ígéretéhez és elküldte a Vigasztalót, aki képessé tette őket erre a feladatra. Az addig bezárkózott tanítványok bátran álltak elő, az addig hallgató tanítványok bátran szóltak. Péter prédikációjára háromezren megtérnek. Útjára indul a keresztyén egyház. Azaz Anyaszentegyház, melyet annyiszor akartak eltörölni. Véres üldözésekkel, hazug ideológiákkal. Mégis napjainkban több mint két milliárd követője van. Vajon tizenkét egyszerű ember munkája lenne ez? Hát nem, ez a Lélek munkája. A pünkösöd az emberben munkálkodó Szentlélek ünnepe. Csakis az Ő munkája által lehetünk jobbakká, válhatunk képesekké jobban szeretni, és élhetünk jó életet, megtalálva helyünket ebben a világban. A jó élet, a bibliai értelemben, az Isten rendelésének megfelelő élet. És erre csak is a Szentlélek munkája által válunk képesekké. Isten egyik legnagyobb ajándéka a pünkösöd. Ezen az ünnepen ezért adjunk hálát és kérjük, hogy továbbra is munkálkodjon egyéni és közösségi életünkben. Hisz ez a mi egyetlen reménységünk, hisz Ő a mi egyetlen vigasztalásunk. Az egyetlen lehetőség, az esélyeiben és lehetőségeiben nagyon szegény embernek.

1992. december 5-én tartottuk a II. Székely Mikó Matematikai Versenyt. Részt vettek az Áprily, a Zajzoni Rab István, a Székely Mikó, a Mikes Kelemen, a Nagy Mózes, a Bolyai Farkas, a Márton Áron, a tamási Áron gimnáziumok. 1993. január 22-24 között Székelyudvarhelyen rendeztük az I. Bolyai János Emlékversenyt, amire végre az erdélyi magyar középiskolá-

kat össze tudtuk szedni. A Babeş-Bolyai Tudományegyetemet: Varga Csaba, Tóth László és Bege Antal tanárok képviselték.

1993 elején sikerült törvényesíteni a Wildt József Tudományos Társaságot, és hasonlóan megalapítani, és hivatalosan beiktatni a Fulgur Kiadót, mely a következő könyveket jelentette meg: Gergely Zoltán: *Havasszépe*, (1993, ISBN 973-9600-1-8, 95 oldal), Tomos Hajnal: *A füvesasszony* (1993, ISBN 973-9600-2-6, 48 oldal), Lendvay Éva: *Árnyék a falon* (1994, ISBN 973-96000-3-4, 136 oldal), Horváth Ágoston: *Az élet vasmarkában* (1996, ISBN 973-96000-4-2, 200 oldal), Kalabér László: *Kézdímartonfalvától Új-Zélandig a madarak nyomában* (1997, ISBN 973-96000-7-7, 158 oldal), Reiff István: *Szent-Anna tavánál oly jó...* (1997, ISBN 973-96000-6-9, 141 oldal), Balog Béla: *A természetes életmód kalendáriuma* (1997, ISBN 973-9600.8-5, 116 oldal), Reiff István: *Kék a búzavirág* (1999, ISBN 973-98342-0-5, 236 oldal), Mina László: *Úton* (2008, ISBN 978-973-8825-3-6, 445 oldal), Kovács Lehel István: *Dr. Papp Béla élete és munkássága* (2009, ISBN 978-973-88255-6-7, 275 oldal), és még egy néhány előkészületben van. A fulgur latinul villámot jelent, de a Fulgur nevet Keszthelyi András társtulajdonos adományozta, Koszterszitz József (Koszter atya, 1898. február 12. – 1970. június 3): *Fulgur* (Zászlónk Könyvek, Zászlónk, Budapest, 1944.) könyve alapján. A könyv szerint, a *Fulgur* főszereplő egyik legfőbb érdekessége az, hogy fantasztikus találmányokkal fantasztikus dolgokat csinál, de minden találmánya a legkisebb részletéig reális. Ez azt jelenti, hogy mindez lehetőség, csak még nem találták ki az emberek. És Koszter atya épen azért írja regényeit, hogy a magyar fiúkban rejtőző tehetségeket életre hívja, mert azt akarja, hogy az olvasói közül kerüljenek ki azok, akik ezeket a fantasztikus találmányokat valójában megalkotják.

A Gammával végig kilincseltem iskolákat, egyetemeket, de senki se akarta vállalni. Közben a matekkörös diákjaim, és főként az élcsapat állandóan kérdezte, hogy mi a helyzet a Gammával, mert ők is meg szeretnék tanulni a lap szerkesztését. Az egyik matekkörön eldöntöttük, hogy magánvállalkozásként elkezdjük a Gammát, de mivel annyi kellemetlenség volt körülötte az utolsó években, egy más névre gondoltunk. A sok felmerült név közül, a Nemzetközi Magyar Matematika Verseny története azt sugallta, hogy e verseny végül is Trianon miatt nemzetközi, ahol nyolc részre szabdalták az Anyaországot, így Octogon Mathematical Magazine lett az induló lap címe. A matekkör elfogadta ezt az érvelést, és mindenkinek az volt a kérése, hogy a lap angol nyelven jelenjen meg. Boros Szabolcs vállalta a szövegek angolra fordítását, Kovács Lehel a borító megszerkesztésével foglalkozott, aminek a végleges változatát Ábrahám Jakab grafikusművész készítette el. A Fótról hozott számítógépen hozzáláttunk szerkeszteni Wordban, az első két számot Keszthelyi András tördelte, akit 1995-től 1997-ig Kálnoki Sándor (most Ausztráliában él) volt matekkörös (Vörös Zászló) diákom váltott fel. 1998-tól Arányi Editke gépeli és tördeli, de már latexben.

1993. március 15-én megjelent 5000 példányban az első Octogon, a Fulgur Kiadó gondozásában, A5-ös méretben. Óriási siker, két hónap alatt az egész világ értesült erről az eseményről. Én lettem a főszerkesztő, a szerkesztőség tagjai: Zsidó László, Popovici Florin, Smarandache Florentin, Benkő József, és a matekkörösök közül: András Szilárd, Boros Szabolcs, Fejér Endre, Fekete Szilárd, Fröhlich Szilárd, Gyerkó András, Kovács Lehel, Prahovean Kornél, Tóthpál László. 1993. április 3-7 között zajlott Vácott a II. Nemzetközi Magyar Matematika Verseny, itt találkozhattunk újra Benkő Józseffel (Temesvár, 1939. szeptember 8. – Budapest, 2002.január 22.), aki előadást is tartott. 1993. május 5-én rendeztem meg a III. Wildt József Matematikai Versenyt, most már az Áprily, Moise Nicoară (Arad), Márton Áron, Bolyai Farkas, Székely Mikó, Kölcsey Ferenc, és a Tamási Áron középiskolákkal. A versenybizottság elnöke Benkő József volt, akinek a *Robbantott számok* előadása nagy sikernek örvendett. Benkő József harmincévi brassói munkássága után 1994-től a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen vállalt tanári állást, emlékére 2003-tól minden évben megrendezem a Benkő József Matematikai Versenyt.

Négyfalu és Kisújszállás testvérváros lett, ezen belül a Zajzoni Rab István és a Móricz Zsigmond középiskolák, amelynek igazgatója Kiss Géza matematikus volt. Rögtön barátok lettünk, és elterveztünk egy matektábor folyamatot, úgy hogy egyik évben Négyfaluban, a másik évben Kisújszálláson tartsuk. 1993-ban Géza családi meghívottjaként autónkkal (VW Golf, 6 BV 1025) és családommal Kisújszállásra érkeztünk, ahol egy csodálatos matektábort tartottunk. Géza, Ágotai Laci, Szabó Anti, Juhász Imre, és Oros Imre szerkesztették a Móricz Zsigmond középiskola *Móricz Matek* szaklapját, ahol rajtam kívül diákjaim is közöltek javasolt feladatokat és cikkeket. Rá egy évre csak Kisújszálláson megismételtük a matematika tábort. Gézának lejárt igazgatói kinevezése, a táborozást más nem vállalta, és ez a jó kezdeményezés is abbamaradt. Idővel Géza doktorált, megoldotta Erdős Pál egy sejtését, Budapestre költözött, és a híres Fazekas Mihály gimnázium tanári erőssége. A nyári vakáció, mint mindig mozgalmas volt. Találkoztam Teller Edével, tetszett neki az Octogon, és örvendett az EMMV és a NMMV rendezésének. Aprólékosan átnézte a versenyek feladatait. Minden érdekelt. A budapesti Matematikai Intézetben megint találkoztam Erdős Pállal (Budapest, 1913. március 26. – Varsó, 1996. szeptember 20.) A számelméleti kérdések után átnyújtottam számára az Octogon tiszteletpéldányát. Elment vele a dolgozó szobájába, átnézte, és egy fél óra múlva visszajött. Gratulált, és megkért arra, hogy a következő számtól ő is szívesen vállal szerkesztői munkát, főként a számelmélettel kapcsolatosat. Boldogan teljesítettem kívánságát, hisz így a világ legnagyobb élő matematikusa az Octogon szerkesztőségi tagja lett 1994-től 1997-ig. Lapomban közölt egy néhány feladatot és egy cikket. A *k*-tökéletes számokkal kapcsolatos eredményeimet átadtam számára, hisz ebből készítettünk egy közös cikket. 1996-ban Bege

Antal próbálta Kolozsvárra a Babeş-Bolyai Egyetemre meghívni egy előadássorozatra. Erdős Pál beleegyezett abba, hogy Kolozsvár után a brassói Áprilyben (nem az Egyetemen!) tart egy konferenciát. Néhány héttel a kolozsvári lehetőség előtt Varsóban egy szívroham végzett vele. Remélem, hagyatékából előkerül a közös cikkünk, és így nekem is meglesz az 1-es Erdős számom. Az Octogon 1/1997 számában a *Pál Erdős an eccentric Titan and the Mozart of Mathematics* cikkel emlékeztem meg róla. *Végzem, mit az idő rám mér, Végzem, ha kell százszorozva! Hinni kell csak, s följutunk mi, Föl a fényes csillagokba* (Kányádi Sándor).

A Brassói Füzetek Főszerkesztő helyettes tisztségét Keszthelyi András vállalta, diákjaimat is ő képezte ki a szövegszerkesztés és tördelés rejtelmére. A régebbi borítókat Ferencz-Nagy Zoltán készítette, de a 2/1990-es számtól kezdve Ábrahám Jakab grafikusművész borítója lett a hivatalos. A szerkesztőség is változott: Musán Antal, Tódor Lóránt, Boda Levente, Gyerkó András, Gál Szabolcs, Bodola Zsolt, Veres Emese, Fejér Endre, Santa Nándor, Arányi Attila, Lőrentz István, Lukács Tibor, Lukács Sándor, Lukács Csaba, Márton Attila, Máté Károly, Szabó Sámuel, Ábrahám Jakab, Nagy János, Váradi Mária (Nagyvárad, 1919. december 20. – Brassó, 2002), Binder Pál (Botfalu, 1935. március 15. – Brassó, 1995. június 21.), Lendvai Éva, Balogh Elemér, Bartis Ferenc. Itt megint egy érdekességet szeretnék elmesélni. Budapesten jártam egy kongresszuson, ismerőseimmel a Vas utca sarkánál levő kocsmá teraszán kerestünk helyet. Hárman voltunk, nem voltak üres asztalok, csak egy olyan asztal volt, ahol egyvalaki ült és olvasott. Megkérdeztem, hogy a többi három hely szabad-e, igenlő válaszára leültünk. Mi boldogan beszélgettünk, és a Brassói Füzetek első két számát az asztalra tettem. Az ismeretlen elkérte, olvasgatni kezdte. Egyszer megdöbbenve kérdezte, hogy ki az a Bencze Mihály. Mondtam, hogy én vagyok. Bemutatkozott, mondta, hogy Bartis Ferencnek hívják, és akkor mesélte, hogy a börtönből való szabadulása után a brassói szalaggyárnál végezte a kényszermunkát, és ott ott egy Bencze Mihály csernátfalusi kőművesmester sokat segítette. Végül kiderült, hogy az a kőművesmester az én apám volt. Attól a perctől kezdve egy életre szóló barátság alakult ki közöttünk. Megegyeztünk abban, hogy a *Rácsok között Romániában* című könyvét a Brassói Füzetek folytatásban újraközzli, azzal a szándékkal, hogy az eltelt időszakban érintett személyek is megírassák a véleményüket, és így az 56-os forradalomban szerepelt személyek körül tisztázódhatnak a dolgok. A Brassói Füzetek 3/1991-es száma már el is kezdte a könyv újraközlését. Rengeteg levelet kapott a szerző, szerte a nagyvilágból. Sok minden kezdett tisztázódni, de egy idő után fenyegető leveleket kezdtem kapni különböző helyekről. Oda se figyeltem, dolgoztunk, szerkesztettünk, és lassan-lassan a Brassói Füzetek a Kárpát-medence egyik elismert lapjává vált. Igen ám, de a fenyegetések egyre veszélyesebbek voltak, személyemet, mint főszerkesztőt érintették, és egy titokzatos marosvásárhelyi csoporttól jöttek. Én írtam

nekik, hogy szívesen elmegyek Marosvásárhelyre találkozni velük, hogy tisztázzuk a félreértéseket, a cím szerintem hamis volt, mert választ soha nem kaptam tőlük. Ettől a fenyegetések nem maradtak el, sőt olyan durvák lettek, hogy Bartis Ferenc jobbnak látta, hogy 1996-tól nem folytatta könyve közlését. Ő alapította 1990-ben a Budapesten megjelenő *A Céh* folyóiratot, amely verseimet, írásaimat közölte, majd én is szerkesztőségi tagja lettem. Bartis Ferenc (Gyergyószárhegy, 1936. július 4. – Budapest, 2006. június 9.) egyben az Összmagyar Testület elnöke is volt, amelynek alelnöke lettem. 2004-től a betegségben is sorstársak lettünk, többször műtötték rákos daganattal, de mindig reménykedett. 2006 májusában még találkoztunk, de nemsokára egy csokor vadvirággal búcsúztam földi emlékétől, a gyergyószárhegyi sírjánál. Emlékére álljon itt *És mégis élünk!* című verse, amit 1956. november elsején szavalt el a Házsongárdi temetőben Dsida Jenő, Reményik Sándor és Brassai Sámuel sírjánál. Ezért a verséért a Román Katonai Törvényszék hét év börtönre ítélte.

*Széttépve és összetörten,
Győzelmektől meggyötörten,
Már magzatként bajba-ölten,
Vándor bölcső-temetőkből?
És mégis élünk!*

*Dobra vernek minden vágyat:
Árverezés a vásárnap.
Nászunkra is gyászvár támad:
Üresek a gyermekágyak?
És mégis élünk!*

*Elvadult a dűlők lelke,
Kórót terem tarló, mezsgye:
Pusztul a föld egyre-egyre,
Hull a szikla tenyerünkbe?
És mégis élünk!*

*Fogaskerék, futószalag:
Egyik elmegy, másik marad.
Bölcsőnk, sírunk porrá szakad:
Zokognak a kövek, szavak?
És mégis élünk!*

*Hogyha sírunk: kirökhögnek!
Hogyha küzdünk: fel is kötnek!
Hogyha kérünk: odalöknék
Történelmi kárörömnék! ?*

És mégis élünk!

Magyar, szavad világ értse:

Anyanyelvünk létünk vére!

Anyánk szíve tetemére

Átok zúdult: vége, vége?

És mégis élünk!

Nehéz volt a 90-es évek elején megírni Apáthy Géza (Brassó, 1943. augusztus. 17. – Brassó, 1976. október. 16.) életét. Én és Váradi Mária elsőként megtörtük a hallgatás jegét, a Brassói Füzetek 5/1993-as számában leközöltük *Amikor az úton kitörik egy jegenyefa (Apáthy Géza költészete)* cikket. Mindenki gratulált, egyre többen külföldről is. Ebben az időben még Szikszay Jenő tabu téma volt. Ezt a témát én és szintén Váradi Mária vállaltuk fel elsőként, és a Brassói Füzetek 6/1994-es számában leközöltük *A végeket kell erősíteni (Szikszay Jenő élete)* című cikket. Néhány tisztázatlan életrajzi eseményt telefonon beszéltem meg a Párizsban élő Paul Gomával. Ez a cikk fekvartta a kedélyeket. Évek múlva Apáthy Gézáról és Szikszay Jenőről is jelent meg célirányos könyv, de érdekes módon a mi cikkeinket, érdemeinket elfelejtette a két könyv közölni. A szegény dolgozik, a gazdag kizsákmányolja, a katona megvédi mindkettőjüket, az adófizető fizet mindhármyukért, a munkakerülő pihen mind a négyük helyett, a részeges iszik mind az öt helyett, a bankár átveri mind a hatot, az ügyvéd becsapja mind a hetet, az orvos megöli mind a nyolcat, a sírásó mind a kilencet betakarja földdel, a politikus pedig mind a tíznek a nyakán élősködik. Váradi Mária többször készített velem, diákjaimmal interjút, amit a Duna TV, a Kárpát-medencei lapok, a Brassói Lapok- aminek szerkesztőségi tagja volt 1965-től nyugdíjazásáig-, de főként az Erdélyi Napló közölt, amelyiknek ő is munkatársa volt. Váradi Mária 1952-1954 között a békási intézetben szocialista átnevelésben részesült, majd ehhez nyolc év kényszerlakhely társult Szászrégenben. A 89-es változások után a Pax Romana brassói elnökeként évente rendezett egy-két érdekes tanulmányi konferenciát, amelyeken előadóként én is részt vettem. Szabó Sámuel (Brassó, 1908. március 28. – Brassó, 1993. szeptember 19.) helytörténeti cikkeinek nagy volt az olvasottsága. Megírta a brassói katolikusok, reformátusok, evangélikusok, unitáriusok, szabadkőművesek történetét, és még sok mindent. Nagy beteg volt, de sikerült rengeteg időt töltenem vele, és így megírta, tollbamondta életét, amit a Brassói Füzetek 6/1994-es száma *Szembenéztem a mindenkori holnappal* címmel közölt, megmentve így az utókornak. Szerkesztőségünk egy másik erőssége Binder Pál történész volt, aki 1990 után közelebb került a magyar történelemhez, és így a barcasági csángómagyarok eredetét kezdtük együtt kutatni. Személyes barátja volt Antall József miniszterelnöknek. Sokat dolgoztunk, már jelentkeztek az új történelmi eredmények, de a melanóma

bórrák korán elszólította közülünk. Hatalmas munkája még feldolgozásra vár. Többéves kutatás eredményeként a Brassói Füzetek 12/2000 számában megírtam Opra Benedek (Sárospatak, 1907. április 12. – Csíkszereda, 1978. november 25.), az egykori brassói Római Katolikus Főgimnázium értékes tanárának az életét. Híres irodalmi köreit már figyelték, minden ami magyar nyelven történt az a hatalom szemében társadalomellenes volt. Tétlenül kellett néznie tanár kollégájának Vitályos Balázsnak a letartóztatását, Hollok Gyula furcsa temetését, Zsidó Donátnak a vallásossága miatti üldözését (a hit valójában nem más, mint az igazság ismeretéből származó öntudat), Sántha Antal kirakatperét, Márton Áron letartóztatását. A gyermeklélektan iskolai alkalmazásának fontosságára és módoszataira hívta fel a figyelmet az Erdélyi Iskola, ahol ilyen tárgykörű méltatások jelentek meg Venczel József és Opra Benedek tollaiból. 1958. október 24-én Opra Benedeket berendelték a bukaresti Tanügyi Minisztériumba, hazajövet letartóztatták, és 1959. március 19-én elítélték. Csak 1969. július 29-én szabadult. Csíkszeredában Opra Benedek felesége mesélte egykori férje életét, a megtört asszony sorsába próbált belenyugodni.

„Amikor élete utolsó jelenete is véget ért, visszafordult, és szemügyre vette a homokban látható lábnyomokat. Meglepődve vette észre, hogy élete során több alkalommal csak egy sor lábnyomot lát. Arra is rájött, hogy ezek éppen élete legnehezebb és legszomorúbb időszakaira esnek. Nem hagyta nyugodni a dolog, s megkérdezte az Urat:

– Uram! Azt ígérted, ha úgy döntök, hogy követlek, akkor mindig velem leszel. De íme, épp a legnehezebb időkben csak egyetlen sor lábnyom látható. Nem értem, miért hagytál el épp akkor, amikor a legnagyobb szükségem lett volna Rád?

Az Úr így felelt:

– Drága gyermekem! Szeretlek, és soha el nem hagynálak. Azért látsz néhol csak egyetlen sor lábnyomot, mert amikor a legnehezebb időszakokat élted át, amikor igazán szenvedtél, akkor a karjaimban vittelek.” (Anthony de Mello)

Ez a cikk is szenvedélyeket kavart fel, de végül hasznos volt. Évek múlva ennek a cikknek a szerkezetére íródott egy könyv is, itt is a szerző elfelejtette az én munkámat. Furcsa ez a demokrácia. A Brassói Füzetek csak ebben a számában közöltem a brassói katolikus és evangélikus temetők lerombolásának a történetét, azokkal a dokumentum értékű fényképekkel, amiket annak idején a színház tetejéről fényképeztem újra, hisz a hatalom a filmteker-cset tönkretette, majd fényképezőgépet megromgálta.

Tatár József és Szalontai Kisgyörgy Zsuzsa Budapesten 1990-ben megalapították a Magyar Műveltség Szolgálatot, amelynek nemsokára megalakult a hétfalusi (Hochbauer Gyula, Nagy János, Magdó János, majd én is) és a brassói csoportja (Bódog Erzsébet). Tatár József munkáját és is támogattam Octogonnal, Brassói Füzetekkel, és saját könyvtárbeli könyveimmel,

hisz ők továbbították a Kárpát-medencébe az elhanyagolt magyar településekre. 1993. augusztus 23–29. között Balatonszárszón Püski Sándor kezdeményezésére ismét megrendezték a népi, nemzeti gondolat elkötelezettjeinek második találkozóját, emlékezve az 50 évvel ezelőttire, melyen az ország legégetőbb gondjaira igyekeztek megoldást találni. Erre a találkozóra Püski Sándor és Tatár József meghívottjaként érkeztem. Itt barátkoztam össze Lezsák Sándorral és újra találkoztam Szörényi Leventével, akik meghívottjaként az *Attila, isten kardja* rockopera ősbemutatóján vehettem részt. Egyik beszélgetésünkön Levente ezt vallotta: *„Amikor a művet írtam, nagyon erősen éreztem, hogy nem a pillanat kíváncsiak szerint kell dalolni, hanem múltunkból az értékekre és szépségekre figyelve, azokból erőt merítve: egy egészségesebb, tisztább jövőkép kialakításán kell munkálkodni”*.

A Brassói Füzetek főként a barcasági történelmi hiányosságokat, az elhallgatott múltat, a tönkretett kultúrát emelte Kárpát-medence kutatási és érdeklődési központjába. Nem lett a hatalom patronált lapja, nem volt hajlandó bizonyos megalkuvásokra, ezért a behirdetett hivatalos pályázatokon anyagilag nem segítettek, csak eladásból tartotta fenn magát. Új eredmények megtalálása már rengeteg levéltári munkát igényelt, és a rohamosan romló tanári fizetés mellett egyre kevesebben engedték meg maguknak. Egy néhány szám elkészült, csak az anyagi fedezet hiányzik a nyomtatáshoz. De valamikor ez is előkerül. Jó lenne, ha egy jószándékú amerikai cowboy meglátogatna, mint a következő esetben. Lepusztult vadnyugati kisvárosba belovagol egy cowboy, és megkéri a fogadóst, hogy vigyázzon a 10 000 dolláros bankjegyére addig, amíg vissza nem jön. A kocsmáros őrizgeti egy darabig, de a cowboy nem jön vissza egy év után sem. Így aztán a fogadós a helybeli asztalossal felújíttattja a fogadót, új székeket és asztalokat, új pultot csináltat vele, majd kifizeti a bankóval. Az asztalos vesz néhány tehenet a pénzből, tejgazdaságot indít be, és a bankóval fizet értük. A tehenes gazda a pénzből felújíttattja az áccsal háza tetőjét, amit egy vihar még régebben megrongált. Az ács a pénzből kifesteti a házat, és így tovább. Végül a bankó szinte mindenki kezében megfordul a városkában, és mindenki beruház rajta valamit. Végül aztán a bankjegy visszakerül a kocsmároshoz. Néhány év múlva a cowboy visszatér a kisvárosba, amire már rá sem lehet ismerni, annyira fejlődésnek indult. A házak szépen felújítva, a járda megcsináltatva, az emberek boldogok és szép ruhákban, jó lovakkal járnak. A cowboy besétál a kocsmába, és kéri a pénzét, amit a kocsmáros oda is ad neki. A cowboy erre elvigyorodik, és rágyújt egy szivarra – a bankóval! A kocsmáros döbbenten kérdezi, hogy miért égeti el a pénzt? „Nem ér ez semmit” – mondja a cowboy. „Hamis bankjegy.” Az egész város tehát megújult úgy, hogy valójában egy cent plusz tőke sem került be. A történet talán nem különösebben vicces, de felettébb tanulságos. A mondanivalója az, hogy a gazdaság valódi motorja nem a pénz, nem a nyers-

anyagok, nem a bankok, és nem is a mindenkori kormány, hanem az, ami az emberek fejében van.

*Mitévők legyünk? „A spirituális embert az jellemzi, hogy nincs „vastag bőr a képén”, hanem éppen ellenkezőleg: finomabb, érzékenyebb, sérthetőbb. Szeretni nem lehet szkfanderben – csakis meztelenül. Aki szeret: védtelen. Nem védi az önzés páncélja. Nem taszít, de magához ölel. Nem védi, hanem kitárja magát. Átérti, átéli mások bajait. Ugyanakkor kitárni magunkat egy beteg világnak rendkívül veszélyes! Levetni a páncélt, amikor lőnek, belehelni mások mérges leheletét, átvenni a negatív, nyugtalan, szorongó rezgéseket: veszélyes. A finom lelkű ember például zajérzékeny. Tudja, hogy a nagy dolgok csendben születnek és ott is érlelődnek. Csendben, nyugalomban, ahol nincs lárma és zűrzavar. Isten közelben csend van. Lärmát azért csinál az ember, hogy Istent ne hallja. Az isteni ugyanis halkán szól, s az üvöltés és zaj ezt elnyomja. A tombolás, a szüntelen fecsegés, a háttérzaj arra való, hogy az ember önmagát sohase hallja meg. A csendtől való irtózás az egoista világ biztos jele. De mit tegyünk? Kinyílni egy beteg világban: veszélyes.” Odaadónak lenni egy mohó, tolvaj tömegben: értelmetlen. Finomnak lenni a durvához: fájdalmas. Szeretni a közönyben és a gyűlöletben: gyötrelmes. Mitévők legyünk? Minden adáshoz kell egy vevő is. Minden kisugárzáshoz egy rezonancia. Minden „kívülről” jövőhöz egy „benső” hangoltság. Ahol az ember erős, ott nem lehet megfélemlíteni. Ahol valóban nyugodt – ott nem lehet ki-
borítani. Aki nem megkísérthető – azt nem lehet megkísérteni. Ezért az igazi háborúság, a Nagy Szent Háborúság önmagunkkal van.” (Müller Péter)*

A hazai politikai viszonyok nem kedveztek semmiféle magyar megnyilvánulásnak, vagy megvalósításnak. Az ellenséges sajtó szerencsére nem kapta szárnyaira sem az EMMV-t, sem a NMMV-t. Inkább a mi oldalunkkal volt gond, sokan nem értették, hogy mi történik, nem értették, hogy mit kell csinálni. Tétlenül éveket vesztegettek el. Köszönet utólag a hazai magyar médiáknak, akik korrektül közölték a versenyeket, a beszámolókat. Gondoljunk itt az RTV magyar adására, a Brassai TV-re, a Duna TV-re, a Romániai Magyar Szóra, az Erdélyi Naplóra stb. A legfontosabb volt a kolozsvári Matematikai Lapok kiállása. Minden hírt a versenyekkel kapcsolatosan leközltek, a feladatokat és a megoldásokat is. Egy időben több párhuzamos verseny indult, végül az EMMV és a NMMV lett a két mérvadó verseny, amit rendszeresen közölnek. Minden nép annyit ér, amennyi értéket saját magából ki tud termelni. S addig él, amíg életét a saját erejével tudja táplálni (Márton Áron). 1953-ban született meg a Matematikai és Fizikai Lapok, kezdetben a román nyelvű folyóirat tükörfordításaként. A Bolyai Tudományegyetem Matematika és Fizika Karán tanító lelkes tanároknak köszönhetően 1957 és 1962 között önálló magyar szerkesztőbizottság jött létre Kolozsváron. Politikai okokból 1963-tól visszaállították régi formáját. 1964-ben a lap fizikai profilja megszűnt, neve pedig Matematikai Lapok lett. Ugyanebben az évben vette át Néda Ágnes tanárnő a szerkesztését, és idén történt nyugdíjba

vonulásáig végezte ezt a munkát. 1974-ben történtek újra lépések az önállósodás felé, a magyar anyanyelvű feladatmegoldók nevei a lapban külön jelenhettek meg. Az 1993-ban megalakult Radó Ferenc Matematikaművelő Társaság segítségével 1997-ben sikerült elszakadni a román laptól és megalapítani a kolozsvári Matematikai Lapok jogutódját, a Matlapot. Ez megint egy nehéz időszak volt, hisz többen azt szerettük volna, hogy az Erdélyi Matematikai Lapok név alatt jegyezzük be, de Kolozsvár Funar diktátorának pribékjei nem engedélyezték volna, így óvatosságból Matlap lett. Legalább most amikor megint lehet, kéne ezen váltani. Ebben az időben felkért a Gazeta Matematică szerkesztősége, hogy az ő anyagi fedezetükkel indítsak egy új lapot, ami részben a Gazeta Matematică fordítása lenne, részben szabad kezut adnának nekem. Mivel nem vállaltam, ez volt az első eset, amikor nézeteltérés alakult ki a bukaresti matematikus barátaimmal. *Mit számít a Te, az Ő, az én halhatatlanságom – egyedül küzdelmünk számít az egyetemes megmaradásért (Szilágyi Domokos).* Sebestyén Júlia Marosvásárhelyen megalapítja a Vályi Gyula Matematikai Társaságot, amelyik 1994-től minden évben megszervezi a névadó emlétkversenyt. 1994-től kezdődően a politikai szembefordulás a versenyeinkkel kapcsolatosan halványult, de a gazdasági nehézségek kerültek előtérbe. Nem mindenki tudta előteremteni a pénzt. A környező országokban más volt a helyzet. A délszláv háború a Balkánon elterülő volt Jugoszlávia hat tagköztársaságának függetlenedési törekvései nyomán kirobbant, összességében tíz évig tartó háború. A tízéves intervallumot három – egymástól jól elkülöníthető – időszakra lehet bontani: az 1991-től az 1995-ös daytoni békeszerződés aláírásáig tartó periódus, illetve a Daytont követő koszovói albán–szerb konfliktust, az 1999-es NATO-hadműveleteket, illetve a belgrádi forradalmat magában foglaló, Slobodan Milošević 2006 márciusában bekövetkezett haláláig tartó időszak. A háborúskodás fő okának mégis az agresszív szerb terjeszkedő politikát, továbbá a szerb, horvát, bosnyák és albán nacionalizmust tekinthetjük. A délszláv válság a legvéresebb fegyveres konfliktus volt Európa területén a II. világháború óta. Mindmáig csupán becslüt adatok állnak rendelkezésre az áldozatok számáról – annyi azonban bizonyos, hogy a halálos áldozatok száma meghaladja a 300000-et és egymilliónál is többen vannak azok, akik elhagyni kényszerültek szülőföldjüket. A délvidéki magyarság etnikai tisztogatás áldozata lett, immár többször is egy évszázad alatt. Volt eset, amikor a délvidéki csapat nem kapott útlevelet a NMMV-re, volt amikor nagy anyagi áldozat árán jöhetett el. 1990-ben az első Ukrán Parlament kikiáltotta a független Ukrán államot. Az elszakadásnak nagy ára volt, a semmiből kellett létrehozni egy működő piacgazdaságot. A társadalmi zavargásoktól félve ugyanakkor nem merték szabadjára engedni a piacot, hanem megpróbálták adminisztratív tervekkel szabályozni az átmenetet. Ennek eredménye a gyártás drasztikus csökkenése lett számos ipari szektorban, egyre gyorsabb ütemű infláció, privatizációs anomáliák és általános gazdasági

összeomlás. A helyzetet súlyosbította a szovjet piacok elvesztése, az állandó politikai zűrzavarok és az árnyékgazdaság virágzása. Sajnos itt is elővették az etnikai kártyát, beindult a szervezett magyarellenesség. A kárpátaljai csapatnak se volt könnyű kijutni a NMMV-re, se anyagilag, se politikailag. Meg kell említeni az 1939 és 1945 között rövid ideig létező Tiso-féle szlovák államot is, ami Hitler utasítására, az ő kényszerítésére jött létre. 1993. január 1-jével Csehszlovákia felbomlott, azóta Szlovákia független állam. A mai Szlovákia határait az 1947. évi Párizsi Békeszerződés határozta meg. Délen ez nagyrészt megegyezik a Trianoni Békeszerződés által meghúzott határokkal, kivételt képez a pozsonyi hídfő, ahol stratégiai okokból 1947-ben további három falut csatoltak el Magyarországtól (Oroszvár, Horvátjárfalu és Dunacsún). Szlovákia keleti határát, az ukrán-szlovák határt 1947-ben egy egyenes vonallal húzták meg, így a részben magyarok lakta Kárpátalja a Szovjetunióhoz került. Szlovákia északi és nyugati határa megegyezik a trianoni határokkal, kivéve Árva és Szepes vármegyék kisebb területeit, amelyek Lengyelországhoz kerültek. A felvidéki csapat szereplését a NMMV-en még nem akadályozták. *„Íme itt állunk és beszélünk ezen a gyönyörűségeken zengő magyar nyelven. Egy olyan nyelven, amely sehol az egész világon nincs, csak itt, ebben a kicsiny tündérkertben. Beszélünk egy olyan nyelven, amelynek még rokonai sincsenek, mert annyira régen szakadtunk el a nyelvtestvérektől? S íme mégis itt vagyunk!? Itt vagyunk itthon, Európa kellős közepén? (Móricz Zsigmond 1929-es tiszacsécei beszédéből). Soha a földnek golyóbisán egy nemzet sem tehetett addig magáévá a bölcsességeket, mélységeket, valameddig a tudományokat a maga anyanyelvébe bé nem húzta. Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem (Bessenyei György: Magyarság)”. Minderre rájön az, hogy Szlovákiában még mindig érvényesek a Benes-féle dekrétumok, és ráadásként bevezeti a nyelvtörvényt a magyarok ellen. Az EU pedig hallgatásával elősegíti a magyarság Kárpát-medencei asszimilációját.*

1994. január 29.-én Sepsiszentgyörgyön megtartottuk a III. Székley Mikó Matematikai Versenyt, és 1994. április 15–19. között Ungváron (Anonymus krónikája szerint Ungváron adta át Álmos fiának, Árpádnak a fővezérséget. Innen ered Árpád „*hungvári vitéz*” elnevezése). a III. Nemzetközi Magyar Matematika Versenyt. Nagy öröm volt a találkozás, hisz a kiutazás, és a határon való várakozás napokba került. Gyönyörű volt Munkács, elgondolgoztató a Vereckei-hágó, újra átélhettük a történelmünket. Emlékműveinket itt is évente meggyalázzák, mint a Kárpát-medence számtalan helyén. Elek Ernő (1934. március 21. – 2000. október 21.) vállalta e verseny szervezését. Ő Ungváron tanított az egyetemen, majd a Tanártovábbképző Intézetben, ott a matematika kabinet vezetője volt. Innét ment nyugdíjba, majd 1995-ben áttelepedett Vácra. Itt is tanított nyugdíjas óraadóként a Boronkay György Műszaki Középiskolában és a Madách Imre Gimnáziumban. A lényeg az, hogy e verseny az ottani magyarság félelmét a ver-

seny alatt feloldotta, érezhették azt, hogy egy nagycsalád vagyunk. Nekünk is teljesebbé vált a magyar öntudatunk, hisz ők voltak azok, akik a cseh és szlovák nacionalizmus után, a szovjet elnemzetlenítést is túléltek, utána Szibériát, gulágot, kilakoltatást. Most meg az ukrán barbarizmust, és az EU gyávaságát. Aki ma Kárpátalján megharcol magyarságáért az már egy hős. A másik oldalon, a fővárosunkban pedig halomra degenerálódik az ifjúság, semmiféle magyar öntudatot nem kapva iskolarendszerétől.

Odamegy a fiú az apjához;

– Édesapám, én meleg lettem.

– Aztán valami ismert médiasztár vagy-e, fiam?

– Nem.

– Van-e rózsadombi villád, luxuskocsival?

– Nincs.

– Vannak-e 100 millióid a bankban?

– Az sincs édesapám:

– Hát akkor nem meleg vagy te fiam, hanem csak egy hülye kis buzi !

Iskolám politikai hozzáállása változott, gazdaságilag már Brassóban nem tudtam megszervezi a IV. Wildt József Matematikai Versenyt, így egyértelműen a szervezőbizottság amellett döntött, hogy 1994-től a verseny legyen levelező verseny. A feladatsorokat, megoldásokat a kolozsvári Matematikai Lapok – Matlap közölte folyamatosan 1996-ig, de 1997-től az Octogon közli angolul, így nemzetközivé vált e verseny. A feladatok nehezebbek lettek, kutatási témákat is érint. 1993-ban Brassó volt az RMDSZ Kongresszusának a házigazdája. Itt találkoztam újra Szócs Gézával, itt ismerkedtem meg Eva Maria Barki asszonnyal, és itt láttam élőben Fazakas János volt kommunista minisztert, akit a Kongresszusról kitessekeltek. Domokos Géza itt köszönt el, és itt lett Markó Béla az új RMDSZ elnök. Egyik ment, a másik jött, de az Áprily iskola ügye nem oldódott meg. A brassói RMDSZ egyetlen megvalósítása lett volna az önálló magyar iskola, de pont ezen bukott meg a szervezet. *„Nem szavakkal beszélünk, hanem fedőszavakkal. Ráadásul nem is tudjuk, hogy ez így van. Karinthy Frigyes már a múlt század első felében hozzálátott egy Új Enciklopédia írásához. Észrevetted, hogy minden szavunkat meg kell pucolni a rárakódott tévedéstől és hazugságtól. Még olyan egyszerű szavaknak is neki ugrott, hogy „érdekes”. Elolvasol egy könyvet, s azt mondd rá: „érdekes”. S ettől a szótól Karinthy dühbe gurul, mert valami helyett mondd: a jó, a rossz, a pocsék, a csúnya, a diletáns, a közepes, az unalmas helyett. De minden szavunk így van. Ahogy a pénzünk mögött nincs már arany fedezet, a szavaink mögött sincs. Magánéletünk szavai épp ilyen hamisak. A szeretet és a szerelem szót legtöbbször csak úgy különböztetik meg, hogy az utóbbiban van valami szexualitás is. Vagyis hogy a szerelem testi, a szeretet lelki élmény. Nem igaz! A lélek és a szellem szót pedig ma már senki nem tudja megkülönböztetni. Nem tudjuk, mi a „lelki élmény” és mi a „szellemi élmény”. Az egyiket érzelmes, a másikat értelmes él-*

ménynek tartjuk. Tévedés! Egy megrendítő szellemi élménytől az ember síró-görcsöt kap. Még az eszmélettét is elveszítheti, mint Pál apostol a damaszku-szi úton. Nem tudjuk, hogy hazudunk. Ez a hamis pénz-gyártás nem áll meg a történelemnél és politikánál, áthatja a magánéletünket, a párkapcsolatainkat, a barátságainkat, az irodalmi élményeinket, a lelkiéletünket, a vallásos életünket. Még a táplálkozásunkat is – a fene tudja, miféle hamisítványokat eszünk és iszunk. Meg kell tisztítani a szavainkat! (Müller Péter)”.

Már kialakult egy szervező gárda, egy infrastruktúra, és én is úgy éreztem, hogy már egy csapattá kovácsolódtunk. Mindenki tudta a maga dolgát, és szívvel-lélekkel végezte is. Következett az I. Bolyai János Matematikai Verseny (Marosvásárhely, 1995. január 27–29.) és a IV. NMMV (Paks, 1995. március 31. – április 4.). Pakson meghívott volt Csoóri Sándor, a Magyarok Világszövetségének elnöke. A NMMV megszervezéséhez nemcsak infrastruktúra kell, hanem rengeteg pénz is. Itt indult el egy alapítvány jogi beiktatása, ami fedezné a rendezési költségeket, függetlenül a verseny helyszínétől. De egy olyan alternatíva is elindult, hogy a magyar tanügy-minisztérium versenynaptárára kerüljön fel a versenyünk, mert akkor kap állami támogatást. Megírtuk a beadványt, aláírásokkal láttuk el. Csoóri Sándor megígérte, hogy a MVSZ is támogat, verseny után utazzam fel Budapestre. Én fel is utaztam, de egy néhány nap alatt se tudott fogadni. Rengeteg konferencián vettem részt, mindenkivel aláírtam beadványunkat. Aláírásával, és egy kis szöveggel is támogatott Teller Ede és Erdős Pál. Mikor már egy nyomós paksaméta lett belőle, beadtam a tanügy-minisztériumnak, a másolatot a verseny volt rendezőjének. Ezt a nyaktörő mutatót még öt éven keresztül végigcsináltam, de semmi választ nem kaptunk, semmi segítség nem érkezett. Belefáradtam a szélmalomharcba, végül ezt az eljárást a magyarországi kollégákra hagytam.

- Két barát beszélget:
- Te, képzeld, én azt álmodtam, hogy úttörők vagyunk!
- Én meg azt, hogy két nővel vagyok!
- De szemét vagy! Miért nem hívtál át?
- Én hívtalak, de anyád azt mondta, hogy Csillebércen vagy az úttörőtáborban.

Időrendi sorrendben a következők voltak a versenyek: V. Wildt József matematikai Verseny (Brassó, 1995. május 15. – június 9.), IV. Székely Mikó Matematikai Verseny (Sepsiszentgyörgy, 1996. január 26–28.), és végre az V. NMMV (Székelyudvarhely, 1996. március 29. – április 2.). Kányádi Sándor és Toró Tibor előadásai emlékezetesek maradtak. Ebben az időszakban volt Aradnak és Péter Andrásnak aranycsapata, a mostani adatokat adom meg az egykori csodálatos versenyzőkről. Dr. Péter Zsolt egyetemi docens, Université Paris 10 – itt még sokat kéne mesélnem Zsoltról, de annyit legalább hadd mondjak el, hogy elemi, középiskolai, érettségi, egyetemi, és az azutáni jegyei mind 10-esek voltak, akár csak Paul Dirac Nobel-

díjas fizikusnak –, Dr. Kaslik Eva egyetemi adjunktus, Temesvári Nyugati Egyetem, Dr. Andrei Maxim, Associate Goldman Sachs Investment Banking industry, London, és Ivánka Gábor igazgató, Visualia Kreatív Ügynökség és egyben szabadalmi ügyvivő Budapesten. Ivánka Gábor egyben az Országos Ifjúsági Tudományos és Innovációs Tehetségkutató Verseny zsűrijének tagja, a Magyar Fiatal Tudósok Társaságának alapító vezetőségi tagja, a csoport az országos verseny győzteseit tömöríti magába. Ivánka Gábor matematikusként végzett, másoddiplomáját szabadalmi ügyvivőként szerezte. Tanulmányai során a geometria állt hozzá legközelebb, ennek szeretetéhez köthető találmánya is. A Matika egy kreatív játék, használatával különböző szabályos testekből álló dobóeszközök segítségével lehet elsajátítani a matematika alapfogalmait. Az eszközt vakok számára is elkészítette. Az Európai Bizottság tudománypolitikai szakértője volt, többek között a Leonardo ösztöndíjprogram kidolgozásában is részt vett. Jelenleg a magyar ifjúsági innovációs csapat nemzetközi versenyekre történő felkészítésével foglalkozik. Kovács Lajos és csapata mindent megtett, hogy egy csodálatos rendezvény legyen ez a NMMV, az első, amit Erdély rendezett. Gondolom mindenki szívébe zárta Székelyföldet. Igaz, hogy két évvel hamarabb kerültünk volna sorra, de akkor átadtam Elek Ernő kérésére Kárpátaljának a rendezési jogot. Következtek: VI. Wildt József Matematikai Verseny (Brassó, 1996. május 13. – augusztus 30.), valamint az V. Székely Mikó Matematikai Verseny (Sepsiszentgyörgy, 1997. január 24–26.) melynek elnökségét ettől az évtől kezdve Dr. Bege Antal (Csíkszereda, 1962. november 26. – Budapest, 2012. március 22.) Babeş-Bolyai Egyetem docense vállalta. Szintén ettől az évtől kaptak az említett egyetemre felvételi mentességet az EMMV díjasai. Gazdaságilag egy nehéz időszakban mentette meg Bíró Béla a Székely Mikó Kollégium igazgatója az EMMV létét, hisz máshelyen Erdélyben hosszú éveken át nem volt pénzügyi lehetőség erre. Béla, mindenki nevében köszönöm! Mivel számtalan román nyelvű matematikai versenyen is részt vettem, ott tudtam meg, hogy a tanügy-minisztérium egyes versenyeket anyagilag is támogat. Az EMMV már az országos matek olimpiász színvonalán működött, ezért én is elkezdtem azt a beadvány hadjáratot, amit már Magyarországon végigcsináltam. Először fénymásolt, kézzel írt papírcsomag hivatalos postai küldésével, majd társult Kovács Béla és évekig együtt győztörtük a tanügy-minisztériumot klasszikus és elektromos postán egyaránt, persze eredmény nélkül. Ezekben azt kértük, hogy vegyék fel az EMMV-t az országos versenynaptárba, hisz a magyarság adófizető, és legalább számarányának megfelelően ez nekünk visszajár.

A rendőr elhatározza, hogy lékből akar horgászni, neki is kezd a csá-kánnal. Egyszer csak felülről megszólal egy égi hang:

– Nincs a jég alatt hal.

De a rendőr csak csákányoz tovább, mire a hang másodszor is megszólal:

– Mondom, hogy nincs a jég alatt hal!

A rendőrt nem érdekli a hang, ő csak szorgalmasan csákányoz tovább.

– Hidd már el cimborá, hogy a jég alatt nincsen hal!

Mire a rendőr:

– Ki vagy te, hogy beleszólj? Ne szólj bele, én rendőr vagyok!

– Én meg a műjégpálya hangosbemondója.

Ezt a földi és anyagi világot az önzés törvénye mozgatja. A minden bukkott lélek mélyén élő önzés az a hatalmas motor, amelyet az anyagi világ fejlődésének szekerébe befog a magasabb bölcsesség, hogy azt a fejlődés útján előreterelje. Nézzétek csak meg: minden, ami ebben a látható világban emberi értelem és emberkezek által létesült, tulajdonképpen az önzés produktuma. Mindenki, az ellenszolgáltatásért, az anyagiakért, a hiúsága kielégítéséért, a dicsőségért, a magasztaltatás reményében, szóval a mammonért, az önzés motorjától hajtva, végzi azt az együttes munkát, amely a földi élet formáit megalkotja. Az önzés maga is egy isteni eredetű érzésnek elkorcsosodott formája. A tiszta szellem, a benne élő szeretet törvényétől indítva, kitarja az ő egész valóját, hogy az ő teremtető Atyjának erőiből, világosságából, szeretetéből minél több sugározzék az ő lelkébe és ő továbbadhassa azt azoknak, akikkel szemben neki munkája van. A bukkott és süllyedt szellem transzformálja ezt az anyagra: azt nézi, hogy minél többet kapjon nem a szellemi javaiból, mert hiszen szellemiségét már el is felejtette, hanem abból, amit ő most tart értéknek. Ő csak kapni, ő csak szerezni, csak nyerni, csak venni akar; a továbbadás elől hideg szívvel, érzéketlenül elzárkózik.

Nem az a „bűn”, ha nem állunk ki az igazság mellett, hanem az, ha valakit félre vezetünk, pont ezért, ha valaki nem látja meg az isteni igazságot, inkább arra kell törekedni, hogy a saját logikája szerint gondolkodásra bírni. Tapasztalatom szerint, ugye mindenkinek megvan a sajátos érdeklődési köre és sajátos gondolkodási módja, így a te nézeteidet soha nem fogja elcsúsztatni pontosan úgy, ahogy azt te látod, viszont ha te elindítod az illetőt a gondolkodás útján, hosszabb vagy rövidebb út után ugyanoda fog eljutni, mint te. Nem tudom, hogy ebből meg lehet-e érteni pontosan, hogy mit is akarok mondani, de akkor már példálózna egy kicsit saját életemből: több „barátom” nem látta sok ideig azt, amit én látok. Mikor egyszerűen megmondtam nekik, hogy márpedig az úgy van, eltávolodtak tőlem. Stratégiát váltottam és saját érdeklődési körükön belül egyszerű, alapvető gondolkodásra bírtam őket. Pár év (néha csak hónapok) után az illetők minden esetben eljutottak arra a gondolkodási szintre, ahol ők is meglátták az igazságot, mert minden út, ugye, egy helyre vezet.

Következtek: VI. NMMV (Kaposvár, 1997. április 2–6.), VII. József Wildt Mathematical Competition (Brassó, 1997. április 1. – szeptember 29.), I. Hegyi Lajos Emlékverseny (Szováta, 1997. december 15., melyet Dáné Károly szervezett), VI. Székely Mikó Matematika Verseny (Sepsiszent-

györgy, 1998. február 20–22.), VII. NMMV (Szabadka, 1998. április 23–26.), II. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 1998. május 8–10., melyet évekig Szilágyi Jutka tanárnő szervezett). Az I. Neumann János Informatikai és matematikai Versenyt az Áprily Lajos diákjai szervezték, éspedig: Karácsony Sándor, Lukács Csaba, Ronyec Róbert és Magdó Levente. A sors iróniája az volt, hogy nem szervezhették az Áprilyben, így a verseny helyszíne az Informatika Líceum lett. Következtek: VIII. József Wildt International Mathematical Contest (Brassó, 1998), II. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 1998. december 19.), VII. Székely Mikó Matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 1999. február 20.), VIII. NMMV (Debrecen, 1999. március 25–29.), II. Neumann János Informatika és Matematika Verseny (Brassó, 1999. április 24., szintén az említett diákok szervezésében), III. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 1999. május 15.), IX. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 1999), III. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 1999. december 11.), VIII. Székely Mikó Matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 2000. február 26.), IX. NMMV (Dunaszerdahely, 2000. március 23–27.), IV. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 2000. június 3.), X. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2000), IX. Székely Mikó Matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 2001. február 17.), X. NMMV (Nagykanizsa, 2001. április 6–10.), V. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 2001. május 19.), XI. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2001), IV. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 2002. január 26.), X. Székely Mikó Matematika Verseny (Csíkszereda, 2002. február 8–10.), és végre újra nálunk a XI. NMMV (Sepsiszentgyörgy, 2002. március 16–20.). Végre Székelyföld megint bizonyíthatott. Bíró Béla és csapata megint kitett magukért. Tekintettel arra, hogy 200 éve született Bolyai János ezen a NMMV-en Toró Tibor, Kiss Elemér, Oláh Gaál Róbert és Dáné Károly Bolyairól tartottak előadásokat. Következtek: VI. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 2002. május 11.), XII. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2002), V. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 2002. december 14.), XI. Székely Mikó Matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 2003. február 8.), XII. NMMV (Eger, 2003. április 15–19.), III. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2003. április), VII. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 2003. május), I. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2003. június), XIII. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2003), VI. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 2004. január 30.), XII. Székely Mikó matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 2004. február 21.), XIII. NMMV (Nagydobrony, 2004. március 15–20.), IV. Neumann János Matematikai Verseny (Brassó, 2004), VIII. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 2004. május 21–23.), II. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2004), XIV. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2004), VII. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 2005. január 29.), XIII. Székely

Mikó Matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 2005. február 19.), XIV. NMMV (Miskolc, 2005. március 20–23.), V. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2005), III. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2005), XV. József Wildt International Mathematical Competiton (Brassó, 2005), VIII. Hegyi Lajos Emlékverseny (Marosvásárhely, 2005. december 17.), XIV. Székely Mikó Matematika Verseny (Sepsiszentgyörgy, 2006. február 18.), XV. NMMV (Zenta, 2006. március 18–23.). Zentán Gajda Attila a Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium igazgatója a nála hagyott és a neki küldött cikkekből és javasolt feladatokból, a délvidéki régió matematikatanáraival az ottani pedagógusok lapjában elindított egy matematika rovatot. Következtek: VI. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2006), IV. Benkő József Emlékverseny (Brassó, 2006), XVI. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2006), IX. Radó Ferenc Emlékverseny (Kolozsvár, 2006. december 8-9.), XVII. EMMV (Csíkszereda, 2007. február 8–11.), XVI. NMMV (Szeged, 2007. március 14–18.), VII. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2007), V. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2007), XVII. József Wildt International Mathematical Competiton (Brassó, 2007) és végre a XVIII. EMMV (Székelyudvarhely, 2008. február 14–17.). Itt történt az első csoda. Az RMDSZ színeiben Matekovits Mihály aradi matematikus államtitkárként lereagálta, megtalálta az évtizede elküldött beadványokat. Rögtön felkerült az EMMV a minisztérium honlapjára, és hivatalos okleveleket kaptak a díjazottak, ami felvételi mentességet is jelentett. Most éreztük azt, hogy érdemes harcolni, soha nem szabad feladni semmit. Következtek: XVII. NMMV (Kassa, 2008. március 5–9.), I. ECN-Matematikaverseny (Sapientia, Marosvásárhely, 2008. április 19., amit Dr. Bege Antal docens kezdeményezett, és folyamatosan szervez), VIII. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2008), VI. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2008), XVIII. József Wildt International Mathematical Competiton (Brassó, 2008., azóta ez a verseny is rajta van a minisztérium honlapján), XIX. EMMV (Marosvásárhely, 2009. február 5-8.), és itt következett a másik csoda: a minisztérium ettől az évtől anyagilag is támogatja versenyünket! A hivatalos oklevelek, és a felvételi mentesség továbbra is maradt, és a verseny is a honlapon. Matekovits Misi, mindenki nevében köszönjük! Következtek: XVIII. NMMV (Gyula, 2009. március 12–16.), II. ECN-Matematikaverseny (Sapientia, Marosvásárhely, 2009. április 25.), IX. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2009), VII. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2009), XIX. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2009), XX. EMMV (Sepsiszentgyörgy, 2010. február 5–7.). Mozgalmas, tartalmas, gyönyörű húsz évet tudhatunk magunk mögött. A Wildt József Tudományos Társaság és a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége nevében Lászlóffy Pál István elnök díszoklevéllel értékelte mindazon matematika tanárokat, akik az elmúlt 20 év alatt részt vettek az EMMV-en. Itt köszönöm meg minden Erdélyben matematikát oktató kollé-

gának, hogy többnyire mostoha körülmények közt, de anyanyelvünkön tanítja és szeretettel adja át azt az isteni tudást, amit matematikának is neveznek. Nélkülük nem lenne sem EMMV, sem NMMV, sem jövő. Köszönöm! És csak Erdélyben maradván, következett a XIX. NMMV (Szatmárnémeti, 2010. március 19–22.). Itt Kovács Béla és csapata bizonyított, de a demokrácia is. Mivel ez a verseny is rajta van a tanügy-minisztériumunk honlapján, megtörtént még egy csoda, anyagi támogatásban részesült a versenyünk. Köszönjük Minisztérium, köszönjük Szócs Domokos. És még egy ráadás! Egy néhány éve elindítottam azt a beadványsorozatot, aminek az lenne az értelme, hogy a NMMV-en díjazott diákjainkat, tanáraikat és iskoláikat is pénzjutalomban részesítsék úgy, mint a minisztériumi honlapon szereplő más nemzetközi versenyek esetén. Ez a csoda is megtörtént az idén! Következtek: III. ECN-Matematikaverseny (Sapientia, Marosvásárhely, 2010. május 8.), X. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2010), VIII. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2010), XX. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2010), XXI. EMMV (Kézdivásárhely, 2011. február 4-6.), ahol a minisztériumot Bimbó-Kocsis Annamária minisztériumi tanácsos képviselte, és a XX. NMMV (Bonyhád, 2011. március 11–15.), ahol a Kárpát-medence NMMV-en résztvevő matematikusait, tanárait a Wildt József Tudományos Társaság és a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége értékes munkájukért díszoklevéllel tüntette ki. A minisztériumot Matekovits Mihály államtitkár képviselte. Drága Kárpát-medencét benépesítő matematikus testvéreim, a köszönetnél itt többről van szó. Az eltelt 20 év élményeit hadd szorítsam jelképesen a következő sorokba. Minden rét és mező, valamennyi hegyoldal és lankás mind megannyi patika. A nevetés a lélek pihenése. A vidám kacagás a lélek tüsszentése. Csak a szívünkkel látunk jól. Ahol szeretetet vetünk, ott öröm sarjad. A tövis, amely az életben szúr, rózsát terem az örökkévalóságban. A természet gyógyít, ha lassan is, de gyógyít. Aki téged mindenestől megteremtett, mindenestől visszakövetel magának. Isten útjai vezethetnek sötétségbe, de mindig világosba torkollnak. Ti Isten temploma vagytok, és az Isten lelke lakozik Bennetek. Életed legfontosabb pillanata a jelen pillanat, legfontosabb embere te vagy, akivel most kell leülnöd beszélgetni. Legfontosabb tettetted a szeretet. Ne tartályok legyünk, hanem források. Minden szép, amire szeretettel nézünk. Ha Istennek nem lenne rád szüksége ott, ahová helyeztél, nem rendelt volna oda. A Teremtő négy orvost rendelt a számunkra: Dr. Matematika, Dr. Történelem, Dr. Népdal, Dr. Humor. Amikor azt hiszed, hogy minden elveszett, a nap a hegyek mögé csak nyugodni tér. Örüljünk mindig annak, amink megvan! Ha megjelenik a szeretet, eltűnnek a határok. A világ mindig olyan, amilyennek látjuk! S ha mindezt megvalósítottuk, úgy „hóttig” megélünk. Majd következtek: IV. ECN-Matematikaverseny (Sapientia, Marosvásárhely, 2011. május 14.), XI. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2011), IX. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2011),

és a XXI. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2011). 1993-ban Baróton Darvas Annamária kezdeményezte a Matematikai Körversenyt, melyen Barót, Brassó, Kézdivásárhely, Négyfalu, Segesvár, Székelykeresztúr magyar iskolái vesznek részt. Az első néhány rendezvényen én is részt vettem, 2011-től ez a verseny is felkerült a minisztérium honlapjára. 2012. február 3-5 között Gyergyóban rendezte meg Bíró Zoltán a XXII. Erdélyi Magyar Matematikaversenyt, ahol a minisztériumot Szabó Csilla tanácsos képviselte. Szabó Csilla készítette el a matematika tanárokkal konzultálva az EMMV versenyszabályzatát, ami 2012. március 5-én felkerült a minisztérium honlapjára. A XXI. Nemzetközi Magyar Matematika-verseny Kecskeméten a Bányai Júlia Gimnáziumban zajlott 2012. március 14–18. között. Következett az V. ECN-Matematikaverseny (Sapientia, Marosvásárhely, 2012. május 12.), a XII. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2012), a X. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2012), és a XXII. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2012). A XXIII. EMMV-t a nagyszalontai Arany János Elméleti Líceum szervezte meg 2013. január 31. és február 3. között.

Mivel csak középiskolában tanítok, nem éreztem illetékesnek magam abban, hogy beleszóljak az V–VIII. osztályok matematika életébe. De az általános iskolában tanító tanárok az EMMV mintájára elindítottak regionális versenyeket. Sebestyén Júlia Marosvásárhelyen szervezi a *Vályi Gyula emlékversenyt*, Szilágyi Jutka évekig szervezte Kolozsváron a *Radó Ferenc emlékversenyt*, ahol az V–VIII. osztályok is szerepeltek, Simon József, Szőcs Péter és Molnár Klára pedig a *Bolyai versenyt* szervezik Csíkszeredában, és Kassay Ildikó a *Kisokosok* versenyt szervezi Kolozsváron. A kolozsvári Matlap mindig beszámolt ezen versenyekről. Darvas Annamária körzetversenyein is szerepelnek az V–VIII. osztályok. A Marosvásárhelyen zajló *Brenyó Mihály Pontszerző Matematikaverseny* országos szakaszát évek óta Pop Ágnes tanárnő szervezi a III–IV. osztályosoknak. 2012. március 23–25. között zajlott ezen verseny IV. országos döntőjének alelnökeként betekinthettem a kisdíjak fantasztikus szellemi világába. Micsoda pezsgés, milyen szellemi potenciál buggyan fel a pedagógiailag jól kezelt elemis diákok lelkéből. Ezt kéne strukturálni, ezt kéne megmenteni az általános és a középiskola számára is. 2012. május 4–6. között Nagyváradon Hodgyai Edit tanárnő szervezte a Csillagszerző Matematikaversenyt az V–VI. osztályok számára. Ezen verseny alelnökeként tapasztalhattam azt, hogy az V–VI. osztályok még mindig megtartják azt a lelkesedést, amit az előző versenyen érzélhettem. Az EMMV szervezői évek óta ellenben azt veszik észre, hogy e versenyre jelentkező IX.-sek szintje egyre gyengébb. Mi történik az egykori lelkesedéssel, hol és miért törik meg e folyamat? A IX.-sek szakmai felhozatala a szervezők részéről rengeteg munkát igényel. Hogyan lehet e törést kiküszöbölni? Erre a kérdésre keresi a választ mindenki. Szabó Csilla minisztériumi tanácsos Gyergyóban az EMMV szervezőinek szegezte azt a

kérdést, hogy miért nem szerveztünk egy EMMV szerű versenyt az V-VIII osztályok számára is, hisz ezzel a IX.-sek törése is kiküszöbölhető lenne. Február óta, rengeteg tanárral beszéltem, rengeteg iskolát látogattam meg, azért, hogy felmérjem egy ilyen verseny létjogosultságát, támogatottságát. Mindenkitől pozitív választ kaptam, így elkezdtem az EMMV 5–8. verseny szervezését. E verseny helyi szakaszát minden iskola megoldaná, de a megyei szakasz felépítésére szükség van a tanfelügyelőség jelenlétére, támogatottságára. Minden megye kialakítja a saját szervezési struktúráját, megnevezi az évfolyamok felelős tanárait, valamint hozzálátnak eredeti feladatok szerkesztéséhez, hogy ne a példatárak feladatait használják. Minden megye beviheti ezen szakaszon a sajátosságait, például egy magyar matematikus életrajzát, feladatszerkesztés tanítását, matematikai játékokat. Azon megyék ahol kevesebb a magyarság, kapcsolódhatnak egy másik megyéhez. A régi matematika versenyek, mint a Kisokosok, a Vályi, a Bolyai, a Csillag-szerző megmaradnának és kiterjednének az illető megye megyei szakaszának is. A megyei szakasznak is egységes lenne a matematika programja. A megyei szakasz fölé épülne az országos szakasz, aminek tartalmasabb lenne a matematika programja, és figyelembe venné az erdélyi matematika sajátosságai mellett a hivatalos tananyagot is. A tehetséggondozást egységesítené, intézményesítené, és felkerülhetne az államilag támogatott versenyek közé. Ezzel párhuzamosan megkezdtem az V-VIII. osztályok számára egy NMMV létrehozását is. Brassóban 2012. december 10-én megtartottuk az I. Zsidó Dónát Megyei Matematika Versenyt az V-VIII.-as osztályok számára. Hasonlóan Szatmár megyében is megtartották a megyei fordulót, és következnek a többi megyék is. Az első országos EMMV 5–8-at (Erdélyi Magyar Általános Iskolák Matematikaversenye) Nagyvárad rendezte 2013. március 1–3. között, a Szacsvey Imre Általános Iskolában. Ennek a versenynek elkészült a szabályzata, és rajta van a tanügy minisztérium versenynaptárán támogatott versenyként.

Még vannak kutató hajlammal megáldott diákok. Egy javasolt feladat szerkesztése, vagy egy cikk megírása már megközelíti a kutatást. A Matlapban is láthatunk ilyen próbálkozást. Sajnos ezen diákok száma nagyon kevés. Persze ez is tanítható, de a mai tönkretett tanügyben kevés tanár vállalja fel a kutatás tanítását. Mészár Julianna tanárnő 2012. május 5-én szervezte meg a 8-ik Nagyszalontai Tudományos Diákkonferenciát, melynek én is a meghívottja voltam. Ez az országos fórumon, a kreativitással megáldott diákok értékelhetik egymás eredményeit. A Tudományos Diákkörök XI. Erdélyi Konferenciáját (TUDEK) a temesvári Bartók Béla Líceum szervezte 2012. december 7–9. között. Mint a zsűri tagja, itt is tapasztalhattam mit jelent országos szinten rendezni és strukturálni a diákok kreativitását.

2013. március 14–18. között zajlott Győrben a Krúdy Gyula Középiskola és a Révai Miklós Gimnázium közös rendezésében a XXII. Nemzetközi

Magyar Matematikaverseny. Majd következtek az VI. ECN-Matematikaverseny (Sapientia, Marosvásárhely, 2013. május 11.), a XIII. Neumann János Matematika Verseny (Brassó, 2013), a XI. Benkő József Matematika Verseny (Brassó, 2013), és a XXIII. József Wildt International Mathematical Competition (Brassó, 2013).

Osztályommal 1990 szeptemberétől gondoltunk egy diáklapra, hisz a matek csapatom külföldön már találkozott rengeteg iskola diáklapjával. Sokszor említettem a kolozsvári *Visszhang* diákrádiót, tetszett is ez e név nekik. Sajnos az érettségi rohamosan közeledett, így az ötletet átadtuk a XI. filológia osztályának és Lay Magda tanárnő segítségével Markó Enikő, Domokos László, Fabich Károly és Demeter Melinda diákok megvalósították ezt az álmod. Demeter Melinda így emlékszik vissza: „*A legjobb az egészben az volt, ahogyan szerkesztettük az első es második számot. A rovatokat vonalzóval mértük és rajzoltuk ki A4-es lapon és írógéppel írtuk bele a cikkeket, és pontosan ki kellett számítani, hogy mekkora lesz a cikk. Egy párszor elrontottuk, így az egészet újból kellett írni. Az írógép a László Csilla osztálytársunké volt, és nála találkoztunk otthon, mivel szerkesztőségünk nem volt. Improvizáltunk, és mégis léteztünk. A grafikákat Popsiu Csilla készítette, aki tehetséges volt és nagyon szépen rajzolt. Az egészet lefénymásoltuk, utána terjesztettük. Aztán Fabich Károly főszerkesztő ismeretsége révén, az újság a harmadik számtól kezdve A4-es formátumban jelent meg, és igazi nyomdában szerkesztették. Ez jobb volt ránk nézve, mert mi csak leadtuk az anyagot és a többi szakit készítette. A tartalmát illetően, nagyon kritikusak voltunk, szinte soha nem tartottuk elég jónak, elég színvonalasnak, amit irtunk. De az tény, hogy nagyon nagy lelkesedéssel és szeretettel dolgoztunk. Szerettük a *Visszhangot*. És ne felejtsük a *Visszhang* találkozókát se, amit kétszer a Hargitán tartottunk, ahová a temesvári Bartok Béla Líceum diákújságjának szerkesztőit is meghívtuk. Különben pontosan most tíz éve tartottunk az Áprilyben egy tíz éves *Visszhang*-találkozót, ami egy kötetlen beszélgetésből és utána egy buliból állt. Nagyon finom szülinapi torta is volt, az egyik akkori visszhangos, azt hiszem Bálint Enikő édesanyja készítette. Az utánam következő főszerkesztő Fám Boldizsár Konrád Jenő lett, helyettese pedig Hegyi Réka”. Az 1991-ben végzett osztályomból Orbán János Dénes a kicsengetésükre szerkesztette a *Visszhang* mellékleteként a *Güzü* folyóiratot. Mindkét diáklapot én is segítettem, hisz a Hipstern szellemét próbálta folytatni. A *güzü* egy egérfajta állat hegyes orral és vörhenyes szőrrel. De ismert az is, hogy álmos, aluszékony, lusta ember, vagy magát nem kímélve dolgozó, loholó személy. Ómagyar eredetű, mondásként használják a következő kifejezést: alszik, mint a *güzü*. Ez a lap csipkelődő, élcelődő volt, építő kritikákkal. Orbán János Dénes Kolozsváron szerzett magyar-angol szakos diplomát, majd bölcsésztanulmányait Szegeden és Bécsben egészítette ki. 1994–1998 között a Bretter György Irodalmi Kör elnöki tisztségét töltötte be. Egyetemi oktatói munkája mellett az *Előretolt Helyőrség* főszerkesztője*

(1995–2000), az *Erdélyi Híradó Kiadó* szerkesztője és ügyvezetője (1995–1998), 1998 óta igazgatója. 2003–2008 között az *Irodalmi Jelen* szerkesztője, 2006 áprilisától az Erdélyi Magyar Írók Ligájának elnöke. A kolozsvári Bulgakov kávéház és a Toldi étterem tulajdonosa. Számos könyve jelent meg, több díjban is részesült, de hadd emeljük ki a 2002-ben kapott József Attila-díjat, mert 12-ikes korában József Attila volt a kedvenc költője. Álljon itt János a *Költők és tora* című verse:

*És kiürült a lélek. A szerelmet
az idő győztes hangyái viszik.
Álmok nélkül tengődik már az elme.
Fakó az arc, a szem. A száj iszik.*

*Gyilkos virág kél életre a májban.
A tüdő zsákja foltért könyörög.
A zsibbadt agyban már penész, homály van.
A villamos a szívben dübörög,*

*és síneket fektet a vérerekben,
száguld és csönget, üvölt szüntelen.
S a szem csak bámul, órákig, meredten,
egy állomást, hol kutyatej terem.*

*Sikoly. Talán esélye volna,
ám a tudatig nem hatolhat,
a vagonok már összetolva,
és az elme a sínre olvad.*

A következő évfolyam is kicsengetésükre elkészítette a *Güzü* második számát, de a rákövetkező generációk már nem vállalták fel. Maradjunk az irodalom mellett. 1995–1996 között Lukács Emese és Tánase Andrea szerkesztette a *Pegazus* irodalmi lapot, melynek számítógépes tördelését Lukács Tibor vállalta. 1997–1999 között pedig Sente László szerkesztette a *Szemfog* irodalmi lapot, 2000-től pedig Andorkó István a *Vadrózsák* irodalmi lapot, aminek 2003-tól Kovács Gábor a szerkesztője. 2002–2005 között Bencze Nimród szerkesztette az *Erdélyi Bumeráng* vicclapot, 2002–2005 között Ménessy Magor pedig az *Üzenet* zenei lapot szerkesztette. A matek vonulatát részben az Octogon lefedte, de az aranycsapatom elment, a következő generációkkal másként próbálkoztam. *Galaxis* névvel 1994-től indult egy matematikai lap Márton Ernő, Lukács Róbert és Tóásó Áron Zoltán szerkesztésével. Karácsony Sándor, Lukács Csaba, Magdó Levente, Ronyec Róbert 1996-tól szerkesztette a *szINFonia* matematika és informatika lapot, 2000-től pedig Borzási Dávid az *Erdélyi Matematikai Lapokat* (ISSN 1454-0304) szerkesztette. Ezt a nevet a kolozsvári Matlap akkor nem

akarta felvállalni. Dávid művelt, nagy tudású, fantasztikus diák volt, szerkesztői munkáját még a Magyar Tudományos Akadémia ifjúsági szervezete is megdicsérte. A stafétát tőle Derzsi Alpár és Lengyel Hunor vették át. Ezen diáklapokat a Wildt József Tudományos Társaság patronálta. A szerkesztésre mindig azokat az osztályokat tanítottam be, amelyekben én tanítottam a matekot, így ők lettek a szerkesztőség. Az *Erdélyi Matematikai Lapok* tanári szerkesztőihez tartoztak: Kovács Béla, Kiss Sándor, Körtesi Péter, Longáver Lajos, Péter András, Róka Sándor, Sándor József, Szöllősy György, D.M. Băţineţu-Giurgiu, José Luis Díaz-Barrero, és én. Ez a lap cikkeket, feladatokat, megoldásokat, érdekességeket közöl az 5-12 osztályos tanulók részére. A diáklapokat a fénymásolás technikáját felhasználva A5-ös méretben készítjük, általában 100 oldalas füzetek, és évente kétszer jelennek meg: tavasszal és ősszel. Erdély és Kárpát-medence szintjén forgalmazzák, megrendelés alapján. Az egyetlen kivétel a *szINFOnia* volt, ami Karácsony Sándor édesapjának köszönhetően nyomdában jelent meg.

Iskolánk helyzete nem változott, a román politika részéről nem volt semmiféle pozitív hozzáállás. Most miénk Erdély, azt csinálunk veletek amit akarunk, mi vagyunk a földi istenek, ez volt a magatartásuk. A parasztbácsi nyelvtanból vizsgáljuk. A következő szavakat kell mondatba foglalnia: mennyi, ennyi, annyi. A parasztbácsi mondata: – El kéne mennyi a disznóknak ennyi annyi! Az RMDSZ, a szülők, a tanárok, a diákok belefásultak ebbe a témába. Iskolánk sorsának helyes rendezése még csak egy néhány megszálolt álmodozó problémája maradt, köztük az enyém is. De inkább visszatérek a tanításra.

1992-ben lettem újra osztályfőnök, az új örökbe fogadott gyerekeim pedig: Balázs Melinda, Barlán Tamás, Csíki Attila-András, Farkas Csaba, Fekete Szilárd, Gáspár Béla, Géczi-Bandi Ilonka, Horváth Anikó, János Barbara, Kádár Csilla, Kocsis Imola, Köpe István, Lukács Emese-Erika, Lukács Robert, Lukács Tibor, Maczkós Csilla, Márton Ernő, Nagy Vilmos, Oláh Kinga-Zsuzsanna, Páll Levente, Pánczél Szilamér-Péter, Piroska Csilla-Kinga, Sólyom Zsuzsa, Sütő Laura, Szabó Gyula, Szakács-Simon Péter, Szász-Bacsó Ildikó, Tamás Kinga, Tánase Andrea, Tóásó Áron-Zoltán. A közösen töltött csodálatos négy évet jelképesen a következőképpen foglalnám össze. Az élet a lélek tánca. Eljött a pillanat és a táncterem ajtói kinyíltak. Hatalmas fény és hatalmas tér, első pillanatban a szemednek kell megszoknia, hogy a fény csak úgy árad! Csodálkozó, ámuló tekintettel nézel körül a színes forgatagon. Bizonytalan vagy mindenben: hogyan kell viselkedned, kivel beszélj, kivel táncolj. Téged kérnek e fel, vagy éppen Neked kell felkérni majd valakit?! Meg kell ismerned a táncolási szokásokat, meg kell tanulnod a szabályokat, a lépéseket, a táncokat Keresel ismerős arcokat, ismerős tekinteteket és már majdnem sírva fakadsz, mert nagyon egyedül érzed itt Magad! De egy kedves, szerető arc és tekintet vigyáz rád! A szíved érzi és tudja ki Ő! Rajta keresztül érkeztél ide! Sokat mesélt neked erről a helyről

és most segít, hogy megtanuld a lépéseket. Szíve minden szeretetével azt üzeni, hogy minden lépésed követni fogja és mindig melletted lesz, ha új lépést kell majd tanulnod! Ha nem is látod mindig, akkor is ott lesz veled! Elég, ha tudod, hogy van egy szál, ami összeköt Benneteket, ebben a létidőben. Az első tánclépések bizonytalanok, csetlesz, botlasz a parketten, de lépésről-lépésre könnyebb és egyszerűbb! Már egyre inkább magabiztosabb vagy és szebben táncolsz, többet mosolyogsz! A táncod a végtelenség tánca, a szerelem tánca, a szabadság tánca, az élet tánca! Keringők, csárdások, tangók és egyre többen kerülnek bele a táncrendedbe. Ne feledd soha, minden táncnak meg van a maga ideje, hossza és van hozzá ruha is. Viselj minden táncához más ruhát és éld meg az érzést, ha kell légy nyugodt és türelmes, amikor gyermekeddel táncolsz, szeretetettel teli amikor szüleidet, testvéred kéred fel, szenvedélyes és érzéki, amikor szerelmed karjaiban mozogtok együtt a tánc ritmusára, empatikus és figyelmes, amikor öregekkel lépegetsz és irányíts ha előrébb szeretnél jutni életedben. Mindig a megfelelő lépéseket lépjed! Csodálatos. Vannak, akikkel könnyedén lejtéd a táncod, mert érzed a ritmust, a másik embert már az első lépésnél, az első rezdülésnél, és azt érzed, hogy bárcsak sose lenne vége ennek a táncnak! Ha fejlődni szeretnél, keress olyan táncost Magad mellé, aki tanít és mutass neki olyan lépéseket, amiktől majd ő fejlődik! Hagyd, hogy vezessen a ritmus, a dallam, szabadon! Akkor a táncod végtelen lesz vele! Vannak, akikkel csak rövid ideig táncolsz, mert minden lépésnél mindenki más irányba lépne egyet és egyre darabosabb a tánc! Megálltok és elbúcsúztok. De a lélek tovább táncol, hiszen amíg áramlik és mozgás van, addig él! Néha leülhetsz egy-egy pillanatra, körbenézhetsz és döntesz, mit és kivel táncolsz majd tovább, de táncolnod kell! Te vagy a legjobb táncos az életedben! Gyönyörű vagy ott a fényben a parkett közepén! Ez most a Te táncod, táncold, táncold sokáig, mosollyal, szeretettel, boldogan! Sose gondolkozz azon, hogy van-e jobb vagy kevésbé jó táncosok! Csak Te légy jó! Hidd el és tudd, hogy jó vagy, a Legjobb! Tárd ki két karod és forogj, perdülj és légy nagyon boldog, aztán ha kell, állj meg és vegyél új lendületet, forogj tovább! Rajtad múlik, meddig táncolsz, rajtad múlik kiket választasz a táncrendbe! Minden úgy tökéletes, ahogy Te szeretnéd! Emlékszel? Amikor beléptél, nyitottan tekintettél körbe mindenfelé, de most se ülj le a sarokba, mert ott kevesebb a Fény. Gyere, megmutatok neked egy másik táncot! Talán ez könnyebb, most erre van szükséged, de ne állj meg, kérlek! Ha már nem táncolsz sokat és gyorsan, mutasd meg a fiataloknak, tanítsd őket! Légy a tánctanárunk! Mikor belépsz az utolsó terembe, fáradtan, szótlanul, érzed már, hogy halál a zene. Körbenézel, és gondolatban búcsút veszel, azoktól, akik igazán közel állnak hozzád! Pihenned kell. Találsz egy hintaszéket és beleülsz, lágyan ringat, a ritmus megmarad. Lehunyod a szemed és látod Magad már kívülről, ahogy elalszol. Tovalibbensz a másik terembe, ahol még mindig fényár van és ezzel a csodálatos fénnel repülsz tovább. Visszanézel a hin-

taszékra és már csak a táncruha pihen rajta. A tánc sosem ér véget. A lélek táncol életeken át! Másik testben, másik ruhákban! Él és Él és Szárnyal! A lélek szabad, a lélek szeretettel teli, a lélek gyönyörű, a lélek boldog! A Lélek az Élet táncát járja fáradhatatlanul, hát táncra fel!

Az Ifjúsági Karaván az Anyanyelvű Oktatásért 2005. szeptember 8–19. között zajlott. Egy civil kezdeményezés volt, melyet a Magyar Ifjúsági Tanács szervezett és célja az volt, hogy egy memorandumot eljuttassunk Strasbourgba, melyet 500 000-en írtak alá és a hazai diszkriminatív kisebbségi oktatás ellen tiltakozott. Fontos megemlíteni, hogy nem csak az iskolánk ügyének a tisztázása volt a cél, hanem az oktatási törvény módosítása érdekében kifejtett általános lobby. Ezen a kerékpártúrán, ezen a karavánon iskolánk ügyét Panczél Szilamér vitte Strasbourgba. Ma is büszkék vagyunk rá. A Diákszemélyiség Oktatási Bizottság megszűnt, utódja lett a Nemzeti Oktatási Bizottság, melynek létrehozásánál Hegyi Réka és Panczél Réka bábáskodott és ez a 1991–92-es tanév vége felé történt. Ők adták a szervezet nevét, egy bulit szerveztek és egy közvélemény-kutatást. A szervezet irányítását a 1992–93-as tanévben Panczél Szilamér vette át, hasonlóan a Visszhangot is, Mikó Andrással és Hegyi Rékával (ő XII.-es volt) egyetemben Fám Boldizsár Konrádtól. A Soros Alapítvány és pár brassói cég támogatta a megjelenését, így majdnem havonta megjelent, sőt különszámokat is sikerült kiadni. A szerkesztési munka nagy részét Mikó András vállalta, Szilamér általában a vezércikket írta és a nyomtatást rendezte. A sulirádiót is Szilamérék indították be, a bulikból származó bevételből vásárolták a felszerelést, és kezdetben a földrajzszertárban, majd a Nemzeti Oktatási Bizottság teremben működött. Két műszak volt, azok akik délután jártak szerkesztették a műsort délelőttieknek és fordítva. Általában hetente egyszer kellett páronként egy műszakot bevállalni, de jó buli volt. A XI. osztályt Barlán Tamás Dániában, és Kocsis Imola pedig az AEÁ-ban töltötte, egy diákcsere program keretén belül. Új világnézetet, új szellemet hoztak a XII.-be. Iskolánk indulásakor szerettük volna, ha a kicsengetésen minden ballagó diák székelyruhába öltözne. Sokan akarták, de a brassói városi életbe belesimult magyarok óvatosabbnak látták a tiritarka kivitelezést. A két kinti diákom hazahozta az ottani kicsengetési köpenyűket, és az osztályom többi részének is megtetszett ez a forma, így ennek egy hazai megfelelőjét kitalálva ezzel csengették ki az osztályomat. A Vasarely szellemében készült tablónk is rendhagyó lett, a bocskai nyakkendő se maradt el, és végül egy jól sikerült bankett zárta ezt a ciklust. Iskolánk vezetősége elgondolkozott egy olyan variánsban, hogy egy magyaros kicsengetési köpenyt szerkesszen, és minden évben kicsengetésre kiadja a végzősöknek, utána mindenki kitisztítva visszahozza. Mindenki egyforma lenne, és egy szép tradíció alakulhatna ki. Egy néhány cég támogatta is az ötletet, de valamiért abbamaradt.

Egy katolikus, egy protestáns, egy muszlim és egy zsidó, együtt kávéznak:

A katolikus: Gazdag ember vagyok, megveszem a Citibankot!

A protestáns: Rengeteg pénzem van, kinéztem magamnak a General Motors-t!

A muszlim: Mesés vagyonom van a Microsoft céget fogom megvenni!

A zsidó, lassan iszogatja a kávéját: Nem adok el semmit!

1993-ban Gergely Zoltánnak, a volt Vörös Zászlós diákomnak jelentettem meg a *Havasszépe* verskötetét. Azóta cégtulajdonosként is, híres hegemászó és maratonfutó lett országon belül, de főként külföldön. Lendvay Éva felfedezettje volt Tomos Hajnal, akinek *A Fűvesasszony* című könyvét szintén 1993-ban jelentettem meg. A jól sikerült könyvnek azóta is várják a folytatását. Aminek nagyon örvendek, hogy évek alatt sikerült meggyőzőnöm Lendvay Évát, hogy verseiből és műfordításaiból adjunk ki egy válogatást. Ez 1994-ben *Árnyék a falon* címmel jelent meg, amelyet egy nagyszerű bemutató követett. Betegsége miatt ez lett Lendvay Éva költőnk utolsó üzenete a művészvilágnak. 1995-ben a Brassói Lapok székházában volt *A Cenk árnyékában – Brassói Költők Antológiája* című könyvem bemutatója, amit Jancsik Pállal írtunk közösen. Egy jó nyitány volt ez, ami egyben a brassói magyar könyvkiadás új kezdete lett, amit Dávid Gyula mellett a hazai média is pozitíven értékelt. 1996 nyarán jelent meg a *Lélekvándorlás* című verseskötetem, amelynek bemutatója a brassói evangélikus központban volt. A brassói Filharmónia igazgatója Ilarion Ionescu-Galați és fia Florin Ionescu-Galați – aki már világhírű hegedűvirtuóz volt –, a klasszikus zenét gitárral és hegedűvel tolmácsolva, egy csodálatos megnyitót tartottak. Többek közt Monti csárdását is eljátszották, emlékezve az egykori zenés matekköreimre. Bokor Katalin kolléganőm, és Bogdán László – a sepsiszentgyörgyi költő barátom – mutatta be a kötetemet. A fénypont Váta Lóránd fiatal sepsiszentgyörgyi színész döbbenetes szavalata volt. Engem is felperzselt újra verseim születésének transzcendentális tüze, mikor annyi év távlatából Lóránd tolmácsolásában és átélésében visszahallottam. Tavasszal kiadtam Horváth Ágoston (Gyulafehérvár, 1911. április 4. – Marosvásárhely 1997. július 24.): *Az élet vasmarkában* című könyvét, amin két évet dolgoztam. A csodálatos könyvbemutató Marosvásárhelyen volt a katolikus központban. Itt több időt töltöttem, jobban megismerhettem Ágoston bácsit és a kedves családját. A szerző 1942-ben már doktorált, a Varga Katalin történelmi drámája 1955-ben már a marosvásárhelyi színház műsorán volt, befutott íróként ünnepelték, de a rendszer 1965–1967 között bebörtönözte. Ezt az időszakot dolgozza fel könyvében, napvilágra hozva a kommunista rendszer aljasságát, és főként magyarellenességét. De hát lehet-e a köz ügyeit, a mindennapi sorsot figyelmen kívül hagyni egy művésznek, különösképp egy magyar írónak vagy színházi embernek? A klasszikus görög drámák egytől-egyig társadalmi problémákat feszegettek, a magyar irodalom pedig nem létezhet Balassi, Berzsenyi, Arany, József Attila és még sok nagyság nélkül. Nem létezhet például Szabó Dezső nélkül, aki a maga kíméletlen

igazmondásával világosította meg a problémát: „Azt kérdezni: szabad-e az írónak politikai, közéleti problémákat vinni műveibe: olyan bölcsesség, mint-ha ilyeneket kérdezek: szabad-e az írónak barna szeműnek lennie? Szabad-e az írónak százhetvenhat centiméter magasnak lennie? Zongorázhat-e a tan-kerületi főigazgató? stb. Mégis: miért ismétlődnek meg újból és újból ezek a zömök ostobaságú vitácskák? Válasz: a lelki kozmetika mély szükségeiből. Ezért: hogy a gyávákra ne azt mondják, hogy gyávák, hanem: művészek. Hogy a közömbösökre ne azt mondják: nemtörődők, hanem: művészek. Hogy arra, ha valaki megszökik a magyar szenvedések segítségkéréseire elől, ne azt mondják: dezertálás. Hanem: *l'art pour l'art*. És ezért is: hogy a kicsinyeknek ne ez legyen a nevük: *pirinyók*. Hanem: *tiszta művészek*.” Európai tudósok folytattak kutatásokat az alkoholnak az egészségre gyakorolt hatásairól, és egyértelműen megállapították az alábbiakat: Vodka + jég = károsítja a vesét. Rum + jég = károsítja a májat. Viszki + jég = károsítja a szívet. Gin + jég = károsítja az agyat. Ki hitte volna, hogy az a nyavalyás jég tesz tönkre bennünket!?

Ez az év szomorú volt családom számára, 1995 őszén anyósomnál mellrákot állapítottak meg, Păslan Nicolae orvos, és a család megtett mindent, de a betegség rohamosan szétterjedt. A családom, de főként feleségem számára egy nagyon nehéz év következett. Felkészülni arra, hogy nemsokára nincs édesanya, nincs nagymama, és minden nap látni hogyan halványul a gyertyaláng. Anyósom Lécz Juliánna (Brassó, 1937. augusztus 20. – Brassó, 1996. június 29.) a brassói központi református temetőben nyugszik. Minden reggel, amikor iskolába megyek, a buszból látom a sírfeliratát. Néha lesiklik egy könnycsepp, ha arra gondolok, hogy mennyire szerette a családját, és főként az unokáit. Egy hétre a temetése után felhívott Szepes Mária, a feleségemmel akart beszélni, és elmondta neki, hogy nyugodjon meg, béküljön meg a halál gondolatával, mert édesanyja megérkezett. Az egyórás beszélgetés után, döbrentünk le, hogy honnan tudta Szepes Mária, hogy meghalt anyósom. A hit olyan dolgok valósága, amelyeket nem látunk. Az igaz ember azért él a hitből, mert valóságnak tartja azokat, amelyeket nem lát, és amelyeket neki az Isten küldöttei, valamint a lélek benső bizonyossága tárnak fel. Igazságnak tartja az Isten ígét, amelyek a szentírásban vannak lefektetve, annak dacára, hogy azok csupán ígéretek, csupán remény-ségek, és olyan dolgokról való tanítások, amelyeket kézzel megfogni nem lehet. Mindezeket igazságnak tartja az igaz ember, ellentétben mindazzal, ami a szeme előtt van, ami előtte kíváncsú, amit megszerezni a földi ember nagyon szeret, mert az ő testi énjének kedvez. Röviden: a hit az igaz embert arra képesíti, hogy lemondjon a ma örömről, amely bizonyos, a holnap ígéretéért, amelyet csak kilátásba helyeznek előtte. És még rövidebben: a hit az Istenhez való csatlakozás: ahhoz az Istenhez, akit nem látunk. A hit az az erő, amely összeköti a teremtményt a Teremtővel és összeköti a lelket azokkal az igazságokkal, amelyek a Teremtőből folynak, és ezáltal mind

több és több ilyen igazságnak készíti meg az utat abba a lélekbe, amelyben a hit gyökeret vert. A hit a haladás első feltétele. A hit nem jelent elhívést, mert az elhívés valaminek az elfogadása azért, mert azt valaki mondta, tehát a tekintély kedvéért, vagy a hely kedvéért, ahonnan az elhangzott. A hit erő, az elhívés gyengeség. Az Úr Jézus sem kívánt vakhitű embereket; nem azt kívánta, hogy az emberek valamit elhiggyenek, hanem azt mondta: zörgezzetek és megnyitatom nektek, kérjétek és kaptok, keressetek és találtok. Neki becsületes jóakarattal, tudnivágyással kutató és kereső lelkekre van szüksége, olyanokra, kik még éhesek, és az ő igazságából táplálkozni kívánnak, nem pedig olyanokra, akik jóllakottak és kényelemből, hogy ne kelljen mozdulni sem, inkább elhiszik azt, amit mástól hallanak, mint hogy maguk keressenek, kutassanak, hogy az igazságról meggyőződést szerezzenek. Amikor előttetek az igazságot takaró függönynek egy-egy csücskét meglebentem, ne riadjatok meg, mert először is ott nincs semmi, amitől félni kellene, mert az igazság ismerete szabaddá tesz. Másodszor, mert úgyis eljön egyszer az idő, amikor az egész függöny félrehúzódik, és nektek az egész igazságot kell majd szemlélnetek, jóllehet ezt az időt csak úgy érhetitek el, ha pontról-pontra betöltitek rendeltetésetek minden fázisát. Hiába húzódoztok tehát az igazság látásától, ezt még vért izzadva is meg kell egykor tanulnotok, mert ebben a másik világban csak ennek az igazságnak lehet hasznát venni, csak ezen a réven szerezhettek meg az üdvösség örömét. Amikor mi benneteket valamire megtanítunk, fegyvert adunk a kezetekbe, amellyel az élet harcát biztosabban, könnyebben, gyorsabban, eredményesebben vívhatjátok meg. Aki ezt a fegyvert elfogadja, az előrehalad és kevesebb fáradsággal éri el a célt. Aki ezt a fegyvert nem fogadja el, az lemarad, és egykor, nagyon soká, előlről fogja elkezdni, hogy ismét az elemi ismereteken elindulva jusson ezeknek az igazságoknak a küszöbéig.

Még nem jöttünk helyre anyósom temetésétől, és nemsokára apósom öccsét Lécz Lajost (Brassó, 1937. október 4. – Brassó, 1996. október 10.) temettük. Ő is a brassói belvárosi református temetőben nyugszik, egy sírban édesanyjával, és Molnár Mihály (Dicsőszentmárton, 1898. május 9. – Brassó, 1951. november 11.) nevelőapjával. Molnár Mihály barátja és borbélyja volt Jávor Pál színésznek, akit többször fogadott itt Brassóban. Ismerete Balázs Samut, a budapesti Nemzeti Színház erdélyi születésű Kossuth-díjas érdemes művészt, aki nem volt más, mint dr. Balázs Ádám a bukaresti magyar nagykövetség első számú beosztottjának az édesapja, és aki mielőtt Kolozsvárról Budapestre települt, itt lépett utoljára színpadra a kolozsvári társulattal 1936 nyarán, és a „Hamlet” címszerepét játszotta el, a brassói szabadtéri színpadon.

Körtési Péter 1996-ban Miskolcon rendezte az Ifjúsági Matematikai Kongresszust, ahová engem és diákcsapatomat is meghívott. A tudományos dolgozataim bemutatásán kívül foglalkoztam diákköri felkészítővel, tehetséggondozással, és diákjaim is tudományos dolgozatokat mutattak be.

Hasznos tapasztalat volt. Újra találkoztam Pelikán József régi barátommal, és még nagyon sok matematikussal. Kirándulások, Aggtelek, Eger, Tokaj, a reggelig nyitva tartó miskolci ír kocsmá, ahol Pelikán József megtanította a kulturált sörívás művészetét, hisz ő Írországból is volt egyetemi tanár.

1996 szeptemberében újra osztályfőnök lettem, az új gyerekeim pedig: Antal-Tizedes Enikő, Bartha Lóránd-Károly, Benedek Attila, Bertalan Dániel, Bíró Ödön, Blénesi Kinga-Andreea, Brók Levente, Buda Gábor-Levente, Dinka István, Dregus Levente, Farkas Levente, Kocsis Réka, Kósa Imola, Kovács Mihály-Levente, Lengyel Livia-Anna, Lukács Sándor, Oláh Imre, Pásztori Anna-Mária, Piroska Arnold András, Szabó Katalin, Székely Tünde, Sztás Irén, Sztás István, Tomos Enikő, Török Orsolya. Ezt a négy évet pedig a következőképpen jellemezném. Mi vagy te, Ritmus? Te vagy az idő is? A sebesség is? Miből állsz össze? Hangokból, ütemekből. Lehet hallani, érezni. Nem lehet elkapni. Nem lehet látni, honnan jössz, és merre tartasz. És mindig itt vagy. Folyamatosan. Jelen vagy. Hol egészségesen, hol betegen. Ki dönti el, melyik formában vagy éppen? Gátolnak a gondolataim, az érzéseim. Te pedig gátolod a mozgásomat. Lelassítasz, felgyorsítasz, vagy nem is, lehet, hogy állandó vagy, csak én érzékellek mindig másképpen? Attól függően, hogy éppen hogyan alakulnak a dolgaim? És nincs aritmia, csak személyes problémák vannak. És te nem vagy más, mint maga az élet, ami mindent tart, ami-ha már nagyon vesztesre áll minden-megnyilvánulsz, és érezzük a láthatatlan jótevőt, az erőt, ami tovább visz, belénk karol, és sétál velünk az úton, tesz velünk pár lépést a ház körül. Belénk hatol. Részünk lesz. Jobban leszünk. Energia vagy. Fény vagy. Ha vagy, minden rendben megy. Ha nem érzlek, megoldandó feladatot kapok. Lehet, hogy te vagy az, amit egyesek Istennek hívnak, lehet, hogy te vagy mindennek a mozgatója, eldöntője. Te vagy az, ami nélkül nincs semmi, és amivel minden az enyém. Miért engedlek néha el? Azért, hogy tanuljak? Azt csak nagy csendben lehet, ugye? Egyedül. Némán. Talán nem is hagysz el, csupán beállsz egy sarokba, és onnan nézel. Aztán amikor megoldottam-vagy éppen képtelen vagyok-, előjössz, és megyünk tovább. Ritmus. Ütem. Része valami egésznek. Talán azt látom rajta keresztül, hogy valaki éppen jelen van vagy nincs jelen. Hogy te éppen egy széken ülsz láthatatlanul, és nézed, hogy együtt csináltok valamit. Olyankor harmónia van. Amikor minden rendben és elfogadott úgy, ahogy van. És akkor van ritmus, akkor vagy te is. Van türelem várni. Megvárni. Kivárni. Hogy nézel ki, Ritmus? Ki tudja, mi? Csak érezni lehet téged, látni meg csak a történetekben lehetséges. Mikor valami nagyon összeáll. Amikor egy feladat befejeződik, mert megoldódott. Olyankor megjelenysz, azt hiszem, olyankor mindig egy kicsit megjelenysz, és velünk ünnepsz. Tehát, lehet, hogy te vagy az Idő. Te vagy a Hely. Te vagy bennem az élet. A szívdobbanás. Ezzel az osztállyal is sok mindent alkottunk. Az iskolánk már annyira lerobbant állapotban volt, hogy a tantermek majdnem használhatatlanok voltak. Az igazgatóságtól

kértük egy tantermet, amit át szeretnénk alakítani, erre a legtönkretettebb osztálytermet kaptuk meg, amelyikben egy bejárati és két kijáratú ajtó volt, és két használhatatlan csempekályha. Összefogtunk az osztály és a szülők – mit jelent ha van egy jó osztályközösség – és saját erőnkől hozzáláttunk feljavítani az osztálytermet, a X. osztály utáni vakációban. Látva merész vállalkozásunkat egy néhány brassói magyar cég is mellénk állt. Újracsiszolt padlózat, faburkolat, egy ki-be járat, újravakolt és diszperzittel újrafestett falak, új és modern üvegtáblák, az összes ablakon reluxa, új modern világítás, egy újrarakott és működőképes csempekályha stb., várta ősszel az osztályunkat. Az újrafestett bejárati ajtóra pedig krómlemezen: Dr. Wildt József osztályterem. Az osztályterem falán pedig Wildt József művészi portréja, ami Ábrahám Jakab alkotása. Az egész iskola csodájára járt, és nemcsak. Ez lett iskolánk protokoll terme. Következett egy szép teremavatási ünnepség, amely összehozta Brassó történelmi egyházait, civil szervezeteit, és végre egy esemény, amelyben mindenki fontosnak érezte magát. Érdekes, hogy egy ilyen teremben a tanítás minősége is megjavult. Osztályom tanulmányi átlaga megnőtt, a tanárok is másképp, méltóbban érezték magukat ebben az osztályban. Tervbe vettük egy Dr. Szikszay Jenő és Opra Benedek tanterem létrehozását is. Timár Margit művésznő nekünk ajándékozta volna Szikszay mellszobrát, művészeink pedig Opra Benedek portréjára készültek. Évekig Fűzi Editke drámapedagógia szakkört tartott osztályomnak Ebben az időszakban ismertem meg Kalabér László (Kázdímartonfalva, 1937. február 13. – Szésszrégen, 2008. július 31.) ornitológust, aki 1979-től az UNESCO égisze alatt működő Nemzetközi Madárvédelmi Tanács ragadozó madarakkal foglalkozó eurázsiai munkaközösségének végrehajtó bizottsági tagja volt. A ragadozó madarak ökológiai szerepével, a madarak posztembrionális fejlődésével, tojáskutatással és a madártan környezetvédelmi vonatkozásaival foglalkozott. Barátságunk eredményeként 1997-ben megjelentettem a *Kézdímartonfalvától Új-Zélandig a madarak nyomában* című értékes, de sajnos utolsó könyvét. Diákkorom igazi élménye a Szent-Anna tónál töltött több hetes sátorozás, táborozás volt. De ezt nem mi találtuk fel, nem mi kezdeményeztük, hanem mi is csak folytattuk, mint egy hagyományt. Sokat kutattam ennek a múltját, de erre a választ nyugdíjas kollégám Reiff István adta meg, akinek a *Szent-Anna tavánál oly jó...*, című könyvét 1997-ben jelentettem meg. Iskolánk értékmentő táncsoportja a Búzavirág, ez egyben Brassó városát is képviseli hazai és nemzetközi fesztiválokon Izraeltól Ausztriáig. Pista bácsi 1949-óta vezette ezt az általa alapított népi táncmozgalmat. Balog Béla: *A természetes életmód kalendáriuma* könyvét szintén 1997-ben jelentettem meg. Béla akkor még a bukaresti Magyar Követségen dolgozott, és Erdély szerte értékes előadásokat tartott az egészséges táplálkozásról. Évek múlva én is hasznát vettem ennek a csodálatos könyvnek. 1999-ben adtam ki Reiff István (Brassó, 1926. január

22. – Brassó, 2008. december 1.) *Kék a búzavirág* könyvét. Mindkét könyvét iskolánk dísztermében mutatták be, a megérdemelt nagy sikerrel. Végre sikerült 1997-ben megjelentetnem az *Erdélyi és Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek* példatáramat, ami 1984-1997 közötti időszakot öleli fel, és a minket érintő Kárpát-medencei matematikai versenyeket tartalmazza. Kovács Lajos szerint ez lett az erdélyi *matekbiblia*, a versenyekre készülő diákok kézikönyve.

Évekig Weiss György barátom is szerkesztőségi tagja volt az Octogonnak. Többször találkoztunk Brassóban, édesapja Weiss Zsigmond (Dános, 1912. május 5. – Beer Sheva, 1995. november 1.) híres ékszerész volt. Egy-szer sikerült Benkő Józseffel is egy hármas találkozó. Gyuri több külföldi egyetemen dolgozott, az alkalmazott matematika területén komoly eredményeket ért el. 2009-ben jelent meg az *Observation and Control for Operator Semigroups* című könyve. Jelenleg a Tel Aviv-i Műszaki Egyetem tanára.

Mikó András diákunk (Brassó, 1978. október 8. – Kolozsvár, 1997. december 14.), középiskolás korában szerkesztette a Visszhangot, tevékeny és tartalmas diákéletet élt. Sokat filozofáltunk, többször bejött a matematika óráimra. Mindig érdekelte a matematika és irodalom kapcsolata. Egy néhány versét átadta a Brassó Füzetek részére. Kolozsváron már komoly irodalmi karrier elé nézett, Orbán János Dénes is egyengette az útját. Írói hagyatékából 1998-ban megjelent *Befejezetlen történetek tárháza* válogatás, majd 2002-ben egy bővített változata *A meg nem írt regény*. Megrázó volt a temetése a brassói postaréti temetőben, hadd emlékezzünk rá a *Fagyok, kedves* című versével:

*fagyok: odakint a haldoklás dúrban szól a szél
suttog valamit a fáknak ősz" – mondhatja és a fák
megértik felültetik leveleik a dallamra színfolyamok
úsznak a szelek hangján
elhagynál?
mert látod árván hagyta itt az élet a tárgyát táját
rozsdás tér-foltok a légből a hideg lehet a rozsdá a
levegőn az éltetőn az etetőn a soha eleget nem
adón rozsdá a léten ezek lehetünk láthatatlanok
elmúlások vize támadja fémes lelked mi célból?
acélból vagyunk mind és most barnulunk
kifeszítjük magunkat a télnek
csak gyere
hátról közelíts mint a gondolat hátról melegíts
mert elől már én is rozsdá-színben táncolok nem
ne félj élj csendburkodban kétes magányodban
rólad szóló ősz-álmodban itt már csípni kezd a lég
látod csipkedi csontjaim átkacarássza magát rajtam
a fagy ha hagyom és ha már múlttá válunk hát*

*szépen fehérén havasok üvegkoporsójában ráfagy
napfény-csókod fagyunk és már nem is vagyunk –
nem akarunk, kedves*

Diána walesi hercegné (1961. július 1. – 1997. augusztus 31.) halála világított rá a planetáris fejlődés következő szakaszára.

– Mi a globalizáció?

– Diana hercegnő halála.

– Mire alapozza a feltevését?

– Egy angol hercegnő egyiptomi barátjával karambolozott egy francia alagútban, egy német autóval utazva, melyben holland motor ketyegett, amit belga sofőr vezetett, aki skót whisky-t ivott, és akiket japán motoron egy olasz paparazzo követett, majd amerikai doktor akarta megmenteni brazil gyógyszerekkel.

1998-ban a miskolci csapattal utaztam Pozsony, Brno, Prága, Drezda érintésével az Ifjúsági Matematikai Kongresszusra, amit Potsdamban rendeztek, és ez a rendezvény kapcsolódott egy hatalmas Matematikai Kongresszushoz, amit Berlinben tartottak. Két dolgozatot mutattam be, Berlinben kezet foghattam Andrew Wiles-szel, – aki tőlem egy évvel idősebb – és egy fél órát beszélgethettem vele az egyórás előadása után. Ő neki sikerült a nagy Fermat-tételt 1994-ben bizonyítani, ez a sejtés 300 évig gyötörte a matematikusok képzeletét. Remélem nemsokára születik egy rövidebb bizonyítás is. Itt találkoztam több hazai matematikussal, többek közt Petre Mocanu volt tanárommal, és Teodor Bulbuoacă egykori egyetemista barátommal, aki most Mocanu utódja a Babeş-Bolyai Egyetemen. A miskolci csapat augusztus 20-án piros-fehér-zöld kozmetikai ceruzával minden magyar résztvevő arcára diszkréten rárajzolta nemzeti színeinket, a konferencia résztvevői felállva tapsolták meg nemzeti ünnepünket, persze a Himnuszunk eléneklése után. Jó érzés volt ez a szolidaritás. Végre láthattam a berlini fal másik oldalát. Igaz, már nagy része le volt bontva. Berlin újra főváros lett, gyakorlatilag újjáépítették. A konferencia végén a német szupervonattal leutaztam Mannheimig, onnan meg kocsival Frankenthalba, Tomos Ilkó Sámuel unokatestvéremhez. Csodálatos két hetet tölthettem Samu családjánál. Felesége Ute megismertette Frankenthalt ahol meghosszabbították a vízumot, fia István elvitt az ottani középiskolába, a kisebbik fia Tóbiás megtanított újra halászni. Samu az egykori síbajnok, itt híres szakács lett, sportolóként teniszbajnokságot nyert, valamint a körzeti focicsapat erőssége. Meglátogattuk Luther Márton szülőházát, jártunk Wittenbergben, megcsodáltam Heidelberget, és még nagyon sok várost. Frankenthal és Mannheim városoknak magyar történelmi vonatkozása is van. A Clerfayt által 1795. december 21-én kötött fegyverszünet a Rajnán túl még jókora területet hagyott osztrák kézen. Napoleon idején az osztrák és francia hadállások közt Baseltől Speyerig a Rajna választotta el a két sereget. Itt küzdött Dévay

tabornok székely huszár osztaga és az Eszterházy Antal – ezrede, Mészáros és Sztáray altábornagyok segítségével. Búcsúvacsora, becherovka, búzasör, és egy néhány évtized eseményeinek az újraértékelése, családi, gyerekkori közös történetek felelevenítése után másnap Mannheimból távolsági buszszal hazaindultam. Útközben Nürnberg, Regensburg, Linz, Bécs városokban is tölthettem egy néhány órát.

Feleségem a brassói szerszámgyárban (egykori Fónagy-gyár) volt műszaki rajzoló. Mikolt születése után egy év gyereknevelési szabadságban részesült. Brassóban is végigsöpört a vátrás szellem, így a lejárt év után megszüntették munkahelyét. 1999–2003 között minden év júliusában gyümölcsöt szedni jártam a németországi Weisenheim am Sand-ba, az Ebrecht családhoz (Ebrecht Armin és Erika, Schulstr 11). Nagyon rendes család, azóta is megmaradt a baráti kapcsolatunk. Ebben a faluban lakott távolabbi rokonom Borcsa Mihály és Hajnal, valamint lányuk Mária, akik Csernátfaluból disszidáltak a 70-es években. Dr. Borcsa Mária ma világhíresség, klinikai pszichológus és terapeuta, dékán és egyetemi tanár a Nordhausen-i Alkalmazott Tudományok Egyetemén, szerkesztője a *Systeme* (Systemic Society – German Association for Systemic Research), *Austrian Study Group for Systemic Therapy and Systemic Studies* stb szaklapoknak. A Borcsa család szomszédja egy Schulz nevezetű mezőgazdasági szakember, aki Németország híres spárgatermesztője. A Borcsa család közbenjárására Hétfaluból több mint száz ember dolgozhatott már 1990-től a Schulz-féle campuson. Én a gyümölcszedésben lengyelekkel dolgoztam. Végre megismerhettem Bem-apó összetartó népét, és tapasztalhattam azt, hogy nélkülük nem létezne az agyongépesített Németországban mezőgazdasági munkás. Weisenheimtől egy fél óra kerékpározás, és máris ott voltam Tomos Ilkó Sámuel unokatestvéremnél, és Schneider Erwin egykori brassói matematika tanárnál, akik Frankenthalban laknak. Így hétvégeken mindig találkozhattunk. Frankenthal és Weseinheim között van a Lamsheim-i nagy tó, ahol strandolni és halászni lehet, és ahol ünnepségeket szerveznek. Munka után sokszor jártam ide egy néhány kilométert úszni. Itt találkoztam Blénesi Kinga volt diákkal is, aki a környéken dolgozott. Külön élmény volt meglátogatni Szász Ferenc egykori fizikatanár kollégámat és barátomat Heilbronnban, majd évi rendszerességgel találkoztunk, és egy-egy ünnepi vacsoránál megoldottuk a világ dolgait. Sturm Ildikó egykori diákom és családja meghívottjaként megismerhettem Karlsruhe és Strasbourg városokat, Elzászt, és a Duna forrását. Társasutazásokkal Németország fontosabb városait látogattam, majd Párizst, Amszterdámot, Bázelt, Luxemburgot, és Zürichet. Itt értettem meg a reformáció lényegét. Egykori katonabarátom Nagy Antal Darmstadtban él, és az ottani egyetem informatikusaként a mesterséges intelligenciával foglalkozik. Többször látogattam meg, és újra elmélyülhettünk a haladó zene világába.

Sajnos idehaza a tanárok fizetése lemaradt az átlagtól, a tanügy pedig folyamatosan teret veszített. Itt volt még a jó irányba való áthajlás utolsó pontja. Ha a rendszer figyelmes erre, akkor még visszafordíthatta volna a folyamatot, de sajnos ez nem történt meg, így az értékrend véglegesen felborult.

Találkozik a tücsök és a hangya. A hangya most is dolgozik.

– Hogy vagy hangya? – kérdi a tücsök.

– Köszönöm. Dolgozom, gyűjtögetek, mert nemsokára itt a tél, és kell az ennivaló az én népes családomnak. És te?

– Egész jól. Csináltam néhány jó bizniszt, egész este muzsikálok a nyugatiaknak, most vettem belőle Ladát.

– Nem lesz ennek jó vége – rázza a fejét a hangya. – Mi lesz, ha jön a tél?

Nemsokára újra találkozunk. A tücsök egy vadonatúj Mercédesszel áll meg a gyűjtögető hangya előtt.

– Hogy vagy?

– Köszönöm. Gyűjtögetek télire. Hát te?

– Van egy új Mercim, tele vagyok csajokkal, és zenélgetek. Most indulok egy nyugati turnéra.

– És Párizsba is elmész?

– El én...

– Akkor kérlek keresd meg La Fontaine sírját, és köpd le a nevemben!

Ünige lányom 1999-ben felvételizett az Áprily matek-info osztályába, ebben az évben tartották iskolánkban az utolsó felvételit. A minisztérium a következő évtől már akták alapján rendezte a diákok elhelyezését, bejutását. Osztályommal testvérosztályi kapcsolatot kezdeményeztünk a Márton Áron és a Báthory István líceumok megfelelő osztályaival. Szép emlék marad Csíkszereda, a közös csíksomlyói búcsú, Kolozsvár, a bácsi kirándulás, a Nagy-kőhavas stb. Következett a kicsengetés, bankett, érettségi. A modern tabló, érdekes kicsengetési kártya, és nemsokára a találkozók. Ez a fecskeraj is kiröppent az életbe. Sok ember fél a csendtől, a magánytól. Fél a tükkörtől, amelyet a csend, a magány tart eléje. Mert az ember sohasem az, akinek társaságban látszik, akinek emberek közt mutatja magát. Az ember mindig az, aki csendben, magányban szembenéz önmagával. Négy szerzetes ül egy szobában, egy bencés, egy domonkos, egy ferences és egy jezsuita, mindegyik kezében a breviáriuma, mondják az esti zsoltószámát. Egyszer csak kialszik a lámpa. Mi történik? A bencés folytatja tovább, ő fejből is tudja az imát. A domonkos prédikálni kezd a sötétségről és a világosságról. A ferences köszönti sötétség testvérünket, majd fohászkodni kezd Istenhez, hogy legyen ismét világos, és egyszer csak világosság lesz. A jezsuita közben ugyanis kicserélte a biztosítékot.

Barabási Albert László a hálóelmélet világhíressége (apja Barabási László Zajzoni Rab István-díjas történész) egyik előadásán vettem részt. A morfogenetikus mező, olyan energia-mező, mely által az emberi faj egyedei

nem fizikai módon kommunikálnak egymással. A morfogenetikus mező metafizikai energia-formák összekapcsolódásából keletkező információs közeg, melyben az emberi faj gondolatainak és érzelmeinek összessége akkor is kapcsolatba lép egymással, ha erre az adott ember nem tudatos. A tudatos emberek ezt a mezőt képesek nagymértékben pozitív irányba „hangolni”, míg egyes érdek-csoportok ugyanezt a mezőt használják alvó tudatok irányításához, médián, reklámokon és pornográfián keresztül”. A közös tudat-mező, avagy háló tehát az információs közeg, melyen keresztül metafizikai energiaminták, gondolatok és érzelmek „találkoznak”. Olyan ez, mint az emberi faj közös számítógépe. Nem véletlen tehát, hogy ennek a közegnek a segítségével bizonyos érdekcsoportok gyakorlatilag vegetáló állapotban tartják az emberiség nagy részét. A média tökéletes eszköz arra, hogy mesterségesen állítsák be mindazt, hogy mit higgy. Behatárolják „fontos” politikai csoportokról a véleményed, megmondják, neked, milyen ruhában leszel vonzó az ellenkező nem számára, és elhitetik, hogy a Föld kocka, csak tulajdonképpen gömbnek tűnik. Figyeld meg, hogy a híradóban a hírek túlnyomó többsége nemcsak negatív, de valójában lényegtelen is. Az ember természeténél fogva hajlamos pozitív gondolkodásra, mert így született, ez a természete. Ha viszonylag több időt töltöttél már külföldön, megfigyelheted: idegen származású, vallású, politikai ideológiákat magukénak valló emberek is nagyon könnyen összebarátkoznak hasonló körülmények között, például ha közös a munkahelyük, és ha nincs közöttük mesterséges szítás. Az emberi faj nem bűnben született, nagyon is harmonikus állapotban élhetne, és élni fog a természettel együtt, amint egy picit is tudatosabb lesz önmagára és személyes energiáira. A közös tudatháló segítségével az emberi faj is nagyon gyorsan (a jelenleginél sokkal gyorsabban) fejlődhetne, és fejlődni is fog. Itt most nem a kéthavonta megjelenő telekommunikációs és informatikai fejlesztésekre gondolok, hanem az emberi lét értelmének, a tudatnak előrelépésére, ami által lehullik a maszlag erről a reklám-cukormázás kirakatvilágról, ami által az emberiség és a bolygó jelentős problémái végre megoldódhatnak. Ha nincs fék. Csakhogy a média még miliók tudatát mossa nap, mint nap. Most nem arról van szó, hogy minden műsor rossz, és szándékos butítás. Bár ezekből is akad szép-számmal, korántsem ez a fontos. A gazdasági elitnek éppen elég, ha a tömeg-tudat hálóját jelentéktelen dolgokkal köti le, mert az leköti a figyelmet. Ahol a figyelem ott pedig az energia, és aki jelentéktelen dolgokkal tölti az idejét, az nem ér rá gondolkodni: így eszébe sem jut, hogy szolgaként él. Nagy trükk ez, és az alvó tudat szépen be is veszi. Jól tudják azok ott az elitben, hogy lehet az emberből szorgos dolgozót faragni, úgy hogy az még kérdezni sem fog. Miért kell nekem 12 órát dolgozni? És miért nem tudok megélni belőle? Az „azért mert nincs más” és az „azért mert válság van” válaszok pedig elégségesek egy mélyen alvó tudat számára. Jól tudják azok ott az elitben: add meg nekik a szabadság illúzióját, és a nép kezes báránycsordaként vá-

lik irányíthatóvá. Irányítsd a gondolkodásukat és ők meg sem fogják kérdezni, hogy mi, miért történik. Szabadfordításban idézném John Lennon szavait: „Kábítanak vallással, szex-el, TV-vel. Azt gondolod, annyira okos vagy, és a társadalmi rétegek szabadok. De amennyire én látom, ti még mindig rabszolgák vagytok.” Mikor ültél le utoljára úgy híradót nézni, hogy feszülésig tele voltál izgalommal és alig vártad, hogy kezdődjön? Mert valóban így kellene történnie tele izgalmas és érdekes, fejlődést képviselő eseményekkel. Új anyagot fedeztek fel, új expedíció a holdra, megszűnt az AIDS, gyógyíthatóvá vált a rák. Megélénkülne és pezsdülne a világ, hiszen ahol a figyelem, ott az energia. Ehelyett elég a figyelmet érdektelen politikai és gazdasági adatokon, és celebek magánéletén tartani. Így tartják álomban a jóra való munkásembert, aki melője után hazatérve csak TV mellett szeretne vacsorázni és várni, hogy lassú haldoklása egyszer véget érjen. Talán majd ez a kormány most már biztosan jobb lesz jobbnak kell lennie. Képzeld el, hogy ha a Híradóban minden este bemutatnák a szabad energia jelenségét, és az ahhoz kapcsolódó fejlesztéseket. (Csak itt jegyzem meg, hogy bár a technológiai fejlesztések sohasem állnak meg, a szabad-energia jelensége már több éve felhasználható lehetne!) A morfogenetikus mező által a tömegtudat robbanna. Néhány hónap alatt, ténylegesen fűthetnénk és közlekedhetnénk segítségével gyakorlatilag ingyen. Mi szükséges ehhez? Mindössze a szabad energia témájára irányuló, megfelelő mennyiségű figyelem. Minél több ember foglalkozik és gondol a szabad-energiára, a válság, egyetlen gyors, és végleges megoldásaként, a valóság annál hamarabb fogja ezt a gondolati mintát követni. Persze ehhez fel kéne nőni, kollektív tudatossági szinten is. Gondolkoztál azon, mi az akadálya, hogy az autód nem forgó-mágneses motorral szállít reggelente téged – ingyen – a munkahelyedre, ahonnan egy fél délelőtnyi „munka” után már mehetnél is a családdhoz, barátaidhoz, szerelmedhez? Mi vagyunk az oka. Mert még mindig alszunk. Még mindig azt várjuk, hogy majd bemondja a TV majd megtörténik magától az egész. Nem és nem, ideje rájönni, hogy az a doboz nem tartozik a barátaink közé. Tudod, a „rosszak” legnagyobb fegyvere, hogy a „jó” emberek gyakran nem tesznek semmit. Tudják, hogy a birkanyáj közepén vannak, de nem cselekednek. Az elit pedig elégedetten néz végig a cselédseregben.

Ugyanezt a következtetést más úton is megkapjuk. Az érzékelésnek van egy felső korlátja, melyet anyagi eszközökkel nem lehet átlépni. A híres Planck-állandóról van szó, mely az energia jelenleg mérhető legkisebb egysége. Ez áll a középpontjában a jelenleg csődöt mondott kvantummechanikának is, mely Heisenberg-féle határozatlansági elvként vagy a hullámfüggvény-összeomlás koppenhágai interpretációjaként is ismert. A Planck-állandó tehát az elektromágneses spektrum alapenergetikai egysége. Minden információt, amit az ember az univerzumból szerez, behatárolja ez az elektromágneses spektrum. Ezt mutatja a fénysebesség-konstans is, mely

minden információ hordozója mikro- és makroszinten is. Mégis a magasabb rezgésszintű birodalmakat nem lehet korlátozni a fénysebesség-konstanssal. Az egyidejűségük és a szinkronitásuk a bizonyíték arra, hogy minden energetikai kölcsönhatás ezekben a birodalmakban azonnal végbemegy minden sebességkorláttól függetlenül. A fénysebességhatár ezért a fő álcája annak a 3D-s téridő-hallucinációs érzékelésnek, amellyel a behatárolt emberi tudat rendelkezik. Ebben a vonatkozásban a média is csak azt az illúzió-szemléletet hajtogatja, amellyel a globális emberi tudat is rendelkezik, hogy zavart keltsen és félelmet gerjesszen a Végső Időkkel kapcsolatban.

2001-ben fogattam örökbe egy új osztályt, éspedig: Ambrus Ákos-András, Ambrus Ildikó-Gyöngyike, Bara Attila, Bartha Bíborka, Bálint Emőke, Bencze Nimród, Csáki Kinga, Dajka-Bedő Lóránt, Deák Andrea, Derzsi Alpár, Fazakas Éva, Fehér Szilárd, Horváth Ilona, Istók Izabella, Jánó Zsolt, Kádár Ágnes, Kovács Gábor, László Kinga, Lőrentz Éva-Noémi, Ménessy Magor, Muerth Andrea, Orbán Levente, Páll Andrea, Sváb István-Róbert, Szász Gyöngyvér, Székely Sándor-Ákos, Török Tamás, Varga Pál, Vécsei Boglárka, Zsombori Konrád diákokat, köztük Nimród fiamat is. Ezzel az osztállyal tapasztaltuk meg az Univerzum törvényeit. A szellemi törvények valóságosak, valóban hatnak, függetlenül attól, hogy hiszek-e bennük vagy sem. Tagadhatom őket, és megpróbálhatok ellenükben létezni, ám ekkor betegség vagy szenvedés formájában korrepetálást kapok a sorstól. Ám együtt is működhetek velük, harmóniában élhetek ezekkel a szellemi törvényekkel és teljes életet élhetek. A választás a kezemben van. Lehet, hogy a szellemi törvényeket nem tudom mérni, de a hatását igen. A szellemi törvényeket nem tudjuk megváltoztatni, legfeljebb fellázadhatunk ellenük. Csakhogy mihelyt önfejlően cselekszünk, hatályba lép az ok és okozat törvénye, és cselekedetünk következményével szembesít bennünket. A szellemi törvényekkel együtt is működhetünk. Ez esetben engedelmesen szolgálnak bennünket, miként mindazok, amik velünk történnek, csak segítségünkre és szolgálatunkra vannak, bármennyire is kellemetlennek tűnhetnek alkalmanként. Ha megtanuljuk, miként tudunk a szellemi törvényekkel összhangban élni, akkor magával az élettel is összhangban leszünk. Akkor megtanuljuk, miként lehet „a teremtés könyvében” olvasni, és egyre tisztábban felismerjük a látszat mögött rejlő valóságot. 1. *Szeretet törvénye.* Feladatunk, hogy megtanuljunk szeretni. A mindent átfogó szeretet képességét kell elsajátítanunk. A szeretet azt jelenti, hogy megértően, tudatosan elfogadom a tökéletlent. A szeretet azt jelenti, hogy megnyitom magam, és beengedem a másikat. A szerelmes birtokolni akarja szerelmét, kisajátítani, függővé tenni. Csakhogy mindaddig, amíg a szeretetben a függőség bármilyen formája megvan, a kapcsolat nem tökéletes. A szeretet azt a vágyat kelti szívemben, hogy a másik boldog legyen, és kész vagyok ennek érdekében bármit megtenni és időt adni neki, ha időre van szüksége, figyelmet, ha figyelemre van szüksége, és szabadságot, ha szabadságra van szüksége. Cse-

lekedeteim mozgatórugója a gyengéd odafigyelés, nagyrabecsülés és csodálat. A szeretet egyszerre jelenti, hogy adok és kapok, és mindig adással kezdődik. 2. *Harmónia törvénye*. Ez a rendkívül fontos törvény arról gondoskodik, hogy a különféle hatásokat kiegyenlítsse és ezáltal a harmónia mindig megmaradjon vagy gyorsan visszaálljon. „Aki ad, annak adatik.” A harmónia törvénye nemcsak a természetben mutatkozik meg, hanem a mindennapi életünkben, mindabban, ami velünk történik. Valahányszor az ember önhatalmúlag megzavarja a harmóniát, ez a törvény haladéktalanul kiegyenlít. 3. *Evolúció törvénye*. Minden állandó változásban van. Semmit sem ragadhatok meg, nem tarthatok meg, mert minden, ami elkezdődik, az véget is ér. Minden, ami van az „Egyből” jött létre, és az „Egy” mindenben benne van. Minden része az egésznek, és mégis egy egész. 4. *Rezgés törvénye*. Minden gondolat, minden érzés, minden kívánság vagy akarat, különböző frekvenciájú rezgés. Minden mindennel összefügg, minden rezgés egyszerre ok és valamely korábbi ok okozat. Testünk azonnal reagál minden gondolatunkra. Meg kell tanulnunk fegyelmezni gondolatainkat, mert ez a feltétele annak, hogy helyesen, tudatosan cselekedjünk. Minél magasabb rezgésű az az energia, melyet mozgósítunk, annál súlyosabb következményekkel jár, ha helytelenül használjuk. A negatív gondolatokat negatív cselekedetek követik. Ha a gondolataink irányát megváltoztatjuk, megváltoztatjuk egész életünket. 5. *Polaritás törvénye*. Minden létezőnek két pólusa van ugyan, valójában azonban minden egy. A gyűlölet így fordítható át szeretetre. Nem kell mást tenni, csupán álláspontot változtatni és a dolgok is megváltoznak. A félelmet bátorsággá alakíthatjuk, a sötétséget fénné. Tudatom rezgésének megváltoztatásával álláspontomat változtatatom meg. Tudatunk rezgés-szintjének emelésével nem csupán magunkat változtatjuk meg, hanem egész életünket is, hiszen a rezonancia törvénye értelmében más eseményeket, személyeket és életkörülményeket vonzunk magunkhoz. 6. *Ritmus törvénye*. Az egész lét egy állandó ki- és beáramlás, amely két pólus között jön létre, ezért a ritmus törvénye szorosan összefügg a polaritás törvényével. Ez a törvény az ember örök létezését biztosítja, függetlenül attól, hol van: születés, halál és újjászületés. 7. *Megfelelés törvénye*. Az ember, mint mikrokozmosz, pontos képe a makrokozmosznak. Egy adott tartalomhoz egy adott forma illik. Minden létezőnek a létezés minden szintjén megvan a megfelelője. Ez a törvény a legkisebbtől a legnagyobbig mindenre érvényes finomanyag szintjén és szellemi szinteken is. 8. *Rezonancia törvénye*. A hasonló hasonlót vonz magához, és általa megerősödik. Két különböző dolog taszítja egymást. Az erősebb meghatározza a gyengébbet, és önmagához hasonlóvá teszi. Mindenki csak azt tudja magához vonzani, ami pillanatnyi rezgésének megfelel. Viselkedésünk meghatározza a körülményeinket. Tőlünk függ, mely rezgésre vagyunk fogékonyak, melyhez csatlakozunk. 9. *Teljesség törvénye*. Az élet csak a belső valóságot tudja a külső valóságban visszatükrözi. Ne hagyjuk, hogy a külső kép megzavarjon bennünket. Sem-

miféle erőfeszítés és pozitív gondolkodás nem vezet eredményre, ha belül folyton arra gondolunk, milyen korlátaink vannak, és miben szenvedünk hiányt. Az elfogadás a törvény egyik oldala, a másik az adás. Aki csak a törvény egyik felére figyel, önzésével érvényteleníti a törvényt. „Aki nem ad, nem is kap, aki nem vet, az nem is arathat.” Csak olyan mértékben lehet hatékony a törvény, amilyen mértékben mi megnyitjuk magunkat, hogy rajtunk keresztül a teljesség manifesztálódhasson. Megnyitjuk magunkat, hogy az élet rajtunk keresztül a maga sokféleségében kifejezésére juthasson és mások hasznára is szolgálhasson. Aki a teljességben él, annak mindig minden rendelkezésére áll ahhoz, hogy létét tökéletesen kifejezésre juttassa. A mindenbe beletartoznak a leckék is, amelyeket az élet kínál számunkra, hogy tanuljunk és fejlődjünk. Aki teljességben él, az valóban bőségben, teljességben éli az életét, és élete minden aspektusa harmóniában van. 10. *Szabadság törvénye*. Szabadságában áll választani, hogy a felismerés királyi útja mellett dönt, vagy pedig a megszokott utat választja, amely a betegségen és szenvedésen keresztüli tanulás útja. A szabadságnak három szintje van:

- szabadság, mint megszabadulás valamitől

- szabadságomban áll valamit tenni

- az igazi szabadság: kiszabadulni a vágyak rabságából, megszabadulás másoktól, elengedés. Mindent el kell engedni, a régi tudatállapotot, amelyhez a következő érzések tartoznak: harag, félelem, gond, stressz, bűntudat, érzékenységi érzés, önsajnálát, irigység, bizonytalanság, utálat, izgalom, agresszió, düh. 11. *Gondolkodás törvénye*. Minden egyes gondolat megváltoztatja sorsunkat, sikert vagy sikertelenséget, betegséget vagy egészséget, szenvedést vagy örömet von maga után. Meg kell hát tanulnunk, hogy a lehető legoptimálisabban használjuk gondolkodásunkat. Legfontosabb a pozitív gondolkodás, felismerni, hogy mindaz, ami velem történik, valójában jó nekem. A legtöbb ember azért nem tudja vágyait megvalósítani, mert nem tud uralkodni gondolatain. A gondolatok energiát mozgatnak és formálnak. Minden gondolat egy teremtés, amelynek meg kell valósulnia. A pozitív gondolkodás abban rejlik, hogy felismerem minden ami van, engem szolgál és nekem segít még akkor is, ha kifejezetten kellemetlen vagy fájdalmas. Negatív nem is létezik, csupán kellemetlen jó. A sikertelenség mindig csak közbülső eredmény a végleges sikerhez vezető úton. 12. *Harag törvénye*. Aki bosszankodik, az nem ért egyet az élettel, nem fogadja el az életet úgy, ahogy van. Minden embert olyannak fogadok el, amilyen, ráhagyom, hogy megváltozik-e és mikor. Megszabadítom magam minden elvárástól és hagyom, hogy az élet olyan legyen, amilyen. Felismerem, hogy a világon senki és semmi nem bosszanthat engem. 13. *Képzelet törvénye*. Minden ember képes arra, hogy elgondolásait képszerűen jelenítse meg. A kép a tudatalatti és a lélek nyelve. A belső képek életünk nagy részét meghatározzák. Képzelőerőre van szükségünk ahhoz, hogy a kívánt végeredményt képszerűen meg tudjuk jeleníteni, és ezeket a képeket

szemünk elé tudjuk varázsolni. Minél pontosabban képzelek el valamit, és minél hosszabb ideig tartom a szellemi képernyőmön, annál több energia árad, és annál gyorsabban fog a fizikai síkon is megjeleni. 14. *Hit törvénye.* A hit belső tudás, amely nem a külső bizonyítékokon nyugszik. Nem az történik amit akarunk, hanem az, amiben hiszünk. Az igazi hit az a bizonyosság, hogy amit kívánok, az meg kell hogy jelenjen, ha megnyitom magamat. A hit nemcsak azt jelenti, hogy igent mondok az igazságra, hanem bizonyos is vagyok benne, és amire hitemmel igent mondok, arról tudom, hogy meg is valósul. Aki csak abban hisz, amit lát, az csupán akkor fogja hinni a vetés következményét, ha már be is takarította. Akinek nincs hite, az is hisz, csak éppen annak ellenkezőjében, amit el kíván érni. 15. *Áldás törvénye.* A világba küldött áldás a gondolatenergia legtisztább és legfinomabb formája, és az univerzum leghatalmasabb erejét, az isteni szeretetet mozgósítja. Megáldani annyit jelent, hogy egy személy vagy egy helyzet számára Isten kegyelmét kérni. Amit tiszta szívemből megáldok, az abban a pillanatban áldott lesz és az áldás hatalma azonnal megkezdí áldásos tevékenységét. Amit tiszta szívemből megáldok, az áldásként száll vissza rám. Hagyhatom, hogy az áldás csak úgy megtörténjen, de el is képzelhetem, amint fény vagy sugár formájában alászáll. 16. *Ok és okozat törvénye.* A világon minden az ok és okozat elve szerint működik. Minden teremtes okozat, amely mögött egy teremto áll, akinek az akarata a teremtetben nyilvánul meg. Ahol teremtes van, ott teremto'nek is lenni kell, hiszen a törvény így szól: „Semmi-ből nem lesz semmi.” Az, ami volt, mindig összefügg azzal, ami lesz. Amit mi véletlennek nevezünk, az nem más, mint valamely rejtett ismeretlen ok kifejeződése. Csak addig beszélünk véletlenről és szerencséről, amíg fel nem ismerjük az összefüggéseket. Soha semmi nem történik ok nélkül. 17. *Sors és végzet törvénye.* Az ember szabadon választhat, cselekedeteinek következményeivel számolni kell. Ezt a végzet törvénye rója ki rá, vagy az ok és okozat törvénye, amely végzetként jelentkezik. „Mindenki azt kapja, amit előidézett. Sem többet, sem kevesebbet és nem is mást.” A sorssal való szembesülés, a vele való elmélyült foglalkozás végül elvezet az egyetlen erőhöz. Nincsen sem véletlen, sem jutalom vagy akár büntetés, hanem kizárólag ok és okozat. Cselekedeteim következményei elől nem menekülhetek. A végzet törvénye arra kényszeríti az embert, hogy teljes felelősséget vállaljon életéért, szembesüljön cselekedeteinek következményeivel, míg a saját maga által okozott problémákat fel nem oldja, és ezáltal szabaddá nem teszi magát. A végzet törvénye akkor avatkozik be, amikor a teremtesben az ember nem tudja megteremteni a harmóniát. Mindenki tehát azt kapja, amit okozott. És valahányszor kap valamit, azt maga okozza. A végzet törvénye szembesít bennünket cselekedetein következményeivel, és az egyén szabadságát semmiben nem korlátozza. Mindenki szabadon döntheti el, mit akar vetni, ám aratni azt lesz kénytelen, amit elvetett. 18. *Újjászületés törvénye.* Mindig újabb és újabb testet öltünk magunkra, s ez a test olyan, mint

az iskolai egyenruha. Ahogy az iskolában újabb és újabb leckét kell megtanulnunk, az életben is pontosan azt a leckét osztja ránk az osztályfőnökünk: dr. Mindennap, amit még nem tanultunk meg, hogy újabb és újabb felismerésekre tegyünk szert. Mindaddig, amíg önkaratból cselekszünk, újabb okokat idézünk elő, s bár pozitív okok pozitív következményekkel járnak, a negatívok negatívval, mindenképpen inkarnálódunk kell, hogy az adott következményekkel szembesüljünk. 19. *Kegyelem törvénye*. Kegyelemben élni annyit jelent, mint nyitottnak és befogadónak lenni. 20. *Boldogság törvénye*. A boldogságot nem lehet birtokolni. Mindaddig, amíg kívül keresem a szerencsém, a boldogságomat, keresésem eredménytelen marad. A boldogságot csak magamban találhatom meg, ha feltétel nélkül igent mondom az életre, s elfogadom olyannak, amilyen. Valahányszor szenvedek, az azt is jelenti, hogy nem fogadom el az életet, ezen csak én tudok változtatni. Ha a szerencsém, boldogságomat nem teszem külső körülményektől függővé, akkor minden helyzetben boldog lehetek. Boldognak lenni annyit jelent, hogy önmagammal és az élettel harmóniában vagyok, helyemet minden pillanatban optimálisan töltöm be, így teljes életet élve boldog vagyok. 21. *Köszönet törvénye*. Az igaz hála és köszönet minden nehézségen átsegít az életben. Adjon hálát teljes szívéből valamiért, amiye még nincs, úgy, mintha már megvolna és meg fogja kapni. A szüntelen hála és köszönet aktivizálja a hitet, amely hegyeket mozgat. Mennyi minden van az életünkben, amely tökéletesen rendben van, és figyelemre sem méltatjuk, mert mindig csak arra a kevésre figyelünk, amely éppen nincs egészen rendben. Amint szívemet hála tölti el életem minden körülményéért, eseményéért, az univerzum legmagasabb rendű ereje működni kezd rajtam keresztül, mert a hálás és szeretetteljes szív a legtisztább csatorna az egyetlen erő számára, amit mi Istennek nevezünk. Minden úgy van jól, ahogy van, függetlenül attól, hogy kellemes-e számodra vagy sem, elfogadod-e vagy tiltakozol. Ha nem fogadod el, akkor szenvedsz. Ám, ha feltétel nélkül igent mondasz, felfedezed a boldogság titkát. Sem nem jó, sem nem rossz, egyszerűen csak van. Semmit sem birtokolhatsz, hiszen minden te vagy. Minden, ami létezik, abból az egyetlen realitásból jött létre, amely Te magad vagy. Az emberek akikkel találkozol, a tárgyak, amelyek hozzád tartoznak vagy amelyeket elveszítesz, csupán ajándék, mellyel önmagad megleped, hogy léted újabb aspektusait megtapasztalhasd. A valóságban semmit sem lehet nyerni, sem pedig veszíteni, kivéve önmagad Igaz Valójának megtapasztalását.

Iskolánk a Világbanktól egymillió dollárt kapott felújításra, ezért a 2001-es tanévet a rakodóvölgyi 20-as általános iskolában kezdtük, két műszakban. Családommal két évre Brassóba költöztünk (Pictor Luchian utca 14. szám), így Mikolt lányom a 8-as iskolában kezdte a IV. osztályt, de a második szemesztertől már az Áprily Líceumba került Sógor Enikő tanító nénihez. A Rakodó völgyében diákjainkat állandóan fenyegették, ellopták telefonjaikat, sőt nagyon sokszor meg is verték az ottani ad-hoc bűnbandák.

Hiába jelentettük, a hatalom nem segített nekünk. Az Áprily épületét szétverték feljavítás címe alatt, és úgy is hagyták, két évig. Hasonlatos volt az eset a bukaresti bolgár középiskolával, amit feljavítás címen átköltöztettek egy másik iskolába, és egy néhány év múlva meg is szüntettek. Tanárok, diákok és a szülők is ketyegtek a tehetetlenségtől. A felsőbb erők jól játszották a ködösítő szerepüket, mi meg maradtunk a gyerekes hitünkkel, várakozásunkkal.

A szerzetes kimegy a hegyekbe sétálni és elmélkedései közben hirtelen kibukkan a sűrűből egy grizli medve. Elkezd rohanni, a medve utána. Látja, hogy semmi esélye már, ezért letérdel és elkezd imádkozni:

– Istenem add, hogy ez a medve irgalmas keresztény legyen!

Isten meghallgatta imáját, a medve letérdelt és elkezdett magában beszélni, miközben az égre nézett:

– Édes Jézus légy vendégünk, áldd meg amit adtál nekünk, Ámen!

Dobolyi Istvánval elkezdtek készíteni iskolánk történetét, dokumentumokkal alátámasztva, a kommunisták iskolarablásától a jogos követeléseink demokratikus megtorpedózásáig. Ecaterina Andronescu tanügyminiszter meglátogatta iskolánkat, és beszédében a 6-os iskola magyarellenes álláspontját fogalmazta újra. Válaszként kimentem az iskolánk udvarán összegyűlt tömeg elé, és elmondtam a valóságot, majd egy dossziében átadtam a miniszternek iskolánk történetét, hogy a dokumentumok alapján járjon az igazság útján, és ne a félrevezetettek szerepét játssza. Akkor még hittem az igazság erejében. De iskolánk rendezésében semmi előrelépés nem történt. Osztályközösségem, szülőközösségem forrongott, de sokan mások is. Az RMDSZ magasröptű ígéreteivel halmozott el.

A pap gyóntatja Mórlickát:

– Móricka, miért loptad el a hentes biciklijét?

– Atyám, nem hallom.

Az atya most már hangosabban:

– Móricka fiam, miért loptad el a hentes biciklijét?

– Atyám, a rácsnak ezen az oldalán semmit sem hallani, cseréljünk helyet!

Helyet cserélnek, mire Móricka megkérdezi:

– Atyám, miért bujt ágyba a hentes feleségével?

– A francba, itt tényleg nem hallani semmit!

A médiumok diktálta zűrzavar és erkölcsi mélypont számára is van határ. Tudjuk, hogy a mesékben sem úzheti tovább a banya a kishős királyfit és táltos csikóját, csak a határig. Itt ugyan kitép még egy szálat a csikó farkából, de az üldözésnek vége, itt a határ! Eddig és ne tovább. Az osztályom szülőközössége a konkrét megoldás érdekében civilkezdeményezésbe fogott. Iskolánkról minden létező dokumentumot összeszedtünk, és mikor minden megvolt összehívtam iskolánk dísztermébe megyénk összes olyan személyét, intézményét, médiáját, aminek iskolánk állapotához köze volt. Markó Béla utolsó pillanatban lemondta megjelenését. Hatalmas tömeg

gyűlt össze. A szülők engem választottak a kezdeményezés elnökének, Lőrentz Ilona ügyvédet alelnöknek. A késő esti órákba torkolt gyűlés rengeteg problémát tisztázott. Csak a konkrét dokumentumok alapján tárgyaltam. Kiderült, hogy hiányzanak az iktatószámmal ellátott beadványok, csak szóbeszéd és sörözés mentén politizáltak, egyszerűen naivan. Kiss Magda beismerte a 89-es váltás utáni tévedését, amiért iskolánk helyzete holtvágányra futott, és civil ellenállásra szólította fel Brassó magyarságát. Csak nem magyarázta meg, hogy ez konkrétan miből állna. Egy korszak lezárult. A kis bizottságunk a már összegyűjtött dokumentumok alapján elkészítette a beadványokat. Iktatószámmal leadtuk a brassói tanfelügyelőségnek, polgármesteri hivatalnak, prefektúrára, RMDSZ-nek, a bukaresti RMDSZ-nek, tanügy-minisztériumnak stb. Egy listát készítettünk iskolánk minden szülő, diák és tanár aláírásával, ahol hivatalos adataikkal aláírhatták szándékukat, egyetértésüket. Ezt is melléeltük a beadványainkhoz. Érdekes módon ez a lista egyik példánya egy brassói magyarellenes román lap tulajdonába került, amit tüstént egy gyűlöletkeltő szöveggel ellátva le is közölt, nagy botrányt kavart. Egy hónap elteltével egy intézmény se válaszolt beadványainkra, így újra beadunk. Erre se válaszoltak. Lefordítottuk angolra, és Lőrentz Ilonával készültünk az illető intézeteket beperelni törvénysértés miatt, és nemzetközi fórumokhoz juttatni jogos kérésünket. Közben csak úgy mellékesen egy-két nem hivatalos fenyegetést is kaptunk. Ha akkor ezekre a fenyegetésekre hallgatok és kiállok a bizottságból, többet soha nem tudtam volna a gyerekeim és a tanítványaim szemébe nézni. Azon a nyáron egy németországi konferencián is részt vettem, elvittem és beadtam az angol nyelvű beadványainkat az Európai Parlament több intézetéhez. A három közül az L-64/2002-es petíciónkat 2003. március 21-én tárgyalta az EU Parlament. Iliescu államelnök nemsokára érdeklődött iskolánk sorsa iránt, és hirtelen felgyorsultak az addig szándékosan szünetelő javítási munkálatok.

2003-ban végzett Ünige lányom, aki végül a több lehetőség közül a Babeş-Bolyai Tudományegyetem történelem-régészet szakát választotta. A régész az az ember, akinek a karrierje romokban hever. Kisgyerek kora óta a régészet érdekelte, már 2–3 éves korában ősi egyiptomi jelképrendszerben rajzolt. Ezeket a rajzokat Bálint István (1929–2007) csernátfalusi művész is elemezte, és egy tanulmányt is írt róluk. 2006-ban megírtam Bálint István életrajzát, amit átadtam neki korrektúrázásra, de végül nem akarta közölni, és vissza se kaptam. Ő Mattis Teutsch János tanítványaként a hétfalusi csángóság jellegzetességét örökölte meg festményekben, grafikákban. A csángó házak építési stílusát, ősiességét, a homlokzati szimbólumok értelmezését egy tanulmányban írta meg, ami valahol Kolozsváron kallódik.

Minden ház teremtés eredménye, egy-egy megvalósult gondolat. A gondolat nagyon finom erőforma, és megváltoztatni is csak gondolati úton lehet. A ház tehát egyéni gondolatok, és nagyon erős kollektív gondolatok –

azaz hagyomány – együttes eredménye. Őseink pontosan tudták, hogyan építkezzenek. A magyar térrendezés csodálatosan következetes és egységes rendszert alkot, amely évezredekken keresztül bevált a magyarság körében. Kelet – az ébredést, a megújulást, a feltámadást jelenti (keletkezik igénk szintén valami új létrejöttét, megteremtődését mutatja), Dél – az élető energia, feltöltő erő, Nyugat – a megnyugvásra, pihenésre utal, energiája összehúzó, összetartó, körülölel, biztonságot ad, Észak – az éjszakával, a sötétséggel, mozdulatlansággal kapcsolatos. A magyar parasztház formája általában egy hosszú téglalap volt, amely a rövidebbik végével az utcafrontra nézett, és az utcafront felé a tetőt egy ágasfa tartotta. Ha a ház szerkezetét lefordítjuk a csillagok nyelvére, akkor a mestergerenda jelképezi a Tejutat, a Mestergerenda végénél lévő Boldogasszonyfája pedig nem más, mint a Tündérfő csillag, vagy az Istenanya lakhelye (ez a Szíriusz, amely évente egyszer, július 23-án együtt kel a Nappal, vagyis ilyenkor „Napba öltözik”). Őseink ezt a csillagtérképet emlékeztetőként beépítették a házaikba, elmondták a meséikben, ráhímezték a ruháikra, abroszaikra, ágyneműjükre. A parasztházak teteje nagyon hosszú ideig kizárólag sátortető volt, amit kontyos tetőnek vagy süvegnek hívtak. Ezt később sokfelé felváltotta a nyeregtető, mert a ház alapterülete hosszában megnyúlt. Nemcsak azért ilyen a formája, mert a hó és a víz könnyen lecsúszik ezekről a tetőkről. A tetőt a ház hosszában minden esetben a mestergerenda tartja. Hogy mitől mester ez a gerenda? Mert fontos szerepe van a házban. Ha egy gyermek megszületett, arccal kelet felé, a mestergerenda alá fektették a bölcsőjébe. Ha valaki meghalt, ugyancsak a mestergerenda alatt ravatalozták fel, és éppen fordítva, arccal nyugatnak. A mestergerenda mutatta az utat a léleknek, hová érkezzen és merre távozzon. A „Mester” segítette az érkezőt és a távozót. A Mestergerendára csillagot, tejutat, szárnyas napot, illetve teremtszimbólumokat faragtak. Régen pontosan tudták azt is, hogy a gerenda melyik részére kell faragni azt a csillagot, vagyis pontosan ismerték a szimbólum jelentését. A régi házak ajtaja köztudottan nagyon alacsony volt, aki belépett rajta, mindenképpen fejet hajtott és levette a kalapját. A ház másik neve egyébként a „hajlék”, amelyben egyértelműen megmaradt a meghajlásra, tiszteletadásra való utalás. A Tűzhely a ház lelke, ezért is került mindig a ház közepére. Őseink a tűznek különös jelentőséget tulajdonítottak, Bármilyen nagy ünnep volt, a családból valaki mindig otthon maradt, hogy vigyázzon a tűzre. Ugyanis a tűznek folyamatosan égnie kellett, az év egyetlen napját kivéve, amikor megszentelték és újragyújtották. A tüzet tilos volt piszkálni, nem volt szabad szemetet beledobni, nehogy megsértsék az Ős szellemét. A családi tűzhely azonos volt a családi múlttal, jövővel, jelennel, összetartozással, ezért óriási illetlenségnek számított, ha valaki például a szomszédba ment paraszat kérni, mert a saját tüze kialudt. (Még ma is él a mondás: háztűznézőbe mennek a lányok a fiús házhoz – ez is abból ered, hogy a tűzben a ház szelleme lakik, így a „háztűz” az egész családot, nem-

zetséget, vérvonalat jelképezte). Ha a ház az ember testét, a kemence a lelkét szimbolizálja, akkor az ablak nem más, mint a ház szeme (azt is mondjuk: ablakszem). Amikor a két alaperő – a férfi és a női erő – éppen megfelelő arányban van, akkor harmónia uralkodik, kiegyensúlyozott a ház. A szellem erejének gyűjtőpontja a házban a keletre, délkeletre és délre nyíló ajtók, ablakok, illetve a padlás. Erőformája a megtisztító, növekedést beindító, kelet típusú fa-energia és a déli feltöltő tűz-erő. Az ötletek, az ihlet, a tervek, az álmok mind a szellemi erő következményei. A teremtés első fázisa, a gondolatok keletkezése. A házban a szellemi erőt „katalizáló” helyek a keleti és a déli oldalak, illetve a tetőtér. Ezekre a részekre érdemes azokat a helyiségeket építeni, ahol alkotunk, szellemi munkát végzünk: dolgozószobát, műtermet, gyerekszobát. A lélek erejének központi helye: a tetőgerendák által alkotott térbeli kereszt metszéspontja, ezen kívül a tűz helye, a délnyugatra és északkeletre néző ajtók-ablakok, valamint a ház közepe. Erőformája kiegyensúlyozott, stabil földerő. Ide érdemes tenni a konyhát, étkezőt, nappalit, minden olyan helyiséget, ahol a társasági élet zajlik. A teremtmő-megtermékenyítő erő: a házban nyugati, illetve az északnyugati és északi oldal – a pihenés, érlelődés, a befelé fordulás helye. A hálósobák, fürdőszoba és éléskamra legjobb helye. A tetőszerkezet tetején a legtöbb régi házban megtalálható valamilyen csúcsjel. Általában tulipánt, csillagot, keresztet, gömböket, kettős keresztet faragtak egymás fölé. Hogy miért épp ezeket a jeleket? Mert az ősi rovásírás első betűi egyben isteni jelképek. Az A betű az Anyaisten (4), a B betű az Atyaisten (X), a D betű pedig a testet öltött Atyaisten, vagyis a Fiúisten (+) és fölöttük a Teremtő, vagy ahogy az ősi magyar hitvilág nevezte: „öregisten” – az ő jele az „Us+ (mint Ős). A homlokzatra hasonló szimbólumokat faragtak rá, mint a csúcsdíszekre, a szerepük is azonos. Nagyon gyakori a homlokzaton a Nap, a csángó háza-
kon az eke is. A Barcaságon is nagy hagyománya volt a faragott vagy festett kapubejáratoknak. Ezek a kapuk nagyon sok olyan ősi szimbólumot „felvontattak”, amelyek a ház lakóinak spirituális védelmét szolgálták. A kapuk boltíve természetesen itt is az égboltot jelképezte: a kapu fölötti galambdúc a portát védő szellemek, az ősök lakhelyeként készült.

Az Áprily Lajos Főgimnáziumban (2004–2013)

A nyári vakáció megint tartalmas volt, kirándulások, konferenciák itthon és külföldön, táborok. Boldogan vártunk az iskolakezdetet, hisz a csoda megtörtént: iskolánkat feljavították. A boldogságban kezdett öröm is vegyülni. Igazgatónk megint előszedte az egyenruhakérdést, mintha csak így lehetne bemenni az új iskolába. Kezdődött az értelmetlen gyűlések áradata. Többször kihangsúlyoztam, hogy az új iskolában most már végre a 14 évig tartó és két-három műszakban végig sínylődött tanítás után, inkább a tanulás minőségével kéne foglalkozzunk. Délután szabadok az osztálytermek, szakköröket kellene tartani, több tevékenységgel kéne diákjainkat elhalmozni, hogy legyen miből válasszanak, konferenciákat kéne rendezni, iskola közti kapcsolatokat létesíteni stb. Nincs az iskolánknak egy stratégiája, nincs missziós munkája, hisz Brassó más nyelvű iskoláiban szinte fele annyi magyar diák tanul, mint az Áprilyben. Ezek miért nem tanulnak a mi iskolánkban? Csak siránkozunk, és nem tudjuk vagy már nem is akarjuk a szülőket meggyőzni, hogy gyerekeiket ide írassák. Iskolánk még nem független, teljesen alá van rendelve a rendszernek. Sorozatosan szűnnek meg a környező általános iskolák magyar tagozatai. Az egyenruhát senki felsőbb szerv hivatalosan nem kényszerítette, akkor miért megyünk magunktól a dolgok elé? A diákok fele a szünetekben nem anyanyelvén beszél egymás közt, a másik fele pedig egy primitív nyelven, amit nem nevezhetek anyanyelvnek. Ha abból indulok ki, hogy az anyanyelvem a hazám, akkor ez a haza komolyan apad. Húsz év alatt egy gyűlésen se tárgyaltuk ezen égető témákat. Pedig Széchenyi arra figyelmeztetett egykor, hogy nyelvében él a nemzet. Sajnos a nemzet nyelve éppen úgy halódik, mint maga az ősi nép, maga a Kárpát-medencei magyarság. Mert igénytelen, s igénytelenségét az említett mélyre süllyedt intézetek és médiumok is táplálják, és hallgatásukkal bátorítják. Erdély számos középiskoláiban a szaktantárgyakat (például az informatikát, a gazdaságtant stb.) magyarul tanítják, nálunk miért nem lehet? Szerencse, hogy 2011-től a történelmet és a földrajzot is végre anyanyelven tanítják. Itt a modern tornatermünk, ahol kéthetente sulis bulit lehetne szervezni a saját zenénkkel, kultúránkkal. Helyette értelmetlen pénz-

kidobással diákjainkat tanári segédlettel olyan diszkóklubokba visszük, ahol nyakukba ömlik az olcsó idegen kultúra, a kábítószer lehetőség, a szervezett züllés. Utoljára iskola szintű kirándulást Sebestyén Zoltán szervezett, de amióta elkerült a Mikes Kelemen középiskolába megszűnt ez a nevelési forma. Pedig micsoda hegyeink vannak. Hát ez lenne elvtársaim a megoldandó kérdések egy töredéke! Iskolánk tanári közösségének lényeges része az egykori Római Katolikus Főgimnázium szellemét szerette volna folytatni, de helyette egy kisebb csoportosulás, a *demokratikus klikkdiktatúrát* gyakorló tábor győzött, akik részben az egykori Unirea líceum "nomenklaturista" relációrendszerét klónozták. A mérleg nyelve azért bilent a másik oldalra, mert a közömbösök, a nem címzetes állásfüggők, a fagyizók, mindig rövidlátóan a hatalom oldalán sültek a kis pecsenyéjüket. A brassói magyarság pletykaszintű hozzáállása, és a szülők irányított vélemény nyilvánítása nem tud az iskola köré egy egészséges védőfalat emelni, pedig ez az iskola Brassó megye egyetlen magyar szigete. Így, az Áprily az állami hatalom magyar nyelvű fordított változataként, a politika zsákutcájába rekedt. A kiutat keresve, egyesek az egyházi iskolában látják a lehetőséget, és előről kezdve mindent Felfalusi Kovács Antal szellemében. Mások, a 2012-ben beindult Jules Verne magániskolával próbálkoznak. Ha legalább a kulturális autonómiát vívtuk volna ki, akkor a mi lelkületünk szerint építhetnénk fel egy versenyképes erdélyi magyar tanügyet, de lehet, hogy az igazi megoldás csak a területi autonómia. *„Minden nemzetnek olyan kormánya van aminőt megérdemel. Ha valami oknál fogva ostoba vagy komisz emberek ülnek egy bölcs és becsületes nép nyakán, akkor a nép azokat a silány fickókat minél hamarább a pokol fenekére küldi. De, ha egy hitvány kormány huzamosan meg marad a helyén, akkor bizonyos, hogy a nemzetben van a hiba.”* (Széchenyi István)

A Wildt József tanterem kellékeit kerestem az iskolánk raktárában, de minden eltűnt. Az igazgatóság nem engedélyezte az új épületben a Wildt József tantermet, és az akkori pénzben nekünk előidézett 20 milliós kárt se térítették meg. Szeptember 16-án az igazgatóság a XII. B osztályból áthelyezett egy más osztályba, az indokot még ma sem tisztázták. Az egyenruha bevezetése végül az osztályom és a szülőbizottságom magatartásán bukott el. Henning Lajos az iskolai szülőbizottság elnöke nagyon érdekelt lehetett az egyenruha üzletben, mert minden gyűlésen engem támadott, ahelyett hogy a tanítás minőségének a javításával foglalkozott volna. Eddig soha nem vettem komolyan a szeptember óta személyem ellen kezdődött eljárásokat. Most éreztem azt, hogy ez több fórum és intézet összehangolt művelete. Az igazgató, akivel a kolozsvári diákéveink óta jó barátok voltunk, most a barikád másik oldalára került. Mi történik? Mit akarnak? Osztályom szerkesztette az Erdélyi Matematikai Lapokat, a Vadrózsát, az Erdélyi Bumerángot, az Üzenetet. Egyhamar iskolánknak nem lesz még egy ilyen aktív osztályközössége. De ilyen összetartó, tevékeny szülőközössége sem. Én el

voltam foglalva, a matematikával, a versenyekkel, nem érdekelt az egyenruha kérdése, mert idejét múlt, figyelemelterelő akció. Nemsokára az Erdélyi Bumeráng egy olyan viccébe kötöttek bele, amit már a nagyváradi Fakutya vicclap is közölt. Márciusban a Brassói Lapok hasábján kaptam egy frontális támadást, majd a Krónika se kegyelmezett. Az elsőt az igazgatómtól kaptam az egész tanári kar nevében (a tanárok nem is tudtak róla, hogy mire használják kérdezetlenül a nevüket), a másodikat egy fizetett janicsártól. Most már világhosszá vált a koncepciós perrel felérő hadművelet. Ha mindezt 1990-ben rendezték volna az iskoláért, ilyen hadsereggel és ennyi hadifelszereléssel, akkor már 14 éve önálló lehetett volna az iskolánk. Hol voltak akkor ezek a hősök? Milyen érdeket szolgálnak? Nehéz volt eldönteni azt, hogy ezt a műveletet iskolám nomenklatúrája szervezte, vagy a háttérhatalom osztotta ki házi feladatként. Azt már nem nehéz kitalálni, hogy mindez miért történt. Hiába, akinek nincs humorérzéke, az mindenre képes.

Amerikai kisvárosban egy bárban idősebb férfi farmernadrágban, cowboy-kalappal, bőrdzsekiben nézeget egy nagyon szexis fiatal nőt, aki meg is szólítja:

– Ugyebár ön egy igazi cowboy?

Mire a válasz:

– Igen, azt hiszem egész nap a farmon a lovakkal foglalkozom, kerítést javítok, teheneket terelgetek, tehát azt hiszem, cowboy vagyok. És ön?

Mire a fiatal nő:

– Én leszbikus vagyok. Egész nap a nőkre gondolok. Reggel ébredéskor, zuhanyozás közben, munka közben mindig.

Egy idő után érkezik egy házaspár, ránéznek a férfire és megkérdik ők is:

– Ön ugye cowboy?

Mire a férfi nagyon-nagyon gondterhelten:

– Nem, most jöttem rá, hogy leszbikus vagyok.

A két legfőbb erény, amit mindenkinek meg kell tanulni, ha szeretne a változásokban részt venni: türelem és alázat. E kettő nélkül könnyen kicsúszhat lábunk alatt a talaj! De ha betartjuk a szabályokat, akkor megtagasztalhatjuk a bőséget és szeretetet életünkben! Ahogy emelkedik a rezgés szint, úgy növekszik a stressz, feszültség az emberek között. Vannak emberek, akik nem akarják a változásokat és nem képesek ezeket az új rezgéseket befogadni. Ők maradnak a saját rezgés szintjükön, viszont azok, akik emelkednek, már nem tudják elviselni a durva energiákat. Ilyenkor a két tábor energiája egymásnak feszül. Sokszor tapasztalhatjuk, hogy régi barátok, ismerősök maradnak el mellőlünk és új ismeretségek születnek. A hazugságok, önáltatások ideje lejárt. Mindenkinek szembe kell néznie saját félelmeivel, megoldatlan ügyeivel. Mindenki saját magáért felelős, persze útmutatást kérhetünk, de az úton egyedül kell végig mennünk. Nem szabad elfelejtenünk, sose vagyunk egyedül! Azok, akiknek azonos a rezgésük, csoportokba szerveződnek és együtt haladnak tovább az úton. Lesznek, akik

utolérnek minket és felzárkóznak, de lesznek, akik végleg elmaradnak. Amikor becsukódik mögöttünk egy ajtó, kinyílik előttünk egy új! Ezt ne felejtsük el. Ne rágjuk magunkat azon, hogy mi lesz majd, hanem éljünk a jelenben, tanulva a múltból! Ez a feladat! Aki megtalálta középpontját, megszire sugárzik! Hívójele bejárja a világot, és akinek szól, meghallja s válaszol. Rokon lelkek, ha tiszták, állandó adásban-vételben vannak. Ne félj, hogy társtalan maradsz. Szíved adásban van, és megtalálsz a veled egyívásút. Minden az adó erején és tisztaságán múlik. *„Ha csillagodat követed, életed is megváltozik. Régi szokások, szemléletek és társak is elmaradnak. Mások jönnek helyettük”* (Müller Péter).

Évekkel ezelőtt kezdeményeztem a főgimnáziumi státusz elérését, az akkori igazgatónő csak azt magyarázta, hogy miért nem lehet. Semmit se tett az ügy érdekében. Aki meg akar tenni valamit, az talál rá módot, aki nem, az talál rá kifogást. Petki Pál érdeme, hogy mindezt 2004. május 14-én iskolánk megkapta. A státuszhoz szükséges dokumentáció jó részét szakmai megvalósításaim adták, közben a másik oldalon folyt ellenem a taktikázás. Építészeti rekord történt Brassóban, egy néhány hónap alatt (nem három év!) elkészült iskolánk mellé a 6-os román általános iskola vadonatúj épülete, nem számított, hogy ezért egy műemléket kellett lebontani. Brassó magyar vezetősége nagyon hangoztatta az Áprily önállóságát, de nemsokára kiderült a turpiság, hogy az Áprily iskola udvara és tornaterme közös a 6-os iskoláéval. Ezt meg vezetőségünk úgy oldotta meg, hogy mi kezdünk 7,30-kor, a román iskola pedig 8-kor. A másik iskola kisdiákjai szünetükben csoportostól iskolánk falánál kiabálva játszanak, ami az ott levő osztályainkban pont a tanítást óra közepén, a legelmélyültebb pillanatban zavarják. Ezt a problémát se oldotta meg a vezetőségünk, vagy nem is meri. A 6-os iskola felvette a Jacob Mureșianu (a Római katolikus Főgimnáziumunk egykori igazgatója) nevet, és félő, hogy valamikor testvéri szeretettel bekebelezi az Áprilyt. Mikor is lesz végre önálló az Áprily?

Két katolikus pap beszélget:

– Szerinted feloldják végre a cölibátust?

– Szerintem azt már csak a gyerekeink érik meg.

A személyem elleni támadások persze, hogy folytatódtak. Iktatószámmal ellátott beadványaimra iskolám vezetősége soha se válaszolt. Osztályomat, és diákjaim eredményeit szándékosan kihagyták az iskola Értesítőjéből, hasonlóan munkásságomat, ami az iskola honlapján se szerepel. Eszembe jutott, hogy egyik találkozásunkkor Szepes Mária egy történetet mondott. *„Egy este az öreg cherokee indián mesélni kezdett az unokájának arról a csatáról, ami minden emberben zajlik. Azt mondta: Fiam, a csata két farkas között zajlik, akik mindannyiunkban ott lakoznak. Egyikük a Rossz. – A düh, irigység, féltékenység, sajnálat, szánalom, kapzsiság, erőszak, önsajnálat, büntudat, harag, kisebbségség, hazugság, hamis büszkeség, felsőbbrendűség és ego. Másikuk a Jó. – Az öröm, béke, szeretet, remény, nyugalom,*

alázat, kedvesség, jóindulat, empátia, nagylelkűség, igazság, együttérzés és a hit. Az unoka elgondolkozott egy pillanatra, majd megkérdezte nagyapját: *És melyik farkas győz?* Az öreg indián mosolyogva válaszolt: *„Az, amelyiket etetted.”* Én is csodálkoztam magamon, hogy még nem toporzékolok a lavinaszerű támadások miatt. Mindazoknak, akik a másik farkast etették és etetik, Juhász Gyula: *Imádság a gyűlölködőkért* című versét küldöm.

*Én Jézusom, te nem gyűlölted őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.
Szeretted ezt a szomorú világot
S az embert, ezt a nyomorú virágot.
Te tudtad, hogy mily nagy kereszt az élet
És hogy fölöttünk csak az Úr ítélhet.
Szelíd szíved volt, ó, pedig hatalmad
Nagyobb volt, mint mit földi birtok adhat.
A megbocsájtást gyakoroltad egyre,
Míg égbe szállni fölmentél a hegyre.
Ma is elégszer hallod a magasban
A gyűlölet hangját, mely égbe harsan.
A gyilkos ember hangját, aki részeg
S a szeretet szavát feszítené meg.
És Jézusom, most is csak szánd meg őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.
Most is bocsáss meg nekik, mert lehet,
Hogy nem tudják tán, mit cselekszenek.*

Egy iskola hatvan tanárának sorsa olyan, mint mikor ugyanarra a koordinátarendszerre hatvan különböző függvényt ábrázolunk. Vannak szakaszok ahol sok függvény párhuzamos, de vannak szakaszok, ahol mindegyik metszi egymást. Az entrópia jellemzi a termodinamikában az anyagi rendszerek molekuláris rendezetlenségét, illetve termodinamikai valószínűségének a mértékét. Ebből következtetni lehet a maguktól végbemenő folyamatok irányára, ezért egy intézetben is egyre valószínűbb állapotok következnek be. Tudósok kiszámították, hogy általában hét évenként bármely egyén, vagy munkaközösség átesik egy kritikus ponton. Az építő kritikát mindenki el kell fogadja, mert senki sem tökéletes. Mindenki felel a saját tetteiért, a rosszul megoldott dolgokat a lelkiismerete hordozza tovább. Bibó István írta a következő mély igazságot: *"Ha egy emberi közösség a hazugságok olyan zsákutcájába beleszorul, ahol a dolgokat nevükön nevezni nem lehet és nem is szabad, akkor ez előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül elvezet a közösség általános értelmi és erkölcsi lezüllesztéséhez".*

Számomra ez a zűrzavaros folyamat nagyon hamar és drasztikusan ért véget, 2004 május közepén a kolozsvári onkológián melanómával műtöttek. Itt a filmem megszakadt. Június 4-én, a trianoni diktátum napján kap-

tam meg a szövettani vizsgálat eredményét, ami igazolta a melanóma diagnózist. Néha szembesülünk a Sors erejével. Kritikus helyzetekben láthatjuk, hogy életünk, egészségünk, sőt anyagi világunk nem a mi kezünkben van, hanem Isten kezében. Aki korlátlanul hisz benne, az szabad ember, mert tudja, érzi, hogy nem vagyunk bizonyos értékek határtalan birtoklói, csupán használói. A brassói bőrgyógyász Dr. Partin Irén azt mondta: *„A gyógyulás úgy kezdődik, hogy vizsgáljuk meg lelkiismeretünket, hogy mindent megtettünk-e azért, hogy ne így legyen. Majd aztán tegyük meg ez első lépéseket s rakjunk rendet saját magunkban, hogy legyen amit átadjunk az utánunk jövőknek, abból amit az előttünk járók bíztak ránk. Ne akarjuk az egész világot megváltani! Csak saját magunkat, mert akkor fogjuk a világot megváltani. És ami a legfontosabb az Élet szentsége és szeretete. Szeressünk élni. Jóságban és jókedvvel.”* Ha más szintről közelítem meg, akkor azt veszem észre, hogy a világon nem létezik olyan vallás, aminek a központi gondolata ne a szeretet volna. Csak a szeretet révén válhat az ember emberré, de azt is meg kell tanulni, hogy nincs szeretet áldozat nélkül. Könnyű a szeretetet és a bizalmat eljátszani, ellenben visszaszerezni a legnehezebb. Szeretni, és szeretve lenni olyan, mintha kétfelől sütné ránk a nap, de a szeretet akkor bontakozik ki igazán, amikor cél nélkül szeretünk.

Szepes Mária is megtett mindent értem. Hogyan teremtünk a szóval? Az emberek, ha azzal a szóval találkoznak, hogy mágia, vegyes érzelmekkel szoktak reagálni. Általában, gonosz varázslót, vagy boszorkát képzelnek el, aki a szép és jólelkű embereknek rosszat akarnak és még ezernyi gondolatot fűznek hozzá. Mit is jelent valójában az a szó, hogy mágia? Itt, is mint sok más területen az alapokkal van baj. Olyan erő fog velünk varázslatot véghezvinni, amilyen éppen a beállítottságunk, hiszen a dolgok önmagukban semlegesek. Mi tesszük őket jóvá vagy rosszá! A mágia mélységei a legtitokzatosabb dolgokat a Mindenség lényegét, a hatalmat, a minőséget, az anyagot és a Természet összes erejét rejtí magában. Megtanít minket arra, hogy az egyes dolgok miben különböznek és miben azonosak egymástól. A mágia tökéletes és fennkölt tudomány, mely hatalmas erővel bír. Matematikából, fizikából, és teológiából áll. A fizika a világ anyagi természetének titkait magyarázza és teljes egészében annak következményeit. A matematika megismertet minket a természet három méretével és megtanítja, hogyan figyeljük az égitestek mozgását. A teológia pedig arra tanít, hogy mi az Isten, az intelligencia és az értelem, mi az angyal, a vallás, a lélek, a szent törvény, a szertartás és a titokzatos misztérium. Oktatja az embert a hitről, a csodákról és ennek törvényeiről. A materialista világszemlélet, és az azt követő lelkek nem igazán fogadják el ezeket a tanításokat. Mindez azért van így, mert még nem tapasztalták meg ezeknek a törvényeknek a valós voltát. És ez nem baj! Majd ők is megélik, megértik, ha eljön az idejük. A mágia az energiák megvalósult varázslata. A minket körül vevő világ tele van az energia különböző megnyilvánulásaival, formáival. Minden ember, állat,

növény, tárgy az energiák tömörülései, sűrűsödései, melyeket anyagi szinten protonok, elektronok, neutronok alkotnak. Az Ókorban még teljesen tudatában voltak annak, hogy minden energia. Tudták, hogy mindennek megvan a csak rá jellemző rezgése és van egy olyan Forrás, amely sohasem fog materializálódni. Ebből a Forrásból jövő áradó erőkből alakult ki a Világegyetem és minden, ami a létezésbe lép. A belőle kiáramló erő, mindenhol szabadon áramlik, mindenén áthatol, és mindenhol létfenntartó módon ott van. Az ókor emberei között volt olyan is, aki ezt az erőt a legteljesebb mértékben használni és irányítani tudta. Ma is minden ember képes arra, hogy ezt az egyetemes energiát használja. Ez az energia nem válik addig alkotóerővé, amíg el nem éri a megfelelően szükséges koncentrációt. A misztikus iskolákban a tanítás nagy részét az energiaösszpontosító gyakorlatok tették ki. A gondolatok és a hangok erős kivetítése cselekvő erővé alakul. Csakis a felhasználó akarata szabja meg milyenségét, hiszen mint már említettem ez az erő semleges. Minden energia a gondolatokat követi, ez a törvény az energia egyetemes axiómája. Az energia összpontosítása és teremtő erővé való átalakítása gondolataink beszédünk révén történik. Minden mester, nagy hangsúlyt fektetett tanítványainál az értelem fegyelmezettségére, és a gondolat kontrollra. Az imént leírtakból kitűnik, hogy miért mi alakítjuk világunkat, és miért látjuk olyannak amilyen. Amiről és ahogyan gondolkodunk, azzá válunk. A gondolatok a szellem világából létezve alakítják ki a fizikai látszatvalóságot! Gondolatainkból, beszédünkben önmagukat megvalósító, beteljesítő próféciaak válnak, azaz Testet öltönek. Érzelmi és gondolati világunk, egy tükörként jelenik meg életünkben. Ez a Törvény. Az egyik eszköz melyet a gondolatkoncentráció fokozásához felhasznál az ember az a hang. Ha beszélünk, akkor hangot adunk ki. A hangok betűkből állnak. A betűk, mint tudjuk, magánhangzókból és mássalhangzókból tevődnek össze. Ha a betűkből gondolatainkon keresztül értelmes szavakat alkotunk és azt a megfelelő erejű gondolati energiával feltöltve, kiindítjuk az éterbe az egyetemes energiákat mozgásba hozza, és meggyorsítja azoknak a megtestesülését! A betű hangalakja ilyenkor magához vonzza a hozzá tartozó energiát. Az ősi okkultista tanítások szerint az emberi hang a hangerőtől és a hangszíntől függően képes arra, hogy az asztrális fényt különböző formákba öntse. Így vagyunk mi, emberi mivoltunkban Teremtő képességekkel felruházva. Tudjuk már azt, hogy az emberi hangképző szervek két-fajta hangzó képzésére alkalmasak. például: a kabbalában előforduló erőnevekben a magánhangzók a harmónia megteremtéséért felelősek. A mássalhangzók a belső fejlődés és a tudatosság szolgálatában állnak. Felhoznám példának, a jógában fellelhető fontos tanításokat. Tudjuk azt, hogy az embert egy energia mező veszi körül, amit egyesek aurának mások morfogenetikus mezőnek neveznek. Lelkünk és testünk kétféle energiát vesz fel. Az egyik fajta energiát a gerinccsatorna mentén meghatározott helyeken elhelyezkedő csakrákkal nyeri. A másik energiához a táplálék útján

jut hozzá szervezetünk. A csakráknak fő feladata az energiák felvétele és leadása. Mindegyik csakra, hozzá van rendelve egy bolygóhoz, melynek energiáját közvetíti az embernek. Valamennyi csakrának meghatározott számú szíromlevele van. Minden egyes szíromlevélhez, vagy egy magán, vagy egy mássalhangzó van rendelve. Tehát, ha kigondolok valamit, azt szóban megfogalmazom, akkor az éppen aktuális szíromhoz rendelt hangzót megrezegtetem, ő a megfelelő bolygó energia rezgését magához fogja vonzani és a gondolatot anyagi formába, fogja önteni. Bármelyikük, ha csak arra tud gondolni ez nekem sohasem fog, sikerülni ne csodálkozzon a fentiek ismeretében, ha meg is teremődik kívánsága. Az emberi hang elsőrendű teremtvő és zenei eszköz. Olyan erővel bír, amely a külső és a belső világot össze tudja kapcsolni egymással és a kialakult harmóniát, pedig beleolvasztja az ember személyes energia mezőibe. A hang felszabadítja az energiát. Ilyen csodálatos adomány az éneklés. Énekléskor az emberi hang eléri teremtvő képességeinek maximumát. Ha a szavak dallamban vagy valamilyen zenei hangzásban kelnek életre, akkor hatalmas egyetemes erők szabadulnak fel. Fontos tudni, hogy a naprendszer bolygóinak is megvan a maga zenei hangja, így az összes bolygó együttrezgése az összhangzattan.

A kolozsvári onkológián Dr. Ghilezan Nicolae egyetemi tanár volt a kezelőorvosom, aki tudásával, szeretetével harcolt az életemért *„Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: / Alattad a Föld, fölötted az Ég, benned a lét-
ra!”* (Weöres Sándor). A műtétet Dr. Hica Ștefan szakorvos végezte, aki a leobbant lelkiállapotomat magyarul is gyógyíttatta. Egy hónap kolozsvári kezelés után, átirányítottak Brassóba. Itt Dr. Pășlan Nicolae szakorvos vett kézbe, ő kezelte egykoron anyósomat is. Rengeteg analízis, és végre augusztusban megkezdődött a fél évig tartó kemoterápia, és az egy évig tartó interferon injekciózás. Iskolakezdésre már 30 kilót fogytam, faxon is küldhetek volna iskolába. A derékig érő fürtjeim, reggelente a párnámon maradtak. A feleségem ezért rövidre vágta a még megmaradt hajamat. Szilágyi Sándor teaszakértő étrendmódosítást ajánlott, gyógyteáit ma is iszom. Az első két kemoterápiáról még egyedül támolyogtam haza, de a többről már Magdó Mariann kománém kocsijával kellett hazafurikázzon. Az egyik kemoterápián eszembe jutott az a dal, amit Bencze nagymamán gyerekkoromban elénekelt. Bencze nagyapám egy súlyos sérv miatt Galiciában maradt, barátait Doberdóba vitték, ahol sajnos mindenki hősi halált halt. Búcsúzáskor énekelték ezt a dalt azért, hogy aki életben marad, az adja át a hozzátartozóknak. Ez majdnem azonos a Kárpátia együttes *Abból a fából* című dalával:

*Abból a fából vágjátok az én keresztem,
Amit akkor ültettek, amikor születtem.
Abból a fából legyen majd az én koporsóm,
Amelynek árnyéka alatt írták meg a sorsom.*

*Gallyaiból rakjatok egy olyan nagy tüzet,
Ami még egyszer táplálja kihűlő szívemet.
Földbe' nyugvó gyökeréből faragjatok pipát,
Szabad lelkem az égbe szálljon mint a füstkarikák.*

*Sudár ágai jók lesznek vaskaszák nyelének,
Mely arat, de fegyver is a Magyar kezének.
Fának apró forgácsát vessétek a szélnek,
Viszik messze majd hírünket ahol földet érnek.*

*Egy árva szűz rügyéből új élet sarjadjon,
Ne hagyjátok soha, soha, hogy nemzetetek kihaljjon!
Legszebbik részéből végül bölcsőt készíttetek,
Hogy szebb jövőről álmodjon minden magyar gyermek!*

Apropó Kárpátia. 1903-ban a magyar kormány törvényben szabályozta a kivándorlás rendjét, a Carpathia a magyar kivándorlók számára épült, és attól kezdve főleg őket szállította. Rendszeres ingajáratokat bonyolított le New York és Fiume között. A Carpathia 1912. április 11-én futott ki New Yorkból, útvonala: Gibraltár, Genova, Nápoly, Trieszt és Fiume, nagyjából azzal egy időben, amikor a Titanic elindult utolsó útjára írországi Queenstownból. A Carpathia – legénysége közt hétfalusi magyar is szolgált – utasai közt 300 visszavándorló magyar is volt, köztük is lehettek hétfalusiak. A Titanic 1912. április 15-én elsüllyedt, több mint 700 utasát a Carpathia mentette meg. A példátlan mentésben részt vevő hajót és legénységét mindenhol megkülönböztetett tisztelettel fogadták. Így volt ez Magyarországon is, ahová – a rendkívüli kitérő miatti késéssel – május 7-én érkezett meg. Május 10.-én Budapesten fogadták a tisztkart és a legénységet. A kapitány magas állami kitüntetést kapott. A személyzet tagjait pedig jótékonsági futballmérkőzésre hívta ki az MTK. A Carpathia fiumei útjai az I. világháború kitöréséig folytatódtak. 1914 után az antant hatalmak csapatszallító hajóként használták Boston és Liverpool között. 1918. július 17-én egy német tengeralattjáró megtorpedózta és elsüllyesztette. Körülbelül ekkor, talán éppen ezen a napon hoztak a nagyhatalmak végleges döntést a Monarchia megszüntetéséről és Magyarország feldarabolásáról. Ezen a napon nem csak a Carpathia, hanem Kárpátia is elsüllyedt.

Az egész világ egy nagy energiatenger. Minden, ami létező az nem más, mint különböző frekvencián rezgő energia, mely hangokban, színekben, és megannyi, érzékszerveinkkel is felfogható anyagban jelenik meg. Az ember sejtszinten folyamatosan rezeg és különböző rezgésű hullámokat bocsájt ki. Ez a rezgés az auránkat különböző színűvé teszi attól függően, hogy éppen milyen lelkiállapotban vagyunk. A *vonzás törvénye* ugyanis egy következmény, mégpedig annak a következménye, ahogy rezegni szoktunk. A belénk

táplált hitek olyannyira a bizonyosságunk alapjai, hogy ez dönti el azt, hogy hogyan rezgünk és rezgésünk által mit vagyunk képesek megteremteni. A hitvilágunkat, bizonyosságunkat megváltoztatni nagyon nehéz, mert ahhoz olyan emberekkel és eszmékkel kell körbevennem magam folyamatosan, amely segít átprogramozni a bennem lévő, saját magam által felállított korlátokat. Csak akkor tudok bevonzani bármit, amit szeretnék, ha a tudatalatti működését alakítom át. A vonzás törvényét övező mítoszokkal az tehát a gond, hogy a tudatos döntéseinket akarja felhasználni arra a célra, aminek az elérése a tudatalatti hiedelmeitől függ. Tudatos cselekvéssel akarunk megváltoztatni olyat, ami valójában egy mélyen gyökerező hiedelem, vagyis az akinek te érzed és gondolod legbelül magad, ami pedig nem más, mint a folyamatos és szüntelen *vanságod*. Nem azt vonzod be, amire sokat gondolsz, hanem azt vonzod be, aki ténylegesen vagy! *Mégis mit lehet tenni, hogyan lehet a tudatalattit megváltoztatni a saját céljaink elérésére?* Erre a rövid válasz az, hogy sok munkával és csak hosszabb idő alatt. A *vonzás törvénye* elnevezésű mítosz eladta az embereknek azt a szokásos mesét, hogy kevés befektetéssel, elolvasva néhány könyvet, elvégezve gyorstalpaló tanfolyamokat és már öledbe hull az eredmény. Ilyen sajnos nincs. Itt van az a pont, ahol a legtöbben átverik saját magukat és ahol a fogyasztói társadalom be-szippantotta az arra fogékony embereket. A jelenlegi pénzüralmi világrendet 300 év alatt rakták össze, ami legalább 12 emberöltő. Kitalálták, pontosan megtervezték a háborúkat, azok finanszírozását, a pénznyomtatás monopóliumának megszerzését, a nemzetállamok eladását és mindezeket fokozatosan véghez is vitték. *Fokozatosan, lépésről lépésre. Nem érdekelte őket az,* hogy több generáció kihal, mire a terv megvalósul, mindig egy kicsit beljebb mentek az ajtón. A kulcsszó a *fokozatosság*. Ezalatt az idő alatt a népek gondolkodásmódját és a hitrendszerét átalakították olyanná, amely megteremtette azt a világot, amit ők akartak. Az emberekből fogyasztókat gyártottak, a XX. századi médiapropagandával telenyomták az elméket félelemmel és gyönyörű birkatársadalmat hoztak létre, mely a jó pásztortól várja a megoldást az életére. *A saját gondolataid és érzelmeid felelősségét meg felejtse el.* Az egyéni szinten történő eredményekhez persze nem kell 300 év, de a tervezés ugyanilyen fontos! A *vonzás törvénye* tapasztalatom szerint azért nem működik a legtöbb embernél, mert az egy hosszú folyamat egyetlen kiragadott részecskéje, ami egy következmény és ráadásul nem is az utolsó eleme a képletnek, csak egy közbülső állomás. Vagyis érteni kell az egész folyamatot ahhoz, hogy az legyen, amit szeretnénk. A folyamat pedig ott kezdődik, hogy megvizsgálom önmagam: *Ki vagyok én?* Az önmegismeréshez egy egész élet is kevés, de a legnemesebb feladat, amit önmagaddal szemben megtehetsz! 1. Kövesd figyelemmel olyan emberek életét, akiknek a személyiséget és életútját be szeretnéd vonzani. Olvasd el az önéletrajzukat, nézd meg, hogy mit, mikor és miért csináltak és csak olyan embereket válassz példaképnek, akiknek az életük és a cselekedeteik

a példázat nem pedig az, amit szövegeltek. Manapság rengeteg ember azáltal lesz sikeres, hogy a siker képletét mások – nem a saját! – példaértékű életén keresztül tanítják, de azon kívül nem túl sok saját ötletet adnak a világnak. Őket is meg kell becsülni, mert kiváló ugródeszkák, csak tőlük nem fogod megtanulni azt, amit szeretnél. Hallgass azokra, akik azt élik, amit tanítanak és szenvedéllyel, belső tűzből akarj cselekedni te is. Bizonyosodj meg róla, hogy tényleg úgy élnek, ahogy mondják, mert rengeteg a *szájkarate* bajnok! 2. A tanulás egy folyamatos feladat és egyszerre több szinten történik. Nincsen *csak szellemi, csak lelki, és csak testi* fejlődés. Ha az egyiket túlzásba viszed, vagy háttérbe szorítod, az a másik rovására megy. Egymás mellett kell fejlesztened mindent, ha tartós eredményt akarsz. Aki nagyon okos, de egészségügyi korlátai vannak önnön hibájából, az nem fogja elérni a kívánt eredményt, mint ahogyan az sem, aki kicsattanó egészséggel, de alapvető lexikális tudás hiányával küzd. A tartós eredményt akkor lehet elérni, ha a test + lélek + szellem azonos időben és ütemben fejlődik. Ha a tanulás egyensúlyát folyamatosan betartod, automatikusan átalakulsz belülről és nem kell akarni azt, hogy más legyél, mint ami voltál. Egyszerűen megtörténik. 3. Legyen mindig üres a poharad. Ez magyarul annyit jelent, hogy a bizonyosságod soha nem gyökerezik túl mélyen a földbe és mindig képes vagy feltenni magadnak a kérdést: *Mi van, ha mégsem úgy van, ahogy gondolom?* Ha pedig így gondolkozol, folyamatosan hagyod, hogy új, még ismeretlen információ is bejusson az elmédbe. Ha üres a poharad, akkor tanítható vagy, ha tele van, akkor már nem. Aztán a már felgyűlt sok-sok információ átalakul bölcsességgé. 4. Legyen terved a céljaid elérésére és minden nap tegyél hozzá egy kicsit az úthoz. A kulcs a fokozatosság, a kitartás és a folyamatos cselekvés. Cselekedeteid folyamatossága és minősége fogja meghatározni azt, hogy milyen gyorsan válsz olyan rezgésű emberre, akinek az életében azok a dolgok történnek meg, amelyekre vágyik. A *vonzás* tehát egy folyamatos és megfelelő minőségű rezgésből fakad, mely egész lényed testi, lelki és szellemi átalakulásának az eredménye. Ha képes vagy alázattal elfogadni azt, hogy a változás időbe fog telni, akkor a te életedben is megtörténik az, amit én csak úgy nevezek, hogy a sikeres élet ösvénye. Eleinte tudattalan tudatlanságban élünk (azt sem tudjuk mit nem tudunk), később tudatos tudatlanságba kerülünk (amikor már tudjuk, hogy mit nem tudunk), aztán tudatos tudatosságba jutunk (amikor pontosan tudjuk, hogy mit tudunk), és végül pedig tudattalan – tudat alatti! – tudatosságba érkezünk (amikor már a tudás életünk integrált része).

Saszet Ottó komám elvitt Szőkefalvára a Mária jelenésekre, majd a csíksomlyói búcsúra is. Szőkefalván éreztem először a tízezer ember által felerősített imádság magas frekvenciáját, és így telt meg a *Mi Atyánk* egy éves koromtól ismert imádság isteni tartalommal. Mindenki sírt, nekem is patakzottak a könnyeim. Jézus rám nézett, szigorúan, és addig még soha nem érzett magas fokú szeretettel. Szeptembertől januárig két hét kemote-

rápia, két hét iskola volt a programom. A feleségem éjt nappallá téve megtett mindent értem, őt is megviselte a betegségem, de hát a gyerekeimet. Jó érzés volt látni azt, hogy mennyien szeretnek. Mindenki megpróbált az ő módján segíteni. Blósz László volt diákom elvitt a budapesti Táltos gyógyító központba. Az osztályom és a szülők nagyon el voltak keseredve. A szülőközösség nagyon kiállt mellettem, néhányan Csáki Zsolt vezetésével egy agykontrollos csoportot alakított körém, ami azóta is heti rendszerességgel működik. Ez a csoportom, Virányi Sándor barátom, és az EMMV- n résztvevő matematika tanárok anyagilag is támogattak, így megkezdhettem az alternatív kezeléseket is. A bukaresti Sorin Vulpe (1968. július 30. – 2011. március 25.) ezoterikus barátom, valamint a brassói Dr. Borcea Aura bioenergetikus is átadták minden tudásukat. 2005. május 14-én osztályommal részt vettünk a csíksomlyói búcsún. Hajdó István (1942. április 21. – 2011. július 8.) főesperes prédikációja nagyom meghatott. „*A szót nem adjuk, csak ha nyelvünk vele tépik. Az édesanya soha nem kérdi meg gyermekét, hogy hosszú távollét után miért jött haza. A gyermek és az anya tudja, hogy igazán megnyugodni egy helyen lehet, az otthon világában. Hazajöttünk égi Édesanyánk, hogy újra lássunk! A hagyomány azt tartja, hogy akik a Salvator kápolnában várakoznak Püünkösöd hajnalán, azok meglátják a Szentlelket, és látják a Napba öltözött Asszonyt a felkelő Nap vörös fényében. Csíksomlyói Szűzanya, hazajött újból a te néped! Azért jöttünk, hogy átadjuk neked hármaskérésünket. Első kérésünk, hogy találkozhassunk Veled, égi édesanyánk. Másodszor arra kérünk: Vezess közelebb minket Szent Fiadhoz, aki itt maradt közöttünk az Oltáriszentségben, hogy mi is kérjük az emmauszi tanítványokkal „Mane nobiscum Domine – Maradj velünk Uram”. Harmadik kérésünk: Segíts, Napba Öltözött Asszony, hogy nemzetünk ébredjen és a megoldott kévét, amíg nem késő, együtt gyűjtsük össze. Egy nemzet akkor álmodhat a jövőről, ha elfogadja a bölcsőt és visszautasítja a koporsót. Farkaslakára vittem anyaországból érkezett egyetemistákat. Tamási Áron portáját tekintettük meg. Amikor meglátták a fenyőfából készült ősi bölcsőt, körbefényképezték és ujjongtak, milyen szép ez a bölcső. Én odaálltam a bölcső elé és azt mondtam: ez a bölcső nem szép. Megdöbbenve néztek és ajkukon a nagy kérdés: hogy mondhat egy pap ilyet, hogy a bölcső nem szép. Így válaszoltam: „ez a bölcső akkor volt szép, amikor a Tamási édesanya tizenegy gyermeket ringatott benne”. Nemzetünk feltámadása akkor jön el, amikor Krisztus letelepedhet a család és a nemzet életében és mi meghalljuk az Ő kérését: „engedjétek hozzám a kisdedeket”. Jaj annak a nemzetnek, falunak, városnak, ahol a temető nem a falu és a város végén kezdődik, hanem az édesanyák szívében. Határozottan lépjünk fel és mondjuk el a minket nem ismerő világnak, hogy a csíksomlyói Szűzanya lábánál élő nép, a Kárpát-Duna medence magyarságával együtt megvédte a nyugati értékeket. Amerika sokkal tartozol, adós vagy nekünk, mert csak ígértél, de soha nem védtél meg. Oroszország, vért követeltél és közel ötven évet elvettél életünkéből, s ma még min-*

dig ennek hordozzuk Golgotás keresztjét. – Egy alvó nemzet megoldott kéréi lettünk. Izaiás prófétától tanuljunk, aki felelősségre vonja az önjelölteket, a választott vezetőket: „Custos qid de nocte – Őrt álló mondd, mi hír az éjszakában”. Ma minden vezetőnek vállalnia kell, hogy őrt álló lesz. Mi hinni akarjuk Pál apostollal, „múlóban az éjszaka, közeleg a nappal”. Sokan vannak még, akik a sötétséget szolgálják, de bármily hosszú lehet az éjszaka, előbb vagy utóbb felváltja a fény a sötétséget, mert a fény szolgálata apostoli feladat. Te elmondad-e gyermekednek a mi nemzetünk történelmét? Azt is merd elmondani, hogy 1890-ben Angliában kiadtak egy olyan európai térképet, amelyen Magyarország nem látható. Mózes, amikor népe élére állt és Hóreb hegyének közelében találkozik az Úrral, úgy tudott imádkozni és kérni, hogy az Úr szíve is megesett és a diktátorok hatalmát elsöpörte. Ne adjuk fel és gyűjtsük össze nemzetünk oldott kéréit! Bízgatnunk kell családjainkat, hogy csak annak a népnek van jövője, aki vállalja a harcot. Herodotosz már a maga korában megfogalmazta, „puha földben puha emberek teremnek”. A perzsák: „inkább akartak urak lenni egy terméketlen földön, semmint a termékeny síkságon mások rabszolgái.” Így kell nevelnünk gyermekeinket, mert ők lesznek a holnap vezetői. Márai Sándor mondja el az Őrszem című írásában, hogy az őrségben álló, ha valaki közeledik, felkiált: Állj! Ki vagy? S addig nem engedi közel, amíg nem tudja, mi a jelszó. Mi, akik kisebbségi sorsban élünk, mindannyian őrszemek vagyunk. Minden hozzánk közeledőnek kiáltunk: Állj! Ki vagy? És csak azt engedjük magunkhoz közel, aki tudja a jelszót. Erdélyi létünk hármass jelszava:

– A Hit, ez Szent István király öröksége. Adjuk mindenkinek tudtára, hogy ezt a földet kard szerezte meg, de a magasba emelkedett keresztbe vetett hitünk őrizte meg.

– Anyanyelvünk a második jelszónk, mert ma is veszély fenyegeti. Egy mai kortársunk vallomását ne feledjük el, és ajkunk úgy mondja, mint egy szent esküt: „a szót nem adjuk, csak ha nyelvünk vele tépik.”

- Autonómia, ez a harmadik jelszavunk. Amikor ezt a szent kérésünket tárjuk fel, teljesen érthetetlen, hogy a körülöttünk élő nemzetek, akik szent István koronájának védnöksége alatt növekedtek nagy nemzetté, ezt a szót, autonómia nem szeretik hallani. Szívvel-lélekkel támogatnunk kell a Duna Televízió kezdeményezését, hogy az Autonómia nevű adó létrejöjjön, és tanítson meg arra minden kételkedőt, hogy az önrendelkezés nem más, mint meghirdetése annak az isteni jognak, hogy mi testvérek vagyunk és szeretetben együtt kell élnünk. Azt is jelenti, nekünk nem kell a másé, de a miénkről nem mondunk le. Mindenféle más utat megígérnek nekünk, de mi érezzük és tudjuk, hogy holnapunk, jövőnk, megmaradásunk csak ezen az úton lehetséges. Lépjünk ma szent István királyunkkal szövetségre és ugyanazt tegyük amit 1038 augusztus 15-én tett, amikor leborult a Nagyboldogasszony elé, koronáját nemzetét és országát felajánlotta. Akkor elég volt egy Szent István király, ma legyünk mindnyájan Szent István királyok és ajánljuk fel hitünket, anya-

nyelvünket, önrendelkezésünk szent kérését a Napba öltözött Csíksomlyói Szűzanyának. Vezetőink, lépjetek be Erdély Jordán folyóiba, és mint Vajk megkeresztelkedett István lett belőle, nem is akármilyen, hanem Szent István. Népünknek, nemzetünknek ma Szent Istvánokra van szüksége. Fülöp szigetek bíborosa, Sini egyik elmélkedésében mondja el, hogy a törzsfőnök három fia közül utódot akar választani. Parancsba adja, holnap felmentek a hegyekre. A nagyobbik reggel, a középső délben, s a legkisebb estére jöjjön haza, és mindenik hozza magával a Föld legértékesebb ajándékát. S aki a legszebbet és legértékesebbet hozza, az lesz az utód. A legnagyobbik hazaérkezett és egy aranyrög csillogott a kezében. A középső fiú délben, amikor hazajött, egy csokor virágot nyújtott át édesapjának. A legkisebbik napszentülte után érkezett haza és így szólt: Édesapám én nem hoztam semmit. Amikor a hegy magasságába értem, s megláttam a tovacsobogó patakokat, hegyeket, dalos madarakat és láttam az embereket, a ringó bölcsőket, gyermekek kacaját hallottam, amint benépesítik ezt a gyönyörű szülőföldet, Édesapám, ennél szebbet nem tudtam hozni. A törzsfőnök megölelte fiát, és így szólt, te leszel az utód, mert te hoztad el számunkra a biztos holnapot, a reményt”.

Osztályom tanulmányi kiránduláson vett részt Marosvásárhelyen és Kolozsváron. Meglátogatták az egyetemeket, főiskolákat. Ottani tanár barátaim kalauzolták. Kezelés miatt én nem mehettam, így mindez Szász Ágnes szülő vezetésével történt. Sajnos elrepült ez a tartalmas és gyönyörű négy év: a sok kirándulás, a sok buli, az álarcos bálók, a Nagy-kőhavas, a garcsini kaszáló, a fenyőültetés, a Szent-Anna tó, a húsvétok, a karácsonyok, a félévi éneklések – ahol osztályom István, a király rockoperát is előadta -, a Good Friends, a Szili-bár, a csodálatos szülőértekezletek, a felejtethetlen szülői bulik és bankettek, a nagy beszélgetések, a parki filozofálások, a nagy családi hangulat, a koncertek, a hangversenyek, az álarcos bálók, a be nem fejezett albumok, az összetartozás. A megható és felejtethetlen utolsó osztályfőnöki óra, a nagyszerű kicsengetés, a Bartha Árpád tervezte tabló, előbankett. És jött a nagyszerű mintabankett, amit más osztályoknak is kéne követni. Utóbankettek. Mindent lefilmeztünk, könnyek nélkül nem lehet utólag se végignézni. Az ember elcsodálkozik azon, hogy ha van egy összetartó osztály- és szülőközösség, akkor független az iskola hozzáállásától csodákat lehet megvalósítani. Nimród fiam a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem valláspedagógia szakára került, majd a Protestáns Teológiára. Születésnapomon osztályom mindig felköszöntött, és ezt teszi évi rendszerességgel a kicsengetés után is. Hogy miért ültettünk fenyőket? Erre az Ismerős Arcok együttes *Fenyők (Nyerges)* dala válaszol:

*Dermesztő, hideg reggelen
A hajnali ködöt rágva
Szomorú szívvel gondolk
Az erdélyi fenyőfákra*

*Ahogy az erdeinket pusztítják
Úgy pusztul vele a népünk
S mikor az utolsó fát kidöntik
Akkor lesz nekünk is végünk*

*Nézem az idős bácsikat
Kik az életben láttak már mindent
Vakuló szemükkel keresik
De nem találják az Istent*

*A nénik is inkább csak sírnak
Nincsen sem család, sem gyerek
Idegen országba mentek
Hogy jöttmentként élhessenek*

*Refr.:
S bár ugyanaz ismétlődik
Száz meg száz éve régen
Mi ébresztő kiáltás helyett
Suttogunk csak a szélben
Megmondom én, hogyan lehet
Hogy magyarként éljük a jövőt:
Ameddig azok döntik
Mi ültetjük addig a fenyőt*

*A bajban sem ismerjük egymást
Nem nyújtunk segítő kezét
De ha nem hiszi magyar a magyart
Az út már a pokolba vezet*

*Hisz' éppen úgy oktalanság
Hogy ki szeret, ne érdekeljen
Mint hazug törvényt hozni
A jogos gyűlölet ellen.*

Több mint harminc év kutatás és könyvtári munka után, én és Magdó János orvos 2004-ben megjelentettük Zajzoni Rab István (Zajzon, 1832. február 3. – Brassó, 1862. május 15.) monográfiáját, ami az összes megjelent versét és prózáját, valamint a róla írt írásokat és tanulmányokat tartalmazza, persze teljes életrajzával együtt. De itt segített be a sors is, hisz megtaláltuk és le is közöltük több mint 150 ki nem adott versét és erdélyi, illetve bukaresti utazásait tartalmazó naplóját. Ő Körösi Csoma Sándor munkáját akarta befejezni, és ebben a könyvben leköszöltük a megtalált

ázsiai úti tervét. Nagyon büszke vagyok erre a könyvre. Rögtön hozzáálltam a Zajzoni Rab István díj megalapításához. Sok akadályt kellett elhárítani, de végül kialakult a díjkiosztó bizottság. 2006-ban, a hétfalusi Szent Mihály napi ünnepségek keretében osztottuk ki először a Zajzoni Rab István díjakat: Kovács László, Kovásznai Miklós, György Papp Margit és Koszta István személyiségeknek. 2007-ben: Gajdó Zoltán, Erőss József, Gyerkó András és Deák András, 2008-ban: Simon Gotthárd Anna, Barkó Etelka, Patrubány Miklós és Barabási László, 2009-ben: Hochbauer Gyula, Kovács László Attila, EKE négyfalusi tagozata és a Duna TV, 2010-ben: Czimbora Izabella, Székely Levente, Bőjte Csaba és Morio Alinei, 2011-ben pedig a bácsfalusi evangélikus egyház, a Kéknefelejcs néptáncgyűttes, Zajzoni Rab István Középiskola és Veres Emese voltak a díjazottak. 2012-ben: az Áprily Lajos Főgimnázium, Szegedi László Támás, Farkas Gyula, Márk Attila. 2013-ban: a 230 éves brassói evangélikus egyház, a 120 éves EKE brassói tagozata, Kiss Budai Mihály, Dr. Balázs Ádám.

Megrendítő volt Jani András szavalata, amint Zajzoni Rab István *Költői tanács* című versét tolmácsolta:

*Magyar, csak nyugatra ne pillants,
Csak nyugattól ne várd jövőd;
A föld egy alma s férges része
Nyugat. Oh hagyd e temetőt!*

*Nincs becsület ott többé, nincsen
Hő szeretet, nincs tiszta vér,
A szerelem legolcsóbb áru,
Sok pénz istennél többet ér.*

*Mely tudományt nyugat teremtett,
Erkölcstelenség magva csak;
Krisztus hitéből szív- és lélek-
Ölő eszközt faragtának.*

*Oh tekints kelet pálmáira,
Oh nézd a Kaukáz bérceit,
Nem görbült ott talpnyalásban
A test s mily erős bérc a hit!*

*Ott sűrögnek a harci ménen
Barnult vitézek szabadon,
És mindenik hű testvér hozzánk,
A nyelv, a jellem oly rokon!*

*S te, kinek szent kötelessége,
Kapcsot teremtni arra át,
Nyugattól vársz te jobb jövőt, magyar,
S elámítod szegény hazád.*

*Melyen a perzsák, a hellének
És Róma hada megtört,
Keltsd hamvából a szövetséget,
Mit önakarat eltörött.*

*Hadd húzódjék vasfal és ezüst
Kárpáttól az arany hegyig,
Hadd legyen már a szittyák faja
Dönthetetlen örök ideig.*

*Csak hogyha ezt a célt elérted,
Lesz itt boldog jövőd, magyar;
És lelkes nemzet mit nem ér el,
Ha egyet és együtt akar?*

*Mint Krisztus tanítványai, a szent
Célért föláldozzák magok,
És az ígét, mit hirdetének,
Most követik száz milljomok:*

*Úgy áldozzák hű magyar ifjak
E szent célnak az életet,
S az új ige meghódítandja
Mind-mind a testvér népeket.*

*Aztán ronthat ránk egész világ,
Aztán törhet ránk vad mongol;
A vasfalakat meg nem dönti
Sem tüzes mennykő, sem pokol!*

Zajzoni Rab István ma a következőket gondolná. A vallásos hit kérdése nálunk, Magyar Vallásúaknál elsőrendű fontosságú. Mi a vallásos hitet nem azonosítjuk a „vakhittel”, ami kritika nélkül elfogad minden állítást, mint igazságot, vallási kérdésekben pedig mint megdönthetetlen dogmát. Nálunk a vallásos hit az értelemmel, a megérthetőséggel, a józanésszel van szoros összefüggésben. Mi nem hiszünk elavult, ósdi gyermekmesékben, noha ilyen képzetekben neveltek bennünket szüleink, tanítóink, papjaink előző keresztény korunkban. De azóta világossá vált előttünk, hogy az ú.n. „ke-

resztény hittanból” a józan ész világánál igen sok nem állja meg a helyét. Ha a bibliát olvassuk, és jobban belemélyedünk annak tartalmába, azt látjuk, hogy egyes szép részekről eltekintve az bizony nagyon is „emberi” alkotás, tele erkölcstelen, visszatetsző, bűnöktől hemzsegő részletekkel, gyűlölettel, vad indulatokkal; egyszóval a mi szemünkben ez egy nép története, vallási köntösbe öltöztetve. Tehát nem „isteni sugallatú” Írás, bárhogya is szeretnék ezt annak elhítenni az érdekeltek. A kereszténység – főleg a katolikus egyház – története pedig csak még jobban aláhúzza ezt a megállapításunkat. Igen kevés más olyan vallás van, – talán az iszlámot kivéve – melynek olyan elrettentő, véres és kiábrándító története van, mint a katolikus egyháznak. Ezért volt a személyes keserű tapasztalatok mellett döntően elhatározó ok nálunk, hogy elfordultunk a kereszténységtől, elvetettük annak tanait és visszatértünk honfoglaló őseink tiszta Egy-Isten hitére és a természet, valamint az élet tiszteletére. Őseink hitfelfogása a természet megfigyelésén alapult. Ők hittek egy Istenben, az Ős-Tenben, Aki a világmindenséget teremttette, azt fenntartja és kormányozza. Megfigyelték azt is, hogy van négy olyan tényező, – Ők „életfenntartó elemeknek” nevezték – melyek egyikének a hiánya is lehetetlenné tenné az életet a Földön. Ezek: a Levegő, a Föld, a Tűz (Nap) és a Víz. Nem kell bővebben magyarázni, hogy ez a felfogás mennyire helyes és időtálló. Ezért őseink tisztelték ezeket az „elemeket” és a mi vallási jelvényünket is ez képezi: egy egyenlőszárú kereszt, melynek mindegyik ága egy-egy ilyen „elemet” jelképez, az egész a sugaras napkorong közepén. Vallási jelmondatunk is ezt fejezi ki: Él a Magyarok Istene! Rajta kívül más, idegen isteneket nem ismerünk! Őseink hitték továbbá azt, hogy az egész világmindenséget, benne Földüket is az Isten örök és megváltozhatatlan természeti törvényei irányítják. Ezeket kell minél alaposabban megismernünk, ezekhez kell tartanunk magunkat, ezek megtartásával kell életünket leélnünk. Ha a balga ember ezek valamelyikét megsérti, az minden esetben megbosszulja magát. Mint az Ős-Tentől származó örök törvények, ezek képezik a mi „szentírásunkat” és nem az emberek által írt biblia. Mivel törvények nélkül nem volna lehetséges közösségi, társadalmi élet, azokat is meg kell tartanunk. Ezeket is megszegheti az ember, de akkor számolnia kell a következményekkel, a büntetéssel. Hitünk szerint az elkövetett bűnt csakis jóvátétellel lehet semlegesíteni, nem pedig gyónással és három miatyánk elmondásával. Őseink felfogása szerint az élet az Ős-Ten legnagyobb ajándéka e földön, amit meg kell becsülnünk és védenünk. Mi az anyaság szent hivatásában látjuk ennek az ajándéknak a kiteljesedését, a sokgyermekes magyar családokban és ennek megfelelően annak méltó tiszteletét is. Hiszünk abban, hogy halálunkkor lelkünk visszaszáll oda, ahonnan földi életünk idejére jött: Istenhez. Ez a Magyar Vallás leegyszerűsített hitfelfogása néhány szóval elmondva. Ebben hiszünk és ezekből a hittételekből származnak azok az erkölcsi parancsok, melyek egyéni és nemzeti életünket is irányítják. Így válik a Magyar Vallás mindnyájunk világító fák-

lyájává, magyarokat egyesítő erővé. Mindezzel szemben állnak a kereszténység tanai. Jézus az emberszeretetet hirdette: ez helyes és jó tanítás. De azt már más szemmel nézzük, hogy követői évszázadokon át ezt az egyszerű tanítást nem tartották meg, hanem a "jézusi szeretet" vallásából egy hatalmas, nemzetközi vallási-gazdasági-politikai szervezetet hoztak létre. A hívők és Isten közé közvetítőkként helyezték magukat és valósággal kisajátították az „üdvözülés” lehetőségét azáltal, hogy csak a megkeresztelt üdvözülhet és nélkülük nincs üdvösség. A híveket állandó rettegésben tartják azzal, hogy a halál után a bűnös ember elkárhozik és örökké tartó pokollal bűnhődik földi életében elkövetett bűneiért. Itt joggal kérdezhetjük: miért ilyen bűnrehajlónak teremtett az Isten bennünket? Az Ő mindenhatóságában teremthetett volna minket bűnre való hajlandóság nélkül is? De e hittételek felett áll a „megváltás” dogmája: Isten, az Atya a Szentháromságban, megbocsájtja az emberek bűneit, mert egyszülött „Fia” kereszthalálával kiengesztelte Őt. Ez a keresztény vallás központi magva; ez képezi az egésznek az alapját. Közelebbről nézve, ez a hittétel igen furcsán fest a józanész világánál: Van egy Isten, aki bosszúálló és csak úgy tudja megbocsátani az emberek bűneit, ha a "Fia" életével megváltja azokat. Ilyen vérszomjas, bosszúálló Isten csak emberi agy szüleménye lehet. Felfogásunk szerint Istennek semmiféle emberi jellemvonása nem lehet; így nem lehet sem vérszomjas, sem bosszúálló. Éppen mindenhatóságából következik, hogy semmi szüksége nem volt „Fia” kereszthalálára a bűnök megbocsátására, mert ha úgy tetszik neki, minden életáldozat nélkül is megbocsáthatná azokat önmaga szabad elhatározásából. Minek kell tehát neki ilyen életáldozat? Azonkívül: Jézus, mint a Szentháromságban a második isteni személy, a „Fiúisten”, az első-számú isteni személy, az Atya haragja kiengesztelésére áldozza fel életét. Tehát az Isten egyik része feláldozta magát a másik részének. Ilyesmi a józanész számára képtelenség, ilyennek az elhívése valóban csak „vakhittel” lehetséges, ami nem mérlegeli annak helyességét. Az ilyen hittételeket elhinni a kereszténység eddigi századaiban könnyebb volt, mint ma, amikor az emberiség műveltsége magasabb, látóköre hihetetlenül kiszélesedett és minden tekintetben kritikusabb a főleg nem-tudományos és nem bizonyítható állításokkal, tanokkal szemben. Arra talán csak igen kevesen gondoltak, hogy miért van szüksége a katolikus egyháznak a ragyogó, pompás szertartásokra, templomokra, bazilikákra, az aranytól csillogó templomi berendezésekre, szertartási eszközökre, papi öltönyökre, miseruhákra, püspöksüvegekre, pásztorbotokra, stb., az egyházi festészet, szobrászat, építészet, az egyházi zene és irodalom remekműveire, az egész egyházi papi hierarchiára, a világunkat átszövő hatalmas szervezetre; a bíborosokra, a püspökök és papok tömegére, a pápával az élen a Vatikánban? Mindez a csillogás és világi ragyogás éles ellentétben áll a jézusi egyszerűséggel, szegénységgel és alázattal. De mindez kell az egyszerű hívő számára, hogy elkápráztassa őt, hogy ezek láttára alacsonyrendűségi érzés szülessen

benne és ezáltal fordítsa lelki világát önkéntelenül is az ilyen hittanítások kötelező elfogadására; vagyis az emberi szellemre ilyen külsőségekkel rakják rá a gondolkodást nem kívánó szellemi igát. „Ami jó volt a szüleimnek, az jó nekem is” – halljuk mindennap. De lehántani mindezt a külső csillogást, gondolkodni és megkeresni az igazságot e vallás és egyház körül: ezért kell a sok elterelő ragyogás és pompa. A lelki uralom a hívek felett biztosítva van nemzedékről nemzedékre azáltal, hogy a keresztény családok újszülötteit azonnal megkeresztelik, „nehogy a pokolba jussanak”. Így a gyermeket a családban, az iskolában nevelve ebben a hitfelfogásban, annak eszébe sem jut az ilyen keresztény „hittételeket” megvizsgálni, kiértékelni és értékük (vagyis jobban mondva értéktelenségük) szerint kezelni, esetleg el is vetni azokat. A pápa világijárása is alapjában véve ezt a célt szolgálja, mivel a „szent üzlet” rosszul megy. A hatalmas, ujjongó tömegek látása elragadja az egyszerű hívő képzeletét és lelkileg igazolva érzi magát, hogy milyen sokan vannak a hozzá hasonló keresztények. Ez az egyszerű hívő gondolatmenete, még ha nem is gondolja végig ugyanígy, de a benyomása, a belső érzése ugyanez marad. Ha pedig bárki eljut arra a szellemi, értelmi magaslatra, hogy levetkőzteti mindezt a talmi csillogást, pompát és ragyogást és elfogulatlan szemmel tanulmányozza a kereszténység - elsősorban a katolikus egyház – közel 2000 éves igaz történetét, akkor megdöbbenve fog rájönni arra, hogy mi lett az egyszerű, alázatos „Jézus-emberszeretetből” a kétezer év alatt? A kereszténység felszabadítása óta az ádáz, dühös hitviták folytatódtak a mai napig, amiknek következményei a különféle eretnekek, szakadás szekták elítélése, üldözése, véres pusztítása, az inkvizíció kegyetlen terroruralma, a vallásháborúk, a pápaságnak a világi hatalomra való törése, a pápai és bíborosi udvarok sokszor elképesztően erkölcstelen, züllött élete, a főpapság vagyonszerzése, például a bűnbocsánati levelek csengő aranyakért való árusítása, csaló örökösödések, vagyonok elkobzása, az egyházi főpapság hatalomhoz való görcsös ragaszkodása. A szegények számára hozott kezdeti vigasztalást az Isten előtti egyenlőségre, felváltotta a „feljebbvalók iránti engedelmesség” parancsa s minden földi szenvedés kárpótlásul a mennyei boldogság ígéretét adták a szegény, tudatlan néptömegeknek. Egy pillantással átsuhanva „az egész látóhatáron”, megdöbbenő a józanul gondolkodó ember számára ezek szemlélete és arra az elkerülhetetlen következtetésre jut, hogy ilyen vallás és egyház nem lehet az Isten műve, az Ő képviselte, hanem az emberi hatalomvágy, uralomvágy és vagyonszerzési vagy emberi alantas törekvéseinek világszervezete. Ennek a kapzsiságnak és hatalomváagnak az ellensúlyozására azon szegény szerzetesrendek és apácazárdák működése, melyek szegényen, önzetlenül a jóttevésben élik mindennapi életüket, sajnos, nagyon is elégtelen az egyensúly helyreállítására a gonoszság és a jóság között az egész egyházi világszervezetben. El kell azt ismernünk, hogy a keresztények milliói közül sokan valóban a jézusi szeretet jegyében igyekeznek élni, s ezáltal a hitet és

egyházat erősíteni; hogy voltak lánglelkű papjai, püspökei, akik az igazi jézusi emberszeretetet és a szociális igazságot hirdették – de ezek száma elenyészően csekély a pénzsóvár és hataloméhes főpapok tömegével szemben és igen ritka kivétel volt. A kereszténység akkor vesztette el a döntő csatát, amikor a szegények, az elnyomottak pártjáról – mint üldöztetésük alatt – áttért a felszabadulásuk után a gazdagok, a hatalmasok pártjára, meghagyva szegény hívő-tömegeiknek az engedelmességet feljebbvalóik iránt és a mennyei boldogság ígértét a földi szenvedések után. Itt vesztette el a döntő ütközetet a lelkekért, mert az emberek tömegei lehetnek tudatlanok, tanulatlanok, de teljesen, menthetetlenül ostobák azért mégsem. A keresztény tömegek az elmúlt évtizedekben mind jobban kezdtek rádöbenni az igazságra, hogy mi is van a vallás és az egyház körül és lábukkal szavaztak: nem jártak többé templomba, nem gyakorolták vallásukat, mint csak száz évvel ezelőtt is. Sajnos, az elhidegült szívű látszat-keresztények igen nagy tömegei mentek át a marxizmus táborába, ami szintén a társadalmi igazságot hirdeti követőinek. Hogy ez hogyan sikerül nekik, ez más kérdés. De a tény tény marad: a vallásukat őszintén gyakorló keresztények száma erősen megcsappant, a templomok üresek, a szemináriumok, a szerzetes- és apácazárdák lakói mind ritkában lesznek, az egész világ az erkölcstelenség, a kábítószerek és az erőszak mocsarába süllyedt, valóban a „Sátán hatalmába került”... Mindez főleg azért, mert a keresztény egyházak nem töltötték be hivatásukat úgy, ahogy azt Mesterük tanította és parancsolta. A következmények itt vannak a szemünk előtt. Az egyház pedig kétségbeesetten próbálkozik mindennel, hogy előbbi befolyását, hatalmát a hívők tömegeire visszaszerezze; de úgy látszik, már késő. Igen leverő és fájdalmas szemlélni mindezt nekünk is, de nem lehet kitérni a logikus következtetés elől: az egyház sok évszázados mulasztásait, tévedéseit, szörnyű bűneit nem lehet többé meg nem történtté tenni. Ezeréves európai történelmünk is azt igazolja, hogy védtük a kereszténységet, adóztunk neki erőnkön túl, mi voltunk a „védőbástya”, a „védőpajzs” majdnem saját nemzeti öngyilkosságunkig. Itt az ideje, hogy magunkkal, a magunk megmaradásával, túlélésünkkel, boldogabb jövőjével törődjünk.

Hatvanéves folyamat gyümölcse érett be 2004. december 5-én a magyar társadalomban, a nemzethalál gyümölcse. Borzalmát, jelentését máig nem volt képes a nemzet feldolgozni. Ekkor ugyanis annak következtében, hogy a magyar kultúra 1945 óta idegen, nemzetellenes erők irányítása alatt áll, már nem találtatott egy érvényes népszavazáshoz szükséges mennyiségű magyar ember, aki testvérének, nemzettársának tekintse az elszakított területeken élő magyar testvéreit. Kiszámított, tervszerű züllesztés, a hamis történelem változtatós módon való sulykolása előzte meg ezt a népszavazást. Eddigre fogyott el a tartásos magyar ember. Nem azért, mert megölték, internálták, hanem azért, mert kultúrája, iskolája, egyeteme, színháza és filmje, bölcsőlete és történettudománya évente saját nemzete iránt kö-

zömbösebb, a lényeges dolgok felől fel sem világosított, képzetlenebb és a hivatásról, az emberi élet rendjéről egyre kevesebbet tudó évjáratokat bocsátott ki.

2006-ban iskolai szinten szúdoku bajnokságot szerveztem, amit évenként azóta is megtartunk. A szúdoku név eredeti jelentése: „a számjegyek csak egyszer szerepelhetnek”. Ez a japán Nikoli Co. Ltd. bejegyzett védjegye. A megoldott szúdoku egy speciális latin négyzet. Latin négyzetekkel kapcsolatos munkássága miatt sokan úgy tartják, a játék ötlete Leonhard Eulertől származik. A játék ma ismert változatát az amerikai Howard Garns alkotta meg 1979-ben. A rejtvényt a Dell Magazines adta ki *Number Place* címmel. A játék 1986-ban nagy népszerűsége tett szert Japánban, mikor a Nikoli kiadta a játék japán változatát. A nemzetközi siker 2005-ben érkezett el. Egy 9 x 9 négyzetből álló nagy négyzetben kell elhelyezni a számokat 1-től 9-ig úgy, hogy egy tetszőleges sorban, oszlopban és háromszor hármas négyzetben mindegyik szám csupán egyszer forduljon elő. Segítségül bizonyos számokat előre megadnak. Diákjaimnak ez nem okoz problémát, hisz rengeteget foglalkozunk bűvös és latin négyzetekkel.

2006-ban sikerült kiadnom *Tóthpál Dániel élete és irodalmi munkássága* című monográfiát. Hosszú éveim munkája volt, de megérte. Ő, Türkösben született 1907. december 11.-én, és Budapesten halt meg 1936. június 13.-án. A bukaresti emigráció ismerőjeként álljon itt *Valahol ... vétkeztünk* egyre aktuálisabb verse:

Valahol mi egykor mindent levetkeztünk:

Terv-, célt, fajiságot...s hejh, nagyot vétkeztünk.

Valahol elhagytunk tradíciós múltat,

Hogy felölsük könnyből hímzett nyomorunkat.

Valahol a vámnál feledtük hitünket,

Hogy most más hit papja áldja gyermekünket.

Valahol vámőrök prédája let nyelvünk,

Hogy most Júdás-vétség vadját kelljen nyelnünk.

S jaj, valahol, egykor odalett a béke,

Fáradt szívünk régeljátszott menedéke.

S elveszténk a könny- és szeretet pdgyászát

Hogy most ne értsük meg testvéreink gyászát...

Hejh, mert valahol mi mindent levetkeztünk:

Fajiságot, múltat, ...s jaj, nagyot vétkeztünk.

2006-ban újra osztályfőnök lettem: Ambrus Izabella, Bálint Brigitta, Bencze Mikolt, Bercsényi Róbert, Csíki Szabolcs, Dezső Kata-Gizella, Domo-kos Ilka, Fazakas István, Gergely Beatrice-Andreea, Jakab Szilárd, Kocs Kinga, Kovács Enikő, Kovács Tímea-Bernice, Lajtai Róbert, Lengyel Hunor, Lőrincz Tímea-Emma, Lukács Bettina, Nagy Ferenc-Zsolt, Nagy Johanna, Sára-Lukács Kinga, Sipos Ervin-Mihály, Spirka Andrea, Szász Mátyás, Szigyártó Orsolya, Tana Hunor, Tódor-Nits Tamara, Tolvaj Karola, Tóth Imola-Antónia diákoknak, köztük Mikolt lányomnak is. Jelképesen a következőket tapasztaltuk. Három út vezet az Igazsághoz. Az első út a tudaté, a második a természeté, a harmadik a múlt generációk felgyülemlett tapasztalatain alapszik, amit az adott kor nagy mesterműveinek formájában kapunk. Beláthatatlan idők óta az ember és az emberiség mindhárom utat követi. Az első Igazsághoz vezető utat a tudat útján követték a nagy misztikusok. Úgy tekintették, hogy tudatunk a legközvetlenebb realitás a számunkra és, hogy ez a kulcs az Univerzumhoz. Van valami, ami bennünk van, ami mi vagyunk. Az egyes korokon keresztül a misztikusok felfedezték, hogy az emberi tudat törvényei magukba foglalnak egy aspektust, ami nem található meg az anyagi világot uraló törvényekben. Bizonyos dinamikus egység létezik a tudatunkban, ahol ugyanaz egyidejűleg többet is jelent. Lehetséges számunkra, hogy különböző gondolataink, ötleteink, eszmetársításaink, képeink, emlékeink és megérzéseink legyenek egyidejűleg, s ez a multiplicitás a másodperc töredéke alatt mégis dinamikus egységet képez. Ezért azok a matematikai törvények, amelyek érvényesek az anyagi világban és a kulcsot jelentik annak megértéséhez, nem lesznek érvényesek a tudati síkon, abban a birodalomban, ahol kettő meg kettő nem szükségszerűen jelent négyet. A misztikusok arra is rájöttek, hogy a tér, idő és súly mérései, amelyek érvényesek a természetben és az egész anyagi univerzumban, nem alkalmazhatók a tudatnál, ahol néha másodpercek óráknak tűnnek, és órák perceknek. Tudatunk nem a térben létezik és ezért nem írható le térbeli mértékekkel. Saját idővel rendelkezik, ami nagyon gyakran időtlenség, s így esetleges mértékek nem alkalmazhatók az ezen úton elérhető Igazságra. A nagy misztikusok felfedezték, hogy az emberi tudat, – amellet, hogy számunkra a legközvetlenebb és legbelsőbb realitás, – egyidejűleg a legközelebbi energia, harmónia és tudásforrás. Az az Igazsághoz vezető út, amely a tudaton keresztül halad, eredményezte az emberiség nagy tanításait, a nagy megérzéseket, és a nagy mesterműveket minden korban. Ilyen tehát az első út, amely az Igazsághoz, vagy annak forrásához vezet, amint azt az esszéus hagyományok értik és értelmezik. Sajnos, a nagy mesterek csodálatos eredeti megérzései gyakran veszítenek vitalitásukból, amint továbbadónak generációról generációra. Nagyon gyakran módosulnak, eltorzulnak, dogmává alakulnak, és értékeik még gyakrabban kövesednek bele intézményekbe és szervezett hierarchiákba. A tiszta intuíciókat megfojtotta az idő homokja, és végül is az Igazság keresőinek kell kiásniuk, akik képesek el-

jutni a lényegükhöz. Másik veszély az, hogy azon személyek, akik az Igazsághoz a tudat útján akarnak eljutni, – túlzásokba eshetnek. Olyan következtetésekre juthatnak, hogy ez az egyetlen út, ami az Igazsághoz vezet, és semibe veszik a többit. Nagyon gyakori, hogy az emberi tudat specifikus törvényeit alkalmazzák az anyagi univerzumra is, ahol ezek nem érvényesek, és elhanyagolják az annak megfelelőeket. A misztikus gyakran teremt magának mesterséges világot, mind messzebb és messzebb kerülve a valóságtól, míg végül egy elefántcsonttoronyba kerül, miután a realitással és az élettel már minden kapcsolatát elveszítette. Az említett utak közül a második a természet útja. Míg az első, a tudat útja belülről indul, és onnan hatol be a dolgok teljességébe, a második út az ellenkező irányt választja. Annak kezdőpontja a külső világ. Ez a tudósok útja, és sokan követték minden korban tapasztalatokon és kísérleteken keresztül, az indukciós és dedukciós módszereket alkalmazva. A tudós, aki pontos, kvantitatív mérésekkel dolgozik, mindent térben és időben mér, és adataival létrehozza az összes lehetséges korrelációt. Csillagászati teleszkópjával behatol a kozmikus tér távoli zugaiba, a különböző naprendszerekbe és galaxisokba; a spektrál analízis segítségével meghatározza az egyes bolygók alkotóelemeit; és matematikai módszerekkel előre megállapítja az égitestek mozgását. A tudós az ok-okozat törvényét alkalmazva létrehozza az okok és hatásaik hosszú sorát, ami segít neki magyarázni és mérni az univerzumot, valamint az életet. De a tudós, a misztikushoz hasonlóan gyakran esik túlzásokba. A tudomány, miután átalakította az emberiség életét, és nagy értékeket hozott az ember számára, elmaradt a létezés, az élet és az univerzum végső problémáira adandó teljesen kielégítő válaszokkal. A tudós ok-okozat lánc biztos minden részletében, de nem tud mit kezdeni a lánc végével. Nincs egy fix pont, amihez hozzáköthetné a lánc végét, és így a természetén és anyagi világon keresztül az Igazsághoz vezető úton haladva, a tudós nem képes megválaszolni a minden dolgok kezdetével és végével kapcsolatos nagy és örök kérdéseket. A legnagyobb tudósok felismerték, hogy a tudományos lánc mögött van valami más, – ami folytatódik annak a láncnak a végétől. Ugyanakkor, ott vannak a dogmatikus tudósok, akik a sajátjuk mellett tagadják az Igazság bármely más megközelítését, és nem hajlandók realitásként kezelni olyan tényeket és jelenségeket, amelyek nem illeszkednek pontosan saját kategóriáikba és osztályozási rendszerükbe. Az Igazsághoz a természetén keresztül vezető út nem a dogmatikus tudósé, éppen úgy, ahogy az első út sem az egyoldalú misztikusé. A természet egy hatalmas nyitott könyv, amiben minden megtalálható, ha megtanuljuk kivonni belőle azt az inspirációt, ami megadatott minden korok nagy gondolkodóinak. Ha megtanuljuk nyelvét, a természet fel fogja tárni az élet és az univerzum összes törvényét. Ez az oka annak, hogy az emberiség nagy mesterei időről-időre visszavonultak a természetbe: Zarathusztra és Mózes a hegyek közé, Buddha az erdőbe, Jézus és az esszénusok a sivatagba – és így követték a

második utat, és egyidejűleg a tudatét is. A két út nem összeférhetetlen, hanem éppenhogy harmonikusan kiegészíti egyik a másikat, mindkettő törvényeinek teljes tudásával. Ilyen módon történhetett az, hogy a nagy tanítók olyan csodálatos és mélyen rejtett igazságokhoz jutottak, amelyek miliókat inspiráltak az évezredek során. Az Igazsághoz vezető harmadik út az elmúlt idők nagy gondolkodóinak bölcsessége, tudása és tapasztalata, amit a nagy tanítások továbbítottak hozzánk, a nagy szent könyvek, vagy szent írások, és a világirodalom nagy mesterműveinek formájában, amelyek együtt alkotják azt, amit manapság univerzális kultúrának neveznénk. Többször, mindezért az Igazság megközelítésének általunk alkalmazott módja háromszorosan egy: nevezetesen a tudaton, a természetben és a kultúrán keresztül visz a célhoz.

Ezzel az úttal a brassói magyarság nagy része párhuzamos, a diákok zöme nem az Arany János *Családi Körében* nő fel, hanem a mellekelt vers változatában:

*Este van, este van: elpihen a világ!
Tévé előtt gunnyaszt mind az egész család.
Villog a képernyő, rombolja az elmét,
Sokan ebben lelik életük értelmét.
Csapong a hülyeség, az eget sodorván:
Horror, krimi, thriller az összes csatornán.
Frankenstein, Dracula, örülnek a kölykök,
A mama kedvence: nyafka Golden Girlök.*

*Véres, vajas-kenyér a temető falán,
Batman, ET-kukac jönnek egymás után.
Reggeltől esteig örömeiket lelik
Ahogy a gengszterek egymást ütik-verik.
Étkezés helyett is a Supermant nézik,
Még a „dolgukat” is, bilin ülve végzik.
A képernyő elől el nem mozdulnának,
Napfényt, fákat, mezőt, talán nem is látnak.*

*Háziasszony nem főz, nincs helye panasznak,
Wrigley gumit rágnak, rája Colát isznak.
Zúg a rock-popzene, ártalmas a fülnek,
Hónapról hónapra egyre csak hülyülnek.
Gyereket nevelni? Eszükbe sem szökik,
Sokkal egyszerűbb, ha tévé elé lökik.
Ott aztán fejlődik, egyre okosodnak,
Sokan nem hogy írni, de olvasni sem tudnak.*

Tévé előtt hasal, a kiszolgált kutya,

*Évek óta nézi, azért olyan buta.
Haza jön a gazda, munkából fáradtan,
Felbont egy üveg sört, s tévé elé huppan.
Üveges szemekkel bámulja a krimi,
Éppen egy kispapnak szúrják ki a szemét.
Autók nyikorognak, robbannak a házak,
Kéjelegve nézi, amint torkot vágnak.*

*Embervő cápa, kisgyereket fal fel,
Akit fürdés közben, szüleitől mart el.
Élvezi a család, Hasfelmetsző Jack-et,
S hogy kell beváltani, fedezetlen csekket.
Bankot kirabolni, csupán egy pillanat,
Tisztviselő rendőrt, lövik, mint a nyulat.
Spriccel, folyik a vér, a padló is síkos,
Ilyenkor a tévét kikapcsolni tilos!*

*Egyik gyerek titkon, apja zsebébe nyúlt,
Hátha akad benne: alma, netán kisnyúl.
Egyiket sem leli: helyettük a halál:
Csőre töltve nehéz belga piztolyt talál.
Fegyver nélkül járni életveszély máma,
Hálával gondolnak „Nagy Amerikára”!*

*Hogy ez hová vezet, leírni is félek,
Ettől „nemesedik” a gyermeki lélek!
Pisztoly, bicska, bomba és egy rozsdás bökő,
Így ragyog előttünk „egy új és szebb jövő”!*

A reklámon felnőtt generációk korszaka köszöntött be. A betolakodott nagy cégek az emberiség átlagérdeklődését célzó politikája a reklámokon a könnyen ígért és hozzáférhető nyereséget hitette el az egyre jobban elszegényedő szülőknél, akiknek már nincs idejük elmélyülni az élet azon értékein, amit gyerekeiknek kéne átadni. Ezen reklámok a tömegesség, alkultúra, ízléstelen fecsegés jelenségeit promoválják, és így a laza, felületeskedő, az unalom elűzését megcélzó közlésre adnak alkalmat. A legkönnyebben követhető „modelleket” szolgáltatják vad kapitalista rámenősséggel, melyek a legkönnyebben megragadják a csőcselék figyelmét, akik görcsös, csukladozó nevetéssel keresik a technikai csodákat, ezekkel igyekezve elűzni kisebbrendűségi érzésüket. Az elsőkélyesedett közlések irracionális és feltartóztathatatlan terjeszkedéséből egyértelműen a rossz szubsztanciális erősödésére gondolhatunk. A felszabadult, kötetlenül, gyors hálózatban közlő emberek nem is sejtik, hogy tudati szinten egy világméretű elektronikai há-

lázat elemei. Megfosztva individualitásuktól, e hálózaton kívül már nem is létezhetnek. Nem is sejtik azonban, hogy e hálózat démonja se létezhet az ő naivságuk nélkül. Az Antikrisztus egyelőre az emberi tudatlanságból táplálkozik. A „rendszer” szelektál, saját logikával rendelkezik és védelmezi önmagát, okos gépeket ad a buta emberek kezébe, miközben a kiválókat eltávolítja. Csakhogy a technikai csodák kiválósága soha nem versenyezhet az isten adta egyéni kiválósággal. Önmagukban holtak, de az ördög álarcaként jól működnek. A lerövidített, hangsúly nélküli technikai beszéd tönkretette a diákok anyanyelvi tudását. Egymással már beszélni sem tudnak, inkább a számítógép segítségével ömlesztik egymásnak az elektronikai szemetet. Kár volt a Duna TV-n kívül beengedni a többi anyanyelvünköt romboló csatornát, inkább az Erdélyi Magyar TV vonalát kéne megerősíteni. Nem is beszélek a rádióadásokról. Az értéktelen zenelavina kioltja az édesanya énekét, így a népdal is kihal belőlük. Ha mindezekre felhívod diákjaid figyelmét, már nem is értik érveidet, megállíthatatlanul gördülnek a mélybe.

2006-ban családommal részt vettünk Atyhán az András Veronika és Jenő által vezetett ezoterikus táborban. Csodálatos előadások, és egy nagyon jó társaság felejthetettlenné tette ezt a találkozót. Atyhát, 1567-ben *Attija* néven említik. Orbán Balázs szerint a falu régi temploma a Szentegyházas erdőben (719 m) volt, s innen származott az 1437-es évszámú harang, mely az 1867-es tűzvész áldozata lett. A régi templom romjait 1818-ban fedezték fel, midőn a több évszázados bükköst levágták és pityókával ültették be. Atyha népe a reformációval unitárius hitre tért és Korondhoz tartozott, majd Péter István gyergyószentmiklósi esperes 1725-ben visszatérítette a katolikus hitre. Érdekes legendák élnek ma is az itt lakók emlékezetében. Volt egyszer egy székely ember, s annak három fia. Mind a három legénysorban volt már, meg akartak házasodni. Mondta nekik az apjuk: – Hát gyertek, fiaim, ki a határra, hadd osszam el köztetek a földeket. – Kimentek a határra, ott egy nagydarab helyet kimért, s mondta a legidősebb fiának: – Ez a hely a tiéd! – A fiú aztán ide egy falut épített, s ennek a falunak Etéd lett a neve. Amikor a nagyobbik fiúnak kimérte a helyet, továbbmentek, s a középsőnek is kimért akkorát. De a mérés után azt mondta: – Erről még szólnék ma. – A középső fiú is falut épített erre a helyre. Ennek a falunak Szolokma lett a neve. Hanem, míg az apa a középső fiának méregette a helyet, a harmadik nem győzte várni, míg rákerül a sor, s ingerülten mondta: – Nekem azt add! – Az apja így válaszolt: – Nem lehet, ott én lakom. – Ez Énlaka. Adj hát nekem is, apám! – ismételte a fiú. Az apa kimérte a harmadik helyet is, s a harmadik fiú is falut épített ide. Ennek a falunak Atyha lett a neve. A Firtos-tető különleges. A falusiak a következő történetet mesélték el a Firtos váráról. A vár úrnője, Firtos a jó tündérek királynője volt. Testvére Tartód azonban éppen az ellenkezője. Firtosnak igen megtetszett a vidék, és elhatározta, hogy a tetőn palotát épített magának. Meg is kezdődött az építőmunka. Arra járt Tartód, akinek a szívében irigység tá-

madt. Fogadást ajánlott, hogy ő szebbet fog építeni, sőt még arra is lesz ideje, hogy Firtos palotájának sarokkövét kiemeltesse és a magáéba építse be. Firtos várában éppen a vár elkészültét ünnepelték, mikor váratlanul lecsaptak Tartód rossz tündérei, kifeszítették a sarokkövet, vasrúdra húzták, és elröpültek vele Tartód vára felé. Ámde az éjféli kakasszó úton érte őket, a vasrúd Korond felett kettétört, a kő leesett, és ma is ott látható rajta a gonosz tündérek által fúrt lyuk. A nép Likaskőnek nevezi. A kő lezuhanásával Tartód elveszítette fogadását, vára összeomlott, s büntetésből el kellett költöznie Firtos birodalmából. Milyen érdekes volt erre a történelmi alapra csoportjátékként egy vele izomorf filozófiai struktúrát építeni. Az ember legnagyobb hatalma a választás lehetőségében rejlik. A félelem gondolata vészmadárként követi az embert. Megérteni annyi, mint mindent megbocsátani. Amit másokkal teszel, azt valójában önmagaddal teszed. Tudatalattid megteremti benned azt, amit érzel, és amit gondolsz másokról. A lélek békéje nélkül nincs boldogság. Minél tisztábban látjuk a világ valóságát, annál könnyebben birkózunk meg vele. A tudással megszűnik a félelem. A szótlanság elszigetel. A legszebb, amit átélhetünk, a dolgok titokzatossága. A képzelőerő fontosabb, mint az ismeret. Minél több szeretet és jószág sugárzik belőled, annál több áramlik vissza rád. Aggódj kevesebbet, reménykedj többet; egyél kevesebbet, rágj többet; panaszkodj kevesebbet, lélegezz többet; beszélj kevesebbet, mondj többet; utálkozz kevesebbet, szeress többet; és az életben minden jó dolog a tiéd lesz.

Mikolt nyolcadikosként részt vett a nyári vakációban Kommandón tartott magyarsági táborban. Itt ismerkedett meg a baranta mozgalommal. Ő alakította meg iskolánkban a *Kiss Sándor Barcasági Baranta Csapatot*, és vezette majdnem öt éven át. Kezdetben osztályom is részt vett, de iskolám igazgatósága nem engedélyezte az edzések tartását a tornateremben, így a szabadban kellett megtartani. A telet az osztály nagy része nem bírta, így egyharmada maradt a csapatban. Első edzőnk Simon Lajos sepsiszentgyörgyi tornatanár volt, majd Kopecsni Gábor lett a tanítómesterünk. Gábor egyben megalapította a Felföldi Hadik András Baranta Csapatot, és közben a Kárpát-medencét átfogó baranta versenyek díjazottja is lett. Osztályom csapata részt vett a hazai és nemzetközi versenyeken, és egyre több díjat hozott. Az erdélyi baranta táborok is csodálatosak voltak, de különös volt a Vukics Ferenc által vezetett tábor Piliscsabán. Minden év májusának végén tartja az iskolánk az Áprily napokat. Négy év alatt ezen az ünnepségen csak egyszer, éspedig 2009-ben engedték fellépni a baranta csapatunkat. Hiába adtam le írásban a dokumentumokat az igazgatóságnak, a baranta csapataunkat iskolám vezetősége a mai napi kihagyta iskolánk értesítőjéből, hasonlóan iskolánk honlapjáról is.

Megy a székelly a fiával horgászni. Kieveznek a csónakkal, belógatják a csalit, majd leülnek. Egy félóra múlva megkérdi a gyerek:

– Édesapám, miért lebeg a csónak a víz tetején?

– Azt én nem tudom – mondja az öreg. Eltelik egy újabb félóra.
– Édesapám, a halak hogyan tudnak levegőt venni a víz alatt? – kérdi ismét a gyerek.

– Hát azt én nem tudom – feleli az öreg. Kis idő múlva:

– Édesapám, miért kék az ég? – kérdi a gyerek.

– Azt nem tudom – mondja újra az öreg.

– És édesapám, nem baj, hogy ilyen sokat kérdezek?

– Nem baj, kérdezz fiam, hogy okosodj.

2006 szeptemberében Bíró András antropológus vezetésével ötfős kazak-magyar kutatócsoport több, mint egy hónapos expedíció keretében járta be az észak-kazahsztáni Torgaj-vidék területét, és a kutatás genetikai kapcsolatot mutatott ki a mai magyarság és az említett területen élő madjar törzs között. Az eredményekről az American Journal of Physical Anthropology tudományos szakfolyóirat is beszámolt. Számos kazahsztáni támogató segítségével végül 2007. július 4-8 között a Saga településen, a madjar törzsi terület központjában tartották meg a törzsi gyűlést. A rendezvényen mintegy tízezer ember vett részt. A 20 fős magyar küldöttség részvételével lefolytatott törzsi tanácskozás mellett a program keretében sor került a hagyományos kurasz versenyre, a lófuttatásra és a magyar csapat baranta bemutatójára, esténként pedig kulturális műsorokra. A rendezvény során a muszlim vallású madjarok ünnepélyesen felavatták a „Magyarok Ősatyjának” szentelt mecsetet, majd megkoszorúzták legnagyobb hősiük, Karcag batir síremlékét. Július 7-én a madjar törzsi vezetők és a magyar küldöttség közös testvéri szerződést fogalmazott meg, amelyet július 10.-én a megyeszékhelyen, Arkalikban írtak alá a madjar vezetők és a magyarságot képviselő küldöttség tagjai. A szerződésben kijelentik, hogy a két nép tagjai a testvéri közösséget a jövőben ápolni fogják és e hagyományt gyermekeiknek is továbbadják. Bíró András kezdeményezésére és szervezésében, valamint Vukics Ferenc segítségével 2008. augusztus 8-10 között több mint 80 magyar hagyományőrző és kultúrcsoport részvételével tartották meg a Magyar-Madjar Kurultájt a kunszentmiklósi Böszötrpusztán, ami Magyarország eddigi legnagyobb hagyományőrző rendezvénye volt, amelyen több mint 80 Kárpát-medencei hagyományőrző és kulturális szervezet vett részt, és látta vendégül a Kazahsztánból érkező madjar küldöttséget. Osztályom baranta csapata is meghívást kapott erre a rendezvényre, ők képviselték a Barcaságot. Sikeres szereplésüket meg is filmesítették. Itt ismerkedhettem meg az ujjur testvérekkel, és számtalan személyiséggel. Karaul táltos tudása fantasztikus volt, ő mesélt az ősi csángókról és Tatrang-táltosról. A következő évben otthonában is meglátogattuk. Koppány nembéli Karaul Horvát fia János György, őrző Tokmak Karaul táltost öt éves korában választotta ki a dédanyja az őrző táltosi feladatra, aki minden ismereteket átadott neki, amit ő is a nagyapjától tanult, az pedig szintén az őseitől. Így öröklődött nemzedékről nemzedékre a tudás. Horváth János a 43. táltos

volt a családban. Karaul már gyermekkorában tisztában volt táltosságával, ennek megfelelően is élt. Meg is lett a következménye, 12 év börtönt kapott a kommunista érában. Mindig is a magyarok ősei foglalkoztatták. Tatárvári birtokán kialakított szer-helyen minden szertartást úgy folytatott, mint több ezer évvel ezelőtt élt magyar ősei. Ővé volt az ősi napkereszténységnek a tudása, az ősi rovásunknak az ismerete, tudta, hogyan lettek az őseink napkeresztények, milyen régtől fogva, hány ága van az ősi fajtánknak. Ő vezette a 2008-as magyarországi Kurultáj szertartását is. Karaul táltos 2009. december 19-én 13 órakor adta vissza lelkét a teremtőjének. Gábor is részt vett az újabb madjar expedíción. A következő Kurultájt Bugacon tartották. 2009. augusztus 23-án ugyancsak Böszötrpusztán. Egy újabb rendezvény is lezajlott Magyarok Országos Gyűlése majd negyedmillió résztvevővel, a Kurultáj korábbi szervezőcsapatából kivált Magyarok Szövetsége Egyesület rendezésében. Ez a rendezvény részben hasonló összmagyar kulturális célokat tűzött ki maga elé, mint a 2009-es, azonban a rokon őskultúrájú népek képviselői közül csak az ujjur, a kazak és az oszét voltak jelen. 2011. július 29–31 között zajlott szintén Bugacon az első Kárpát-medencei Ősök Napja hagyományőrző rendezvény.

Sokszor eszembe jut Karaul táltos eszmefuttatása. Földünk poláris élőlény, s a rajta található élettel, köztük az emberrel is, zárt egységet képez. Ha mi szenvedve éljük az életünket, ez Föld – Anyánk számára is fájdalmat jelent, míg a Föld javainak általunk történő kifosztása és pusztítása újabb és újabb mérhetetlen szenvedések okozója. A földi polaritás nem egymásba feszülő ellenerők eredménye, hanem egymást tökéletesen kiegészítő, egymáshoz méltó, egységet képező, egyenrangú erők szövetsége. Az ember a polaritás törvényét félreértette, s félreértett, felszínes törekvéssel a két pólust egymástól ellenerőként szétválasztva és egymással szembeállítva, immár sokadszorra pusztítja le a világot. Jelen emberi törekvésünk nem a lélek erejétől való, hanem attól messze elrugaskodott. Jelen, emberi civilizációnk hatalmas feladata az ego erejének kipróbálása volt. Erre kapunk a Vízözön óta kb. 6800 évet, amely Lemúria 50 000 éves időtartamához képest iszonyúan kevésnek tűnhet. S ez utóbbi is csupán Lemúria fénykora mégis, mostanra, amikor immár az ego ereje maga alá gyűrte az anyagot is és a tudatot is, jelen „kultúra” ekképpen, radikális változtatások nélkül, már nem sokáig maradhat fenn. Föld-Anyánk, hogy az életet mentse, embertelen törekvéseinkkel szemben öngyógyító folyamatot kezdeményezett. E helyzetet egyszerű szavakkal elemezve: a földi tüzesetek fellángolásai (erdőtüzek, vulkánkitörések, háborúk, stb. mint egyfajta furunkulusok), a túlburjánzó férfienergia kitörési pontjai, míg a víz és az időjárás anomáliái (szökőár, tengerrengés, árvizek, stb.) az ember által meg nem élt, belőlünk hiányzó női energia egyensúlyi helyzetet korrigáló belépési pontjai. Jelzések is, intézkedések is ezek, de mindenképpen az emberi faj észhez térítését, „megváltását” célozzák. E szempontból tűz és víz szimbólum – érté-

küek. A tűz az ember által túlgerjesztett Nap-ság, míg a víz az emberiségből jelenleg hiányzó Hold – ság vezérlő princípiumai, melyek magasztosabb, nem földi síkokon, mint érzelmek alakítják emberi fajunk sorsát. Összem-beri viszonylatban az emberiség túlnyomó többsége a (jang-típusú) férfi-energiát tartja állandó mozgásban, míg környezetünkben (közel és távol) az egyetlen nép a Magyar, aki a Boldogasszony mellett elkötelezett, vagyis minden időben a női princípiumot képviseli a polarításban. Népünk teljes történelmében az általunk képviselt központi hatalom: a Boldogasszony, (Isten Szentlelke, a bölcsesség, vagyis a női princípium), akinek legfőbb is-mérve, hogy sohasem él vissza hatalmával. Ha beletekintenénk, hogy ugyanez miképpen alakul más népek esetében, bizonytal megdöbbennénk. Mert a népek kétharmada még a nemzeti himnuszában is vérben gázolva érzi jól magát, van olyan nép, amely mániákus öntörvényeit hirdetve min-denki mást lenézve megaláz, akad olyan nép, amelyik nemzeti gőgjében megfeszülve hirdeti, hogy különb a többinél, de akad olyan is, amelyik ki sem lát a saját sötétségéből. Érdemben ezek után érthetjük meg igazán, hogy másfél évezrede miért nem vagyunk képesek mit kezdeni a „nyugati típusú” intrikával, s hogy mennyire más a Boldogasszony népe, akit legke-veőbb ezer éve azért próbálnak megalázni, megosztani, megvetni és elti-porni mások, mert nemzet szintjén nem óhajtunk visszaélni hatalmunkkal, vagyis genetikai adottságaink közé tartozik a női princípium tisztelete és védelme. Mi, magyar népek bárhol is legyünk, világszerte őrzők vagyunk. Mi őrizzük a mérleg másik serpenyőjét, a mostanság bukni készülő jang – típusú férfienergia ellenpólusát, helyesebben fogalmazva tehát a kiegészítő, egységgé emelő, méltó párját. Minden egyéb törekvésünk a lélek erejétől elrugaszkodott és hiábavaló. A körülöttünk élő népek mind – mind a jang – típusú férfienergiát képviselik (felsőbbrendűség, ragyogás, áradás, intézke-dés, pénz és a jog, harc, erőszak, gyűlölet, megalázás, kisémmizés, eltiprás és bosszú). A jin-típusú főként keleti népek, több szempontból még önnön testvéreikkel szemben is a kirekesztést célozzák. Ez is férfienergia. A mi Boldogasszonyunk ilyet nem tenne. Ahol papok, politikusok, bankárok vagy katonák uralkodnak, ott a női energia meghal. A mi mai magyar asszonya-ink túlnyomó többsége naphosszat szintén a jang-típusú férfienergiát gya-korolja (irányítás, intézkedés, aktivitás, királyi én, férfiasság, szerepcsere). Pedig a probléma nehézségi foka napjainkban – mindezekkel a sajátossá-gokkal éppen ellentétesen – az, hogy nekünk magyaroknak a női energia szimbólumát népként (is), s a legszemélyesebben (is), minden körülmé-nyek között fel kell mutatnunk. S ha ezt nem tesszük, hanem ehelyett mi is a férfienergiát aktiváljuk, akkor helyettünk a női energiaminőséget nem lesz képes felmutatni senki. Most, hogy haldoklik a Föld, végérvényesen meg kell értenünk, hogy a magyarság bármiféle „harca” nem a hiányzó po-laritás pótlását, s nem a Boldogasszony szimbólumának felmutatását jelen-tené, hanem a világ pusztulását okozná. Mivel mi vagyunk a Boldogasszony

őrzői, s ilyen irányú elkötelezettségünk e civilizációban a Vízözön óta (közel 7000 éve) ismert és töretlen, a női princípiumot minden körülmények között nekünk kell felmutatnunk. Ez a szimbólum pedig: a megértés, a kötelesség, a gondoskodás, a megnyílás, kitárulkozás, elfogadás, beletörődés, megbocsátás, odaadás, az alázat és a szeretet. Amint ebből látható, tulajdonképpen a pillanatonként megélt érzelmeink minősége rejlik a feladat mögött. Természetesen a Boldogasszony szimbólumának felmutatása a magyarság részéről nem azt jelenti, hogy a magyaroknak ügyefogyott, tutyimutyi, élehetetlen, elvetélt, puhány, mamlasz, alattvaló, rabszolga-népnek kellene lennie. Hiszen a polaritás e világ egyik leghatalmasabb ereje, a mi erőnk, s annál nagyobb erőt ad nekünk, minél kevesebben vagyunk. S azért közöttünk is élnek olyan szülöttek, akiknek a Mars harcra jellemző vonása a létformájuk. Aki tehát magyarnak született, legyen tisztában saját értékeivel, s erkölcsi tartása vezesse el a Boldogasszony-elvárásokig; amikor is lenne hatalma ahhoz, hogy üssön, de nem fog ütni, s akár ölhetne is, de nem fog ölni, hiszen Életet mindaddig nem vehet el, amíg életet teremteni nem képes. Hatalmas őserők rejlenek a magyarságban, amelyet jóra és rosszra egyaránt felhasználhatnánk. Ha mozdulnánk, mi lehetnénk ismét Európa és Ázsia urai. Csakhogy ez a jang – típusú férfienergia aktiválása lenne, s ebbe belepusztulnánk mi is, s belepusztulna mindenki, aki él. Ezt a világ nem értheti, ezt nekünk kell megértenünk. Ma mindenütt a világon azon csodálkoznak az átfogóbb tudással rendelkezők, hogy ez a mi magyarságunk Lemúriát, Ataiszt, Ordoszt, Atlantiszt és a Vízözönt túlélve, miképpen maradhatott fenn, megbonthatatlanul. Pedig a válasz roppant egyszerű: a Boldogasszony vigyáz ránk, hiszen mi vagyunk az őrzői, s valamennyi korban, gondolkodás nélkül hajlandók voltunk önmagunkat érte felajánlani. Nem amiatt maradtunk fenn ezer évek óta, mert volt egy Gilgamesünk, egy Nimródunk, egy Atillánk, egy Árpádunk és egy Mátyás királyunk, hanem azért, mert Föld-Anyánk mindig is bízott abban a népben, aki valamennyi korban Hitet tett a Boldogasszony tisztelete és védelme mellett. Az ősi magyar férfi istenség princípiumát Koppány vonala képviselte, őt meg a nyugati kereszténység gyilkolta meg. A női princípium erőszakos többlete, elbillentette a serpenyőt. Ez visszaütött Istvánra is, utód nélkül maradt. Az egyensúlyt Szent László, majd Mátyás király állította vissza, és utoljára Horthy. A mai Magyarország férfiprincípium nélkül nem tud helyreállni.

Karaul a modern ember civilizációs értékrendjét a következő tanmésével kritizálta. A tiszai halász hazatér fatörzsből vájt csónakján és találkozik egy külföldi piackutató szakemberrel, aki ebben a gyarmati országban dolgozik. A piackutató megkérdezi a halásztól, hogy miért jött haza olyan korán. A halász azt feleli, hogy tovább is maradhatott volna, de elég halat fogott ahhoz, hogy gondoskodjon a családjáról.

– És egyébként mivel tölti az idejét? – kérdezi a szakember.

– Hát, például halászatok. Játsszom a gyerekeimmel. Amikor nagy a forróság, pihenünk. Este együtt vacsorázunk. Összejövünk a barátainkkal és zenélünk egy kicsit – feleli a halász. A piackutató itt közbevág:

– Nézze, nekem egyetemi diplomám van, és tanultam ezekről a dolgokról. Segíteni akarok magának. Hosszabb ideig kellene halásznia. Akkor több pénzt keresne, és hamarosan egy nagyobb csónakot tudna vásárolni ennél a kis kivájt fatörzsnél. Nagyobb csónakkal még több pénzt tudna keresni, és nem kellene hozzá sok idő, máris szert tudna tenni egy több csónakból álló vonóhálós flottára.

– És azután? – kérdezi a halász.

– Azután ahelyett, hogy viszonteladón keresztül árulná a halait, közvetlenül a gyárnak tudná eladni amit fogott, vagy beindíthatna egy saját halfeldolgozó üzemet. Akkor el tudna menni ebből a porfészekből Budapestre, Párizsba vagy New Yorkba, és onnan irányíthatná a vállalkozást. Még azt is fontolóra vehetné, hogy bevezesse a tőzsdére az üzletet, és akkor már milliókat kereshetne.

– Mennyi idő alatt tudnám ezt elérni? – érdeklődik a halász.

– Úgy 15–20 év alatt – válaszolja a piackutató.

– És azután? – folytatja a kérdezősködést a halász.

– Ekkor kezd érdekessé válni az élet – magyarázza a szakember. – Nyugdíjba vonulhatna. Otthagyhathná a városi rohanó életformát, és egy távol eső faluba költözhetne.

– És azután mi lenne? – kérdezi a halász.

– Akkor volna ideje halászatni, játszani a gyermekeivel, a nagy forróság idején pihenni, együtt vacsorázni a családjával és összejönni a barátai-val zenélgetni egy kicsit.

1990-től három évig működött matematikai szakköröm, és iskolánk akkor az EMMV és NMMV élvonalában volt. 2007-ben Kovács Béla tanácsain okulva, majd Farkas Anna főtanfelügyelő segítségével, elindítottam iskolánkban az államilag támogatott tehetséggondozó szakkört. Egyik szombaton az 5–8., a másik szombaton pedig a 9–12. osztályoknak, megyei szinten. Kiemelkedő eredményeket értek el Szász Zsigmond Attila, Szörnyi Izabella, Farkas Ágota, Jani András és mások is, de iskolánk utolsó tíz évének a legjobb eredményével Komán Zsombor büszkélkedhet. Édesapám betegsége súlyosodott, felkértem a többi matematika tanárt, hogy folytassák ők a tehetséggondozó körömet, de nem tették meg. Kár, hogy abbamaradt a szakkör, mert ez már egy komoly matematika iskolává alakult, és azt is bizonyította, hogy az itt tanuló diákból is lehet világhírességet nevelni. A szellemi munkásokat Szepes Mária a következő idézettel szokta figyelmeztetni: *„Ezért a bölcs sürgés nélkül működik, szó nélkül tanít, nézi az áramlást és hagyja, nem erőlködik, alkot, de művét nem birtokolja, cselekszik, de nem ragaszkodik, beteljesült művét nem félti, s mert magának meg nem őrzi, el se veszi”* (Weöres Sándor – Tao Te King).

A matematika mélyebb oldala a kutatás. A diáknak egy nehezebb feladat megoldása már felér egy kutatással. Főként, ha megérti e feladat modell mélységét, és erre építve már ő is képes új feladatot szerkeszteni. Én is így kezdtem IX.-es koromban. Nemsokára javasolt feladataimat különböző matematikai lapok kezdték közölni. Hát ez volt az első sikerélmény. Mostanáig legalább 23 000 javasolt feladatomat közölte számtalan hazai és külföldi matematikai szaklap. Mikor több típusú feladatnak felfedezzük az azonos struktúráját, akkor ebből már megszülethet az első cikk. Ha ez a felfedezett struktúra már értékesebb, általánosabb tartalmat hordozz, akkor ez egy tétel értékű felfedezés lesz. Ha egy ismert tételnek sikerül egy új más bizonyítást adni, ez is megérdemel egy cikket. Legalább 800 matematikai cikket közöltem hazai és nemzetközi szaklapban. Ezek közül legalább 20 cikk már komoly eredményt tartalmaz. Egy matematikus igazi értékelése, ha cikkét ISI kategóriában sorolt szaklapban közölheti. Ebből is van egy jó néhány. Tudásodtól függően egy bizonyos problémát, egy felfedezést csak egy bizonyos szinten tudsz megoldani. Lehet, hogy a folyamatot nem tudod végig vinni, ezért számodra ez nyitott kérdés marad. Ilyenekből is közölten 3000 ezret. Örvendetes, amikor ezekre megoldásokat kapok. Ezen nyitott kérdések között sokszor akad gyöngyszem, ezek lesznek a sejtések. A világ-egyetemből érkező üzenetek rendkívüli utakon érkeznek hozzád. Egészen hétköznapi és nagyon különleges dolgok is történhetnek, hogy megmutassák neked azt, amit a lelked próbál közvetíteni neked. Talán el kellene engedned valamit a racionális beállítottságából, mert akkor megszülethet benned az a gondolat, hogy létezik egy felsőbb erő, amely jól tudja, mit miért csinál és próbál érintkezésbe lépni veled. Azonban, ha megnyílsz és elfogadod annak gondolatát, hogy egy felsőbb erő próbál vezetni téged, üzenetek fognak érkezni intuíción, álmaidon keresztül pusztán onnan, hogy figyeld életed eseményeit. Amikor mentálisan megértél a tudattalani fogalmak megértésére, annak megismerési-igénye létrejön. Ahogy felismertél egy neked szólót közülni, elkezdesz keresgélni a környezeted információs lehetőségeiben, hogy minél többet tudj meg róla. Ez mintegy belső kényszerre válik. A sok kapott információ közül csak azokat fogadod el, amelyek a tudatalattidhoz kapcsolódnak, vagyis az információ alkotóköveiből egyesek már megvannak tudatalattidban, még ha nagyon is rég találkoztál azokkal, pl. előző életed valamelyikében. Az új összefüggések, felismerések akkor válnak ismeretekké, ha másokra is érvényesek, másképpen nem kollektív jellegűek. A kollektív tudattalan síkjában terjednek: az érzelmek mások iránt, az agykontroll hullámok, a gyógyító energiák, a hipnotikus erő, az életerő, a fekete mágia erői, a megérzésekhez és előérzetekhez vezető információk, a minket tudatunk mélyén a tudatalattinkban foglalkoztató kérdésekre a feleletek. A kollektív tudattalan ismerethalmaz egy más dimenzióban van, ráhangolódni a köznap embernek nehéz. Aki a felső két csakráját nyitni tudja akaratlagosan, ráhangolódva a dimenzió rezgéstartományára,

alakítani tudja befogadókéességét, rövid ideig ráhangolódhat erre a dimenzióra, és ismerettartalmára. A tudatunknak szűrő szerepe is van, és azt az információt, amelyik nem kapcsolódik a tudatalattink valamelyik elraktározott eleméhez, azokat nem engedi feljönni a tudattalan síkjából. Egy másik megközelítésben a Világegyetem állandóan közvetít, attól függ, hogy a te tudati antennád milyen műsorokat képes felfogni.

Ebbe a kategóriába illik Srinivasa Ramanujan (1887. december 22. - 1920. április 26.) indiai matematikus zseni. Magasabb tanulmányok folytatása nélkül jelentős felfedezéseket tett a matematikában, különösen a számelméletben, a kombinatorikus számelméletben és a végtelen sorokkal kapcsolatban. A matematika tanulásához veleszületett tehetséggel rendelkezett, első emelt szintű trigonometria könyvét S. L. Loney nevű tanárától kapta. Tizenhárom éves korára áttanulmányozta a könyvet, és már akkor felállította saját, első matematikai elméleteit. Matematikai tehetségét akkoriban az iskolában mutatta be, amely számos díjjal és kitüntetéssel jutalmazta őt. Tizenhét éves korában saját kutatásokat végzett a Bernoulli - számok és az Euler – Mascheroni – féle állandó területén. Ezt követően állami ösztöndíjjal a kumbakonami egyetemen folytatta tanulmányait. 1912–1913 között tételeit ismertető leveleket küldött különböző matematikusoknak. Egy ilyen levelet kapott akkoriban a világ egyik legnagyobb matematikusa, G. H. Hardy, aki átnézve a levél több tucat állítását, döbbenet jött rá, hogy ezek között olyanok is akadnak, amelyek eszébe sem jutottak addig senkinek. Az elkövetkező években G. H. Hardy professzor tanítványaként 3900 különböző tételt, összefüggést fedezett fel. Később, ezek a felfedezések nem mindegyike bizonyult helyesnek, és volt olyan is, amelyet már ismert a matematikusok világa. Azonban voltak igen hasznos, később nélkülözhetetlennek bizonyuló felfedezések is, mint a Ramanujan-prím és a Ramanujan-féle tau függvény. Ramanujan állítása szerint a neki szánt matematikai üzeneteket álmában küldte Nangiri istennő.

A matematikát régebben a mennyiség és a tér tudományaként határozták meg, a múlt század elejétől kezdve pedig a matematikáról azt tartották, hogy az a halmazelmélet absztrakt struktúráinak formális logikai szemlélettel és a javarészt erre épülő matematikai jelölésrendszerrel való vizsgálata. A legegyszerűbb matematikai fogalmak is, mint a szám vagy a pont fogalma, magas fokú, és történetileg szinte mindig több évszázad, évezred alatt végbemenő absztrakció eredményei. E folyamat során dolgok egy összességét tekintve elvonatkoztatunk azon tulajdonságoktól, melyek a vizsgálat szempontjából lényegtelenek, és csak bizonyos kiemelt tulajdonságokat veszünk figyelembe. Matematikailag egy absztrakció eredményeképp létrejött fogalom azonosítható azon dolgok halmazával, melyek a fogalom körébe tartoznak. Mivel a matematika gyakran olyan fogalmakkal és módszerekkel dolgozik, melyek a való életben és más tudományokban csak átétélesen fordulnak elő, szükség volt természetesen egy sajátos szaknyelv,

ezen túl pedig egy tömör és a köznyelvi kétértelműségektől mentes szimbólumrendszer, a matematikai nyelv kialakulására. Ez a matematika történeti fejlődése során hosszasan alakult és formálódott: kezdetben a matematikusok is mindent élőszóban és írásos köznyelven fejeztek ki, majd szóróvidítéseket kezdtek alkalmazni, az ilyen jelek később egyre inkább elszakadtak köznyelvi jelentésüktől és formájuktól, és a mai matematikai szimbólumokká alakultak. A matematika minden ágának megvan a maga külön szaknyelve és nyelvjárása, de a múlt század közepétől elterjedt halmazelméleti-logikai szemlélet híveinek és az ezzel járó nyelv- és szimbólumhasználatnak hosszú időre sikerült olyan tartalmi és formai egységet teremteniük a matematikában, mely utolérte, sőt túl is szárnyalta az ókori görög matematika teljesítményét. Végül a vers és a zene is egy a matematikai nyelvvel izomorf nyelvet generál. Ezért másképp nyilvánul meg egy matematikus, ezért hamarabb alakul ki egy mélyebb és tartalmas kapcsolat vagy akár barátság a matematika nyelvét beszélők között. Elfogadóan fölé tudnak emelkedni a nemzetiségi és nemzeti adottságokon. Így lettek barátaim, közös cikkben társszerzőim, munkatársaim: Constantin P. Niculescu, Mihai Putinar, Ovidiu T. Pop, Nicușor Minculete, Florentin Smarandache, Sever S. Dragomir, Alexandru Lupaș, Constantin Corduneanu, Preda Mihăilescu, Popovici Florin, D. M. Băținețu – Giurgiu, Marian Dincă, Petruș Alexandrescu, Sorin és Marius Rădulescu, Stanciu Neculai, Vlad Ciobotariu – Boer, Adrian Corduneanu, Gheorghe Costovici, Temistocle Bîrsan, Marius Drăgan, Andrei Vernescu, Cristinel Mortici, Gabriel Prăjitură, Luis Funar, Laurențiu Modan, Ion Bursuc, Bulboacă Teodor, Ovidiu Bagdasar, Dorel Duca, Mircea Lascu, Policarp Gane, Sorin Gal, Mircea Gangă, Traian Ianculescu, Ion Șerdean, Nicolae Ivășchescu, Gheorghe Mărghidan, C. T. Nedelcu, Tănase Negoii, Marius Olteanu, Pătrașcu Ion, Ștefan M. Șoltuz, Savin Diana, Gheorghe Stoica, Gheorghe Toader, Sorin Ulmeanu, Eugen Păltănea, Emil Stoica román matematikusok, Moldáviából Igor Ciobanu és Bairac Radu, a magyarok közül: Erdős Pál, Weiss György, Zsidó László, Kolumbán József, Kása Zoltán, Tóth László, Dezső Gábor (Kolozsvár, 1947. május 27.–Bánfihunyad-Nagyvárad, 2006. február 16.), Sándor József, Bege Antal, András Szilárd, Körtesi Péter, Dályai Pál, Páll Olga, Kiss Sándor, Neda Ágnes, Kovács Béla, Péter András, Szász Róbert, Benkő József, Dobos Sándor, Kiss Géza, Szenkovits Ferenc, Csapó Hajnalka, Szilágyi Jutka, Tamási Csaba, Bíró Béla, Bíró Jutka, Dávid Géza, Egyed Géza, Bíró Zoltán, Kacsó Ferenc, Kiss Elemér (Brassó, 1929. augusztus 25. – Marosvásárhely, 2006. augusztus 23.), Urbán János, Oláh György, Neubauer Ferenc, Szabó Magda, Kovács Lajos, Pogács Ferenc, Finta Béla, Horváth Sándor, Páles Zsolt, Pósa Lajos, Tuzson Zoltán, Pelikán József, Weszely Tibor, Bukor József, Szöllősy György és a Kárpát-medence összes középiskolaiban tanító matematika tanár, a németek közül Walter Janous és Erwin Schneider, az angol nyelvűek közül: Richard Guy, Willie Young, Paula Kemp, Long Vu, Sandy P. Chimienti, N.

Schaumberger, Murray S. Klamkin, Howard Iseri, a bosnyákok közül Šefket Arslanagić, a spanyolok közül: José Luis Díaz-Barrero és Francisco Bellot, a bolgárok közül: Svetoslav Bilchev és Emilia Angelova Veikova, az albánok közül: Pellumb Klllogjeri és Valmir Krasniqi, a hinduk közül: W. B. Vasantha Kandasamy, B. G. Pachpatte, Amarnath Murthy, a kínaiak közül: Zhao Changjian, Chao-Ping Chen, Shanhe Wu, Yu-Dong Wu, Maohua Le, Gao Minghze, Wind-Sum Cheung, Wei-Dong Jiang, a görögök közül: Themistocles M. Rassias, Michael Rassias, George Miliakos, a horvátok közül Jošip. E. Pečarić, és még sokan mások.

Az egyetemet 1978-ban végeztem, és 1979 elején Mocanu tanáromnál akartam doktorálni, de a volt iskolám vezetősége megakadályozta. 1990-ig a kommunista rendszer nem biztosított több lehetőséget. Húsz év lemaradását mindenki be akarta pótolni, így beindult a lavina és a kihirdetett helyek rögtön beteltek, nem voltak elegendőek. 1992-ben Balázs Márton tanárom doktorátusvezető lett, hozzá iratkoztam. Lehet, hogy elhamarkodtam, mert az adott témával kapcsolatosan nem harmonizáltam, így abba maradt. 2000-ben Debrecenben próbálkoztam Páles Zsolt egyetemi tanárnál, didaktikai vonalon. Tézisem elkészült, még a hivatalos angol nyelvvizsga maradt hátra, de a melanóma beleszólt. Több évi kezelés következett. Pop Ovidiu barátom meglátogatott Brassóban, látva a vergődésemet, ő bátorított, hogy ne hagyjam abba, iratkozzak fel újra. Dorel Duca egyetemi tanár is felajánlotta az egyik doktorátusi helyét. Végül 2007-ben a craiovai egyetemen Constantin P. Niculescu tanárhoz iratkoztam, és 2010. december 18-án védtem meg az angol nyelvem írt *New Inequalities based on Convexity* című tézisemet. A doktorátusi bizottság tagjai: Constantin P. Niculescu témavezető, Dumitru Buşneag a craiovai matematika egyetem dékánja, és a bíráló egyetemi tanárok Sorin Micu a craiovai matematika egyetem részéről, Gavril Păltineanu a bukaresti műszaki egyetem részéről, és Sándor József a kolozsvári Babeş-Bolyai egyetem részéről.

2007. január 1-én Ábel, a 106 éves székely atyafi így sóhajtott fel:

– Nem elég, hogy 1921-ben hozzánk csatolták Romániát, ma meg az Európai Unót is hozzánk csatolják!

2007 májusában meghívtam Balogh Béla ezoterikust, ő a Wildt József Tudományos Társaság (WJTT) égisze alatt és az osztályom szervezésével, egy nagyszerű előadást tartott iskolánkban. Ugyanakkor mutatta be Brassóban egy nemzetközi könyvvásár keretében a *Végső valóság* könyvének a román fordítását, amit Kovács Béla szatmári matematikus felesége Rodica valósított meg. Balogh Bélával együtt végeztünk Kolozsváron. Többször találkoztunk Budapesten is. A *Tudatalatti tíz parancsolata*, a *Gyógyító meditáció* könyveit már a brassói közönség is ronggyá olvasta. „Soha ne feledd: minden gondolatodnak teremtő ereje van! Nem mindegy, mit gondolsz, nem mindegy, mit teremtesz. Kigyógyulhatsz minden betegségből, kilábalhatsz a szűkségből, élhetsz sikeresen és boldogan, megtalálhatod ideális társadat.

Soha ne hidd el, ha valaki az ellenkezőjét állítja. Egyedül tőled függ. És attól, hogy mennyire engeded át az irányítást a szívedben lévő isteni Fénynek”.

2007 júniusában végzett Ünige a régész lányom, családotól részt vetünk az egyetemi kicsengetésén. Rá egy évre mesterizett a budapesti Közép-európai Egyetemen, most pedig a doktorátusát készíti elő ugyanott.

2008. április 11-én újraindult a Rubik-kocka verseny. Az eredmények a következők voltak: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A) 0,52', Kovács Tímea (XI. A) 1,23', Varga Nándor (XI. B) 1,29'. A 2009. május 4-én a brassói Áprily Lajos Főgimnáziumban megtartott Rubik Kockát Forгатók Bajnokságán a következő eredmények születtek: a). a 3×3-as mezőnyben: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A) 36", Marosi Róbert (IX. C,) 51", Máté Szilárd (IX. C,) 1,08', b). a 4×4-es mezőnyben: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A) 4,21', c). az 5×5-ös mezőnyben: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A) 8,48'. 2011. május 31-én, pedig a következő eredmények születtek: Kicsi Csongor (IX.C.) 0,25', Marosi Róbert (XI.C.) 0,48', Dobra Róbert (IX.C.) 0,55'. 2012.május 24-én tartottuk az Áprily Lajos Főgimnáziumban a Rubik-kocka bajnokságot. Az eredmények a következők voltak: 1.Kicsi Csongor (X.C) 0,49 p, 2.Marosi Róbert (XII.C) 0,51 p, 3. Máté Zsolt (X.D) 0,53 p, 4. Dobra Róbert (X.C) 1,07 p, 5. Slaminek Róbert (X.D) 1,11 p.

2008 tavaszán a WJTT meghívottja volt Bíró András Zsolt antropológus, a torgaji magyarok egyik felfedezője. Csodálatos előadása olyan volt, mint egy időutazás, átismételtük történelmünk ötezer évét. Az ujjur testvéreink („fehér emberek hosszú, világos hajjal” – ahogyan egy korabeli kínai utazó látja őket), a Sárga folyó és a mongol sztyeppék között éltek. Az évszázadok során a szomszédos, kisebbségi komplexussal igazán nem vádolható Középső Birodalom mindig is megpróbálta bekebelezni őket, ha nem egyéb, már csak az itt húzódó – és nagyon komoly gazdasági hasznot hajtó – Selyemút feletti totális ellenőrzés okán. A hivatalos kínai álláspont szerint Hszincsiang, (vagyis az „új határvidék”) már az időszámításunk előtti első században a Mennyei Birodalom szerves részévé válik – persze ezzel az indokkal az ujjurok (akiknek őseit a bizánciak „fehér hunoknak” nevezték) nagyon nem értenek egyet. Amint az Kőrösi tanárának, Benkő Ferencnek földrajzkönyvéből kiderül, „Nagy és Kis Bukária” akkori fogalmak szerint lényegében Turkesztánnal azonos és az Aral-tótól Észak-Kínáig és Mongóliáig elnyúló hatalmas terület volt. Nevezetesen: „Nagy-Bukária” tulajdonképpen Turkesztán nyugati része és egészen a Musztag-ata hegységig terjed. „Kis Bukária” viszont a Musztag-ata vidékétől keletre eső, Kínához tartozó terület, és a mai értelemben vett Kelet-Turkesztánnal azonos, a Tarim-medencében fekszik, amelyet északon a Tien-san, délen pedig a Kien-lun hegyláncai vesznek közre, s keleti felé a Góbi-sivatagot is magában foglalja. Csoma kutatói felfogásában a kitűzött cél nemcsak a magyar őshaza megtalálása volt, hanem a magyarok rokonának tekintett hunok ázsiai őstörténetének tisztázása is. „Ázsiai utazásom tárgya: kikutatni a magyarok

első település helyeit. Összegyűjteni történelmi tetteinket, megfigyelni a hasonlóságát, ami több keleti nyelv és a mi anyanyelvünk között van.” – írja. Különbő források szerint Kőrösi Csoma Sándornak a göttingeni egyetemen folytatott tanulmányai során két olyan tanára is volt, aki arra ösztönözte, hogy a magyarok eredetét kutassa. Az egyik Eichhorn, akit híres orientalistaként ismer a nyugati világ. A másik pedig az antropológia megalapítója Blumenbach professzor volt. Kőrösi az utóbbi révén tette magáévá az ujjur elméletet. Ugyanis a professzor irányította rá figyelmét arra, hogy a magyarok valószínűleg a kínai évkönyvekben sokat szereplő ujjuroktól származnak. De ő volt az is, aki arra biztatta tanítványát, hogy a magyarságnak ezt az állítólagos őstörzsét, és ezeknek eredeti hazáját felkeresse. Mint ismeretes Kőrösi Csoma Sándor végül is sohasem jutott el az ujjurok közé. Az is akadályozhatta, hogy nem volt muszlim, nem ismerte a szükséges mértékben és alapossággal az iszlám vallást, az iszlám kultúrát. Abban a korban egy ilyen cél megvalósítása, a megfelelő tudás nélkül eleve kudarcra volt ítélve. Hogy mit talált volna Kőrösi, ha eljut a céljához és találkozik az ujjurokkal. Mukliszi Juszupbek, ujjur történész, aki a 1930-as években a kínaiak által alapított nemzetiségi főiskolán, 1941-ben, Urumcsiban végzett, azt állítja: *„Az ujjur nép őslakos Ázsiában, eredetükről az a legenda járja, hogy élt Közép-Ázsiában két testvér, "10 ujjur" és "9 ujjur". Tőlük származik a pusztai nép két csoportja: a kínai Hszincsiang területén élő népcsoport a "9 ujjur" népe, míg a "10 ujjur", az onogurok Európába vándoroltak, s ők a magyarok ősei – tartja a máig is élő legenda*”. Az ujjurok a mai napig számon tartják a magyarságot, mint távoli rokonokat. 14 milliónak tudjuk az Európában élő magyarok számát, mi Kelet-Ázsiában 22 millióan vagyunk, így a törzs leszármazottait 36 millió lélekszámúra becsüljük. Ujjurisztán egy megszállt ország Ujjurisztán az ujjurok otthona volt legkevesebb 2000 éven át, amely idő alatt kisebb megszakításokkal szabad és független ország volt, szemben a kínaiak állításával, mely szerint Ujjurisztán ősi, elválaszthatatlan kínai föld. A történelmi tények világosan bizonyítják, hogy Kína ezen állítása történelemhamisításon alapszik, annak a reményében, hogy az elnyomás és az asszimiláció eredményeit idővel legitimálhatja a világ szemében. A kínai inváziók sora Kr. e. 104-ben kezdődött, és azóta Ujjurisztánt többször foglalták el kínai csapatok, ám ezek a megszállások soha sem voltak hosszú életűek. A következőkben néhány történelmi adalék a kínai megszállásokról: 1. A Wu ti korban, Li Kuang tábornok Kr. e. 104-ben elfoglalta Ujjurisztánt, de Ujjurisztán népe visszaszerezte függetlenségét Kr. e. 86-ban, a kínai katonák legyőzésével. 2. A Hsuan Ti korban, Chang Chi tábornok megtámadta és elfoglalta Ujjurisztánt Kr. e. 59-ben. Azonban Kr. e. 10-ben az ujjur kánok legyőzték a kínai seregeket és visszanyerték szabadságukat. 3. A Ming Ti kor Második Kán Dinasztiája idején Pan Chao tábornok belháborút indított Ujjurisztán megtámadásával, Kr.u. 73-ban. Ez a háború mintegy 28 éven át tartott. Kr. u. 102-ben Pan Chao

visszatért Kínába, majd egy évre rá fiának Pan Yungnak menekülnie kellett az őt legyőző ujur kánok elől. Ekkor Ujgurisztán újból visszanyerte biztonságát és függetlenségét. 4. A Topa (Wei) korban, Ujgurisztán adót volt köteles fizetni Kínának, 448-tól 460-ig. 5. 657-ben a Tang dinasztiabeli Kau Tsung elfoglalta Ujgurisztánt, de 669-ben a Gök Türk kánok kiűzték a kínaiakat Ujgurisztánból. 6. 747-ben Kau Tsung a koreai Kao Sien-chi tábornokot nevezte ki a kínai seregek parancsnokává és megbízta az egymással hadakozó ujur kánok egy csoportjának támogatásával. Ez a tábornok kihasználva az ujugrok megosztottságát, rendkívül agyafúrt és kegyetlen módon állította szembe egymással az ujugrokat, és így sikerült Ujgurisztánt kínai alávetettségbe taszítania. Azonban az ujugrok 751-ben arab segítséggel megsemmisítették Kao Sien-chi erőit és így elnyerték függetlenségüket. Kr. e. 104 és Kr. u. 751 között hat kínai hadjárat indult Ujgurisztán ellen. Ez alatt a 855 év alatt, a kínaiak mindössze 157 évig uralták Ujgurisztánt, és mint ahogy a hadjáratok gyakorisága mutatja, ez az uralom mindvégig csak részleges és időleges maradt. A fennmaradó 698 évben Ujgurisztán szabad és független ország volt. Abban az időszakban (Kr. e. 104–Kr. u. 751) általánosságban baráti volt viszony és kereskedelmi kapcsolatok létesültek Ujgurisztán és Kína között. Az újabb keletű kínai történelmi könyvek és politikai szándék ezeket a kapcsolatokat hátsó szándékoktól öveztetve úgy igyekszik beállítani, mint Ujgurisztán Kínának való alávetettségének bizonyítékát, hogy így legitimálják Ujgurisztán iránti igényüket. Miután az arab, türk és tibeti erők kiűzték a kínai megszállókat 751-ben, mintegy 1000 esztendő telt el a kínai mandzsu uralkodók hódításáig. Ez alatt a hosszú időszak alatt nem Kína volt az egyetlen fontos diplomáciai tényező Ujgurisztán számára. Az ujugrok önkéntesen csatlakoztak a Mongol Birodalomhoz, ahol 207 éven keresztül megtartották függetlenségüket és fontos szerepet játszottak annak kulturális és politikai életében. A fennmaradó 800 éven keresztül Ujgurisztán teljesen független volt, a jólét és fejlődés saját útját járta. A mandzsu hódítók mintegy egy millió polgári lakos élete árán 1876-ban elfoglalták Ujgurisztánt és formálisan is betagolták a Mandzsu birodalomba, Xingjiang (vagy Sinkiang, amelynek jelentése „új tartomány”) Tartomány néven. Ezen időtől fogva Ujgurisztán folyamatosan katonai közigazgatás alatt állt. 1949-ig 42 fegyveres felkelés tört ki a mandzsu uralom ellen, a függetlenség visszaszerzéséért. 1933-ban az ujugrok Ujgurisztán déli részén megalakították a Kelet-Turkesztáni Iszlám Köztársaságot, majd Ujgurisztán egészén a második Kelet-Turkesztáni Köztársaságot. Az előbbi államalakulat 3 évig, míg az utóbbi 5 évig állt fenn. A kommunista Kína 1949-ben foglalta el Ujgurisztánt, és 1955-ben változtatta XUAR-ra a nevét. A kommunista Kína, azóta gyarmatosító uralmat valósít meg Ujgurisztánban. Az ujugrok leírhatatlan szenvedéseket kellett kiálljanak az embertelen idegen elnyomó uralom alatt. Dacára a szenvedéseknek és a kulturális genocídiumnak az ujugrok lelkét nem sikerült megtörni. A hozzá-

férhető kínai források szerint, az ujugurok 1954 óta, a kockázatok és veszélyek ellenére tüntetéseket és felvonulásokat szerveznek, földalatti mozgalmakat alakítanak, hogy kivívják jogegyenlőségüket vagy akár függetlenségüket, harcuk mely csúcspontját 1996-ban érte el, soha sem szűnt meg. Az ujugurok építette Ming Oy vagy az Ezer Buddha Temploma még megtekinthetők Kucha, Turfán és Dunhuang városaiban, ahol a kanchou ujugurok éltek. Kucha városában több mint 50 buddhista templom, könyvtár és a szegényeket istápoló népjóléti intézmény volt. Hotan városában 14 nagy, és számos kisebb kolostor állt. Az ujugurisztáni ujugurok 934-ben vették fel az iszlámot, a Karahanida Satuk Bughra Kán uralkodása alatt. Azóta az iszlám az ujugurok egyetlen vallása, mind a mai napig. Az ujugur hatalom, tekintély és kultúra a történelem hosszú folyamán át virágzott és több mint 1000 éven át uralta Közép-Ázsiát majd meredek hanyatlásba kezdett a mandzsu invázió után, majd a nacionalista, de különösképp a kommunista Kína uralma alatt.

Csak a WJTT égisze alatt következett Szabó Katalin a budapesti Metafizikai Szellemtudományi Akadémia vezetőjének az értékes előadása.

2000-ben felkértem a Deutsche Forum, az összes román párt, valamint az RMDSZ képviselőit, hogy jelentessünk meg egy közös könyvet, melyben mindenik párt leírja a saját véleménye szerint az elmúlt 20 év brassói történéseket. Senki nem válaszolt a felhívásomra, csak egyedül Mina László (Brassó, 1939. július 25. – Brassó, 2011. augusztus 26.) vette a bátorságot és megírta az *Úton* című önéletrajzi munkáját, melyet 2008-ban jelentettem meg, és a brassói unitárius központban mutattunk be. Könyve az immár 90 éve folyamatosan romániai kisebbségben élő brassói magyarság történetének egy rövid szakaszával foglalkozik. Történelmi keretben és nagyszámú mellékletre hivatkozva tükrözi a megye magyarságának szervezkedését 1989 és 1997 között és ennek viszonyulását az országos szintű román és magyar politikai állapotokhoz. Bizonyítja: lehet és kell tenni. Emléket állít annak a sok névtelen önkéntesnek, akik hittek a harmadik újrakezdés esélyében és vállalták azt a munkát, amelyet a csak nagypolitikára figyelő sajtó méltatlanul elkerült. Brassó megye magyar kisebbsége történetének megírása még várat magára. De a brassói magyarok változás utáni önszerveződése alatt összegyűlt ismeret és tapasztalat segítséget nyújthat a hamarosan esedékes negyedik újrakezdés megvalósításának. Jóslata 2012 decemberében be is következett, amikor az RMDSZ húszévi hatalmi folytonossága megszakadt, és kiesett a kormányzásból. Hogyan tovább erdélyi magyarság?

Minden világ egy vízió. Valaki(k)nek vagy valami(k)nek a víziója a valóságról. Melyet kellően vonzóvá tudtak tenni azok számára, akik a kitalálásában nem vettek részt, viszont a megalkotásában szívesen. Mire egy világ kiteljesedik, és egyértelműen megmutatja a hiányosságait, melyek már megalkotóikban ott szunnyadtak, addigra annak a világnak már késő. Meg-

indulnak lebontásának azok a folyamatai, melyek nem tűrnek ellentmondást vagy erőt, mely továbbra is éltetni akarná azt, ami rossz. A múlt világok kiötlőikkel és fenntartóikkal együtt múlnak el, hiszen pont őmiattuk váltak a hibák részeivé az épp elmúló világnak. Ez maga a fejlődés, maga a folyamatos jobbítás: világok jobbítása, nem egyéneké. Az egyén tapasztalatok útján tanul a hibájából: látván munkája eredményét másképp lát neki újra. Vagyis készen az van, ami már ki is van javítva. A tisztánlátás kedvéért: nem látok a horizonton olyan egyént, aki mindenki számára kellően vonzó víziót nyújt. "Zajlik a sok kis játszma, mindenki örülten játssza." Olyanokat látok, akik némely csoportok számára vonzó víziót hordoznak. A közeli jövőben az ő együttműködésüktől függ a Kárpát-medence sorsa. És ők jól láthatóan megindultak az egység felé, míg a jelenleg legelterjedtebb vízió épp darabokra bontja saját magát. Ez része a folyamatnak, melyből egy, a ma ismertnél letisztultabb ország, világ emelkedik ki. Az eddigi eseményekből ez várható is volt. A teremtmény társadalom is egy vízió. Sok ember számára élő: szeretne benne élni úgy, hogy mindenki más is benne él. Mert amikor azt gondolod, hogy készen van a házad/kerted/családod/életed és már csak gyümölcsfákat kell metszegetni, akkor jössz rá, hogy vannak szomszédaid is. Vannak jelek, amik arra utalnak, hogy az egész világ a teremtmény társadalom felé halad. Ritkásak ezek a jelek, és az erős víziógazdák kitartanak saját vízióikban, ellenállók, még akkor is, amikor látják, hogy rossz a világuk. Ilyenkor a Teremtés átmegy direktbe: ha nem érted, az egód nem akarja - pedig lényed vállalta - akkor átlök a küszöbön. Ennek analógiáját a fogyasztói társadalomból is ki tudod olvasni: digitalizálják az országot, most már végleg megszűnik az analóg TV adás. A TV-t nézed, de ő is néz téged. Mikor az adás véget ér, aznap neked is véged. A digitálissal a halál jön el, az élet viszont analóg, fraktális. Ugyanakkor az átállás folyamán a mostaninál is többen válnak meg a TV-nézéstől. Ami azért jó, mert megkezdhetik kitakarítani tudatukból a sok sík(képernyős) víziót, hiszen a TV egy olyan tükör, mely rámutat, hogy aki nézi, az tele van víziókkal, másokéival. Elfordulva ettől a tükörtől megvalósíthatjuk saját vízióinkat a térben.

2009. november 5-én a bácsfalusi lelkészi hivatalban, az erdélyi evangélikus lelkészek értekezletén egy előadást tartottam *Isten és a matematikai struktúrák* címmel, és ugyanitt fogalmaztam meg az egyházi versmondó verseny indítását. 2009. november 26-án Eröss Zsolt (Csíkszereda, 1968. március 7. – Kancsendzönga, 2013. május 21. körül) volt a meghívottam, aki elmesélte az Everest első magyar meghódítását, és még sok-sok érdekességet. „Kőrösi Csoma Sándor az őshazát kereste, és eljutott Dardzsilingig. Azon a vidéken valóban vannak nyomai a magyarságnak – én is gyakran találkozom ilyenekkel. Kötődünk Kőrösi Csoma mentalitásához, székely vagyok, és akarunk magasabbra menni és hegyre menni, még magasabbra menni, és a Himalájába... A nepáli magor vagy magar törzs talán a legérdekesebb e szempontból. Nekik van rovásiírásuk, vannak kopjafaik, s a rokonságunkról

ma már valamilyen szintű kutatás is zajlik. Én jártam ezen a vidéken, s átmentem magor földeken, de csak miután hazajöttem, tudtam meg, hogy például kopjafás a temetkezésük. Láttam egy temetési menetet, de nem érdekelt annyira, pedig ha ezeket már akkor tudom, mindenképp részt veszek a temetésen, s jobban utánanézttem volna ennek. Érdekes, hogy így Ázsiából elindulva a többféle velünk azonos vagy rokon törzs egyikéből hegyi törzs lett. Trópusi területen laknak, de nagy hegyek alatt. Amúgy a magoroknak királysága volt, és olyan birodalmuk, amely Nepál nagy részét uralta, de ez vagy 500 évvel ezelőtt szétesett. A nepáli vezetőrétegben ma is vannak szép számmal magor származásúak, de ez mára már mégis kis törzsnek számít. Mivel azon a vidéken fellelhető a régebben hatalmas magor törzs, s ott van Tibet, meg Nepál, Csoma azzal, hogy elkezdte a tibeti kultúrát tanulmányozni, a legrégebbi történelmünk forrásaihoz tudott eljutni. Vajon mi mindent tudott volna feltárni, ahogy az szándékában is állt, ha a tibeti leírásokat, kolostori kódexeket még jobban megismerhette volna? Mindenesetre jó úton járt. Darjeelingben, Ladakban, és Szikimben egy tiltott kultúrával ismerkedett. Az akkori dalai láma zártan tartotta ezt a kultúrát, és a láma alattvalói a kolostorokban a szerzetesek. Ezeknek tiltva volt, hogy nyugati kultúrával ismerkedjenek, vagy tibeti kultúrát adjanak át a nyugatiaknak, Csoma tehát tilosban működött. Akkoriban a tiltás nem pénzbüntetéssel járt. Pakisztánból, tehát a Karakorum hegységből a Kundzseráb – hágón lehet átmenni az ujjur területekre, és ott jártunk, tehát a határvidéken, meg a Pamir-vidéken, vagyis az ujjurokat csak körbemáskáltuk, de hozzájuk még nem jutottam be. Vannak barátaim, akik végigbiciklizték ezt az egész vidéket, tehát Pakisztánt, Ujjuriát, Nepált és a tibeti területeket. Mesélték, hogy érdekes kalandokat lehet átélni arrafelé. Nem lehet úgy hegyet mászni, hogy az ne érdekeljen, ami a hegy alatt van. Ez nem csak Ázsiára érvényes. Nekem Afrika azért egy példás terület, mert ott eléggé szembeötlő az, hogy nem a gazdagság határozza meg az emberek életét. Az, hogy mindenkinek autója legyen, meg nagy háza, meg tévéje, meg valamije, teljesen elfogadott és elvárt Európában, míg náluk egyáltalán nem. Kevés ruhával, anyagi javak szempontjából szűkösen élnek, szerény körülmények közt, sokan szinte putrikban, mégis hihetetlenül boldogok tudnak lenni, és tudják azt, hogy a közösséget jól megélni, együtt elmenni valahová és jó dolgokat csinálni sokkal fontosabb az anyagi javak gyűjtésénél! Náluk fontos, hogy hétvégén tánc legyen, buli legyen, vidámak legyenek! Szegényes, kemény életük van, mégis nagyon boldogok és nagyon vidámak! Engem ez megerősített abban a felismerésben, hogy összességében az számít, hogy az ember tud-e boldog lenni az életében vagy sem, és tök mindegy, hogy ezt mekkora vagyonnal teszi! Ázsiában inkább a vallás a meghatározó. Ott a hinduizmus, buddhizmus, no meg az erőszakos muszlim határozza meg, hogy az emberek hogyan élik hétköznapijait. A hinduizmus világa a kasztrendszer és pár olyan dolog ellenére, ami nem mondható korszerűnek, nagyon békés. Nem csak az emberek között akar békességet, hanem az ember és a ter-

mészet között is. Nem nagyon volt ehhez hasonló mentális irányzat sehol másutt, s a mai világban pont ez a szemlélet kellene elterjedjen, vagyis, hogy az ember együtt akarjon élni környezetével, s tudja az egész környezetét értékelni, és ne csupán kihasználja, elpusztítsa azt. Keresztény kultúrába születtem, katolikusnak kereszteltek, fontosnak tartom, hogy mindez a kultúránk része legyen, de nem gondolom azt, hogy néhány ezer évvel ezelőtt létrehozott vallási rendszereknek kell a mai ember életét komolyan meghatározni. Jézus keleti ember volt, a keleti kultúrák által meghatározott gondolkodással. A terület, ahol élt és tevékenykedett, keleti befolyásoltság alatt volt mentális szempontból. Nagy istenkeresés határozta meg azt a korszakot. Amiket ő hirdetett, abból mai szemmel azt látjuk, hogy az együttéléstől, a békéről beszélt, s elsősorban azt hangsúlyozta alaptörvényként, hogy szeresd felebarátodat. Ha Mohamedet nézzük, az ő tanaiban a szent háború is szerepel, ami ebből a szempontból nem mintha rosszabb lenne a keresztyénségnél, hiszen a keresztyénség irtotta ki a legtöbb embert az általa hirdetett szent háborúban. Mivel járom a világot, látom a különböző kultúrájú emberekben a mentális különbségeket. Leginkább azzal nem értek egyet, hogy ha van egy adott kultúra valahol, azt akár erőszakkal meg kellene változtatni! Ha Afrikában létezik mondjuk egy animista vallás, akkor nem értek azzal egyet, hogy azt fel kell váltani muszlimra vagy keresztyénre! Nem értek egyet az erőszakos kulturális terjeszkedéssel! Ha megteszik ezt erőszakosan a Fülöp – szigeteken vagy másutt, akkor is ott teljes mértékben összegabalyodik az új hit a régi hitükkel, és egy új rendszeren belül élnek meg a régi hitüket! Az ősi életmódok kulturális értékei az emberiségnek, és ezeket tudni kell úgy hagyni! Legyen szó a pápua-újguineai kannibálokról vagy az ausztrál őslakosokról, nekik megvan a saját hitrendszerük, s nem kell ennek a helyére például a muszlim vallást berakni! Amerikában valójában a nyersanyagokért megy a küzdelem, s azt, hogy mi itt demokráciát exportálunk, az ugyanolyan, mint amikor a spanyolok kereszténységet exportáltak Amerikába, s irtották az őslakosságot, mégpedig nem másért, mint az aranyért. Amerikában ez tehát régi hagyomány. Most sem arról szól mindez, hogy hitet vagy demokráciát kellene exportálni például Irakba, hanem valami egészen másról! A világban évezredek óta folyik egy háborúskodás, melynek mindig az a végső célja, hogy az egyik félnek jobban menjen, mint a másiknak”.Történelmünk két nagy halottjának a Kancsendzönga a fejfája. Erőss Zsolt a csúcson, és Kőrösi Csoma Sándor a hegy alatti völgyben alussza végtelen álmát.

2009. december 10-én osztályommal szerveztem meg az Irodalmi Kávéházat, ahol a brassói költők, írók bemutatták alkotásaikat. Szándékunk évente kétszer megszervezni, és így iskolánk verselő, írogató diákjainak egy fórumot teremteni.

Az utóbbi három évben egyre több gond volt édesapám szív működésével. Magyar állampolgárként született, és nagyon várta, hogy visszakapja magyar állampolgárságát. Az ő generációja volt Hétfalu gerince. Kibírták a

világháborút, a Don-kanyart, Szibériát, államosítást, 1956-os forradalom megtorlását, a Bolyai Egyetem felszámolását, az autonómiánk eltüntetését, kollektivizálást, ház- és falurombolást, de soha sem törtek meg. Édesapám id. Bencze Mihály (Csernátfalú, 1919. szeptember 25. – Csernátfalú, 2009. december 18.) örök álmát alussza a csernátfalusi temetőben. Még minden friss bennem, hadd emlékezzek rá az *Őrzöm a gyertyát* című versemmel:

*Dörögtek az évezredek, legendák ideje volt,
amikor egy csángó anya felmutatott a napnak.
Galíciában ősi csontok mocorogtak, s a hold
sárgán borzongó homokban karddal dobálta Istent.
A délibáb partján sárba ragadt az ágyú, s a test,
dárdák hegyén tízezer csillag, mely kötöz és elold.
Fröccsenő vér pirosán a hegyek zarándokoltak,
ébredt az ének, harang kondult, s a haza már nem volt.*

*Dörögtek az évszázadok, legendák ideje volt,
Amikor csángó lányok szíve elkísért a frontra,
Etelközbe, hol szarvasok agancsán táncolt a hold.
Korlátaink, a dimenziók is összeroppantnak,
csapdában vergődöttél, golyó ment át rajtad, s a falvak
ápoltak, meggyógyítottak. A Don, ahogy kóborolt,
testedbe bújt a mindenség sarja, s nem néztél hátra,
kiszabadult a kockázat, s az angyal földre rogyott.*

*Dörögtek az évtizedek, legendák ideje volt,
várad, és a kétkezi munkád szent és sérthetetlen.
Kiszáradt az egység, a beteges kétség bandukolt.
Most már mindenkinek jár az áldás, a talpra állás,
de a nap, a szél, a dárdacsillagok, a kaszálás,
havat szórtak elbotló szívedre, s a tél csak borzolt.
Remeg a lét, ragyog az igazság, mely verhetetlen.
Földet ért a menny, s a létrán egy hóember bóbiskolt.*

*Dörögtek az évszakok, már más mítosz ideje volt.
Állok a kék tónál, mint egykoron apám sírjánál,
úgy állok, mint álltak ők is egykor. Az égen vérfolt,
apám hangod nem hallom, anyanyelvemben őrizlek.
Várom a csobbanást, az ígéretet – hisz szeretlek -,
a visszatérő őseim csörtetését. A sírbolt
visszazengi a mindenséget, s anyám szavainál
szavaid mélyebben dübörögnek. Az Isten rád szólt.*

*Trianon óta őrzöm a gyertyát, mikor születél
nagyanyám tette a bölcsődre, s azóta bennem ég.
Az égi csendben, saját képedre kit teremtetted?
Vesd le magadról a szerepeket, és a neveket,
mutasd meg nekem, azt ami visszamarad, a lelket.
Ne ragadj abba a szerepbe, amit itt szeretted,
a forma porlad, bölcsesség erő, erő bölcsesség.
Dübörög a lét, az égő gyertyámmal hová mentél?*

Évente kétszer teszem rendbe a sírt, októberben árvácskát, júniusban pedig molnárkát ültetve. Ez volt a családi hagyományunk. November elsején, halottak napján, ha fentről néznénk a temetőt olyan, mint egy születés-napi torta. Csak más a vektoriális irányítása. Szokásainkat, ünnepeinket, hagyományainkat mind, mind örököltük. Ha tiszteljük őseinket, történelmünket akkor mi is tovább adjuk utódainknak a megszerzett tudással együtt. Igaz, hogy a lélek már nem a temetőben tartózkodik, de az emlékeink, a történeteink a testhez kötődnek. Azzal tisztítjuk a temetőinket, hogy ott gyertyát gyújtunk, imádkozunk és a gondolataink a virágokon keresztül is felemelőbbé válnak. Hiszen a gyökereinken keresztül tudunk megbocsájtani is, hálásaknak lenni. Őket ismerve tudjuk meg azt is, hogy mi az e világi feladatunk. Viszont nem mindegy az, hogy mindenszentekkor közösen mindenki rájuk emlékezik, ezért is különleges ez az ünnep, mert közösen emlékezünk. A közösség ereje pedig vitathatatlanul más, mint amikor külön-külön jutnak eszünkbe. Nem az a lényege, hogy ki milyen mécsest, virágot vagy koszorút visz ki a temetőbe, hanem az, hogy rájuk gondoltunk. Számomra ez az alkalom egy jó pillanat, egy olyan alkalom, amiből sokat tanulhat az ember. Hogyan? Úgy, hogy amikor azokra az emberekre gondolok, akik már nincsenek köztünk, eszembe jut az is, hogy mennyire szerettem őket, mennyire hiányoztak azok a boldog és szeretetteljes pillanatok, amiket egymásnak ajándékoztunk. Ezek újra felelevenítése rádöbbszent arra is, hogy ezeket a pillanatokot senki sem tudja elvenni. Még a halál sem. A másik ilyen fontos dolog, hogy amikor eszembe jutnak, akkor nem csak a kellemes és jó pillanatok jutnak eszembe, hanem a rossz, és kellemetlen dolgok is. Az, amikor nem voltam elég türelmes, amikor hibáztam, amikor nem mondtam és nem mutattam ki elégszer, hogy fontosak és, hogy szeretjük őket. Utólag velük szemben nem tudom megváltoztatni, de ennek fényében a jelenem és jövőm szebb lehet. Többször mondom annak, akit szeretek, hogy szeretem, jobban kihasználom a közös pillanatokot. Sokszor mondjuk, hogy ha még lett volna egy napom elmondtam volna az elhunyt hozzátartozónak, hogy szeretem, hogy sajnálom, hogy megbántottam stb. Sok olyan történés van az életben, ami a jelenben jelentéktelen, viszont nagyon is fontos lehet. Mint például egy pohár víz amit kérnek tőlem, és én pillanatnyilag elfelejtem. De mi van abban az esetben, ha utólag kiderül,

hogy ez lett volna élete utolsó pohár vize, és én még utoljára örömet szerezhettem volna neki. Szeretni, törődni a jelenben kell, és csak itt lehet.

Édesapám inas korában egy fakeretet készített a sírnak, mikor ötödikes voltam akkor édesapám betonkeretet épített, a kor szelleme szerint. Ő véste ki a fejfa fehérmárványlapjára a nagyszülei neveit, és alul–felül egy–egy idézetet. Kezembe adta a Bibliát, amit ki kellett olvassak, és innen kellett válasszam a két idézetet. Én többet választottam, de a családdal a következő kettő mellett döntöttünk: *A szeretet erősebb a halálnál* és *Magunkra por vagyunk, de Krisztusban feltámadunk*. Egész életünket kísérte a fenti két bibliai idézet. Egyetemista koromban olvastam újra a Bibliát, azt hiszem akkor sikerült meg is értenem. 2002-ben II. János Pál pápa a Vatikánban nyilvánosan beszélt az UFO-ról. Ezzel a nyilatkozattal a pápa több ezer éves titoktartási moratóriumot sértett meg. Ennek ellenére II. János Pált halála után boldoggá avatták, mivel a Vatikán szerint minden az előre eltervezett ütemtervnek megfelelően halad. Vajon milyen ütemtervről volt szó? Miféle titkot rejt a Vatikán és a vallásoknak mi köze van az Ufonautákhoz? Bizony nagyon is sok! A titok nyitját megtudhattuk az egyik tájékoztató jellegű televíziós csatorna 2007. júniusi műsorából, ahol a Vatikán szóvivője bejelentette: *„A Bibliát steganográfiával írtuk, hogy ne értesse mindenki, csak a kiválasztottak és beavatottak”* (steganográfia= görög eredetű szó, jelentése: rejtett írás). Így már érthető a rengeteg Bibliai félremagyarázáson alapuló vallási szekták megalakulása. Ahhoz hogy közelebb kerüljünk a globális vallási titokhoz, és ezen keresztül az ufonautákhoz, mélyrehatóbban kell foglalkoznunk a steganográfia beltartalmával. Az elmúlt évek kutatásai fontos betekintést biztosítottak a titkok titkába. A steganográfia tulajdonképpen térgeometriára épített fedett írás, melyet egyes háttérszervezetek esküjükkel védenek. Ez a titkosírás a bináris (kettes) számrendszerre épül, melyet a megfelelő aszimmetrikus algoritmussal (RSA) dekódolhatunk. Jelen állapotában a szentírások tartalma allegorikus, azaz kettős jelentésű. A nyilvános kulcs (vagyis a szentkönyvek szövege) magában foglalja a hívők számára azt, amiben hinni szeretnének, valamint a szövegben elrejtett üzenetet is, ami műszaki leírást is tartalmaz. A teljes dekódolt szövegek – a jelenlegi információk ellenére is – megadott ideig nem publikusak, mivel az emberiség nagyobb részének tudásszintje alulmarad az új technológia megértése és a békés célú alkalmazása szintjéhez képest. A steganográfia tehát nem más, mint egy matematikai alapokra épített, speciális számítógépprogramozási eljárás.

Édesapám elődei, nővére, unokatestvérei, baráti köre mind itt nyugszanak a csernátfalusi temetőben. Minden sírnak, mint minden családnak megvan az egyénisége. Nézem temetőnk fejfáit, a nevek szerint majdnem mindenki arca, hangja eszembe jut. Még egy-két emlék is. A csángóság fogy, a temetőben a sírok szaporodnak. A kettő között létesíthető függvény vajon szürjektív-e?

Platon szerint a filozófia a halálra való felkészülés. Nem fedi fel a halál mibenlétét, nem segít át a halálfájdalmon, nem mesél a másvilágról, csak egyszerűen tudatosítja evilági létünk etikai célszerűségét. Az földi világ erkölcsös megélése, egyik feltétele annak, hogy lelkünk megszabadulva a testi kötelékektől, nyugodtan átléphessen, és létezhesen a transzcendens szférában. Édesapám érezte ezt a metafizikai lelki fordulatot, néha megnyugodva várta, néha türelmetlenül hívta a halált, minél hamarabb az örökkévalóság részese akart lenni. Hiába az ember akarata, vágya, a beteljesülés az Isten döntése szerint történik. E metafizikai esemény előtt valaki letörli a tábláról a családtagok közötti régi nézeteltéréseket, az emberek átéli egymásrautaltságukat, fájdalmukban sorstársak, és legalább ilyenkor érezhetik azt a szolidaritást, amely a halálra való felkészülés egyik állomása. 2009. december 11-én, édesapám jóváhagyásával, a kihívott mentő úgy bevitt a brassói megyei kórház 505-ös szobájába, hogy édesanyámtól el sem tudott búcsúzni, ekkor látták egymást utoljára. December 12-én 11,45 órakor szíve megállt, ellilult, de újraélesztették. Ahányszor nála voltam a kórházban, mind édesanyámat, az ő Annuskáját várta. Álmában néha pókok, varangyosbékák kerülgették. December 17-én, késő este öleltük meg utoljára egymást, az orvos azt mondta, hogy aránylag rendbe jött, és másnap hazaengedi. Gyönyörű tél volt, a járdát fél méteres hó szegélyezte, csikorgott is a bakancsom alatt, olyan karácsonyi hangulat volt a levegőben. Évekkel ezelőtt Katona Gyula barátjával Bilcsi Tivadar *Mi muzsikus lelkek* dalát énekelték, ez állt az akkori világnézetéhez közel, most nekem is eszembe jutott, én is ezt dudorásztam hazafelé:

*Mi muzsikus lelkek, mi bohém fiúk,
Kóborló gazdag szegények,
Az életünk nem holmi vásári lét,
Az éveink tarka regények.*

Otthon a család örvendett a hírnek, de nem sokáig. December 18-án, reggel 6,15 órakor csörgött a telefon, a szolgálatos nővér gépi hangján tudatta, hogy édesapám meghalt. Mire beértem hozzá, egy fehér lepedővel volt letakarva, a teste még meleg volt, de a lelke már a másik dimenzió felé tartott. Ölelésemet nem viszonzta, a könnyeimet nem törölte le. Az öröknek hitt édesapám, életemben a biztos támaszom, az én Szent Mihály arkangyalom, itt hagyott. Egy tatrangi nő szobatársa nézte végig vergődését, Annuskáját emlegette, az *Amint vagyok jövők*, és *A nagy mélységből szüntelen* egyházi énekeket elénekelt, és lelkét visszaadta a teremtőjének. Aznap este a -20 fokban hidegben, egy csapat zajos vadlúdcsapat tévedt fölénk, és pont házunk felett tört meg a vonaluk, és É-DK irányba tértek el. Vasárnap 18 órakor volt a virrasztás, a csernátfalusi hidegházban volt felravatalozva. Arca kisimult, mosolygott. Megérkezett. Ennek a hidegháznak ő volt az egyik megálmodója, és építésének egyik kivitelezője is. Török László

csernátfalusi evangélikus lelkész temette el, hétfőn 15 órakor. Semmi értelmese nem volt annak, hogy édesapámat bevittem a megyei kórházba idegenek közé, itthon a családja keretén belül kellett volna meghaljon, szépen, mindenkitől elbúcsúzva. Ezt még lelkileg nem emésztettem meg. Mondhatnánk, hogy a lelkiismeretünk egy napóra, ami nem önmagában jár, hanem az égen ragyogó nap fénye által működik. Egy érett lelkiismeret alapvetően mindig a szeretet parancsolata szerint jár.

Utolsó éveiben, elmélyült pillanataiban elővette dalosfüzetét, és elénekelte az általa szépnek tartott dalokat. Néha édesanyám is bekapcsolódott, és jöttem én is a tangóharmonikával. Számomra ezek voltak a sikeres családi meditációk.

*Nótás kedvű volt az apám,
Átmulatott sok éjszakát.
Nem sajnálta rá a napot,
Kettőt-hármat összetoldott.
De még azt is megduplázta,
Ha az anyám megdorgálta,
Ha a cigány rosszul játszott,
A hegedűbe belevágott.*

*Nótás kedvű édesapám,
Réges-régen nem dalol már:
A szívemet bánat rágja,
Egy-egy kedves nótájára.
Az lett a sok nóta vége,
Kint nyugszik a temetőbe',
Dalos ajkú kismadárka,
Szállj az apám fejfájára!*

*Visszajött a kismadárka,
Friss virággal a szájában.
Azt dalolta, azt mesélte,
Apám sírhalmáról tépte.
/:Odalent a magyarnóta,
Virágot hajt évek óta,
Mindig friss nő a nyomába,
Ha felcsendül a nótája.:/*

A legszebb és legcsodálatosabb titkok egyike a földi élet keletkezésének módja. A születés idejének meghatározása, mint törvény, előttünk örök lakattal lezárt misztérium. A szellemnek szabad akarata ugyan szükséges a megszületéshez, de csak akkor születhetik meg, ha reá nézve az idők teljessége elérkezett, ha tehát egy felsőbbrendű, láthatatlan és észrevehetetlen

bölcsesség az élet megkezdéséhez hozzájárulását megadja. Olyan rejtetten működő erő ez, melyet a legmagasabb szellemegyeniségek is csak hatásai-ban tudnak megvizsgálni, s amelyre nézve a kutató értelem a hódolat meg-hajlásával csak ezt az egyetlen magyarázatot adhatja: Isten útjai kifürkész-hetetlenek. Szent titok ez, melybe földi embernek belelátnia igen nehéz.

Kétségtelen, hogy a szellem csak akkor születhetik meg, ha szellem voltának, előző életeinek és legközelebbi feladatainak teljes és tiszta öntu-datával már rendelkezik. A szellem mindig maga építi meg fizikai testét, és műve olyan arányban sikerül, amilyen fokban a szellem fejlettségénél fogva az anyag törvényeit ismeri. A szellem már a közbeeső fokozatokon, szellemi fejlődésének alacsonyabb színvonalán is megérzi, hogy hol hibázott, mit kell jóvátennie; ezért vágyik fejlődni, új életet kér, és az ő fogytékos erői-vel is igyekszik haladásának útjait előkészíteni.

A törvényes időben elkövetkező születéseket nem vagyunk képesek tisztán logikai következtetések által megmagyarázni. Az életet Isten adja nekünk ajándékkul; ő az, aki testet ad, hogy visszatérhessünk hozzá! Mi, sze-gény vándorok, akik eltévedtünk, gyengék volnánk nélküle arra, hogy élet-képes fizikai organizmust teremtsünk a magunk számára, így pedig fénylő csillagok vagyunk, mert ő ragyog bennünk.

A földi életbe való leszállás elhatározása sohasem fájdalmas. A szellem mindig örömmel jelenik meg a Földön, mert a gyengébb, fejletlenebb szel-lem az ajándék elfogadásának örömét érzi, a magasabb színvonalon álló pedig a fizikai életben meg tudja látni az emelkedés lehetőségét. A születés tehát mindenkor a szellem szabad akaratának következménye, de erre az esetre is áll, amit az akarat szabadságáról már megállapítottunk: hogy a fej-letlen szellemek akaratát rejtve működő szellem erők jótékonyan és olyan módon befolyásolják, hogy irányításuk észrevétlen maradjon. Egy nagy szellemcsoport, melynek minden tagja egykor a Földön élt, emelkedésének jutalmául azt a gyönyörű hivatást nyerte, hogy a megszületni készülő szel-lemeknek útját megkönnyítse. Ezek körülzárják a fejletlen, habozó szelle-met; delejes erejükkel az eszmélet világosságát gyűjtják fel benne, és mint-egy rákényszerítik, hogy életet sóvárogjon, életet kérjen. Amint a vágy elég erőssé válik benne, hogy tetté érlelődjék, a láthatatlan szellemi vezetők se-gítséget nyújtanak a tényleges kapcsolódáshoz. A földi élet nem a születés-sel kezdődik, hanem a kapcsolódással. Amely pillanatban a láthatatlan szel-lem erejének sugárzásával hozzákapcsolódott az anya testében talált peté-hez, akkor megkezdődött az ő anyagi élete; többé nem pusztán szellem, ha-nem anyagban élő szellem.

2010 márciusában az igazgatóság külső kényszer nélkül, iskolai szin-ten egy kisebb csoportosulás vívmányaként bevezette a diákoknak a köte-lező egyenruhát. Az értékelést hagyjuk az utókorra.

Egy ügyvéd elmegy kacsára vadászni. Lő is egyet, de a kacsza beesik egy elkerített birtokra. A birtok tulajdonosa, egy öreg székelý éppen ott kápálgat.

– Uram, legyen szíves, adja már ide azt a kacsát! – kéri az ügyvéd.

– Dehogý adom, az én földemre esett, tehát az enyém! – mondja az öreg székelý.

– Nana! Én egy ügyvéd vagyok, velem ne szórakozzon! Ha nem adja ide, akkor úgy beperelem, hogy mindenét elveszti! – fenyegetőzik az ügyvéd.

– Várjon csak! Itt, vidéken a vitás ügyeket a „három rúgás törvénye” szerint rendezzük. Hajlandó alávetni magát?

– Az mit jelent?

– Én kezdem. Maga megfordul, én meg háromszor jól fenékbe rúgom. Ha bírja, akkor cserélünk, és maga jön. Annál az igazság, aki tovább bírja. Az ügyvéd végigméri az öreget, és azt gondolja: „Ezt a fazont kirúgom a világból is, ennél egyszerűbben úgysem tudnám elintézni a dolgot.” Szóval, belemegy. A székelý bácsi kezd. Nekiszalad, és egy akkorát rúg az ügyvédbe, hogy az beleremeg. A második rúgás akkorára sikerül, hogy az ügyvéd az orrával felszántja a földet. A harmadikra még a szeme is könnyes lesz. Leporolja magát, és odafordul az öreghez:

– Na, forduljon meg, most én jövök!

A székelý megpödrí a bajsát:

– Jól van, feladom. Vigye a kacsáját!

2010. április 8-án meghívottamként, Villás Béla tartott iskolámban egy nagyon érdekes előadást. Ilyen zsúfolt még nem volt iskolám biológia terme. Jó tanácsait érdemes megfogadni. *„Első lépés: ne ítélj, hogy ne ítéltess. Bibliai szövegrész, de napjaink modern világában is teljességgel megállja helyét. Ha nem ítélek el / meg semmit, nem halmazok negatív gondolatokat magamban, nem azt a bizonyos szálkát figyelem a másik szemében, hanem azzal hogy nem ítélek, a saját gerendámat szüntetem meg. Mit lehet ezért tenni? A gondolatainkat kell figyelni és megtisztítani. Ha azt veszem észre, hogy most ítélek, mondjam azt magamban: „Gondolatok, gondolatok.” Mintha azt mondanám „Ejnye, ejnye.” Először csak fel kell ismerni, hogy ez most ítékezés, elítélés, aztán meg lehet figyelni: egyre ritkábban fogjuk megtenni. Második lépés: meg kell bocsátani saját magamnak. Villás itt is hozza Jézus szavait: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.” Hogyan tudnék szeretni másokat, ha magamat sem szeretem? Ha nem bocsátom meg magamnak a megtörtént dolgokat? Befelé, önmagunkba kell figyelünk: a kívülről jövő boldogság hamar elillan, gondoljunk akármilyen boldogság forrásra, egy elért eredmény, megszerzett tárgy, vagy akár a szerelem. Mindegyik örömet okoz, de rögtön az öröm megjelenésekor megjelenik a félelem: az örömforrás elvesztésének félelme. Újra Villás utalása Jézus szavaira: „Isten országa ben-*

netek van.” Ő ezt akként értelmezi, hogy magunkban kell keresnünk a boldogság forrását, nekünk kell harmonikus kiegyensúlyozott állapotba kerülni ahhoz, hogy elérjük a teljes boldogság állapotát. Érdekesen fogalmaz: a magunkba utazás egyik eszköze a meditáció, ami szerint nem egy dologra való koncentrációt jelent helyesen, hanem a „jelenlétet”. Azaz kontemplációt, mindent egyszerre érzékelést. Ez a mindennapi életben alkalmazva annyit tesz: légy jelen az életedben! Érezd át a veled, körülötted történő, létező dolgokat, így gazdagíthatod saját magad. És még egy gondolat: „Ne menjen le nap a te haragoddal!” Tehát nem lehetünk harag nélkül, mindenki van indulat, de esténként gondoljuk végig a napot, és bocsássuk meg magunknak is az elkövetett tévedéseket, és másoknak is, ha úgy érezzük, megbántottak. Így nem fogjuk magunkban halmozni, gyűjtögetni a mérgeket”.

2010. május 9.-én, Michelangelo Naddeo a MVSZ meghívottjaként erdélyi körútját iskolánkban fejezte be, előadása szintén a WJTT támogatásával jött össze. Ez volt osztályom utolsó rendezése, mindenki készült az érettségire. Michelangelo Naddeo: *Honfoglalás... The magyars are back home* könyve nemrég jelent meg. A szerző kutatási kritériumai ugyanazok voltak, amelyek szerint Kiszely István és Magyar Adorján végeztek kutatásaikat. A szerző Euráziában a pannonok (Közép-Európa széles területén élő őshonos nép) által hátrahagyott kulturális jelzőnyomra talált, amely alapján rekonstruálható a vándorlásaik. Fontosnak tartom aláhúzni a szerző felhívását, hogy a könyvet ne soroljuk a nyelvészet kategóriájába. Ez a könyv egy trilógia második kötete, amelyben elődeink honfoglalását terület-visszafoglalásnak nevezi, s hangsúlyozza a szerző, hogy e dokumentációkkal bizonyított – és nem feltételezett – kutatási eredményei szerint Európa egész történelmét újra kell írni! Többek között tudomást szerezhettünk arról, hogy az utolsó két évszázadban a történettudomány-kutatás, a régészet, a nyelvészet a legjobb európai tartalékokat arra fordította, hogy bebizonyítsa és értékesítse kontinensünk idoeurópai identitását. Azonban Európa nem volt lakatlan az idoeurópai sztyeppe lakók érkezésekor, mint ahogy egyesek ezt a véleményt tartották fent! Milyen örökséget kaptunk Európa első őslakosaitól? Kik voltak ők, hogyan éltek, imádkoztak, beszéltek? Milyen társadalommal, művészettel, intézményrendszerrel rendelkeztek? A szerzőnek az a szándéka, hogy visszanyerje európai öntudatunk számára legrégebbi őseink örökségét.

2010 júniusában végzett az osztályom, számtalan buli, Szent-Anna tó, Nagy-kőhavas, Szentkirály, koncertek, hangversenyek, Szili bár, rovásírás versenyek, Rubik kocka bajnokságok, fenyőültetés, a garcsinvölgyi kaszáló, névnapok, születésnapok, húsvétok és karácsonyok, baranta versenyek és táborok emlékei préselődtek az albumokba. A falon Vetró András tablója nézett ránk a magyar életfával, közben a békepipa varázsában zajlott az utolsó osztályfőnöki óra. Bankett, utóbankett Szentkirályon, és csak azt vettük észre, hogy ránk köszöntött a várva-várt szabadság és repültünk, mint a fia-

tal fecskék. Mikolt a népművészetet választotta, és a budapesti Népi Mesterségek és Művészetek Főiskola hallgatója. Osztályom utolsó szülőértekezletére Bőjte Csaba volt a meghívott, de sajnos nem ért el. Leveléből egy részletet idézek: *„Fontos lenne megértetni a gyermekeinkkel, hogy tanulva, küzdve, a külső világot építve, igazából önmagukat szülik, építik fel. A tanár, a nevelő, a bajnok mellett csak egy edző, a bér a fizetés, kenyér, táplálék tarisznyádban, de igazából az út, a kibontakozás a fontos! Tetteink, erőfeszítéseink, mindaz a munka amelyet becsülettel, szeretettel felvállalunk, visszahat ránk. Holnap minden ember azzá válik, amit ma tesz, amit gondol, mond, cselekszik. A tanév és annak minden egyes órája, igazából emberré válásunk, kibontakozásunk egy – egy újabb lépcsőfoka. Fizikai testünket megszülte édesanyánk, de szellemi, lelki énünk mi magunk szüljük mindennapi munkánkkal, erőfeszítéseinkkel. Születésünkkor kapott izmainkat, kis pufók végtagjainkban a mindennapi erőfeszítések, a mozgás, a munka bontakoztassa ki. Nagyon fontos, hogy a gyermekek, fiatalok megértsék, hogy nem kell félni az erőfeszítéstől, a sokszor monoton, hosszú meneteléstől, mert minden lépés erősebbé tesz és az ismeretlen, csodás holnapba vezet. A tanulás, egy – egy lecke elsajátítása, megértése, nem szellemi képességeink kis kamráját tölti zsúfolásig, hanem emberi képességeinket, -mint a torna az izmainkat-, teszi acélosabbá, erősebbé, robbanékonyabbá. Hihetetlen távlatok állnak az útra bátran rálépő ember előtt! Merd kibontani vitorláidat a szélben! Merd életedet, testedet, mint egy járművet, nagyobb sebességekre kapcsolni, akaratoddal tedd 5-ös, 6-osba a kapcsolókart. Ne félj, ne remegj! Ha haladni akarsz, éld életedet padlógázzal. A bátor lendület téged is erősebbé, nagyobbá tesz és csak így törheted át repülésedet lefogó korlátaidat. Ha csak topogva, félve sodródol, nem leszel képes ledönteni az akadályokat, hanem felmorzsolódsz, felkenődsz a falra. Minden ember egy csodálatos nagy hajó, arra született, hogy büszkén, nyílt vizeken hasítsa a hullámokat, és nem arra, hogy a partmenti sekély pocsolyákban rozsdásodjon, szétrohadjon. Biztos, hogy veszélyes és nehéz elszakadni a parttól, de aki fel akar nőni oda, hogy megismerje a végtelent és átölelje Teremtőjét, annak el kell indulnia, annak mernie kell, vállalni az út porát, a fáradságokat, a küzdelmet”.*

Csak 2012. szeptember 10-étől lettem újra osztályfőnök, a IX. matematika-informatika osztályom: Ardeleanu Szilárd, Barabás Réka, Benedek Zoltán, Bódi Lóránd, Boga Imre, Bogyor Ágota, Boldizsár Norbert, Csukás Botond, Dezső Tamás, Dinka Nándor, Gyulai-Nagy Zoltán, Ispas Róbert, Jakab Edina, Kocs Brigitta, Kovács Róbert, Kovács Zvonne, Kozma Hunor, Kristály Szilárd, Lengyel Szilárd, Maróti Krisztina, Mikes-Jakab Csaba, Rab Lóránd, Raul Andrea, Stakács Brigitta, Szopos-Papp Félix, Szócs Róbert, Török Izabella, Tutunea Róbert tanulókból áll.

2010. november 29-én Komán Zsombor diákunkat a szatmári NMMV-en elért eredményéért a tanügyminisztérium Bukarestben díjazta. Engem, a tanárnőjét, és iskolánkat is. Jó érzés volt látni hasonló helyzetben az

EMMV és a NMMV-en résztvevő erdélyi diákokat, matematika tanárokat, iskolák igazgatóit. Hosszú évek munkája kezdett beérni. Daniel Funeriu tanügyminiszter tartott egy érdekes előadást, de a díjakat nem ő adta át. Az általa elképzelt tanügyi változtatások elakadtak, de Funeriu külföldön jobban értékeli most is, mint saját hazájában. Brassóból évek óta Zsombor volt az első ilyen magas szintű díjazott tanuló, így az Áprily is. Ez a díjazás még egyszer megismétlődött 2012. november 14-én, amikor személyesen Ecaterina Andronescu tanügyminiszter adta át a díjat.

2010. december 10-én, én és Virginia Marinescu tanárnő megszerveztük a *Mathematical Education in the current European context* nemzetközi matematikai konferenciát, amelyen 80 résztvevő tartotta meg előadását. Ez az anyag könyv formában is megjelent. A második konferenciát 2011. október 21-én tartottuk, a harmadikat pedig 2012. november 23-án, és a negyediket 2013. november 22-én. Szeretnénk minden évben folytatni.

2011. május 21. – június 4. között a brassói Mixt Tv a Vasile Şelaru író által rólam készített három részes interjúsorozatot közvetítette *Lumini şi umbre* cím alatt.

2011 júniusában Barabás Hunor volt diákom, aki a kolozsvári Sapientia Egyetem Média szakán harmadéves, vizsgadolgozatként készített rólam egy filmet.

2011. szeptember 9-én a csíkszeredai konzulátuson apósom együtette le a magyar állampolgársági esküt Vass Balázs EMMV és NMMV olimpikon diákunkkal. A szív üzenete nem a dobbanás, hanem a dobbanások közötti időtlen csend.

2011. szeptember 23–25. között rendeztük meg a 15. Négyfalusi Szent Mihály Napokat, amelyen végre élő erdélyi magyar zenét szolgáltatott a kolozsvári Knock Out együttes, akinek koncertjén tombolt a zenét értő közönség:

*Engem anyám megátkozott,
Mikor e világra hozott.
Hogy a lábam meg ne álljon
Mind idegen földön járjon.*

*Idegen földön jártamban,
Jutott nekem a bánatból.
Jutott jut is, amíg élek,
Amíg bennem zeng az ének.*

*Nincsen hibád nincsen nagy,
Csak annyi, hogy szegény vagy!
Nincsen hibád nincsen nagy,
Csak annyi, hogy magyar vagy!*

2011. október 6. A távolsági busszal Csíkszeredába tartunk, a motor

kellemes zümmögése visszavisz a múltba. „*Arad pedig a magyar Golgota*” – mondta Kossuth Lajos, a külföldre távozott magyar kormányzó. A Habsburgok a világosi fegyverletétel után igazi vérengzést végeztek a szabadságharcban részt vett magyar hazafiak között. Szinte futószalagon hajtották végre a kivégzéseket, azok, akik meg tudtak menekülni a végrehajtás elől, egész életükre nevüket és vagyonukat feladni kényszerültek. A magyarok javaiba pedig osztrák kegyencek telepedtek. Az osztrák kegyetlenkedések ellen még I. Miklós orosz cár is felemelte szavát, de Ferenc József hajtatatlan maradt, nem tudta megbocsátani a magyaroknak, hogy legyőzték őket. A tizenhárom aradi tábornok kivégzését az 1848-as bécsi forradalom leverésének, és Latour császári hadügyminiszter meggyilkolásának első évfordulójára időzítették. 1849. október 6-án mártírhálált haltak a magyarságért küzdő hősök, ezen a napon végezték ki Pesten gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt, ugyanakkor került sor Fekete Imre gerillaszázadosra, Pécssett pedig Vertike Gábor és Szilva János állt a kivégzőosztag elé. De az igazi verpad Aradon volt, ahol a hajnali órákban az aradi várból kivégezték a szabadságharc nagy tábornokait, akik hiába is vártak volna kegyelmet a császártól. Az elbeszélések alapján először – fél hat táján – a golyó által halálra ítélteteket sorakoztatták fel. Kiss Ernő, Schweidel József, Dessewffy Arisztid és Lázár Vilmos azért kapta ezt a fajta kivégzést „jutalmul”, mert ők a császári és nem a cári erők előtt tették le fegyvereiket. Az osztrákok nem bíztak semmit a véletlenre, a négy tábornokra tizenhat katona jutott, akik egyszerre próbálták lelőni a magyar hősöket. Kiss Ernő honvéd altábornagy az utolsó szó jogán állítólag felkiáltott: „*Szegény hazám! Isten büntesse meg hóhérainkat!*” Néhány későbbi elbeszélés szerint valóban elérte az átok a kivégzőket, egyikük még aznap megtévelyodott. A sors fintora, hogy a hatalmas túlerő ellenére a kivégzőosztag nem teljesített jól: az első sortűzre csak hárman estek el élettelenül, Kiss Ernőt csak a vállán érte a lövés, ezért őt csak úgy tudták megölni, hogy a kivégzést levezénylő tiszt közvetlenül fejbe lőtte. A Habsburgok brutális vérengzése ezzel nem állt meg, hamarosan a bitófa alá vezették a többieket is. A többi, kilenc tábornokot a vár főkapuján át vezették ki kettős fedezet mellett. Nyolcan gyalog mentek, a törött lábú Damjanichot szekéren vitték leghátul. Elsőnek Pöltenberg Ernőt szólították, utána sorra következett Török Ignác, Lahner György, Knezich Károly, Nagy-Sándor József, Leiningen-Westerburg Károly, Aulich Lajos, Damjanich János, majd Vécsey Károly. A nemesi rangú Vécsey büntetését azzal súlyosbították, hogy őt akasztották fel utoljára, hogy végig kelljen nézni többi bajtársainak a kivégzését. Mindezt apjának köszönhetette, aki a Habsburgok feltétlen híve volt. A magyar nemes azonban korábbi haragosától, a már kivégzett Damjanichtól mégis búcsút vett és többek megrökönyödésére kézcsokkal kérte bocsánatát. A Habsburgok még a holtaknak sem adták meg a végtisztességet, az elhunytak holttesteit elrettentésül közszemlére tették, majd este az agyonlőttöket a sáncárokban, a felakasztotta-

kat a veszthelyen temették el. Mivel a kivégzettek ruhái a hóhért illették, ezért hősi halottaink ruha nélkül heverték a bitófa körül. A családtagok a halottaik holttestét a hóhér megvesztegetésével tudták elvinni, és eltemetetni őket, így Damjanich és Láhner holtteste a mácsai kastély parkjában nyugszik. A gyászoló tömeg azonnal, a kivégzés napjától szívébe zárta hős mártírjait és sokan a kivégzések után elzarándokoltak a helyszínre. Mindenki sírt és imádkozott a halottak lelki üdvéért. A boltok és a vendéglők pedig egész nap zárva tartottak, hogy mély gyásszal adózzanak elhunytaknak. Megkezdődött a vértanúk emléktárgyainak gyűjtése és a róluk készült képeket titokban sokszorosították. Egyetemista korunkban sokszor tettünk egy-egy csokor virágot az emlékhelyre. A Hipstern szerkesztőséggel, pedig 1990-ben koszorúztunk is.

Az utolsó 20 év alatt, ezen a dátumon mindig megkérdezem diákjaimat, hogy ki tudja felsorolni a 13 aradi vértanú nevét. Összesen 17 diák akadt ennyi év alatt, aki tudta a vértanú nevét. Szomorú statisztika, mint ha nem is tanulnának történelmet az iskolában.

A távolsági busz jó félóra késéssel érkezett meg Csíkszeredába, csak taxival értünk be utolsóként a konzulátusra. A vértanú ezt a dátumot nekem és feleségemnek egy más dimenzióba emelték, 2011. október 6-án, 11 órakor magyar állampolgárok lettünk. Remélem, onnan fentről, édesapám az egykori csíkszeredai „állampolgár”, büszkén tekintett le ránk.

2011. október 22. A Brassó-belvárosi református templomban Liszt Ferenc *A kereszt útjának 14 állomása* kórusra és szólistákra, orgona kísérettel című művét előadja Snaps Vocal Band és Kolozsvári Nagy Ildikó orgonaművész. Egy héttel ezelőtt a Brassó-belvárosi katolikus templomban Liszt Ferenc *Krisztus oratoriumát* mutatták be, Szilágyi Zsolt magánénekessel.

Zengj nekünk dalt; hangok nagy tanárja,

És ha zengesz a múlt napiról,

Légyen hangod a vész zongorája,

Melyben a harc mennydörgése szól,

S árja közben a szilaj zenének

Riadozzon diadalmi ének.

Zengj nekünk dalt, hogy mély sírjaikban

Őseink is megmozduljanak,

És az unokákba a halhatatlan

Lelkeikkel visszaszálljanak.

Hozva áldást a magyar hazára,

Szégyent, átkot áruló fiára.

(Vörösmarty Mihály: Liszt Ferenchez)

Közben a brassói Vigadóban (Redut) három napos koncertsorozattal tisztelegnek Liszt Ferenc előtt. Én is itt mélyülhettem el Richard Frank és Bruno Canino zongoraművészek Liszt szellemidézésében. Elragad a zene,

egy más világban száguldok, álmodok. Kétszáz éve született Liszt Ferenc a nyugat-magyarországi Doborján, amit Trianon után Ausztriához csatolták. Ez is közrejátszott abban, hogy Liszt Ferencet, aki világ életében magyar-nak vallotta magát, megpróbálták kisajátítani, hol az osztrákok, a németek, hol a franciák. A saját kezűleg írott Liszt-kottát Czigány Ildikó közölte 1986-ban, és azt megjelentette Kéri Edit is, *Mikor tanult meg Széchenyi magyarul?* című könyvében. A kotta végén ez olvasható: *Mint magyar hazámnak hű fia, Liszt Ferenc.* A World Liszt Day, azaz a Liszt világnap keretében ma este a világ számos koncerttermében hangzik fel a zeneszerző *Krisztus oratóriuma*, például Párizsban, Bayreuthban és Szöulban. De az Egyesült Államokban és Európa legtöbb országában is koncertekkel, illetve más programokkal idézik meg Liszt Ferenc alakját. A Liszt világnap központi helyszíne Budapesten a Szent István-bazilika lesz, ahol a megemlékezések csúcspontjaként a Nemzeti Filharmonikusok és a Magyar Rádió Gyermekkórusának előadásában, Kocsis Zoltán vezényletével hangzik fel a *Krisztus oratórium*. A zeneszerző előtt koszorúzással is tisztelegnek Budapesten, a Magyar Állami Operaház előtt álló szobránál. A nagyközönség pedig a koncerttermeken kívül, például a Liszt Ferenc nevét viselő nemzetközi repülőtérén, több vonaton, színházban, szállodában és bevásárlóközpontban is találkozik a zeneszerző nevével, arcával és zenéjével. 1846 októberének elején Liszt magyarországi hangversenykörútra indult: Pest, Szekszárd, Nádasd, Pécs, Temesvár, Bánlak, Arad, Lugos, Nagyszeben, Kolozsvár és Nagyenyed. Decemberben Liszt elhagyta Magyarországot, és Teleki Sándor, Karátsenyi Gedő és Bethlen Gábor grófok kíséretében Bukarestbe utazott, ahol Liszt három koncertet adott. 1847. január 13-án a zongoraművész Jászvásárba utazott, ahol a moldvai fejedelemség pénzügyminiszterénél lakott, majd január 25-én Kijevbe utazott. Itt ismerkedett meg az éppen üzleti úton levő Carolyne zu Sayn-Wittgenstein hercegnővel, akivel rögtön egymásba szerettek. Az ukrán tartományokban tartott koncertek után Liszt elhagyta Oroszországot, Galiciába és Bukovinába utazott, az Osztrák Császárság keleti tartományaiba. 1847. június 5-én pedig hajóra szállt, és Törökországba utazott, ahol több koncertet is adott. Július 16-án Galacba utazott, ahol egy járvány miatt tíz napig karanténba zárták a várost, így Liszt csak 26-án indulhatott tovább. Galacból Odesszába ment, majd szeptember 20-án Elisabethgradba. Az itt adott koncertekkel zárta le virtuóz pályafutását. Ahogy a zene varázsa vége felé közeledik, szép lassan és is visszaszállok Brassóba. Igen, Bukarest előtt Brassóban szállt meg Liszt Ferenc, és az őt vendégül látó gróf lakásán egy koncertet is tartott. Ki lehetett ez a gróf?

2011. október 23-án mindenki a maga módján emlékezik meg az 1956-os magyar forradalomról, szabadságharcról. Az utóbbi időben többször ingáztam Türköstől a Hosszú utcáig Lay Imre egykori 56-sal. Többször végigbeszéltük a forradalmat, főként a brassói és hétfalusi eseményeket. Mi ketten az idén így emlékeztünk meg. Szerette volna elmékedéseit az Áprily

Lajos Főgimnáziumban megtartani, hisz a mai fiatalságnak is rengeteg tanulságot szolgáltatna. De nem kapott meghívást. Az 1956-os magyar forradalom leverése után Brassóban mintegy nyolc diák megalakította az EMISZ-t, az Erdélyi Magyar Ifjak Szövetségét, emlékezett a történetekre Lay Imre, akin kívül a szervezet esküt tett tagjai: Orbán László, Sándor Balázs, Lay György voltak. Az alapítók célja: „egy olyan egész Erdélyre kiterjedő magyar ifjúsági szervezetet létrehozni amely alkalmas a kisebbségi panaszok összegyűjtésére.” Az EMISZ létszáma lassan nőtt, 1958 augusztusában azután letartóztatták az EMISZ-nek mind a 78 tagját. Valamennyiük súlyos börtönbüntetést kapott, 15 és 25 év között. A vádiratban valótlanúságot szerepeltek, olyanok, amikről az EMISZ tagjai sohasem beszéltek: gyárak felrobbantásának, fegyverek szerzésének terve, stb. A kihallgatás alatt és a börtönben verték a foglyokat. Szovjet tiszt is kihallgatta őket. Lay Imrét húsz évre ítélték, ebből hat évet töltött Szamosújváron a börtönben. Az első négy év borzasztó volt, emlékezett vissza. Nagyon sokan meghaltak az embertelen bánásmód miatt. Az örök minden ok nélkül berontottak a cellákba és agyba-főbe verték a rabokat. Négy éven át a szüleik sem tudtak róluk, nem lehetett kapcsolatot tartani a családdal. Vajon mit kellett megtorolni Romániában? Azt, hogy a vér megszólalt? Hogy büszkéek voltunk mi, magyarok a Csodáért? A magyar csodáért? S még az is megfogant a lelkünkben: ó ha véget érne ez az akkor már négy évtizede tartó sötétség! Ha nem lenne tovább bűnünk az, hogy magyarul dalolt a dajka felettünk, hogy magyarul tanított imádkozni az anyánk! Mertünk álmodozni? Mertünk vágyakozni? Hogy esti imánkba foglaltuk: Istenem, segíts meg őket! Istenem, adj erőt nekik? Istenem, mentsd meg őket a veszedelemtől! Hátha a folyamat átterjed hozzánk is! Hátha e szörny-birodalom falai megrepedeznek. De ezek mind csak gondolatok voltak! Gondolatok, semmi több. És akkor jött mégis a megtorlás. A megtorlás azért, hogy gondolkodni mertél. Hogy mertél büszke lenni. Hogy mertél magyar lenni! Hogy egyáltalán magyar vagy! A magyarságodért kellett megszenvedned. *Amikor az utolsó szó jogán megkérdezték Hajdu Leandert – aki a ferencrendnek egy kimagasló egyénisége, széles látókörű ember volt – akkor ő fölállott, s azt mondta egy latin idézet után: ha a gondolatok és elképzelések bűnnek minősülnek, és hogyha Önök ezt bűnnek veszik, akkor nincs mit tárgyalni.* A megtorlás épp olyan erős volt, vagy sokkal erősebb mint odaát, az Anyaországban. S ha a börtönviszonyokat, s a „munkamódszereket”, a szörnyű ütlegetéseket, a válogatott kínzásokat is figyelembe vesszük, kegyetlenebb is volt az erdélyi megtorlás. A bosszúra, a leszámolásra, és a megrettentésre jó alkalmat adott 1956, főként az amúgy is megcsonkított, meggyengített magyar intézményrendszer fokozatos felszámolására, megszüntetésére. Romániában 1956 nem ok volt, hanem lehetőség a magyarság megtörésére, megfélemlítésére. S ebben az ottani hatalom bátorítóan aljas baráti kezet nyújtott az itteninek. A kommunizmus arca itt is épp olyan kegyetlen, embertelen volt, mint ott. Csak itt még hoz-

záadódott a nemzetgyűlölet is. A többség, a hatalomban levő – furcsa dolog ez –, mintha kisebbségi érzésből fakadó, arra jellemző alattomosággal számolt volna le azzal, akivel leszámolhatott. S közvetve: az egész közösséggel. *És megalázták, meggyalázták az embereket itt is és ott is, megölték a lelkeket itt is és ott is, megtöltötték a börtönöket itt is és ott is. Imre bátyám meséli, hogy nemrég tudta meg, hogy a Román Kommunista Párt 1956 októberében Budapestre küldte a nagyváradi születésű Walter Romant (Petre Roman apja, eredeti neve Neulander Ernő), hogy tájékozzék a magyarországi forradalom eseményeiről. Roman azt jelentette Bukarestnek, hogy Budapesten Erdély visszacsatolását tervezik. Valószínűleg ezzel is magyarázható az, hogy a forradalom leverése után a román vezetés koncepciós pereket indított az erdélyi magyarok ellen, amelyek során bepróbták bizonyítani, hogy az erdélyi magyarság el akart szakadni Romániától. Az elítélt diákok közül sokan az egykori Római Katolikus Főgimnáziumba jártak, ennek az intézménynek a jogútódja a mostani Áprily Lajos Főgimnázium. Csak hallgatom Lay Imre empatikus visszaemlékezését, elbúcsúzok, a kezem alig akarja elengedni. A Hosszú utca első megállójánál leszálllok, a reggeli homályban dereng iskolám épülete. Lelki szemeimmel látni szeretném azt a mostani diákot, aki csak úgy, belső megérzésből elszavalná Székely János Semmi-soha című 1968-ban írt versét:*

*Minisztereket rehabilitálnak, kiket
golyók vagy más sérelmek értek.
Dicsőség nekik, nem pedig gyalázat!
Derék dolog, helyeslem, egyetértek.*

*Csakhogy emlékszem másra is.
Agyamban túlkölnék, konok
lidércekként kísértének
holmi fekete autók.*

*Emlékszem trógerekre,
kik szavazni rángatták kezem.
Reflektorfényben villogó
börtönökre emlékezem.*

*Egynéhányszáz családra, mely
elszállt a szélben, mint a polyva.
A Gecse út pincéiből
feláradó halálsikolyra.*

*Egy-egy sovány parasztra, kit
úgy győztek meg, hogy főbe verték.
A rabszolgákra, akik
a Duna-csatornát építették.*

*Emlékszem szólamokra
és kulák-perekre.
Táborokra, felbontott levelekre,
és lehallgatott telefonokra.*

*Népre, melyet a félelem
rábírt, hogy gyilkosát imádjá.
Emlékszem életemre, és
emlékszem rabruhás apámra.*

*S mivel csak én emlékezem,
s nem fogja senki más a pártját
javaslom, hogy a népet is
azonnal rehabilitálják!*

*Hát tőlem név szerint ki kér
bocsánatot? Vigaszt ki ád,
hogy végig kellett néznem
az apokalipszis iszonyát?*

*A meddő férfi-évekért,
a rettegésért, melyben éltem.
A meg nem írott versekért,
a versért, melyet összetéptem!*

*A pimasz hazugságokért,
amelyeket le kellett nyelnem.
A szégyenért, hogy máig is
szégyellnem kell anyanyelvem.*

*Az átokért, hogy tollamat
tudatlanok terelték, lesték,
hogy agyamban turkálhatott
a bőgő tehetségtelenség!*

*Hogy nem lehettem az, aki
lehettem volna, akit vártak!
Mi kárpótolhat mindezért,
és mikor rehabilitálnak?*

2011. november 15.-én Budapesten, Ünige lányom és jegyese Koppány, magyar állampolgárok lettek. Ma este koncertezik Bukarestben Havasi Balázs, a világ leggyorsabb zongoristája, erről is lemaradtam. 1987. november 15-én Brassóban zavargások törték ki a kommunista rendszer és Nicolae

Ceaușescu ellen. Néhány éve a Securitate, a volt román titkosszolgálat irattárának anyagából Budapesten, a Román Kulturális Intézetben *Az 1511-es bevetés – Brassó, 1987. november 15.* címmel, egy megrázó kiállítás nyílt. Annak idején, amikor a Vörös Zászlóban tanítottam, koronatanúja lehettem osztályommal együtt ennek a munkáslázadásnak, majd az üzem kultúrházában lezajlott katonai pereknek, ítéleteknek, rendőrségi atrocitásoknak, utórengéseknek. 60–70 munkást ítélték el és deportáltak, több mint 300 munkás ellen folyt a per, többek közt Fazakas János (Csernátfal, 1938. április 20. – Bácsfal, 2009. június 10.) unokatestvérem ellen is. Hány család ment tönkre, hány ember élete került kényszerpályára azért, hogy nekünk szebb jövőnk legyen? Iskolámból jövet megállok a drámai színházzal szemben épült emlékműnél, az örökmécses lobbánásai újravetítik a régi filmet. Leteszek én is két szál őszirózsát, és nézem az arcnélküli szürke tömeget, amint érzés nélkül halad el az emlékmű előtt, az a tömeg, aki már rég elfelejtett mindent. Árnyak és fények, múlt és jelen. Ez a brassói megmozdulás volt a temesvári 1989-es forradalom gyutacsa. Erkölcsi magasságokról, mára mocsári szörfözésre süllyedt az emberi érték. Mindezekre Latinovits Zoltán a következőket mondaná: *„A kígyó-természet, lárvá, valamely álcás féreg fondorlatos cselekkkel a művészek közé fúrta galand-csápos fejét. Kufár a templomban, kereskedő a szentélyben. Sokszor csak a művész kivételes érzékenysége ismeri fel az álművészeket, egyedül csak ő tudhatja, mint válik el a súlyom a gémtől. Az álművészek: csuklyás besurranók, akik hatalmat követelnek, akik rendeletekkel kormányozzák saját jólétüket, akik – mint a rák a sejteket – pusztítják az igazi művészt: a halhatatlant a halálba kergetik. Ezek kompromittálják a céheket, a munka szentségét. Én a harcok humánus zászlaja alatt ezeknek teljes félreállítását, lokalizálását, kirekesztését követelem. Különben a művész pusztul bele, különben helyet kap a zavar, a káosz, rendetlenség, pedig hivatásunk a Rend. Az álművésznak szüksége van a zavarra, hiszen csak a maga hatalmát és a maga önös, büzös érdekeit tartja szem előtt.”*

2011 novembere, ködös hajnalok, tejszínű reggelek, a földön sárguló, elkínzott levelek. Féléves szárazság, az ég hólyagszemén nem tör át a nap, sugárnyalábja felhőkben megakad. Az ősz lassan lépked, majd télbe borúl és ahogy megvirrad, be is alkonyul. Este tompa fények remegnek az utcán, megtörnek a zúzmarák fraktálján. Újhold karcolja az eget. Zsuzsa macskánk eltűnt, ő a harmadik elveszett macskánk az idén. Édesanyám beteg, az iskolából rohantam haza, a telefonom felmondta a szolgálatot. 2011. november 23-án, 18:55 órakor, édesanyám, Bencze Anna, két év özvegység után, karjaink közt adta vissza lelkét a teremtőjének. November 25-én, 18 órakor volt a virrasztás, és 26-án 15 órakor a temetés, mindkettőt Török László csernátfalusi evangélikus lelkész tartotta. Nem múlnak ők el, akik szívünkben élnek, hiába szállnak árnyak, álmok, évek, ők itt maradnak bennünk csendesesen még. Igen. Az első a döbbenet, így rendeltetett, mert tudjuk, hogy nincs halál, az csak belépés egy másik létbe, átlépés az időtlenségbe,

tudjuk, hogy nem a semmibe zuhan halálával, hanem fölmegegy az Atyához. Teste nem elporlik, hanem felmagasztosul, földi élete nem véget ér, hanem belényílik a mennybe, mert az élet nem kezdődik el a születéssel, és nem fejeződik be a halállal, ezek mind kis epizódjai az örök vándorlásnak. A halál nem az élet vége, csupán a tetőpontja. Ő beteljesedett. „A lélek az, ami megelevenít, a test nem használ semmit.” (János evan. 6. rész, 63.). Hét milliárd ember közül ő volt az egyetlen, akinek mindig azt mondhattam, hogy édesanya, neki köszönhetem fizikai létem. Szüleim szerelmének én vagyok a beteljesülése. Hetedikes lehettem, amikor megértettem azt, hogy a fizikai halál visszafordíthatatlan. Hónapokig sírtam, hogy egyszer szüleim is meg fognak halni, és akkor mi lesz velem? A szeretet útjában áll a halálnak, a szeretet az élet. Mindent, mindent, amit csak értek, azért értem, azért léteznek, mert szeretek. Mindent csakis ez fűz össze. A szeretet az Isten; meghalni annyit jelent, mint nekem, a szeretet egy részecskéjének, visszatérni a közös örök forráshoz. A küszöbön áll az egybeolvadás pillanata. Ennek a pillanatnak a hatalma és rendkívülisége leírhatatlan. Belőle nyert információk és a tudás mennyisége a tudatos szinten felfoghatatlan. Csak a tudat feletti szinten lehet áttekinteni, hogy az elsajátításáról ne is beszéljek. Közvetlenül az egybeolvadást megelőzően a lélek a fény előtt lebeg. Mindenemű félelem, nyugtalanság és aggodalom érzését magunk mögött hagytuk amikor keresztül jöttünk az átjárón. Most a lényeg színtiszta szeretetet sugároz, az előtte lebegő lélek pedig olyasvalamit tapasztal, amit csak úgy írhatnánk le, hogy a biztonságot adó beborítottság érzése. Lágy melegség ez amely teljesen beburkolja őt. Ezzel a melegséggel együtt érkezik egy olyan érzés is amelyre a fizikai érzetek világában nincs is külön szó. A teljes és tökéletes kitárulkozás érzése ez. Most semmit sem rejthetünk el, semmi sem maradhat észrevétlen. Minden jó és rossz, mind az amit a lélek gondolt magáról most elébe tárul és meglepő módon mind ezt a rosszat éppúgy mint a jót lassan magába szívja a fény egyfajta energiaátszivárgás során, amely a szégyen és a büszkeség leghalványabb érzetét is magában olvasztja, a gyönyörű üresség állapotában hagyva a lelket, amely egyáltalán semmit nem hordoz magában, és egyáltalán semmit nem is tapasztal meg önmagából, kivéve a nyitottságot. Most egy új érzés árad ebbe a nyitottságba, amelyben valaha megfért egymással a szégyen és a büszkeség. Először úgy érezted mintha a lélek borítának be most pedig úgy érzed mintha a belseje töltődne fel. Ismét nem található szavak, amelyek megfelelően meghatároznák vagy pontosan leírnák ezt az érzést, mert olyan hatalmasan áradó. Egy gyenge próbálkozással a meleg ölelés, enyhét adó vigasztalás, őszinte megbecsülés, szelíd biztatás, mély megértés, hiánytalan megbocsátás, teljes feloldozás, hosszas várakozás utáni szíves fogadtatás, maradéktalan méltánylás, örömteli ünneplés, teljes védettség, azonnali tökéletesedés, és feltétlen szeretet érzésének nevezhetnénk egyszerre. Miközben a legcsekélyebb habozás és sajnálkozás nélkül szélnek ereszti az egyedi személyiség

mindennemű érzetét, a lélek belép a fénybe. Itt pedig alámerül valami olyan csodálatos dologba, amelytől minden vágya elillan, hogy valaha bármi mást megismerjen és beleolvad a végtelen ragyogás, a páratlan szépség és a lét példátlan teljességének lélegzetelállító dicsőségébe. Ekkor egybeolvadsz ezzel a fénnel és úgy érzed, hogy feloldódsz. Ez az egybeolvadás beteljesíti az önazonosságodban végbemenő változást. Énedet többé semmilyen módon és semmilyen szinten nem a lét azon különálló aspektusával azonosítod, amelyet a fizikai életben énnel neveztek. A túlvilág e jellemzője gyakorlatilag már a halál első szakaszában kezd előtérbe kerülni, és egy pillant múlva ismét fontos lesz számodra, amikor belépsz a lényed magjába. Itt az történik, hogy amikor körülölel a fény egybeolvadsz a lelkeddel. Végre tudatosul benned, hogy nem test és nem elme, vagy nem kizárólag szellem, hanem mindhárom. Ez a lényege a halál egész folyamatának. A halál folyamatának lényege önazonosságod visszaállítása. A halál folyamatának első szakasza megszabadít a testedtől és minden olyan gondolattól, amely miatt esetleg még mindig a testeddel és annak külső megjelenésével azonosulnál. A halál második folyamatának szakasza megszabadít az elmédől és minden olyan gondolattól, amely miatt esetleg még mindig az elmédvel és annak tartalmával azonosulnál. A halál harmadik szakasza megszabadít a lelkedtől és minden olyan gondolattól, amely miatt esetleg még mindig a lelkeddel és annak egyéni voltával azonosulnál. Itt az én teljes elmerülésben olyan helyre jutsz el ahol a tudás és a megtapasztalás egyek, és ahol azt tudod és tapasztalod meg, hogy nem vagy azonos a testeddel, nem vagy azonos az elmédvel, és nem vagy azonos a lelkeddel. Te sokkal több vagy mindegyiknél: azoknak az energiáknak az összessége vagy amelyek ezt a három dolgot létre hozzák. A halálban levetkőzöd minden egyéni önazonosságod, és valahára véget vetsz önmagadtól való elkülönültségednek. Hát ez lenne az alagút végén, a többi titok. Tudom, hogy mostantól egy csillaggal több van fenn az égen.

Bencze nagymamám a háznál volt felravatalozva, és a fúvószenekar a temetési szertartás része volt a háztól a temetőig, a gyászmenet élén haladva. Temetés végén nagymamám Kék ne felejts énekét fújták el. Az idők változtak, édesanyám már a hidegházból indult a végtelenségbe, és útján nem kísérte a fúvószenekar. Második osztályos voltam, amikor tangóharmonikán eljátszottam, és egyben énekeltem is, édesanyám Valamikor fehér róza kedvenc dalát. Az egész család sírt örömeiben. Miközben a koporsóra lapátolták a földet, ez az emlék jutott eszembe. Most már édesapám és édesanyám egy sírban nyugszik, egymás támaszai odaát is úgy, mint 63 év földi házasság alatt.

*Valamikor fehér róza volt az én virágom,
Valamikor te voltál az üdvöm, s boldogságom,
De mióta a szívemet összetörted mint egy hervadt rózsát
Azóta csak álmaimban járok el tehozzád.*

*Olykor, olykor álmaimban fehér rózsát látok,
Olykor, olykor tenéked is mindent megbocsájtok
De amikor felébredek, s megtudom a gyötrő valóságot
Meghasad a szívem mikor fehér rózsát látok.*

2012. január 12. Hallom a hírekben, hogy ezen a napon 475-ben Basiliscust bizánci császárrá koronázták, 1181-ben megszületett Assisi Szent Ferenc itáliai szerzetes, a ferences rend megalapítója, 1850-ben az osztrák császári katonai közigazgatási rendszer keretében Fiume városát Horvátországhoz csatolják, 1878-ban megszületett Molnár Ferenc író, drámaíró. Számomra azért lesz fontos ez a nap, mert *Mikolt lányom Budapesten magyar állampolgár lett. Sajnos ezen örömhírnél nem tudok maradni, mert Magyarországot a nemzetközi világ sortűz alá vette. Ha meg akarod ismerni az ország sorsos állapotát, nézd meg a pálos rend sorsát*, mondta Pázmány Péter. Nem véletlen, hogy ma Magyarországon, a Magyar Pálos rend alapításának bölcsőjében, a Pálos rend, csak az 1784-ben alapított Lengyel rendnek tartományaként létezhet hivatalosan. Hazánk egy gyarmati sorsú ország, a nyugati nagyhatalmak úgy játszanak vele, mint macska az egérrel. 1956-ban a tankok, 2012-ben a bankok állnak szemben a szabadsággal. Kísért a múlt, életre keltek a rossz szellemek. Példa nélküli ösztűz zúdul a magyar kormányra és Magyarországra. A Nemzetközi Valutaalap és az Európai Unió kormánya, az Európai Bizottság, a nemzetközi sajtó és a bankvilágot szolgáló hitelminősítők egyszerre helyezték nyomás alá az országot és kormányát. Ha valami nem tetszik, akkor intézeteink leminősítése jön, és aztán kitalálják, vegyünk fel hitelt az IMF-től, nehogy végre a saját utunkat járassuk. Széchenyi István szerint: *Egynek minden nehéz; soknak semmi sem lehetetlen. Tőlünk függ minden, csak akarnunk kell. Azokból a kövekből, melyek utunkba gördülnek, egy kis ügyességgel lépcsőt építhetünk.* Az anyaország keblén melengetett kígyóknak Deák Ferenc azt üzeni, hogy *Magyarországot nem uszító gondolatokkal nyugtalanítva, hanem köznapi, hasznos és a jólétet gyarapító tettek sorával kell szeretni!* Németh Erzsébet a MVSZ elnökhelyettese, Babits-díjas költő, immár az égi dimenziókból üzeni: *De amit magadban őrzöl, /Az csillagpályás ősi fény! /Átrepít minden akadályon, /és letesz az Isten küszöbén.* Mindszenty Bíboros Atya mondta: *Ha lesz egy millió imádkozó magyar, nem félttem ezt a nemzetet.*

Van egy szennyes lepel Európára borítva, a főlének hazudott demokrácia, mely ideig-óráig talán még képes eltakarni a népek elől a visszataszító valóságot. Azt ugyanis, hogy a nyugati civilizáció egy illúzió rabja már régén. A világon csupán egy furfangosan fényesre és simára csiszolt erőpolitika érvényesül egyre brutálisabban Európában a demokrácia leple alatt. Ezáltal a szovjet láger egykori országai, népei és nemzetei különösen nagyot veszítettek, hiszen a nyílt diktatúrából vágyakoztak a nyugati demokráciák, jóléti társadalmak, szabadságjogok közelébe s mire felocsúdtak a

nagy rendszerváltó álomból, egy másik rabság sűrűjében találták magukat. A demokrácia leple alatt belopakodott életükbe egy új, addig nem tapasztalt zsarnokság, és ha eddig nem vették volna észre, most napról-napra válik világossá, hogy itt a demokrácia csak illúzió, játék az országos homokozókban, hogy lefoglalja valami a népeket, s ha érzik is, legalább ne lássák, hogy mi történik velük. Mert lehet-e valóságos demokráciáról beszélni az országokon belül, ha közben az országok gyarmatosítása folyik? Mert mi másnak nevezhetjük azt, amikor idegen erők fokról-fokra birtokba veszik mások létfenntartásának, erőforrásainak a javát, eladósítják az országokat, az országlakók nagyobb részét nyomorba taszítják és jogot formálnak arra, hogy belső ügyeikben is ők diktáljanak. Magyarországnak akkor kell ezt a keserű leckét megtanulni, amikor éppen rendbe akarja tenni magát, amikor kormányzata megpróbál nemzeti kormányként viselkedni és évtizedek szennyeséből kiségiteni és lélegzethez juttatni a rábízott társadalmat.

Félelmetes hasonlóság 1920 és 2012 között. A torz Tanácsköztársaság nem háborította fel az akkori Nyugatot, de annál inkább annak felszámolója. A nyugati politikai közvélemény csak a kommunista emigráció torzító tükrében látja a magyar eseményeket. Senki sem beszél az oroszországi terrorról, senki nem emlékszik már a magyarországi vörös terrorra, mindenki csak a fehérterrorról hall. Az emigráció sikere volt ez. Büszke is volt rá. A vörös emigráció gyűlölete, aljassága határtalan. Mindenkiel szövetkeznek Magyarország ellen. Elsősorban a kisantanttal. Beneshez rohangálnak, a szerbeknek, románoknak gazsulálnak, és Jászi Oszkár vezetésével arra biztatják az utódállamokat, hogy indítsanak háborút az ország ellen, vonuljanak be Budapestre, és döntsék meg a kormányt. Totális háborút hirdetnek az elszakított területek magyarsága ellen is. Kun Béla így ír 1921-ben a Vörös Újságban: *„Nem szabad követelni, hogy a magyarság az elszakított területeken a népszavazást, az önrendelkezési jogot érvényesítse. Hasonlóképpen nincs szükség a kulturális önkormányzatra sem. A magyar nyelvű kommunistáknak kötelességük tiszteletben tartani a volt Magyarország területén alakult államok ententeimperializmus által megszabott határainak integritását. Ez a tétel a kommunisták nemzetközi politikájának alapja Közép-Európában.”* A legmegdöbbentőbb mindezekon felül az a gátlástalanság, amivel a legképtelenebb hazugságokat is habozás nélkül leírják. Hosszú sorozatát lehetne összeállítanunk a rosszindulatú, hazug híreknek, amelyekkel Magyarországot nemcsak gyűlöletessé, hanem minden művelt, jó ízlésű ember előtt örökre utálttá akarták tenni. Leleményük kifogyhatatlan a hamis hírek gyártásában. Ezt az eljárást nem magyarázhatja meg semmiféle taktika. Az elvetemültségnek olyan foka ez már, amely a rosszat önmagáért követi el. Igaz, ezt könnyen megtehetik, mert semmi kötelék sem fűzi őket ahhoz a földhöz, amelyről elszármaztak. Ennek az országnak a szenvedése hidegen hagyja őket. És ma, fájdalmasan és unalmasan, de vérlázítóan ismétlődik minden.

Megdöbbszentő hasonlóságok és egyezések lelhetőek fel az Olmützi Alkotmány – a Függetlenségi Nyilatkozat – és az EU felépítése és tevékenysége között. 1849. március 4-én I. Ferenc József – Windischgratznek a magyar lázadók megsemmisítéséről kedvezően hangzó tudósítására – a következő szavakkal: Olmützben kiadta az összbirodalmi oktrojált alkotmányt. „A mai naptól alkotmány-oklevelet hirdetünk ki az egész oszthatatlan osztrák császárság számára; a kremsíri országgyűlést ezennel feloszlatjuk.” Az Olmützi oktrojált alkotmány szövegét Bach igazságügy-miniszter hivatalában dolgozták ki, melyet rendkívül erősen központosított és diktatórikus szellemben fogalmaztak meg. Március 6-án ki is hirdettek, bár gyakorlatilag nem került sor az alkalmazására. A császár egyben feloszlatta a Kremsierben ülésező osztrák parlamentet, ahol egy föderalisztikus alkotmánytervezeten munkálkodtak. Meglehetősen keveset tanultunk mind erről az iskolában, mindössze azt, hogy erre válaszként született a Kossuth által megfogalmazott Függetlenségi Nyilatkozat. Ferenc József már 1848. december 2-i manifesztumában megfogalmazta azon óhaját, hogy a monarchia minden tartományát és nemzeteit sikerüljön egy „nagy álladalmi testté egyesíthetni.” Ezen reménye 1849 tavaszáig még nem teljesedett be, s az is tény, hogy az Olmützi Alkotmány sohasem lépett életbe, mert nem voltak meg sem a külsem a belpolitikai feltételek, de a benne foglaltak érdekes összehasonlítási alapul szolgálhatnak napjaink EU-s tevékenységeit és működését illetően. Ugyancsak érdekes az itt 71-75 §-okban megfogalmazottakat, melyek a magyar korona területét hat felé osztották és az ősi alkotmányt eltörölték, a Trianonban történetekkel összevetni. Milyen elképzelések fogalmazódnak meg az Olmützi Alkotmányban. Milyen ez a rendkívül központosított, antidemokratikus új elvekre szerveződő birodalom a XIX. század közepén? A birodalomról szóló I. fejezet 1.§-ban rögzíti és felsorolja, hogy az Ausztriai Császárság mely tartományokból áll (kb. 20 tartomány). Itt már tanúi lehetünk annak a döbbenetes feldarabolásnak, melyet a történelmi Magyar Királysággal kívántak tenni. Mintha Trianont fogalmaznák meg jóval korábban. Erdélyt különválasztották fejedelemséggé, leválasztották a Határőrvidéket, Horvátországot, egy szerb Vajdaságot kívántak területileg létrehozni, melynek határait azonban nem jelölték ki, valamint Fiumét. Ezek a területek függetlenné váltak volna a megmaradt központi magyar országterülettől, és külön koronatartományonként Bécstől függték volna. A további §-ok értelmében az összes koronatartomány „szabad, önálló, oszthatatlan és felbonthatatlan alkotmányos ausztriai örökös monarchiát” képez, melynek fővárosa és a birodalmi hatalom székhelye Bécs. Önállóságuk addig terjed, míg azt a birodalmi alkotmány megengedi. Az ezen alkotmányban rögzített határokat csak törvény által lehet megváltoztatni. Az egész birodalom egy vám- és kereskedelmi terület, esetleges változtatások a birodalmi hatalomnak tartatnak fenn. A népfajok egyenjogúak, nyelvüket használhatják és művelhetik, valamint megmaradhatnak címereik és nemzeti

színeik is. Az uralkodás örökös joga a Habsburg-Lotharingiai házat illeti. „A császár szent, sérthetetlen és nem felelős”- noha minden lényeges kérdésben ő dönt és határoz (összes fegyveres erő, béke és had fölött, küld követeket, köt szerződéseket, nevezi ki és bocsátja el a minisztereket, nevében szolgáltat az igazság, adható amnesztia, s a császár nevében gyakoroltatik a pénzverés joga!). A birodalmi polgárjogról kimondatik, hogy az létezik, és nincs különbség a különböző tartományokat illetően, mert az egységes. A tulajdon a birodalom oltalma alatt áll, és „Minden ausztriai álladalmi polgár” a birodalom bármely területén, részén „fekvő”(ingó és ingatlan) vagyont szerezhet, keresetágot gyakorolhat, s a vagyon szabadon átszállítható a birodalom határain belül. A továbbiakban jelöli a községek jogait, szól a tartományi, a birodalmi ügyekről, a törvényhozó hatalomról – a birodalmi gyűlésről, a tartományi alkotmányokról és gyűlésekről, a végrehajtó hatalomról és mellérendelt birodalmi tanácsról, a bírói hatalomról és törvényszékekről. A birodalmi háztartásról, valamint a fegyveres erőkről. Az alkotmányt általános rendelkezések zárják. Mi számít tartományi ügynek. Ezekből napjaink vonatkozásában igen érdekes, hogy mi számít tartományi ügynek. Ezek: a tartományi földművelés, a tartományi erőből létrehozott középítkezés, a tartomány jótékony intézményei, a tartományok költségvetési terve és számadása. A birodalmi törvények szabta határokon belül rendeletek szabályozzák a községi, az egyházi, iskolai ügyeket és a hadsereg élelmezésével és elszállásolásával kapcsolatos tudnivalókat. Tartományi ügynek minősül ezenkívül az, amit a birodalmi törvények a hatáskörébe utalnak. Mely ügyek tartoznak birodalmi hatáskörbe. Birodalmi ügynek minősül minden, ami lényeges. Az uralkodóház minden ügye, a birodalom érdekei és képviselte, külföldi szerződéskötések, az állam és egyház viszonya, felsőoktatás ügye, a hadügy, a birodalmi háztartás (értsd költségvetés-pénzügy), a birodalmi bányák, adók és díjak, ipar-kereskedelem, vámok, bankok, pénzverés, közlekedés, birodalmi építmények az igazgatás fenntartása, stb. A legfőbb képviseleti szerv a Birodalmi gyűlés lenne, mely felső és alsóházból állna, és a tartományokat követeik képviselnék. A cél a birodalom harmonikus, összhangzó központi irányítása. A tartományok alkotmányai és tartományi gyűlései csak azokban a kérdésekben illetékesek, melyeket számukra a birodalmi alkotmány és törvények kijelölnek. Az egyes koronatarományok számára a császár helytartókat nevez ki. Lényegesnek tűnik még a Birodalmi Tanács létrehozása. Ennek tagjait a császár jelöli ki, és a birodalmi végrehajtó hatalmat látják el tanácsokkal, ha azt azok igénylik. 1849. április 14-én a debreceni nagytemplomban a magyar országgyűlés kinyilvánította Magyarország függetlenségét és a Habsburg-ház trónfosztását. A Függetlenségi Nyilatkozatban pontosan megfogalmazták azokat az okokat, melyek bármely nemzetet feljogosítanak arra Isten és a világ előtt, hogy a felette uralkodó családot a trónról száműzzék. Ezek a következők, melyek külön-külön is elegendőek a trónfosztáshoz: 1./ Ha az

uralkodó az ország ellenségeivel, rablókkal, pártütőkkel szövetkezik a nemzet elnyomására. 2./ Ha az uralkodó az alkotmány eltörlésére – melyre felesküdt – fegyverrel támadja meg alattvalóit, akik nem lázadtak fel ellene. 3./ Ha az ország területi épségét erőszakkal feldarabolja, megcsonkítja. 4./ Ha az uralkodó idegen fegyveres erőt használ saját alattvalóinak legyilkolására, és törvényes szabadságuk elnyomására. A továbbiakban részletesen felsorolják mindazon bűnöket, melyeket évszázadokon át valamint 1848–49 napjaiban a Habsburgok a magyar nemzet ellen elkövettek. Ezek alapján Isten igazságára, a művelt világ ítéletére, a nemzet természetes jogaira hivatkozva a törvényesen képviselt nemzet nevében kimondják a magyar nemzet függetlenségét, és a méltatlanná vált Habsburg-ház örök időkre szóló trónfosztását. Kimondják: 1./ Magyarország és Erdély a hozzátartozó részekkel egyesül, független, önálló európai státuszuk nyilvánítatik. Területi egysége feloszthatatlan, épsége sérthetetlen. 2./ A Habsburg-Lotharingiai házat Magyarország és a vele egyesült Erdély és a hozzá tartozó minden részek feletti uralkodásából a nemzet nevében örökre kizárják, és a vonatkozó címek használatától megfosztják, az ország területéről minden polgári jogok gyakorlásából kizárják. Ez az uralkodóház örökre trónvesztett, kirekesztett és száműzött a magyar nemzet életéből: A magyar nemzet elleni árulása, hitszegése, és az ország elleni fegyveres támadások, valamint az ország területi épségének feldarabolása (Erdély, Horvátország, Szlavónia, Fiume és kerülete elvétele) miatt, az önálló állami élet megszüntetésére fegyveres erőszak és idegen segítség igénybe vétele miatt. 3./ Békét és jó szomszédságot akarnak alapítani és folytatni azon népekkel, melyekkel ezelőtt egy fejedelem alatt állottak. 4./ Az ország kormányrendszerét minden részletre kiterjedően a nemzetgyűlés fogja megállapítani. Kossuth Lajost egyhangúan kormányzó-elnökké megválasztják, és kormányalakítással bízzák meg. 1849. április 14-én hazánknak nemzeti elkötelezettségű nemzetgyűlése, és hazánk függetlenségéért küzdő politikusai voltak. Ma mindennek híján vagyunk. A magyar parlamenti pártok és képviselők olyan feltételekkel vitték be hazánkat az EU-ba, mely számunkra önként vállalt hátrányokat jelent. Az EU felépítése, irányítása, a döntések központosított meghozatala, erősen antidemokratikus jellege sok mindenben kísértetiesen emlékeztet az Olmützi Alkotmányban megfogalmazott elvekre. Bár azokat a XIX. század közepén még nem sikerült életbe léptetni, s amit akkor nem sikerült Habsburg birodalmi törekvésekként megvalósítani, most úgy tűnik, Európa teljes vonatkozásában a globalizáció érdekében megvalósulni látszik. Az 1867-es Kiegyezéstől egyenes út vezetett az I. Világháborúba. 1920-ban Trianonban bekövetkezett a történelmi Magyarország szétdarabolása. Most, 2012-ben nem lehet nem látni, hogy újabb Trianon van napirenden. Most nem fegyveres háború révén, de a nemzetközi bankok segítségével „békésnek” és szükségesnek láttatott módon akarják a megcsonkított anyaországot megszerezni a háttérhatalmak. Vajon van-e

egyetlen, bátor, hazáját és nemzetét védő, féltő, vezető politikusunk, aki ki mer adni egy Kossuth-féle *Függetlenségi Nyilatkozatot*, aki nem rogy térdre, de hazájáért megküzd az EU-polip háttérhatalmával is? Rádasként a másik oldalon Amerika minden áron érvényesíteni akarja az érdekeit Európában, érdeke pedig az, hogy itt liberális államok legyenek, amerikai igények szerint.

Semmi kétség, hogy a tiszta és hiteles nemzeti önismeret egyik tartópillére a népünk történelmének pontos és hű megismerése, meglátása és tapasztalatainak leszűrése, megörökítése, vagyis az ősök lelkének, tetteinek, cselekedeteinek megszólítása és megszólaltatása. Tudják ezt azok is, akik megtartó önbecsülésünket az önismeretünk elhomályosításával szeretnék megrontani, hogy leigázó és gyarmatosító szándékaikat fizikai erőszak nélkül teljesíthessék be fölöttünk. Olyan parazita megszállási program ez, amely által az élőködő a cseléddé és engedelmes rabszolgává tett népek természeti kincseiből és munkájából gyarapítja a vagyonát s terjeszti ki hatalmát. A gazdasági leigázást a szellemi kiszolgáltatottsággal és védtelenséggel kezdik el, méghozzá az oktatás, a nevelés, a tömegtájékoztató és a kulturális értékhortozók fölötti rendelkezés megkaparintásával, kisajátításával. A szabadnak, liberálisnak és demokratikusnak csúfolt egyetemeken félig tájékozott és félművelt, értékzavaros pedagógusokat képeznek, akik majd a szellemi félhomályban tévelygő társadalmat „kiművelik”, mert az ilyen tömeg már bármikor bármire rászédhető, ha természetes szellemi védekező rendszerét elfojtották benne. Olyan ez, mintha a kertészeti egyetemen a nemesített dudvák termesztésére képeznék a mezőgazdászokat, s ez a dudva aztán elfojtja a még itt-ott megmaradt és makacskodó nemes növényeket is. A félműveltséget a történelmi homály fenntartására úgy kondicionálják, hogy bizonyos történelmi eseményekből és folyamatokból tényként kezelve vezetnek („tudásalapúan”) le hamis következtetéseket (körülbástyázva valóban tényszerű adatok halmazával, statisztikai adatokkal, demográfiai és gazdasági táblázatokkal), amelyeket nem is engednek megkérdőjelezni, s erre fogják rá, hogy „történelmi objektivitás”. Csak a történetek, események valódi kiváltó okát, előidézőjét, gerjesztőjét és főleg a haszonélvezőjét nem mutatják meg. A „terepszínű” álca alatt lapul egy másik világrend, amely országokat és népeket készül mohón felfalni telhetetlen ocsmány pofájával. Pedig olykor elegendő lenne csupán arra keresni a választ, hogy kinek vált javára, hasznára, kinek volt jövedelmező pl. a nagy francia forradalom, két világháború, koreai, vietnami, iraki, líbiai, szíriai vérontás, avagy Kelet-Európa csődbe juttatása és olcsó felvásárlása! Aztán ezekben a körökben átvilágítani a kapcsolatokat és összefonódásokat, összefüggéseket: mikor, hogyan, miért és kik provokálták, gerjesztették, pénzelték az előkészületeket. Egy bérgyilkost hiába fognak el, hogy történelmi tényként felmutassák, hogy ő volt a tettes, de amíg a felbélőt nem ismerjük, akkor ez csak ködösítés. Viszont az indíték, a hasznosság, az érdek

megismerése közelebb vihet a valódi történésekhez. Sajnos a félművelt történészek és történelmet oktatók a rengeteg adattal, információval meggyőzően tudnak hatni azokra, akik összetévesztik az információk ismeretét a valódi tudással, és ezzel a csalival egész nemzedékeket fertőznek meg hazugságokkal, amelyeket aztán nagyon nehéz tisztába tenni, mert előítéletként épülnek be a személyek értékrendjébe. A nemzetvesztő félrevezetést vagyonával és befolyásával manipuláló háttérhatalomnak arra is van gondolja, hogy az igazságot feltáró valódi kutatókat lehetetlenné és hiteltelenné tegyék, megalázzák, bemocskolják, elhallgattassák, nevetség tárgyává tegyék. Ez a háttérhatalom nem csupán a tudományos akadémiákat, egyetemeket, tankönyvkiadókat deformálja, de gazdasági csődhelyzettel fenyegetve (mert képes rá) kormányokat dönthet és dönt meg, választási kampányokat dönthet el. A huszadik század minden kis és nagy háborújának több tízezer milliárdos hasznából a tudatmódosító manipulációira csak néhány százmilliót költöttek, de ennyi is elegendő, mert az emberek, intézmények, televíziók, rádiók és újságok többsége megvásárolható, zsarolható, lépre csalható, ezáltal szolgásgba dönthető. Az emberekkel bármi elhitethető, ha az „jól van” csomagolva, fűszerezve, cukrozva és tálalva, ami után a többség, még ha meg is látja az igazságot, de szégyelli beismerni, hogy hagyták magukat átverni, becsapni, félrevezetni, ezért inkább tovább éltetik a hazugságokat. Vagy végleg elhitetik magukkal is, hogy az az igaz, amit először hallottak a szocialista realizmusban vagy a liberális senkiháziságban. Miért nem ismerhetjük az 1789-es francia tömeggyilkos lázadás („forradalom”?) felbujtóit és téveszmés hátterét, Napóleon és pl. az amerikai elnökök titkos kapcsolatait, az oroszországi hadjárat (félmilliónál több halottal) fő okát, a waterloo-i csata haszonélvezőjét, a Szezei-csatorna építésének csődbe juttatását, mindezek után az angol és a francia nemzeti bank részvényeinek egy kézbe kaparintását és egy világháború kirobbantását, az 1929-es világgazdasági válság megszervezését a New York-i tőzsde mesterséges csődjével, H. Ford történelmi dokumentumait a háttérhatalomról, Lincoln és Kenedy halálának valódi okát (bérgyilkosaik megbízóit), a trianoni büntény egy évtizeddel korábban eltervezett befektetési érdekek szerinti valóságát, Tisza István gyilkosainak kapcsolatait Jászi, Károlyi, Masaryk, Benes aljasságaival. Túl sok a kérdőjel, és sok az elsikkasztott, eltitkolt, titkosított vagy elhazudott dokumentum is. Elkésérítőek és kilátástalanságot sugallnak ezek a feltárások, de olykor elegendő egyetlen kapu kulcsát megszerezni, hogy azzal aztán egymás után sorban kinyissuk a többi is. Ám tudatosíthatjuk azt is, hogy a világ gazdaságának legalább kétharmadát uraló nyomasztó háttérhatalom torzszülött rendszerével állunk szemben, amit csak Oroszország és Kína tud részben ellensúlyozni, de mégis kártyavárként fognak összeomlani és megsemmisülni, önmaguk zsírjában elpusztulni a teljesítmény nélküli, kamatra épülő vagyonuk miatt, ha a lakosság legalább 15 százalékanak felnyílik a szeme és ellenáll a csábításoknak és kísértések-

nek: istenhittel, emberi tartással, nemzeti önbecsüléssel. Akik pedig ezeket a megtartó pilléreket támadják, rombolják, becsmérlik, azok a Sötétség, a Homály és a Szürkesség ügynökei.

Amikor a németek 1940-ben megszállták Párizst, Pablo Picassot be rendelték a Gestapo parancsnokságára.

– Maga az a Picasso nevű festő? – kérdezte a kihallgató tiszt.

– Igen, valóban festőművész vagyok. – felelte Picasso.

Ekkor a tiszt elővett egy fotót, amely a háború borzalmait ábrázoló Guernica című festményről készült.

– Ezt maga csinálta? – kérdezte a tiszt.

– Nem, – rázta meg a fejét Picasso – ezt maguk csinálták.

Sokat gondolkoztam a birodalmak hanyatlásának okain. Életemben láttam a Szovjetuniót összeomlani, de még egy-két birodalom összeomlását végignézném. Az ókori Görögországban a pénzkölcsönzők a nyújtott hitelekért 36%, illetve ennél is magasabb kamatot követeltek. E követelésük biztosítékként viszont az árutermelő földműveseknek és kézműveseknek zálogba kellett adniuk a vagyonukat. Ez azzal járt, hogy a parasztok elveszítették földjeiket, házaikat, munkaeszközeiket. Még családtagjaik is kötelesek voltak a rokonaik adósságaiért kezességet vállalni. Ennek az eladósítási folyamatnak az eredményeként a szabad görög polgárok rövid idő alatt adósrabszolgákká váltak. Egy részük külföldre menekült, a többség azonban saját hazájában veszítette el szabadságát. El kellett tűnniük, hogy hitelezőik rabszolgaként adják el őket. A rabszolgaság, amely fenntartotta a rabszolgák, mint áruk létrejöttének a körülményeit, tetemes kamatjáradékot biztosító, virágzó üzletággá vált. A rabszolgák száma idővel sokszorososan felülmúlta a szabad polgárok létszámát. A görög rabszolgákat a görög pénzvagyontulajdonosok tehát pénzért vásárolták, és nem a háborúkban szerezték, mint korábban. A rabszolgaság így a tőke szabad mozgását biztosító jövedelmező pénzbefektetési formává vált. A bányászatban dolgozó görög rabszolgák 33%-tól 50%-ig hoztak hasznot. A bútorgyártást végző rabszolgák pedig 30% biztos járadékhoz juttatták a pénzbefektetőket. Ha bármely görög városállam szükséghelyzetbe került, akkor a pénzvagyontulajdonosok ezt felhasználták az állam és a lakosság további eladósítására, kamatjövedelmük növelésére. Az ókori befektető pénzemberek gondoskodtak arról, hogy olyan hitelezési törvények legyenek, amelyek a lakosság többségét belekényszerítik az adósrabszolgaságba. A görög magas kultúra hanyatlásához vezető első felkelések éppen azért törtek ki, hogy ezeket az igazságtalan hitelezési szabályokat megváltoztassák. Az ókori Görögországban nem egyszerűen a pénzvagyonos elit volt a bajok oka, hanem a kamat-mechanizmussal működtetett pénzrendszer.

A Római Birodalom hanyatlásának oka is a kamatszedő pénzrendszer volt. A Római Birodalom idején mindössze kétezer család birtokolta egész

Rómát. A szabad földművelő parasztok helyét a rabszolgák foglalták el. Az önálló iparos réteg sem tudott az olcsó rabszolgamunkával versenyezni, s ezért elszegényedett, majd végleg tönkrement. A Római Birodalom jogrendszere lehetővé tette, hogy az adós - végső soron - a saját személyi szabadságát is zálogba adja. Ha egy kölcsönvevő nem tudta fizetni a kamatot, a hitelező egyszerűen elvette személyes szabadságát és adósrabszolgává tette. A kamat révén igen gyorsan gazdagodó pénzvagyonos réteg egyre szegényebbé tette a társadalom többi részét, amely gazdaságilag szinte elvérzett. A szabad polgárok helyére rabszolga-munkaerőt kellett szerezni, ezért a gazdasági szükségesség kényszerítette ki az állandó hódító háborúkat. A Római Birodalom központja a meghódított provinciákat könyörtelenül kizsákmányolta. A birodalom központi részei az alapvető élelmiszerek tekintetében egyre inkább a távoli területek terményeire voltak utalva. A nagy távolság viszont bizonytalanná tette az ellátást, amely komoly zavarokhoz vezetett. Az elszegényedett római polgárok olyan segílyezésre szoruló réteget alkottak, amely teljesen ki volt szolgáltatva a gazdagok megvesztegetésének és manipulálásának. E reménytelen tömeg féken tartása érdekében a legkülönbözőbb szórakoztatási módszereket alkalmazták. Ekkor vezetik be, például a gladiátor küzdelmeket. Az érem másik oldala az volt, hogy a pénzvagyonos réteg mértéktelen gazdagodása következtében pazarló luxusban élt. Gustav Ruhland a Freiburgi Egyetem professzora, aki Bismarck kancellár megbízásából több éven át kutatta a magas kultúrák és birodalmak felbomlásához vezető okokat, megállapította, hogy a pénzvagyon túlzott centralizációja és koncentrációja miatt borult fel a pénzügyi-gazdasági egyensúly. Ez az egyensúlyvesztés tükröződött a politikai viszonyokban, a közélet minden területén és megjelent a kultúra mélyülő dekadenciájában is. Ebben a helyzetben már csak a pénzvagyonosok tudták érvényesíteni akarataikat. Az általános erkölcsi hanyatlás eredményeként eluralkodott a kíméletlen haszonlesés, az örökségvadászat és a korábban megvesztegethetetlen bírák is lepénzelhetővé váltak. A protekciózás és a magánkapcsolatok érvényesítése egyre jobban akadályozta, hogy arra alkalmas, hozzáértő és erkölcsös személyek intézzék a közügyeket és kerüljenek vezető pozíciókba. A kamatmechanizmus destruktív módon befolyásolta a magánszférát is. A korábban szentnek és felbonthatatlannak tartott házasság könnyen megváltoztatható szerződéssé alakult át. Kialakult és iparrá fejlődött a prostitúció. Az átlag rómainak már nem volt lehetősége arra, hogy tisztességesen keressen pénzt, miután a pénzvagyontulajdonosok valamennyi termelőeszközt megszerezettek maguknak, és azt az olcsóbb rabszolga-munkaerővel működtették. A politikai vezetés is fokozatosan a pénzvagyontulajdonosok és bankárok kezébe ment át. Polgárháborúk kezdődtek és általánossá vált a társadalmi nyugtalanság. A társadalom hátrányos helyzetű részének a féken tartása - a társadalmi béke megőrzése - egyre több állami kiadást vett igénybe. Az állam eladósodása

az adók ugrásszerű növeléséhez vezetett. A rendszer fokozatosan irányíthatatlanná vált, noha egyre szigorúbb jogszabályokat hoztak a kézbentartására. Így például betiltották a szabad foglalkozásválasztást és helyébe a kényszerintézkedések léptek. Mindez annyira legyengítette belülről az egykor hatalmas Római Birodalmat, hogy a végül néhány gyengén felfegyverzett barbár germán is el tudta foglalni. Így történt, hogy Odoaker germán vezér könnyűszerrel elmozdíthatta a trónjáról a Nyugat-Római Birodalom utolsó császárárt, Romulus Augustulus-t Krisztus után 476-ban. A teljesen eladósodott és csődbejutott római államnak nem volt már pénze. Az általános hanyatlás eredményeként a pénzrendszer is eltűnt a gazdasági életből, és átadta a helyét a rossz hatékonyságú naturál-gazdálkodásnak, azaz az autarchiának és a cserének. Az általános társadalmi hanyatlás a kamatkapitalizmus rendszerének a következménye volt. A kamat-mechanizmus létrehozta a pénzvagyon példátlan koncentrálódását, de egyben a tőke olyan egyoldalú korlátlan uralmát valósította meg, amely az egész rendszert aláásta, és végül felbomlasztotta.

Ha a Római Birodalom hanyatlásának ezt a tünet-együttesét a globális kapitalizmus jelenlegi rendszerére alkalmazzuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a kamat-kapitalizmus mai világrendszere is a szétesés és a felbomlás szakaszába érkezett. Ma már a világ gazdaság centrum országaiban is eladósodott az állam, a gazdaság és a lakosság. Különösen a parasztságra nehezedik fokozott nyomás. Az élelmiszereket növekvő mértékben külföldről importálják. A felgyorsult monopolizálódás eredményeként az önálló vállalatok egyre nagyobb számban mennek csődbe és tűnnek el. A politikai élet irányítása a pénzrendszert birtokló és irányító szűk réteg kezébe került, amely egyben a világ 400 legnagyobb multinacionális cégének a tulajdonosa is. A kenyér és a cirkusz ismét szerephez jut. Ma a cirkusz szerepét a látványos sportok, a labdarúgás, az autóvezetés, a tenisz és a művészi igény nélküli silány kultúrtermékek töltik be. A kamatgazdaság eredményeként kialakul az egyes országokon belül, és világszinten is, a kétpólusú rendszer. Ez egyrészt a pénzügyi közösségből, és az általa felnevelt és pozícióba helyezett integrált hatalmi elitből áll, másrészt pedig a bérből és fizetésből élő függő helyzetű százmilliókból, valamint a segélyezésre és szociális támogatásra szoruló tömegekből. A kamatmechanizmussal működtetett pénzgazdaság - az ókorhoz hasonlóan - most is túlnépesedést idéz elő. Ennek oka az, hogy mindazon személyek munkája feleslegessé válik, akinek tevékenységéből a pénzoligarchia nem tud a maga számára kamatjövedelemhez jutni. Ma is tanúi vagyunk, hogy a gazdagság egy szűk pénzvagyonos réteg kezében halmozódik fel, amely mértéktelen luxusban él. A közérkölcsök vonatkozásában is megjelentek a dekadens jelenségek: a házasságok fellazultak, növekszik a válások száma, illetve azoké, akik sohasem élnek ilyen közösségben, mindez kiegészül az utódnevelés felelősségét mellőző szexuális

kapcsolatok beteges kultuszával. Beindult az egyes kábítószeres fogyasztásának legalizálása. Elfogadottá vált a nagy vállalatok vonatkozásában is a korrupció, a csalás és a hazugság, ha pénzügyi sikerrel jár. Folyamatosan nő a munkanélküli segélyre és szociális támogatásra szorulóknak a száma, s ezért egyfajta államszocializmus kialakulásának lehetünk a tanúi. A segélyből élők viszont többé nem nevezhetők szabad polgároknak, mert eltartásukért személyes szabadságuk, azaz önálló akaratérvényesítésük elvesztésével fizetnek. A jelenlegi kamatmechanizmussal működtetett pénzrendszer összeomlása azért elkerülhetetlen, mert a gazdasági élet egészéhez képest a pénzmennyiség háromszoros tempóban növekszik, mint az előállított termékek és szolgáltatások mennyisége. Egy ilyen belső feszültség elkerülhetetlenül felbomlasztja a rendszer egészét. A válság jelei már mutatkoznak, és ha bekövetkezik, akkor a mi civilizációnk is felbomlik. Mivel a kamatkapitalizmus uzsoracivilizációja globális így, először a világtörténelemben, napjainkban lehetünk tanúi globális méretű gazdasági összeomlásnak. A birodalmak hanyatlását mindig felgyorsította az államok fokozódó eladósítása, amely végül is elvezetett összeomlásukig. Ezt bizonyítja a Francia Forradalom is. Az állam a forradalom kitörését megelőző évben, 1788-ban, adósságszolgálatra és kamatfizetésre kényszerült fordítani az állami bevételek 70-át. Ezt az óriási pénzügyi terhet az akkori francia kormányzat csak fokozott adóztatással és gazdasági restrikciónal tudta előteremteni. Ezek vezettek végül éhséglázadásokhoz, majd pedig a már megszerveződött nemzetközi pénzügyi oligarchia által mozgatott forradalom kitöréséhez. A történelemben ez a folyamat újból és újból ismétlődik. Az I. Világháború kitörését felgyorsította az akkori európai államok példátlan eladósodása. Nemcsak Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország, valamint az Osztrák-Magyar Monarchia adósodott el, de még a dinamikusan fejlődő Németország is. A XX. század elején a német nemzeti vagyon növekedése évi 2 milliárd márka volt. Ez azonban csak a felét tette ki az évi adósságnövekedésnek. Az állam, a vállalatok és az egyes állampolgárok mind eladósodtak. Ennek az adósságnak a kamatjövedelmét a pénzvagyontulajdonos oligarchia és a tulajdonában lévő bankok tették zsebre. 1870-ben a Deutsche Bank 15 millió márka alaptőkével rendelkezett, amely 1908-ig a tízszeresére növekedett. A németországi bankszektor egészének az ellenőrzése alatt álló vagyon pedig 3 milliárd márkára nőtt. Egyszerű számítással megállapítható, hogy ennek a növekedési ütemnek a megtartásával 1918-ra az egész német gazdaság 150 milliárdnyi vagyona a német bankszektor tulajdonába került volna. Ez csak azért maradt el, mert 1914-ben kitört az I. Világháború. A kamattal működtetett pénzrendszerben a társadalom vagyona – bizonyos idő elmúltával – szükségszerűen a pénzvagyonnal rendelkező szűk csoport tulajdonába kerül. A vagyonkoncentráció már a XX. század elején is olyan méreteket öltött, hogy a világ vezető országaiban csupán néhány család ellenőrizte a nemzetgazdaságokat. En-

nek tükörképe az állam és a lakosság súlyos eladósodása. Az irányítási pozíciókat kisajátító pénzvagyonos csoport olyan zárt kört alkot, amelybe rendkívül nehéz bekerülni. Az egyre nagyobb szerephez jutó tőzsdék és pénzpiacok – a részvényekkel való manipuláció révén – különösen alkalmasak az emberek nyereségvágyának és játékszenvedélyének a felkeltésére. A részvénytőke kibővülésével a tőzsdéket irányító nagybefektetők rá tudják tenni a kezüket a társadalom kevésbé tehetős rétegeinek a pénzére is, mivel megfelelő pénzmennyiség és bennfentes tájékozódás hiányában egyedül a nagybefektetők képesek akkor kivonni vagyonukat a tőzsdéről, amikor a részvények ára a csúcson van. Ezzel a kizárólag általuk irányított folyamattal magukhoz tudják ragadni a társadalom jelentős részének a megtakarításait. Minden tőzsde-összeomlás a pénzvagyonos réteg számára előnyösen rendezi újjá a pénzügyi és vagyoni viszonyokat. Visszatérve a magas kultúrák és birodalmak hanyatlására, legyen szó a görögökről, a rómaiakról, az arabokról vagy az angolszászokról, a hanyatlás és felbomlás végső okai mindig a gazdasági életben, közelebbről a pénzrendszerben lelhetők fel. A pénzrendszer szükségszerű elfajzását pedig a benne működő kamatmechanizmus idézi elő. A szovjet birodalom bukása mélyén is gazdasági okok voltak, bár itt az államkapitalizmus és a tervgazdaság jelenléte miatt másképp működött a pénzmechanizmus romboló hatása. Ha a szovjet sajátosságoktól eltekintünk, a romboló mechanizmus működésének menete szinte mindig ugyanaz volt. A kamatok egyrészt aránytalan vagyonkoncentrációhoz, másrészt egyre növekvő eladósodáshoz vezettek. Ez létrehozta a kamatfüggőség viszonyait, annak összes gazdasági és kulturális következményeivel együtt. A kamatfüggőség a társadalom hanyatlásához, dekadenciájához vezetett. Megjelentek "a kenyér és cirkusz" perverz manipulációs módszerei. Az általános hanyatlás végül pénzügyi, gazdasági és társadalmi összeomláshoz, a birodalmak felbomlásához vezetett.

Térjek vissza a lényeghez. A családom szeretetén kívül, számomra a legnagyobb elismerés a tanítványaim szeretete, amit nem biztos, hogy rögtön a matekórákon viszonzunk, de az iskola utáni mindennapokban és főként a 10, 15, 20, 25, 30 éves találkozókön bőségesen. Hasonlóan fontos a faluközösségem, a szomszédok és rokonok szeretete. A feltétel nélküli szeretet a motorom üzemanyaga. Az American Biographical Institute 2000-től többször is részesített *Man of the year*, *American Medal of Honor*, *Gold Medal for Romania*, *Exclusive Nomination for The Contemporary Hall of Fame* kitüntetésben. Hasonlóan az International Biographical Centre Cambridge, és az United Cultural Convention USA is több díjjal honorált. 2005-ben a *Diploma (110 ani de apariție neîntreruptă a Gazetei Matematiche din România)* oklevelet kaptam, amit az *Ezüstgyopár díj* (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, 2005. október. 15.) követett, egy csodálatos ünnepség keretén belül. Nemsokára *Farkas Gyula emlékérem* (Kolozsvár – Csíkszereda, Sapientia Egyetem, 2006. nov-

ember. 25.) tulajdonosa lettem, ezen belül külön díjnak számít az is, hogy a méltatást Kolumbán József akadémikus tanárom olvasta fel. Következett az *Apáczai díj* (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, 2006. december. 12.), és 2007-ben a *Gheorghe Lazăr oklevél I. fokozat*. Ezt követte a *Beke Manó Emlékdíj* (Bolyai János Matematikai Társaság, Budapest, 2008) és *Apáczai dicséret* (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, 2008. október. 18.). 2010. október 16-án, pedig *Apáczai ezüst fokozat* díjban részesültem, 2010. november 29-én a Tanügyminisztérium *Diplomă de excelență* oklevéllel díjazott, és 2011. március 12-én, a Nemzeti Erőforrás Minisztériuma (Dr. Réthy Miklós, Budapest) részéről pedig megkaptam a *Miniszteri Elismerő Oklevelet*. 2012. október 13-án megkaptam az *Apáczai díj arany fokozatát*, 2012. november 14.-én a Tanügyminisztérium *Diplomă de excelență* oklevéllel jutalmazott. Az *American Romanian Academy of Arts and Sciences (ARA)* levelező tagja lettem 2013. április 1-én. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) *Kun Kocsárd-díját* kaptam 2013. április 13-án, és a *Magyar Művészetért Ex Libris-díját* 2013. július 7-én. Majd következett az *Emléklap a Magyarok Világszövetsége alapításának 75. évfordulóján a nemzetszolgálatáért* 2013. augusztus 18-án, és a *Bonis Bona-díj* 2013. augusztus 23-án.

Gyergyószárhegyen rendezte 2010. július 11–17. között a XVII. Nyári Egyetemét a Szent György Lovagrend. A XI–XVII. századi Magyarországnak és Erdélynek a magyar nemzet történelmében, kultúrájában betöltött szerepével ismerkedhettek meg a résztvevők Az erdélyi székely felkelések és zenebonák a fejedelemskor előtt, a nemzeti kisebbségek és többség, a somlyói Báthoryak, Báthory István fejedelem, Bethlen Gábor fejedelem és hasonló címekkel hallhattak történelmi tárgyú előadásokat. Egyed Péter barátom, a Babeş–Bolyai Egyetem tanára volt az egyik előadó. Egyetemista korunk óta nem volt ilyen sok időnk jól kibeszélni magunkat, persze a filozófia és a matematika kapcsolata sem maradt ki. A nyári egyetemet ünnepélyes szertartás koronázta. A ferences kolostor templomában díszes ruhájú lovagok és dámák gyűltek össze, hogy maguk közé fogadják a Szent György Lovagrend új tagjait. A kolostor ódon falai között kilenc személyiség vállalhoz érintették hozzá a kardot július 16. – án, amivel a lovagok sorába emelkedtek. A szertartás szentmisével kezdődött, majd a lovagrend kancellárja, Cseke László tartott ünnepi beszédet. Felszólalásában hangsúlyozta, különleges pillanat, amikor új tagokkal gyarapszik az ősi rend, és igen sokat jelent, hogy éppen Szárhegyen, a kolostor falai által körülzárt szent helyen kerülhet rá sor. A kancellár felhívta a lovagi cím várományosainak figyelmét Szent György tanítására, amire fogadalmat tett a most lovaggá ütött kilenc személy is, akik felesküdték a rend alkotmányára. A lovaggá avatás ceremóniáját a vállhoz érintett kard tette teljessé. Prior Abrudbányai Sándornak köszönhetően egyike lettem a frissen avatott lovagoknak. A magyaror-

szági alapítású Szent György Lovagrend a legrégebbi világi lovagrend, hiszen a korábban alakult lovagrendek mind egyházi lovagrendek voltak. 1326. április 24-én, Szent György napján Károly Róbert király Boleszló esztergomi érsek és a magyar püspöki kar jelenlétében hozta nyilvánosságra a rend alapszabályát Visegrádon, azonban egyes kutatók szerint a rendet három évvel korábban alapították. A lovagok világi és egyházi szolgálatokat egyaránt elláttak. Egyházi feladatukból fakadt a kereszténység védelme, az ünnepek fényének biztosítása, a gyöngék, a szegények és az elesettek védelme, támogatása. Ők óvták a király és az udvartartás szereplőinek biztonságát, őrizték az 1323-ban a visegrádi fellegrádba szállított Szent Koronát, emellett lovagi tornákon ők adták a király kíséretét és a szabályok ellenőrzése is a feladatukat képezte. A rend alkotmányát 1990-ben régi szellemében, de a XX. század végi követelményeknek megfelelően felújították. A lovagrend több területen tevékenykedik: hagyományápolás, ezen belül a történelmi évfordulók megünneplése, a középkori kutatások elősegítése és publikálása; oktatás, tudományos összejövetelek szervezése; lelki gondozás; adományok és segélyek gyűjtése.

Társadalmi tevékenységet vállalni, már gyerekkoromban megtanultam. Édesapám önkéntes tűzoltó volt, szükség esetén amikor felkérték önkéntes határpásztor is, amit minden férfi sorra teljesített. Ha baj volt, ha problémája volt valakinek, a faluközösség segítségére számíthatott. Bálokat szerveztek, keményen dolgoztak, de szórakozni is tudtak. Gyerekként azt tapasztaltam, hogy nekem is apám nyomán kell haladnom, és felelősséggel tartozom a közösségnek. A városi mentalitás a nagy betelepítéssel úgy jelentkezett, mint egy vírusos fertőzés, minél több családot fertőzött meg, annál jobban apadt az emberek közösségi öntudata. A faluközösség értékrendszerét átírta, a hagyományőrzést korlátozta. Megjelent a bibliából ismert sáskanép szindróma.

A határátkelőnél egy arab autóját vizsgálják a vámosok. Szétszedik rípiyára, majd az egyik vámos egy elrejtett zugból egy zacskó fehér port húz elő. A filmekben látott flegmasággal felvágja a zacskót, belenyal, majd vi-gyorogva az arabhoz fordul:

- Kokain, kokain?
- Nem, anthrax, anthrax...

Szüleim generációja a Reményik iskola és templom axiómáját a való-ságban éltek meg. Az egyházat akkor is segítették, amikor hivatalosan til-tották. Édesapám napszámos munkától, 20 évi jegyzőségig díjmentesen vál-lalt mindent. Ha az iskola igazgatója segítségüket kérte, akkor versengve dolgoztak, falakat emeltek, új osztálytermet építettek, a gyerekekért min-dent megtettek. Ezt is díjmentesen, öntudatból. Megadtuk az Istennek és a császárnak is a törvényekben előírtakat. Ha akartunk venni egy aragáz kályhát, majd gázpalackot is hozzá, akkor a hatalom két hét közmunkára

kényszerített. Ezt is megcsináltuk zokszó nélkül. Középiskolás, és főként egyetemista koromban a magunk módján már tiltakoztunk az ilyen kényszerítések ellen. Az öntudatunk már mást mondott. Tanárként saját pénzből vásároltam díjakat, könyveket, lemezeket, vagy hangversenybérletet és ezt egy-egy versenyen, vagy év végén kiosztottam a megérdemeltnek. Ide tartoztak a Gamma, majd az Octogon díjak is. Könyvtáram nagy részét elajándékoztam a csíkszeredai Sapientia egyetemnek, a négyfalusi és brassói egyházaknak, a Zajzoni Rab István és az Áprily iskolák könyvtárainak, a Brassó megyei könyvtárnak, a Székely Mikó Kollégiumnak, a Márton Áron és a Tamási Áron líceumoknak. A Vörös Zászló volt középiskolámban megszűnt a magyar tagozat, de ott maradt egy csodálatos magyar nyelvű könyvtár. Hosszas tárgyalások során sikerült elérnem azt, hogy ezeket a könyveket 2003-ban átvihettem az Áprily könyvtárába. 2000. április 21-28 között Brassóban rendezték a Matematikai Olimpiász országos szakaszát. Egy teherautó Octogonnal támogattam ezt a versenyt, Fülöp Károly kollégám akkor tanfelügyelő volt, és ő szállította a versenyre az ajándék Octogonokat. Fülöp Károly barátom a *Parasztvár* (Székelyzsombor, Erdélyi Műemlékek, 16) könyvét a kolozsvári Utilitas Könyvkiadó jelentette meg 1996-ban. Társadalmi munka volt a Zajzoni és Áprily iskolák megalapítása is. Brassó mellett faluközösségem is egyre több igényt tartott a munkámra. Bubla Levente 15 éve kezdeményezte Négyfaluban a Szent Mihály napi rendezvényeket. A szervezőbizottság azóta többször is változott, de szívvel-lélekkel segítettem, hisz ez a rendezvény jól összekovácsolta a közösséget. Egy kicsit hasonlított szüleim korszakára. Az ünnepségek része lett az ökumenikus istentisztelet keretén belül, a Zajzoni-díjak kiosztása. Jónás András polgármester-helyettes, Kovács Lehel, Hochbauer Gyula, Bálint Károly, jómagam, és még sokan mások munkájaként, lassan nemzetközi szinten is jegyzik a rendezvényünket. A Zajzoni-díj axióma rendszere nem más, mint a költő élete – benne van a monográfiájában –, e díjban élő személyek részesülnek. Díszpolgári oklevelet a már nem élő, de Barcasághoz kötődő híres személyiségek kapnak. Díszpolgáraink lettek: Zajzoni Rab István, Istók János, Bereczki Anna, Tóthpál Dániel, Kiss Béla, Papp Béla, Seres András, Borcsa Mihály, Bálint András.

A Zajzoni-díjak ünnepségére mindig meghívtuk azon csángó nőket, akiknek még van csángó díszruhájuk. Ők a díjkiosztáskor félkörben felsorakoznak a díjazottak mögé. Innen indult el György Papp Margit vezetésével a *Bereczki Anna varrókör* (Sipos Marika, Gyulai Nagy Margit, Barkó Etelka, Saszet Éva, Szóts Tünde, Tóth Ilona, Pásztori Anna, Gödri Anna, Szász Ágnes, Benedek Sárancsi Ilona, Gyulai Ibolya, Pünkösti Etelka), és ezzel újjáéledt a csángó ruha iránti igény. Örömdetes, hogy egyre többen óhajtják népviseletünket, és egyre többen vesznek részt a varrókörön, és vállalják a kitartó munkát, hogy családjuknak is megvarrják. A kőöntő és az őv elkészítésére keresünk vállalkozó szakembert. A pürkereci (Fejér Gyula vatáf),

tatrangi (Veres Levente vatáf) és zajzoni boricások (Fejér László vatáf) tánca egyedi színfolt, a Kárpát-medence szintjén.

Ünnepségeink színvonalát emeli a Gyerkó András által vezetett *Polifónia* négyfalusi kórus (Soós Sára, Gödri Éva, Gyerkó Éva, Nagy Katalin, Gombás Magda, Csukás Izabella, Kovács Klára, Nagy Klára, Crăciun Veronika, Gyerkó Nóémi, Kádár Edit, Bacsó Zsuzsánna, Gócza István, Dodó István, Kádár András, ifj. Kádár András, Nagy András, Bajkó Sándor), valamint az 1993 – ban alakult és Gyurka Árpád által irányított *Hétfalusi Csángó Egyesült Fúvószenekar* (Pari János, Bartos István, Timár Tibor, Dobrin János, Capra János, Partin Roland, Koszta Roland, Bálint Vilmos, Kajcsa István, Fejér János, Bálint István, Sztás Zsombor, Ferenc Géza, Bálint Kristóf, Jónás Attila, Kiss Ottó, Jakab Péter Márton, Bálint Gábor, Bálint Sándor, Tamás Zoltán, Farkas Róbert, Sztás Ferenc, Bencze Arnold, Jakab Péter Szabolcs, Jakab Péter Árpád). Mára csak ennyi maradt, valamikor mind a hét falu büszkélkedhetett a saját rezesbandájával. Szócs Attila vezette, és 1979-ben a bácsfalusi Kultúrotthonban alakult *Kéknefelejts* néptáncgyűttesünk (Rácz Csaba, Molnár Károly, Fülöp Szilárd, László Albert, Mócser Csaba, Blága Pál, Blága Ildikó, Papp Tímea, Rácz Tímea, Veres Kinga, Sárjai Ildikó, Somodi Csilla, Derzsi Barna, Serény Lóránt, Fórizs Mihály), minden szervezett műsorunk gyöngyszeme.

A Magyar utcanevék visszaállítása, illetve újak kivívása is csoportunk fontos munkája. Eddig sikerült utcanevék: Petőfi Sándor, Ady Endre, Bereczki Anna, Kiss Sándor, Gödri János, Dr. Kiss Béla. Felemás megoldás volt Bíró László helyett a Martin Luther utcanév. Többségben még magyarok által lakott fontos utcák neveit, mint Kossuth Lajos és a Vásárutca, még mindig nem sikerült visszarendezni. Kívívtuk, volt egy darabig, de már nincs Istók János utcánk. Zajzonban, a Zajzoni Rab István szülőházát tartalmazó utca nem az ő nevét viseli, hanem a Petőfi Sándorét. Hétfaluban sok magyar személyiség házat idegenek vették meg, még emléktábla sincs rajtuk. A község legalább egy ilyen házat meg kellett volna vásároljon, és emlékházzá, művészteleppé alakítsa.

1848. december 23-án, Karácsony szombatján, Bácsfaluba előtt őrseget álló nyolc hétfalusi magyart lemészárolták a Hétfalura törő bolgárszegi és hétfalusi román népfelkelők. Közben szász önkéntesek a mező felől a faluba nyomultak. A vérengzésnek 51 személy esett áldozatul, közöttük Szász György hosszúfalusi evangélikus lelkész is, akinek homokkő sírköve a hosszúfaluba alszegi templom bejáratánál található. A fosztogatások, rablások után felgyújtották a falvakat. A tüzesetek hatására 1850-től tiltották Hétfaluban a zsidóházak építését, ekkor tértek át a boronaházakról a kőházakra. Az áldozatok emlékére 1891-ben elkészült csángó vértanuk főtérei szobrát Trianon után az új hatalom fel akarta robbantani. Ezt megtudták a csángók és 1926-ban, egy éjszaka ökrös szekérrel elmenekítették az alszegi temetőbe. Most is ott van, de ebből a fogságból ki kell szabadítani, akárcsak

2004-ben a Zala György 1890-ben felavatott aradi Szabadság-szobrát. A csángó vértanúk emlékművének is a főtéren a helye, nemcsak annak a román katonának aki a magyar címerre tapos. Négyfaluban egy közös román-magyar megbékélési park első két emlékműve lehetne. Négyfalu vezetésében egyre kevesebb a magyar tanácstag, – ami a megosztott magyarság tünyságának egyik következménye – így gyakorlatilag bármilyen magyar ügyet leszavazhatnak. A polgármesteri hivatalban alig dolgozik magyar személy, nem beszélve a rendőrségről. Ha csak a megalázó számarányunkat tekintjük, akkor is minden hivatal 1/3, illetve minden utcanév 1/3 szintén magyar kéne legyen.

1997. január 17-én a Romániai Magyar Szó leközölte a *Nehéz hétfalusi csángónak lenni* cikkemet. Ebben leírom a polgármesteri hivatal hét éves visszasságait, törvénytelenégeit, főként Vasile Lața többszörös polgármester és bűnszövetkezte aljas munkáját. Szántóföldeket, kaszálókat sajátítottak ki, persze tőlünk. Ezek ismert tények voltak, gyűléseinken megvitattuk ezen problémákat, és kerestük a hivatalos intézetek segítségét, de semmi sem történt. A cikknek nagy visszhangja volt, rögtön lefordította és áprilisban közölte a Gazeta de Transilvania brassói napilap, együtt a polgármesteri hivatal válaszával. A fenti csoportosulás pénzén Dr. Florin Salvan történész (akinek magyar felesége a brassói 10-es általános iskola földrajz szakos tanárnője volt) a Gazeta de Transilvania hasábjain egy több hetes folytatásos cikksorozatban, darabokra szedte személyemet és munkámat, persze gúnyolódó hangnemben, kioktatva engem a rendszert kiszolgáló hivatalos történész szemlélete szerint, és amint szokás a politikában, teljesen eltérve a leírt érveimtől. Végig kellett élnem a polgármester teljes frontú támadását, és azt is, hogy az RMDSZ, a tanárok, az egyház, és a közösségem, akik nevében írtam, ijedtükben teljesen cserbenhagytak. Hogy mennyire igazam volt, a fenti korrupt polgármestert 2004-ben bebörtönözték. Hiába szabadult ki egy év után, az általuk véghezvitt rombolást már nem lehet visszafordítani.

A Tatárhányás a Tömös völgyét védte évszázadokon keresztül. A Bácsfalu feletti Veresútnál kezdődik és a szoros torkolatát egész szélességben átszeli. E töltés hossza 2800 láb, alapszélessége 78 láb, magassága 24 láb. A VIII-IX. században hadászati szempontból építették az avar-magyarok, vagy talán még régebb. E töltésnek nyugati ága a Tömös vize jobb partjáig nyúlik, a Tömös túlsó partján a Valád szikláit tornyosulnak, amiért a töltés tovább vitelére nem volt szükség. A Tömös fölötti nyílásra a Valád szikláihoz egy vaskapu volt erősítve. Ellenséges támadás esetén eltorlaszolták, a víz pedig ellepte a védőöv külső részét, és átjárhatatlanná tette a támadók részére. A Tömös – szorosnak is megvolt a virágkora, hisz a Tatárhányás biztonságot adott. Századokkal ezelőtt a Bodza-, majd a Töröcsvári-szorosok voltak királyaink és fejedelmeink alatt a kelettel való kapcsolataink útjai. 1789-ben a figyelem újból a Brassóhoz legközelebb eső

szorosra fordult. Megkezdték egy szekérutat építeni, melyet 1830-ban fejeztek be. Ezen pompás országút elkészültével a Tömös-szoros Erdély minden, keletre vezető határszéli szorosai fölött az elsőséget kivívta. A vasútvonal megépítése újabb vágást eredményezett a Tatárhányáson. Az 1960-as években a kollektív egy újabb szekérutat vágatótt a Tatárhányáson. Itt találtak régi kardokat, pajzsokat stb. 1990 után a hétfalusi maffiacsoportusulás szeme megakadt a Bácsfalu és a Bolnok közötti szántóföldeken. Jogos tulajdonosainak nem adták vissza, és egy kórház építése ürügyén a maffia egymás közt szétesztotta. A villák már felépültek, a volt tulajdonosok pedig hiába perelnek. Ez a *demokratikus* Románia szkizofréniája. 1996-ban kezdték egy új híd építését a Tömös patakon, ami jogos, hisz a régi a megsokszorozódott forgalmat már nem bírta. Ezt az ürügyet, a fenti érdekcsoport jól kihasználta, és a Tatárhányás 30%-át töltésként az új hídhoz hordatta. Volt-e engedélye az útépítő vállalatnak? A Tömös-völgyében exportmenniségnyi kavics van, miért kellett a Tatárhányás kavicsa? Az RMDSZ, mint kormánypárt se tudta leállítani e rombolást, vagy talán meg se kísérelte? Pedig nap, mint nap képviselőink itt utaznak a fővárosba, és kinézve az ablakon láthatják a csonkítást. Kit érdekel? Csupán egy földsánc. Sajnos, e század azt igazolja, hogy a mindenkori kormány rejtett politikája marad a magyar történelmi emlékek pusztítása. Ha román emlékmű lenne, eddig már vasráccsal körbevették volna, és hatnyelvű márványtábla hirdetné dicső múltját. Bővebb változatban a *Történelmünk szervezett pusztítása* címen írásomat az 1998. augusztus 15-16-án a Romániai Magyar Szó közölte. Hivatalos írást küldtem az Országos Műemlék Bizottságnak, minisztériumoknak, RMDSZ-nek, intézeteknek, a rombolást igazoló fényképekkel együtt, de soha senki se válaszolt. 2006 augusztusában, Vasile Lața az akkori polgármester és bűntársai végleg lerombolták a Tatárhányást, azt a földvárát, ami a Bolnok vár meghosszabbított várfala volt. A globalizált, azaz nemzetközi irányítással szolgásgba kényszerített és megnyomorított világban hirdessék ezek a várromok az önzetlen hazafiságot, az Isten előtti felelősséget és az őseink Jézushoz kötött erkölcsiségét! Ébresszék fel a zavarosban halászók alvó lelkiismeretét, és legyenek leleplezői minden haszonleső képmutatásnak!

Magyar templomaink hivatalosan 120–800 évesek, de egyikük se történelmi emlékmű. A sokkal fiatalabb ortodox (egykori görög-katolikus) templomok pedig egytől-egyig azok, és az állam pénzén éjszaka is reflektor fényben úsznak. Régi, ősi csángó házak egyike se műemlék, sőt örvendenek ha lebontják. Az ő házaik korban fiatalabbak, persze, hogy sok közülük már műemlék. Nincsenek kétnyelvű utcatáblák. A hegyeinken valamikor háromnyelvű turistajelzések irányították a kirándulókat, ma csak egynyelvű, és azokat is az EKE illetve BTE félig-meddig magyar turista egyesületek cipelik a hátukon, és saját költségeiken helyezik el. Dolgozunk saját magunk ellen. A Hétfaluban levő eligazító táblák román és angol nyelvűek, mintha

itt a lokosság ősi része angol lenne, és nem a magyar. A szocializmus alatt Ósánc nevét Brădetre változtatták (ebből is van még egy jó néhány az országban), pedig románul Sanțul-vechi volt a megfelelője. Illene most két-nyelvű táblával helyreigazítani ezt a történelemhamisítást. Az RMDSZ közbenjárására a Moroianu vegyes iskolában egy modern sportterem épült, de a Zajzoni középiskola épületét évek óta nem fejezik be.

Zsúfolt vonaton utazó idős néni csomagja egy zsák, ami a padlón hever. Fiatalember kérdi:

- Mondja, néni, megengedi, hogy egy kicsit leüljek a csomagjára?
- Nyugodtan üljön le fiam, csak vigyázzon a tojásokra!
- Jaj, tojás van benne?
- Nem, fiacskám, szögesdrót!

Ha mi bármit kérünk a hivataltól, akkor a gazdasági válságra hivatkoznak. Az ő ügyeik meg államérdeket szolgálnak. Barcasági, kis hegyvidéki szállodába érkezik egy turista, és megkérdezi van-e üres szoba kiadó, és letesz egy 100 euróst a pultra. A szálloda tulajdonosa megörült, mert mostanában igen pangott az üzlet, és a legjobb szoba kulcsát adta a vendégnek, aki el is indult fölfelé a lépcsőn, hogy elfoglalja a szobáját. A tulajdonos fogta a 100 euróst, átrohant a henteshez, kifizetni az előző heti adósságát, és visszament a szállodába. A hentes fogta a 100 eurót, és elrohant a gazdához, hogy kifizesse a hitelbe kért disznót, és visszament a boltjába. A gazda rohant a helyi örömlányhoz, hogy kifizesse annak szolgálatait, és ment vissza a farmjára. A lány rohant a szállodába, hogy kifizesse a múlt héten kivett szobák árát, és letette a 100 euróst a pultra. Ebben a pillanatban jön le a lépcsőn, és megy a pulthoz a turista, és közli, hogy a szoba nem felel meg. Visszakapja a 100 euróst, és ezzel elment. Tulajdonképpen senki nem csinált semmit, és mégis mindenki kifizette az adósságát. Gondolom Erdély szintjén is hasonló a helyzet. Habár ennek egy fokozatára Marx Károly 1867-ben figyelmeztetett: „A tőkések a munkásosztályt egyre több és több drága árú, épület, és technika megvásárlására fogják buzdítani. Ezzel együtt arra ösztönözve őket, hogy egyre több drága hitelt vegyenek fel mindaddig, amíg a hitelek visszafizethetetlenekké válnak. A bedőlt hitelek csődbe juttatják a bankokat, amelyeket emiatt államosítani fognak, és mindez végeredményben a kommunizmus megszületéséhez vezet.” Nemrég ért véget a kommunizmus Drakula változata, és máris itt van az újabb luciferi színház? Na, akkor félig megvolnánk!

A generációváltás sem megy gördülékenyen. Számban fogytunk, egyre kevesebb intézményben tudunk helyet kapni, aki maradt annak háromszor annyit kell teljesítenie, mint szüleink generációja. A méltatlan utódok az elődök visszakapott házait, földjeit, kaszálóit semmiségért eladtak, felélték, ahelyett, hogy egy vállalkozásba kezdjenek, vagy legalább megmentsék a következő generációnak. Az utánunk következők inkább az önzés útját választják, a további fejtegetést inkább a következő viccre hagyom. Egy ros-

kadásig tömött buszon egy feltételezhetően egyetemista srác nem sajnálta az időt, hogy megmagyarázza egy mellette ülő idős úrnak, miért nem képes megérteni az idősebb nemzedék a fiatalokat.

– Maguk – szándékosan nem önöknek fordítottam – egy más, majdnem primitív világban születtek és nőttek fel – mondta elég hangosan, hogy mindenki jól hallhassa.

– Mi, mai fiatalok a világháló, a tévé, a repülőgépek, a szuperszonikus repülő, az űrutazások, a Holdon járó ember korában nőttünk föl. Űrszondáink a Marson járnak, atom hajtotta hajóink, villanyárammal és hidrogénnel járó autóink, szinte fénysebességgel számoló számítógépeink vannak. Sőt, egy kis csend után az idős ember így felelt:

– Igazad van, fiatalember, nekünk mindez nem volt meg, amikor fiatalok voltunk, következésképpen feltaláltuk őket! És most mondd meg nekem, te kis ifjanc, te mit készítesz a következő nemzedéknek!

A törvények sokaságát és kötelezettségeit sokszor ránk olvassák, de jogaink érvényesítését mindig elszabotálják. Valahogy így vagyunk mi ezzel, itt a szülőföldünkön, ahol még soha nem merték nyilvános népszavazásra bocsátani, hogy ki melyik államhoz szeretne tartozni. Úgy gondolják ugyanis, hogy ennek majd csak akkor jön el az ideje, ha már beolvasztottak, vagy legalábbis átmosták minden őshonos magyar ember agyát, ha átprogramozták őket a saját kitalált történelmük és sajátosan értelmezett jogrendjük szerint. Ám, amikor látják, hogy sem a csábítás, sem a hitegetés, sem az erőszak, sem a megfélemlítés nem vezet gyors eredményre, akkor beszerveznek hűséges janicsárokat, felpántlikázzák őket szép ajándékokkal, funkciókkal, lehetőségekkel, hogy hadd lássa ez a megalázott magyarság, hogy mi a felemelkedés és az érvényesülés útja. Újságokat és újságírókat vásárolnak meg, miközben a hivatalos médiákban a rebellis magyarokat az ördög képében mutatják, de a janicsárokat angyalként jelenítik meg. Régi módszer ez, és sajnos a világ minden táján előbb-utóbb beválik, de szerencsére nem a végtelenségig, és vannak helyzetek, amikor a hatalom gőgje, elbizakodottsága azt eredményezi, hogy elképzelése összeomlik, mint a kártyavár: egyik pillanatról a másikra. Mert ha a törvénykezés és a bíráskodás nem azonosul az igazságszolgáltatással, ott bizony belülről is megrohad mindaz, amit kívülről szép csillogó lakkal már hiába kengetnek.

2009-ben megalakult a Hétfalusi Magyar Ifjúsági Klub. Nagy reménységgel várjuk aktív szereplésüket Hétfalu minket érintő problémáinak a megoldásában.

A közösségért kifejtett egyik csúcsteljesítményem a 2010. május 24-e, Pünkösdi hétfője volt. Kétévi előkészítés után a Duna TV vezetősége a csíksomlyói búcsúról hazatérve, egy egész napot a Barcaságon töltött. A türkösi templomkertből közvetítette a *Kívánságkosarat*, és a türkösi templomból az istentiszteletet. Végre elértem, elértük, hogy egy egész napos műsor foglalkozzon a barcasági csángókkal. Ennek a napnak nemzetközi visszhangja

volt és van, egyre többen ránk figyelnek, érdeklí törtenelmünk, népszokása-ink, népviseletünk. Mindezt valamikor Zajzoni Rab István kezdeményezte, az ő korának megfelelő sajtókampánnyal. Mi ezt folytattuk felhasználva a modern technikái vívmányokat, és ezzel az éterbe sugározhattuk múltúnkat, jelenünket, álmainkat. „A vállainkra nehezedő szerep nagy és felelősség- teljes, de így becsülnék meg, s az idők mérlegén annyit nyomunk, amennyi ér- téket önmagunkban, magatartásunkban, feladataink teljesítésében felmuta- tunk. A saját sorsunkat magunk kovácsoljuk, az élettől csak annyi kegyre számíthatunk, amennyit tőle makacs kitartással, megbonthatatlan összefo- gással, céltudatos és szívós munkával kikényszerítünk. Megéri, hogy a szere- pet vállaljuk, összefogjunk, mint még soha, s a nyomasztó jelenben is tánto- ríthatatlan bizalommal dolgozzunk és mindent megtegyünk a szent célért, azokért akik utánunk következnek.” (Márton Áron)

Hétfalu eredetmondáját szeretnénk egy szoborcsopórtban megörökí- teni, amit a főtéren szeretnénk elhelyezni. Szobrászt, és anyagi forrást ke- ressük hozzá. Eredetmondánk a következő: „Hát fiaim biztosan láttátok ott lenn a Döblenben a Nagymezőn a barázdákat. Azok mutatják, hogy ott vala- mikor szántottak, vetettek. Istenfélő, jámbor emberek voltak, szorgalmas munkával ásták földjeiket s arcuk verejtékével öntözték, hogy legyen kenye- rük. Egy jóságos tündér alattvalói voltak, ki a Csukás tetején kacsalábon for- gó várban lakott s nem kívánt tőlük mást, minthogy jók, jámborak és istenfél- lők legyenek. Jól is ment a dolguk az embereknek, mert a Nagymezőn a gabo- nának nem volt szalmája, hanem amilyen magas volt, le egészen a földig, mind kalász volt, tele szemmel és így elég kenyérük termett, mivel gabonájuk oly magasra nőtt, mint itt ez a fenyőfa. A zsírozót pedig megadta az erdő. A Disznópatakból hízott sertések jártak le, melyeket csak le kellett szűrni, a Fe- hérpatakból hófehér libák jöttek elő, a Szászpatak felől őzek, szarvasok jöttek le reggelenként, hogy megfejjék őket, s a Döblenvízében akkora pisztrángok úszkáltak, mint a lábam. Egyszóval a jóságos tündér gondoskodott az ő alatt- valóiról és az emberek boldogok, megelégedettek voltak. Történt aztán, hogy egy viharos éjszakán a Huréc ponkjára egy gonosz tündér várat épített. Reg- gel ott állott a fényes vár s az emberek nem győzték csudálni annak szépsé- gét. Szemüket elkápráztatta annak ragyogása. De mekkora volt csudálkozása- suk, mikor úgy délfelé megnyílt a vár kapuja és azon kijött a vár gazdája, egy gyönyörűségés szép ifjú legény. A fején aranykorona volt, a ruhája tiszta se- lyem, csakúgy ragyogott a napfényben. Arca olyan volt, mint hóra cseppent vér, termete, mint sziklán nőtt tiszafenyő. Csak a szeme, az éjjekete gonosz szeme árulta el, hogy belsejében gonosz indulatok vannak és mézes-mázos nyájás szavai az emberek megrontására valók. Aranyos hintójának kerekai hajlékony mogyorófa abroncsból készültek, melynek fentői nádszálakból vol- tak. Kocsija elé tizenkét hattyú volt fogva, melyek úgy vitték a könnyű kocsit, hogy folyton hintázzon és egy szikrát se rázzon. Amint leért a Nagymezőre, az éppen arató emberek közé, azok elhagyták a munkát s köréje gyülekeztek,

hogy megbámulják. A gonosz tündér nyájas szóval fordult hozzájuk: „Oh, ti szegény emberek, mennyire sajnálalak titeket, hogy a nap forró hevében anynyit kell izzadva fáradnotok. Látjátok, ha az én alattvalóim lennétek, én sokkal nagyobb földet adnék nektek s adnék hozzá még szolgálkat is, akik helyetetek dolgozzanak s derék fiaitok, gyönyörű leányaitok kezét nem törné fel a kapa, kasza nyele, liliom arcukat nem égetné el a nap melege, feljönnének váramba, hol mindig terítve az asztal, töltve a pohár, szól a muzsika és áll a tánc, a mulatság. És mindezért nem kívánnék tőletek mást, minthogy nekem szolgáljatok. S tudjátok miből áll a szolgálat? Minden héten hétnapi mulatságból. Eddig hat napon át dolgoztatok, a hetediken pihentetek. Ezután hat napon át csak az lenne dolgotok, hogy egyetek-igyatok, a hetediken pedig váramban vendégeskedjete, táncoljatok. Még imádkoznotok sem kell, sem Istenre gondolnotok, mert én mindenkiről gondoskodom és semmiben hiányt nem fogtok érezni. Gondolkozzatok szavaimon!” Azzal megfordította hatyúfogátát s visszarepült várába. Az emberek is elszéledtek, ki-ki a maga földjére. Ám de a Gonosz által elvetett mag kikelt lelkükben s nőtt, nőtt és kalászbá szökkent. A kasza, a sarló nyele már sokkal nehezebb volt. A hajladozásban a derék jobban elfáradt, a nap melege tűrhetetlenebb lett, s mikor az iszákból előkerült a merende, az járt az eszükben, hogy a huréci vár asztalánál bizonyosan jobb az étel s a Döblen vizénél édesebb a telt pohár tartalma. Mikor a nap a Ruzsatető mögé elbújt, ők is abbahagyták a munkát s hazafelé tartottak. Valahogy fáradtabbaknak érezték magukat, s a fiatalság hancúrozó kedve is elrepült a hatyúfogattal, ma nem volt dalolás, tréfa, enyelgés. És a szerencsétlenek nem vették észre, hogy mindezt a nyájas szavakban rejtett mérreg okozta s, hogy kevés kivétellel mind meg vannak mérgezve. Mert voltak ám néhányan olyanok is, kik nem mentek a csábító tündér kocsijához, hanem dolguk után láttak. Ezeket nem is fogta meg a mérreg s jókedvük sem veszett el. Otthon jóízűen megvacsoráztak s azután egészséges alvásba gyűjtötték az erőt a másnapi munkához. A mérgezetek szemére azonban nem jött álom. Kijöttek házukból s tárgyalni kezdték a nap eseményét. Valamennyien egy véleményen voltak, hogy t.i. el kell fogadni a huréci tündér ajánlatát, mert hiszen csak jót akarhat, mivel tőlük semmi mást nem kíván, minthogy ezután mindennap ünnepet üljenek s vasárnap még megtetézzék az ünnepi mulatságot. Egyiknek sem jutott eszébe, hogy az eszem-iszom, a mulatság, a tivornya arra való lesz, hogy Istenről megfeledkezzenek s, hogy csak testüknek éljenek, de lelkükkel ne gondoljanak. Megállapodtak, hogy ha megint lejön a tündér, ők bizony alattvalói lesznek. Ezzel mindenki hazament s álomra hajtotta fejét. Másnap újra lejött a fogat, de most a hatyúk helyett fekete hollók voltak a kocsi elé fogva. Mikor a tündér kiszállt, előállott egy, a földművesek közül s megmondta, hogy mit határoztak. A tündér nagyon megörült a határozatnak és mindeniket külön megkérdezte: akar-e alattvalója lenni? Azután kezét fogott vele, de nem jobbkezet, mint a jóemberek, hanem balkezet s felhívta őket várába és nagy áldomást csapott. Mikor már mind részegek voltak, megbé-

lyegezte őket és megtiltotta, hogy Istennek nevét kiejtsék szájukon. De nem kellett megtiltani, mert azok a gonosz borától és bélyegétől éppen olyan gonoszok lettek, mint gazdájuk. Este, amint részegen hazafelé mentek, felgyújtották a Nagymező learatott gabonáját, hogy világítsa az utat. Nekik már úgysem kell a gabona, mert új gazdájuk asztala mindig terítve van számukra. Azonban nemcsak a maguk termését gyűjtötták fel, hanem azokét is, kik nem lettek a gonosz alattvalói. Ezek másnap – éppen vasárnap reggel – sírva nézték a pusztulást, s könnyes szemmel mentek panaszra a jó tündérhez a Csukás tetejére. Akkor még a Csukáson nem voltak sziklák, sem a Danghavas és Tészla nem volt meg. Virágos rétek, kaszálók váltakoztak bükk- és fenyőerdőkkel s csak egy kellemes séta volt a Csukás teteje. Felérve leborultak a jóságos tündér előtt, megköszönték neki az erőt egészséget, mit tagjaikban érezték, meg a jókedvet, a megelégedést szívükben, meg a virágot a réten, a márdáldalt az erdőben, a táplálékul szolgáló sertéseket a Disznópataokban, a pizstrángokat a pataokban, a tejet adó őzeket, szarvasokat szanaszét. Azután elpanaszolták nagy szerencsétlenségüket s társaik eltévelyedését s kérték a jó tündért, hogy segítsen rajtuk s védje meg földjüket a Gonosz ellen és szolgálai ellen. A jó tündér arca vidám, nyájas volt, míg híveit hallgatta, de amint azok panaszkodni kezdtek, lassanként elborult. Akkor volt először köd a Csukás tetején. És ha szép napos időben a Csukás teteje ködbe borúl, tudjuk, hogy rövid időn belül zivatar lesz. Borús arcával jóságosan nézett hűnek maradt alattvalóira s megparancsolta nekik, ereszkedjenek le az előttük levő két völgybe, kövessék a patak folyását s mikor kiérnek egy szép síkságra, ott telepedjenek le, lakjanak azután ott, szántsanak, vessenek gyarapodjanak. A jó emberek megfogadták a parancsot, összeszedték szerszámaikat, szükséges eszközeiket s még aznap elindultak a mutatott irány felé. A Halaság tisztáján pihentek s ott várták meg egymást. Ott költötték el vacsorájukat, mely a Döblen vízből fogott halból állott s azért is nevezték Halaságnak. Ahogy a jó emberek eltávoztak a Nagymezőről a jó tündér szelídségének is vége volt. Régi ellensége a Gonosz újra közelébe férkőzött, hogy őt bosszantsa. Szemét arra fordította, s annak villanása megvilágította az egész tájat. Szava, mellyel felelősségre vonta a Gonoszt, eget-földet megrázó mennydörgés volt, melynek hallatára remegve keresett bújóhelyet minden élőlény. Csak a gonosz tündér kacagott gúnyosan, s hogy mégjobban bosszantsa felkapott egy nagy követ s feléje dobta. Repült a nagy kő, de a jó tündér csak egyet fújt s a kő eltérve irányától, legördült a hegy tetejére. Ma is ott látjátok a Dang havast. Megharagszik erre a gonosz tündér s kap egy másik, valamivel kisebb követ s azt vágja nagy mérgesen a jó tündér felé, de az megint fúj egyet s a kő ismét a hegytetőre esik, túl a Dang havason. Ott látjátok ma is, Teszlának hívják. Látva a gonosz tündér a kudarcot, haragja még rettentőbb lett. Gyorsan összegyűjtötte minden alattvalóját és elindult, hogy a jó tündért lábánál fogva lehúzza várából s kegyetlen bosszút álljon rajta. A gonosszá lett emberek vakon követték gonosz gazdájukat. Hosszú láncot képezve kezdték megmászni a Csukást

Döblen felől, mivel a hegytetőre esett két kő most már elzárta útjukat. A Gonosz haladt legelől s bízatta alattvalóit, hogy csak legyenek bátrak, kitartók, mert gazdag lakoma vár rájuk a győzelem után. Már megtették az út felét, már biztosra vették a győzelmet, mikor egy öreg alattvalójának eszébe jutott Isten. Éppen a Gonosz mellett volt s mindjárt meg is mondta neki: „Jó uram ne haragudj ha öreg szolgád valamit tanácsol.” „Beszélj.” „Mikor még ennek a felettünk valónak szolgáltunk, minden kívánságunkat imádság formájában terjesztettük elő s minden szükségünket megkaptuk. Én azt mondanám hívjuk most is segítségül Istent.” Ahogy ez a szó elhangzott a Gonosz egy irtózatossáppal elnémította a beszélőt, de már késő volt. Isten nevének említése a felfele törők szívéből elvette a bátorságot s vissza akartak fordulni. Az alul állók mögött ott termett a Gonosz felesége, ki tüzes korbáccsal riasztotta a visszahátrálni akarókat. A Gonosz esküre emelte a kezét, hogy Isten nélkül, sőt Isten ellen lábánál fogva húzza le a jó tündért és rabjává teszi s uralkodni fog fölötte. És akkor, amint keze esküre volt emelve, amint az ostromló sereg megtorpant, egymásra gyűrődött, egy vakító villámlás, egy rettenetes csattanás a Gonoszt föld alá süllyesztette, csupán felemelt keze mered ki a földből. A kéz, az ostromló sereg ott maradt, sziklává merevedett s messzire int: „Légy jó, légy munkás, szorgalmas, Istenfélő. Ne lázzadozz Isten ellen, mert egy leheletével elfűj, semmivé tesz.” A jó tündér várásával együtt eltűnt, mivel a Nagymezőn nem volt már ember, akire gondot viseljen. A Gonosz vára is elenyészett a Hurécról s csak a sziklák között ma is élő egres bokrok tanúsítják, hogy ott valamikor emberek lakhattak. A megmenekültek – éppen hét család volt – a Halaságról aláereszkedtek a Szakadát tetőre. Onnan négy család balra letért. Ósáncnál a völgybe ért s lejjebb haladva eljutott a síkságra, ahol megtelepedett. Jó távol építettek szállást maguknak egymástól, de amint idővel szaporodtak, gyarapodtak, mégis összeértek. Ma Négyfalunak hívjuk, pedig távolról egynek látszik. A másik három család tovább haladt a hegygerincén s csak akkor vált el, mikor a Bikkostetőre ért. Kettő jobbra tért, egy balra. A jobboldaliak Zajzont és Pürkerecet népesítették be, a baloldali Tatrangot alapította. És a jó tündér ha láthatatlanul is, máig gondoskodik alattvalóiról s gondoskodni fog a jövőben is, ha jók, Istenfélők, munkások és becsületesek maradnak”.

Ha a Vásár utcát sétatérre alakítják, akkor illene egy emlékparkot kialakítani, ahol helyet kapnának Hétfalu magyar személyiségeinek szobrai is. Ezzel is feloldható lenne a történelem számos rövidzárata.

Úgy nézett ki, hogy Hétfalu újra közösséggé kovácsolódik. Jött a 2010-es év, és minden, ami eddig működött majdnem összeomlott. Az elmúlt század a csángóság számbeli fogyásáról tanúskodik. A 2011-es népszámlálás adatai szerint Négyfalu 26.900 lakosából 10.000 román, 10.000 cigány és 6226 a magyar, és rohamosan a második népcsoport fölénye lesz a jövőkép. Száz év alatt hatezer lélekkel fogyott a csángóság. A magyarellenés állampolitika mellett a fogyást a mi részünkről elkövetett súlyos hibák is gyorsít-

ják. A gyerekhiány, és a mindennapi túléléshez alkalmazkodó iskolarendszer meghúzta a vészféket. A kis számok törvényének örvényébe kerültünk. A türkösi magyar iskola 1-4 osztályát már 25 éve a csernárfalusi iskolához csatolták, Erőss József igazgató mandátumának a végén. Egy néhány évre rá, hasonló sorsra jutott a felszegi magyar iskola Palló Jenő igazgatósága lejártaival. Az új tanügyi törvény segítségével 2010-ben megszűnt a bácsfalusi magyar oktatás (ezt az iskolát 1862-ben Borcsa Mihály rendezte át a kor szellemében), és a megszűnéshez közeledik a Zajzoni Rab István középiskola. Maradna a két általános iskola, de ha ők nem tudnak egyesülni egy intézetté két épületben, akkor féltő, hogy ez is végveszélybe kerül. Háromfalu alig tud fenntartani egy magyar általános iskolát. Amióta Hétfalu egységét politikailag kettévágták Négyfalura és Háromfalura, azóta könnyebbem lemorzsolnak statisztikailag minket. A 200 éves bukaresti magyar oktatás iskoláinak építésénél egykoron a Bukarestben élő barcasági csángók is részt vettek. A sors fintora, hogy a bukaresti Ady Endre Elméleti Líceum is végnapjait éli. Mi történik? Még ebben a párhuzamban is egymást húzzuk a mélybe.

Babits Mihály egykoron Fogarason tanított, egy néhány éve Fogarason megszűnt a magyar oktatás, még élnek ott magyarok, de oktatás nélkül csak dezintegrálódnak. Babits talán Fogarason érzett rá a következő sorok mélységére, amit a *Ki a magyar?* írásában fogalmazott meg: *„Múltak őre lenni s ellenállni a rohanó világ áramlatainak nem könnyű feladat, és semmi esetre sem tartozik a népszerű célok közé. Őseink veszedelmesnek és dicstelennek érezték a tespedést, s bizonytalanságuk volt. Az ellenállás azonban nem tespedés, s van mozdulatlanság, amely biztosabb jele az erőnek, mint a mozgás. A pehely eléggé mozgékony, s gyorsan száll minden szélben, de ez csak gyengeségét mutatja. Az ellenállás maga a lét, s az inercia- súly és hatalom. Kis nemzetek számára hovatovább az egyetlen. A cselekvést mindinkább a nagy népek monopolizálják; övék a „zúgó ár”, melyről Arany beszél, s amely „rombol és termékenyít”. A kis nép az, amely ápp e Rombolásnak útban áll. Feladata tehát őrizni a múltat, a magáét és magában a világét. Ez a múlt jelenti az eszményeket, amelyeket egy nagyon is dinamikus újkor felszabadult cselekvésvágya talán már semmibe vesz; jelenti a jog állandóságát, az erkölcs szentségét, az igazság érvényességét, s egyúttal a magunk életét is. Népi mondásunk szerint „az a legény, aki megállja a helyét”. Soha nem volt ez igazabb, mint napjainkban. Oly időket élünk, amikor a mozdulatlan őrszem nagyobb hős, mint a rohamvezér. A magyar ma hivatást teljesít avval is, ha ragaszkodik ősi, nemes és termékeny lomhaságához. Körülöttünk az újítások jelszavai zúgnak, s cselekedni valóban muszáj, amíg élünk, változtatásokra folyton szükség van. De számunkra ez csak muszáj és eszköz, nem pedig öröm és cél. S jaj a magyarnak, ha egyszer egészen elveszíti öröklött nemzeti inerciáját, ezt a pompás és bölcs lomhaságot, mely ezer éven át megtartotta; ha átalakul, s játékvá züllik a megingott élet zavaros erőinek. Legnagyobb*

szolgálatot akkor teszi a világnak, ha megőrzi nemzeti sajátosságait, s megmarad annak, ami. Nemzet vagyunk, a szó régi, szellemi, jogi, erkölcsi értelmében; nem pedig faj- a tülekedő fajok- között, se nem valami nyomorult, kicsiny erőlködés a nagy erők félelmes csataterén. Csak nem akarunk ilyenné válni? Meg kell maradnunk nemzetnek, léleknek, szabadnak, nemesnek, alkotónak, keleti nyugalomban, mely mindenkivel dacol, szellemi erőben, mely senkinél sem érzi hátrább magát. Nem átváltozásra, magunkból való kikelésre van szükségünk. Inkább magunkhoz való visszatérésre. Magunkbaszállásra”.

Húsz éve képtelen Hétfalu közössége funkcionálissá tenni a Csángó Alapítvány épületét. Bőjte Csaba felvállalta egy gyerekotthon működtetését ebben az épületben. Pótolta volna iskoláinkban az apadó gyerekszámot. A hatalom, vagy háttérhatalom büvkörében lapuló személyek ezt is megtorpedózták. Most próbálkozunk az óvodáinkat visszacsatolni a mi iskoláinkhoz, de a rendszer még mindig keresztbe tesz, most már demokratikusan. Az idén sikerült iskolánkban egy 8 órás napközit indítani, ami egy csodálatos összefogás eredményeként született meg. A paradigma egy tudományterület általánosan elfogadott nézetei egy adott korszakban, időpontban. Jelentősége abban áll, hogy az ember néha krízisbe, konfliktusba kerül meglévő véleménye, beállítottsága, hiedelmei, gondolatai, ismeretei ellentmondásossága miatt és szerint, amelyet sokszor ezek átfogó megváltoztatásával tud csak feloldani. Társadalmi méretű paradigmaváltásra akkor szokott sor kerülni, ha a lakosság nagy részében áll fenn hasonló konfliktus, és csupán a „gondolkodás, hozzáállás megváltoztatásával”, amely viszonylag kevés pszichikai energiaráfordítást igényel, aránytalanul nagy alkotó energiákat lehet az elérendő közösségi célokra felszabadítani. A civil szféra egy paradigmaváltás előtt áll, de hasonló helyzetben szoronganak a történelmi egyházaink is. Az egyiket a politikai és gazdasági függőség szorongatja, a másiknak egy jövő stratégiát kell kiépítenie mielőtt idegen nyelvű temetkezési vállalattá laposodna. Évi egy magyar keresztelő, a többi vegyes házasság. Hadd ne soroljam a sebeket, vérzünk. Az elemeire szétesett társadalom, mindig mást hibáztat, és mindig mástól várja a megoldást. Pedig a hiba is bennünk van, és a megoldás is. Sikertelen randik egysoros magyarázatai. A tűzoltó: nem éreztem a tüzet. A vegyész: hiányzott a kémia. A focista: nem passzoltunk egymáshoz. A hegesztő: nem volt meg a szikra. A kórboncnok: élőben egészen más. A matematikus: nem jött be a számításom. Az ügyvéd: nem az esetem. A táncos: valahogy nem fogott meg. A liftkezelő: nem voltunk egy szinten. A nőgyógyász: olyan ürességet éreztem.

A magyar társadalomról már Zrínyi elmondta tömör és velős, de annál igazabb véleményét: *„Jó nép a magyar, ha van kinek engedelmeskednie”.* Mit is értett ezen Zrínyi? Két dolgot. Egyrészt, hogy a magyar – akkor még – katonanépként előljárói parancsát feltétel nélkül végrehajtotta. Másrészt, hogy a magyar, ha igában tartják, akkor összefog, és közös erővel akarja levetni ráakasztott igáját. Zrínyi e mondatban arra is rávilágít, hogy ha a ma-

gyarnak nincs ellensége, vagy előjárója, akkor ez a nép egymással küzd, egymás ellen hadakozik.

Az első és talán legfeszítőbb problémája az egyháznak az egész nyugati civilizációra kiterjedő szekularizálódás, elvallástalanodás s az, hogy a gyakorló hívők száma az összlakosság vonatkozásában lassan törpe minoritássá lett. Ha körbetekintünk a volt „szabad világban” azt tapasztaljuk, hogy a szekularizáció, a fogyasztói társadalom, a liberális változások ott legalább akkora kárt okoztak, mint nálunk a majd fél évszázadon keresztül regnáló kommunizmus. A média sem partnere Jézusnak, inkább az ateizmus, az iszlám, a szekták honfoglalásának szemtanúi vagyunk. Azért ne felejtjük ki a sorból Kínát sem. Egyébként mentségükre legyen mondva, Kína szerint a kereszténység volt a nyugati civilizáció titka. Nagyon elképzelhető az is, hogy az ázsiai nagyhatalom idővel elfoglalja a hanyatló nyugati civilizáció helyét. A kínaiak megteszik azt, amit nyugat, a polkorrektséggel nevezett ösztársadalmi betegség nevében nem hajlandó, tanulmányozzák a nyugati világ egykori sikereinek titkát. Ők vallják, a nyugati kultúra szíve lelke volt a valóság. Amikor Odoaker germán törzsfő megfosztotta hatalmától Romulus Augustust az utolsó nyugat-római császárt, a római birodalom nagyjából olyan állapotban volt, mint ma Európa, az „önimádat büszke heverőjén feküdt” Az elpuhult és elhülyült római polgár már csak zabált és ürített. Hétvégeken elvonszolta magát a nagy arénába, hogy megnézzon egy nagyszabású gladiátorjátékot, egy korabeli valóságshowt, a büszke római polgárt már régen nem érdekelték az istenek. A tényekből egyenesen következik, hogy ha ez a folyamat nem áll meg, ha nem emelkednek a keresztény országokban a születési mutatók, ha nem tér észhez a világnak ez a része, kihal a mi nagy múltú, dicső civilizációnk, a fehér ember civilizációja. Mindenféle harc, pusztítás vagy egyéb erőszak nélkül történik meg az új honfoglalás, mi kihalunk és mások foglalják el helyünket. Ezek farkastörvények, amit mi okozunk saját magunknak. Félreértés ne essék: nem az a baj, hogy ők élnek, és szaporodnak! Dehogyan, a legdrágább kincs az élet, ők továbbadják. Isten teremtető akaratát betöltik, ezért áldottak. A baj az, hogy közben mi kihalunk, mert a jóléti államokban növekszik az önzés. A gyermekvállalás nyilvánvalóan kényelmetlenségekkel, lemondásokkal jár, gát az érvényesülésben, a gyarapodásban, az előrejutásban. Patrick Buchanan: *A nyugat halála* című nagysikerű könyvében helyesen mutat rá, hogy az élvezeti elv csúcsértékké minősítése nagymértékben hozzájárult a jelenlegi állapotokhoz. Lánglelkű követők harcolnak a nemzeti érzés és a nemzeti öntudat ellen. Ez az Európa már halott, megölte a pénzt. Kirké szigete lett az egész, s disznókká varázsolva zabáljuk a lótszót. Egyetlen jelszó maradt a szaklapokban, a termelékenység és a versenyképesség, miközben a média önti az emészthetetlen szemetet. Közben a föld legszegényebb vidékein termeltetjük meg javainkat egy tál rizsért. S mindehhez óriási hitelbuborékokat fújtunk, s most nézzük, miképpen fulladunk bele. De mielőtt végképp belefulladnánk, a világ pénz-

ügyi körei még átveszik az irányítást a nemzetállamok felett. Előbb kölcsönadnak, aztán ha a megnyomorított közember nem tudja már visszafizetni, leváltják a demokratikusan választott kormányt, és kinevezik a „szakértőt”. Amúgy pedig a kölcsönt már senki sem tudja visszafizetni. Érdemes újraolvasni Lukács György, Antonio Gramsci, Theodor Adorno és Herbert Marcuse írásait. Hétfalut ez a folyamat csak most kezdi érinteni, összefogással még elhárítható.

Ha nincs egymásra figyelés, ha nincs felelősség, ha nincs közösségi élet, akkor nem indul el az önszerveződés. *„A félreértés mindig veszélyesebb, mint a meg nem értés. Amit nem értünk, lassacskán fölvilágozhat, de amit félreértettünk (vagy kényelemből félremagyaráztunk), azonnal rögzül, s keserves munka később ezt a hamis tudást a lélekből kivakarni. A félreértés rögtön a sajátunk, ragaszkodunk hozzá, annyira ránk szabott. A megértésbe pedig szinte bele kell nőnünk, a közléshez magasodnunk, hogy a miénknek érezhesük egészen (Jókai Anna)”. Nagyszüleink, szüleink, Trianont, világháborúkat éltek túl, mert működött a közösségi élet. Generációnk az általuk kivívott intézeteket, jogokat képtelen megőrizni. A következő generáció belesimul a biológiába. Itt 8000 csángó nagy része, a közös nevező és még sok minden egyéb miatt feladta magyarságát, fele már nem magyar lelkiületű. Brassó a környező magyar falvakból élt és él. Ha a hajszálgökökerek pusztulnak, akkor a brassói magyarság jövője is kérdőjeles. Végül is a villanyoltás napját is ki lehet számítani, kiindulva abból, hogy a középiskolások tízéves találkozóján résztvevő egykori diákok majdnem fele asszimilált. 1935-ben Németh László író Brassóba látogatott. Ő, aki a többségi nemzeti viselkedés mintája szerint élt, ennek alapján három típusát írta le a szórványba kényszerült embereknek. A dohogót, aki minden sérelmet számon tart, ki az apokaliptikussá növesztett sérelmével a saját gyengeségét takarja. A lojálit, aki a mindenkori hatalomra támaszkodik és teljes mértékben ki is szolgálja. A harmadik kategóriában a szervező típus tartozik, de Németh László szerint ez sem mentes a kisebbségi hősiesség idegbajától. Csak ő volt az, aki azt mondta az akkor még Brassó egyharmadát kitevő magyarságról, hogy nemsokára el fog tűnni az asszimiláció mocsarában. Tény, hogy akkor nem volt igaza, de ha most látogatna ide, akkor a mostani valóság közelebb állna az akkori jóslatához. Létszámban képtelen újratermelni önmagát a Barcaság magyarsága, nemhogy szaporodjon. A történelemben még csodák is vannak, már csak ebben hihetünk.*

„Künn a jégfogú tél-sárkány havat prüszkölt, zúzmarát szórt. Bömbölve járt a бүккердөн; a házak közt vadul táncolt. Benn duruzsolt a kemence. Halk beszéd közt orsó pergett. Apó a pucikpadon ült, száraz törökbúzáat fejtett. Mintha-mintha most is látnám széles vállát, kurta nyakát, nagy, bozontos szemöldökét, éles szemét, kemény arcát. Lelke, miként az őserdő, melyben nem járt ember lába, csodálatos ősvilág volt, babonák, mesék világa. A mező volt iskolája. A természet a mestere. Könyve a nagy csillagos ég, aranyos be-

tűkkel tele. Ott ültem a lábainál, mesét mondott, azt hallgattam. Egy-egy csuszát felém dobott, amiből én tornyot raktam. Nőtt a torony a csuszákból, keresztbe tett boronásan, és ahogy nőtt, büszkeségem kezdett nem félni a házban. Már a mesét sem hallgattam, építettem kábult lázban. Már a ház volt a toronyban és nem a torony a házban. Apó figyelt. Munkám közben nézte, hogy rakom a tornyot, majd egy csuszát hozzám dobott, és a tornyom összeomlott. Csuszatornyom omladékán rettenetes dühös lettem. Meg akartam ölni apót, de csak lassan sírni kezdtem. Büszkeségem ott hevert a csuszák alatt összetörve. Megdermedten vártam, hogy most: bár a világ összedőlné! Nagyapám az ölébe vett, megcsókolta homlokomat. „Hadd el, ne sírj, kisunokám, ne bánd a csuszatornyodat. Telhetetlen vágyaidból építsz te még nagyobbat is, és a sors egy legyintéssel így ledönti azokat is. Mint Apóé: építéssel telik el az egész élet, de hogy tornyod betetőzd, azt te soha el nem éred. Nem, mert bár az édig érjen: vágyaink még feljebb hágnak, s tetőtlen tornyokból hullunk ölébe a zord halálnak. Látod, a csuszák megvannak: újra lehet megint rakni. Amit nem kezdhetsz el újra, csak azt szabad megsiratni!” – A tűzön egy nyers faág sírt. Az eszterhán jégcsap lógott. Apó mesélt, én hallgattam, s újra felraktam a tornyot” (Horváth István).

Az egónk az egyetlen ellenségünk, ami visszavethet fejlődésünkben. Az, aki elhitei velünk, hogy nem vagyunk méltók a változásra, az emelkedésre, hogy nem is érdemeljük meg a tudást. Ne higgyünk neki! Az egyik legerősebb fegyver, a szeretet, mely mindent elsöpör és nincs ellenség, mely szembe szállna vele. Jelenünkben szívcsakránk megnyitása a feladat, ami korántsem olyan egyszerű, mint amilyen könnyű leírnom. Életek óta sok sérelmet, fájdalmat, és feldolgozatlan traumát cipelünk magunkban, aminek feldolgozására és megbocsájtására most jött el az idő. Bontsuk le falainkat! Merjünk hinni, bízni és szeretni! Még ha védtelenek is leszünk általa, sebezhetők, de a régi színjátékok már nem folytathatók, magadat kell átalakítani, ha sorsodon változtatni akarsz. Ha belül változol, megváltozik a kívül is. Lelked sugárzása messzire hat, átvarázsolja a külvilágot. De magadon kell kezdeni! Ha külső harmóniára vágysz, először magadban kell összhangot teremtened. Ha szeretetre vágysz: szeretned kell! Ha társra vágysz, alkalmassá kell válnod a társulásra. „Akiben ez a „benső mágnes” működni kezd, nem akarja a másikat sem elnyomni, sem manipulálni, úgy vonz, hogy mindenkit meghagy a maga szabadságában. Az emberek ezt megérik. A vonzásnak ezt az ellenállhatatlan erejét szeretet-nek hívjuk” (Müller Péter).

Kőhalomban, ahol egy maroknyi atomizált magyar lélek tengődött, kialakult egy bátor közösségi élet, újraindult minden: egyház, iskola, bentlakás, család. Szegedi László bebizonyította, hogy a szintétikusan kreált leépülés visszafordítható, csak mindenkinek akarnia kell a megoldást. Az Omega Az arc című dalával már 1981-ben figyelmeztetett:

Az arc nem a tiéd

*Csak hordod valakiét
A szemed fénye
Lopott fényszilánk
Arcunkon az idő
Saját képét hívja elő
És az angyalok végül nem ismernek rád
Hol van a régi
Arcod az égi?
Megvan-e benned
Hogy ragyogni engedd
Rég elveszett, egykor tündöklően szép sugarát?
A ház nem a tiéd
Csak őrzöd valakiét
A végtelenből
Így lesz zárt világ
Ha benn is lemegy a Nap
Helyén kihalt holdarc marad
És ünnepel a porból lett világ*

2011. május 21–22-én zajlott a brassói evangélikus központban az I. Barcasági Vallásos Vers- és Énekmondó Találkozó, aminek az alapítását már egy éve elkezdtem, és Fülöp Károly, Koszta István, Nagy-György Attila, Orbán Miklós segítségével valósítottunk meg. Az elnök feladatát Dr. Balázs Ádám, a bukaresti Magyar Követség nagykövethelyettese vállalta. Érezhető volt az, hogy ha egy város egyházai és civil szervezetei összefognak, akkor csodák születnek. A sok remek szavalat közül a Jani András, Szabó Rita és Kristály Beáta előadása volt a kiemelkedő. 2012. szeptember 29-én megtartottuk ugyanitt a II. Barcasági Vallásos Vers- és Énekmondó Találkozót. Díjazottak: Jani András, Malicski Irénke és Boldizsár Benjamin Nórbert. Mindkét találkozó alkalmával a Vetró András által vezetett brassói képzőművészek tárlatát is megtekinthettük. Dr. Nagy Éva képviselte a tanügyminisztériumot, Kozsik József színész a művészeti részt, az elnökséget szinten Dr. Balázs Ádám vállalta. 2013. április 29-én Brassóban, az Evangélikus- Lutheránus Egyházközség gyülekezeti termében, tartottuk a III. Barcasági Vallásos Vers- és Énekmondó Találkozót. Díjazottak: Jani András, Malicski Irénke-Imola és Prosan Timea. Dicséretben részesültek: Boldizsár Norbert-Benjamin, Ágoston Tünde és Ambrus Mózes. A Brassói Lapok versmondóknak felajánlott különdíját Prosan Timea, a dalosokét pedig Barabás Réka nyerte el. Az Oktatási Minisztérium különdíját szintén Barabás Réka kapta, a Bukaresti Magyar Nagykövetség különdíját pedig Szakács Brigitta érdemelte ki. A bevezető hangulatot fokozta az a néhány vers és zsoltár, amelyet az oltszakadati gyülekezet ifjúsági csoportja hozott tarsolyában, hogy bemutassa egyik régi szokását, a hagyományos karácsonyi

toronyéneklést. A zsűri elnöke, dr. Balázs Ádám volt, a Bukaresti Magyar Nagykövetség első beosztott diplomatája, és a bizottság: dr. Nagy Éva, a román Oktatási Minisztérium államtitkári kabinetjének igazgatója, Házy Bakó Eszter az Apáczai Csere János Közművelődési Egyesület elnöke, Dénes Ida tanítónő, Fülöp Károly tanár és Antal Csaba székelyudvarhelyi színművész. Szükségünk volt erre a versenyre, hisz egyházainkban is egyre romlik a magyar nyelv minősége, legalább az új generációnak mentsük, ami menthető. *„Van Budapest s úgy állítják, hogy van egy Magyarország is hozzá, de ez nem bizonyos s példának okáért én se tudtam meggyőződni róla. Van azután egy nyelv, mely liberálisan magyar nyelvnek neveztetik, de arról nevezetes, hogy ezt a nyelvet ki-kinek meg kell csinálnia. Van azután Budapesten egy másik magyar nyelv is: kérem az Istent, oltsa el mihamarabb életem mécsét, mert ha csak három évig fogok élni barangolva, száműzötten, idegenben, hiába jövök haza. Nem fogok tudni kenyeret és bort kérni Budapesten, mert minden lévő, értető szavainkat akkorra kiirtják s lopnom fog kelleni egy hatalmas tolvaj-nyelv miatt. Egyébként számárság, sőt akadémuskodás kerülni a dolgot s nem nevezni nevén a gyermeket, ha még olyan szívesen nem látható, kellemetlen fattyú is. Ott kezdődik, hogy Kazinczyék eldobtak egy gyönyörű nyelvet ugyanakkor, amikor egy nyelvet akartak bolond apostolsággal megjavítani. Kettős volt a baj s a baj oka: Nyugatról jöttek hirtelen a fogalmak s az akkor intelligensnek mondható magyarság nem tudott magyarul. No, jó, Csokonai véletlenül tudott, de rajta kívül - akár Vörösmartyt, sőt Aranyt bámuljuk -, csinos játék volt minden költői nyelvészkedés. Az ideákra szavakat, öltözetet kellett húzni, azonban a nyelv, a gazdag, bújja, különös és szép nyelv lent lakott. Azután fölszabadították, ha igaz, a jobbágyot és nem történt semmi s az írás, a nyelv sorsa, azok kezébe és nyelvére került, akik e szerepüket is amolyan nobile officiumnak látták, mint például a táblabíróságot. Leromlott, kivénült, gőgös, zseniáliskodó osztály volt ez, ma is az, mert csodálatosan még ma is él s ma talán még kevesebbet kérhet és várhat tőle a magyar, az a bizonyos magyar génusz. Ott volt kezük ügyében a legpompásabb nyelv, de ők nem ismerték a parasztot s azután jön a zsidó, akitől igazán mindent lehet követelni, de azt már nem, hogy magyar nyelvre tanítson bennünket. Lett tehát a magyar nyelvből egy ál-magyar nyelv, színtelen, alkalmazkodó, csigerszerű, más nyelvekből fordított s csak néha komikusan magyarkodó nyelv. Még tán ilyen sincs, mert ezt az ilyen nyelvet is minden ember átdolgozza a maga számára, ha beszél vagy pláne ír. Majdnem bünt követek el, de politizálok, mert a magyar nyelv tragédiája egyenesen ugyanaz, mint a magyar demokráciáé. Tetszett volna demokratikus állam-reformokkal fölségíteni a színre, fórumra a jól beszélő magyar parasztot, ma lenne tüneményes, szép, dús magyar nyelv. Sem a némettől, sem a franciától, sem a nemzetiségi szomszédságoktól megrontott és kiváltságos, úri magyarság igaz nyelvet nem csinálhatott. Megpróbáltuk, kurucék kezdték, Balassáék, Csokonai s jómagam is iparkodtam régi szavakat rálopni Erdélyből és Károlyi Gáspár*

magyartalan és mégis magyar bibliájából az újonnan jött fogalmakra. Van annyi szavunk, mint Shakespeare-nek, a nyelvünknek pedig, melynek nyolc évtized óta minden hírhedt védője hóhéra volt, nem kellett volna megcsúfolódni. Most már késő, én tudom, hogy öt szót is milyen bajos, elfogadtatva, komplikált lelkű, új lelkű, kultúrás magyarok lelkévé, sajátjává tenni. Mint a legendák alvó daliái alusznak a legigazabb, legszebb magyar szavak. Trattner és Károlyi egy 1839-es füzeté és egy gyönyörű magyar szógyűjtemény juttatta mindezt az eszünkbe, de első tervbéli gondunkat, hogy mintaképpen leírjunk ide száz-kétszáz gyönyörű s külön magyar szót, elhessegettük. Furcsa és szophoklészi érzéseink voltak: az eldobott magyar nyelvet közös akarattal talán föltámaszthatnók, de ha föltámad máma, kikkel beszélhetnénk vele?”(Ady Endre: Van-e magyar nyelv?, Nyugat, 1910, 22. szám).

2013. április 27-én, a brassói evangélikus központban zajlott az I. Mattis Teutsch János Nemzetközi Rajzverseny díjazása. Ezt a versenyt én és Vetró András hoztuk létre. A legjobb alkotásokból készült tárlat, pedig az egyházi versmondó verseny keretét biztosította. Díjazottak: Dániel Raymond, Szén Izabella, Csáka Beáta. Különdíjasok: László Rita, Schnidt Anita, Főcze Alpár, Nóda Mónika-Bernadett, Nagy Andrea, Darvai Botond. Dicséretben részesültek: Szávuly Róbert, Dobolyi Ilka, Szabó Alex, Kovács Tímea, Kőszegi Tímea, Szegedi Mária, Gödri Andrea, Albert Blanka, Lokodi Eszter, Kovács Eszter Apolka, és Kovács Yvonne.

A Hétfalu havilapban leközltem a *Hétfalusi tekepályák* történetét, aminek hatására létrehoztam az I. Barcasági tekebajnokságot 2012. szeptember 24-én, a csernátfalusi Farkas István tekepályán. Díjazottak: Piroska Mihály, Boldizsár Ferenc. 2013. szeptember 24-én tartottuk a II. Barcasági tekebajnokságot, melynek nyertesei: Piroska Róbert, Tomos Pál és Boldizsár Ferenc voltak. Különdíjat kapott Bálint Mihály veterán tekebajnok.

Ha hálás vagy azért a kevésért, amid van, kapni fogsz még. Ha hálás vagy a pénzedért, bármilyen kevés is, több pénzed lesz. Ha hálás vagy egy jó kapcsolatért, még ha nem is tökéletes, javulni fog. Ha hálás vagy az állásodért, még ha nem is az álmaid munkája, kapsz egy jobb lehetőséget. Mert a hála az élet szorzója!

2012. április 23-án a Négyfalusi Magyar Történelmi Egyházak Ökumenikus Tanácsa a Zajzoni Rab István Bizottságnak a következő ajánlott levelet küldte: „*Tisztelt Zajzoni Rab István Bizottság. Alulírottak, a négyfalusi magyar történelmi egyházközségek lelkipásztorai, tisztelettel közöljük a Zajzoni Rab István bizottság tagjaival, hogy a Szent Mihály napi ökumenikus istentisztelet keretében (sem az istentisztelet után) a templominkban Zajzoni Rab István Díjkiosztó ünnepség nem szervezhető. Tisztelettel kérjük, tartsák tiszteletben elhatározásunkat és döntésünket. Tisztelettel: Domokos Jenő türkösi, Daragus Endre hosszúfalu-alszegi, Török László csernátfalusi, Kajcsa László hosszúfalu-fűrészmezői, Barcsa István bácsfalusi evangélikus lelkipásztorok, András József római katolikus, és Márk László re-*

formátus lelkipásztorok". Azóta ledöbbenve és érthetetlenül állunk ezen „ünnepi” nyilatkozat előtt. Sehol nem találtunk Négyfalusi Magyar Történelmi Egyházak Ökumenikus Tanácsa névvel regisztrált jogi személyt, a templom nem a pap tulajdona, hiányzik minden megnevezett egyház presbitériumi döntése, és legfőképpen a mellékelt levélben közölt tiltás indoklása. Akkor, amikor népünk megmaradásáért az összefogás az egyetlen alternatíva, fájdalmas az Isten földi helytartóinak ezen „összefogása” a saját népük ellen. Az lenne az igazi példamutatás, ha így fognának össze a hatalom ellen, és visszaharcolnák az egyházi vagyionokat, iskolákat, anyakönyveket, elkobzott iratokat. A fenti cenzorok szerint, ellenben templomainkban lehet gumicsizmás hegymászásról tartani előadást, és hadd ne soroljam a többit. Mindezek után az egyik farizeus, szó szerint lemásolja, plagizálja a Zajzoni díj rendszerét, persze más név alatt, és ezt az epigon jellemtelenséget a fenti cenzorok jóváhagyásával, bármelyik templomban meg lehet tartani. 2012 Zajzoni Rab István emlékére, 180 éve született és 150 éve halt meg. Egyházaink csak így, és csak ezzel a tiltással tudnak megemlékezni neves költőnkéről. Őket már nem érdekli Zajzoni szellemi öröksége. A háromfalusi magyar általános iskola igazgatónője Székely Melinda 2012. május 12-én Zajzoni Rab István Emléknapot szervezett a zajzoni kultúrházban, ahol előadásokkal (Szabó Mária Magdolna, Bartha Judit, Bencze Mihály, Veres Emese, Hochbauer Gyula) emlékeztek meg Zajzoniról, majd felavatták a Kiss József Háromfalu polgármestere által megrendelt, és anyagilag támogatott Zajzoni Rab István szobrot Zajzonban. A Brassói Lapok INGA mellékletének egyik számát Zajzoni Rab István költőnknek szenteltük, mely Zajzoniról szóló írások, versek, és képzőművészeti alkotások mellett, tartalmazza Márk Attila által megzenésített 12 Zajzoni vers CD válogatását is. Koszta István brassói evangélikus lelkész mentett meg ebben a nehéz történelmi pillanatban, önzetlenül felajánlotta a brassói evangélikus templomot a Zajzoni Rab István díj kiosztására, amit 2012. szeptember 30-án meg is tartottunk. Díjazottak voltak: az Áprily Lajos Főgimnázium, Szegedi László Tamás, Farkas Gyula és Márk Attila. 2013. szeptember 29-én, szintén a brassói evangélikus templomban tartottuk a Zajzoni Rab István díjkiosztó ünnepséget. Díjazottak voltak: a 230 éves brassói evangélikus egyház, a 120 éves EKE brassói tagozata, Kiss Mihály és Dr. Balázs Ádám. II. Brassói Magyar Napok keretében 2012. október 3-án tartottuk az Áprily Lajos Főgimnázium dísztermében a Zajzoni Rab István megemlékezést. Előadást tartott Bencze Mihály, amit a Mácsafej zenekar és Márk Attila által megzenésített Zajzoni versek bemutatása követett.

Mélyiségekből jöttünk a Földre: évezredes: dermedt szunnyadás van mögöttünk, s öntudatunkból hiányzik annak a kifejezhetetlenül hosszú éjszakának az emléke, amelyből kiemelkedtünk. Sokmillió embernek sejtteme sincs saját legszemélyesebb múltjáról, annál kevésbé érzi és tudja, hogy miért él ezen a bolygón, s hova lesz menendő, ha pályafutása itt véget ér? A

végtelenségben lefolyó szelleméletben az idő ismeretlen fogalom, az idő egyszerűen illúzió, melytől a szellem azonnal megszabadítja magát, ha földisége terhét az emlékezetből kivetette. A földi testben élő emberre nézve azonban az idő éppen olyan valóság, mint maga az anyag. Ha pedig magára öltötte ezt a két súlyos rabbilincset, akkor a szellem, aki azelőtt pusztá gondolat volt, anyagban és időben élő gondolattá válik. Az idő ugyanazt a szerepet tölti be a szellem fizikai életében, mint az anyag. Egyik a másikat erősíti hivatása teljesítésében: mindkettő bilincs, mely kényszer útján vezeti az embert örök törvények által megszabott fejlődési pályán a szellem tökéletesedése irányában. Három világvallás bölcselete a következőképpen folytatja: *„Aki semmit se tud, és nem tudja, hogy semmit se tud, az ostoba – hagyd magára. Aki semmit se tud és tudja, hogy semmit se tud, az tudatlan – tanítsd őt. Aki tud, és nem tudja, hogy tud, az alszik-ébreszd fel. Aki tud, és tudja, hogy tud, az bölcs – kövesd Őt”* (Korán). *„És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket”* (Jézus). *„Sem a Legmagasabb Lényben való hit, sem annak tagadása, hanem csak helyes létre való törekvésünk és a magunk által kivívott szellemi fejlődés vezethet a megszabaduláshoz”* (Buddha).

Brassóban is szokás a középiskola elvégzése után találkozókat tartani, de ez nemcsak brassói, hanem egyben erdélyi hagyomány. Egykori osztályaim, diákjaim rendszeresen megszervezik az 5, 10, 15, 20, 25, 30 éves találkozókat. A tanár ilyenkor mérheti le a diákoknak adott szellemi értékek visszaköszönő virágzását, vagy hervadását. Az átélt élményt talán a következő történet ábrázolja a leghitelesebben. Egy idős indián asszony éppen a hegyekben utazgatott, amikor egy napon egy folyómederben különleges értékes kőre bukkant. Megnyugvással vette magához a kincset majd folytatta útját. Néhány nap múlva találkozott egy férfival aki szintén a hegyekbe zarándokolt. Mivel a vándor éhes volt, de nem volt mit ennie, az indián bölcs megvendégelte őt a maga eledeléből. Ám amikor az asszony kinyitotta a csomagját, hogy megossza ennivalóját az emberrel, a férfi felfigyelt a táskába rejtett kőre. Sokáig beszélgettek mindenféléről, közte az élet értelméről is, majd amikor elbúcsúztak egymástól, a vándor arra kérte az asszonyt, hogy adja neki a kincset. A bölcs belenyúlt a táskájába, némán kivette a drágakövet, és a férfi kezébe nyomta. A vándor megköszönte, majd sietve tovább állt, mert még véletlenül sem akart alkalmat adni az indián asszonynak, hogy meggondolja magát. Innentől kezdve megkönnyebbülve utazott tovább, abban a nyugalomban, hogy olyan kincs birtokába jutott, amelynek hála sosem lesz már része nélkülözésben. Ám ahogy vándorolt, egyre többször jutottak eszébe az indián asszony szavai. Néhány nap múlva visszafordult, megkereste a bölcset és visszaadta neki a követ. - Gondolkoztam-kezdte mondandóját a vándor. Tisztában vagyok vele, hogy micsoda kincs van a kezemben, mégis szeretném visszaadni. Abban bízom, hogy helyette olyasvalamit adhatsz nekem ami még ennél is értékesebb. *Kérlek add nekem azt a valamit magadból ami képessé tett arra, hogy nekem*

add ezt a követ.

2012. június 1-én, az akkor még ötödéves fiamat, a püspök kinevezte átmeneti lelkésznek Krizbára. Hétközben a protestáns teológia hatodévét járta, és hétvégén szolgált Krizbán. Ez is eltelt, és 2013. június 30-án Nimród fiam befejezte a Protestáns Teológiát. A kicsengetési szertartáson, feleségem, én, valamint Nimród barátai: Ménessy Magor, Géczi Gellért és Saszet Szilárd vettünk részt, amit a Bulgakov vendéglőben ünnepeltük meg. 2013. október 1-én, a püspöki rendelet értelmében Nimród lett Krizba hivatalos lelkésze. Tele tervekkel telt a nyári vakáció, de az álmodozásból megint a Sors keze ébresztett fel.

2013. szeptember 3-án a román tanügyminisztérium kinevezett a bukaresti Ady Endre Elméleti Líceum igazgatójának. Ezen őszi reggelen a Hétfaluban felkelő nap most köszönt be a vonat ablakán. Nemsokára elhagyom Predeált, és egykori nagyszüleim útján utazok az új munkahelyemre. A következő idézet zakatol a fejemben:

„Fiatal véreim, határokon innen és túl, idegen föld elhagyatottságában, az otthoni kényszerűségek sivárságában, rabságban, elnyomatásban, ahol csak vagytok: hozzátok szólok. Súlyos idők nyomása nehezedik lelkemre s mondanivalómat hosszú esztendőik gondja s tudása érlelte. Ti vagytok a nemzet jövődjé. Veletek él vagy pusztul a magyar. Amit ehhez az egyszerű történelmi tényhez hozzáfűzni kívánok, azt fogadjátok szeretettel, mint ahogy szeretettel csordul a szívemből. Éltrevalók vagytok. Éltrevalóbbak, mint mi voltunk a ti korotokban. Okosabbak is vagytok, óvatosabbak és mérsékletesebbek. Megértőbbek egymással és idegenajkú embertársaitokkal szemben. Az élet tanított meg erre. Látókörötök szélesebbre tárgult a történelem viharverése folytán. Minden lehetőségek megvan ahhoz, hogy egy okosabb, emberibb és talán szebb világot építsetek föl magatok köré, mint amilyen a mienk volt. Adja az Úristen, hogy így legyen. Mindaz azonban azon múlik, hogy megtudjátok-e őrizni és hajlandók vagytok-e vállalni azt a magyar lelki és szellemi örökséget, amit mi vért izzadva átmentettünk valahogy a különböző „izmusok” özönvizén a ti számotokra, hogy ne legyetek lelki koldusok egy özönvíz-utáni új világban. Ez az örökség a tietek egyedül és senki másé nem lehet ezen a földön. Ha ti eldobjátok magatoktól, örökre elvész. És nem csak önmagatokat fosztjátok meg valamitől, ami pótolhatatlan, de nélküle szegényebb lesz az emberiség is. Mert nem hitvány anyagi kincsekről van itt szó, hanem arról a láthatatlan és kézzel nem érinthető valamiről, amit a Szentírás „sziklára épült szentélynek” nevez, mely alól a világ minden vihara sem moshatja ki soha az alapzatot. Ezt az alapzatot mentettük át a ti számotokra. Ez az alapzat a ti örökségetek. Csak ezen állva vagytok nemzet. Csak ezen állva és a nemzeten belül fejlődhet ki emberi egyéniségetek a maga teljességében, csak ennek az örökségnek a birtokában van rangotok és helyetek az emberi közösségben. Nélküle elnyel az iszap és nyomotok sem marad. Nem tudom rohanó fiatalságotokban ma milyen fokon álltok ezzel a kérdéssel, de én megbizonyo-

sodtam arról, hogy van Isten. Nevezhetem a szeretet, a megértés, a becsület és a tisztesség törvényének is, ha így jobban megértitek. S bár sokszor nagyon nehéz, mégis hiszem azt is, hogy Isten saját képére alkotta az embert. Viszont az emberen múlik, hogy megőrzi-e ezt a hasonlatosságot, vagy nem. De Isten rendelte a családot is az emberi társadalom alapkövének és Isten szándéka folytán keletkezett a nemzet, minden nemzet, mint az emberi világ-együttes összhangjának egy-egy sajátságos, utánozhatatlan remekműve. Minden egyes nemzetnek megvan a saját pótolhatatlanul fontos szerepe ezen az összhangon belül. Ha a szivárványból kihullana egy szín, színtelenebbé válna nélküle a világ. Minden nemzet fölépített maga alá az évszázadok és évezredek során egy lelki, szellemi és erkölcsi alapzatot, amit elfogadott szóval ma a nemzet kultúrájának nevezünk. Ahogy a nemzet fejlődik és érik, ez az alapzat is növekszik alatta, fejlődik és gyarapszik. Feladata az, hogy a nemzet minden tagja számára alapul szolgáljon, ahol a felnövekvő egyéniség lábát megvetheti, azonosságára rátalál, öntudata kifejlődik és megleli a maga helyét a világban. Tartalmat ad az emberi életnek és vihar esetén irányt jelöl. Megszűri a kívülről jövő hatásokat, értékeket mér, eligazít. És a mi a legfontosabb: tüköröt tart elénk nap-nap után, mely tükörben önmagunkra ráismerhetünk, gyökereinkre rátalálhatunk s olykor nagyon is imbolygó kicsi csolnakunkat biztonsággal lehorgonyozhatjuk a magunk nemzeti azonosságának kősziklájára. Nekünk magyaroknak az Úristen különösen gazdag és színes nemzeti örökséget adott. De ha nem is lenne ilyen színes és gazdag, akkor is őriznünk kellene, mivel a mienk. Az egész világon egyedül ez a mienk. Senki nem veheti el tőlünk, mint ahogy mi sem vehetjük át senkitől azt, ami nem illet meg minket. Hiába beszélünk angolul, franciául, spanyolul, németül, attól még nem leszünk sem angolok, sem franciák, sem spanyolok, sem németek. Az ő örökségük nem a mienk s ha majmolni próbálnánk őket, könyökkel betörni közéjük, mindössze a magunk egyéniségét, a magunk örökségét veszíthetjük el, az övéket soha sem vehetjük át. Gyökértelen idegenek leszünk az emberi világban s lelkileg elpusztulunk benne, mint a gyökerét vesztett fa. Véreim, fiatal magyarok, jól-rosszul, de valahogy átmentettük számotokra azt a nemzeti örökséget, ami Isten rendelése folytán a tietek. Átmentettük azt földrengésen, viláégésgen, nemzetpusztító, lélekgyilkoló nemzetköziség mesterséges tanainak szennyes özönvizén keresztül. Ha egyebet nem tudtunk értetek tenni, de ezt megtettük s becsülettel örökönk fölötte, ameddig élünk. De a többi már a ti dolgotok és a ti felelősségetek. Mi csak egy jó tanács kíséretében adhatjuk át nektek a megőrzött kincseket: vigyázzatok reá, mint ahogy mi vigyáztunk, becsüljétek meg, mint ahogy mi megbecsültük. Építsetek rá egy új Hazát. Jobbat, szebbet, erkölcsösebbet, mint a mienk volt. Örökségtek szikla-alapja, annak ereje és tisztasága megadja hozzá a lehetőséget. A bennetek rejlő okosság, világismeret és emberszeretet gondoskodik majd a többiről, a megoldások módoszatairól. Csak egyet ne feledjete el: amíg magyarok vagytok s az ősi kultúr-örökség erkölcsi alapján álltok, addig Isten által kijelölt helyetek és

szerepetek van a világban. De ha eldobjátok magatoktól ezt az örökséget, ha magyarságotokból kivetkőztök, akkor senkik se lesztek, csupán egy halom szemét, amit ide-oda sodor a szél, míg végül is elmerültek a semmiben. Én bírom bennetek. Áldjon meg mindannyiatokat az egy igaz Isten, kősziklaörökségünk magyar Istene!” (Wass Albert – Véreim fiatal magyarok...)

Értékelő írások Bencze Mihályról és tevékenységéről

Az alábbi írások szerzőire vonatkozólag a következő adatokat közöljük: az elvégzett felsőfokú tanintézmény neve és székhelye, az egyetemi oklevél megszerzésének éve, alapképzettség, jelenlegi beosztás-foglalkozás, munkahely, a munkahely székhelye, ország.

András Ildikó

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1995, Matematika-Informatika kar, matematika tanár, 2011-től a Höltövényi Általános Iskola Barcaújfalusi Tagozatán igazgató, Brassó megye, Románia.

Egy sikertelen felvételi vizsgának és a Gondviselésnek köszönhetően, 1981 szeptemberétől én is a „Vörös Zászló” Ipari Líceum tanulója lettem. Pár nap elteltével, az iskola udvarán állva (éppen mezőre vittek) egy tízedikes azt mondta nekem: „látod azt a zöld anorákos, göndör hajú tanárt – na, az lesz a matektanárod, úgy hívják, hogy Bencze Mihály”. Megnéztem én akkor magamnak és emlékszem, hogy egy szigorú, vaskalapos, merev embert láttam benne. Vártam nagyon, hogy másképpen is megismerhessem, mert én a matematikát nagyon szerettem.

Már az első óra után a vaskalapossága eltűnt és a merevség is feloldódott, a szigorúsága viszont év végéig megmaradt. Nagyon szerettem az órá-

it, soha nem untam, még ha három is volt egymás után. Olyan érdekesek voltak azok, minden óra más volt. Rengeteg feladatot oldottunk egy óra alatt, a feladatok közé mindig beszivárgott valami olyan, amiből lehetett tanulni, felvidulni, erőt kapni vagy esetleg elgondolkodni – élet volt azokban az órákban. Nem beszélt ő sokat, de a sorok között mindig ott volt a lényeg – a való.

Nagyon sok dolgozatot íratott, mindig azzal kezdte, hogy „padról, padból mindent a földre” – kipakoltatott, sorokra osztott és aztán hintette fel a táblára a sok feladatot. Haragudtunk néha a sok feladatért, de így vezetett rá az időbeosztásra s a ritmus kialakítására. Ma megírtuk, másnap máris hozta. 1-től 10-ig osztályozott minden feladatot és aztán egy számtani középárányossal máris megvolt a jegy. Minden jegy bekerült a naplóba. Legalább 12 jegy összegyűlt egy évharmadban. Az osztályfőnök mindig megjegyezte: „minek kell ennyi jegy, a hiányzásoknál is tele van”.

1978–1989 között szerkesztette a *Gamma* matematikai lapot. Ez évharmadonként jelent meg. Bevont minket is, javasolt feladatokkal s főleg feladatmegoldásokkal. Ki volt jelölve bizonyos számú feladat a lapból – ha jól emlékszem minimum 30. Ez három 10-est jelentett, ha jó volt az egész, ha csak például 23, akkor 2 tízest és egy hármast. Minden év végén a megoldott feladatok száma szerint kaptunk könyvjutalmat is (az 1983-84-es tanévben dicséretet, az 1984-85-ös tanévben pedig III. díjat kaptam én is). Szerettünk a *Gammából* dolgozni, mindig összeültünk ketten-hárman és együtt dolgoztunk. Minden Bencze Mihály név alatt szereplő feladat megoldása külön sikerélmény volt s új erő a következő feladathoz. Ezen kívül volt még az „*Ifjúmunkás*” nevű újságban a „*Kockafej*” című rovat, amit szintén vártunk.

Évharmadok végén mindig külön élmény volt az, amikor lezárt – jött az éneklés. Mi „kicsi buták” problémáztunk, hogy nincs hangunk, nem tudunk énekelni... pedig nem is ez volt a lényege az egésznek. A valóságban más volt, komoly pszichológiája volt az egésznek. Ő tudta, hogy mit miért – „a zene ott kezdődik, ahol a szó fennakad” vagy „a szeretet hangja muzsika; ajándék a léleknek, felüdülés a szellemnek, megkönnyebbülés a szívnek”.

Minden évharmadnak a fénypontja a matekkör – ezek felejtethetetlenek voltak. Azzal kezdődött, hogy arra a bizonyos szombat délutánra két osztálytársam, Szabó Csaba és Kovács Laci, a város másik végéről felcipelték a lemezjátszót, a Tanár Úr pedig hozta a lemezeket.

Ízelítőként volt egy kis matematika, utána zenehallgatás, majd a vendégmeghívotté volt a szó, majd újra zene. Hallgattunk Eddát, Píramist, Hobót, klasszikus zenét. Késő estéig tartottak ezek a körök és mégis túl rövidnek voltak. Egy ilyen délutánnak a megszervezése komoly gondokkal, majd utóízekkel járt a Ceaușescu-korszakban. A Tanár Úr vállalt minden galuskát, kockázatot értünk.

Idejét soha nem sajnálta, rengeteget foglalkozott velünk, úgy a matematika, mint a kultúra terén. Rendszeresen járt velünk hangversenyekre, színházba, filmekre hívta fel a figyelmünket, például „Száll a kakukk fészkére”.

Iskolánk nagyon messze volt a várostól, kint a tehergépkocsi gyár háta mögött, az erdő aljában – húsz perces gyaloglás volt reggel is, meg délben is. Ezt az utat nagyon sokszor együtt tettük meg. Jó alkalom volt arra, hogy beszélgethessünk. Mindenről tudtunk vele beszélgetni, el tudtuk neki mondani örömeinket, bánatunkat. Ezen az úton szidott, dicsért, bátorított, társalgott velünk. Ez a göröngyös út sok mindent elárult rólunk, de ugyanakkor róla is, mert sokat mesélt magáról is.

Mint ahogy minden kezdetnek van vége, úgy a líceumi évek is elröptek és egyszer csak azon vettük észre magunkat, hogy utoljára hangzik el „az órát befejeztük, ki lehet menni”.

... az idő senkinél nem áll meg. Volt azóta 10 éves, 20 éves találkozó és kérjük az Egek Urát, hogy még sok találkozót érvünk meg együtt, hogy a be nem fejezett gondolatokat tovább tudjuk gondolni.

Dr. Bagdasar Ovidiu

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 2006, Matematika-Informatika kar, matematika tanár, 2012-től adjunktus az University of Derby Egyetemen, Anglia.

Azok között a választott emberek között, akikkel eddig találkoztam, sajátos helyet foglal el Bencze Mihály matematikus, de még inkább Bencze Mihály az Ember.

Már első találkozásunkkor, amely a brassói diákok egyik matematika körén következett be, felajánlotta segítségét a matematika területén. Ez 1997-ben történt.

Segítségét egy évvel később igénybe is vettem és azt hiszem, hogy ez a döntésem a későbbi életemre döntő hatással volt. Irányítása mellett nemcsak olimpiikonoknak való klasszikus feladatokkal szembesültem, hanem olyan problémákkal is, amelyeknek a megoldására 3 óra nem elég. Azazhogy olyan problémákkal, melyekhez sajátos megközelítésre volt szükség, és amelyek új távlatokat kínáltak: másféle megoldásokat és általánosításokat.

Az évek folyamán számtalanszor jártam nála matematikai problémákkal, de nemcsak ezekkel és minden alkalommal egy olyan Emberrel találkoztam, aki segített és állandóan folytatásra bátorított akkor is, amikor nem nagyon érdemeltem meg. Neki tulajdonítható, hogy még mindig próbálkozom egy-egy egyenlet megoldásával.

Bencze Mihályról, mint matematikusról nem szükséges sokat beszélni, gazdag életműve (mennyiségileg és tartalmilag is), több száz cikke, számta-

lan általánosítása és új megoldásai, több ezer feladata, önmagukért beszélnek.

Benne egy olyan embert ismertem meg, akinek ritkán látott munkabírása van. Ez tükröződik abban az óriási erőfeszítésében is, hogy az *Octogon*-t megjelentesse, azt a folyóiratot, amely a világ több matematikusának találkozási helyévé vált, ahol mindenki közölheti nemcsak eredményeit, hanem nyitott kérdéseit is. Ez utóbbiak kutatása sok esetben látványos eredményekre vezetett.

Befejezésül kívánok Bencze Mihály matematikusnak további szép matematikai megvalósításokat, mint embernek pedig kívánom, hogy járja tovább az Istenhez való szüntelen közeledés útját.

Bencze Lenke

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1960, filológia kar, magyar-történelem szak, 1990-től nyugalmazott középiskolai tanár, Brassó, Románia.

Egy tanár tizenhárom éve

„A fák életének rendjét a föld törvényei szabják meg, az emberi élet rendjét magasabb, furcsább, bonyolultabb törvények. Nem lehet azokat kiszámítani. Ahány ember, annyiféle élet. Ahány élet, annyiféle törvény, annyiféle cél, annyiféle szándék, akarat. Nem lehet azt kiszámítani, hogy ki milyen utat választ...” (Wass Albert)

Az iskola

Az ötvenes, hatvanas években az erőltetett iparosítás egyre inkább megkövetelte a nagyszámú szakmunkást. Ennek érdekében a gyárak, üzemek mellett hatalmas iskolaközpontok jöttek létre, amelyek évenként ontották a többé-kevésbé felkészített szakembereket. Hogy valóban milyen minőségű emberanyag került ki az iskolák padjaiból a gépek mellé, az az iskola szintjétől, követelményrendszerétől, belső életének megszervezésétől függött.

A brassói tehergépkocsi gyár az ország legnagyobb, külföldön is a legismertebb nagyüzemei közé tartozott, természetes, hogy a patronálása alatt létrejött iskolaközpont is méreteiben az ország egyik legnagyobb ipari jellegű iskolájává vált.

Már kiterjedését tekintve is óriási, több hektárnyi területen feküdt. Az iskolába érkező látogatót mindig lenyűgözték a hatalmas méretek: iskola épületek, műhelycsarnokok, sportterem, étkeзде, bentlakások, sportpályák.

Fekvését tekintve az ország legszebb elhelyezkedésű iskolája. Brassó délkeleti csücskében, közvetlen a Kárpátok ölelésében az egykori Honterus

téren, egy szép tisztáson épült. Az iskolát körülfogó hatalmas parkot a Kárpátok lombhullató sűrű erdői övezték, ahonnan bizony nemegyszer medvék is bemerészkedtek az iskola rejtettebb zugaiba. Minden évszakban szép volt az iskolának az erdőtől ölelt három oldala, télen mintha a mesevilág kelt volna életre a táj fehérségével, tavasszal üde zölden virult, illatozott az erdő, nyáron friss hűvösséget árasztott, ősszel pedig ezer színben pompázott. Talán iskolakezdekéskor volt a legszebb. Az osztályok ablakaiból sok ábrándos lelkületű diák nem tudott szabadulni a táj színpompájától.

Az újonnan érkező tanulókat nemcsak megbabonázta a táj, a hatalmas kiterjedés, hanem kissé meg is rémítette szokatlan nagyságával. Időbe telt, míg megismertek mindent, jól tudtak tájékozódni, eligazodni ebben a kiterjedt iskolaközpontban. Nemcsak a táj nyűgözte le, hanem az iskola közvetlen szomszédságában lüktető óriási gyár, égbenyúló kéményeivel, zakatoló gépcsarnokaival, sistergős, kanyargós csőhálózatával, utcáival, gépparkjával, a munka kezdekékor és befejezésekor a kapukon ki- és beáramló több ezres embertömegével.

Az iskola fekvésénél fogva észlelni engedte az ember által megtett fejlődést, egyik oldalon a táj a maga természetes világával, másik oldalon a civilizáció, a technika, a tudomány eredményeivel. Egyik oldalon a csend, a fény és az árnyék játéka, színpompa, ezer szépség, harmónia, másik oldalon lüktetés, mozgalmasság, füst, korom, zakatolás, az ismert József Attila-féle ipari táj. Az iskola város felőli oldalát teljes egészében a tehergépkocsi gyár fogta át. A tekintet a láthatárig csak csarnokokat, raktárokat, gépkocsi sorokat, darukat ölelt át. Ennek a tájnak is megvolt a maga sajátos szépsége.

A tanulóknak, mielőtt az iskola épületéig értek volna, át kellett haladniuk a park kanyargós útjain. A kiterjedt zöld övezetek, az évszázados fák azonban inkább játszadozásra, ábrándozásra csalták a diákokat, mint a hűvös osztálytermek a tanulásra. Különösen májusban, júniusban a lágy melegben lengedező mezei virágok tarkasága, a hársak mézízű illata csábította sétára, enyélgésre az amúgy is forró szívű fiúkat és lányokat.

Az iskola területére érkező látogatóknak volt hová körbetekinteniük. Az iskola két nagy épületében sok-sok osztályban folyt reggeltől késő estig az oktatás, a sportteremben egyszerre akár két-három osztály is tornázhatott, a hatalmas műhelycsarnokban szintén több száz diák végezhetett egyszerre a termelési gyakorlatot. Továbbá látható volt az étterem (400-500 tanuló étkeztetésére), a katonásan egymás mögött sorakozó nyolc három szintes bentlakási épület, amelyben több száz vidéki fiatal talált otthonra.

Az iskola épületeiben 6000-8000 főt is meghaladó létszámban folyt az oktatás, ugyanis több oktatási forma működött: szaklíceum nappali és esti tagozattal, mesterképző iskola, műszaki technikum és szakiskola. Hogy milyen óriási gépezet fejtette ki itt tevékenységét, ennek érzékeltetésére elég néhány adat. 1975-ben, amikor megalakult a líceum magyar tagozata, 16 IX.

osztály indult, a következő években még bővült. A magyar IX. osztályoknak ilyen megjelölésük volt: 114, 115, 116.

Az óriási tanuló létszám mellett elképzelhető a tanárok, mérnökök, mesterek nagy száma. A tanári gyűlésekre mindig százat meghaladó nevelői gárda gyűlt össze. Minden tekintetben „mamut” iskola volt.

Az iskolaközpont első sorban az öt patronáló vállalat számára képzett ki szakembereket különböző szinten: szakmunkásokat, középfokú és magasabb műszaki képzettséggel rendelkező munkaerőt a meleg és hideg fém-megmunkálás számára, valamint műszaki rajzolókat, mestereket. Évente ezret meghaladó létszámban mozgott a végzős növendékek tömege.

Ennek az iskolaközpontnak tevékenységét egy jól működő gépezethez lehet hasonlítani. Valóban minden jól megszervezve, rend és fegyelem szellemében működött. Másképpen nem is létezhetett, darabokra hullott volna szét.

Az újonnan érkező tanulóknak bizony nagy nehézségbe ütközött beilleszkedniük az iskola által támasztott követelményrendszerbe, sok gondot okozott ez az adaptálódási folyamat a IX. osztályok osztályfőnökeinek is. Egy egész évharmadot vett igénybe, míg sikerült a tanulóknak alkalmazkodniuk az új környezet elvárásaihoz, igényeihez.

Még az új tanerőknek is időbe telt, míg megszokták a szigorú rendet és fegyelmet. Lázadozott is nemcsak tanuló, még tanár is a nagyfokú igényesség, szigor ellen. De lassan mindenki megszokta, s ha nem is teljes egészében, de nagyobb mértékben elfogadta. Érdekes, hogy a múltat megszépítő évek távlatából már nem is tűnik olyan merevnek, zordnak a nagy rend, sőt másképpen el sem lehetne képzelni egy ilyen óriási méretű iskola tevékenységét.

Az iskola anyagi alapja összehasonlíthatatlanul jobb volt a Tanügyminisztérium iskoláinál, ugyanis közvetlenül a Gépgyártóipari Minisztériumhoz tartozott és a tehergépkocsi gyár patronálása alá, amely minden évben hatalmas beruházásokat eszközölt. A tantermekben új berendezés fogadta a tanulókat, minden tantárgy számára több kabinet, laboratórium működött, a szakmai oktatás kitűnően felszerelt műhelyekben történt.

Az iskola tanerőinek többségéről csak az elismerés hangján lehet szólni. Sok lelkiismeretes, időt és erőt nem kímélő, alaposan felkészült tanár és mérnök, mester tanított, nevelt itt. Nagy erőfeszítést, kitartást igényelt itt minden osztály, sokszor minden tanuló. A legtöbb nevelőt a szeretet, a megértés vezérelte tanári, mérnöki munkájában.

A magyar tagozat

A líceum magyar tagozata 1975-ben indult. Ezt megelőzően már létezett iskolánkban magyar nyelvű oktatás szakiskolai szinten a negyvenes évek végén, az ötvenes évek közepén, majd a hetvenes évek elején. Az iskola magyar nyelvű osztályai a kommunista párt nemzetiségi politikájának

függvényében jöttek létre vagy szűntek meg. Az iskolának pedig csak veszítenivalója volt a magyar tagozat időnkénti megszüntetésével, ugyanis köztudott volt a magyar osztályok értéke. Ide mindig jobban felkészült tanulók kerültek, akik sokkal fegyelmezettebbek voltak. A többségük pontos, tiszta, rendszerető diák volt. Bármilyen tevékenységben megállták a helyüket. Ha esetleg nem is voltak mindig élen, de utolsók közt soha.

A magyar líceumi osztályok (évekig IX–X.-ben 2–2 vagy 3–3 osztály működött, XI–XII.-ben 1–1 osztály, tehát a magyar diákok létszáma a 250–200 körül mozgott) tevékenységének évharmadi kiértékelésekor rendszeresen kitűntek a jó jelenléttel, az elért tanulmányi eredménnyel. Többször fordult elő, hogy az év végi lezáráskor volt magyar osztály, hol egyetlen tanuló sem állt bukásra. Az pedig általános jelenség volt, hogy a magyar tanulóknak nem volt hetesnél kisebb magaviseleti jegye. Ez azt jelenti, hogy diákjaink képesek voltak beilleszkedni az iskola életébe. Ha egészében nem is vallották magukénak, de betartották az iskola követelményrendszerét. Persze, hogy voltak diákok, akik több szabadságra vágytak és joggal tiltakoztak bensőjükben sokszor a túl merev szabályok ellen. Ami ellen leginkább nyíltan lázadtak az a kötelező egyenruha, karszám, hajpánt, hosszú haj tiltása.

Azonban volt egy belső lázadás. Ez volt a bonyolultabb, a fájóbb a korabeli diák számára. A nyíltságra, szabadságra, értelemre, szépségre, tisztaságra áhító fiatal lélek egy sor hazugságra, képmutatásra, oktalanságra döbrent rá bizonyos tantárgyak keretén belül, a kötelező heti politikai tájékoztatókon, a havi ideológiai órákon, a KISZ által kiszabott tevékenységek folyamán, az erőltetett őszi mezőgazdasági betakarítások során, egy-egy nacionalista, sovinszta tanár, mester által a diák érdemtelen rosszindulatú lepirítása, rágalmazása esetén. A fiatal diák látta, tapasztalta a körülötte levő valóságot, a társadalmi, gazdasági, politikai helyzetet, s ösztönösen megérezte, hogy valami nincsen rendjén és mindennek a politikai, gazdasági, társadalmi jellegű tantárgyak, a rádió, a TV, a sajtó, minden hazai információs eszköz igyekszik ellentmondani. A legdöbbenetesebb számára az volt, amikor már nemcsak megismerte a valóságot, hanem felismerte a valóságot meghazudtoló értelmezések oktalanságát. Az értelmes tanuló józan ésszel, logikai érvelésekkel szomorúan fedezte fel az óriási szakadékot a kegyetlen, embertelen valóság és a humánus hirdető áleszmék között. Ezért volt azokban az években annyi meghasonlott lelki diák és tanár.

A tanulók képesek voltak kapcsolatot teremteni a különböző tantárgyak keretén belül elsajátított ismeretanyag és a valóság között. Érzékeny lélekkel ismerték föl az analógiát különféle korok, emberek, helyzetek között. Az irodalom órákon, idegen nyelvek, történelem, filozófia stb. órákon nagyon sok lehetőség adódott elmélkedésre, elemzésre, vizsgálatra. Persze, hogy egyre gyakrabban merültek fel a tanulók körében ilyen problémák: hol a nemzedékünk helye, mi a célja, hivatása, milyen lesz az áhított jövő, mi az élet értelme, mi nyújthat boldogságot.

A korabeli hatalom iskolai szinten nem tilthatt meg mindent, nem iktathatott ki mindent a tantervből, nem semmisíthették meg az emberiség legjobb képviselőinek alkotásait. És ez volt a szerencse. Itt volt a lehetőség, hogy a tanár kijátszva a hatalom eszme- és erkölcsrendszerét a halhatatlan egyetemes alkotásokból örökérvényű emberi értékeket, üzeneteket továbbítsa a tanulók számára, így cizellálva a szépre, igazra éhező diákok lelkét.

Iskolánkban magyar nemzetiségű tanár és diák egyformán érezte, hogy bizonyítania kell, mert csak így lehet az őket megillető méltó helyet megszerezniük. Ez az évek során sikerült. Megértette itt a diák is, hogy nemzetiségi tanulóként csak munkával, becsületességgel, fegyelmezettséggel lehet fennmaradni. Többet és jobban kell dolgoznia, hogy elismerjék, ne bántásák, a körülmények keretei között jogaiban meghagyják.

Olyan volt ez a kicsike magyar tagozat ebben az óriási román gépezetben, mint egy csepp a tengerben, de ennek a parányi cseppnek is értéket, minőséget kellett adni. Ez a törekvés sajátos kapcsolatot, szövetséget teremtetett tanár és osztály, tanár és diák között. A hagyományos mértéktartást és tiszteletet igénylő viszony többlettel telítődött. Rendkívül szoros kötelékek alakultak ki, amelyekben nagy szerepet játszott a kölcsönös szeretet, ragaszkodás, féltés. A tanár féltette diákjait, hogy azok fiatalos lelkeseedsből fakadóan ne hogy forró fejjel valamilyen meggondolatlanságot kövessenek el, amelynek súlyos következményei a Ceaușescu korszak alatt egész életre kihatóak lehettek volna.

Az oktatás mellett rendkívül nagy szerepet nyert az állandó nevelés, amely valóban nemcsak az órákon folyt, hanem a szünetekben, osztályon, sőt iskolán kívüli tevékenységeken is. A magyar tagozat tanárai rendkívül sokat foglalkoztak a diákok személyiségének formálásával.

Itt Erdélyben, az iskolában, a családban erős hagyományai voltak a magyar jellem nevelésének. Szülő, tanár együttesen nagy akarattal munkálkodott, hogy helytálló, becsületes, igazlelkű, hűséges, szorgalmas embert neveljen a felnövekvő diákseregéből. Ebben a folyamatban a szülők bíztak a tanárokkal, a tanárok támaszkodtak a szülőkre, a tanulók pedig a legtöbb esetben nagy szeretettel és őszinteséggel ragaszkodtak nemcsak a szülőkhöz, hanem a tanárokhoz is. A tanárok igyekeztek, hogy a város magyarsága előtt bizonyítsák az iskola magyar tagozatának értékét. A tanulókat kitűnő oktatásban részesítették, felkészítették a tantárgyversenyekre, kulturális tevékenységekre, elkísérték színházi előadások megtekintésére, koncertek meghallgatására, könyvek vásárlására szoktatták. A tanárok különleges figyelmet szenteltek a magyar és egyetemes kultúra elsajátításának. Ez a törekvés annál is inkább figyelemre méltó, mivel szaklíceumról, ipari jellegű középiskoláról volt szó. A tanerők nemcsak ismeretek átadására igyekeztek, hanem az órán és osztályon kívüli tevékenységek során a diákok kreativitásának, eredetiségének, önállóságának a fejlesztésére is.

Ennek az önfeláldozó, felelősségteljes törekvésnek, gondolkodásnak eredménye, hogy kis magyar tagozatunk diákjainak többsége a líceum befejezése után különböző brassói vállalatoknál jó, sőt nagyon jó szakmunkásként, technikusként, mesterként dolgozik. Többen a mérnöki szakon tanulnak tovább s abban a munkakörben is tevékenykednek. De szép számmal akadnak, akik szakmát változtattak és más területeken képezték tovább magukat. Diákjaink között az érettségi találkozók jócskán akad fizika-, matematika-, nyelvszakos tanár, újságíró, rádiós és televíziós munkatárs, hitoktató, minden felekezeti lelkész, pénzügyi szakember, könyvelő, vállalkozó és még sok más területen működő szakember.

Mi, tanárok diákjainkra büszkék vagyunk, mert az Élet azt bizonyította, hogy helyt tudnak állni mindig és minden körülményben. És ez számunkra a legnagyobb elégtétel, a legszebb jutalom, mert:

*„Ha élet zengi be az iskolát,
Az élet is derűs iskola lesz.”*

(Ady Endre)

A tanár

*„Boldog voltam, igen. És fiatal
és vidám
és küzdő kedvű és győzedelmes
és csalódott
és mindig újrakezdő
örökké nyugtalan. Becsvágyó
és becsületes, remélhetőleg.
Jó volt, sok minden jó volt.”*

(Szilágyi Domokos)

A brassói „Vörös Zászló” Iskolaközpontba érkezett 1978 őszén, iskola-kezdéskor egy fiatal matematikatanár, Bencze Mihály. A magyar tagozatnak igen nagy szüksége volt kinevezett szaktanárra, ugyanis az előző években egymást váltogatták a helyettesítő tanárok. A megjelenése sok találgatásra adott okot, egyesek fiamnak gondolták, mások esetleg férjemnek. Egyik feltevés sem lehetett valószínű, ugyanis egyiknek igen idős, másiknak meg túl fiatal volt. Még ismerősei sem voltunk egymásnak, csupán névrokonok. A Săcele-Négyfalu városból származó fiatalembert egy közös ismerősünk, Kovásznai Miklós, a csernátfalusi általános iskola igazgatója ajánlotta figyelmembe, s megkért, hogy segítek a frissen végzett ifjú tanárnak eligazodni ebben a hatalmas iskolai gépezetben.

Kolozsvárról idősödő szülei miatt tért vissza Csernátfaluba a jelesen végzett kezdő tanár. Úgy tudom, hogy kiváló eredményei miatt akár az egyetemen is maradhatott volna. Ekkor már megmutatkozott jellemének alapvető vonása, a felelősségvállalás.

Abban az évben az egyre növekvő román osztályok száma miatt sok fiatal tanár érkezett iskolánkba, legtöbbjük matematika és fizika szakos tanár. Közülük emelkedett ki Bencze Mihály. Már megjelenésében is volt valami magával ragadó. Egy 24 éves férfi minden szépségét hozta magával. Magas volt, vállas, rendkívül szép arccal megáldva. A kor divatjának megfelelően vállig érő göndör haj keretezte a tökéletes formájú arcot, amelyből kiemelkedett a ragyogó, tiszta tekintetű szempár. Egész lényéből áradt, mai divatos kifejezéssel élve, sajátos vonzereje, kisugárzása egyéniségének.

Az évek során valóban megmutatkozott külső szépségével harmonikusan megegyező pozitív lelkivilága is. A kollégák többsége kedvelte, esetleg szakmai irigység miatt néhány matematikatanár kolléga nem nézte jó szemmel a kor szigorú, merev nevelési elveitől, tanítási szokásaitól eltérő, minden téren megmutatkozó kissé libertin viselkedését, újszerű tanítási módszereit. A diákok kezdettől és az iskolában eltöltött tizenhárom esztendő alatt mindvégig szerették. Jó tanárnak tartották a szó legnemesebb értelmezésében. Ennek legfőbb titka a tanulók irányába megmutatkozó végtelen megértés volt. Mindig nyugodtan, higgadtan kezelte az osztályt, külön minden egyes diákot. Megadta nekik mindazt, amit egy kamaszkorban levő diák elvár. Szerette, tisztelte a formálódóban, forrongásban levő ifjú lelkeket. Közel tudott férközni hozzájuk, meg tudta érteni őket. Tévedéseiket nem gúnyolta, nem pellengérezte ki őket, hanem próbált rajtuk segíteni. Nagy beleérzéssel beszélt meg a felmerülő problémákat. A diákok többsége valósággal imádta, sokaknak példaképe lett azokban az években, sőt egész életükre is kihatott melegsége, szeretet sugárzó, példamutató egyénisége. S Bencze Mihálynak pedig cserébe elegendő volt, Szentimrei Jenő sorait idézve:

*„Aranyhegyek utunkon nem ragyognak
egy-egy virág csak könny, mosoly vagy dal,
de kire gyermekrajok mosolyognak... örök fiatal.
Hát ez is hivatal, de legszebb a világon”.*

Szenvedélyesen szerette szakmáját, hivatásának érezte. A matematika iránti nagy szeretetét igyekezett diákjaiba is átültetni. Úgy próbált tanítani, hogy minden diák igyekezetének, tudásának megfelelően részt tudjon venni az oktatási folyamatban. Dicsért, jutalmazott, jó értelemben vett versengést alakított ki. Állandóan dolgoztatta a tanulókat órákon, de otthon is. Ezt a diákok nem érezték tehernek, mert sok volt ezekben a tevékenységekben a játékoság. Arra törekedett, hogy a tanulóknak mindig legyen kisebb-nagyobb sikerélményük.

A matematika közismerten nem könnyű és nem közkedvelt tantárgy a diákok körében. Ez különösen érvényes, ha ipari líceumról van szó, ahol az osztályok összetétele nagyon heterogén volt. Ezért kellett a tanárnak sok és változatos módszert, eljárást alkalmaznia. És ez sikerült Bencze Mihálynak.

Voltak kimondottan jó diákjai, akikből az iskola elvégzése után különböző egyetemeken tanulva lett matematika- vagy fizikatanár, sok esetben mérnök. A legtöbb tanulónak azonban elég volt olyan szintre emelkednie, hogy átmenő jegyet nyerjen az év végi lezáráskor és sikerrel le tudjon matematikából is érettségizni. A még nagyon gyenge tanulókkal is foglalkozott, hogy ezek is elvégezzék a kötelező tíz osztályt és szakiskolai osztályokban tanuljanak tovább.

A jó, igyekvő tanulókkal Bencze Mihály külön foglalkozott. Erre szolgált a matekkör és az általa szerkesztett iskolai matematikai lap, a *Gamma*, amely néhány szám után országos elismerést vívott ki. Hamarosan kiváló matematikusok küldték el közlésre cikkeiket, megoldásra javasolt feladataikat. Rövidesen a lap országosan ismert lett. A feladatok megoldásába az ország több iskolájának román diákjai is bekapcsolódtak, többfordulós versenyek keretében. A versenyen elért pontszámok összegezése után az eredményhirdetés eseményszámba ment és a lehetőségekhez mérten a nyertesek jutalomban részesültek. Mindamellett, hogy hírnevet, elismerést hozott iskolánknak, 1989 tavaszán betiltották. Magyarázata egyszerű, hiszen szerkesztője, vezetője Bencze Mihály, a magyar identitású és nyelvű matematikatanár volt.

Bencze Mihály humán érdeklődése figyelemre méltó, széleskörű volt. Szenvedélyesen szerette az irodalmat, zenét, képzőművészetet. Ezen a téren barátai, ismerősei voltak. A tanulókat is igyekezett a kultúra, a művészetek hatókörébe vonni. Minden évben a brassói Filharmónia bérletes előadásaira diákokat toborzott, 30-40 diákot kísért el a havi hangversenyekre. Felkészítette, irányította őket a zene világában, hogy zenei műveket értő művelt emberekké váljanak.

Ő maga is amatőr módon gitározott. Nagyon gazdag lemezgyűjteményt mondhatott magáénak. A tanulókat vonzotta az, hogy a fiatal tanár nemcsak a komoly zenének hódol, hanem nagy rajongója a különböző irányzatú könnyűzenei alkotásoknak is. Ezen a téren is útbaigazítást adott.

Nem csak jó füle, hanem jó szeme is volt. Szeretett fotózni. Diákjaival rengeteg hangulatos képet készített az iskolai élet mozgalmas és színes világából. Albumnyi kép őrzi évfolyamonként ezeket a szép tevékenységeket. Az érettségi találkozókön a képeket nézegetve jól esik nosztalgizálni a múltó évek emlékein.

Hosszú éveken keresztül a kicsengetési kártyák szép borítóját egy türkösi grafikussal közösen készítette, amelyek kivitelezésükben és jelképes üzeneteikben messzemenően kiemelkedtek a kor hazafias sablonos borítói közül.

Bencze Mihály mindig is szerette az irodalmat. Gazdag, igényes könyvtára volt. Különösen a gondolkodásra, a meditációra készítő könyveket kedvelte.

Nagy merészségnek, valóban bátor tetteknek számított, hogy a tehetséges, irodalmat kedvelő, sőt valamilyen szinten művelő diákokkal, titokban szerkesztett, kis füzeteket, szamizdat lapot hozott létre. Volt abban vers, rövid próza, ismeretterjesztő cikk stb. A hőstett nem is annyira a tartalomban rejlett, mint inkább abban, hogy mindez 1985-89 között magyarul íródott. Már a kis füzet neve *Hipstern* jelezte, valójában mire áhítozott azokban a nehéz, zord időkben diák és tanár. Szerencsére, hogy ez a foglalatosság nem került felszínre az iskola vezetősége előtt, nem derült ki, sőt a felsőbb tanügyi- és pártszervek számára sem vált ismertté, mert diáknak, tanárnak keserves sorsa lett volna. Túl nagy kockázatot vállaltak, merészségükért rettenetesen nagy árat kellett volna fizetniük. A lázadó fiatal lélek azonban nem számol a következményekkel, forrongó fejjel nem tud higgadtan mérlegelni. Ez volt fiatal kollégám egyetlen tevékenysége, amellyel nem tudtam teljesen azonosulni. Mint tanár féltettem diákjaimat, s mint anya (ekkor már egy 24 éves fiú és egy 17 éves lány édesanyja) a gyermekeiért aggódó, óvó, féltő szülőkre gondoltam, kik teljesen ránk bízta gyermekeiket és úgy éreztem, hogy feladatunk megvédeni őket minden fiatalos túlkapástól, hiszen csak 16, 17, 18 éves fiatalokból állt össze ez a merész kis csapat.

Azokban az években még az iskolai ünnepélyeken is diákjaink csak olyan dalokat énekelhettek, amelyek szövegét előzőleg románra kellett fordítani. A színjátszó csoportunk is csak magyarra fordított román színművet adhatott elő. Egy magyar nyelvű cikkecske még a faliújságon sem jelenhetett meg. Árgus szemmel figyelték minden lépésünket, minden mozdulatunkat.

Így talán érthető és nem nevezhető túlzott aggályoskodásnak az egykori kolléga félelme, hiszen a füzetecske „szerzői” éppenséggel az iskola magyar tanárának a saját osztályából kerültek ki. Így mint osztályfőnök is felelősséget éreztem szeretett diákjaim miatt. Ez a rettegésem nem azt jelentette, hogy én személyesen nem foglalkoztam volna, nem készítettem volna írásra tehetséges diákjaimat, de azt nagy körültekintéssel, hiszen nekem is alapvető oktatási elvem volt a tanulók kreativitásának, eredetiségének istápolása, de azokban az években különösen a közösen szerkesztett „irományok” számítottak a hatalom számára „rettentő nagy veszélynek”, egyenesen haza- és néparulásnak. Bátor diákjaim valóban megérdemlik, hogy a leglelkesebbeket név szerint megidézzem: Szász Csaba, Kökösi Attila, Császárs László, Ferencz-Nagy Zoltán, Kovács Csaba.

Bencze tanár úr szerette a szépet minden téren. A Brassót körülövező csodálatos táj valósággal fogva tartotta, megbabonázta. Ismerte a várost körülölelő nagy hegyeket, magas sziklacsúcsokat, zord havasokat, hegyi patakokat, frissen csobogó forrásokat, színesen pompázó havasi legelőket, feketén tátongó barlangokat, a Nagy-kőhavas hét létráját, a Csukás hegység félelmetes szépségeit és még nagyon sok mindent. Igyekezett diákjait is

megismertetni mindezen gyönyörűségekkel. Sok kirándulást szervezett, amelyen mindig a legnagyobb örömmel vettek részt tagozatunk tanulói.

Kedvenc táborozási helyük a Rétyi Nyír és tó környéke volt, valamint a Maksa melletti Bessenyei tó. Nem véletlenül szerettek a fiatalok itt lenni, hiszen nyaranként ide gyűlt össze Brassó, Sepsiszentgyörgy, Kovászna, Kézdivásárhely fiatalsága. Ezáltal valósággal a magyar fiatalok találkozási helyévé válva fogta össze őket.

A felidézett emlékek alapján, úgy gondolom, nyilvánvaló, hogy Bencze Mihály tanár szerencsés módon magában hordozta mindazt, ami jellemzheti egy jó pedagógus személyiségének vonásait. Jellemét döntő módon meghatározó tulajdonság a már említett felelősségvállalás. Felelősséget érzett mindig és mindenért, mindenkiért, ami vagy aki valamilyen módon fontos volt számára.

Elsősorban felelősséggel tartozott szülőföldjének. Innen indult el és ide tért vissza. Jobb élet reményében külföldre mehetett volna, több esetben is kapott felkérést, meghívást, de ő maradt, Sütő András szavait hitvallásként tette magáévá: „Itt állok, másként nem tehetek”.

Felelősséget érzett magyar közössége diákjaiért. A legnagyobb szeretettel igyekezett oktatni, nevelni. Nem sajnált időt, energiát a tanulói előrehaladása érdekében.

Úgy érezte felelősséggel tartozik szüleinek, akiket a mai napig nem hagyott magukra, öregségük éveiben mindvégig támaszuk volt, örökké mellettük állt betegségekben, nehézségeikben.

Nagy felelősséget érzett saját családja iránt. A lehető legodaadóbb módon, legszebben nevelte három gyermekét, gondoskodásának gyümölcsei most kezdenek beérni. Nagylánya, Ünige történész, fia az evangélikus teológián tanul, kisebbik lánya pedig egyetemi hallgató Győrben.

Nem utolsó sorban felelősséget vállalt anyanyelve védelméért. Magyar nyelven sok cikket írt, szerkesztett matematikai lapot, szervezett országos versenyeket, sőt a költészet területére is kimerészkedett, a szép szó segítségével juttatva kifejezésre lelkének belső rezdüléseit, elmélkedéseit a világ dolgairól, a megélt dolgokból leszűrt benyomásait.

Azt tudtuk, hogy kedveli a verseket, esetleg csak sejtettük, hogy ő maga is ír. Erről a kapcsolódásáról, kedvteléséről sohasem beszélt. Verseit nem hozta fel az iskolába, nem mutogatta. Úgy, hogy verskötetete meglepetésként hatott. Lehet ő maga is ennek szánta. 1996-ban jelent meg első kötete, *Lélekvándorlás* címen, amely az 1972-96 között írt verseket tartalmazza. Valószínű, hogy a versek többsége a megelevenített 13 év alatt íródott. Ezért is áll szívemhez közelebb ez a kötet. Élményvilága, valóság háttere, mélységes humanizmusa akár sajátomnak is mondható. Ezek a versek csi-szoltak, kimunkáltak, nemcsak eszmei mondanivalót közvetítenek, hanem szépséget is árasztanak:

„a szarvas feszülő agancsai közül

elszabadulnak a nyílvesszők
 s az álmos ég szívéből
 ömlik a piros vér
 ijedten menekül a köd
 az odvas fába
 a tiszafa leveleiről
 lesiklik a pihent könny
 melegség száll alá
 a nyárfa remegő lombjára”
 (Hajnal)

„az ősz lehajolt virágot szedni
 és az elpattant nyakláncáról
 potyogó fekete gyöngyök
 fennakadtak a kökénybokrokron”
 (Véletlen)

Lírai alkotásokról lévén szó, ez jelzi, hogy a versek Bencze Mihályról szólnak, ahogy a kötet előszavában Bogdán László írja: „A versek tárgya és témája önmaga. Arcképei a sebző időben, a tektonikus mozgásairól elhíresült kelet-közép-európai történelem örvénylései közepette.” „A brassói költő ugyanis egy diszharmonikus, disszonanciákkal, sokkoló napihírekkel, hazugságokkal, ál és valódi információkkal, manipulációkkal, képtelenségekkel teli világban is hisz abban, hogy a lélek számára a harmónia ama édeni örömallapot, amelyben létezni kellene.”

Bencze Mihály olyan módon tud szólni, hogy valóban megelevenedik az akkori embertelen sötét világ, felszínre törnek azok a nyomasztó érzések, amelyek a legtöbb ember lelkét uralták, de mindezekben úgy ragyog át a humánus győzelmébe vetett hite, ahogyan minden igaz, becsületes ember remélte. Ezen érzések és gondolatok hatásos kifejezésére, közvetítésére leggyakoribb stíluseszköze az ellentét, ismétlés, párhuzam és fokozás, így ér el erőteljes ráhatást. Szuggesztív módon közvetíti, hogy mindent tagad, ami sötét, gonosz, embertelen, igenel mindent, ami tiszta, szép, emberséges. S ez ellentétből csattanásszerűen záródnak a versek, a szépség, a jószág győzelmét hirdetve.

Kötetének első ciklusa *Szilánkok* címet viseli. Ez a megnevezés már jelzi, hogy aprócska versek sorából épül fel a versfüzér, főleg négysorosokból, de találni 6-8 sorosokat is és elvétve még tíz soros versikéket is. Ekkor még a tömör kifejezés, világos szerkezet, csiszoltság jellemző a fiatal költőre. E műfaj megválasztásában nem tudhatni, hogy elődök hatása mutatkozik-e meg, elsősorban Horváth Imre négysorosai, de lehetséges Szabó Lőrinc, akár Áprily Lajos hatása is, vagy akár a kínai költészetnek ez a jellegzetes kifejezési formája, de saját belső indítékából is fakadhattak. Valóban

szépek ezek a kis alkotások mind eszmei, mind formai szempontból. Örök-
értvényű, egyetemes értékű emberi mondanivalót közvetítenek egy fiatal
lélek gyönyörű kitárulkozásával, belső énjének rezdüléseivel.

*„az igazság a saját hitében él
a hit pedig a saját igazában
a látszat a saját lényegétől fél
a lényeg pedig saját látszatától
de ha mindezeket megelőzi a tett
az utókorra marad az értelmezés”
(Cselekvés)*

*„tanulj a tűztől lángoló dalt
tanulj a víztől örök utat
tanulj a Naptól forró szerelmet
tanulj az éjtől csillagot keresned”
(Tanács)*

*„néha a tett csak merészség igazolása
néha a merészség csak az indulat mámora
néha az indulat csak botladozások sorozata
néha a botladozás csak a hit alkonya”
(Néha)*

*„a keresés szüli az igazat
a hit szüli a nyugalmat
könyörgés szüli a tehetetlen lázadást
lázasodásban győzd le önmagad
mert a keresésbe visszaesni nem szabad”
(Keress!)*

A kötet következő ciklusaiban még inkább meglevenedik az egész XX.
század, a barcasági világ kitágul, a hazai nagyok megidézésétől eljut az em-
beriség szellemóriásainak a megjelenítéséig. A fiatal költő egyre inkább fe-
lelősnek érzi magát népéért, de már az emberiségért is. Költészetének hatá-
rai időben és térben kitágulnak. Örök és maradandó értékek megmaradá-
sáért küzd, hadakozik minden pusztító, romboló erőszak ellen. Határtalan
optimizmus árad mind erőteljesebben hömpölygő soraiból. Hisz az igaz
ember győzelmében, a szabadság magasan lebegő zászlájának diadalában.
A zárt formákat szétfeszítik a sodró gondolatok, szabadon, kötöttségek nél-
kül áradnak, a világos, tiszta, érthető képek helyét átveszik az asszociációk.
Bonyolultabb képanyag áttételesen közvetíti a költői üzenetet. A versek to-

vábbgondolásra, meditálásra készítetnek. A költő már nem kimond, hanem csak sejtet.

1990-ig, nyugdíjba vonulásomig voltunk kollégák. A hatalmas méretű tanáriban nap mind nap egymás mellett ültünk. Így a hosszú évek alatt volt alkalmam igazából megismerni a fiatal tanárt. Nem csupán a rokonszenv íratta a róla szóló sorokat, hanem az együtt megélt nehézségek és eredmények leülepedett világa elevenedett meg az emlékezés során.

Az egykori nehéz, mind zordabbá váló világban ez a tizenhárom esztendő Bencze Mihály életében mégis napsugarasnak mondható, hiszen ekkor volt fiatal, bizakodó, lelkes, tele vágyakkal, megvalósításra váró elképzelésekkel, ekkor lett egész életére szólóan szerelmes, ekkor alapított családot, ezekben az években születtek gyermekei, ekkor dolgozott egy olyan kis magyar közösségben, amelynek tagjai szerették és tisztelték, s akik mindig büszkéek voltak megvalósításaira, s ekkor voltak olyan diákjai, akik nagyon lelkesedtek érte, és akik soha nem felejtették el.

Bencze Mihály az évek során nagyon elfoglalt emberré vált a szerteágazó, sokoldalú tevékenységek nyomán. Ideje nagy részét az iskolában töltötte, odahaza olvasott, irodalmat, szakkönyveket bújt, megoldásra szánt feladatokon törte fejét, matematikai lapot szerkesztett, diákjaival iskolán kívüli tevékenységeken vett részt, szamizdat lapot megjelenésre készített elő, mint utólag kiderült néha-néha a költészetnek is hódolt, szenvedélyesen kutatta szülőföldjének, a hétfalusi csángóknak a történelmi múltját, kimagasló képviselőinek (pl. Zajzoni Rab István) a tevékenységét, a csángók jellegzetes nyelvét, gazdag népköltészetét, hagyományait és még sok minden érdekelte és foglalkoztatta.

Ennyire gazdag tevékenység kifejtésére időre volt szükség, nagyon sok időre. Ezért kell feltétlenül szólnom élete párjáról. Lécz Ildikó méltó társa, barátja, felesége és gyermekeinek anyja. XI. osztályos kislánként kezdett el rajongani a szép és kedves, okos és érzékeny fiatal tanárért. Az utolsó irodalmi körön, a XII. osztályosok búcsú ünnepélyén a végzős diáklány egy saját szerzeményű meleg hangú szép versben szólaltatta meg rajongását matematikára iránt, persze mindezt csak sejtetni engedte. Így is nyilvánvalóvá vált titkos vonzódása.

A szőke, zöldes szemű kislány, nagyon kedves, közvetlen, melegszívű, vidám teremtes volt. Ezek a szép emberi tulajdonságok terelték a mindannyiunk Misijének a figyelmét az érettségi banketten a fiatal lány felé. Négyöt évi udvarlás, együtt járás után karácsony estéjén ajándékként, meglepetésszerűen megkérte a szülőktől Ildikó kezét. Szerencsés, jól sikerült házasság lett az övék. Ildikó biztosította azt a meleg családi hátteret, amelyben Bencze Mihály nyugodtan dolgozhatott. A feleség az áldozatoktól sem riadt vissza, a gyermekek születésekor ott hagyta műszaki rajzoló állását és 20 éven keresztül kimondottan csak családjának élt. Töretlen hűséggel mindig ott állt Bencze Mihály mellett. Későbbi életében Bencze tanárnak is adódtak

nehézségei, nagy-nagy megpróbáltatások, de neki nagy önfegyelemmel, a jövőbe vetett hitével, optimizmusával, pozitív hozzáállásával és Ildikó segítségével sikerült győzedelmeskednie és jelenleg ismét a fény felé fordulva a magasba tör.

Az életben vannak rendkívüli emberek, akiket a természet megáldott minden jóval, széppel, tudással, tehetséggel, lelkesedéssel, küzdeni akarással, kitartással, felebaráti szeretettel.

Bencze Mihály is közéjük tartozik. Bencze Mihály rendkívüli ember. Az volt és az is marad!

Ezen a nyáron egy húszéves találkozó ünnepén ajándékba hozta diáknak, tanárnak Teréz anyja *Az élet himnusza* című írását. Nem tudom, mikor kerülhetett kezébe ez az emberiségnek szánt testamentum, de azt biztosan érzem, hogy Bencze tanár életfilozófiájával, életvitelével tökéletesen meggyező, akár saját hitvallásának is mondhatja. Ezt néhány sor idézésével is lehet érzékeltetni:

„Az élet szépség – csodáld meg.

Az élet boldogság – ízeled.

Az élet álmom – tedd valósággá.

Az élet kihívás – fogadd el.

Az élet kötelesség – teljesítsd.

Az élet játék – játszd.

Az élet küzdelem – harcold meg.

Az élet jutalom – érdemeld ki.”

Végül is ki Bencze Mihály?

Tanár, matematikus, költő, monográfiaíró, szülőföldjéért és népéért aggódó közember?

A kérdésre a választ talán önmaga adja:

„szemem örvénye bodzavirág

testem fehérre hántott gyökér

lelkem csilingelő gyöngyvirág

hitem búzája meleg kenyér

ropog az algás messzi csend

isten szárítgatja álmaim”.

Bogdán Zoltán

Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 1955, matematika-fizika-ábrázoló geo-
metria szak, középiskolai tanár, 2008-tól nyugdíjas Szolnokon, Magyaror-
szág.

„A magyar irodalom ötágú síp, összehangolatlan” – írja Illyés Gyula, majd hozzáteszi: a mi nemzedékünk eléri-e, hogy a külön-külön, de más-ként is szóló sípokat egyszer összehangolja? Az ötágú síp lett a jelképe a Nemzetközi Magyar Matematika Versenynek, amelyet Bencze Mihály és Oláh György indított el. Az 1991. évi szegedi Rátz László Vándorgyűlés plenáris ülésén Bencze Mihály fölvetette a Kárpát-medencei magyar középiskolás diákok matematika versenyének gondolatát, 1992-ben pedig Oláh György megszervezte az első ilyen találkozót Révkomáromban. Azóta a versenyt minden évben megrendezzük. A szegedi vándorgyűlésen ismerkedtem meg Misivel. A nevét *A Matematika Tanítása* című folyóiratból korábban is ismertem, ahol olvashattam gyönyörű feladatmegoldásait, kitűzött feladatait, cikkeit, amelyeket kezdetben így írt alá: Bencze Mihály, Kolozsvár, majd később a városnév Brassó lett. Szegedi találkozásunkkor kiderült, hogy Misi már kolozsvári diákként elkezdett írni a matematika tanárok lapjába, olyan éretten, hogy azt gondoltam korombeli kolléga. Ezt a munkát évtizedekig folytatta, többször elérve a lap szerkesztőségének kiüntető jutalmát.

1991-től, ha ritkán találkoztunk is, szoros barátság alakult ki közöttünk. Egyszer azt mondta nekem, hogy (szakmai értelemben) apjának tekint, majd egy versenyen, ahol Ünige leánya is ott volt, úgy mutatott be: ez itt a nagypapa.

Misi rendszeres feladatkitűzője volt a *Középiskolai Matematika Lapoknak*, a különféle tanulmányi versenyeknek, a már említett "magyar" versenyeknek. Utóbbiak esetén többször is az ő feladatai szerepeltek hatodikként (legnehezebbként) minden évfolyam feladatlapján. Fantasztikus könnyedséggel és termékenységgel talált ki, oldott meg matematikai problémákat. Több matematikai folyóirat szerkesztőségének tagja, illetve főszerkesztője. Ezeket a Romániában megjelenő lapokat természetesen Magyarországon is olvassuk.

Bencze Mihály nem közönséges tehetség, hanem kiemelkedő. Nemcsak a tudományok érdeklik, hanem az irodalom, a művészetek, a kultúra különböző területei is. Ő számomra az erdélyi tudósok egyik utódja. Könyveket írt, verseket írt és ír. Aki szereti a szépet, az értelmes szépet, olvassa Misi versesköteteit.

Borzási Dávid

Transilvania Egyetem, Brassó, 2008, számítástechnika kar, elektronika szak, 2001-től a Siemens romániai leányvállalat Corporate Technology egyiségének elektronikai fejlesztés munkacsoportjának vezetője, Brassó, Románia.

Bencze Mihályt 15 évesen ismertem meg, IX. osztályos voltam, és ő tanította nekünk a matematikát. Az első óra tananyaga az „Alapszabályzat” volt – ezt követően minden tanév elején emlékeztetett rá, hogy az Alapszabályzat még mindig érvényes. Ebben volt összefoglalva a matematika órák menete, a diákok kötelezettsége. És ehhez tartotta magát, és ehhez kellett mi is tartanunk magunkat. Az évek során kezdtem azonban felismerni, hogy a tanár úr és az osztályunk közötti kapcsolat több mint egy szabályrendszer. A matematikát többnek mutatta be, mint számok és betűk kompakt világát: irodalomról, zenéről, emberi kapcsolatokról, művészetekről, történelemtől, politikáról beszélt nekünk, mintha az is matematika lenne. A matematika nem pusztán logika: misztérium, amit fel kell fedoznünk, ki kell kutatnunk, át kell látnunk a tankönyv képletein, és fel kell ismernünk, hogy azok valós dolgokat írnak le. Sőt, az igazi matematika több mint amit a tankönyv leír. „Keresetek utána” – mondta olykor, és felírt a táblára különböző különösen hangzó, a tantervben nem szereplő matematikai érdekességeket.

Bencze Mihály nem csak matematikát tanított. A matematika órákat arra használta fel, hogy diákjainak bizalmat adjon, és olyan feladatokat bízjon rájuk, amikre nem igazán gondoltak. Engem nagyon meglepett, amikor megtudtam, hogy létezett az iskolában matematikai lap, amit diákok szerkesztettek. Addig én csak a *Matlap*-ról hallottam, azt pedig nem diákok szerkesztették. Hát amikor arra kért meg a tanár úr, hogy vállaljam el egy újabb matematikai lap, az *Erdélyi Matematikai Lapok* szerkesztését, nagyon meglepődtem, és nem tudtam hova tenni a dolgot. Kilencedik osztálytól kezdve Bencze tanár úr felkarolt és segített, felülvizsgálta a Lapok megjelenését. Először úgy tűnt, hogy micsoda nagyszerű kis csapat a mi osztályunk – az is volt – képes egy ekkora feladattal megbirkózni. Aztán rájöttem, hogy a tanár úr az, aki a háttérből előre elkészíti az utat, és ilyen módon nevel minket, segít emberré válni, feladatokat oldani, kitartónak lenni.

Bencze Mihállyal a kapcsolatom érettségi után sem szűnt meg. Vele találkozni, beszélgetni, együtt dolgozni nagyszerű dolog. Visszagondolva a középiskolás évekre látom, hogy a tanár úr nem csak matematikát tanította nekünk, a cél az volt, hogy kicsírázóban levő képességeink szárba szökkenjenek: közösséget formáló tevékenység volt a matematika óra. Amikor együtt, mint csapat dolgoztunk, kiderült, ki mit tud és mire képes, így színesebbé vált a közösség, kezdtük egymás értékeit fellelni. Embernek lenni több, mint a rád bízott feladatot elvégezni. Értékelnem kell azt, aki társam, őriznem, védenem és kamatoztatnom kell azokat a kincseket, amikkel rendelkezem. Ezt tanította a tanár úr, és én örülök, hogy diákja lehettem.

Dr. Dályai Péter Pál

Bukaresti Tudományegyetem, Bukarest, 1968, matematikus, 2008-tól nyugdíjas középiskolai tanár, Szeged, Magyarország.

Bencze Misit a 80-as évek közepe táján (de lehet, hogy néhány évvel korábban) ismertem meg a Matematikai Tanulmányi Versenyek országos szakaszán. Többször ügyködtünk együtt a versenyfeladatok magyar fordításának biztosításáért, de sajnálatos módon ez nem mindig járt az általunk kitűzött eredménnyel. Gyakran fordult elő, hogy a fordítások késéssel érkeztek el a tanulókhoz, aminek sokféle oka lehetett. Pl. későn kezdhettük a fordítást, vagy nem engedték, hogy többen fordítsunk, de legtöbb egy félóra késéssel csak eljutott a tanulókhoz a fordítás. Voltak szervezési hibák is, mégpedig olyanok, hogy nem tudtunk a fordítást igénylő tanuló létéről és ilyen esetben a késés még nagyobb is lehetett. Nyilván ebben közrejátszott a tanuló félénksége is, hogy nem merte felhozni, hogy fordításra lenne szüksége. A korrektséghez természetesen hozzátartozik az is, hogy román nyelven mindegyik tanuló megkapta a versenyfeladatokat.

A 80-as évek vége felé kezdtünk beszélgetni Misivel magyar nyelvű matematikai tanulóversenyek szervezéséről. Az 1989-es fordulat után lehetőség nyílt erre. Ha nem tévedek az első ilyen versenyt Bencze Misi szervezte az Áprily Lajos Líceumban, 1990 végén. Meghívott több neves líceumot, többek között a Bolyai Farkas Líceumot is, amelynek tanára voltam. Egy szombati napon korán reggel indultunk, összeállítottuk a feladatokat, lebonyolítottuk a versenyt, kijavítottuk a dolgozatokat, kihirdettük az eredményt és már mentünk is vissza Marosvásárhelyre. Mindehhez persze az iskola semmi anyagi támogatást nem nyújtott, sem a miénk, sem az Áprily. Emlékszem, hogy az utazás költségét helyi vállalkozók adományaiból gyűjtöttem össze. A nehézségek ellenére ezek a versenyek a tanulóknak nagy élményt jelentettek és nagy lendületet adtak a matematika tanulásában. Egy nagyon fontos esemény, amelyben Bencze Misinek és Oláh György komáromi tanárnak kezdeményező szerepe volt az a Nemzetközi Magyar Matematika Verseny. Az első Révkomáromban rendezték meg, amelyen a Bolyai Líceum csapatának vezetőjeként volt alkalmam részt venni, ahol csapatunk szép sikert ért el. A verseny jelentőségét ékesen bizonyítja, hogy azóta minden évben megrendezik a Kárpát-medence valamelyik magyarok lakta régiójában és nagy népszerűségnek örvend a tanulók körében. E versenyek lebonyolításában Bencze Misi oroszánrészt vállal. Az 1992-93-as tanévben még találkoztam vele a csíkszeredai és az udvarhelyi versenyeken, ahol Misinek több szép feladata is kitűzésre került. Én családommal 1993-ban áttelepültem Szegedre, így a továbbiakban elsősorban a folyóiratok révén tudok Misiről beszámolni. Tudom, hogy létrehozta először a *Gamma* folyóiratot, majd, amit szintén nagyon jelentősnek tartok, elindította az *Octogon* nevű matematikai lapot, angol nyelven. Ezekben számos jelentős cikke és kitűzött feladata jelent meg. Csodálatra méltó a lap szerkesztésével járó gigászi munkája.

Fontosnak tartom az általam ismert *Polygon* és *A Matematika Tanítása* című magyarországi lapokban közölt cikkeit és feladatait is. Ezekben a lapokban közölt feladatai nagyon érdekesek és színvonalasak. Rendkívül értékesnek tartom a *The American Mathematical Monthly* című folyóiratban megjelent feladatait is.

Szerteágazó tehetségét bizonyítja számos irodalmi alkotás, több verses kötete jelent meg, de munkásságának ezt az oldalát kevésbé ismerem.

Darvas Anna-Mária

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1979, matematikus, középiskolai matematika tanár, Baróti Szabó Dávid Iskolacsoport, Barót, Románia.

Emlékek Bencze Misiről. Az 1973-ban végzett fiúkat, sikeres felvételi után, egyetem előtt vitték katonának. Kilenc hónap kaszárnya, szabadság nélkül - így szólt az első szabály. A későbbi években ezen módosítottak, legalább adtak közben szabadságot. Ez volt a Misiék generációja. Minderről azért van tudomásom, mert a bátyám, Bodosi Imre rendszermérnök, a Misiék egyetemi évfolyamtársa volt. A Buzău-i kaszárnyában nem volt egyszerű a „túlélés”, sem a bakának, sem a tiszteknek. A tiszteket is felülmúlta a helyzet, hiszen addig nem volt dolguk ekkora létszámú értelmes, intelligens fiatalemberrel. Csak pszichikai terrorral tudták rávenni őket, hogy a napi „értelmetlenségek” sorozatát végrehajtsák. A fiúk matematika feladatok megoldásával próbálták valamelyest formában tartani magukat a következő tanévre. Én akkor XI-es voltam és felvételizni készültem. Több ízben is küldtem a bátyáméknak feladatokat az akkori „*Gazeta Matematică*” szakfolyóiratból.

Majd az egyetem, kihelyezések, munkahely, ahol mindenki végezte a maga dolgát. A 80-as években a „*A Matematika Tanítása*” című szaklapban a Misi által közölt feladatok és megoldások révén volt tudomásom róla. Majd 1991-ben személyesen is újra találkoztunk Szegeden a Rátz László Vándorgyűlésen. Ma is kedves emlékként élem meg azt a Vándorgyűlést, hiszen ott találkoztunk több éve nem látott egyetemi, valamint felvidéki, délvidéki kollégákkal, akiket csak a szaklapokból ismertem. Ez azért is volt fontos, mert a 90-es évek előtt egymástól elég elszigetelten tevékenykedtünk. Azokban az időkben a szakvizsgára való jelentkezés sem lehetett csak egyéni döntés. A kommunista párt által meggyéként engedélyezett számke-reten belül lehetett jelentkezni és a megyéket is az általuk megjelölt egyetemi központokhoz csatolták. Így kevés volt annak az esélye, hogy kolozsvári régi évfolyamtársak összetalálkozzanak. Nagy öröm volt az, hogy Szegeden esténként összeültünk, beszélgettünk. Ott hangzott el Misi javaslatára olyan középiskolai verseny szervezésének a gondolata, amely a Kárpát-medence magyar anyanyelvű diákjainak teremtenie versenyhelyezetet tudá-

suk felmérésére és lehetőséget a különböző régiók megismerésére. Oláh György komáromi kolléga vállalta az első verseny megszervezését. Így nekik köszönhetően 1992-ben elindult a mai napig is tartó versenysorozat.

Mindezen évek alatt Misit a matematika elkötelezettjeként ismertem meg, aki a különböző időszakok eszközeit, lehetőségeit cselekvően felhasználta a matematika szolgálatára. Tehetne-e másként az az ember, aki így fogalmaz a matematikáról egyik példatára előszavában:

„A matematika csodálatos és különös valami, amit a művész hív életre a mindenség káoszából, lelki vívódások és gyötrelmek között. És nem adott meg mindenkinek, hogy felismerje. Hogy megértse az ember, át kell élnie a művészet élményét. Dallam a szépsége, amelyet a művész énekel nekünk, és hogy a dallam visszhangozzék a szívünkben ahhoz tudás, fogékonyság, fantázia és sok-sok munka kell.” (Bencze Mihály: Erdélyi és Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek, Fulgur Kiadó, 1997)

Dr. Dobos Sándor

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest, 1993, matematika-fizika szak, matematika tanár, Budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium, 1997-től a magyar matematikai olimpiai csapat helyettes vezetője. Budapest, Magyarország.

2001-ben az osztályommal kerékpár túrát tettünk Erdélyben. Bencze Mihály önzetlenül segítségünkre volt, kitűnő idegenvezetést tartott Brassóban, majd kerékpárjával elkísért minket egy darabon. Neki köszönhetjük, hogy az iskola lehetett egy éjszakára a szállásunk. Hálás szívvel emlékszem ezekre a szép napokra. Bárcsak minél több Misihez hasonló szakmai és emberi kvalitású tanár lenne!

Dr. Florentin Smarandache

Craiovai Tudományegyetem, Craiova, 1979, informatikus, egyetemi professzor, New Mexico-i Tudományegyetem, Amerikai Egyesült Államok

Negyedszázada ismerem Bencze Mihályt! Ismeretségünk az én együttműködésemmel kezdődött a *Gamma* (1978 - 1989) és *Octagon Mathematical Magazine* (1993 - jelen) folyóiratokkal. 1992-ben meglátogattam csernátfalusi otthonában, Brassó mellett. Amerikából érkeztem és meg akartam ismerni személyesen is, nemcsak leveleken, e-maileken vagy telefonokon keresztül. Közös terveket szövögettünk és állandó szellemi kapcsolatban maradtunk.

Amikor „elmenekültem” Romániából, 1988 szeptemberében, és majdnem két évig egy törökországi menekült táborban vártam az amerikai ví-

zumot, Bencze tanárt a brassói Securitatea arról faggatta, hogy milyen érte-sülései vannak rólam...

Érdekes, hogy tudományos tevékenysége mellett irodalommal is foglalkozik (elküldte nekem dedikálva egyik magyarul megjelent versesköte-tét). És íme, az volt az érzésem, hogy matematikusként nemcsak én „téved-tem” a versírás útjára (olyan nagy klasszikusokon kívül, mint Omar El Khayyam, Paul Valéry, Ion Barbu).

Kreatív tevékenysége elkápráztató: több, mint 700 (hétszáz!) matema-tikai cikket és 7 könyvet publikált; 7 matematikai és irodalmi folyóirat fő-szerkesztője, 8 másik folyóiratnak szerkesztőségi tagja, másik 8-nak pedig mentora, a Rubik-kocka verseny szervezője 1980-ban, a Wildt József Tu-dományos Társaság elnöke 1990-től, stb. Azt hiszem, hogy szellemileg az egyik legtermékenyebb kortárs matematikus – túlzás nélkül. Életműve óri-ási!

Tudományos tevékenységéért több hazai és nemzetközi díjat kapott, és rengeteg hazai és nemzetközi konferencián vett részt. Elődünkhöz, Leonhard Eulerhez (1707–1783) hasonlítanám, aki kb. 100 könyvet publikált.

Megtiszteltetésnek érzem, hogy néhány cikk erejéig társszerzője le-hettem.

Most az következhetne, hogy Bencze Mihály összegyűjtse cikkeit és azokat vastag kötetekben publikálja – mint egy valódi *opera magna*.

Gergely Erzsébet

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1977, középiskolai mate-matikatanár, „Szász Adalbert” Sportlíceum, Marosvásárhely, Románia.

Levélforma Bencze Misinek. Bencze Mihályt 1973-ban ismertem meg. Együtt felvételiztünk a Babeş-Bolyai Tudományegyetem matematika szaká-ra, de mégsem voltunk évfolyamtársak, mert akkoriban a fiúkat a felvételi után, 9 hónapra, elvitték katonának. Az időbeli eltolódás ellenére útjaink sokszor összefutottak. Együtt jártunk a *Visszhang* találkozókra, kerestük a csendet a Házsongárdi temetőben, tisztogatva nagyjaink sírjait. Sütő And-rás drámáit (*Egy lócsiszár virágvasárnapja*, *Csillag a máglyán*) többször is megnéztük és megbeszéltük együtt és tanárainkkal egy kávé mellett vagy egy ablakmélyedésben az egyetem évszázados falai között. Olvastuk Bálint Tibor *Zokogó majmá*-t, Beke György sorozatát, láttuk Gy. Szabó Béla met-szeteit, Varga Vilmos Villon-estjét, Benczédi szobrocskáit, jártunk Szervátiusz Jenő és Tibor műtermében, szerettük Adyt, nevettünk Bajor Andorral. A labdarúgó mérkőzéseket a Bükkben együtt néztük ismeretlen ismerősökkel. Olvastuk Balázs Márton és Kolumbán József analízisét, Mau-rer Gyula és Virág Imre algebráját, Radó Ferenc és Orbán Béla mértan

könyvét, szerettük előadásait, tiszteltük őket, akik tanítóink voltak a szó valódi értelmében.

Nem egyszer megittasultunk attól a kultúrától, amit Kolozsvár, Erdély fővárosa, a tudományok fellegvára, adni tudott a tudásra szomjúhozónak.

Az egyetem elvégzése után útjaink elváltak, de mindig tudtuk egymásról a lényegét: a Matematikai Lapok, a Gamma, Dáné Karcsi, Kacsó Feri, Krámlí Jóska, Szilágyi Jutka, Mátéfi István, Kiss Sanyi, Maurer Gyula, Kolumbán József, Körtesi Péter révén.

Hiszem, hogy olyanok vagyunk, mint egy barátságos számpár (pl. $220 = 1+2+4+71+142$; $284 = 1+2+4+5+10+11+20+2+44+55+110$) hisz, ahogy Pitagorasz mondta a barátokról, minden gondolatunk, vágyunk, elfoglaltságunk otthonra lelt a másik lelkében.

Amióta megkaptam leveled és a címzésről felismertem a feladót, szóval azóta olvasgatom írásaidat és üzenem Neked azt, amit te üzentél nekünk és nekem is:

„Egyedül nem lehet élni... Csak erre nem megoldás az, ha látszólag ketten vagyunk... Küldök neked egy kis csendet. Nekem nagyon jól esik. Időnként állj meg egy pillanatra – úgy igazán - lépj ki a bűvös körből... Tudod milyen más minden? A hosszantartó csend... Amiben elvesz minden, ami lényegtelen... A csendben arra kényszerülök, hogy végre önmagammal legyek. A csend a benső szabadság útja.

Két dologgal tisztába kell lenni: fogyunk és kultúránkat ez a globalizáció, amiről beszélünk, fenyegeti... Bankbetétünk van a Reményhez elnevezésű általános kelet-közép-európai világbankban, arcunkon jóindulat takarja őszülő szakállunkat, tollunkból nem fogy a tinta, szívünkéből a szeretet, agyunkból a hit, lelkünkéből a bizakodás. Ezek vagyunk.”

Egyetemi szintű szakmai ismereteid, átlagon felüli műveltséged miatt, szent erdélyiséged ellenére vagy éppen amiatt, szóval Neked sikerült szürke eminenciás lenni a matematika ifjú szerelmeseinek körében. Kíváncsi vagyok, hogy tanítványaidról elmondhasd: Eadem mutata resurgo (megváltozva, mégis önmagam támadok fel) és kívánok ehhez erőt, kitartást, hitet! *(Ezt a latin közmondást választotta Jakob Bernoulli (1654–1705) a sírjára feliratként. Ez célzás a logaritmikus csigavonal ama tulajdonságára, hogy az evolútája szintén logaritmikus csigavonal.)*

Kacsó Ferenc

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1965, matematika-fizika szak, nyugdíjas óraadó középiskolai matematikatanár, „Bolyai Farkas” Líceum, Marosvásárhely, Románia.

Bencze Mihály nevét kb. 1977-ben ismertem meg *A Matematika Tanítása* című magyarországi folyóiraton keresztül, amelyben feladatokat tűz-

tek ki főleg tanárok számára. A feladatmegoldók között néhány erdélyi személy is szerepelt. Én is és köztük volt Misi is. Valószínűleg egyetemi hallgató volt, mert a feladatmegoldók rovatában így szerepelt: Bencze Mihály, Kolozsvár. Ugyanakkor nevével, feladatszerzőként, a kolozsvári *Matematikai Lapok* hasábjain is találkoztam. Később a román televízió magyar adásában láttam róla egy riportot.

Személyesen 1995 januárjában találkoztunk az I. Bolyai Farkas matematikaverseny alkalmából. Javasolta, hogy én is kapcsolódjak be a versenyekbe. Megtettem, és azóta majdnem minden bel- és külföldi versenyen, melynek szervezője és vezetője Bencze Misi volt, részt vettem.

Érdemei közé tartozik az *Octogon* folyóirat szerkesztése, az *Erdélyi Matematikai Lapok* megjelentetése, könyvei stb. De szerintem Misi legnagyobb érdeme a Nemzetközi Magyar Matematika Verseny (és az ezt megelőző erdélyi válogató versenyek) létrejötte, mely az ő nevéhez fűződik. Ezáltal fellendítette az erdélyi magyar matematikai életet, kapcsolatot teremtett a kárpát-medencei magyar matematikusokkal. Mindig ügyelt arra, nehogy a már kialakult hagyomány megszakadjon (az egyik évben Magyarországon, a következőben valamelyik kárpát-medencei országban tartják a versenyt, felváltva). 2004-ben Kárpátalja következett, de ott a szervezést egyik város sem vállalta. Végül Misi elérte azt, hogy Kárpátalja mégis megszervezze a versenyt. Egy községben, Nagydobronyban, ahol ugyan kedvezőtlenek voltak a feltételek (pl. mi tanárok egy kis szobában a padlóra tett matracon aludtunk, egyetlen illemhely volt stb.), de a versenyt megszervezték, mindenki jól érezte magát, a hagyomány nem szakadt meg.

Még a későbbi betegsége sem gátolta meg, hogy folytassa tevékenységét.

Az előzőekhez hozzátéve még azt is, hogy számtalan sok matematika feladat szerzője, úgy gondolom, hogy Bencze Mihály jelenleg Erdély legkiemelkedőbb középiskolai matematika tanára.

Dr. Kolumbán József

Bolyai Tudományegyetemen, Kolozsvár, 1957, matematika-fizika szak, matematika tanár, Victor Babeş Egyetemen, Kolozsvár, 1958, kutató matematikus, 2001. május 7-től a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság alelnöke, 2005-től konzulens professzor, 2012-től a Babeş-Bolyai Egyetem „Érdemes Professzora”, Kolozsvár, Románia.

A tanár számára nincs felemelőbb feladat, mint volt tanítványának kimagasló teljesítményeit méltassa, hiszen – okkal vagy ok nélkül – látni véli annak bizonyítékát, hogy munkája nem volt teljesen hiábavaló. Különö-

sen érvényes ez akkor, ha eredményekben példátlanul gazdag életpályáról van szó. Márpedig, eddigi pályafutása során, Bencze Mihály rendkívül gazdag és értékes életművet alkotott: 12 (matematikai és szépirodalmi) könyve mellett több mint 40 saját eredményt tartalmazó matematikai cikke jelent meg jelentős külföldi folyóiratokban, 175 didaktikai cikke bel- és külföldi folyóiratokban, közel 450 kisebb-nagyobb matematikai felfedezést tartalmazó írása az általa szerkesztett Octogon Mathematical Magazine című folyóiratban, több ezer feladata bel- és külföldi szaklapokban. Verseket, szépirodalmi írásokat közölt a Kilátó (Belgium), A Céh (Budapest), Látó, Brassói Lapok, Romániai Magyar Szó, Krónika, Erdélyi Napló című lapokban, a Brassói Füzeteknek pedig több mint két tucat közéleti tárgyú cikket írt. 2010-ben PhD-címet szerzett az egyenlőtlenségek tárgykörében. Ezek mellett 5 szaklap főszerkesztője, 8 szaklapnál szerkesztő bizottsági tag, 9 diáklap szerkesztője (mentora), a brassói Wildt József Tudományos Társaság elnöke, az évente sorra kerülő Erdélyi Magyar Matematikai Versenyek és a Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek kezdeményezője, a Zajzoni Rab István-díj megalapítója, több Brassó környéki Magyar könyvtár támogatója, stb. Dicsekedhet-e más középiskolai tanár hasonló eredményekkel? A mennyiséget tekintve az életmű páratlan, de – minden bizonnyal – annak hatásáról is pozitív véleményt mond majd a jövő.

Első éves egyetemista korában ismertem meg, amikor a Babeş-Bolyai Egyetemen matematikai analízist tanítottam magyarul az ő csoportjának. A magyar nyelvű oktatásról tudnunk kell, hogy az „egyesítéskor” tett ígérekkel ellentétben 1964 és 1971 között a mi karunkon egyetlen szaktantárgyat sem volt szabad anyanyelvünkön tanítani. Máig sem tisztázott okokból 1971 ősztől megengedték, hogy három alaptárgyat (mértant, algebrát és analízist) magyarul is taníthassunk azoknak a hallgatóknak, akik ezt óhajtották. A többi szaktárgyat továbbra is románul kellett tanítani. A magyar diákok és tanárok próbálták kihasználni a lehetőséget. A tanárok magyar nyelvű egyetemi jegyzeteket és tankönyveket írtak, a hallgatók pedig szorgalmasan tanultak belőlük. Abban az időben a hallgatói státuszt csak nagyon komoly, sikeres felvételi vizsga árán lehetett elnyerni, és a diákok megbecsülték ezt a státuszt: a lemorzsolódás minimális volt. A diákság motiváltsága magától értetődő volt, annak ellenére, hogy az órákon való jelenlétet megkövetelték. A hallgatókat tanáraik kitartó munkára és a szakma szeretetére nevelték. A magyar anyanyelvű hallgatók a fent említett három tantárgyat szinte kivétel nélkül magyarul tanulták, egyébként román csoportokban, szétszórva tevékenykedtek. Közülük kerültek ki az utóbbi évtizedek legjobb matematika tanárai.

Bencze Misi tehetségére már az első szemináriumokon figyeltem. Szorgalmasan oldogatta az analízis feladatokat, új ötletekkel jelentkezett és gyakran tett fel érdekes kérdéseket. Szakmai fejlődése később is egyenletes volt, és a legjobbak közt végezte egyetemi tanulmányait. Tanári tevékeny-

ségét az állandó küzdelem jellemzi a matematikai oktatás minőségének javításáért és a magyar nyelvű tanítás kiteljesítéséért. Matematikai feladatok szerkesztésével, folyóiratok kiadásával, országos és nemzetközi versenyek szervezésével elévülhetetlen érdemeket szerzett a tehetséggondozás területén is. Több évtizedes felsőbb matematikai kutatásaival szintén elismerést vívott ki magának.

Szülőföldjéhez és a barcasági magyarsághoz való kötődése nem ismer határokat. Igazi értelmiségiként mindig kezdeményezően kapcsolódott be a közösségi életbe, ott is kitörülhetetlen nyomokat hagyva maga után. Sokoldalú tehetsége nem csak matematikai munkásságában megmutatkozik meg: szépirodalmi alkotásaival is sikert aratott. Aki tevékenységének valamely szegmensét ismeri csak az elismerés hangján szólhat róla. Az alkotó tanárok (sajnos!) egyre szűkülő köréhez tartozik, aki sokkal többet tesz óráinak lelkiismeretes előkészítésénél és megtartásánál. Ezért tevékenységét - különösen az utóbbi években - több kitüntetéssel ismerték el. Ezek közé tartozik a Farkas Gyula Érem is, amelyet a kolozsvári magyar matematikai közösség adományozott neki.

Kovács Béla

Temesvári Tudományegyetem, Temesvár, 1968, matematikus, középiskolai matematikatanár, Kölcsey Ferenc Főgimnázium, Szatmárnémeti, Románia.

„A matematika csodálatos és különös valami, amit a művész hív életre a mindenség káoszából lelki vívódások és gyötrelmek között. És nem adott meg mindenkinek, hogy felismerje. Hogy megértse az ember, át kell élnie a művészet élményét. Dallam a szépség, amelyet a művész énekel nekünk, és hogy e dallam visszhangozzék a szívünkben, ahhoz tudás, fogékonyság, fantázia és sok-sok munka kell.” Ezeket a gondolatokat Bencze Mihály barátom írta az Erdélyi és Nemzetközi Magyar Matematika Versenyek példatára Előszavában. Ez nekem nagyon tetszett. Bennük tükröződik a matematikus, a tudós, a művész és irodalmár egyénisége.

Bencze Mihályt 1993 óta ismerem, matematika versenyen találkoztunk először Székelyudvarhelyen, a január 22 - 24 között megrendezett Bolyai János Emlékversenyen. Utána még ugyanabban az évben kétszer: a II. Nemzetközi Magyar Matematika Versenyen, Vácott, április 3-7. között és a III. Wildt József Matematika Versenyen Brassóban, május 15-én. Itt volt alkalmam egy rövid családi látogatásra is. Kialakult közöttünk egy állandó baráti kapcsolat. Minden évben 3-4 alkalommal találkozunk valahol, valamilyen matematika versenyen. Ő fogalmazta meg ezeknek a versenyeknek a szükségességét. Megalapította az Erdélyi Magyar Matematikai Versenyt és szorgalmazta annak folytonosságát. Az Ő nevéhez fűződik az egész

Kárpát-medencét összefogó Nemzetközi Magyar Matematika Verseny megvalósítása. Csodálatra méltó a kitartása, és ez hatással van más tanárkollégákra, köztük rám is. Mindig öröm a találkozás, és amikor szükséges, együttműködünk is egyes versenyek lebonyolításában. Fantasztikusak a meglátásai, kifogyhatatlanok ötletei. Munkabírása óriási. Minden feladattal kapcsolatban kapásból tud új ötletekkel előállni. Tudományos munkásságával mindenkit elbűvöl. Állandóan biztat engem és másokat is, hogy szerkesszünk matematikai feladatokat, írjunk cikkeket, tartsunk előadásokat. Alkossunk. Neki köszönhetem, hogy az *Octagon Mathematical Magazine*, angol nyelvű nemzetközi folyóiratban is megjelentek kitűzött feladataim, nyitott, megoldatlan kérdéseim, tudományos cikkeim. Szoros együttműködés alakult ki közöttünk.

A matematika mellett sok mindennel foglalkozik: költeményei, irodalmi, történelmi írásai érdekesek, szépek, elgondolkoztatóak. Számtalan helyen felfedezhető bennük a matematikus, a matematika, az irodalom és művészet kapcsolata. Csak megérteni kell.

Dr. Kovács Lehel István

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1997, informatikus, egyetemi adjunktus, Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely, Erdély

Gyerekkoromban már sokat hallottam Bencze Mihályról. Édesanyám iskolatársa volt, és nem is laktunk túl messze, de találkozni nem találkoztam vele.

Az 1989-es változások után alakult újra Brassóban az egykori magyar középiskola és felvette az Áprily Lajos nevet. Miután 1989 nyarán sikeresen felvételiztem az akkor egyedüli – magyar nyelven is oktató – elméleti középiskolába, az Unirea Líceumba, 1990-ben a X. osztályt már az Áprily Lajos Líceumban kezdtük. Új osztálytársak, új környezet, új tanárok. A matematika oktatására Bencze Mihály jött át a Vörös Zászló Szakközépiskolából.

A matematika oktatása mellett nagy hangsúly tevődött az önálló munkára, a versenyekre, a szakkörökre. Volt olyan vakáció, hogy 600 feladatot kellett megoldani, különben három 1-est kapott a tanuló. Ekkor kezdődtek el az erdélyi és nemzetközi matematikaversenyek szervezései is. Majdnem minden hónapban valamilyen versenyen voltunk: Brassó, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Csíkszereda, de Vác, Budapest, Komárom, Dunaszerdahely is.

1991-ben egyhetes tanulmányúton vettünk részt Bencze Mihály vezetésével Felvidéken. Komáromban és Dunaszerdahelyen voltak diáktalálkozók. Részt vettünk az órákon, de tartottunk is órákat. Én a középiskolai kombinatorikus feladatokról beszéltem. Komáromban bentlakásban lak-

tunk, délutánonként, esténként feladatmegoldó versenyek voltak, vagy érdekes feladatokról beszélgettünk. Dunaszerdahelyen családoknál laktunk, később az ottani diákok is ellátogattak Brassóba. Ismeretségek, barátságok alakultak ki. Évek múlva, Felvidéken véletlenül találkoztam pár akkori tanárral, diákkal, megismertük egymást, elbeszélgettünk, újraéledtek ezek a kapcsolatok.

A versenyek nemcsak a matematika művelésére voltak jó alkalmak, hanem az együttlétre, éjszakába nyúló beszélgetésekre, kapcsolatteremtésre. Erdélyben a legjobb elért eredményem I. díj volt 1991-ben, a Székely Mikó Kollégiumban. A díj Wass Albert háromkötetes *A funtineli boszorkány* című regénye volt. Így kötődött össze a matematika és az irodalom.

A versenyek között rendszeresen működött a matematika szakkörünk is. Érdekes feladatok megoldásait, matematikatörténeti előadásokat hallgattunk és tartottunk is. Talán a legnevezetesebb szakkör az volt, amikor meglátogatott minket a Brassóból elvándorolt Zsidó László, a Római Egyetem matematikatanára, de szívesen emlékszem vissza Benkő József professzor előadásaira is, aki előadás közben mindvégig sétált és cigarettázott.

1993-ban, XII.-esek voltunk, amikor valamelyik szakkörön felmerült egy matematikai lap megjelentetésének ötlete. Az ötlet-mag hamar termőtalajra lelt, szinte percenként bújtak ki az újabb ötlet-csírák: legyen angolul, legyen nemzetközi szerkesztősége, legyenek benne javasolt feladatok, legyenek nyitott kérdések, legyenek cikkek, legyen vetélkedő stb. stb. A névadást egy nyolcszemélyes kirándulás ihlette: javaslatomra így lett a folyóirat neve *Octogon*, majd Bencze Mihály hozzátette a *Mathematical Magazine*-t és a Brassó, Kronstadt, Braşov „helyhatározót”. Meg is rajzoltam a lap szimbólumát: egy nyolcágú csillagot, melynek aranymetszés-pontjába helyeztem a Dürer *Melankólia* című metszetén is látható 4×4 -es bűvös négyzetet. Ezt a szimbólumot rendezte be Ábrahám Jakab a fedőlap jobb alsó sarkába, így született meg az *Octogon* matematikai lap borítója.

Lázás munka kezdődött, feladatokat javasoltunk, cikkeket szerkesztettünk. Szerencsére ez a munka nem volt ismeretlen előttünk, hisz Bencze Mihály óráinak és a mi önálló munkánknak szerves része volt a Kolozsváron megjelenő *Matlap* feladatainak megoldása, sőt cikkírás és javasolt feladatok szerkesztése is (ezekért mindig plusz pont járt az órákon).

Április elejére készült el az első, alig pároldalas lapszám. A főszerkesztő Bencze Mihály volt, az első szerkesztőség tagjai pedig: Zsidó László (Olaszország), Florin Popovici (Dél-Afrika), Florentin Smarandache (USA), Benkő József (Brassó), András Szilárd (Csíkszereda), Boros Szabolcs, Fejér Endre, Fekete Szilárd, Fröhlich Szilárd, Gyerkó András, Kovács Lehel István, Prahovean Kornél, Tóthpál László (mind az Áprily Lajos Líceum diákjai). A kiadást a Bencze Mihály által akkoriban alapított Fulgur Kiadó végezte.

Mára már az *Octogon* kinőtte magát, kétkötetes, több száz oldalas folyóirat lett, de az alapelveket mindvégig megtartotta, még az áprilisban való megjelenést is (évente kétszer jelenik meg, áprilisban és októberben).

1993 júniusában érettségiztem, azután sikeresen felvételiztem a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem informatika szakára. Ősztől Kolozsvárra költöztem, kezdődött a négy év egyetem, magiszteri, majd doktori. Ünnepekkor, mikor hazajöttem Négyfaluba, szinte mindig találkoztam Bencze Mihállyal. Az egyetemről, közös ismerőseinkről, tanárainkról beszélgettünk. Természetesen a matematikáról is, sőt Bencze Mihály felkérésének eleget téve szerkesztője lettem az egyik akkor indított magyar matematika és informatika lapnak, a *szINFoniának*. És nem utolsó sorban az irodalomról, helytörténetről, a hétfalusi csángókról is beszélgettünk. Bencze Mihály már 1990 óta folyamatosan szerkesztette a *Brassói Füzeteket*, ezekben az években jelentek meg verseskötetei, ezeket elemeztük. 2000-ben hathónapos katonaságot végeztem Barcarozsnyón. Az egyedüli olvasnivaló, amit magammal vittem a Brassói Füzetek 1997–1998–1999–2000 számai voltak.

2001-ben indítottuk újra az 1906–1911 között megjelenő *Hétfalu* című lapot. Bencze Mihály több cikket közölt ebben a lapban is.

2005 végétől egy újabb közös tevékenységben veszünk részt. Bencze Mihály kezdeményezésre megalapítottuk a Zajzoni Rab István-díjat, melynek célja kitüntetni mindazon hétfalusiakat, akik tevékenységükkel a csángó nép értékeit, kultúráját, művelődését, oktatását, egyházi életét, gazdaságát segítették, megmentették, ápolták, fejlesztették, tudományos eredményeket értek el. Boldogan vettem rész a Bizottság munkájában, és idén már a harmadik évfolyamú díjakat fogjuk kiosztani.

Ez a sokoldalúság, amelyről Bencze Mihály már az első találkozáskor tanúbizonyságot tett, valahogy meghatározta az én életpályámat is. A világot minden szemszögből meg kell ismerni, nem elég, ha csak egy szűk ösvényen végigmegyünk és kimagasló eredményeket érünk el, mert ez az ösvény a szakbarbárság felé vezet. A legidőállóbbak az ötvözetek. Interdiszciplinaritás, transzdiszciplinaritás. Bencze Mihály világszemlélete is jól tükrözi ezt. A matematika nem cél, hanem eszköz, út. Nehéz, de szép és érdekes út, melyet végigjárva megismerhetjük a világot. Természetest és természetfelettit, statikus szerkezeteket, működési törvényszerűségeket, káoszt és dinamikát, vagy amit nem tudunk meghatározni, azt valószínűsíthetjük. És ugyanezek a törvényszerűségek érvényesek az irodalomra, művészetre, és miért ne – a nem egzakt tudományokra is. Így fér össze és alkot szoros egységet a matematika, a néprajz, a helytörténet, az irodalom és még sok más. Hogy teljes léletté kovácsolódjanak, ötvöződjének. Valahogy úgy, mint a Nagy-kőhavas eget tartó szikláit, melyet Bencze Mihály vezetésével, osztálykirándulások alkalmával többször is megmásztunk. E jól ismert kövek, patakok, fenyők mellett vezető ösvények bejárásával saját életutunkat jár-

tuk be hegyek és völgyek mentén, elsősorban matematika-turistabotunkra támaszkodva, fraktál-felhők és Barnsley-páfrányok *(utalás Michael Barnsley-re, aki sokat foglalkozott a fraktálokkal)* árnyékában haladva a napsütötte csúcs irányába.

Dr. Krámer Alpár Vajk

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 2001, matematika-informatika szak, kutató

a liszaboni egyetem statisztika és operációkutatás intézetében, Liszabona, Potrugália.

Bencze Mihálynak köszönhetem a Heron háromszög fogalmának a megismerését, ami annyira megtetszett, hogy a diplomadolgozatomban egy fejezet a Heron háromszögekről szól. Az egész 1997 tavaszán történt, amikor először találkoztam Bencze Mihállyal, Kolozsváron a Báthory Líceumban. Ott adta át nekem az *Octogon* áprilisi számát, melynek hátlapján egy OQ-ban (*OQ = open question = nyitott kérdés*) szerepel a Heron háromszög értelmezése.

Márton Attila

Temesvári Tudományegyetem, Temesvár, 1990, fizikus, alkalmazott fizika, Lyon, Franciaország.

Bencze Mihályt személyesen 1981. szeptember 15 óta ismerem... az iskolaévekkel kezdődött a közös tapasztalatunk. Emlékszem, amikor belépett először abba a kilencedik osztályba, ahová jártam, mintha a Deep Purple gitárosa lett volna, szép hosszú haj, laza, de gondozott öltözék, és mosoly az arcán. Azokban az években már a mosoly is ritka volt...nem nehéz kitalálni, hogy feltűnő volt, és tulajdonképpen az egész diáksereg pillanatok alatt beleszeretett. Persze később a matematika általi igényességével némileg csökkent a vonzalom a diákseregben, de bízvást kijelenthetem, hogy ő megmaradt végig kedvenc tanárunknak.

Igazán személyesen egy évre rá érintett meg, amikor is jó eredményeimért egy klasszikus koncertjeggyel jutalmazott meg: úgy emlékszem arra az estére mintha a tegnap lett volna. Ruha István Paganinit játszott, és szikrázott a levegő körülötte, ezt csak az érti, aki halotta már. Azóta vagyok a zene szerelmese. Misi is hasonlóan vibráló lelkületű ember volt. Kedvessége és tisztelete a diákság irányában legendás volt. Közvetlensége és következetessége egész embereket faragott. Akkor egyfajta tanár-diák barátság fejlődött ki közöttünk, amely nagyon közvetlen volt és kölcsönös tiszteleten alapult.

Én egy igen zárkózott természetű gyerek voltam, és ő nem erőltetett semmit, szeretete volna, ha matekra megyek, de a szerető szülő tiszteletével fogadta elhatározásomat, hogy inkább a fizikát választom. A temesvári évek alatt is végig kapcsolatban álltunk, szellemi atyámat tiszteltem benne már akkor.

1990-ben a sors úgy hozta, hogy egy iskolában tanítottunk, mindketten kissé naivan, ami a politikai-tanügyi szférát illeti...akkor már lelki jó barátok lettünk, közös órákat tartottunk a Matematika és Fizika közös dolgairól, és szívesen hívogattuk egymást osztályfőnöki órákra is, mert tiszteltük egymás élettapasztalatát.

Barátságunkban akkor jelentkeztek a még szorosabb szálak, amikor ő is verselni kezdett, illetve amikor ezt nyilvánosságra hozta. Én is verseltem, és még sokan mások. Az írás szeretete is összehozott. Amit elkezdett a zene és a matematika, azt folytatta az irodalom és a zene. Kapcsolatunk mai napig szellemileg tartalmas, bár én 5 éve külföldön élek.

Kreativitása mindig mélyen megérintett, és ihletően hatott rám. Mai napig szellemi gyerekeként tart számon, azt hiszem egyedülít abból a korosztályból, de ennek meghatározása inkább órá tartozik. Tény az, hogy mindig nevelőnek ismertem, nevelőnek a legjobb szívű és legszínvonalasabbak közül... ha szabad élnem egy akkori diák kifejezésével, Bencze Mihály nem tanár, hanem jelenség... energiahordozó, olyan értékekkel bíró és értékeket mozgó értelmiségi, aki autentikus gondolkodásmódját mindig a szellem és a szülőföld szolgálatába állította. Helye napjainkban már nem egy iskola falai, hanem az egész brassói közösség szellemi vezetői között lenne. Egy igazi európai, transzilván színekben, egy ilyen ember képviselhetné Erdélyt az Európai Unió Képviselőházában. Éppen azért, mert nem politikus, hanem ízig-vérig a szellem embere. És ő jobban bizonyította, mint bárki más, a madáchi Egész átpillantásának igényét. Hiszen nincs külön szelleme az egzakt és külön szelleme a humán tudományoknak...egy emberi szellem van. És ő ennek (volt) papja.

Egy emberről életében áldás jót mondani, hiszen a halál mindnyájunkat megigazít. Ezért mondják, hogy halottról vagy jót, vagy semmit. Róla egyetlen mondat, elég lenne. Humanista szellem, mécses a sötét korokban, szálfaként áll a változó korokban.

Remélem, sorsunk még egybeforr, és kreatív közösség tagjai lehetünk, mint ahogy oly sokszor voltunk már, az elmúlt években.

Mátyás Attila, evangélikus lelkipásztor

Református Teológia, Kolozsvár, 1995, evangélikus lelkész, Nagyvárad, Erdély.

Misi tanítási módszerei kezdetben túl keménynek és drasztikusnak tűntek, de csakhamar rájöttem, hogy abban a korban az is a megmaradás és kulturális értékeink megtartásának stratégiájához tartozott. Lángelméjét kezdettől fogva csodálattal figyeltem és máig is sokaknak példaként idézem. Számomra ma, visszagondolva az a nagyszerű, hogy ez az ember az Istentől kapott karizmáját a köz érdekében, népe javára kívánta és kívánja kamatoztatni.

Gerincessége miatt sokszor került összetűzésbe az akkori idők kiszolgálóival, de sohasem volt hajlandó a megalkuvásra. Mindig tudtuk, hogy ezt az embert meg tudják alázni, félre tudják tenni, de megtörni nem. Adott szava mindig igen-igen vagy nem-nem volt.

A zene és az irodalom iránti érdeklődése sem volt számunkra titok, de az, hogy minden lezárás előtt, minden diáknak egy-egy népdalt kellett elénekelni, bizonyította számomra azt, hogy ő nemzetben és perspektívában is gondolkodik.

Soha nem voltam vele közelebbi barátságban, de magatartása, gondolkodása, célkitűzései mindig is rokonszenvesek voltak számomra és ma bizonyos vagyok abban, hogy szolgálatunkon keresztül, bár különféle módon, de ugyanazt a célt szolgáljuk, amely nem más, mint népünk, gyermekeink életre való felkészítése és kulturális, hitbéli gyökereinken való megőrzése.

Mészáros József

Tanárképző Pedagógiai Főiskola, Pozsony, 1961, matematika-fizika szakos tanár, félállású nyugdíjas, Szenczi Molnár Albert Gimnázium, Szenc, Szlovákia.

Bencze Mihály matematikussal 1992-ben találkoztam személyesen először az I. Nemzetközi Magyar Matematika Versenyen, Komáromban. Ezelőtt név szerint már ismertem *A Matematika Tanítása*, a *KöMaL*, az *Erdélyi Matematikai Lapok* hasábjairól. Már előzőleg értesültem róla, hogy az erdélyi csapattal ő is megérkezik. Kíváncsian vártam a találkozást. Munkássága és tevékenysége alapján egy élteőbb korú, esetleg nyugdíj előtt álló, érett emberre gondoltam, de egy fiatal, mozgékony, tettekre kész matematikussal találtam szembe magam. Azóta többször is találkoztunk és a matematika mellett az összmagyarság ügyeit érintő problémákról beszélgettünk. Nagytudású, gerinces, őszinte emberként ismertem meg és a mai napig tisztelem és becsülöm őt. Mi nehezebben értettük meg a magyarság ügyének nem megfelelő irányba való haladása miatt érzett fájalmát, de jó volt hallani bölcs meglátásait, észrevételeit. Sohasem kérkedett, de sugárzó szellemisége könnyen tapasztalható volt és ma is az. Csak véletlenül szereztem tudomást arról, hogy kitűnő költő is. Ilyen párosításról nem is hallottam:

matematikus-költő. Eredetisége utánozhatatlan. Sajnálom, hogy nem lehet közvetlen munkatársa, mert így több érdekes gondolattal, tulajdonsággal gazdagodhatnék.

Miklós Csaba

Római Katolikus Főiskola, Gyulafehérvár, 1995, pap, plébános, Temesvári Egyházmegye, Bakovár (Bacova), Románia.

Bencze Misiről könyvet írni akár én is tudnék, hisz oly sok dolog fűz egybe minket még most is, amikor 400 km választ el egymástól s talán évente egyszer találkozunk. Először 1983-ban hallottam róla, amikor nyolcadikosként próbáltam eldönteni melyik líceumban folytassam tanulmányaimat. Brassóban abban az időben a legrangosabb középiskola az Unirea volt, de nem szerettem azt a hazug reklámot, amelyet ennek az iskolának csaptak. Azt azonban hallottam, hogy a Vörös Zászló Ipari Líceumban is van magyar osztály s, hogy ott jó matek és fizika tanár oktatja a tanulókat. Az első be is igazolódott. Ez a matematikatanár Bencze Misi volt. Részben ez is segített a döntésben, hiszen a matek és a fizika mindenütt fontos volt abban az időben.

A Vörös Zászló Ipari Líceumban folytattam tehát tanulmányaimat, ahol osztályfőnököm pontosan Bencze Misi lett. Kezdetől fogva érdekesek voltak a matek órák is, az osztályfőnöki órák is. Első matek órán tesztet íratott, amelyben sok eléggé magas szintű feladat volt s bizony én is 4-est kaptam. Az is igaz, hogy addig a matek tanárnőnk VIII. osztályban nagy hangsúlyt fektetett az elméletre, ami nem volt feltétlenül hasznos. Misi az elméletet általában hamar, alig néhány képletben elintézte, utána pedig feladatok következtek. Rengeteg feladat. Vakációban is mindig több mint 200 feladat várt ránk különböző példatárakból. Misinek azonban sikerült megszerettetnie a matekot.

Mindazok, akik elérték a hetest matekból automatikusan a matekcsoport tagjai lettek. Ezek feladata az volt, hogy a *Gamma*-ban 50, majd XII. osztályban 100 feladatot megoldjanak. A *Gamma* a Misi által kiadott matek-lap volt, amelybe azonban a tanulók is szerkesztettek feladatokat. Ennek megfelelően a *Gamma*-ban voltak könnyebb és nehezebb feladatok. A matek csoport számára (már nem emlékszem milyen rendszerességgel) különböző estéket is szervezett. Felejthetetlenek voltak ezek az estek, hiszen társult benne matek, művészet és jó szintű magyar zene. A matek, mely szórakoztató jellegű is volt, Misinek a "szakosztálya" volt, a művészet pedig a Bartha Árpádé, aki ügyes bemutatókat tartott legfőképpen festőkről. A zene jó részét a rock képezte, hiszen Misinek irigylésre méltó lemezgyűjteménye volt.

Emlékszem továbbá arra is, hogy magyarságra próbált oktatni minket, identitásunk megtartására. Például mindazok, akik magyar szó helyett ma-

gyar beszélgetésben román szót mondtak egy lejt kellett, hogy fizessenek az osztálypénztárba. Arra is emlékszem, hogy hazafelé menet a líceumtól az autóbusz végállomásig, amely kb. 1-1,5 km-es utat jelentett, megkérdeztük egyszer tőle, hogy ki a kedvenc költője s ki a kedvenc írója. A válasz: Szilágyi Domokos, illetve Sütő András.

Évharmad végén az is szokás volt Misinél, hogy aki úgymond 50 pont-ra állt, akkor kapta meg a nagyobb jegyet, ha valamit énekelt. Később mindenki kellett, hogy énekeljen főleg a XII. osztály végén. Minden évharmad végén minden 10 megoldott feladatra kaptunk egy 10-est, de minimum 40-t kellett beadni XI. osztályban és 50-t XII.-ben. Ezenkívül a nyári matek feladatokat ugyanúgy meg kellett oldanunk, mint a többieknek. Emlékszem, hogy egyik matekcsoporthoz barátommal, osztálytársammal a XII. osztály elején nem oldottunk meg kb. 100 feladatot nyáron. Már nem tudom, mi volt az ok. Nem a lustaság miatt, hanem nem jegyeztük fel s nem tudtuk, valami ilyesmi. Akiknek hiányzott, azoknak Misi 4-est adott. Egy matekcsoporthoz azonban ez szégyen lett volna. Akkor Misi úgy határozott, hogy nem ad 4-est, de be kell adnunk 100 feladatot a Gammából. Addig a rekord 97 feladat volt. A következő volt kiróva ránk: amennyiben beadjuk a 100 feladatot, megkapjuk a 10 darab 10-est, de ha csak egy is hiányzik, például, ha csupán 99 van, megkapjuk a 10 tízest, de 10 egyest is. Amennyiben pedig nincs meg a 100 feladat 10 egyest kapunk. Végül Feri barátomnak sikerült összegyűjtenie 112-t és kapott annak megfelelően 11 tízest, nekem nem sikerült csak 67. Az egész osztály megrökönyödésére (hiszen senki sem hitte, hogy Misi tényleg megteszi) megkaptam a 7 tízest (hiszen meghaladtam a 65-t és közel álltam a 70-hez), a 4 tízest a táblánál való tevékenységért (ami minden matekcsoporthoz kijárt) és...a 10 egyest. Így volt abban a félévben 25 jegyem matekból, melynek egy része a hiányzásokhoz volt beírva. Ezáltal a 7-est matekból nem értem el és elvileg ki voltam esve a matekcsoporthoz. Matek átlagom XII. első évharmadában közel állt a 6,50-hez, de nem értem el a 6,50-t. Először történt meg a négy év alatt, hogy az átlagom alapján nem voltam matekcsoporthoz. Ez nagyon fáj, még akkor is, ha Misi azt mondta, hogy feltételesen benne maradok a csoportban. Őszintén, ma sem gondolok vissza szívesen erre. Pedig annak már lassan 21 éve. Ennek ellenére azonban a Misivel töltött időre szívesen gondolok vissza és barátságunk most is tart.

Nem könnyű visszaemlékezni arra a rengeteg közös élményre, amely összekapcsolt a négy középiskolai év alatt. Azt azonban el tudom mondani, hogy számomra mindig örömet jelentett, ha Misi is akkor végzett az órákkal, amikor mi és együtt mehettünk a végállomásig, beszélgetve közben. Nem volt izgalom akkor sem, amikor a matek óra következett, hiszen sokszor alig vártam azokat. Őszintén szólva nem sok tanárra emlékezem vissza örömmel a líceumi évekből, de Misire mindig jó gondolni. Máskülönben, ha ritkábban is, de mindig szívesen találkozom vele.

Utoljára a 20 éves osztálytalálkozón voltunk együtt. Sajnos XI-XII-ben nem lehetett ő az oszink, de összegezve nem mondhatom, hogy rossz volt a Condrea tanárnő sem. Oszink azonban elég korán elhunyt s így „örökbe fogadtuk” Misit osztályfőnöknek a 10 éves és a 20 éves találkozó is. Akkor kapta meg azt a hivatalos elismerést, amit a kommunista rendszer miatt nem kaphatott meg 1985-ben, amikor a XI. osztályt kezdtük.

A licista évek óta kevesebbet találkoztunk, de a kapcsolatot valamilyen nyire tartjuk. Ott voltak feleségével első szentmisén is, amelyet Brassóban tartottam. A 20 éves találkozó is együtt voltak: ketten és kisebb lányok, Mikolt. Ennyi jut hirtelen eszembe, de azt elmondhatom, hogy mindig jól esik találkozni barátommal, Misivel.

Neubauer Ferenc

Ungvári Állami Egyetem (ma Ungvári Nemzeti Egyetem), Ungvár, 1972, matematikus, nyugdíjas középiskolai matematika tanár, Munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középiskola és a Munkácsi Szent István Líceum, Munkács, Ukrajna.

Bencze Mihályt 1993-ban ismertem meg a Vácott megrendezett II. Nemzetközi Magyar Matematikaversenyen. Azóta is nagy csodálója és tisztelője vagyok. Nagyra értékelem azt a lelkesedést és szakértelmet, mellyel tanári hivatását ellátja.

Mint nem az anyaországban élő magyar, külön szeretném kiemelni, hogy Bencze Mihály a Nemzetközi Magyar Matematika Versenyek megindításával rendkívüli érdemeket szerzett a Kárpát-medencében élő magyarság összetartozásának tudatosításával és megerősítésével. Mivel Ő sem az anyaországban él, ezért jobban átérzi és mélyebben a szívében hordozza a magyarságtudat ápolásának fontosságát mindenütt, ahol magyarok laknak és dolgoznak.

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a barátja lehetek, és mindig nagy örömmel találkozom Vele a soron következő verseny alkalmával.

Bár még javában dolgozik, már most is elmondható, hogy pedagógiai, irodalmi, szerkesztői és szervezői tevékenysége páratlan a Kárpát-medencében, és örökké példaként fog szolgálni a felnövekvő nemzedékek számára.

Néda Ágnes

Bolyai Egyetem, Kolozsvár, 1959, matematika-fizika szak, (ez volt az utolsó Bolyai évfolyam!), matematika tanár, 1964-2000 között A Matematikai Lapok (később Matlap) szerkesztője, nyugdíjas, Kolozsvár, Románia.

Négy évtizedes emlékeimből. A *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* 2007. Elfelejtett kedves arcok, régi munkatársak, barátok, akikkel együtt dolgoztunk azért, hogy a több mint 50 éve megjelenő *Matematikai Lapok* ismét önálló, nívós szakmai kiadvány legyen.

Amikor ismét találkoztam Bencze Mihállyal, megrohantak az emlékek: a Négyfalusi Elméleti Líceum tanulója már szerkesztői munkám kezdetén magára vonta mind a *Gazeta Matematică (GM)*, mind a *Matematikai Lapok (ML)* szerkesztőinek figyelmét. Abban az időben az *ML* a *GM* tükörfordítása volt, így minden feladatmegoldónak a bukaresti szerkesztőségbe kellett beküldenie megoldásait, román nyelven. Ennek következtében a feladatmegoldók rovatában nagyon kisszámú magyar tanuló neve jelent meg. Bencze Mihály neve majdnem minden számban szerepelt.

A feladatmegoldók 1973. évi versenyén a 17., az 1974. évi versenyén a 8. helyezett volt.

1974-ben a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Matematika Karának hallgatója lett. Ettől kezdve szerkesztőségünk egyik kiemelkedő támogatója. Nem lehetett olyan munkát kérni tőle, amit ne végzett volna jókedvűen, hozzáértéssel. Cikkeket írt, feladatokat javasolt, javította és osztályozta a feladatmegoldásokat, mindennemű szerkesztőségi munkából kivette részét. Amikor a sötét Ceauşescu években egy németországi diáklány „ilyen csodát még nem látott” meggondolásból elcsente szerkesztőségünk kartonpapírból kézzel „festett” cégtábláját, Misi „művészi” tevékenységre is vállalkozott. Golyóstollal „jó minőségű” kartonpapírra festett új cégtáblát

Redacția

MATEMATIKAI LAPOK

Szerkesztősége

felirattal. Ez volt lapunk első magyar nyelvű cégtáblája, amely hosszú időn át hirdette folyóiratunk önállósági törekvéseit.

1978-ban, amikor Brassóból tömegesen érkeztek feladatmegoldások, örömmel vettük tudomásul, hogy Misi tanárként is népszerűsíti és támogatja lapunkat.

1996-ban egy „viharos” vezetőségi gyűlés alakalmával, amikor az *ML* önállóságát kértem, azzal fenyegettek meg, hogy a *Matematikai Lapok* továbbra is a *Societatea de Ştiinţe Matematice* tulajdona marad, és a tükörfordítást Bencze Mihály tanárra bízzák. Amikor ezt hallottam, rögtön tudtam, hogy nyert ügyünk van, mert Misi sohasem dolgozna egy magyar nyelvű, önálló matematikai folyóirat ellen. Lapunk címét elvesztettük, de *Matlap* néven egy nívós, országszerte értékelt szaklapot indítottunk.

Nem is csoda, hogy hosszú idő eltelte után, amikor újból találkoztunk, mindketten elérzékenyültünk...

Dr. Constantin P. Niculescu

Matematika és mechanika Egyetem, Bukarest, 1970, egyetemi tanár a craiovai egyetem matematika karán, Craiova, Románia.

A román matematikusok VII. Nemzetközi Kongresszusát Brassó városában rendezték 2011. június 29.-ke és július 5.-ke között. Ezen a színvonalas rendezvényen mutatta be Bencze Mihály a Hardy egyenlőtlenségre vonatkozó kutatásainak eredményét. Mint ismeretes, a Hardy egyenlőtlenség az utolsó évtizedekben a nemzetközi elit matematikusok kutatásainak célkeresztjében áll. Előadását vastapssal honorálta a zsűlfolásig megtelt terem matematikus közönsége. Több matematikus, köztük Popovici Florin is ecsetelte Bencze Mihály matematikus karrierjét, és főként az őt folyamatosan megalázó és megakadályozó hatalom magatartását. Milyen fényes pályafutása lehetett volna ennek a szerény, de hatalmas eredményeket felmutató tanárnak, ha egy nyugati világ demokratikus intézményei felkarolták volna, és nem abba a rendszerbe született volna, amelyik frusztrált, egyeduralmi, értelmiség- és nemzetiségellenes volt. De ő nem disszidált mint sokan mások, helytállt, értéket teremtett, és példát mutatott. Tény, ami tény, az ő helye Erdély rangos egyetemein volna, de sajnos nem így történt. Az egyetemek nem mindig az értékes tanárokkal telítődtek, a furcsa utakon bekerült középszintű tanárok, politikai háttérszelet tudva magas funkciókat harácsoltak, rombolták és rombolják az értékteremtést, az utódlást. Mikor tisztul meg a társadalom ezektől? Most, amikor a tanügyminisztérium első értékfeltáró korszaka a végéhez közeledik, láthatóvá válik az előző rendszer működési sémája, amely megtagadta az emberi értékeket. Az előző rendszernek Bencze Mihály személye kényelmetlen volt, ezért próbálta elhallgattatni. Mindezek ellenére Bencze Mihály harcolt, és mondjuk ki, végül ő győzött. A középiskolás matematikát olyan folyóiratokkal gazdagította mint a Gamma és az Octogon, ami éveken keresztül a Gazeta Matematică komoly vetélytársa volt. Az Octogon Mathematical Magazine folyóiratot lapozgatva láthatjuk milyen hatalmas munkát fejt ki azért, hogy e lapot életben tartsa, az is látható, hogy ez a tanár életét áldozta és áldozza a matematikaért. Ez a kép örökre megmarad diákjaiban, és a nemzetközi matematikusok emlékezetében.

Oláh György

Pedagógiai Főiskola, Pozsony, 1961, matematika tanár, nyugdíjas középiskolai tanár, Révkomárom, Szlovákia.

Bencze Mihály barátom, szellemi ikertestvérem – korát meghazudtoló – sokrétű, elkötelezett matematikai, irodalmi, könyvkiadói és szervezői tevékenységét nem könnyű csokorba kötni. Szerencsére ezt rajtam kívül sokan megteszik, s így hiteles és valós Bencze Mihály-kép alakul ki.

Bencze Mihály nevével először a Kolozsváron megjelenő erdélyi *Matematikai Lapok*ban és a magyarországi „*A Matematika Tanítása*” című folyóiratban találkoztam. Már akkor látszott, hogy kimagasló tehetségű, tevékeny egyetemistáról - később tanárról - van szó, akinek írásai erről tanúsítottak. Ez utóbbi szaklap tanároknak szóló feladatrovata a Kárpát-medencei magyar matematikatanárok fórumát is jelentette, mivel a magyarországiak mellett erdélyi és felvidéki feladatmegoldók is szerepeltek a lapban.

Meghatározó jelentőségű volt kettőnk, de szerencsére nemcsak kettőnk, életében, 1991-ben, a szegedi Rátz László *Matematikai Vándorgyűlésen* való találkozásunk, ahol első ízben vettek részt nagyobb számban határon túli matematikatanárok. Ez a lehetőség közös dolgaink megbeszélésére is kiváló alkalomnak bizonyult. Itt határoztuk el Bencze Mihály barátommal egy határon átnyúló, az egész Kárpát-medencét átfogó magyar matematikaverseny létrehozását.

Erdélyben és a Felvidéken már voltak tapasztalatok a matematikaversenyek szervezése és lebonyolítása terén. Az *Erdélyi Magyar Matematika-verseny* az 1990-91-es tanévben indult Brassóból, a *Felvidéki Magyar Matematika-verseny* pedig az 1976-77-es tanévben Komáromból. Azóta mindkét verseny minden évben megrendezésre került, s ezek a versenyek a későbbiek során a *Nemzetközi Magyar Matematika Versenyre* készülő diákok válogató versenyének a szerepét is betöltötte.

Trianon utóhatása és az 1989-es politikai változások tudatosították bennünk, hogy a hátrányból előnyt *lehet* és *kell* kovácsolni. Mivel akkor – Bencze Mihály meglátása és véleménye szerint – Erdélyben nem voltak meg a lehetőségei ilyen nagyszabású matematikaverseny megrendezésének, így elvállaltam ennek a megszervezését. Egyre inkább tudatosult bennünk: nem az a mi világunk, amit el kell fogadnunk, hanem amit megáldunk, megteremtünk magunknak.

Még 1991 őszén meghívtam Bencze Mihályt és tanítványait Komáromba az *I. Nagy Károly Matematikai Diáktalálkozóra*, ahol érdekes matematikai foglalkozásokat tartottak. A rendezvény profilja azóta kialakult, és – az ötágú síp szellemében – évente megrendezzük.

Ilyen előzmények után jött létre az *I. Nemzetközi Magyar Matematika Verseny*, amely hagyományteremtőnek bizonyult. Azóta Miska barátommal – régióvezetőként is – ott vagyunk valamennyi versenyen. Jóleső érzéssel sorolom fel az eddigi versenyek helyszíneit: 1. Komárom (1992), 2. Vác (1993), 3. Ungvár (1994), 4. Paks (1995), 5. Székelyudvarhely (1996), 6. Kaposvár (1997), 7. Szabadka (1998), 8. Debrecen (1999), 9. Dunaszerda-

hely (2000), 10. Nagykanizsa (2001), 11. Sepsiszentgyörgy (2002), 12. Eger (2003), 13. Nagydobrony (2004), 14. Miskolc (2005), 15. Zenta (2006), 16. Szeged (2007).

Az elmúlt évek során beigazolódott, hogy rendezvényeink életképesek, hiszen életben tartják az öreg és megfáradt, a középkorú és tapasztalt, valamint a fiatal és lelkes tanárok. Meggyőződésünk, hogy munkálkodásunk hatása az ifjú diákszívekben maradandó nyomot hagy, és tovább él. Ez a meggyőződés erősíti a hitünkben: küldetést teljesítünk, amikor matematikát tanulunk és tanítunk - magyarul. Ezt a lehetőséget gondosan vigyázzuk Erdélyben és a Felvidéken egyaránt, de másutt is.

2007. novemberében Komáromban immár a *XVII. Nagy Károly Matematikai Diáktalálkozóra* kerül sor, amelyre szeretettel meghívtam Bencze Mihályt és három tanítványát is. 2008. márciusában pedig a kassai Márai Sándor Gimnázium szervezi a *XVII. Nemzetközi Magyar Matematikaversenyt*. Van tehát folytonosság, van mit tanulni egymástól.

Bencze Mihály barátommal együtt vallom, hogy közös álmunk megvalósult: tehetséges magyar fiatalok évente találkoznak egymással a különböző matematikai rendezvényeken, ahol a meglévő barátságok megerősödnek, és újak keletkeznek. Így – tudásukat továbbfejlesztve – részesei lesznek egy szebb magyar jövőnek. Így legyen!

Oláh János

Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1958, matematikus, nyugalmazott középiskolai tanár, Brassó, Románia.

Bencze Mihály tanítványom volt a Négyfalusi Líceum magyar tagozatán. A matematika szerelmese volt. Csendes, megfontolt diákra emlékszem vissza. Az osztályban feladatmegoldáskor mindig többen jelentkeztek, de Bencze diák nem. Gyakran előfordult, hogy elfogytak a felemelt kezek. De megoldás nem született. Ekkor mondtam, „na Bencze, gyere a táblához és old meg a feladatot”. És megoldotta. Az osztály élmatematikusa volt. Pályafutásom alatt rajta kívül voltak még jó képességű tanítványaim, akik jeles matematikatanárok lettek. Nem hasonlítom össze őket, nehogy valakit megsértsek.

Középiskolai tanárként Bencze Mihály a sikeres iskolai munkája mellett óriási, iskolán kívüli tevékenységet fejtett és fejt ki. (Ennek részletes méltatását másra bízom.) E sokoldalú tevékenységével az erdélyi magyar (matematika) tanítás szellemét viszi, fejleszti tovább. Ezt a szellemi munkát Trianon óta a román rendszer(ek) sokféleképpen akadályozták. Pl. intézmények bezűntetésével. (Csak két esetet említek: a brassói Római Katolikus Főgimnáziumot, ahol én is végeztem, és a kolozsvári Bolyai János Tudományegyetemet.)

Pályafutásom elején Wildt József, a Római Katolikus Főgimnázium utolsó igazgatója nekem azt mondta, ha békességet akarok a tanári karban, „tanár kollégáimnak a munkáját ne bíráljam”. E tanácssal máig, öregkoromig egyetértek és továbbadom a jelenlegi kollégáknak.

Befejezésül, az erdélyi magyar szellem fennmaradása érdekében, arra kérném a brassói Áprily Lajos Főgimnázium tanárait, ha tehetik, Bencze Mihályt részesítsék az eddiginél hathatósabb támogatásban nemes munkája végzésében.

Péter András

Temesvári Tudományegyetem, Temesvár, 1971, matematikus, középiskolai matematikatanár, Csiky Gergely Iskolacsoport, Arad, Románia.

Bencze Mihályt 15 éve, az 1992-es váci Nemzetközi Magyar Matematika Verseny óta ismerem. Azóta sikerült alaposan megismernem ezen versenyek megálmodóját, és az évek során baráti kapcsolatba kerültünk. Minden évben kétszer találkozunk: az erdélyi válogató versenyen és utána a nemzetközín. A versenyek hangulatában számos vidám pillanatot töltöttünk el együtt, úgy a hajnalig tartó beszélgetések alkalmával, mint a javítások alatt. Bencze Mihály a matematikai példaszерkesztésben utólréhetetlen, sokat tanultam tőle. Az általa szerkesztett *Octogon* folyóirat igen gyorsan nemzetközileg is elismert matematikai lappá nőtte ki magát. Ezért is megtiszteltetésnek tartom, hogy én személy szerint is részt vehettem e lap népszerűsítésében. Az *Octogon*-t sokan forgatták a diákjaim és a tanár kollegáim közül, úgy Aradon, mint Temesváron. A lapban megjelent cikkek és feladatok, valamint a Wildt József versenyeken való részvétel, hasznukra vált diákjaimnak pályafutásuk során. Csak remélni tudom, hogy hamarosan el fog készülni a Bencze Mihály feladatait összefogó gyűjtemény (néhány útbaigazítással is). Ez szép ajándék lenne a matematikát kedvelőknek! Még ha nem is fog beleférni egy kötetbe az a rengeteg eredeti feladat, létrejötté nagyban segítené a diákokkal való munkát az osztályban, és a versenyekre történő felkészülésben. Az évek során, tanítványaim munkáját és haladását nagyban elősegítették a Bencze Mihály által kezdeményezett és szervezett versenyek. Az anyanyelven történő megmérettetés, sok diákkal szeretette meg a matematikát és ösztönözte őket később a továbbtanulásra.

Bencze Mihály érdeme, és ezt szeretném kiemelni, hogy ugyanolyan figyelemmel kísérte és karolta fel az erdélyi szórványt, mint a tömbmagyar-ságot. Mindig gondoskodott arról, hogy Erdély minden régiója megfelelő arányban képviseltethesse magát ezeken a megmérettetésekben. A különböző versenyeken, a kísérő tanár kollegákkal minden alkalommal csak elismeréssel beszélünk Bencze Mihályról és az általa vállalt küldetés-ről. Egybehangzó vélemény, hogy az ő munkássága hiánypótló és nagyon

szükséges volt az erdélyi magyar matematika számára. A versenyek alkalmával lehetőségünk nyílt jobban megismerni egymást, úgy nekünk, Erdély különböző sarkaiban dolgozó tanároknak, mint diákjainknak, akiket több száz kilométeres távolság választ el egymástól. Felfedezhettük a tehetséges diákokat úgy itthon, mint a határokon túl. A NMMV-k alatt több ország magyarlakta vidékével ismerkedtünk meg, a helyi szokásokkal és jellegzetességekkel egyetemben.

Csak remélni tudom, hogy Bencze Mihály munkabírása még több évtizeden keresztül töretlen marad és még számos generációnak adatik meg, hogy versenyeken vagy folyóiratokban szembesüljenek az ő javasolt feladataival.

Dr. Péter Zsolt András

Temesvári Nyugati Tudományegyetem, Temesvár, 2000, Matematika-Informatika Fakultásának Kutató-Matematika Kara, kutató matematikus, tanársegéd, 2008-tól az Université Paris 10 Ouest Nanterre La Défense adjunktusa, Párizs, Franciaország.

Bencze Mihály tanár úrral az 1992-es Nemzetközi Magyar Matematika Verseny váci döntőjében találkoztam először. Akkor ismerkedtem meg személyesen is azon sok fejtörést okozó eredeti versenyfeladatok szerzőjével. Az évente sorra kerülő minden további versenyen sikerült személyesen is találkozunk, tartalmasan elbeszélgetnünk. Később, egyetemi hallgatóként, Bencze tanár úr meghívására továbbra is részt vehettem néhány erdélyi magyar matek-versenyen, de most már javítóként. Az évek során, mindig egyre erősödő elismeréssel követtem a tanár úr tevékenységét, ami a rengeteg javasolt feladat és nyitott kérdésen túl, a hasonlóan eredeti versenyeken át, a tudományos folyóiratok szerkesztésében teljesedett ki. Csodálattal tölt el még ma is az a munkabírás, kitartás és tehetség, valamint az a rendkívüli motiváció, ami Bencze Mihály tanár urat jellemzi.

Valahol neki is köszönhetem, hogy a felsőbb matematika felé fordultam és hogy sikerült az eddigi utat bejárnom. A tanár úr is mindig nyomon követte tanulmányaimat, mindig bátorított és nagy örömeimre szolgált, mikor büszkén beszámolhattam neki az elért eredményekről. Bencze Mihály tanár úr emberségének és emberszeretetének is köszönhető, hogy a sok vizsgatagságon át is küzdött, kiállt azért, hogy létrejöjjön az egész Kárpát-medencei magyarságot összefogó versenysorozat. Ennek természetesen főként tudományos szempontból volt fontossága, a tehetségek felismerése és gondozása. De, és talán nem mellesleg, hozzájárult mély baráti kapcsolatok létrejöttéhez, tanárok és diákok között egyaránt. A versenyek hivatalos nyelve a magyar és a matematika volt, egyenlő arányban. A matematika, mint tudjuk, sokak számára hideg, rideg tudomány. Idegenkednek is tőle

elegen... De ha számba vesszük azt a rengeteg alkalmazást és tudományos területet, ahol a matematikai elméletek kiteljesednek, akkor ráébredünk, hogy valójában talán mindennek az alapja. Bencze Mihály tanár úr, a versenyen keresztül bizonyította be ugyanezt. Az irodalom és matematika intim kapcsolata, az ő munkásságában is nagy szerephez jutott.

Bencze Mihály, a Bolyaiak nyomdokain haladva, az erdélyi magyar matematika nagyköveteként a Kárpát-medencei magyarság matematikai tehetségét hirdeti és a tehetséggondozást szorgalmazza. Az *Octogon* nevű lap szerkesztésével bebizonyította, hogy Erdélyből is lehet nívós, nemzetközileg is elismert matematikai folyóiratot felmutatni. Egy ilyen igényes, tartalmas és sokrétű folyóirat szerkesztése, egymagában is hatalmas erőfeszítés. Csak a matematika iránti alázat és feltétlen szeretet adhat erőt ehhez a szervezői munkához is. A mai napig nem értem miként születnek ezek a több oldalt kitevő "Bencze feladatok", amelyek megoldásához, már csak időben is, még egyszer meg kellene születni. Bencze Mihály tanár úr fontos és nélkülözhetetlen személyisége az erdélyi és az egyetemes magyar matematikának. A nagy személyiségekre jellemző az az előrelátó bölcsesség, amit néha az utókor csak jóval később ismer fel. Ezen kiválasztott emberek kövezik ki azt az utat, amin a jövő generációk végig sétálnak, de az már az ő felelősségük, hogy épségben meg is őrizzék.

Dr. Pop T. Ovidiu

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1981, matematikus, matematika tanár, Mihai Eminescu Főgimnázium, Szatmárnémeti, Románia.

Az emberek egyenlőknek születnek. De ez az egyenlőség csak néhány pillanatig tart. A matematikát művelőket két csoportra fogom osztani. Az elsőben azok vannak, akik közösségi, nyugodt és szép életet élnek. A másodikhoz kevesebben tartoznak, ez a csoport a matematikusokból áll, vagyis azokból, akik létre is hozzák a matematikát. A továbbiakban erről a szűkebb csoportról fogok beszélni. Számukra az élet állandó harcot jelent önmagukkal és másokkal. Harcot, hogy valamit létrehozzanak, megváltoztassanak, építsenek. Ha személyesen nem is, mégis e csoport tagjai ismerik egymást, írásaikon, tetteiken és viszonyulásaikon keresztül... Mindenki emocionálisan részt vesz egyikük vagy másikuk életének „eseményeiben”: problémák, cikkek, matematika könyvek, de nemcsak ezek; házasság, születés, betegség, halál... A hírek terjednek. Ez egy... „barátságos csoport”. Tagjainak találkozásai ünnepeknek számítanak, mindenről szó esik, még a... matematikáról is.

Ennek a csoportnak egyik eleme Bencze Mihály. Mikortól ismerem? Az az érzésem, hogy „amióta világ a világ”. Állandóan követtem matematikai feladatait és cikkeit. Fiatal tanár koromban közöltem a *Gamma* folyóirat-

ban, amelynek a lelke Mihály volt. Diákjaim közül is többen együttműködtek a lappal. Boldog nap volt, amikor megkaptuk a legújabb számot, amely xerox illatot árasztott. Egyik 20 éves találkozósn egy diákom meghatódva mesélte, hogy milyen boldog volt életében az a pillanat, amikor egyik javasolt feladata megjelent a *Gamma*-ban. Abban az időben nem volt sok matematikai folyóirat. Ilyen volt... az az idő és az idők. A bátrak között az egyiket Bencze Mihálynak hívták. Minden kezdet nehéz, de ha vannak barátaid, akkor könnyebb. Ennek a folyóiratnak is megvolt a helye és a szerepe a román matematikai életben.

Következett az *Octagon Mathematical Magazine*. Döbbenetes, hogy egy ember ekkora kreatív erővel rendelkezhet. Értékelendő, hogy egy középiskolai tanár egyedül képes egy nemzetközi szintű és részvételi folyóiratot egyedül fenntartani.

De... mindennek ára van. Megtudtam, hogy Mihálynak egészségi gondjai vannak. Ellenben küzdő emberként túljutott ezen a megpróbáltatáson. 2007 szilveszterén Brassóban voltunk jövődéli apatársaméknál. Január 2-án, 25 év eltelte után, találkoztunk szemtől szemben, én az ember Bencze Mihállyal. Rádöbbsentünk, hogy régóta ismerjük egymást, annak ellenére, hogy addig személyesen nem találkoztunk. Néhány órán át együtt sétáltunk Brassóban és beszélgettünk. Büszkén mesélt a brassói intézményekről, a város történetéről és Négyfaluról. Beszéltünk a diákok eredmény-központú képzéséről, a tanügyről... fájdalommal, de reménykedve is. Megoldottuk a román tanügyi rendszer problémáit is (pl. ezt a négyévenként ismétlődő reformot, ami nem akar befejeződni...). Azután más barátokról beszélgettünk... a csoportból. A ember Bencze Mihály jó, optimista, toleráns, aki megbocsát akkor is, ha nem érti a rosszat, vágyódva arra, hogy megtudja hogyan értenek meg mások egyes jelenségeket.

Érdekli minden, ami valóságos. Sokan azt hiszik, hogy a matematikusok el vannak szakadva a valóságtól. Nem így van. Érdekli őket a gazdasági-társadalmi élet. Minket a legjobban az emberi kapcsolatok elsívárulása, az embereknek a kultúrához való viszonya és a társadalmi élet túlságos politizáltsága zavar.

Bencze Mihály olyan ember, aki boldoggá válik, ha azt a szót hallja, hogy... Matematika. Olyan ember, aki örül annak, hogy mások is művelik a... Matematikát.

Megkértem, hogy működjön együtt a suceavai „fiatal” *Creații matematice* című folyóirattal, amelynek lelke Ion Bursuc professzor. Megtisztelve érezte magár és boldog volt. Mihály hiszi, hogy minden matematikai folyóiratnak megvan a helye és az értelme. Ezért vannak kitűzött feladatai és cikkei több iskolai folyóiratban: *Gazeta matematică*, *Revista de matematică din Timișoara*, *Recreații matematice*, *Creații matematice*, ... vagy az *American Mathematical Monthly*-ban. Ezenkívül vannak még cikkei a kö-

vetkező tudományos folyóiratokban: *Libertas Mathematica*, *Studia Universitatis*, *Creative Mathematics*,...

Mindazáltal, amit csinál és fog még csinálni, Bencze Mihály... Matematikus. Büszke és boldog vagyok, hogy a barátja lehetek.

Dr. Róka Sándor

Kossuth Lajos Tudományegyetemen (KLTE), Debrecen, 1982, matematika szakos középiskolai tanár, főiskolai docens, Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, Magyarország

Bencze Mihállyal először közel 30 éve találkoztam, a nevét láttam egy folyóiratban: *A Matematika Tanítása* feladatrovátában az egyik legeredményesebb feladatmegoldó ő volt. Később már többször is találkoztam Misivel személyesen, matematikatanárokkal, a matematikatanárok Rátz László Vándorgyűlésein és az általa megálmodott Nemzetközi Magyar Matematika Versenyen.

Kezdetől lenyűgözött a tudása, lobogó vonzódása a matematikához. Olyan erők mozgatják, amely kevesekben van. A matematikához kapcsolódva több területen alkot, és mindegyikben kiemelkedően termékeny, ráadásul még költői szenvedély is hajtja.

Én csak távolról, és emiatt felszínesen ismerem azt, amit csinál, így nem is az én dolgom, hogy áttekintően értékeljem a munkásságát. (Arról nem is beszélve, hogy avatottabbak, szakmailag felkészültebbek, rangosabbak tisztessége ezt megtenni.) Hosszan lehetne méltatni csak az általa alapított folyóiratok jelentőségét, az általa (is) indított matematikaversenyek fontosságát, vagy az egyenlőtlenségek területén elért eredményeit, különleges jártasságát ezen a téren.

Nemzetközi folyóiratokat lapozva is találkozom Misi nevével, feladatkitűzéseit, feladatmegoldásait olvasom ezekben a lapokban. Problémafelvételei mutatják, mennyire benne él a matematikában.

Új utakon járva, nehézségekkel teli mindennapjai lehetnek. És az, hogy kiemelkedik pályatársai közül, a mi világunkban általában nehezebbé teszi az életét.

Megtisztelőnek érzem, hogy ebbe a kötetbe írhattam Bencze Mihályról.

Dr. Sándor József

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1980, matematikus, egyetemi docens, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Románia.

Bencze Misi szívbeli barátom már több mint 20 éve. Mindig csodáltam kitartását, küzdelmét a matematikai és más lapok szerkesztésében, illetve a magyar könyvek kiadásában, valamint diákjai tehetségének kibontakoztatásában. Misi egy széles látókörű, művelt tanár és ember. Diákjai rajongának érte. Erről egy 1988-as brassói matematikai konferencián volt alkalmam meggyőződni. Kevés olyan tanárember van, aki támogatja a diákok matematikai, irodalmi, művészeti vagy egyéb érdeklődését és segít is nekik.

A matematikában különösen sok publikált cikke és feladata révén vált ismertté, itthon és külföldön egyaránt. Számos érdekes nyitott problémáját vizsgáltam meg. Több cikket is közöltünk együtt a számelmélet és az analízis köréből.

Misi sok téma iránt érdeklődik, mint a legtöbb matematikus, de szíve leginkább mégis a matematikához húzza. A matematika iránti intenzív érdeklődésünk volt elsősorban az az erős kapocs, ami barátságunkat fenntartotta. De nemcsak ez. Emlékezetes konferenciákon vettünk részt, ahol sokat beszélgettünk nemcsak matematikáról, hanem az emberi, ezen belül pedig a magyar sorsról, az erdélyi helyzetről, stb.

1993 óta, több társszerzővel együtt, szerkesztjük az *Octogon Mathematical Magazine* című nemzetközi lapot. A lap sikerét a benne publikáló sok külföldi szerző jelenléte is mutatja. Ebben én is segítettem, több külföldi szerzőtársamat sikerült bevonnom a feladatok tárgyalásába vagy jegyzetek-cikkek írásába. A lap végleges alakjának szerkesztése, kivitelezése, valamint nyomdatechnikai megoldása Misi óriási teherbírását bizonyítja.

Misi, kívánok Istentől további erőt, egészséget sokoldalú munkád folytatásához!

Alább közlöm Misinek egyik hozzám írott, 1989. június 5-kei levelét, amelyből kitűnik akkori lelkiállapota:

Kedves Jóska!

Még létezek, de egyre nehezebben. Két kollégám már az ősszel beadta végleges kivándorlási kérelmét, ki is dobták őket, még maradtam én a tagozatunkon. Állandó baszogatás a napi 8 óráim. Estibe is beraktak, ellőtték a hetemet is. Hidd el semmit se tudok matekozni. Ez számomra borzalmas. Üvöltöni tudnék.

A Gammát betiltották. Most írtam egy memóriumot Bukarestbe. De nem hagyom a harcot. Megpróbálom szerkeszteni más városban.

Mellékelek egy kicsengetési kártyát is, amiért majd eltörték a nyakamat.
Szeretettel Misi

Dr. Szász Róbert

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, 1984, matematika tanár, 2003-tól a Sapientia EMTE marosvásárhelyi kara, docens, Marosvásárhely, Románia.

Bencze Mihályt én „indirekt” módon ismertem meg, ami alatt az értendő, hogy először a matematikai munkásságára figyeltem fel. Úgy tűnt nekem egy adott időszakban, hogy ő az egyik legaktívabb az erdélyi matematikusok közül.

Álljon itt az a feladat, amely először hívta fel a figyelmem a Bencze Mihály névre:

1. Igazoljuk az alábbi összefüggéseket:

a)

$$C_n^1 \frac{1}{2 \cdot 3} - C_n^2 \frac{1}{3 \cdot 4} + \dots + (-1)^n C_n^n \frac{n}{(n+1) \cdot (n+2)} = \frac{n}{(n+1) \cdot (n+2)}$$

b)

$$C_n^0 \frac{1}{1 \cdot 2 \cdot 3} - C_n^1 \frac{1}{2 \cdot 3 \cdot 4} + \dots + (-1)^n C_n^n \frac{n}{(n+1) \cdot (n+2) \cdot (n+3)} = \frac{1}{2(n+3)}$$

(Matematikai Lapok, LXXX. Évf., 1975/11).

A következő feladat azért érdekes számomra, mert ennek a feladatnak a megoldását Misitől tanultam meg:

2. Jelölje $f(n)$ az n pozitív egész tízes számrendszerbeli alakjában előforduló 0 számjegyek számát. Az $a > 0$ mely értékeire konvergens a $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{a^{f(n)}}{n^2}$ sor?

Ebben az időben én Misit még mindig nem ismertem személyesen és úgy tanulhattam tőle, hogy az előbbi feladat esetén az ő megoldását közölte *A Matematika Tanítása* 1982. októberi száma. Bencze Mihályt 1994-ben ismertem meg személyesen a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Gimnáziumban szervezett matematika versenyen. Azt hiszem már akkor barátok letünk. Én csak a matematikához értek többé-kevésbé, ezért mindig csodáltam azokat a matematikusokat, akiknek látóköre nem szűkül le a matematikára. Hát Bencze Mihály egy ilyen ember, akinek a matematikán kívül még sok másra is van ideje.

Az évek során a matematikaversenyeken rengetegszer volt alkalmam elbeszélgetni Misivel és meggyőződni arról, hogy a legtöbb kérdésben egyezik a véleményünk, legyen az politika, szervezés vagy egy matematika dolgozat elbírálása.

Nagyon megtisztelő számomra, hogy ezt az embert, aki az erdélyi matematikaoktatásnak egyik meghatározó alakja, a barátomnak nevezhetem.

Dr. Szóts Attila

A tízperces szünetek ezotériája

Ritkán születnek könyvek a még életben levő, alkotói pályájuk derekán levő egyéniségekről. Ilyen jellegű munka társszerzőjének lenni különös megtiszteltetés. Két oknál fogva könnyebb a már nem élőkről könyvet írni: életművük befejezett, változtathatatlan és áttekinthető, másfelől az elismerő/bíráló ítéletek nincsenek kiszolgáltatva az érintett kritikájának. Viszont jól ismert társainkról, akikkel valamelyes mértékben megosztjuk hétköznapijainkat, életterünket, a legnehezebb beszélni és írni – feltéve, ha lényegre török és őszinték akarunk lenni. Ellenkező esetben kockáztatjuk, hogy túl könnyen a méltatlan hízelgés vétkébe esünk, vagy önhittten felsorakoztatjuk az illető különböző hibáit, és ezzel akár szándéktalanul is az ostobaság fényébe állítjuk.

Világunkban már beszélni sem könnyű az ismerősökről. Nehéz őszintén nyilatkozni valakiről úgy, hogy megőrizzük a tisztességes kritika látszatát. Azaz pártatlanságra, őszinteségre, lényegre törő szókimondásra vállalkozni. És mindezt egy olyan világban, melyben a kritikának az egyéni tekintélyt többnyire aláásó-kompromittáló háttérét alkalmazzák. Egy élő személy értékelésekor a tökéletes objektivitás lehetetlen; mintha az az érzésünk támadna, hogy mihelyest túlnyomórészt pozitívan idézzük valakinek a szellemét, hízelgünk, ha viszont kritikusak vagyunk, mintha nagyítóval követnénk a kifogásolható jellemvonásokat. Hajlamosak vagyunk ismerőseink gyenge oldalait megnevezni, jó oldalait irigységgel vegyes csodálattal, esetleg érthetetlenkedő gyanakvással végigmérni.

Nagy kihívás bárkiről őszintén beszélni, hiszen magát az elismerést is gyakran negatív formában tapasztaljuk (egy hazai filozófus szerint az ember értéke arányos a vele kapcsolatos rosszakarattal, a „hiányosságokat” megnevező kritikával). Mindezek tudatában, értékelésem nem tarthat igényt sem önhitt objektivitásra, sem a megbízható barát részéről jövő őszinte méltatásra, sőt talán a tisztességes kolléga részéről jövő „beszámoló” pontosságára sem (a titkosszolgálatoknak a magánélet rejtett / belemagyarázott oldalait részletező objektivitását most mellőzzük). Az alaptalan kritikának vagy hízelgésnek a pusztá gyanújától is ajánlatos őrizkedni.

Bencze Mihály kollégámat, volt tanáromat szándékosan nonkonformista vonatkozásban méltatom. Egy öntudatos nonkonformistának tekintem, akit könnyű megkülönböztetni a passzívan idomuló, elvtelen konformistáktól. Ez érthető, amennyiben diákkori emlékeimtől jelenlegi beszélgetéseinkig változatlanul éreztem, hogy a hétköznapi rutinjától eltérő utat taposunk. Biztos többen is kérdezhették maguktól és egymástól, hogy mit is

oszthat órák hosszát két ember nyílt odaadással, annál is inkább, mert különböző generációk képviselőiként, értékrendünk, didaktikai módszereink lényeges pontokban eltérnek egymástól. A válasz egyszerű: néhány közösen vallott gondolat hidat ver a köztünk feszülő mentalitásbeli különbség közé és növeli a másság iránti toleranciánkat.

Párbeszédeink egyediségét, mélységét és kritikusságát a különbözőségben való egyetértésből lehetne levezetni. Világnézetünk – értékrendünk, ha úgy tetszik – némely ponton lényegesen eltér. Számos politikai, etnikai, gazdasági kérdést illetően nem osztozunk azonos álláspontonban. Beszélgetéseink mélységét (szellemi elkötelezettségét, ha nem hangzik túlságosan nagyképpően) nem az egyetértés, az igentmondás és beletörődés kényelme, hanem az ellentétes vélemények egyeztetésének képessége határozza meg. Miből származik a szótértés hatékonysága? Abból, amire a cím egyféle utalást tesz: a spontánul keletkező, az órák közötti szünetecskék pillanatszerűsége közepette váratlanul/tervezetlenül felbukkanó beszédtemák agyonvitatásában. A sokszor radikálisan eltérő értékelések mögött ott lappang az egyetértés bevált garanciája: egy magasabb rendű (transzcendens?) szféra felé nyitottság feltartóztathatatlan szellemi igénye.

Kollégámat minden további nélkül a „szabad szellemek” közé sorolom. E fogalom nem tőlem származik, hanem egy nagy német filozófustól, akit kortársai nem értettek meg és akit mai napig az európai kultúra nagy nihilistájának tartanak. Ő (Nietzschéről van szó) mindazokra alkalmazta e fogalmat, akik saját értékeiket követik, önálló értékkel rendelkeznek, és szembe mernek szállni a társadalmi konvenciókkal. Hogy a szabad szellemek mikor mennyiben részesülnek kiközösítésben, az más téma. Annyi biztos, hogy „hasonló a hasonlóval társul” (Goethe, Schopenhauer) és kritikánk közepette is találunk álláspontunkban részesülő egyéneket. Amint jómagam is – Bencze Mihály személyében – egykoron megtaláltam a megértő, másképp gondolkodó tanárt, később a kollégát, szellemi partnert, egyféle sorstársat.

Annak idején diákként csak a középiskolás éveim vége fele kezdtem úgy-ahogy érteni matektanáromat. Addig a társaság jó részével együtt a különböző hivatalos politikáknak ellenszegülő, az elismert ellenzékét képviselő egyént láttuk benne. Kitűnő szakember hírének örvendhetett, de ritkán fárasztotta diákjait bonyolult matematikai levezetésekkel. Inkább a mateknak univerzális, minden emberi megnyilvánulásban fellelhető jellegével, azaz a világ matematikai struktúrájával akart szembesíteni. Ma mindezt csakis filozófiai vonatkozásban tudom elkönyvelni: a világegyetem összefüggő egész, amely leginkább racionális képletekkel jellemezhető. Mivel mindig valóságos matematikai antitalentumnak bizonyultam, ezeknek a dolgoknak jelentőségét alig csak az ókori filozófia betűzgetése alkalmával mértem fel. Más különben meggondolandó, hogy mennyire érvényes megannyi kultúremlő filozófálgatása, ha komolyan vesszük Platónnak az Aka-

démia bejáratára rögzített kijelentését: „Senki be nem léphet ide, aki az aritmetikát nem ismeri”.

Tanárunk a matekot – látszólag paradox módon – nem csak a számító értelemmel, hanem az érzékekkel is szembesítette. A kinti séták, az órák alatti zenehallgatás, népdaléneklés, versmondás a pitagoraszai harmónia egy-egy dimenzióját igyekeztek megközelíteni. Szinte minden matek órán szembesültünk a szabadság, önmegvalósítás és egyéniség értékeivel. Később előszeretettel idéztem évfolyamtársaimnak egyik kedvenc, többször ismételt nézetét: mindenkiből lehet egyetemi tanár vagy apagyilkos. Azaz *sorsunk kezünkben van*. Akár egzisztencialista morálként is működhetne; teljesen szabad vagy döntéseidben, csakhogy ezekért felelősséggel tartozol.

A „váljál azzá, ami vagy” tétel megannyi etikai variációjával szembesültünk. Akkor éppannyira képtelen voltam felmérni e gondolatok igazi súlyát, mint amennyire nem mertem sejteni, hogy valaha kollégaként egy áttekintő szövegben alkalom nyílik mindezekről beszámolni. Jelenleg nem egyszer azon veszem észre magam, hogy hasonló gondolatokat fejtegetek – akár a diákok előtt, figyelmeztetve őket társadalmunk csapdáira, vagy éppen Bencze előtt, a rövid szünet, illetve a becsengetés utáni „drága” munkaidőből kilopott első percek alatt. A már szinte állandósult kivitelezésű beszélgetéseink gondolati háttérében egy csekély évtizednyi élettapasztalat húzódik.

Az 1997-es esztendő egy közömbös serdülőkori szendergésből való felocsúdást és egy mélyebb gondolkodás fokozatos kibontakozásának élményét ismertette meg velem. Ha az érettségi előtti hónapokban méltán büszkélkedhettem a fokozatosan felhalmozott, jórészt filozófiatörténeti ismeretekkel, az igazi önismeretem és világlátásom még gyerekcipőben járt. Viszont az emlékezetes olvasmányélmények és beszélgetések a még friss emlékezetembe levő utolsó matek órák zárógondolataival kombinálva lassan egy gondolatvilágot építettek ki. Mai világnézetem azokon a kezdeti gondolatfoszlányokon alapszik.

A tanárunk néha egyszerűnek ígérkező feladat elé állított bennünket, amely számos matekfeladatnál bonyolultabbnak tűnt, mihelyt meg kellett vele birkóznunk. Az ülési rend szerint mindenki legalább egyszer az egész osztály előtt kellett beszéljen önmagáról, és rendszerint az általános tetzésnek örvendő szónoklata után az osztálytársak kérdéseivel kellett leszámoljon. Ez volt életünk első komolyabb introspekciós élménye; akár az ókori bölcsek, a lélek és világ dimenzióiról, a jó és rossz ellentétéről meg egyébről beszélgettünk. Akkor kezdett derengeni, rövid időre rá nyilvánvalóvá válni, hogy a bölcsesség nem a könyvekben tárolt információk sokasága, hanem elsősorban emberismeret kérdése.

Mindezekkel kapcsolatban néha visszagondolok volt osztálytársaim akkori és későbbi reakcióira. A történelem arra tanít, hogy a minőség időtálló; a rutinos, jelentéktelen események automatikusan kitörlődnek emlé-

kezetünkéből, míg az építő jellegűeket szinte ösztönszerűen felismerjük és az élettapasztalat tárházában raktározzuk. Más szóval mások is elfogadták, hogy tanárunk nem csak szorgalmas diákokat vagy behatárolt perspektívájú tudósokat, hanem a szó polgári értelmében vett embereket próbált nevelni. Azok az olvasók, akik fejcsóválva olvassák e sorokat tartsák szem előtt, hogy az emberiség egy értékfogalom, s mint ilyen elkerülhetetlenül relatív. Ezt többen úgy fogalmazták meg, hogy Benczét sajátos gondolkodása készítette arra, hogy következetesen az életre neveljen.

Identitásunk fennmaradásának gondolata, a szüntelen változás és állandóság közegeiben, a közelmúltban többször foglalkoztatott. Természetesen a Misivel folytatott eszmecsere egyik központi témáját képezte. Identitásunk változása elkerülhetetlenül a kilétünk kérdésességére, bizonytalanságára hívja fel figyelmünket (már akiét, mert pont a tömegember a legképtelenebb ilyeneket kiagyalni). Csakhogy az ilyen töprengések mintha még nagyobb homályba burkolnák alapvető egzisztenciális kérdéseinket és önmagukban nem igen világítják meg az egyén – világ szakadékát. Ilyenkor valahogy ösztönösen menekülünk – sokszor a világ, de néha önmagunk elől is. Ritkán csak amúgy észrevétlenül belerohanunk egy kiadós baráti beszélgetésbe, amely feszültségoldó áldásában rövidtávú bizonyosságot és nyugalmat lelünk. Ezek a szellemi szóváltások ritkák és nyilván a legtöbb közelálló szemében érthetetlenek. Sőt „az idő pénz” elvét valló kapitalistának egyenesen az unatkozó, önmagát élvező szkizofrén tudat fecsegését jelenthetik.

A zenéről, lélekről, társadalomról, hatalomról szóló gondolatcserek következtében többször is átértékelhettük nézeteinket. Dumáinkat egy intellektuális síkon úzó extrém sporthoz hasonlíthatnám. Bármennyire váltaltam a rugalmas gondolkodású nonkonformista szerepét, gyakran mégis nehéz volt feldolgozni Misinek az elnyomó hatalommal, a demokratikus hazugsággal (mert ilyen is van) vagy a manipulációval kapcsolatos kitartó nézeteit. Bonyolultságuk, sőt néha zavaróan támadó radikalizmusuk ellenére mégis hiteleseknek tunk. A vadkapitalizmus őrző sodrásában amúgy sem ajánlatos elhamarkodottan ítélni. Az intolerancia közepette sikertelenül próbálkozunk kesztyűs kézzel kivédeni a külső elnyomás különböző sportszerűtlen ütéseit; a türelmetlenség nem tűr elnéző hozzáállást. Ami egyesek szemében nem több valamiféle frusztrációt leplező elégedetlenkedésnél, esetünkben elemi állásfoglalásnak minősült.

A mindennapi rutin felől nézve mindez lehet, hogy csak üres fecsegés. De aki erről így meg van győződve, azt a tévedést is pártolja, miszerint európai kultúránk nem egyéb hibbant esztétizáló magamutogatásnál (néhány kijelentést tetszése szerint értelmezhet az olvasó). Meglepően közel kerülünk egy olyan világhoz, melyről száz évvel ezelőtt legfeljebb Freudnál és Nietzschénél olvashattunk. Kiűzve a jóhiszeműség és ésszerűség édenkertjéből egy új, az ókorinál sikertelenebb dionüszoszi ösztönvilágban tengődünk. Ebben a világban a legtöbb egyén ilyen-olyan dolgokba menekül.

Egyeseknek a zene szolgál mindenkori mentsvárnak, akár értékei, céljai szócsövénél.

E ponton kénytelennek érzem feladni a logikai pontossággal folytatott eddigi játékot. A zene lényegét nem tárhatjuk fel logikai analízissel. Talán jobb erről hallgatni. Csakhogy ilyen esetben szövegem befejezetlen, tárgy-talan maradna, ti. a zene a beszélgetéseink állandó témáját képezte. Ahhoz, hogy a zene megszólaljon, azaz megszólítson, nyitott lélekre és rugalmas elmére van szükség. Máskülönben a hangok fárasztó tömkelege marad. Így van ez minden igazi alkotással.

Nagyjából ezekkel a gondolatokkal védeném Misinek az ezoterikus irodalomhoz tartozó, vagy ahhoz közel álló számos írását az érthetetlenkedő kritikától. A világ spirituális szerkezetéről, az elveszett összhangról szóló gondolataiban kimutathatók ugyan tartalmi-formai hézagosságok, de szerintem akik érthetetlenséggel, tudománytalansággal vádolják, csak tájékozatlanságukat és intoleranciájukat fitogtatják. Az ilyenek szövegértésük jobbítása céljából próbálkozhatnak Szepes Máriával, Müller Péterrel, vagy – amit szívből ajánlok – egy kis középkori misztikus filozófiával. Plótinosz vagy Eckhardt Mester jópofa olvasmány egy butuló materialista világban.

Röviden talán mindent elmondtam. Amit nem tartok említésre méltónak, arról jobb hallgatnom. Mindenki kell legyen elegendő emberiség ahhoz, hogy társait olyannak fogadja el, amilyen valójában, és ha már semmi jót nem tud róluk mondani, akkor inkább hallgasson. Némely dolog felől én is hallgatok, hisz kollégám, a tulajdonképpen érintett amúgy is jól tudja a részletekkel kapcsolatos nézeteimet.

Ezek után a lehetséges zárógondolatok valahogy erőltetetteknek tűnnek. Az is igaz, hogy bármilyen következtetéssel zárnám, a jövőben, új tapasztalat perspektívájából mindenképp átértékelném. Hisz a beszélgetések tovább folytatódnak...

Fenti gondolataim időtállóknak bizonyultak. Beszélgetéseink folytatódtak, és mondanivalónk időtálló jellegére a legjobb bizonyíték, hogy kerek három évre a fenti szöveg megírásától - melyet helyenként kiegészítettem, javítottam-, a leírt gondolatok aktualitásán ismételtlen meglepődök.

Török László

Református Teológia, 1985, Kolozsvár, evangélikus lelkész, Csernátfal, Erdély.

Matematika a Jákob lajtorjáján. Elemi iskolás koromban történt, egy matematika órán, hogy a táblánál izzadva, a türelmetlenség egyre nyilvánvalóbb jegyeit felvonultató tanár újabb sürgetésére, valami egyenlettel kapcsolatos válaszmot így kezdtem: „Azt hiszem...” Mire a tanár ezzel könyökölt meg rajtam: „*Fiatalember, jól jegyezze meg, hogy az üdvösségben lehet*

hinni, de a természettudományban nem. Azt vagy tudja, vagy nem.” És nem ő volt az egyetlen olyan tanár, aki annak idején azt próbálta belénk sulykolni, hogy áthághatatlan határ (vasfüggöny?) húzódik a matéria és az idea között, sőt talán az egyik ki is zárja a másikat. És nagyon valószínű, hogy előbb-utóbb sikerül is meggyőzniük erről, ha közben nem kerül a kezembe egy titokzatos úton „bevándorolt” Interpress Magazin, és abban nem talállok egy Kopernikusszal kapcsolatos cikket. Jobban mondva, annak képmel-lékletét. Az ominózus kép a híres csillagászt imádságra kulcsolt kézzel ábrázolta, a háttérben pedig, jobb válla fölött a tudományt jelképező földgömb és körző, bal válla fölött pedig egy feszület. Ekkor rendült meg bennem első ízben a hit és a tudomány inkompatibilitásának elmélete.

A Bencze Mihályhoz fűződő – lassan negyed százados – barátság pedig teljesen lebontotta ezt a gyenge lábakon álló tákolmányt. Sőt, éppenséggel az ellenkezőjéről győzött meg. Arról, hogy – és ezt nem gúnnyal mondom – a természettudósoknak s köztük a matematikusnak is van lelke. Hogy nem azért próbálja a számok látszólag rideg rendszerében megfogalmazni a világ lényegét, hogy ezzel az anyag primátusát bizonyítsa, hanem azért, mert ő ezen az úton képzei el az igazi Lényeghez való közeledést. Hogy nem azért állapít meg összefüggéseket, fogalmaz meg tételeket és posztulátumokat, hogy ezáltal az alkotó fantáziát áttörhetetlen korlátok közé szorítsa, hanem azért, hogy a bátrak előrelépéséhez minél stabilabb, biztonságosabban járható ösvényt alkosson. Ezt próbálgatja Bencze Mihály, a matematika tanár, Bencze Mihály, a költő és könyvkiadó, művelődés-szervező, és ezt igyekszik megvalósítani Bencze Mihály, az ember.

Enyhe matek-fóbiában szenvedő, humán beállítottságú halandóként, Bencze Mihályról, a matematikusról, alig tudok valamit. De úgy érzem, sejtek ezt-azt irodalmi munkásságának titkos mozgatórugóiról, és hiszem, hogy ismerem Bencze Mihályt, az embert. És ha a matematikában, pl. egy háromszög két oldalának és egy szögének az ismeretében a harmadik oldal sem maradhat ismeretlen, miért ne lenne igaz ez a matematikusok, nevezetesen Bencze Mihály esetében is. Ez a párhuzam pedig – bár helyes volta még nem teljesen bizonyított – bátorságot adott e vélemény-nyilvánításhoz.

Egyik verseskötetének bevezetőjében írja egy méltatója: *„versei egyszerre szolgálják az egyént, a kozmoszt, az univerzumot...”* Az előbbi párhuzam alapján – hiszem – ez a versek írójára is áll. Az egyén-kozmosz-univerzum egymásrautaltságát, kölcsönhatásait így ragozza egyik versében:

*A sors erősebb az embernél,
De a sors az emberből él.
Az Isten több a sorsnál
De az Isten az emberben kószál.*

És ezt az emberben kószáló, embert kereső Istent, és az Istent kereső embert akarja minél jobban megismerni, föltérképezni, és nem utolsó sor-

ban szolgálni Bencze Mihály. Megtalálni azokat az átjárókat, ahol a kapcsolat egymással és a fölöttünk álló dimenzióval a lehető legzavartalanabb.

Bibliai példával élve: Bencze Mihály a Jákob lajtorját keresi. Azt a helyet, ahol az ég összeér a földdel. Keresi hol úgy, hogy megpróbálja kiszámítani annak helyét, hol úgy, hogy a költői szabadság eszközeivel próbálja megragadni, hol pedig úgy, hogy egyszerűen csak hagyja, hogy az Örök Létrakészítő Mester találja meg őt, állítsa számára a lajtorját, és angyalaival küldjön számára újabb feladatot.

De akár számokban, akár betűkben, akár a kegyelemben fedezi föl újra és újra a titkos átjárót, mindig ugyanúgy reagál: Jákobhoz hasonlóan oszlopot állít. Lármafát, emlékoszlopot, verslábát vagy logarlécet, de mindenképpen meghatároz egy saját pontot, ahonnan újabb kihívások felé indulhat sokadmagával, ahonnan a végtelenbe láthat, s ahol a Végtelen megtalálja őt.

Dr. Urbán János

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 1963, Természettudományi Kar matematika szak és Kar Bölcsészettudományi Kar filozófia szak, matematika tanár, 1991-től a Berzsényi Dániel Gimnázium tanára, 1992-től „A Matematika Tanítása” folyóirat főszerkesztője, Budapest, Magyarország.

Miskát mintegy 25 éve ismerem. Kapcsolatunk a következőképpen kezdődött. Misi *A Matematika Tanítása* című budapesti módszertani folyóirat szorgalmas feladatmegoldója volt, és egy alkalommal, amikor Budapesten járt, természetes volt, hogy eljött az Országos Pedagógiai Intézetbe, ahol a lapot szerkesztették. Itt találkoztunk. Ekkor, az 1980-as évek közepén, még nem volt könnyű Romániából Magyarországra átutazni. Meglátogatta az iskolát, a Berzsényi Dániel Gimnáziumot is, ahol akkor óraadóként tanítottam. Beült az órámra, s láthatóan érdekelte a magyarországi gimnázium légköre, a matematikatanítási módszerek. Ezekről is beszélgettünk. Hozott kéziratot is, amit *A Matematika Tanítása* leközölt.

Az 1990-es évek elején elindult fordulat után 1991-ben Szegeden, a Rátz László Vándorgyűlésen, emlékezetes találkozás volt Bencze Miskával és Oláh György Révkomáromban tanító matematikus kollegákkal. Többek egyetértésével, de az ő kezdeményezésükre indult útjára a Nemzetközi Magyar Matematikaverseny. Ezt első alkalommal 1992-ben Révkomáromban rendezték meg, Oláh György főszervező irányításával. Ebben az évben, azaz 2008-ban immár a 17. verseny került megrendezésre, Kassán. Bencze Misi a kezdetektől az erdélyi régió vezetője, a verseny egyik motorja. Kollégáival együtt szervezi az erdélyi válogatóversenyt a Nemzetközi Magyar Matematikaversenyre, és vezeti az erdélyi csapatot.

Rendszeresen küldi érdekes, tömör fogalmazású cikkeit a *Polygonnak*, *A Matematika Tanításának*. Ezek a cikkek sokszor igen komoly és nehéz ol-

vasmányok. Különösen szereti az egyenlőtlenségeket. Régi, ismert egyenlőtlenségek általánosításai, új, érdekes, sok helyen alkalmazható egyenlőtlenségek egyaránt megtalálhatók írásaiban. Rengeteg feladatot alkot. Több folyóirat Erdélyben, Magyarországon és az Egyesült Államokban is közli kitűzésre szánt feladatait, de találkozhatunk ezekkel a Nemzetközi Magyar Matematikaversenyeken is.

Rendkívül sokoldalú, erős jellem. Szenvedélyesen érdekli az irodalom is. Verseket, novellákat ír, irodalmi lapot szerkeszt, diákok által írt irodalmi újságokat irányít. Szereti családját, gondosan neveli három gyermekét magyarnak, és arra, hogy szülőföldjüket, hazájukat szeressék. Kedves, megnyerő alkat, jó modorú, együttérző, szerető kolléga. Határozott, kitartó egyénisége sok nehézségen átemeli.

Élete delén jár, remélhetőleg még hosszú időn át megtartja nagy munkabírást, szenvedélyes elkötelezettségét a magyarság, a matematika és nem utolsósorban a tanítás, nevelés, tehetséggondozás iránt. Ehhez kívánnak sok erőt, és legfőképpen jó egészséget Bencze Mihálynak, kedves barátomnak.

Dr. Zsidó László

Bukaresti Tudományegyetem, Bukarest, 1968, matematikus, egyetemi professzor, Római „Tor Vergata” Egyetem, Róma, Olaszország.

Bencze Mihályt 1990 után ismertem meg, már az Áprily Lajos Gimnázium matematikatanáraként. Kézbe kaptam akkor jónéhány alkotását, mind a matematika (pl. a *Gamma* folyóirat), mind az irodalom és publicisztika (*Hipstern*, *Brassói Füzetek*) terén, és ezek, valamint ismételt találkozásaink alapján képet alkothattam magamnak sokoldalú tevékenységéről. Az *Octagon Mathematical Magazine* folyóirat beindításának 1993-ban már közvetlen tanúja voltam. Bencze Mihály nevelői és szervezői munkájáról is rendszeresen szoktam értesülni.

Bencze Mihály matematikai munkáját tekintve szembeszökő a szokatlanul erős képzelőereje, találékonysága és munkabírása. Kitűzött feladatait és közlései jóérzését az *Octagon* folyóiratból ismerem és mindig érdeklődéssel olvasom. Gondolatai általában meglepőek, a közlések tartalma gazdag és bizonyításai találóak. Sokat közöl, néhányszor azonban a mennyiség a minőség rovására megy: a használt jelölések ritkán vannak meghatározva, a bizonyított állítások egyformán, utalás nélkül a jelentőségükre, árlistára emlékeztetve vannak felsorolva, és az irodalomjegyzék sokszor hiányos. Nem ritka például az ilyen hivatkozás egy konkrét egyenlőtlenségre: *Octagon Mathematical Magazine* (1993-2007). Ez sok potenciális olvasót elriaszthat, amiért igazán kár. Megjelenés előtt álló két könyve, „*Inegalități geometrice*” (Marian Dincă társszerzővel) és „*Șirul lui Traian Lalescu*” (D.M.

és Maria Băținețu-Giurgiu társszerzőkkel) minden bizonnyal igen érdekesnek ígérkezik.

Bencze Mihály nagy odaadással foglalkozik diákjai matematikaoktatásával és nevelésével. Több matematikai versenyt kezdeményezett és szervezett az évek során líceumi diákok számára. Ezek mindmáig évente megrendeződnek és komoly lehetőséget nyújtanak a matematikai adottságokkal rendelkező diákok fejlődéséhez Erdély-szerte, de más magyarlakta területen is. Az 1997-2002 között kitűzött versenyfeladatok kötetben is megjelentek.

Egy másik fontos tevékenységi területe Bencze Mihálynak a lapszerkesztés. A *Brassói Füzetek* 1990 óta jelennek meg és sok érdekes, jó színvonalú írást közölt a legkülönbözőbb területekről. Többek közt egyedülálló írások jelentek meg a *Brassói Füzetek*ben iskolánk (ahol tanultam és ahol jelenleg Bencze Mihály tanít) több tanárjáról és tanárjától. Nagy jelentőségűnek tartom például Bencze Mihály, illetve Bencze Mihály és Váradi Mária megemlékezését két tragikus sorsú kiváló tanárunkról, Szikszai Jenőről és Opra Benedekről.

Bencze Mihály diákjait is bevonta a lapszerkesztésbe, így például az *Erdélyi Matematikai Lapokat* diákjai szerkesztik tapasztalt irányítása mellett.

Bencze Mihály alapította és vezeti mindmáig a Fulgur kiadót. A Fulgur kiadó adja ki az Octogon folyóiratot, a Brassói Füzeteket és sok más kiadványt, matematikai versenyfeladat-kötetektől verseskötetekig. Kiadói tevékenységével nagy szolgálatot tesz az erdélyi magyar olvasóközönségnek.

Dr. Weszely Tibor

Bukaresti I. C. Parhon Tudományegyetem, Bukarest, 1959, matematikus, egyetemi docens, Sapientia-Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely, Románia

Néha az emlékeim között turkálva, kevés emberre gondolok vissza olyan nagy szeretettel és tisztelettel, mint Bencze Mihályra. A nálam jóval fiatalabb kollégát a Kárpát-medence magyar diákjai számára már több mint másfél évtizede rendszeresen megrendezett matematika versenyek kezdeti szakaszán ismertem meg. Ő a brassói Áprily Lajos, én a marosvásárhelyi Bolyai Farkas Líceum diákjainak voltam kísérő tanára. Nemsokára megtudtam, hogy ezeknek a versenyeknek legfőbb eszmei megálmodója és létrehozója nem más, mint ő. Szimbolikus erővel bírtak ezek az évenként megrendezett matematikai „olimpiászok”, melyeken a Trianon által szétszakított országrészek: Felvidék, Kárpátalja, Erdély, Délvidék és Magyarország középiskolás tanulói vettek részt. Emiatt – tudomásom szerint – tőle származik e rendezvények roppant találó és kifejező „Nemzetközi Magyar Matematika Verseny” megnevezése is. Ezek a vetélkedők a résztvevő tanulók-

nál nem csak a matematika megszerettetését, elmélyültebb és alaposabb tanulását, hanem az együvé tartozásunk érzését is fokozták. Tudatosították sok diákban azt a tényt, amit eddig a történelmi tankönyvekben tudatosan és szándékosan elhallgattak, hogy ti. az anyaországot környező országokban nagyszámban élnek magyarok. Talán ennek a tudatában is volt mindvégig e versenyek leglelkesebb szervezője. Bencze Mihály az az ember, aki keveset beszél, de sokat tesz. Igazi példakép a nemzetünk érdekében tenni akaró pedagógusok számára.

Csodálatra méltó a szellemi és alkotó tevékenysége. Nyomtatásban megjelent cikkeinek száma eléri az ötszázat, az általa javasolt eredeti önálló feladatok pedig megtöltenek egy vaskosabb kötetet is. És ráadásul e feladatok pozitívuma az, hogy rendkívül változatosak és szakszerűek, nincsenek ugyanarra a gondolati kaptafára húzva, mint számos más feladatjavasló példái. Ez is a kitűnő szakmai felkészültségének egyik ékes bizonyítéka. Gyakran elgondoltam magamban, hogy Bencze Mihálynak inkább valamilyen egyetem matematikai tanszékén lenne a helye. Magas szakmai felkészültsége alapos általános műveltséggel párosul. Erről árulkodnak irodalmi és történelmi tanulmányai is. Mindezek mellett egy rendkívül kedves modorú, társaságban szellemes és életvidám egyéniség. Én a sors ajándékának tekintem azt, hogy személyesen megismerhettem, és barátomnak érezhettem őt.

Az Áprily Lajos Líceum 2005-ben végzett XII. A osztályának gondolatai Bencze Mihályról, az oszíról

A középiskolában, 2001 és 2005 között, Bencze Mihály volt a matematikatanárunk és az oszink, de ennél sokkal több is. Órái különböztek más tanóráktól, a matematika mellett sok más, az életben fontos dologról esett szó.

Tanárként arra törekszik, hogy a diákokat kihívások elé állítsa, és arra buzdítsa őket, hogy az iskola mellett sok más érdekes és hasznos dologgal foglalkozzanak. Arra tanít, hogy képességeinket bővítsük, új képességeket fedezzünk fel magunkban, figyeljünk a jelenre, de tiszteljük és ismerjük meg történelmünket is. Fontos számára, hogy figyeljünk a mindennapi világon túlmutató dolgokra, legyen az művészet, zene, vallás. És mindezt az osztály együtt kell végezze, össze kell tartanunk. Elméletileg ez mind az iskola és a tanárok feladata kellene legyen, de sajnos kevés pedagógus ülteti gyakorlatba, általában az elmélet szintjén marad... de Bencze Mihály nem, az ő diákbarát matek- és osziórái és iskolán kívüli tevékenységei mind ennek az „élettanulásnak” a jegyében zajlottak.

Matekórái egyetemi előadásokhoz hasonlítanak, nagy gyorsasággal sok anyagot ad le, és mi, diákok, sokszor sok mindent nem értettünk meg. Mindennek talán az a célja, hogy a diákok saját szakállukra is foglalkozzanak a matematikával, kérdéseket és válaszokat keressenek, s így közelebb

kerüljenek a matematika igazi lényegéhez, ami a száraz, tanterv által előírt matekból sosem hámozható ki. A nehéz anyag ellenére félév végén mindenkinek meglett a jó jegye, jutalmazta a javasolt feladatok szerkesztését, a diáklapjainkban való munkálkodást, az órai tevékenységet. Mindez a diákbárát voltát bizonyítja, hiszen az egyetemi felvételinél fontosak a jó jegyek, és segíteni akarta tovább tanulásunkat. Ugyanakkor ránk bízta a döntést: mennyit akarunk tanulni és megérteni a tantárgyából. Ez a bizalom is annak a jele, hogy diákjait felnőtt embereknek tekintette, akik maguk választják ki, hogy mit részesítenek előnyben. Az órái mindig művészi pillanattal kezdődtek: egy diák felolvasott egy verset és elmondott egy viccet, így irodalmi ismereteink is bővültek és gyakorolhattuk a nyilvános szereplést. Óráit poénokkal fűszerezte, de gyakran beszéltünk komoly dolgokról is, mint például a sumér-magyar rokonsági elmélet. Mindig nyugodt, jó kedélyű volt az órákon, gyakran dúdolgatott. Hangulatait, gondjait sose hozta be órára, nem mutatta, ha problémái voltak, ezt nagyon értékeltük.

A matematika és zene fontos kapcsolatára is figyelmeztetett, valamint arra, hogy a jó zene mennyire segíti a lelki-szellemi fejlődést. Voltak óráink, amikor fejünket letettük a padra, és zenét hallgattunk 50 percen keresztül: After Crying, Generál, Edda, Karthágó, Pink Floyd, Transylmania csak néhány név a hosszú listáról. Hangversenyekre is jártunk. Félév végén pedig mindenkinek énekelnie kellett egy népdalt és egy magyar slágert.

Osztályfőnökként arra törekedett, hogy összetartó közösséggé kovácsoljon minket, és felkészítsen az életre, arra, hogy a világ nem olyan szép és jó, mint a mesékben, de meg lehet találni a jóságot és szeretet, ha az ember megteremti magának az alapokat: a jó barátokat az iskolában, az erős közösséget, ahonnan később, az élet viharai közben is erőt lehet meríteni.

Arra bátorított, hogy használjuk ki az időnket, a diákélet minden percét, hogy legyenek szép emlékeink. Az osztály mindig együtt bulizott, gyakran az oszi is ott volt, velünk szórakozott és énekelt. Jártunk fényképezni, ötletes, poénos képeket készítettünk. Itt is az volt a lényeg, hogy meglássuk a többet, az érdekeset a legbanálisabb dolgokban is, és fejlődjön a kreativitásunk.

Az osziórák menete a következő volt: mi tartottunk előadást, illetve hívtunk meg előadókat. Ennek is a személyiségünk fejlesztése volt a célja: elősegítette azt, hogy megmutassuk a többieknek, mi érdekel bennünket és megtanuljunk közönség előtt beszélni.

Az osztály tanulóit örökbefogadott gyermekeinek tekintette és tekinti, mindenkit egyénenként jól megismert. Mindig segített a bajbajutottakon, illetve azokon, akik mindenféle "rosszaságot" követtek el (ablakbetörés, labdázás az osztályban, lógás stb). Persze a büntetés nem maradhatott el, de ez is a fejlődésünket szolgálta. Ugyanis nem a szokásos magaviselet le-húzásból állt, hanem olvasni kellett az általa kijelölt szerzők műveiből: Wass Albert, Szepes Mária, Günther Grass a kedvencei.

Diáklapokat is szerkesztettünk, matematikai, irodalmi, zenei és vicclapokat. Ezáltal szélesedett érdeklődési körünk, sok mindent tanultunk és több időt töltöttünk együtt. Nagyon érdekes módszere volt arra, hogy jobban megismerjük egymást és összeforrjon a közösségünk: minden hónapban elültetett, de nem önkényesen, hanem sorshúzás alapján. Így megte-remtődött a lehetőség, hogy olyan emberek is összebarátkozzanak, akik önszántukból nem is tették volna meg ezt a lépést. Sok kacagásra, öröme és mérgelődésre adott okot ez a módszer, de jó volt. Utolsó évben pedig megengedte, hogy mindenki maga válassza ki a padtársát. Az összetartásunkat a sok közös akción kívül más, szimbolikus tettekkel is előmozdította: néhány alkalommal kis kaktuszokat hozott nekünk, hogy ültessük el és az osztályra emlékeztessenek. A négy év elvégzése után pedig mindenki kellett ültessen egy fát az oszink kaszálójába.

Rengeteg időt töltöttünk együtt, sok érdekes dolgot vittünk véghez, amikre nem került volna sor, ha az oszi nem szervezi meg. Diákéletünk gazdag volt eseményekben, és még több is lett volna, mert az oszinak rengeteg terve és ötlete volt. A négy év elteltével is érdeklődik irántunk, próbálja összeszedni a szétszóródott diákokat, szeretné, hogy tartsuk a kapcsolatot. Születésnapja ünnep az osztályban: 12. osztálytól minden évben lakásán köszöntöttük fel. Amikor új osztályt kapott, megkért, menjünk, tartsunk osziórát a kilencedikeseknek, beszéljünk a diákéveinkről. Számára az „osztály” nem négy évre, hanem egy életre szóló kapcsolatot jelent.

Szász Csaba

Vörös Zászló Középiskola, 1986, Brassó, műsorvezető-szerkesztő, Digital 3TV, Székelyudvarhely, szerkesztő, Hargita Népe Udvarhely, Székelyudvarhely, Erdély.

A Hatszög hetedik szöge

Hozzávalók: Töpörtyű, Hedgehog, Kavics, Tejbegríz, Szakura, Mártás, avagy Verdi, Culi, Kölyök, Caesar, Sakál, Kovi; a Hatszög hetedik szöge: Mitike és persze a Hip-Stern.

Na tessék! Értse meg valaki, ha képes rá. Persze, azért lehet próbálkozni. Szükség lesz egy értelmező szótárra, egy idegen szavak szótárára, egy angol-magyar és egy japán-magyar szótárra, de a helyes megfejtést még ezek sem garantálják.

A fenti szavak már régóta léteztek, viszont az örök időnek egy parányi momentumában sikerült új tartalommal felruháznunk. Igaz, a banális szavak mögött rejlő világ csak a beavatottak számára adott és ad lehetőséget értelmezésére, az általa életre keltett másodlét tartalmának felvázolására, milyenségének kitapintására, ízének élvezésére. De ezt is csak részben...

Ahhoz, hogy valaki maradéktalanul megértse miről is van szó, részese kellett, hogy legyen annak a valaminek, ami suttogó üvöltésként próbált kitörni az egyemberként lebutító és földbedöngölő szürkéségből, amit egyesek (persze, hogy „egyemberként”) aranykorszaknak becéztek, s amihez egyáltalán nem volt gusztusunk. Ezért született meg 1985-ben a Hip-Stern.

Szómagyarázat:

Töporlyú = Szász Csaba, alias Verdi

Hedgehog (angolul südisznó) = Ferencz-Nagy Zoltán, alias Culi

Kavics = Kökösi Attila, aki tetejébe még Rinaldo is, alias Kölyök

Tejbegríz = Császár László, alias Caesar (szízör)

Szakura (japánul cseresznyevirág) = Simó Tibor, alias Sakál

[Mártás = Kovács Csaba, alias Kovi (Rest in Peace, haver!)]

Nos, ez a hat ipse volt a Hip-Stern, más néven a Hatszög. A hetedik szöge sokak számára Bencze Mihály... nekünk Mitike. Gondolom így már valamivel érthetőbb, bár nem vagyok egészen meggyőződve róla. (Csoda hát, hogy a Szeku sehogy sem tudott minket nyakon csípni?)

Szóval... vehetjük a féltéglát és döngölhetjük vele mellkasunkat, dicsérhetjük magunkat, hogy milyen okosak, ügyesek és előretekingők voltunk, amikor úgy döntöttünk, hogy maximálisan álcázzuk magunkat és tevékenységünket. De hogy valóban tudatos is volt-e mindez? Fenét!

Azzal ugyan tisztában voltunk, hogy amit teszünk, az nem jelent feltétlenül örömteljes orgazmust a Securitáténak, de túl komolyan sem tudtuk kezelni az egészet. Legalábbis nem annyira, amennyire kellett volna. Amolyan gyerekfejjel játszott felnőttesdi volt, mondhatjuk úgy is, hogy játék a tűzzel, mégis megúsztuk. Mert piszok nagy szerencsénk volt, na meg talán annak is köszönhetően, hogy Fortuna nagymami azbesztből kötötte nekünk a sapka-sál-kesztyűt.

1. A recept

Véggy egy matektanárt, adj melléje hat diákot, hámozd le róluk a tárolás miatt rájuk rakódott piszkot. Langyos vízben áztatva vond ki belőlük a kompromisszumkészséget, majd szórd be az egészet jó kedéllyel és csipetnyi tisztánlátással. A fiatalos hévvel táplált lassú tűzön kavargatva adj hozzá két evőkanálnyi nonkonformizmust... – szólhat az Élet szakácskönyvének egyik érdekesnek tűnő Hipstern-receptje. Természetesen a helyes tájékoztatás érdekében ide illik az ilyenkor szokásos szöveg: a kockázatok és mellékhatások elkerülése végett kérdezze meg szakustisztjét vagy házibesúgóját.

S bár vannak dolgok, melyekről nem árt tudni, mégis úgy vélem: a Hipstern titkos receptjének nyilvánosságra hozatalát értelmetlen, fölösleges fáradozásnak tartom. Elkészítését pedig lehetetlen próbálkozásnak. Ta-

lán kisülhet belőle néhány vicces függvényábrázolás, egy-két rollerparti vagy aszfalton tálalt dinnyeévés, viszont az egyedi, felejthetetlen Hipstern-íz megtalálásához minden összetevőre, minden együttthatóra, minden sajátosságra szükség van.

Egyszer összejött, még egyszer nem fog. Soha. Senkinek. Ami történt, az megismételhetetlen, még a legszigorúbb laboratóriumi körülmények között sem. Viszont óhatatlanul idekíváncozik a kérdés: van-e értelme egyáltalán bárkinek is még egyszer véghezvinni a Nagy Kísérletet? Nyer-e valamit belőle, lesz-e valami haszna?

2. A haszon

A Hipstern-sztori életünk legszebb éveit fogja össze. Ifjúságunknak ez a mindene, létünknek ez az alapja. Nekünk mindent jelent, másoknak talán semmit. Oké, a sztori bárki számára lehet érdekes, példaértékű vagy tanulságos, ugyanakkor el lehet intézni egy kézlegyintéssel akár, esetleg egy lekcicsinyló megjegyzéssel: ugyan már, az egész nem ér fel egyetlen háborús hőstettel sem.

Nem tudnék haragudni arra, aki ilyet mond. Azóta nagyot változott a világ, felborult az értékrend, megváltoztak a prioritások. Ami akkor óriásnak tűnt, ma már apróra zsugorodott. Ugyanazok a dolgok más megvilágításba kerülve nem ugyanazzal a jelentéssel bírnak. Mint ahogy a pohár víz a homokdűnék közt szomjazónak az életet jelenti, a vízben fuldoklónak pedig akár a halált.

Körbenézek a mai világban és úgy vélem, fölösleges erőltetni a Hipstern-dolgot.

3. A gyökerek

Persze, így utólagosan, néhány évtized távlatából simán lehetne magasröptű, titokzatos beszédekkel körbeírni az egész Hipstern-sztorit, valójában spontánul, szinte ösztönösen indult az egész és a legkevésbé sem tudatosan.

El lehet ugyan tűnődni azon, hogy ha azok a törékeny, csírázó magvak nem találnak kellő táptalajra, akkor lett volna-e lehetőség mindennek a megvalósulására. Nos, hát ez lenne az egyik kérdés, amelyre választ nem várhatunk. Másoktól persze, mert ez nekünk nem kérdés.

Mondom mindezt annak ellenére, hogy vannak, akik figyelmeztetnek: nagyot fordult a világ, de a veszély nem szűnt meg. Kissé más formában, de továbbra is leleselkedik ránk.

Akkor a lehetőségek hiánya, ma a bőség zavara hozhat felfordulást. Élősködők, haszonlesők voltak és vannak. Akkoriban kihasználták az emberi elmét, hogy utólag legyilkolják, ma előbb lebútítják, hogy utána maradéktalanul kihasználják, és még éljenek is belőle.

Hogy melyik az elfogadhatóbb, az emberségesebb (akarom mondani a kevésbé embertelenebb), fogalmam sincs. A Hipstern gyökerei túl mélyen vannak, hogy a felszínen tomboló viharok kihassanak rá.

4. A kéz

Talán nem véletlen, hogy nem találtuk a helyünket a nekünk kirendelt „természetes közegben”, amelyben felnőttünk, hisz mesterségesen, erőszakosan vonták körénk. Az összeférhetetlenség talán nem volt tudatos, hiszen nem láthattunk a dolgok mélyére. A lepel, amellyel az egész szemfényvesztést takarták, számunkra is áthatolhatatlan volt. Mi csak azt éreztük, hogy valami nem stimmel, illetve az, ami van, számunkra nem a legjobb (marketing-menedzserek szerint nem a „legtöbb, mi adható”). Ha nem is fuldokolunk és az a veszély sem állt fenn, hogy a mélybe rántsón a csőcselék, azért jó néven vettük, ha időközben kinyúlt egy segítő kéz, amibe kapaszkodva megpróbálhattunk úszni az ár ellen. Másoknak ugyanez a segítség csak az agónia meghosszabbítását jelentette, nekünk azonban egyet jelentett a túléléssel.

Mert akadt egy ilyen segítő kéz.

5. A lényeg

Zászlót bontani és mellet veregetni: megvagyunk mi enélkül is, köszönjük szépen. Csendesen, diszkréten, úgy ahogy annak idején lenni kellett. Másnak elég, ha pusztán tud róla: volt egyszer egy Hipstern, jó volt és jó hogy volt! Bizonyos formában persze ma is létezik, s talán örökké fog. S ha mégsem, majd egyszer, amikor már csak az emlékekben fog élni, az idő – ha jónak látja – eldönti értelmét, értékét, hasznát és jelentőségét.

Nem könnyű feladat több mint huszonöt évvel a történetek után előállni és a mai világ számára érthető módon elmagyarázni, mi is az a Hipstern, mi volt a lényege, ki és milyen szerepet játszott benne. Mi lenne az, amit - mondjuk - egy mai diák kihámozhat belőle?

Nagy bulik, hatalmas ivászatok, önfeledt jókedv? Hát nem éppen. Ja, persze, ez is mind benne volt a pakliban, a lényeg, hogy az adukat hogyan játszottuk ki.

6. A kapocs

A Hipstern 1985 áprilisában született a brassói „Steagul Roșu”, értsd „Vörös Zászló” líceumban. Jöhet hát a kérdés: miért pont ott, miért pont akkor? Avagy: lett-e volna lehetőség arra, hogy máshol, más formában, esetleg más szereplőkkel létrejöhessen?

Nagyképűség lenne határozott nemmel felelni erre a kérdésre, hisz nem mi voltunk az egyetlenek, akiknek nem ízllett a kommunista ideológia szegényes étrendje, a különbség csupán annyi, hogy más középiskolákban mintha jobban figyeltek volna arra, hogy az ifjú kommunisták nehogyan letér-

jenek a számukra kijelölt, az „új ember” megformálása felé vezető útról. Úgy tűnik, hogy akkor, abban az évben a brassói tehergépkocsi gyár proletárszendvicset zabáló utánpótlását biztosító középiskola volt a legalkalmasabb hely a kitörésre. A Hipstern itt találta meg az addig csonka köréből hiányzó szeletkének a székhelyét, a kapcsot, amely az addig többé-kevésbé különálló részeit egybefogta.

7. Az irány

A helyzet megértéséhez, és ahhoz, hogy magyarázatot találjunk a dolog miértjére, jócskán vissza kell menni az időben. Talán nem véletlen, hogy a hatszög tagjai – egy kivételével – előzőleg ugyanabban az iskolában kopatták nyolc évig a padokat. Távol áll tőlem a szándék, hogy a többi általános iskoláról lekicsinylően beszéljek, inkább a brassói 15-ös számút emelném ki a többi közül, hisz rendkívüli tanári gárdája valószínűleg nagyban hozzájárult ahhoz, hogy megkapjuk a szükséges impulzust és a jó irányba induljunk el.

A jó irányt nem kell szó szerint érteni. A nyolc osztályt elvégezve az öt diák közül négy (Kölyök, Culi, Trotyi és Sakál) úgy döntött, hogy a „Vörös Zászló” csapatába igazol. Abba a suliba, amelyet a közepesnél gyengébb diákok lehetőségeként tartottak számon. „Micsoda!? Kökösi egy ilyen gyenge iskolában folytatja?” ámuldoztak a szülők, amikor megtudták, hogy a rettentő matekfejnek tartott Kölyök nem épp a tudásának megfelelő szintű tanügyi intézményt jelölte ki úticélul.

8. A zsákutca

Na igen. Akkoriban az „Unirea” volt az úgymond elit középiskola, az ügyes-okos nebulók elvárt életútjának következő állomása. A csoport ötödik tagja (Verdike) ide felvételizett (sikerrel), de nem feltétlenül azért, mert ügyes és okos elméjének (sic!) további csiszolásához ezt tartotta volna a legjobb megoldásnak. Egyszerűen kényelemből választott így. (Na jó, talán némi elvárásoknak is eleget kellett tennie.)

Az „Unireának” azonban volt jónéhány hibája is. A brassói oktatás mintaképének szánták, emiatt túlságosan is szem előtt volt (ott hevert a „pártkantin” épületével átellenben.) A vélt vagy valós hírnevének megőrzése érdekében kínosan ügyelt és figyelt minden apró mozdulatra, amely nem mozgott egy ütemben a kiszabott és megkövetelt ritmussal.

Eme szerepet – önként vagy kényszerítve, de a tanároknak is el kellett játszaniuk, nem véletlen, hogy ha valaki az üldözési mánia kialakulásának körülményeiről szeretett volna tanulmányt írni, itt jó helyen járt. Persze, a begolyózás ellen lehetett védekezni is, ebben az esetben ki kellett iktatni a szenzorokat, a csipogót pedig teljesen elnémítani, nehogy már valakinek feltűnjön: álrúhás ellenszer jár a baktériumok között. Talán téves észrevétel, de a jó meglátású diák olyannak könyvelhette el az egészet, mint ami-

lyen az alma, amely kívülről még fényes, étvágygerjesztő és pompásan fest, belülről azonban már rothadásnak indult.

Nem csoda, hogy Verduke (akinek matek-osztályfőnöke nem csak önmagát, de a matekot is megutáltatta vele) két év után úgy döntött, köszöni szépen, de ebből nem kér többet. A 108 diákból ő volt az egyetlen, aki a váltás mellett döntve pár kilométerrel délebbre tette tanulmányai elsajátításának székhelyét.

9. A hetedik

Így jött el 1984 szeptembere, amikor is a puzzle minden darabja egy helyre került, és már csak a képet kellett kirakni. Hát azért ez sem ment simán.

Szóval nézzük az összetevőket: Kölyök, Culi, Trotyi, Sakál, na meg Caesar (aki korábban csatlakozott hozzájuk), már egyféle magot képeztek, de ez még messze nem a Hipstern volt. És nem azért, mert az „újonc”, „outsider” Verdinek még nem sikerült a társaság kegyeibe férkőzni. Szükség volt egy hetedik személyre. Egy matektanárra. (Képzeltetik, hogy a hatszög egy bizonyos tagja mennyire örült, hogy ismét egy matektanár lett életútjának meghatározó eleme).

10. A gitár

Mindenesetre a tanár és órái önmagukban még nem bizonyultak elegendőnek az alkotóelemek összegyűjtéséhez. Szükség volt a matekkör néhány plusz órájára, ahol a hangsúlyt nem is annyira a számítás művészetére, mint inkább a szelektív zeneaudícióra helyezték. Aztán pár hónappal később jött a tanév első harmadának zárása, ahol a matekjegyek felkeresítése az érintett diák megénekeltetését igényelte. Ennek köszönhetően lépett elő a Hipstern megszületésének egyik meghatározó eleme: a hathúronpendülő (gyengébbek kedvéért: a gitár). Egy ócska fadoboz, amely épp a számtan miatt lett számtalan alkalommal a jó hangulat hangadója.

Ezzel sínen is voltunk, már csak pár dolog hiányzott: a születő félben lévő hexagonnak valamit még le kellett tennie az asztalra.

11. A Hipstern

Az első „műalkotásokat” egy kalapba gyűjtve, az ívpapírt írógépbe fűzve, és a megfelelő billentyűk kívánt sorrendben történő leütésével 1985 áprilisában kézbe vehettük a Hipstern első számát. Tizenöt példányban készült. Másolópapírok (ahogy akkoriban neveztük: indigók) igénybevételével legfeljebb öt példányban lehetett olvashatóan lepötyögni, ez azt jelentette, hogy a teljes anyagot háromszor kellett legépelni.

A benne megjelent versek, irományok művészi értékéről jobb, ha nem végzünk irodalmi elemzést. Inkább mosolygunk elnézően. Az igazi értéke amúgyis abban rejlett, hogy ez volt az Első lapszám, a kezdetek kezdete. A

Gammapolis felé vezető út alfája. És főleg az, hogy a hat „keresztapának” megszületett a keresztelendő gyermeke – az elnevezés: Hip-stern!

Büszkéek is voltunk rá, szórtuk jobbra-balra a diáklapot, naivan vártuk a dicsérő reakciókat, leginkább azonban annak a véleményére számítottunk, akinek pár nappal korábban, arcunkon büszke vigyorral nyújtottuk át a mesterpéldányt.

12. A belemagyarázás

Hogy miért Hipstern lett a neve? Hm... jó kérdés. A '89-es fordulat után immár törvényes formában megjelenő Hipstern-Brassói Füzetek 1. számában így magyaráztuk: „A szavak ott lebegtek a levegőben. Hipo-Stern / Hip-Stern. A hipóból a hiperbe, a csillagalattiból a csillagfelettibe... Az eredmény pedig: Hip-Stern”.

Jó szöveg, mi? Szépen szól, ugye? Csakhogy semmi köze a valósághoz. Valójában egy utólagos belemagyarázás, magyarul kamu. Igazából mi csak játszadoztunk a szavakkal, elnevezéseket agyaltunk ki és vetettünk el, aztán valamelyikünknek (Culinak vagy talán Kölyöknek) beugrott ez a név, ami megtetszett, elfogadtuk és kész.

Amit viszont a továbbiakban még írtunk róla a Brassói Füzetekben, azzal tökéletesen egyetértettünk: a szó idegenül hangzik, kissé rideg. Dehát pont ez volt benne a jó. „Politikai töltése semleges volt, e szót és fogalmát olyanná formáltuk, amilyenné akartuk”. Ami pedig a lebukás veszélyét illeti, őszintén szólva nem is törődtünk vele. Csak a harmadik szám megjelenését követően ijedtünk meg. Igaz, akkor nagyon.

13. Az áttörés

Na, de annyira ne siessünk előre! 1985 májusában, alig egy hónappal az első után megszületett a második szám. Már csak öt példányban látott napvilágot, és művészi színtről beszélni talán még ennek a lapszámnak az esetében is korai lett volna. Azonban az első két szám szerepe a terep előkészítésében így is vitathatatlan, mert a dolgok innentől kezdve gyorsultak be. Mondhatjuk úgy is, az első számmal történt a gyújtás, a másodikkal sebességbe tettük a gépezetet, hogy aztán beletapossunk a gázba.

Ami ezután következett, arról külön könyvet lehetne írni. Fiatalságunk, de talán egész életünk legszebb éveiről van szó, életre szóló barátságok kialakulásáról, megszilárdulásáról.

Nehéz szavakba foglalni, egyrészt, mert egy kívülállónak nem sokat jellelhet, másrészt, mert az egészet át kellett élni, át kellett érezni, ahhoz, hogy fogalmunk lehessen arról, hogy mi is történt valójában.

A lényegyet kiemelve, úgy is fogalmazhatunk, hogy áttörtünk egy gátat, letettünk valamit az asztalra, elindultunk egy úton, ami adhatott némi reményt a jövőre nézve.

A hatszög hetedik tagjának bevonásával, egybeolvadásával nyertünk egy támpontot is, amely biztosítást nyújtott afelől, hogy helyes-e az út, amelyen járunk.

14. Az örökség

Merjük remélni, hogy amikor Mitikének átadtuk a Hipstern egy-egy számát, akkor egyben törlesztettünk is valamit abból, amit addig tőle kaptunk. (Különösen a szamizdatként utolsónak megjelent, 1986 tavaszán napvilágot látott 4. szám esetében.) Akaratunk ellenére, vagy legalábbis nem célirányosan kerültünk kiváltságos helyzetbe. Mert melyik mai diák nem örülne annak, hogy matektudásától függetlenül soha ne fenyegetse a megbukás veszélye? Igaz, ennek amúgy sincs semmilyen jelentősége, hisz soha nem éltünk vissza vele. A lényeg, hogy átléptünk a szokványos tanárdiák kapcsolaton, kialakult egy olyasvalami, ami túlszárnyal az iskola határain, amelynek nem vethet véget az áldott-átkozott Kicsengetés.

Ez lenne hát a Hipstern születésének története. A hat diáknak és egy tanárnak múltjában összefutó csomópont. Meglehet, hogy az érintetteket leszámítva, ez senki más számára nem bír különös jelentőséggel. Ez érthető. A világ egyetlen folyójának sem biztos, hogy látványos a forráshelye. De legalább érdekesnek tűnhet tudni, hogy honnan ered.

15. Az értelme

Persze bárki megkérdezheti, volt-e értelme az egésznek? Van-e a Hipsternek valamilyen haszna, most évtizedekkel az iskola befejezése után? Hogy mit válaszolhatnék erre? Fene tudja.

Amikor többen is egy festményt néznek, van aki az értékét csodálja, van aki a szépségét, és van aki a megvásárlásán morfondírozik, illetve azon, hogy megvétele esetén tovább adhatja-e úgy, hogy nyerjen is valamit rajta.

Mi, annak idején, 1985-ben, nem festettünk, hanem elültettünk egy magot, és mára fa lett belőle. Lehet, hogy alkalomadtán – rekkenő hőségben – jól esik majd meghúzódni árnyékában. Lehet, hogy időnként jóízűt haraphatunk gyümölcséből.

S bár a sors úgy akarta, hogy soha többet ne tudjuk teljes létszámban körbeállni, lehet, hogy ha még ellátogatunk hozzá, mindennél többet jelent, hogy kimondhatjuk: ez a fa a miénk. A mindannyiunké. Hipstern híján most ő sem lenne. Mert ezt a fát MI ültettük és mi lenne akkor, ha az egész Hipsternek a lényege kimerülne abban a mondatban, amit huszonöt évvel ezelőtt megfogalmaztunk: „Talán nincs nagyobb elégtétel annál, hogy tudjuk: a múltunkról lepergő vízcsepp szebb lesz, mint bármelyik gyöngyszem, és tisztább, mint maga a könny.”

25 év távlatából – Vissza a múltba, 2011. június 3.

Ott jártunk az iskolában, na meg a hatalmas parkban, amelynek közepébe helyezték. Tettük ezt néhányan azok közül, akik annak idején együtt koptattuk padjait.

Ugyanolyan szép, ugyanolyan csodálatos. Sőt, azzal, hogy a természet kissé szabad utat kapott, szinte szentélyé változott, ahol csak halkan lehet megszólalni. Mégsem ez okozta visszafogottságunkat. Küzdeni kellett keményen az életre kelt emlékekkel, melyek olyan erővel törtek fel, mint a fű, amely alulról igázta le a nagy iskolagyűlések egykori színhelyét, a hatalmas betonplaccot. Igaz, ott fűből nem sok volt, gazból annál több.

Általában, ha meglátogatjuk egykori iskolánkat, valamit azért visszakapunk az egykori hangulatból. Nézzük az apró, örökmozgó, hangoskodó nebulókat, elnézően mosolygunk, ha szemünk sarkából elcsípünk egy-egy diákcsínyt. Minket síri csend és szomorkás kihaltság fogadott. Mintha múzeumba látogattunk, megerősítve az érzést, hogy ami velünk történt, azt már tényleg soha semmi nem fogja visszahozni.

Igen, múzeumná vált az egykori „Vörös Zászló”, egy olyanná, ahol a kiállított tárgyak csak azok számára válnak láthatóvá, akik átéltek ott egyet s mást. Bevillantak az arcok, a tettek, a mozzanatok, a történetek, felelevenedtek a mára már megszépült emlékek, élmények, különösen az utolsó napé, amikor még mindnyájan ott voltunk, és egyszerre intettünk búcsút – vidáman és nevetve – addigi második otthonunknak. Avagy kissé szűkítve a kört: a Hipstern szülőházának, melyet soha nem fog emléktábla hirdetni.

Milyen kár, hogy igazából csak azt követően szeretjük meg iskolánkat, hogy utoljára kiléptünk annak kapuján.

De milyen jó, hogy átérezzük, átélhetjük, s elmondhatjuk: mennyire gazdagok voltak azok a szegényes évek!

Válogatás Bencze Mihály írásai- ból

Hamu és gyémánt

*Miként egyre több kátrányos szilánk, ha ég,
Körötte parázsló rongyok kavarognak,
Te lángolsz, s nem tudod, szabad lehetsz-e még,
S tiéd-e az, mit birtokodnak mondhatsz.*

*Vagy csak hamu s csak zűrzavar maradna,
Mit kavár vihar, szakadék-mélybe ránt..
És mint örök győzelmek pirkadata,
A hamuban csillaglik-e majd gyémánt?*

E versidézet Andrzej Wajda 1958-ban készült híres filmjének, a *Hamu és gyémánt*-nak templomkapu-boltozata alatt hangzik el a főhős szájából, aki a történet lezárásaként a história szemétdombján végzi. A különböző eszközökkel, de végeredményben a kikényszerített felejtéssel konszolidáló kádárista hatalom és a román hatalom is jól tudta, hogy e filmet Magyarországon és Erdélyben forgalmazni nem szabad, mert a mozi néző az elhangzott versidézet kulcsszavától megnyíló templomcsarnok mélyén 1956 páratlan közösségi áldozatának oltárára, a megízlelt szabadság hamuban csilllogó gyémántjára láthat. E gyémánt a visszanyerhető emlékezet. És vannak idők, amikor nincs veszedelmesebb az emlékezetnél. Az emlékezet fundamentuma a kultúrának és a történelmi tudatnak, amelyek nélkül se regionális faluközösségek, se nemzetek önazonossága nem létezhet. Az önazonosság (tudat) apránkénti elvesztésével a nemzet lakossággá válik, s a lakos legmeghatározóbb szinonimája ma már a fogyasztó, a fogyasztó pedig modern rabszolga.

Ebben az értelemben nincs kiszolgáltatottabb ember a lakosnál. Az idős Kossuth Lajos keserű elégedettséggel emlékezett vissza, hogy Magyarország lakóit az általa is meghatározott 1848-as változások tették polgárrá, kovácsolták egymással szolidáris, társadalmi osztályok fölötti közösséggé.

Kossuthról szólva kínálkozó annak megemlézése, hogy nagy visszhangot kiváltó amerikai körútjának egyik tömeggyűlésén egy Cyprian Kamil Norwid nevű lengyel költő is részt vett. Nem tartozott nemzetének könnyen lelkesedni tudó tagjai közé, de ezúttal Kossuth fellépésének, szavainak varázshatása alá került. Egyik felolvasó estjén az alábbiakat mondta: „Én senki előtt nem hajtok fejet, és ezért hajthatok fejet a száraz ágakból összeillesztett kereszt előtt, s mehetek el fedett fővel Amerika érintetlen erdőiben, az ősi tölgyek és hatalmas cédrusok mellett, (...). A költő csak az igazság győzelmét akarja! Én senki más előtt nem hajtok térdet, hacsaknem a források forrása előtt, ezért tisztelem Kossuthot...”

Istók János világhírű csángó szobrászunk a Bem-apó szobrával tiszteltet a szabadságszerető lengyel nép előtt, a Zajzoni Rab István szobrát pedig szovjet tankok zúzták szét műtermével együtt, 1956-ban.

Kosztá József csángó festőnk a Nagybányai Iskola képviselőjeként ecsetével emlékezett a Szabadságharcra.

Csángó költőnk Zajzoni Rab István diákként részese volt a szabadságharcnak, és imádta Petőfit.

Életműve az elnyomás, megtorlás korszakában vált teljessé.

Kossuthot minden felvilágosult gondolkodó tisztelte, az általa megálmodott Dunamenti Köztársaságban kivéve az Osztrák uralkodó házat, akinek sikerült annyira egymás ellen uszítani az addig békésen egymás mellett lakó népeket és nemzeteket, hogy 150 év távlatából, még ma is ez a mákony a választási kampányok sikere.

Berecki Anna csángó nagyasszonyunk Kossuthnak küldött szemfedője pedig egy korszakot zárt le, sajnos számunkra is.

Érdemes azon is elgondolkodni, hogy Kossuth, Petőfi, Zajzoni, Koszta, Istók, Berecki evangélikus vallásúak voltak.

A környező népek történelmük személyiségeit többször is megfilmesítették. Magyarország a mai napig se készített nemhogy Oszkár-díjas, de legalább egy egészséges dokumentum filmet se Kossuthról, se Petőfiről, se Zajzoni Rab Istvánról, hogy ne soroljam a többieket.

Teller Ede világhírű atomfizikusunk, a hidrogénbomba megteremtője, előadásaiban mindig kihangsúlyozta, hogy tudományos eredményeit a magyar nyelvnek köszönheti. Petőfi, Ady verseinek tömörsége, a fizikai képletek olyan szintézisét eredményezte, amivel a fizikában is új korszakot lehetett alkotni.

Sir John Bowring az 1800-as években a nyelvünkről azt mondta: „a magyar nyelv olyan mint a terméskő, egy tömbből van, amin az idő vihara egy karcolást sem hagyott. Nem naptár ez, amely a korok változásához alkalmazkodik. E nyelv a legrégebb és legdicsősebb emlékműve a nemzeti önállóságnak, és szellemi függetlenségnek...”

Ugyanő jósolja meg Petőfi születését, és rokonságunkat a sumérokkal.

Mario Alinei olasz történész pedig bebizonyította az etruszok magyar eredetét.

A mai napig Magyarország óriási pénzekkel támogatja a janicsár Budenz és Hausdorfer utódait, akiktől a finnek már rég elzárkóztak.

Keleti múltunk felderítésére és nyelvünk ősi mivoltának elemzésére nincs pénz.

Kőrösi Csoma Sándor munkáját szerette volna Zajzoni Rab István is befejezni. Gyerekként a Honterus Gimnáziumban anyanyelvét az erőltetett német váltotta fel. Ő nem lett osztrák, hanem Budapestre ment és újratanulta a magyar nyelvet, irodalmi szinten.

Ha netalán feltámadna Zajzoni Rab István, nagy meglepetés érné. Szülőházába nem engednék be, idegen vásárolta föl. Nehezen értene szót az utódokkal, akik anyanyelvünket egyre inkább konyhai szinten pusmogják. Életét, azaz 30 évét adta a magyarság és a csángóság jövőjéért, szabadságáért.

És mivel fizet az utókor? Tudat nélküli bambult ábrázattal, hamuvá züllesztve emlékét, értékét. Pedig ő is az összmagyarság egyik gyémántja. Még a szülőháza se lehetett múzeum.

A kultúra ősi gyökerekből táplálkozik, más, külső hatásokra nem szoruló, önmagának törvényt szabó, korlátok nélküli, független alkotótevékenység eredménye. Olyan lelki és szellemi kapcsolat revelálódik benne, olvasható ki belőle, amely túlmutat az egyes emberen. Kodolányi János aforisztikus maghatározása szerint a kultúra „a lélek szimbólumteremtő működése”. Vagy más helyütt, némileg a filozófus Vattai Lászlót követve, a következőt írja: „Az emberi lélek a tudatlan létezés és a transzcendens létezés között lévő feszültség szenvedését a transzcendens világ jelképrendszerében oldja fel. Ez a jelképrendszer a kultúra.”

Ez a kultúra bennünk él, ha él, ezt a kultúrát mi éltetjük, ha élünk vele. Heidegger híres, sokszor idézett gondolata szerint csak attól kezdve beszélhetünk emberről, mióta a transzcendens és miközöttünk létrejött a beszélgetés, csak azóta van idő, azóta van történelem. A nyelv, mondhatnám azt is, hogy az előbb említett jelképrendszer létrejött „az emberi létezés legmagasabb rendű eseménye”. Ezt jelenti az a heideggeri axióma, hogy a „nyelv a lét háza”.

A kultúra létünknek nem csak egyik előfeltétele, hanem ugyanakkor megtartó erőnk is. Erőforrásunk. A világtendenciák nem tekinthetők különösebben kultúrabarátoknak. De azzal is tisztában kell lennünk, hogy soha, egyetlen úgynevezett „tendencia” sem volt különösebben kultúrakedvelő. A kultúra ugyanis – különösen hangzik, de így igaz -, hasonlóan az erkölchöz, „természetellenes”. A természet ellen jött létre, s a természet jobbára ellene dolgozik. Az erkölcs, könnyű belátni, lényegét tekintve a vad természeti törvények érvényülését igyekszik korlátozni. Az erkölcs a pusztító és ön-

pusztító természeti törvények megregulázása, vagy ahogy Székely János mondja, az erkölcs nem más, mint a természet önkorlátozása.

Ha korunk nagy betegségeit számba vesszük, valószínűleg első helyen kell megemlítenünk az önkorlátozás hiányát. Ez a hiánybetegség a köztünk pusztító erkölcsi válság leginkább szembetűnő jele. Önkorlátozásra ugyanis csak az képes, aki ismeri önmagát és ismeri az értékek hierarchiáját, van határozott értékrendje. A kettő természetesen megfordítva még igazabb: csak az ismerheti meg önmagát, aki értékelvűen tud gondolkozni. Ez természetesen a közösségekre, a magyar kultúra művelőire és birtokosaira, a magyarság egészére is érvényes.

A nemzeti kultúra időbeli dimenziói távoli ködbe vesznek. Ez a kód azonban nem emészti semmivé azt az örökséget, amelyet például a távoli sztyeppékről hoztunk magunkkal. A kultúra hagyományozásában, tudjuk, óriási szerepe van az írásbeliségnek, az irodalomnak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szóbeli kultúra, például az apokrif népi Mária himnuszok felejtésre ítélt, századokat idéző, sokszor szinte érthetetlennek tűnő elemei ne tartoznának a kultúrához. Éppen sokat sejtető homályuk kelt intenzív érzelmi hatást, s ezek az olykor csak nyelvi fordulattá kopott emlékek adnak sajátos színt és illatot kultúránknak. Ennek köszönheti valóságát, más-
sal össze nem téveszthető jellegét.

A hagyomány leggazdagabb tárháza a nyelv (ez természetesen a zenei és formaképző nyelvre is vonatkozik), annak olykor egy-egy villanása elmúlt évszázadokra, ha nem évezredekre nyithat ablakot. És ez akkor is hat és formál bennünket, alakítja a nemzeti alkotmányt, ha megfejtésére, pontos értelmezésére olykor nem is vagyunk képesek.

Közbevetőleg szeretném megjegyezni, hogy a kultúra nem ismer hallott hagyományt. Legfeljebb alvót, csipkerózsika álomban szendergőt, s megjósolhatatlan, hogy egy-egy ilyen szunnyadó lehetőség, mikor válik mindennapi életünk alakítójává, mikor érezzük úgy, hogy a kultúrának egy már-már elfelejtettnek hitt gesztusa megszólít bennünket, hozzánk szól.

A nemzeti kultúrának azonban, nemcsak időbeli, hanem térbeli dimenziója is van: térbeli kiterjedése és határai. Ezek, ahogy már az eddig mondottakból is kiderült, korántsem esnek egybe az országhatárokkal. Ezt az alkotmányt - azaz a nemzeti kultúra- annak szellemét és követelményeit (mert természetesen ez is hozzátartozik az alkotmányhoz) szinte ösztönösen és akaratlanul azok is elismerik (el kell, hogy ismerjék), akik ennek a kultúrának a „nyelvét beszélik”. Ebben az összetételben a „nyelv” éppúgy többet jelent, mint ahogy a „beszédet” is általánosabb értelemben használok. Ezt a nyelvet beszéli Kodály Zoltán, mikor zenét szerez, ezen a nyelven szólal meg Rippl-Rónai József, mikor fest vagy Medgyessy Ferenc, mikor a Táncoló nő című szobrát mintázza, Nagy László mikor verseit írja, vagy ahogy egy magyar turista Stockholmban viselkedik.

Ezeknek a nyelveknek a nyelvtana minden látszólagos különbségük ellenére is egy bizonyos szinten ugyanazoknak a törvényeknek, ugyanannak az „alkotmánynak” szellemét sugallják. Mert a nemzet a kultúrában határozza meg magát, és a kultúra a nemzet alkotmánya. Ahol ezt a nyelvet beszélik, használják, az a terület az egyetemes magyar nemzeti kultúra elidegeníthetetlen része. A nemzeti kultúra területi kiterjedését, azaz dimenzióit ábrázoló térképen kitüntetett hely illeti meg kultúránk egyik ősi fészket, Erdélyt, hisz ennek az alkotmánynak több fejezetét Erdélyben és erdélyiek írták.

1530 körül 25 évig jártak a hajók Konstantinápoly és Marseille között, rabszolgákkal kereskedve. Provence 15 falvát elpusztította a pestis. A franciák a törököktől vásárolt magyar rabszolgákkal népesítették újra. Hétfalusi csángók is lehettek köztük. Ez volt Mohács egyik következménye.

Mikes Kelemen elmond egy torokszorító esetet. Rákóczi Ferenc fejedelem udvara hajón utazott Franciaországba, azon az útvonalon, amelyen másfél századdal előbb Provence-ba vitték a magyarokat. A nyílt tengeren ismerős énekekre füleltek föl. Az evezőkhöz láncolt rabok énekeltek. Magyarul!

A fejedelem és uradalma tovább evett-ivott, nem érdekelte a rabok éneke, magyarsága.

Pedig a fejedelem a magyar szabadságért harcolt. De egy-egy nép egységét nem az anyanyelv táborában látták. A haza edénye számukra nem a nemzeti nyelv volt. 1945 óta ilyen utazó fejedelem Magyarország a kissebbségi létre kényszerült magyarsággal. Magyarul síró rab énekünket hallják, de ők ünnepelnek tovább hisz a nemzetet ma sem az anyanyelvben látják.

Pedig minden nép számára a közösség kötelékei között, a legerősebb az anyanyelv. Az írek és a skótok akkor kívántak maguknak az angoltól külön közösséget teremteni, amikor anyanyelvük elvesztése befejeződött, amikor már angolul beszéltek.

A flamand nemzeti törekvések előfutára, De Coster – az Eulenspiegel szerzője – franciaellenes műveit franciául írta, külön ingerültséggel azért, hogy ősei nyelvétől is megfosztotta Racine és Voltaire népe.

Ma szemtanúi lehetünk annak, hogy a kihaltak vélt ír, skót, héber nyelvek újra virágoznak.

Mi lesz a magyar nyelv jövője a Barcaságon, ezt kérdezné Zajzoni Rab István is.

Zajzoni Rab István, aki több nyelvet beszélt, az Új Márciusi Ifjúság mozgalomhoz csatlakozott, Táncsics Mihály jobb kezeként. E mozgalom célja az volt, hogy a magyar függetlenség kikiáltásával egy időben az olaszok, szerbek, csehek, románok, lengyelek és moldvaiak is mondják ki az osztrákoktól való elszakadást, 1860. március 15-én, megalakítva a Dunai Konföderációt. Táncsics terve az volt, hogy a húsvét-déli harangszó megkondulására az egész ország egyszerre fogjon fegyvert. Sajnos az osztrák titkos rendőrség szétűzta ezt a szép álmot, amit jó lenne, ha az Európai Unió felvállalna. A Deák-féle kiegyezés pedig a Kossuth által jósolt Trianonnal végződött.

Aki a Kárpát-medence, sőt, Közép-Európa jövőjét tartja szem előtt, az nem kerülheti meg Trianon problémakörét. A magyarság ezen sorskérdése egyúttal Közép-Európa jövődjének a sorskérdése is. Kevesen foglalkoztak eddig azzal, hogy a trianoni szétdarabolásból születő utód-államok mit nyertek és mit veszítettek a korábbi állapotukhoz képest. Nyertek ugyan területeket, de – Romániát kivéve – nem annyit, hogy ez lehetett volna a további fejlődésüknek záloga. Románia pedig sem társadalmilag, sem gazdaságilag, sem kulturálisan nem volt érett és alkalmas arra, hogy az elcsatolt Erdélyt legalább az addigi életnívóján tartsa: a román fennhatóság egyedül a lezüllesztéséhez, a balkanizálódásához járulhatott hozzá. Mind Erdély, mind Kárpátalja, mind a Felvidék, mind a Vajdaság, mind az Őrvidék és mind a Délvidék elcsatolása Magyarországtól olyan mesterséges államalakulatok megalakítását engedte meg, melyeknek létezését nem igazolta a történelem, s nem csoda, hogy maguktól szétbomlottak. Az elmúlt évszázad történelme azt viszont igazolta, hogy aki felelősen gondolkodik a jövőről, annak tudnia kell, hogy a Kárpát-medence hosszú távon hatékonyan csak együtt állhat talpra, de darabokra szabdaltan sohasem. Az elmúlt 85 év tanulságai közé tartozik, hogy azok, akiket területgyarapodással jutalmaztak, nemcsak azért nem tudtak az érett demokráciák fejlődési útjára térni, mert odadobták őket a sztálinizmusnak, hanem azért sem, mert kiszételezve a Kárpát-medencéből, megfosztották őket az eredetileg adott haladás elemi lehetőségeitől, a több évszázad alatt történelmileg kialakult egymásrautaltság és együttműködés áldásától.

Végezetül egy érdekes eset. A nagy egyéniségek fizikai haláluk után is élnek és tevékenykednek.

A több mint ötezer lelket számláló és Bukarestben élő hétfalusi csángóság, Papp Béla orvos kezdeményezésére, 1932. november 27-én, Zajzoni Rab István költő születésének századik évfordulójára emlékünnepséget rendezett. Az ünnep hatalmas erkölcsi és anyagi sikerrel zárult. Ez tette lehetővé 1933. július 2-án a bukaresti magyar evangélikus egyházközség megalakulását, és önálló templomának a felépítését.

Az 1990-es változások után a hétfalusi csángóság önálló iskolájának a Zajzoni Rab István nevet adta.

Íme, Zajzoni Rab István templomot és iskolát adott népének, teljesítve Reményik Sándor – axiómáját – megmaradási törvényét.

Nekünk, utódoknak kötelességünk benépesíteni a templomot és az iskolát, ez a jövőnk jelene.

Fizikai testünk vége por, vagy hamu, de lelkünk mélyén ott a gyémánt. Adja Isten, hogy a gyémánt csillogása világítsa jövőnket!

Elhangzott 2005. október 1-én

a csernátfalusi Szent Mihály templomban, a hétfalusi Szent Mihály Napok ünnepségének keretén belül. Hétfalu, XI. évfolyam 10. (534.) szám – 2005. október 28.

Kovásznai Miklós a tiszteletbeli csángó

Kovásznai Miklós 1927. október 12-én született Angyaloson Kovász-
nai János (1899. június 28. Angyalos – 1980. január 28. Sepsiszentgyörgy)
és Imre Sára (1910. július 4. Angyalos – 1981. június 28. Sepsiszentgyörgy)
második gyerekeként.

Nagyapjától Kovászai Józseftől és annak testvérétől a 150 ha földet
apja veszi át és ebből egy Erdély szerte híres mintagazdaságot teremt (3
traktor, 12 pár ló, 300 disznó, 60 tehén, 1500 juh stb.) aminek a működtet-
ését 18 cseléd is segítette. Nem csoda, hogy édesapja irányította Három-
szék mezőgazdaságát.

Sipos András alszegi evangélikus lelkész negyven hétfalusi csángó
gazdát vitt továbbképzésre az angyalosi mintagazdaságra. Ekkor találkozik
először Kovászai Miklós a csángókkal.

Elemi iskoláját Angyaloson kezdi, de a románosítás regáti tanítói miatt
Kolozsvárra kerül nagynénjéhez Kovászai Katalinhoz (akinek első férje
Imreh László százados volt, és aki az első világháborúban elesett, fiúk Imreh
László a román jégkorong válogatott játékosa lett. Második férje a magyar
Ludovikát végzett Popa Marian Kolozsvár térparancsnoka volt.) Az itt töltött
másfél év alatt se magyarul, se románul nem tanult meg se írni, se olvasni.

Végül hazakerül és a Székely Mikó Kollégiumban fejezi be a református
elemi iskolát. Itt egyengette útját bátya Gusztáv is (sz. 1923. szeptember
28. Angyalos).

1942-1946 között a Szentgyörgyi Líceum és Tanítóképző növendéke.
Az impériumváltás miatt iskoláját Scoală Normală-ra keresztelték, de to-
vábbra is a Székely Mikó Kollégiumban működött.

1946-ban érettségizett a brassói Szeretetházban, ahol a vizsgáztatást a
szülők is végignézhették. Érettségi után még egy év tanulás következett és
akkor kapta meg a tanítói képesítést Kanabé Klárával és Grigercsik Ilonával
együtt. 1947 őszén a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem ag-
rárszakán első éves. Apja megvalósulni látja álmát, azt, hogy fiából is egy
Erdély szerte híres agrármérnököt nevelhet. Gusztáv testvére Budapesten
végezte az állatorvosit, de a háború után hazajött.

Sajnos a kommunista rendszer nemcsak képmutató, hanem kegyetlen
is volt.

Elméletileg apját a Sárkány községben megalakult állami gazdaság
igazgatójának nevezték ki, de gyakorlatilag kuláklistára került és 1949-ben
szüleit kilenc hónapra a brassói várbörtönbe zárták, majd a dobrudzsai Ni-
colae Bălcescu helységben tizenhat év kényszermunkára ítélték. Akkor is
csak úgy szabadulhattak, hogy ha megtakarított pénzükön Csernátfaluban
saját nevükre lakást vásároltak.

Hétfalu magyar iskolái még a szentgyörgyi tanfelügyelőséghez tartoztak. Az 1948-as tanügyi reform elrendeli a hét osztályos iskolák megalakítását, a falvakon is.

Sajnos e reform a hétfalusi magyar iskolákat már a brassói tanfelügyelőséghez csatolja, ahol az első magyar tanfelügyelő Hadnagy Zoltán lett.

1948. december 16-án Kovásznai Miklós a Hosszúfalu – alszegi iskolában vállalt állást. Szállást pedig Sipos Gaudi Mihály ajánlott, akinek felesége angyalosi volt. Gazdája is részt vett a Sipos András szervezte angyalosi mintagazdaságot látogató csoportban. Íme az életben bizonyos dolgok hogyan köszönnek vissza.

Ezekben az években a háromszéki Tanítóképzőből több mint negyven tanító – tanár kerül Hétfaluba, akik új lendületet és egy egészséges magyar szellemet adnak a hétfalusi tanügyi életnek és ezáltal a hétfalusi művelődésnek is.

1951. augusztus 31-én feleségül vette Csúsz Piroskát (született 1926. december 8.) a csernátfalusi iskola tanítónőjét (valamikor együtt konfirmáltak). Az egyházi szertartást a brassói belvárosi református templomban tartották. Azóta az előző rendszer ezt a templomot is lerombolta. Egyedüli tanú Kovásznai Miklós nagybátyja Töpfner Vilmos volt, az akkori Korona igazgatója.

Az utókornak ezt a filmszínész szépségű házaspárt Gödri Öcsi, a csángók fényképésze örököltette meg.

Az ifjú házaspár beiratkozott a kolozsvári Bolyai Egyetem levelezési karára. Sajnos két év után mindkettőjüket eltanácsolta az egyetem vezetősége, mert a férj szülei kuláklistán voltak.

1952-ben két évre behívják katonának, ami a köpeci bányában való munkaszolgálatot jelentette. Itt katonakórust szervez és a csíki fiatalokkal színdarabot is bemutat. Közben bányász, s kiképzésre járó katona, felcser és az ide telepített hetven moldvai cigányt írni és olvasni tanítja. Felesége csak kéthetesként látogathatja.

1953. december 31-én leszerel és szilveszter után már a csernátfalusi iskolákban tevékenykedik.

Házassága két gyerekével Jánossal (sz. 1954. április 14. Csernátfalu) és Miklóssal (sz. 1959. március 24. Csernátfalu) válik teljessé.

1956-1958 között Alszegben tanít, 1959-1974 között már Csernátfaluban és itt 1968-1974 között iskolaigazgató is. 1974-1987 között újra Alszegben tanít és innen vonul nyugdíjba.

A család tovább gyarapodik, Borcsa Magdolna (sz. 1958. december 7. Bácsfalu) menyé megajándékozza két unokával Katalinnal (sz. 1984. november 27. Csernátfalu) és Miklóssal (sz. 1988. január 2. Csernátfalu).

Az alakító tényezők lassan kifejtik sokrétű hatásukat az ember formálható személyiségére. Az énségre, amely eleinte teljes egészében az Is-

teni Jósággal azonosítja önmagát, az élmények milliós mintái nyomják rá bélyegüket, és formázzák azt. Így épül föl az ember elméje és lénye.

Az emberi tökéletesség empirikus bizonyítéka a tömegek életének múltjában és jelenében sűrűsödik össze. A vallás és üdvözlés reménye kel életre az ember szívében és bontja ki az ember fájának rügyét, a kultúrát.

Kovásznai Miklós is rájött arra, hogy a gazdaságától megfosztott hétfalusi csángóság mentőöve a kultúra és a több ezeréves anyanyelve. Az ő igazgatósága alatt érte el a csernátfalusi iskola a fénykorát. Ez az iskola volt Brassó megye magyar kultúrájának egyetlen fellegvára. Valósággal ontotta az értékes generációkat. Azóta ők viszik tovább a szeretett igazgatójuk által gyűjtött fáklyát. Erre a fényre ma nagy szükség van, ha nem akarjuk, hogy visszafordíthatatlan sötétség telepedjen a Kárpátkanyarra. Ez a fény tette világhíressé a sok külföldre kényszerült egykori diákjait is.

Kórust alapított, mert veszélyben volt a második anyanyelvünk is. Kodály Zoltán segítette láthatatlanul. Ez a kórus a rendszerességének és elhivatottságának köszönhetően ország-világ előtt híres lett, vetélkedők és ünnepek állandó díjazottjaként is.

A székely és csángó tánccsoportja megyénk magyarságának minden nemzeti évfordulóján megdobogtatta a szívét.

Az általa betanított és bemutatott színdarabokat mindig zsúfolt terem fogadta, és a vastaps még most is ott visszhangzik mindenünk emlékezetében.

Az Ocskó Teréz, a Mágнас Miska (főszereplők Rab István és Balázs Lenke), a Gülbaba (főszereplő Peltán Sándor), a Tanítónő (főszereplő Nagy Gyöngyi), a Sári bíró (Káplár Katus, Balogh Etus, Balázs Lenke), A falu rosza (Pozsár András) színdarabokat a hétfalusi csángóság örökre a szívébe zárta. Most is vinnék gyerekeiket, unokájukat ezekre az előadásokra.

Messze vidéken híres volt az általa szervezett gazdatanfolyam. A csernátfalusi iskola laboratóriuma zsúfolásig megtelt a tanulni vágyó csángó gazdákkal. Apja agrármérnöki álmát itt valósította meg Kovászai Miklós. A munkaszeretet és az örökölt tudás mellett a meghívott szakemberek elképzeléseit is megvalósították a csángó gazdák és így váltak híressé. Sajnos a kollektivizálás ennek véget vetett.

Állandó kiállítást szervez a hétfalusi művészeknek, így Bálint Istvánnak és György Papp Margitnak is.

A Bartók Béla ünnepséget már a TV. is közölte. A Jóbarát találkozók hangulata már a többi erdélyi városra is kiterjedt, így ismerkedhettünk meg másokkal is.

A tantárgyversenyekre komolyan készültünk, diákjai mindig eredményesen szerepeltek és sokszor tértek haza országos díjakkal is. Az általa szervezett református bál, vagy a tűzoltó bál közösséggé alakította az egykori diákokat és az egykori szülőket is.

Az iskolaműhely megépítése és a műhelyoktatás bevezetése is az ő igazgatósága alatt történt. Palló Jenő fafaragást tanított, György Papp Margit pedig a csángó ruha varrásának titkait tanította. Az iskola új épületében létrehozta a csángó szobát. Elkészül tizennégy darab csángó ruha, amit először a Leánymező előadásán mutattak be.

A csernátfalusi Szabó terem és a bácsfalusi kultúrotthon a diákok második iskolája lett.

Megszervezi és segíti Seres András néprajzi gyűjtését. Karizmatikus egyéniségének is köszönheti azt, hogy ha bárki csángó szülőt kért meg az iskolát segíteni, mindenki egy emberként segített. Számára fontos volt a zeneoktatás, a hangszertanítás. Minden osztályban több diák tanult zongorázni, hegedülni, tangóharmonikázni, gitározni. Iskolánknak még együttese is volt, akik a diákbulikon zenéltek. A kirándulásokon tanultuk meg, hogy minőségi turisták legyünk, hasonlóan a biciklitúrákon is. A korcsolyapálya mindenki számára egy téli mesevilágot varázsolt. Az ősmagyarjainkat megidéző sátoztáborok láncolata a Babarunkán vált teljessé. Itt lopta diákjai szívébe a gyönyörű hegyeinket, a Nagy-kőhavast, a Csukást és az egész Barcaságot. De itt vált egy nagycsaláddá Hétfalu iskolás népe az együtt főzött pityókatokány mellett és a reggelig áténekelt tábortüzek fényében.

Számos kitüntetést és diplomát kapott (érdemes tanár, diploma de onoare 1973, stb.) tanári, kulturális és igazgatói tevékenységéért, mégis arra a legbüszkébb, hogy neves írónk Beke György őt tiszteletbeli csángónak nevezte.

Az emberek lelki súlyát mérd, a térbehelyezésüknek helyet döngölve magadat építsd, vidd be az emlékek tárházába, a szeretet kontúrjain s az egyes megpróbáltatásokon keresztül a lendület erejével saját lelki egyensúlyod követi a mozgás örök törvényét. Fölfelé az út az egyenesbe lendül. És fölfelé nincs támaszpont, csak a hit tart erős kapoccsal láthatatlanul és a többszáz egykori tanítványod szemeiben égő örök magyar tábortüzek.

Hétfalu, XII. évfolyam 11. (547.) szám, 2006. november 25.

György Papp Margit a barcasági népművész

György Papp Margit 1925. május 14-én született Csíkszentkirályon Papp György (1893. március 13. Brassó – 1937. április 14. Szentpéter) és Papp Anna (1899. június 10. Bukarest – 1984. május 22. Bácsfalú) gyerkeiként, megosztva a családi szeretetet a következő testvérekkel: Papp Ibolya (1923. június 4. Csernátfalú – 1990. szeptember 3. Bácsfalú), Papp Aranka (Gölle) (1927. április 14. Csernátfalú), Papp Sándor (1928. augusztus 31. Brassó – 2003. január 31. Csernátfalú) és Papp Etelka (Asztalos) (1935. március 10. Csernátfalú)

Apja pékmester és cukrász Tatragon, de mivel Margit a óvodában elkapja a szamárköhhögést orvosi utasításra leköltözik Konstancára. Itt apja

a Szatmári Károly péküzemében mesterként dolgozhat. Másfél év után a család visszakérül Csernátfaluba ahol Margit elvégzi a második, harmadik és negyedik osztályt a román iskolában.

Apja fuvarozásra készítette elő Szentpéteren a nagyon jó minőségű agyagot, amikor a hegy beomlott és alája temette. Jakab András a csernátfalusi fuvarozó hozta a rossz hirt. Apja korai halála miatt az öt gyerekes család komoly anyagi gondokkal küszködött.

Emiatt az ötödik és hatodik osztályt Bukarestben a Szépművészeti Gimnáziumban végezte, a hetediket pedig a csernátfalusi gazdasági iskolában.

1933-1935 között kisiskolásként rajzaival és kézimunkájával országos I. díjat nyert Konstancán valamint III. díjat Bukarestben. 1937-ben a családjának 11 halottja volt.

Olvassa jeles írók írásait. Könyveiket becsüli, tanul belőlük és mielőtt visszaadná, elmélázik azon, hogy ő is egyszer majd meg fogja vásárolni... Párhuzamokat von, kiértékel. Ha este lefekszik, édes álmot lát. Nem fél a tolvajoktól, mert azt, ami a fejében van, nem lophatják el. Minden megérinti, ami szép. Szárnyal az örömtől, ha a körülötte levő világban harmóniát vél felfedezni. Ha alkalma van gyönyörű idegen tájakra eljutni, az ott szerzett benyomásokat nem tartja meg magában, hanem megörökíti és hátrahagyja az utókornak.

Tizenöt évesen már szabni, varrni tud és Szász Annamária híres varrónőnél dolgozik Brassóban, és bejáratos Dr. Csákány Béla lányának divatszalonjába is, ahol nyolc hónapot dolgozhatott.

Nagyapja Papp István a csernátfalusi sörkert tulajdonosa kilenc nyelvet beszélt, olvasott, világot látott művelt ember volt, így nem csoda, hogy korán felismeri unokája tehetségét. Foglalkozni kezd vele. Az unoka iskola után a sörkerti tekepályán dolgozik és gyűjtögeti a pénzét. Hogy mire, az nagy titok volt, csak nagyapjának mondta el. Minden álma az volt, hogy anynyi román iskola után végre vásároljon egy magyar ÁBC-és könyvet és valaki tanítsa meg olvasni és helyesen írni magyarul.

Mikor nagyapjának könnyei felszáradtak, bevitte unokáját Brassó legnagyobb magyar könyvesboltjába és megvásárolta számára immár a megvalósult álmot, a világ legdrágább könyvét, a magyar ÁBC-és könyvet.

Nagyapja lett a tanára és rövid időn belül az unoka helyesen irt és olvasott a világ legdrágább nyelvéen.

Amit ő gyerekként megérezett, azt a tudós Semino genetikus professzor a Science amerikai tudományos lapban közölte le, 2000-ben. Az írásából ránk a következő vonatkozik: a magyar nép ősei a napjainktól számított 40-35 ezer évvel ezelőtt Európában elsőnek megjelent europoid őstelepések között voltak. A magyar nép populáció genetikai szempontból ma Európa egyik legkarakterisztikusabban elhatárolható népessége. A magyar nép legközelebbi – genetikai szinten igazolható – rokonai a lengyel, az ukrán, a horvát, a japán, a koreai.

Tizenhat évesen a csernátfalusi templomban konfirmált és Reményik Sándor „Templom és iskola” versét szavalta. Dr. Kiss Béla lelkészhez hegedűórákra is járt.

A háború után a nagyapja hat holdas sörkertjét a románok elkobozták.

Így Papp Margitot négy évre Papp Péterék fogadják albérletbe (Brassó, Matei Basarab utca, 5-ös szám).

1944–1949 között a világhírű Mattis Teutsch János tanítványa. Mindezek mellett dolgozik, tanul, tandíjat fizet és alkot.

Első kiállítását a Csángóegylet keretén belül a csernátfalusi iskolában szervezi meg, 1947-ben. Sajnos a kiállított festmények nagy része azóta eltűnt.

1949–1951 között a kolozsvári Ion Andreescu Szépművészeti Akadémia szobrászati karára jár.

Tanárai Benczédi Sándor, Ciupera Aurel, Fejér Péter nagy jövőt jósolnak a kedvenc diáknak. Kolozsvár lett művészetének a tavasza.

Egyedül küzd mindenért, pénzhíányban szenved, és állandóan éhezik. Ilyenkor mindig mondogatta magában: „most kiszemelve más dologra, nem önmagamba bonyolódva kell némán panganom, de kiáltanom, cselekednem, valakiért, valami ellen, kötnöm és oldanom, hinnem a mégis – győzelemben, ha nincs más oltalom.”

Sajnos az anyagi gondokat nem tudja megoldani, így a hatéves egyetemmet a harmad év végén abba kell hagyja.

Az értelem és tudomány a népek életében csak másodrendű és kisegítő szerepet játszott, és fog is játszani az idők végezetéig. A nemzeti jelleg megsemmisülésének jele az, ha az istenek kezdenek közössé válni. Az értelem sohase volt képes meghatározni a rosszat és a jót. Ellenkezőleg szégyenletesen összekeverte őket. Különösen kitűnt ebben a féltudomány, az emberiség legfőbb átka.

Mire ebből a filozófiai kelepceből a kiutat megtalálta volna újra itthon volt Brassóban, ahol a Țara Bîrsei intézetnél munkát vállalt.

1951-ben az országos kirakatversenyen I. díjat nyert.

1951. május 12-én férjhez megy György István (1921. december 7., Bácsfalu – 1998. december 10., Bácsfalu) árúszakértő és henteshez. Házasságát három gyerekkel áldotta meg a teremtő. Fiacskája György István (1952. április 1., Brassó – 1957. június 20., Bácsfalu) napszúrás miatt korán meghalt. Az anya egyik napról a másikra megöszült. Fiacskája hegedűje és a róla készült szobor most is családi ereklye.

1958. november 14-én Töröcsváron megszületik lánya György Mária Antónia (Musát) és 1961. június 5-én Négyfaluban a második lánya György Gabriella Margaréta (Tomos). Azóta a család Musát Gyula (1952. június 7., Négyfalu) és Tomos András (1960. január 20., Négyfalu) vejeikkel és Musát Arnold (1979. február 6., Brassó) és Tomos Kinga (1984. szeptember 21., Brassó) unokákkal vált teljessé.

György Papp Margit öt évig a csernátfalusi iskola kézimunka tanárnője. A csángó ruha sumérokig visszamenő motívumait itt szövi a lányok, a jövődöbéli anyák lelkébe. Az iskolának készített csángó ruhái azóta eltűntek. Néhányat a múzeumok átigazoltak mokánnnyá.

1956 mély sebet hagy szívében – lelkében. Fájdalmas volt nézni azt a sok brassói, hétfalusi, kolozsvári diákot, egyetemi hallgatót, akiket az elnyomó rendszer letartóztatott, bebörtönözött és kényszerszolgálatára vitt. Van, aki hazajött, de sokan nem.

Lelkéből versek fakadtak, fakadnak azóta is. Több mint 1500 vers, amit évfordulókon, ünnepségeken elszavalt, elénekelt.

Az isteni, az általános emberi értékek mellett, versei a csángó népről is szólnak, így a mi nemzeti örökségünk.

A csernáttoni Hasznan Páltól fadaragasztást tanult. Itt is találkozott Csernátfalú és Csernátton szellemi ikerültjével. 1966-1969 között a brassói népfőiskolát végzi, 1972-1974 között elvégzi a kerámia szakot is.

Segítette Seres András néprajzos gyűjtőmunkáját, könyvéhez ő készítette a rajzokat.

Reiff István tanár csángó guzsalyosának színpadi változata is az ő elképzelése szerint valósult meg.

1974-től a Művészeti Egyesület tagja, barcaság népművésze. Gyűjtötte, terjesztette azokat az értékeket, amelyeket az itt lakó csángó emberek évszázadokon át alkottak. Szívesen foglalkozott a népi varrottasokkal, szövessel – fonással a csángó ruhák szabásával. Gyűjtötte a nép kerámia termékeit, megismerte a fadaragók munkáit, festette a barcasági tájakat, írta a népi ihletésű verseket, megtanulta és előadta környezete népdalait, népdaladait, tréfáit.

Nagyon szereti a Zajzoni Rab István verseit, esténként olvasgatja. Mindenkinél szeretettel meséli, hogy 1932-ben a Zajzoni Rab István centenáriumban a nagyapja csernátfalusi sörgartéban rendezték meg. Egy életre meghatározó volt számára ez az esemény. Most is csodálattal beszél Tóthpál Dániel költőnk szavaltáról, dr. Kiss Béla lelkészünk ünnepi beszédéről, Zajzoni megzenésített verseiről.

Ez a csoda életében még egyszer megismétlődött, de más kivitelezésben. 1971-ben három hetes kiállítást tartott a bukaresti Petőfi házban. Ez lett a bukaresti csángóság zarándokhelye, valóságos népünnepély. Itt is szavalt és énekelt Zajzoni és Tóthpál verseket.

Ha az elmúlt száz év alatt asszimilálódott 12 000 csángó itthon élhetett volna, most nem lenne ilyen jogfosztott Hétfalú.

1966-tól lakásán egy csángó múzeumot rendezett be, mert a „hivatalosak” csak a csángó múltat hamisították.

Alkotásaival Kanadától Japánig, Svédországtól Olaszorszáig, több mint 150 kiállításon vett részt és több mint 17 arany, ezüst és bronzérem, 70 diploma, oklevél jelzi értékét világszerte. Munkái, alkotásai világszerte

múzeumok értékes kincsei, így életművével hozzájárult nemzeti közösségünk értékeink gyarapításához és népszerűsítéséhez.

Az ÁBC-és könyvét talizmánként mindig magával vitte egy életen át. Lelki füleivel egyre jobban szeretné azt hallani, hogy minden iskolába igyekvő csángó gyermek azt mondja a szüleinek, hogy magyar ÁBC-és könyvet akarok!

Hétfalu, XII. évfolyam 12. (548.) szám, 2006. december 22.

A barcasági csángók rövid története

Hamvas Béla egyszer azt mondta: *„A feladat száz könyvet megmenteni. Most mindegy, hogy az ostromlott városból, vagy az ostromlott világból. Olyan száz könyvet, amelyből, ha minden más könyv elveszne, az emberiség irodalmának vonalát nagyjából helyre lehetne állítani.”*

Számtalan át nem aludt éjszakán töprengtem azon, hogy hol lehet az a száz okmány, dokumentum, írás, könyv, amelyből, ha már más minden dokumentum elveszett, a barcasági csángómagyarok igaz történelmét mégis meg lehetne írni.

Hisz a természeti katasztrófák és emberi butaságokon kívül történelmünk írásos dokumentumait hamisította és pusztította Róma, a frankok, az erdélyi szászok, a törökök, az osztrákok, a szerbek, a románok, a szlovákok, az oroszok, az izmusok és hadd ne soroljam tovább.

Jó lenne, ha a vatikáni könyvtár több kutatónak nyitná meg kapuit, mert akkor remélhetnénk néhány történelmi esemény tisztázását. Pál Zoltán Arvisura című könyve, jó segítség volt a múltbéli adatok tisztázásában.

És most lássuk a barcasági csángó-magyarok rövid történetét.

Az ékírás az ókori Közel-Kelet legelső nyelvelmékeinek írásából, a vonalas írásból fejlődött ki. Ezen írás legkorábbi emlékei az erdélyi Tordosról kerültek elő nagy számban. Torma Zsófia (1840-1899) régésznő volt a Tordos őskori telep felfedezője és a káld-sumir, valamint a magyar nép művelődéstörténeti kapcsolatának első képviselője. A vízözön utáni Mezopotámiában kialakultak és önállósultak a városállamok. Minden városállamnak megvolt a maga istene, istenköre, de mindenik elismerte Enlél (a lélekisten), a káld-sumir főisten mindenhatóságát és városának Nippurnak a vezető vallási szerepét. Sumer városállamaiban szakrális királyok (lu.gal. azaz nagy emberek) vagy papkirályok (páteszik) uralkodtak, akik Istennek tartoztak számadással népükért, népük fejlődéséért, boldogságáért. Ez volt a feladatuk a magyar Árpád-házi uralkodóknak is. A Babilontól északra fekvő Djemdet Nasr dombból több, a Kárpát-medencéhez kötődő lelet, írásos emlék került elő. A XIX. században e lelőhelyről az egész műveltséget és kort

Djemdet Nasrnak nevezték el. Uruk város feltárásakor Djemdet Nasr korabeli leletek is előkerültek.

Szulgi, Úr-Nammu fia idején Mezopotámia határait kiterjesztette az elamita Szuzától a szír Alalakhig. Elérte Zagros hegységét és felvette a „négy világrész ura” címet. Fontos megjegyezni, hogy ugyanez volt a címe Attilának a hunok és magyarok királyának is. Kr.e. 1532-ben a Zagros hegyéből Mezopotámiába özönlő kassiták elfoglalták és ötszáz évig uralták Babilont. Ragozó nyelvük kaukázusi eredetű és népük a szkítasághoz tartozik. Ezt bizonyítja a kassita uralkodók és az egyiptomi fáraók közti levelezés is.

A káld-sumir utód mezopotámiaiak és a kassiták nyelve közt nem volt nagy különbség. Erre utalnak a lótenyésztéssel kapcsolatos szavak és a személynevek (Gandás, Karaindás stb.) is. A kassita kor az utána következő elámival azonos. Írásuk rendkívüli szép, kezdetben függőleges, később enyhén dőlt ékjelekkel írtak. A kassiták használták először a kudurrukat a feliratos, figurális, domborműves birtokjelölő határköveket. A médek és a szkíták Kr.e. 612-ben létrehozzák a Káldeus birodalmat Babilon fővárossal, így megalakult a kétezer évvel korábbi Sumer utódállama. Fénykorát Kr. e. 609-ben éri el Nabopalassar és Nabukadnezar idején. Káldea utolsó uralkodója Nabonid volt. Az első ékírásos leleteket 1844-ben találták meg. A legkorábbi táblák a Kr.e. IV. évezredből valók. A leletek szerint Mezopotámia északi és északkeleti részén (a mai Djemdet Nasr domb környéke) kezdték használni a káld-sumirok a képiráshoz hasonló vonalas írást, ami a Tigris és Eufrátesz vidékén rohamosan elterjedt. A káld-sumir jelrendszert három évezredig minden közel-keleti nép használta.

A Kr. előtti VII-VI. században hatoltak be a Kárpát-medence keleti és déli részébe az Iráni-magasföldről származó szkíták. A velük rokon agathürszökökkel együtt az Erdélyi medencében a Kr. előtti 525-ben telepedtek meg. Kr. előtti III. században a kelták is megjelentek. Érdekes, a magyar és a kelta-ír népmesékben a tündérek hasonlósága. Ellenben csak a magyar népmesében van Üveghegy. Az Üveghegy a valóságban is létezett a mai Irak területén, de az amerikaiak lebombázták. A római birodalom keleti határát képező dunai limesre az időszámításunk kezdete körüli időkben ránehezedett a barbárok egyre szorítóbb nyomása. A Kr. utáni első évtizedekben, különösen a germánok harcias néptörzse, a markomanok jelentettek veszélyt, és az iráni eredetű szarmaták egyik törzse a jazig. Ekkor épültek az Olt völgyében található várak is. A hunok által megindított népvándorlási hullám számos más népet is sodort a Kárpát-medencébe, így az iráni eredetű alánokat és a türk eredetű protobolgárokat is. Majd jöttek a kvádok, vandálok, roxolánok, gepidák, gótok, szlávok.

Herodotosz írásaiban említi a barcánokat, mint a Barcaság ősnépét.

A belső ázsiai hunok őshazája feltehetően a Hoang ho kanyarulatának síksága, illetve Ordosz környéke lehetett. Mint belső-ázsiai törzsszövetség,

már a Kr. előtti első évezred elején részben türk, részben iráni, részben al-taji - tehát zömében europoid testalkatú - és más népek szövetségéből állt. Birodalmuk a Kr. előtti II. században a Tárím- medencétől az Iszik kölig, a Szaján- hegységtől a Bajkál- tóig magában foglalta a mai Mongólia területét; határai állandóan változtak. A hun birodalom a Kr. előtti I. században véglegesen kettévált. Nagyobbik fele egyúttal a hunok többségét is magába foglalta, Csi-csi vezetésével függetlenségét megőrizte, elhagyta a hun nép ősi észak-mongóliai szállásterületét és onnan nyugat felé vonult. Csi-csi főkirály ezen elhatározása indította meg a nagy nyugati irányú népvándorlást, mely sok megtorpanás után, évszázadok múltán elérte Belső-Ázsiából kiindulva az Atlanti-óceánt. Pannónia 433-ban lett a hunok szállásterülete. Attila (453) halála után a hunok maradékai a mezőségi Csige-mezőre mentek, innen pedig a székhelyek védelmére, és így székelyekként benépesítették Erdélyt is. A hunok embertani megjelenése hasonló az avarokéhoz és az Árpád népéhez (turáni, taurid, pamír, stb. típusok). Hasonló következtetésre jutott László Gyula történész is a kettős honfoglalással.

Badinyi Jós Ferenc történész szerint sumér rokonságunkból kiindulva, hármas honvisszafoglalásról beszélhetünk.

A kínai Évkönyvek íróinak tanúsága szerint a hunok nem hasonlítottak a mongolokhoz, inkább türk és perzsa kinézetűek voltak.

A hunokkal érkezhettek a Barcaságra és több kárpátmedencei peremvidékre a csángúrok, a csángók ősei, az újúrok rokonai. Ezt népművésztünk is bizonyítja. 1960-ban kínai történészek érdeklődtek a csángók iránt, de a kádárista történészek „már nem tudtak rólunk.”

Az avarok ötvöződésének idejét a belső-ázsiai türk birodalom alapítása előtti időkre tesszük. Az avarok a törökség legősibb, a hunok után nyugatra vándorolt ogur csoportjához tartoztak.

A kínai krónikák a zszan-zszanokat először a Kr. utáni 185. évben említik, akik ekkor Kelet-Turkesztánban, Turfánban éltek; kánságuk Mandzsuriától a Tárím- medencéig terjedt. Az V. században alapított birodalom egy részét a hua törzs alkotta, amelynek a korábbi kínai kiejtése a var volt. Egy másik nézet szerint a kínai források által vár- hunoknak (heftalitáknak vagy fehérhunoknak) nevezett nép Közép-Ázsiában az Altaj vidékéről érkezett.

Önálló államukat Baktriában Kr. után 350. körül hozták létre, majd ők voltak azok, akik 463 táján megindították a szavir-ogur népmozgást.

Itteni birodalmukat a türkök és a perzsák 558-ban megdöntötték.

Az avarok első csoportja 568-ban foglalta el a Kárpát- medencét. Az avarok híres kagánja Baján volt. Az avar birodalom fénykora idején a Don-tól a Bécsi- medencéig terjedt.

Az avarság második nagy korszakának kezdetét, a 670-es évekre tesszük, amikor új rokon nép érkezett a Kárpát- medencébe. E mozgás hátterében Kuvrat államának a felbomlása, a kazár előretörés állt. Kuvrat egyik

fia Küber népével az avar kagán fennhatósága alá költözött Pannóniába. Küber hamarosan tovább állt, de népe, az onogurok népe itt maradt.

A források az avarokat államuk megszűnése után már nem nevezik avaroknak. Egy 860-ban kelt oklevél „avari, qui dicuntur ungari” kitételt alkalmazza rájuk.

Árpád honvisszafoglaló magyarjai 895-ben újrászervezik a Kárpátmedencét. Stratégiaileg megerősítik a peremvidéket, az átjárókat. Így Hétfalu lakossága védősáncokkal (Tatárhányás, Ósánc) és földvárakkal (Bolnoki-vár, Ósánci-vár, Szentpéteri-várrendszer, Nyéni-várrendszer, Tömösi-várrendszer, Cenki-várrendszer, Bolonyai-várrendszer) védelmeztek a rájuk bízott Barcaságot, amit, állítólag az árpádkori Barca vezér kapott ajándékba.

A honfoglalás után a Szent István nevéhez fűződő államalapítás előtt főleg a keleti lovas népet, a besenyőket fogadták be. Először Taksony engedte be őket 960 körül, majd 1074 körül jöttek nagyobb számban a gyeplők védelmére. Majd jöttek az úzok is, akik a besenyőkhöz hasonlóan a nyugati türk birodalom népei közé tartoztak.

A besenyők sumér neve ki.en.gi (Föld Én Küld), kingi, kangli volt. Lásd Afganisztánban Kandavar és Iránban (Lurisztánban) pedig a Kandahar ismert neveket. A Testő tó vidékén a besenyőket kangar szóval illették, ami Hunfalvi szerint magyarföldi embert, azaz Dentumagyar-i embert jelent.

Egy kínai forrás a besenyőket pejzsunak nevezi. A bese szó, a török nyelvben sólymot jelent. A besenyő az első történetileg ismert kipcsak-török nyelvet beszélő nép Európa történetében. Az ezredfordulón a magyarok és a lengyelek országaikat a nyugati kereszténységhez csatolva, államot alapítottak. A nomád gazdálkodásban rekedt besenyőknél az államszervezés feltételei nem jöttek létre. Amikor a XI. század közepén a nomád népek vándorlásának újabb hulláma elérte Európát, a besenyők nem tudták feltartóztatni az úzok keleti támadásait. Az egész nép továbbvándorlására már nem volt lehetőség; a környező letelepedett és megszervezett népek államainak gyűrűjében a besenyők lassan felmorzsolódtak.

A besenyő fejedelmi székhely Fejér megyében volt. A barcasági csángóság is sok-sok időn keresztül Gyulafehérvár fennhatósága alá tartozott. A királyi birtokon élő, kollektív szabadságot élvező besenyők katonai szolgálattal tartoztak a királynak. A besenyők többsége vizenyős, rétes, legelőkben gazdag területeket foglalt el, melyek ősi életmódjuknak jól megfelelték és amelyekre a magyarság nem tartott igényt. A legrégebb erdélyi helyneveink egy része a besenyőknél maradt fenn.

A Barca, Tölcs, Tömös, Zajzon, Tatrang, Brassó (Bara-szu = fehér víz), besenyő eredetű nevek.

A XI-XII. században a Tömös-, Tatrang- és Zajzon- patakok mellett, a szorosok bejáratánál csángúr, székely, magyar és besenyő határőrök szállá-

sai álltak. Ezekből alakultak ki Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu, Tatrang, Zajzon, Pürkerec falvak, gyűjtőnevükön Hétfalu.

A régi hun nyelv szerint Brassó jelenthet bikaszarvat: Bara (bika) – szo (szarv), és jelenthet lándzsamarkolót (kézfeket): Bara (lándzsa) – su (kézfej).

De jelentheti fejedelem vagy vezér nevét is. A Barcaság jelentheti a kiváló szellem hegyét is: Bara (kiváló, jó) – chá 'á (szellem) – jagh (hegy), de jelenthet fejedelmi birtokot is, és jelenthet szent helyet is.

A Tömös tisztaságot jelent, Tömös-vize, tiszta vizet jelent, a Tömös-völgye, tiszta áttörést, tiszta átjárót jelent.

A Bolnok jelentése elsőszülött, örökös.

Barcaság vizenyős, rétes, legelőiben gazdag területe idevonzotta a besenyőket, valamint a határvédői katonai szolgálat is.

A hét besenyő törzs vezérének egyikét Kosztának hívták. Ez ma is elterjedt családnév Tatrangon. A hét magyar törzs, a hét besenyő törzs, a Hétfalu helységnév nem véletlen.

A magyar számrovás 100-ig szerkezetileg is pontosan megegyezik az etruszk számrovással, és ami a legfontosabb ezt a számsort pásztoraink napjainkig megőrizték. Az etruszk számrovást a latinok teljesen átvették, és csak később hajtottak végre rajta kisebb változtatást görög mintára. A pelazg és etruszk rovás között alig van különbség. A struktúrák folytonossága megtalálható a főníciai, egyiptomi, subar, sumér, a szíriai Árpád városának leletei közt, a hunok, az avarok írásain keresztül egészen a magyarokig. Mindenütt a hetes szám isteni eredetre vall: hét mennyország, hét tündér, hét fiú, hetvenhét unoka, hét nap, hétfejű sárkány, hétnyelven beszélő, hét alma (csakra) stb. Ismeretes, hogy a magyarság sokáig a hetes számrendszert használta.

Szurgent József szerint: „A finnugor-türk, török-tatár népvándorlás legutolsó raja volt a csángóság, mely elkésve érkezett a már megalapított magyar birodalom határához, ahol a székelyek, a hú őrszemek álltak őrt. Kun-besenyő néppel rokon faj volt a csángó, de nem azonos velük. A székelységnek sok baja volt velük, mert mindenáron be akartak nyomulni az országba, s bár nagyrészüket sikerült visszatartani, csekély töredékük mégis meghúzódott az ország keleti határában, felajánlotta szolgálatait a székelységnek, s ezzel együtt harcolva, élve, összeházasodva, a mai napig megőrizte a fajiságát. Akkoriban még changok (kétféle olvasás szerint: khangok vagy orrhang nélkül khánok, csángók) alatt éltek, innen a nevük is. Mint ural-altáji nép csakhamar magyarra lett nyelvben, felfogásban, sok lelki tulajdonságban is, de sokban még a mai napig is elüt a tiszta magyar fajtól.”

Térjünk most vissza a Kárpátmedence peremvidékeit védelmező csángúrokhoz. A csángúrok lakta vidékek földrajzilag nagyon hasonlóak. Évszázadok alatt a hozzájuk telepedett népek nagyszámú magyar kifeje-

zést, helységnevet örökítettek meg, mondhatjuk, hogy nagyon „magyarosan” beszélnek.

Egy azonos kor leleteiként még ma is jól megfigyelhető mindez a Nyugati havasokban lakó mócoknál, avasi románoknál, a máramarosi románoknál, a kárpátaljai huculoknál, a felvidéki goráloknál, a horváth krassóváriaknál (Krassó-Szörény nyolc falva), a szerb sajkasoknál.

Berzencei László Kossuth kormánybiztosa a moldvai csángóknál értesül arról, hogy a fentiek egy joseni diák szerint rokonok az ungurokkal. A Bogdán falván lakókat fekete csángóknak pacinacitáknak (besenyőeknek) nevezték.

A Babarunka sumér- besenyő- ősmagyar fordításban szép tisztást, szép lankást, szép rétet jelent.

Ősi beavatási hely, ahol a borica mellett rég elfelejtett táncokat is gyakoroltak. Ide jártak Mária-búcsúra őseink, akiké volt ez a föld.

A Tatrang vize forrása fölötti két nagy csúcsot Nagy-Báb és Kis-Báb név illeti, ami régi kultikus hely az itt épült kolostorral együtt. Hasonló kultikus hely létezett a Tömös- völgyében is. Hisz most is létezik a Bucsecs (Főcsúcs) hegység Babbaelle (szépszült) beavatási helye. Ide tartozik még a mindkettőt összekötő a Nagy- Kő- havas Kőbáb- csúcsa.

Kezdetben Hétfalu vidéke a Cenk- hegyi (cenke = kutya, rossz ember), Brasovia- királyi várhoz tartozott. (Ady Endre nyelvezetében a cenkekért azt jelenti semmiségekéért, badarságért.)

A többi határnépekhez hasonlóan a hétfalusiak falvakban éltek, szántóföldek, rétek, erdők és legelők voltak tulajdonukban. Mindezeket közösen használták, földjeiket egyszerű eszközökkel művelték. Szántóikat előbb fátönnel, annak ágcsontjai által dörzsölték fel és vetették be, majd gerendélybe illesztett fakampóval, és vaskampóval hasogatták fel. Kasza, sarló, favilla és csép voltak a leggyakoribb gazdasági eszközeik. Gabonájukat darálón, kézi malmon őrölték meg. Az állattartás és legeltetés mellett a háziipar foglalta el idejüket. A fakitermelés csak szükségleteiket fedte. Lakásul, az egyszobás boronaház szolgált, amelyek melegét az ételek készítésére használt, a sütőkemence előtti nyílt tűzhely, a süti adta.

A Barcaságot 1211-ben kapta meg a Templomos Lovagrend. A Kárpát-medencében nagyon sok barca, perce, pörce, börce stb. előtagú település, domb, dűlőnév van. A barca névnek keleti előzményei vannak, amire ráépült a francia is. A perceval ófrancia (talán provancal) nyelven szép völgyet jelent. Innen a Parzifal név is.

A francia templomosok szellemi atyja Szt. Bernát a Clairvaux-i apátságban élt, amelynek a neve szintén szép völgy volt. A templomos rend a megengedett földvárak helyett Marienburg (Földvár) központtal öt kővárat épített egykori magyar telepek helyére. A Barcaság ekkor kivonta magát az erdélyi püspökség hatásköréből, mert a Kumániában (Moldva) székelő milkovi püspökséghez tartozott. A lovagrendet kezdetben ország, király és

az egyház is kedvezményekkel halmozta el. 1213-ban Vilmos Erdély püspöke megengedte, hogy az ott lakó székely és magyar nép kivételével a többi lakostól beszedett dézsmát a lovagok szedjék. A vidék egyik fontos búcsú helye a Cenk tetőn lévő Szent Lénárd káplona volt, a Brasovia királyi vár mellett.

A lovagrendet önkényes viselkedése miatt Endre király kiűzte az országból.

1241. tavaszának Húsvét napján, Büdzsik vezér tatár serege a Barcaságra tört. A gyepük eltorlaszolása nem tarthatta fel az óriási sereget, ezért iszonyatos pusztítás érte Hétfalut. Sokan a hegyekbe menekültek (Len mező) és itt éltek túl a tatárok pusztítását.

Hasonló veszteségek elkerülése végett IV. Béla király (1235-1270) várakat és megerősített városokat tervez. Így kerül Hétfalu és vidéke az 1377-ben épült törcsvári várhoz.

IV. Béla a tatárdúlás után a barcaságra betelepíti a szászokat, akik kis idő elteltével ott folytatják, ahol a lovagrend abbahagyta. 1392-ben az egykori magyar kegyhely helyére a szászok megépítik a Fekete templomot.

A helybeli munkaerőn kívül Bolgárszegre telepítenek bolgárokat, majd ide menekülnek Macedóniából és a török elnyomás elől más népek is. A kőfaragók a Porondra telepedtek. A hétfalusiak voltak a szekeresek. Brassó városa fejlődésnek indul.

Hétfalu, mint királyi birtok, az egykor Erdély egész déli részét magában foglaló Fehér vármegye része volt.

Lakói várjobbágyok voltak: királyi védelem alatt álló katonák, akik a várbirtok földjéből, örökös használatra kapott földön kisbirtokosként gazdálkodtak, s ennek fejében katonai szolgálattal tartoztak a királynak. Vármegyei magyar eredetük magyarázza sajátos eredettudatukat: a székelyektől megkülönböztetve ma is csángó-magyaroknak tartják magukat (Az egykori várhunok?).

Mivel a falvaknak fontos védelmi szerepük volt, a XIV. század közepéig nem képezték adományozás tárgyát, s így nevük oklevelekben nem jelenik meg, csak 1366-ban, amikor a király Hétfalut Ztanislaus nemesnek adományozza. A XIV–XV. század folyamán többször cserél gazdát Hétfalu.

A szász telepeseket és Brassó városát egyre jobban foglalkoztatja a falvak tulajdonjogának a megszerzése.

1498-ban II. Ulászló tíz évre zálogba adja Brassónak Törcsvárat.

Újabb kölcsön árán 1500-ban a király a várhoz tartozó falvakat is Brassó városának adja zálogként.

1508-ban újabb 25 évre elzálogosítja a törcsvári uradalmat a pénzügyileg megszorult király. A király utódai 25 év múlva elfelejtették kiváltani a zálogot. Brassó, így egyre több szabadságjogától foszthatta meg a csángó lakosságot, s a XVI. század folyamán a szabad várórséget jobbágysorsba süllyesztették. Hiába lázongtak a hétfalusiak, hiába pereskedtek évszázá-

dokon át, de Brassó városa sem tudta igazolni törvényes jogát a csángó falvak felett az erdélyi országgyűlésen. Sajnos a szászok ravaszságát és szívósságát siker koronázta: 1651-ben II. Rákóczi György törvénybe iktatta Brassó tulajdonjogát a töröcsvári uradalomhoz tartozó falvak felett. Ennyire érdekelte a magyar államot a határvédő csángómagyarok sorsa. Ettől kezdve Hétfalu fokozatosan Brassó jobbágyfalujává vált. A reformáció idején a brassói szászok Honterus vezetésével evangélikus hitre tértek. Hasonló sorsot erőltettek az addig zömében katolikus hétfalusi magyarokra. Egyik napról a másikra, akaratuk ellenére evangélikus vallásúak lettek. Ez nem volt elég. A magyar tanárokat szász tanárokkal kezdték felváltani. Az erdélyi fejedelemség megszűnéséig a brassói tanács eltúrta, hogy csángó jobbágyainak református iskolát végzett iskolamesterei és papjai legyenek, akik még őrzik kálvinista mivoltukat, magyar tudatukat és kapcsolatot tartanak a gyulafehérvári katolikus és a kolozsvári református kollégiumokkal.

A Habsburg-uralom berendezkedésével azonban gyökeresen megváltozott a helyzet: azután csak késmárki, pozsonyi, győri, soproni és brassói vagy szebeni gimnáziumot végzett szász, illetve szász érzelmű tanítókat, iskolamestereket alkalmaztak, akik a csángóság anyagi és szellemi felemelkedését csak gátolták. Helybéli evangélikus értelmiségi réteg csak a XVIII. században alakult ki.

Hétfalu 1241 és 1441 között, valamint 1518 körül a kumániai (a későbbi moldvai) milkói püspökséghez tartozott. Ebben az időszakban majdnem húszezer kun tért át a katolikus hitre. Sok kun harcos szerződhetett Hétfaluba is a határvédelemre. Ez világít rá a Bákó környéki csángóság hun-avar-magyar-kun eredetvilágára, nyelvjárására, mondavilágára, népdalaira.

A XII. század elejére az országhatár, már nem a Barcaság déli szélén, hanem messze, bent Havasalföldön, a Kárpátok külső nyúlványainak aljában húzódik. Hétfalu így elveszítette hadászati fontosságát, lakosságának egy része lehúzódik Havasalföldre, az új határ mellé. Így jött létre Hosszúmező (Campo longo), és ezzel magyarázható a Kárpátok déli lejtőire költöztetett székely telepítések is (Siculeni - Székelyfalva). Ebben az időben kezdenek Hétfaluba telepedni a Havasalföldi oláhok is.

A középkori magyar királyság alatt a határvédő rendszerhez, a bodzai, a bodolai, az ósánci, a fűrészmezői, a bolnok-tömösvölgyi, a cenki, a töröcsvári erődök mellett egy jól kidolgozott hírlánc is működött. E hírlánc egyik része volt a lármafa (A Nyén határában levő Lármafa helységről 1788-as írásos dokumentum is tanúskodik). A Hétfaluhoz tartozott lármafarendszerhez tartozott a bodzai lármafa, csukási lármafa (Üvöltő hegy), a kecskelábi lármafa, a türköszi lármafa, amik az információkat a Barcaság központjához továbbították. A hírlánc másik részét az őrtüzek, a tűzjelek szolgáltatták. Mindezek tudásával felvértezett és felhatalmazott plájás-határőr védte a határmenti bércek ösvényét (Öreg paláj, Nán paláj). A hétfalusi plájásság intézménye már a társadalom rétegződéséhez veze-

tett. Veszély esetén mind a hét falunak volt egy, a hegyekbe „rejtegetett” menedéke. Pürkerec, Zajzon, Tatrang falvaknak a Zajzon völgyének a Csukáshoz tartozó része (Bali-boglyái, Ördög keze, Ördög árok, ...), Hosszúfalunak az Ördög völgye, Teszla, Tigájok, Csernátfalú és Türkösnek a Garcsin völgye – Nagykőhavas, Bácsfalunak a Kőba völgye.

Idegen betörések, rablások pusztították Hétfalut és lakosságát (1353-ban tatárok, 1421-ben törökök, 1432-ben törökök és oláhok, 1529-ben törökök és moldvaiak, 1552-ben moldvaiak, 1622-ben törökök, 1655-ben tatárok, 1658-ban tatárok és törökök, 1678, 1689, 1690, 1696, 1758, 1767, 1782, 1788, 1794, 1837, 1848-49 románok, oroszok, osztrákok és 1916 ami a láncolat végére pontot tett.) Végigpusztított a pestis, ami kegyetlenül tizedelte a lakosságot (1480, 1494, 1510, 1566, 1572, 1602-1604, 1622, 1633, 1646-1648, 1677, 1712, 1717-1719, 1737, 1757, 1787). Hasonlóan a kolera is (1831, 1848), sáskajárás (1338, 1542, 1611, 1646-1647, 1780), árvizek (1508, 1605, 1613, 1614, 1619, 1716, 1719, 1731, 1752-1754), szárazság (1717-1719), földrengések (1472, 1545, 1590, 1594, 1802), tűzvészek, medve és feketekeselyű invázió.

A természetes szaporulattal ezen veszteségeket nem mindig lehetett pótolni. Az utánpótlást sokáig Székelyföld biztosította (lásd a családnevek eredetét is). A magyarok népességmozgását 1498-tól Brassó szigorúan korlátozta, míg a juhászkodással ideszivárgó románság népességmozgását századokon át nem korlátozta semmi, sőt Brassó támogatta is.

1765-ben, Hétfaluban 4011 magyar élt, közülük sokan beálltak az újonnan megszervezett határőr ezredbe. Ez jelentős változást hozott a hétfalusiak életében. Addig egyik részük plajásként őrizte a Kárpátokon átvezető ösvényeket, másik részük darabontként Brassó város zsoldos katonái lettek. 1838-ban, Hétfaluban 9006 magyar élt. 1849 után Brassó elvette a csángóktól az erdőket, legfőbb jövedelmi forrásukat. Hosszú pereskedés után, a XIX. század végén Hétfalú kénytelen erdőinek egyharmadáról lemondania, Brassó javára, csakhogy a többi használhassa. 1880-ban, Hétfaluban 10 872 magyar élt.

A hétfalusi csángók híres fuvarosok voltak, Bukaresten keresztül, Bécsig és Drinápolyig szervezetbe tömörülve, többen összetársulva karavánokban fuvaroztak, fegyveres őrség kíséretében.

Mások, iparosként Bukarest felé veszik útjukat, ahonnan megtakarított pénzükkel hazatérve, Hétfaluban építenek maguknak kőházakat, a régi faházak helyett. Brassó és Predeal között 1879-ben megindul a vasúti forgalom, ami hátrányosan érinti a fuvarozást. Ezután a lakosság egy jelentős része Regátba megy dolgozni, s nagyon sokan ott is maradnak, és elrománosodnak. 1869-1910 között 4000 evangélikus csángó-magyar vándorolt ki Hétfaluból.

Szomorú végű, de egyben dicső fejezete a hétfalusi csángók történetének az 1848-1849-es szabadságharc.

Hétfalu népe igyekezett visszavenni az erdőségét, megtagadta a hűbéri szolgáltatásokat. Brassó katonaságot küldött a lázadók ellen, s vezetőiket letartóztatta. A császárpárti brassói szász patriciúsoknak sikerült elhinteni a bizalmatlanság és gyűlölet magját az addig testvéri egyetértésben élő hétfalusi magyarok és románok között.

Az Agyagfalvi Székely Nemzetgyűlésen Hétfalu csatlakozik Háromszék hősi önvédelmi harcához. A hazaérkező csángó küldöttséget Brassó letartóztatja. A küldöttség tagjai voltak: Borcsa András és Gócza János (Bácsfalu), Kuvacz András, Jakab Mihály és Kiss András (Türkös), Borcsa István és Plása András (Csernátfalu), Veres Gaudi János, Magdó Samu, Csukás György, Giró János és Dávid János (Hosszúfalu), Csabai István, Jakab Mihály, Váncsa János és Miklós György (Tatrang), Foris István és Miklós Samu (Zajzon), Papp István és Piroska Márton (Pürkerec), Sala István, Mózes Miklós és Jakab Samu (Krizba), Bölöni Imre, Szebeni Miklós és Szentpáli József (Apáca), András Márton és Pál István (Barcaújfalu). Több hónapi zaklatás és fogda után Bem tábornok felmentő serege szabadította ki őket.

A polgárháború kitörése után Brassó fizetett martalócai és a román tribunok 1848. december 14-én és december 23-án megrohamozták a védtelen Hétfalut, 51 csángó vértanút mészárolva le. A lakosság egy része a Kőba völgyében található sziklaodúba menekül.

A vértanúk névsora a következő: Jakab János, Mezei István, Lőrinc István, Veres János, Blóz István, Papp Mihály, Tóthpál János, Musát György, Vereske János, Gödri István, Simon János, Mezei János, Benedek András, ifj. Benedek András, Falnagy Mihály, Bacsó András, Veres Mihály, Antal István, Tóthpál István, Marin János, Ifj. Szászgyörgy István, Behes István, id. Papp János, Szászgyörgy István, Antal Bacsó Mihály, Vereske Mihály, Molnár János, Buda András, Szász Kurucz János, Székely Pajor Mihály, Csarmazi Márton, Dénes János, Soós Márton, Szász György, Deák Józsi Péter, Bölöni Lajos, Köpefalnagy András, Tóth Mihály, Sávai János, Vajda Csabai Márton, Czigány György, Csukás András, Dávid István, Váncsa Péter, Csere Péter, Csere Mihály, Páva János György, Kajcsa József, Szonda Tamás, Váncsa Samu, Sükösd Sámuel.

A megpróbáltatások 1849. márciusában érnek véget, amikor Bem tábornok elkergeti a császári seregeket Brassóból.

A hétfalusiak ekkor szervezik meg a 126. honvéd zászlóaljat, mely 1849. június 19-20-án Kiss Sándor vezetésével (1500 főnyi sereg) megküzd Lüders cári generális (28000 főnyi) orosz seregével. A csata kimenetelét szász árulás gyorsítja ellenünk.

Alig száz csángó honvéd két napig védte Brassó várát Lüders serege ellen. Két csángó század Töröcsvárat védte és egy csángó század Fogarasnál állította meg Lüders seregét.

Hétfalu részvétele a szabadságharcban, hozzájárult a megalázott, évszázadokon keresztül jobbágysorba taszított nép önbizalmának megerősödéséhez, felemelkedéséhez.

Az ide telepedett magyar tanítóknak köszönhetően a csángók anyagi és szellemi jóléte gyors fejlődésnek indult. Nemcsak olvasni tanították a gyermekeket, hanem felébresztették nemzeti öntudatukat is. Iskola működött minden faluban. Türkösben, katolikus elemi iskola is volt.

A csángó oktatásról az első okirat 1542-ben tesz említést.

1862-ben megalakult a Népfőiskola, amely 1872-ben Faragászati iskolává alakult át, (ezt végezte el Istók János szobrászművész is) és országos hírű iskolaként működött. 1883-ban mindenik faluban óvoda is működött.

1891-ben elindult a kisvasút, Brassó és Négyfalú között (ezt 1957-ben felszámolták).

1910-ben Hétfalunak 12 000 magyar lakosa volt.

Hétfalu, XII. évfolyam 10. (546.) szám, 2006. október 27.

Hétfalu, XII. évfolyam 11. (547.) szám, 2006. november 25.

Hétfalu, XII. évfolyam 12. (548.) szám, 2006. december 22.

Hétfalu, XIII. évfolyam 1. (550.) szám, 2007. január 25.

A Rákóczi-szabadságharc és a Barcasági Kiáltvány

A Karlócai béke (1699) eredményeként radikális változások köszöntöttek be, a közép-európai térség életében. A Habsburgok felülkerekedése a hatalmi harcot vívó Törökországgal szemben, új politikai viszonyt teremtett. Az osztrákok jelentős közép- és délkelet-európai térnyerése ugyanis nem csupán azt jelentette, hogy az eddigi török befolyást Habsburg berendezkedés követte. Ennél jóval fontosabb, hogy a berendezkedő bécsi kormányzat kibontakozó abszolutisztikus rendszere szembekerült a Magyarországon és Erdélyben még virágkorát élő feudális állami berendezkedéssel, ezért a parasztságra igen súlyos terhek nehezedtek. A felszabadított területek lakosságának hangulatát kedvezőtlenül befolyásolta az a tény is, hogy Magyarországot a „felszabadítók” meghódított területként kezelték, és lakosságával, mint foglalt területek ellenséges népességével bántak. Egyre világosabban látta mindenki, hogy a győztes Habsburgok képviselői nem is gondoltak a magyar területek önállóságának helyreállítására, s hogy az ország függetlenségét csakis a Béccsel szembeni harc útján lehet kivívni.

A magyarországi radikálisok, főleg a jobbágyság az 1697. évi felkeléssel igyekezett jobb belátásra bírni a Habsburg politika és gazdaság irányítóit. A magyarországi és erdélyi nemesség a mind erősebbé váló Bécs-ellenes megnyilvánulásokat kezdetben jobbágyfelkelésnek minősítette. Ez volt a vélemény Bécsben is, és eleinte együttesen fordultak szembe az erősödő jobbágyszínezetű mozgalommal. Azonban rövid időn belül beigazolódott,

hogy a kibontakozó kuruc mozgalom – s ezt követően a szélesedő Habsburg-ellenes küzdelem – olyan válsághelyzetet, melyet több irányból ható elmentéses erők idéztek elő. Vonatkozott ez az úgynevezett európai nagypolitika pozitív és negatív hatására, valamint a belső gazdasági és társadalmi kérdésekre egyaránt. Rákóczi és a Béccsel elégedetlen magyar nemesség ugyanis lehetőséget látott egy Habsburg-birodalom ellenes politikai szövetség megteremtésére Franciaország, Lengyelország és a magyar ellenállás részvételével. Rákóczi ezzel a szövetséggel szerette volna megindítani a harcot a magyar területek függetlenségének visszaállításáért. Franciaország anyagi jellegű segélynyújtáson túl nem volt hajlandó politikai és katonai együttműködésre. Amikor 1703 tavaszán a kuruc szervezkedés küldöttei megjelentek a lengyelországi Breznában, Rákóczinak és Bercsényinek döntenie kellett az eddigi francia-lengyel szövetségre építő tervük, illetve a magyar népi felkelés gondolatát szorgalmazó küldöttség javaslatai között. Ez utóbbi a széles alapokra támaszkodó népi felkelésben látta a Bécs-ellenes küzdelem sikerét. Az erről szóló egyezség tartalmát az 1703. május 6-án Breznán várában kelt kiáltványban rögzítették. A szász natióknak és „az oláh nemzetnek” kiadott pátensek pedig azt mutatják, hogy Rákóczi ismerte a szászok és a románok helyzetét, s számított rájuk. 1703 őszén Orosz Pált küldte az erdélyi hadak *directiojára*, de az ország politikai megszervezésére Rákóczi ekkor még nem gondolt.

A jobbágyság és a nemesség között a kompromisszum azért jöhetett létre, mivel a nemesség tekintélyes része elégedetlen volt a bécsi kormánnyal, ugyanis annak részéről semmi biztosíték nem mutatkozott a töröktől visszafoglalt magyar területek függetlenségének garantálására. Ez a kompromisszum vált a kuruc hadsereg 1703-1704-ben történt megszervezésének alapjává. Zavarólag hatott a breznai kiáltvány értelmében tervezett felkelés megszervezésére az, hogy Esze Tamás és társai nem tartották be az egyezséget, melyet Rákóczival kötöttek a felkelés szervezésére és elindítására vonatkozóan, s nem sokkal Tarpára való hazaérkezésük után, 1703. május 21-én, Rákóczi hozzájárulása nélkül kibontották a felkelés zászlaját. A kirobbant felkelés kezdeti szakaszában a dolgok spontánul, Rákóczi irányítása és ellenőrzése nélkül alakultak, különösen az erdélyi területeken. Rákóczi ugyanis kezdetben nem akarta Erdélyt is bevonni a Habsburgok elleni küzdelembe. A táborba sereglett nép maga választotta vezéreit. Kanászok, gulyások, borbélyok, szabók parancsnoksága alá álltak, aszerint, hogy kinek a bátorságát tartották legtöbbre. Így terebélyesedett tömegmozgalommá. Veszélyes, sőt lehetetlen lett volna felváltani ezeket a tiszteket, és nem is lehetett volna jobbakat találni a helyükre.

Az erdélyi hangadó főnemesség vezetőinek: Toroczkai István, Pekri Lőrinc, Teleki Mihály, Mikes Mihály, Csáky László, Száva Mihály, Lázár Ferenc és másoknak csatlakozása a kuruc mozgalomhoz, maga után vonta a paraszt eredetű felkelő katonaság magatartásának változását is. Fokozato-

san csökkent a feszültség a társadalom két pólusa között, tompult a kuruc hadsereg radikalizmusa. A hadsereg tisztikarában egyre több nemes kapott vezető beosztást, s fokozatosan az ő kezükbe ment át a felső irányítás. A paraszt eredetű katonák – főleg Rákóczi politikájának hatására – elfogadták a nemesség vezető szerepét, a nemesi vezetés pedig egyetértett azzal, hogy a katonának álló jobbágy és közvetlen családtagjai mentesüljenek a feudális szolgáltatásoktól. A mozgalmak energiáit nagyrészt helyi harcok kötötték le. Mégis a szétszórt, egymástól elszigetelt felkelések a határszélre betörő kuruc ezredek segítségével jelentős katonai sikereket értek el. Elfoglalták Somlyót, Abrudbányát, meghódították Máramarost, körülzárták Kővár várát. Nagybányát ugyancsak az erdélyi szegénylegények nyitották meg Rákóczi katonái előtt. Megmutatták erejüket a felkelők a brádi és a szentbenedeki összecsapásban, 1703. november 11-én a bonchidai csatában részben szétszórták, részben maguk mellé állították a kolozsvári őrség megerősítésére küldött székely ezredek. Rabutin eközben mintegy 8–10 ezer főnyi hadseregével Kővárig vonult, de elszigetelődve a magyarországi hadszíntértől, visszahúzódott Szebenbe. Miközben a császári őrségek sorra átállnak Rákóczi híveihez, és Erdély-szerte tekintélyesebb emberek is csatlakoznak a felkelőkhöz, Szeben a főurak börtöne lett. Az élelmezési gondok, zsúfoltság, kiszolgáltatottság, megfélemlítés és a tehetetlenség poklából sokan szökve kerestek menekülést: szolgák, nemesifjak, majd tekintélyesebb főúrak is. 1704-ben nagy vonalakban körvonalazódott az erdélyi kuruc haderő végső arculata, kialakultak azok a szervezeti formák és katonai egységek, amelyek a szabadságharc végéig fennmaradtak. Ennek ellenére Erdély a kuruc szabadságharc számára csak mellékhadszíntér maradt katonai és politikai értelemben egyaránt. Tíge ezredes, miután szétszórta a Gyulafehérvár felszabadítására készülő felkelőket, végigbüntetve a Maros-völgy falvait, a Székelyföldre vonult, és 1704. január 28-án a holdvilági csatában a Guti István vezette székely ezredek felett győzelmet aratott. A veszített csatát követően, a Rákóczi beleegyezésével Erdélybe küldött segélyhad – Toroczkai István, Csáki László, Mikes Mihály, majd Pekri Lőrinc vezetésével – újabb lendületet adott a felkelésnek. A Porta nyilatkozata szerint, ha kikérik, hazatérhet 1704 tavaszán a nikomédiai bujdosó fejedelem. Orlay Miklós, Thököly ezredese bejött Erdélybe, hogy választott fejedelmének útját előkészítse. A Dobránál átjött alig 5–700 főnyi csapat napok alatt ezrekre szaporodott, és feltartóztathatatlanul nyomult előre. Branyicska, Kolc vára, Szászváros után, megelőzve az ugyancsak a fejedelemség székvárosa felé előretörő Thoroczkai generálist, bevonult Gyulafehérvárra. Eközben Háromszékben és Csíkban újra nagy erejű felkelés tört ki. A Henter Mihály és más főemberek szervezésével fegyvert fogók körülvették Brassót. Március 14-én kelt kiáltványuk, a *Barcasági Kiáltvány* az első átfogó erdélyi politikai program: „*Intünk és kérünk, sőt kényszerítünk is ez hazában lakó akármely nemzetből álló igaz haza fiait, ez igaz ügyünket látván, az minket pusztító*

közönséges ellenségünk ellen közönségesen velünk együtt fegyvert fogni és szegény hazánkat végső pusztulástól megoltalmazni ne késsék." A hermányi táborban jelen voltak Háromszék, Csík, Gyergyó és Kászon fegyverre kelt rendjei, akik már kapcsolatba léptek Rákóczival is. Sok hétfalusi és barcasági csángó vett részt a hermányi táborban, hisz a brassói szászok elnyomása és módszeres jogtiprása alól ez látszott az egyetlen kiútnak. Az itt lévő székelyek ereje nem volt elég ahhoz, hogy a barcasági program szellemében összefogja a Habsburg-ellenes erőket, de lendületet adott az itteni mozgalomnak. A Brassó külvárosáig hatoló székely felkelőket azonban Gráven ezredes 1704. április 13-án a feketehalmi csatában feltartóztatta. Az egység hiányától szenvedő székely erőkből mind erősebbé vált a meggyőződés, hogy Erdély problémáját csakis Rákóczi fejedelemsévé választása oldhatja meg. Több küldöttség kereste fel Rákóczit azzal a kéréssel, hogy vegye birtokába Erdélyt. Rákóczi és környezete egyre határozottabban arra törekedett, hogy Erdély és Magyarország szorosabb összekapcsolásával erősebb Bécs-ellenes ütőerőt hozzon létre. Ennek érdekében több intézkedést foganatosítottak 1704 tavaszán, Rádai Pállal az élen, kiépítették Erdély kancelláriáját, amely szoros kapcsolatokat tartott fenn a magyar kancelláriával, amelyen keresztül igyekezett figyelemmel kísérni az erdélyi ügyek alakulását is. Ugyanakkor Rákóczi Erdélybe küldte Radvánszky Jánost, akit formailag az itteni felkelők seregének összeírásával bízott meg, de valójában az erdélyi felkelők problémáinak minél aktívabb szemmel tartására használta. Minden valószínűség szerint gróf Pekry Lőrinc, az udvarhelyszéki főkapitány, fehérmegyei főispán, s most fejedelmi biztos indítványozta, hogy a nagy Rákóczi-család derék sarját, II. Rákóczi Ferencet lelkes örömmel, teljes szívvel és szeretettel Erdély fejedelmévé válasszák. Hosszantartó előkészületek után végül mégis Rákóczi hívta össze az országgyűlést, 1704. június 5-i keltezésű meghívóval 1704. július 5.-re Gyulafehérvárra. A meglehetősen, ellentétes hangulat és Rabutin generális szigorú tilalma ellenére az erdélyi rendek nagy számban jelentek meg a gyűlésen. A vármegyék és székelyek mellett, Szeben, Szászsebes és Brassó kivételével, a szászok is képviseltették magukat. A székelység külön sereggel jelent meg Gyulafehérváron, a várost nagy számban vették körül a parasztok, védőkordont szervezve egy nem várt támadás elhárítására. A július 7. és 12. között lezajlott gyulafehérvári országgyűlés Rákóczit hosszas vita után Erdély fejedelmévé választotta. Bécs részéről Rabutin császári generális, az Erdélyben állomásozó Habsburg-csapatok parancsnoka tett kísérletet, hogy megghiúsítsa Rákóczi megválasztását. Rabutin a választás után a Szebenbe húzódott erdélyi gubernium tagjaival és az ide beszorult erdélyi urakkal tiltakozó okmányt szerkesztett, amelyben törvénytelennek minősíti az országgyűlés eljárását és Rákóczi megválasztását. Azonban ez a próbálkozás is eredménytelen maradt. A Haditanács türelmetlen utasításaira Rabutin generális meglehetősen későn szervezte meg az ellentámadást. Anyagi

gondjain a főuraktól több tízezer forintos „megajánlásokat” beszedve segített. Bánffy gubernátor és Apor kincstárnok 30 ezer, Bethlen Miklós kancellár 20 ezer forintot volt köteles adni, részben ezüstkészletekben és ékszerekben. Majd a székek főkapitányait küldte ki Rabutin Szebenből, hogy a császári zászlók alá katonákat toborozva a lakosságból, nyújtsanak segítséget a császár ezredeinek a kurucok ellen. Thoroczkai István aranyosszéki főkapitányt saját katonái fogták el Kolozsvár mellett. Pekry Lőrinc Fehér megyei főispánt tucatnyi más főúrral együtt Balázsfalvánál Guthi István egykori Thököly-hadnagy ejtette fogságba. Ifjabb Teleki Mihály kővári főkapitány az egyetlen a főurak között, aki egyéni szabadságát védve megtagadta Rabutin Szebenbe hívó parancsát, de sorsát ő sem kerülte el. Hosszú ostromzár után 1704 januárjában Teleki is kénytelen volt feladni Kővárt Kos Mihály kapitánynak. Végül a székely felkelők fegyverezték le és küldték ki Kolozsvárról szökött katonák őrcsapatával Rákóczihoz gróf Mikes Mihály guberniumi tanácsost, háromszéki főkapitányt, akit Rabutin a háromszéki felkelés lecsendesítésére küldött. Rákóczi komolyabb intézkedéseket is fogantatosított az erdélyi hadsereg ütőképességének fokozása érdekében. 1704. december 20-án tudatja Udvarhelyszékkal, hogy gróf Forgách Simont az erdélyi hadsereg fővezérévé nevezte ki. Mivel a nemzetközi helyzet sem kedvezett a kuruc szabadságharc sorsának alakulására, Rákóczi az erdélyi és magyarországi erők hadműveleteinek szorosabb együttműködésére gondolt, s e célból szükségesnek tartotta saját politikai és katonai tevékenységének fokozását. Ehhez kedvező eszköznek tekintette az erdélyi fejedelmi hatalom közvetlen gyakorlását a fejedelmi méltóságba való személyes beiktatás útján. Rákóczi erre tett kísérletet 1705 novemberében, mikor hadseregével Erdélybe vonult, de 1705. november 11-én a vesztes zsibói csata következtében próbálkozása kudarccal végződött. Végül az 1707 áprilisában tartott marosvásárhelyi országgyűlésen sor került Rákóczi személyes beiktatására az erdélyi fejedelmi hatalomba. Formailag jelentős lépés történt a szabadságharc nemzetközi helyzetének erősítésére is, mivel Rákóczi, most mint Erdély törvényes uralkodója jelenhetett meg a nemzetközi kapcsolatok terén is, és nem mint rebellis. Ekkorra azonban mind az erdélyi, mind pedig a magyarországi Habsburg-ellenes felkelés helyzete egyre válságosabb helyzetbe jutott, és Rákóczi kísérlete nem hozott kedvező fordulatot a szabadságharc sorsának alakulásában. Bethlen Miklós kancellár Szebenben megírta és Hollandiában kiadott *Columba Noe* című röpirata kifejti, hogy a Habsburg-dinasztia és Rákóczi hatalmától egyaránt el kell határolni Erdélyt. Az önálló, el nem kötelezettségét a töröktől és a Habsburg-császártól adóval és a nyugati protestáns országok kezességével megváltó fejedelemség terve azonban az adott viszonyok között kivihetetlennek bizonyult, noha a röpirat alapelvét, amely szerint Erdély az európai hatalmi viszonyok egyensúlyát biztosító tényező lehetne, Rákóczi is magáévá tette. Bethlent írásáért Rabutin vasra verette, majd Szebenből Bécsbe vitette

csaknem életfogytig tartó rabságba. Ebből az időből maradt ránk Rákóczi imája:

*A te kezeden van szívünk, Uram,
Döfd át szereteted nyilával,
Gyűjtsd fel a lomhákat,
Vezesd vissza az eltévelyedetteket,
Világítsd meg a vakokat,
Lágyítsd meg a hajthatatlanokat,
Bátorítsd meg a habozókat,
Tanítsd a tudatlanokat,
Gyarapítsd bennünk a hitet,
Gyűjtsd fel a kölcsönös szeretet lángját,
S újra és újra kérlek,
Add, hogy szereteted gyarapodjék,
Hogy ez az Isteni láng
Eméssze föl a viszálykodásainkat.*

Az erdélyi főnemesek, elméleti programokkal vélték megoldhatónak Erdély problémáit.

A császári udvarhoz és Széchényi Pál kalocsai érsekhez küldött *Planc-tus agonisantis Transylvaniae* és a *Iam-iam expirantis Transylvaniae gemitus* írói, a *Diploma Leopoldinum* alapján próbálták rendezni Erdély helyzetét. A Barcasági Kiáltvány fontossága abban is megnyilvánult, hogy Rákóczi szabadságharca érdekelté tette a Kárpát-medence számos itt élő nemzetiségét: a munkácsi és szentmiklósi uradalmak ruszin jobbágyait, a felvidéki városok német polgárságát, Vas és Zala vármegye vendjeit, a szepességi cipszereket, az erdélyi románságot, a felvidéki tótokat, szlovákokat. A honi nemzetiségek mellett idegen zsoldosok: lengyelek, havasalföldi és moldvai románok, kisebb számban törökök, litvániai lipek és krími tatárok, és svéd zsoldosok is harcoltak a kuruc hadseregben. Fontos volt a francia tanácsadók szerepe is. Ezzel szemben a Habsburgok kiváltságát élvező horvátok, szerbek és erdélyi szászok mindvégig szemben álltak a kurucokkal. Mivel a franciákra többé nem támaszkodhatott, a fejedelem Nagy Péter orosz cárral próbált szövetséget kötni, de Bercsényi tárgyalásai nem jártak sikerrel. A kurucok vezetői megkezdték átpártolásukat a császáriakhoz. Mindenek tejében egyre terjedt a pestis, főleg a rosszul élelmezett és ruházott kuruc táborban. Az ország kimerült, a fejedelem és emberei folyamatos hátrálásra kényszerültek. Szatmár mellett, a majtényi mezőn pedig a még fegyverben lévő 12 000 felkelő is átadta zászlait a császáriaknak, másnap, 1711. május 1-én Nagykárolyban hitelesítették a békeokmányt. Rákóczi Franciaország után 1711.február 21-én Rodostóba ment örökre, birtokait felosztatták a császárhű nemesség körében. A szabadságharc szerencsétlen végének, a nemzet tapasztalatlanságát és tudatlanságát, valamint a pénz és fegyver hi-

ányát tartotta, ami a 150 évig tartó török elnyomás egyik következménye volt.

Bem tábornok az 1848-as szabadságharcunk idején kiadott erdélyi és brassói kiáltványai, a Rákóczi-féle Barcasági Kiáltvány mintájára készültek, de a horderejük elmaradt, mert addigra a Kárpát-medence népeit a bécsi udvar egymás ellen uszította, máig tartó gyűlölettel, az oszd meg és uralkodj elv alapján.

Hétfalu, XVII. évfolyam 9. (606) szám, 2011. szeptember 15.

A matematika és a golyóstoll

Több évtizedes tanári pályám nehézségei közé tartozott, hogy a frissen érkezett kilencedikes diákoknak megtanítsam azt, hogy a „pixnek” magyarul a golyóstoll elnevezés felel meg.

Ezért tartom fontosnak a golyóstoll történetét leírni, feleleveníteni. A Ceaușescu-féle nemzeti szocializmus a magyar történelem mellett tiltotta a magyar felfedezők tanítását, népszerűsítését. Még a Nobel-díjasainkat is elhallgatták.

Az 1976-1977-es egyetemi tanév elején művészet volt kivívni azt, hogy a bentlakásban négy magyar diák egy szobába kerüljön. Nekünk ez is sikerült. Abban az időben Kolozsvárt politikai okokból megtöltötték afrikai és ázsiai egyetemistákkal. Egyik délután mikor hazaértünk szomorúan tapasztaltuk, hogy egy ötödik ágy is van a szobánkban és benne alszik egy nagyon sötét alak. Nemsokára kiderült, hogy egy barátságos etiópiai diák. A mindennapi életben arra figyeltünk fel, hogy a golyóstollnak mindig azt mondja, hogy „biró”. Eleinte azt hittük, hogy anyanyelvén mondja így, de meglepetésünkre elmondta, hogy a feltalálójáról nevezték el, aki egy magyar volt.

Hát bizony szépen megkaptuk a leckét mi a magyar diákok egy etiópiai barátunktól.

Csak 1990-ben sikerült a golyóstoll történetét összegyűjtenem.

Európa, sőt Ázsia íróeszköztára évszázadokon át a ferdére metszett végű, behasított madártollból és a kódexfestők finom ecsetjéből állott.

A múlt században az acéltollak elterjedése forradalmasította az írószeripart és úgy tűnt, hogy a kézírás technikája a csúcsra érkezett. De nem így történt a gyakorlatban, hisz a tinta gyakran beleszáradt a toll finom vágásába és használhatatlanná tette, vagy ha erősen megnyomták, akkor a toll két fele széjjelcsúszott és az írás csúnyán megvastagodott. Ezeket ki kellett küszöbölni, és itt jött a matematika segítségével. A mértan egyik axiómájából következik, hogy a gömb a síkot egy és csakis egy pontban érinti. Gyakorlatilag, ha egy golyót vékonyan bekenünk festékkel és elgurítjuk a papíron, akkor egyenletes nyomot hagy, mert mindig egyetlen pontja érinti a papírt.

Az ötlet Baum német feltaláló fejében fogant meg először, aki 1910-ben szabadalmat is kapott az ősgolyóstollra. A folyékony tintát egy vékony csővecskébe helyezte, amelynek az egyik végét a golyótartó fészek zárta el, így nem csúszott be a tintatároló csőbe és a tollból sem esett ki. Sajnos a festékelosztás nem volt egyenletes, néha a golyó mellett kifolyt a tollból és a savtartalmú tinta szétmarta a golyót és a fészket. Így Baum ötlete hamarosan megbukott.

A következő feltaláló a német Janivitz volt, aki a drezdai Gold-Lorenz töltőtollgyár műszaki vezetőjeként az 1928-as lipcsei vásáron mutatta be a golyóstollát, majd 1931-ben szintén ő mutatta be a Mungo nevű golyóstollát. Sajnos mindkét eset megbukott, mert a festék szétmázolódtott. Ebből a tollból vásárolt hat darabot a budapesti Goy és Kovalszky írógépszaküzlet vezetője Goy Andor, de hazaérkezve a tollak közül már egy se működött.

1935-ben a prágai Wenzel Klimes és Paul Eisner mellett Bíró László is szabadalmat kapott a golyós írófejú tollra. Bíró László 1938-ban egy Lasek nevű budapesti töltőtollkészítővel megcsináltatta saját golyóstollának modelljét, ami csak ideig-óráig működött. De ez a próbálkozás összehozta őt Goy Andorral. Goy anyagilag támogatta Gellért Imrét – Bíró barátját és menedzserét -, hogy megfelelő festéket állítson elő és ezt 1938. május 30-án szerződésbe foglalták. A kapilláris festéktartályt a párizsi Elveco műszergyár magyar társtulajdonosa Kovács Sándor mérnök valósította meg, aki a franciaországi gyártásra Goyjal szerződést is kötött. A pasztaszerű festéket egy rugóval feszített dugattyú nyomta előre.

Bíró László 1938-ban megállapodást kötött a Deutsche Füllhaltwerke céggel, aki 1939-ben megkezdte elsőként a világon a Stratos név alatt a golyóstoll sorozatgyártását. A háború után von Zychlinsky német kutatónak sikerült a mai napon is használt festékpasztát kidolgoznia.

Bíró László a fasizmus elől Argentínába emigrált. Elutazása előtt, 1938. december 24-én megállapodást kötött Goy Andorral, és ebben tíz országbeli (Németország, Franciaország, Svájc, stb.) értékesítésre jogosította fel feltalálótársát, fenntartva magának a fennmaradó országokra vonatkozó forgalmazás jogát.

Az Argentínában megindított golyóstollgyártás során újabb és újabb szabadalmak születtek. Bejelentésükhöz nem rendelkezett elég tőkével, és emiatt társult Henry Georg Martinnal, aki cserében azt kérte, hogy az új szabadalmakat az ő nevére nyújtsák be. Ezzel Bíró kezéből kicsúszott az ellenőrzés lehetősége. Martin a svájci Zugban a Bíró-Patente A.G. részvénytársaságot alapította meg és Bírótól megvásárolta a jogot, és ezzel a lépéssel a golyóstollpiac korlátlan urává vált. Ez a részvénytársaság valóságos apparátust szervezett a szabadalmak kiadására és az egyes országokban gyártott típusok felkutatására, egyedül Magyarország nem kellett fizessen szabadalom díjat.

Goy Andor 1947-ben kezdte meg a Gopen nyomógombos golyóstollak gyártását, üzemét 1948-ban államosították. 1960-ban Goy Andor a magyar találmányokat értékesítő Licencia vállalat jogi támogatásával pert indított a Bíró-Patente A.G. ellen, amit a felperes szocialista magyar állam elveszített. Ha Goy saját nevében indította volna a pert, az övé lehetett volna a jog.

Bíró szerint egy találmány akkor ér valamit, ha megvalósítja a kitűzött célt.

Végezetül nem túlzás azt állítani, hogy a golyóstoll kifejlesztésének jelentős része a magyarok érdeme.

A golyóstoll lényege az-az Eukleidész-féle mértani axióma, miszerint a sík a gömböt egy pontban érinti. Modern világunk gyors fejlődésében egyszer ez az elv is elavulttá válik. Akkor a következő golyóstoll-nemzedék gyártásának alapelvét, a Bolyai-féle mértan adja. Reméljük, hogy ezt is magyarok fogják feltalálni.

Brassói Lapok

A Nagy-kőhavas és a Tátra testvérek

Mindig nagyon fáj, hogy alig tudunk valamit gyökereinkről, alig van, amiből meríthetünk, alig van az anyanyelvünkön örökségünk, a mi lelkünk és képzeletünk szerinti élő hagyományunk, mítoszunk, gyógyászatunk, világgépünk, ami vezethet, ami szerint élhetünk, ami hitvilágunk közepében állhat, akár a világfa, ami a földben gyökerezik és az égig ér.

Ami volt, azt ezer éve pápai rendelettel, tűzzel, vassal, kapitalizmussal, szocializmussal irtották. Szerencse, hogy Máté Imre táltos-mester a Yotengrit két kötetében a magyar ősvallást megmenthette. Hasonlóan szerencse, hogy Paál Zoltán az Arvisura két kötetében megmenthette az ősi sámáni mitológiánkat és Sándor József Levente A Hadak Útján című szintén kétkötetes munkájával, ami napvilágra tárja a hunok 3000 éves szellemvilágát is.

Mindezekből egyértelműen fontossá válik a hetes szám szerepe a magyar hitvilágban, társadalmi életében, helységnevekben stb.

A magyar számrovás 100-ig szerkezetileg is pontosan megegyezik az etruszk számrovással, és ami a legfontosabb ezt a számsort pásztoraink napjainkig megőrizték. Az etruszk számrovást a latinok teljesen átvették, és csak később hajtottak végre rajta kisebb változtatást görög mintára. A pelazg és etruszk rovás között alig van különbség. Varga Csaba pedig megtalálta ezen struktúrák folytonosságát a föníciai, egyiptomi, subar írásban, a szíriai Árpád városának leletei közt, a hunok, az avarok írásain keresztül egészen a magyarokig. Mindenütt a hetes szám isteni eredetre vall: hét mennyország, hét tündér, hét fiú, hetvenhét unoka, hétördög, hét vezér, hét törzs, hét nap (egy hét), hétfejű sárkány, hétnyelven beszél, hét csakra stb.

Ismeretes, hogy nagyon sokáig a magyarság a hetes számrendszert használta.

Szűk hazánkban Erdélyben is bőven akad példa, amit a germánok is átvettek, lásd például Siebenbürgen (hét vár) stb. Még szűkebb hazánkban a Barcaságon pedig torlódnak a hetes kifejezések: Hétfalu, Hét-forrás, Hét-létrák stb.

Sokáig úgy tudtam, hogy a Hét-forrás elnevezés csak a Barcaságon fordul elő. Kellemes meglepetés volt az, amikor felvidéki ismerőseim tudomásomra hozták, hogy a Tatra-völgyben is van egy Hét-forrás.

A barcasági Hét-forrást a Fenyő-s-tető (1071 m), Malom-árok, Csernátfalusi Háttető (906 m), Taplós-kút, Büdös-víz, Szenes-bérc (1320 m), a Türkösi Háttető, Poján-kő határolják és a Nagy-kő havas lábánál helyezkedik el. Mint a hét forrása környékünk legegészségesebb ivóvize volt, mindaddig ameddig az 1970-es években össze nem kötötték a Tatangi-duzzasztó ivóvizével. Az első vízvezetékek fából készültek az 1800-as években, amiket az 1900-evekben fémcsövekre cseréltek. 1967 körül egy szélvész a Hét-forrás fenyveseinek jórészét ledöntötte, nemsokára egy katonai utat is kezdtek építeni, de abbamaradt. Külön érdekessége a dolognak, hogy az útépítésnél a cseh gyártmányú katonai Tatra-teherautókkal dolgoztak. A Hét-forrás még most is a hétfalusiak egyik kedvenc kirándulóhelye.

És most lássuk testvérét a Kárpát-medence másik oldalán. A Hét-forrás völgyét gazdag növényvilágának köszönhetően a Tatra fűvész kertjének tartják. Geológiai szempontból a Bélai-Tatra része. Erről a lejtők lekevert alakja és a gazdag növényzet vall. Neve a hajdani rézbányákra utal. A völgyet a Bélai-Tatra déli lejtői és a Farcsik tömbje határolja. Az ösvény a Barlangligettől az erdőben emelkedik a Bika-hegy (Homlokos) alatt lévő Gyopár-házhoz, ahol étkezési és szálláslehetőség is van. A ház felett az ösvény a Késmárki-völgy északi oldalvölgyét, az Elülső-Rézaknák völgyét keresztezi. Ezután az ösvény a Fehér-tavi-völgy küszöbén keresztül a Nagy-Fehér-tóhoz vezet. Itt állt valamikor a Késmárki-ház, itt ér véget a Felső-turistaút. A tavak nagyobb száma arra vall, hogy a Fehér-tavi-völgy már a gránit alapú Magas-Tátrához tartozik, valójában a Késmárki-völgy északnyugati ága. A kék jelzésű turistaösvény a késmárki-völgyön keresztül vezet a Tatra-körúthoz, vagy az ellenkező irányban a Kopa-hágón és a Hátsó-Rézaknák völgyén Javorinára. A Kopa-hágóban ér véget a Magas-Tatra főgerince, itt csatlakozik rá a Bélai-Tatra. A Kopa-hágóban ér véget a Zsdjár-Fehér-völgy-Széles-mező egyirányú tanösvény. Csak ez a tanösvény keresztezi a Bélai-Tatrát.

Sajnos nincs messze az a nap, amikor mind a két Hét-forrás idegen rablógazdálkodói le fogják tarolni az ősi fenyveseket. E két szent helyre zarándoklóknak azt üzenem, hogy akkor is ültessenek fenyőket, ha az utolsó ítélet trombitásait hallják. Mert minden jóra fordulhat még az utolsó pillanatban, addig is fejtsük meg a Nagy-kő havas és a Tatra szikla-evangéliumok időntúli rajzait, rovásait, jeleit.

Hétfalu

Egy cseh történész összintése

Az idén jelent meg Budapesten a Korma kiadásában Rudolf Kucera *Közép-Európa története egy cseh politológus szemével* című rendhagyó könyve.

Rudolf Kucera 1947-ben született Prágában. A Károly Egyetem Bölcsészettudományi karán végzett, rövid ideig a Csehszlovák Tudományos Akadémián működött, majd a Charta'77 mozgalomban való részvételéért eltávolították. Ellenzékként alapította a Közép-Európa című szemlét, amely napjainkban is megjelenik. 1990-től a Társadalom tudományi Karon megalapítja a politológia tanszéket. A Csehországi Egyetem Tanácsának elnökhelyettese, valamint a Berlinben működő elüldözöttek dokumentációs központjának tudományos tanácsosa. Több könyv és számtalan tanulmány jelzi munkásságát. Egy ilyen világhírű személyiség könyvére illik odafigyelni.

A több fejezetre tagolt könyv Masaryk államalapításán keresztül elemzi a lengyel-cseh, a magyar-cseh, a német-cseh valamint a csehszlovák kapcsolatok történelmi hátterét úgy, hogy ezek felett mindvégig axiómaként lebeg az, hogy a demokrácia döntő mércéje a kisebbségek sorsa. A szerző állítása szerint Közép-Európa tragédiáját a nemzetállamok létrejötte váltotta ki, a nemzeti eszme tette tönkre a Monarchiát, amit a szerző mindvégig a nemzetek feletti Monarchiaként emleget. Ez lehetett volna egy néhány évtizeden belül a német és orosz hatalom között kiteljesedő Köztes-Európa a Baltikumtól az Égei-tengerig.

A kultúra, a tudomány, a gazdasági élet már transzcendentális magasságokat sejtetett egy államok feletti állam eszményének a megteremtéséhez. Hogy ez nem sikerült, annak inkább a nemzeti önzés a kiváltója. Az ördögi politika irányítói egy világhódító ideológiába foglalták ezt a romboló eszmét, amit egykoron a császári udvar vetett be az együtt élő nemzetek végzetes egymással való uszításaként. Ez még nem volt elég az 1848-as szabadságharc letiprásához, ide kellett a cári barbár seregek. Ezzel a többi megtévesztett nemzet is elveszítette a Duna Köztársaság lehetőségét. Az 1867-es kiegyezés pozitív lépés volt a birodalom fennmaradásáért. A következő lépcsőfok lehetett volna a csehek kiegyezése, majd sorra a többi nemzeté is. De nem így történt.

Masaryk és Benes csoportosulásai kemény megtévesztő aknamunkát folytattak Amerikában, Nyugat-Európában és Oroszországban. A diplomácia minden lehetséges fortélyát bevetették a cseh állam megalapítására. Ezen luciferi lavina eredménye az lett, hogy olyan műállamok pöffeszkednek a térképen a trianoni diktátum után, amelyek az együttélő nemzeteket meg sem kérdezték a wilsoni elvek szerinti szabad döntésükről. Magát a nemzetállamot még nem kell elmarasztalni, ha az nem törekszik idegen etnikumú területek elrablására – a szomszédok rovására –, amint azt a Csehszlovák Köztársaság, Románia, Jugoszlávia gátlástalanul megtette. A szom-

szédos nemzetekhez tartozó több milliós nagyságrendű lakosság bekebelezése, jogfosztása már eleve magában hordozza ezen mesterséges államok halálos ítéletét. Csehszlovákia, Jugoszlávia szétesett, még Románia várja a sorsát.

Masaryk, Benes, Bratianu, Goga, Clemenceau magyarellenessége leírhatatlan volt. Magyarország teljes felszámolására törekedtek. Mindenkinak a hegyek, az arany- és szénbányák, a vasutak, a városok, a rabolt kincsek kellettek. Kucera határozottan elítéli a cseh, a román vagy a szerb übermensch téveszmével játszadozó politikát, és azt a módozatot, ahogy a fenti nemzetállamok a félrevezetett antant jóváhagyásával létrejöttek. A Csehszlovák Köztársaság lakossága 5,5 millió csehből, 3,5 millió szlovákból, 3 millió németből. 1 millió magyarból és 800 ezer ruszinból állott. Számtanilag is kevesebb cseh lakosság csak a katonaság és az elnyomó gépezet segítségével válhatott kényúrrá a többi nemzet felett. Mindezt tudva ezért Masaryk politikája maga mellé vonta a szlovák nacionalistákat, hogy így többségbe kerüljenek a szlávok a többi nemzet kárára, pedig a józan szlovákok Magyarország kebelén létrejött autonómiában akartak élni. Ez a vegyes házasság végül 1993-ban szétesett. De a Benes-dekrétumok a mai napig érvényben maradtak, pedig ezáltal telepítették ki a német és a magyar lakosságot, megfosztva mindenétől. A kitelepítettek portáiba jutalomként költözhetett az „őslakosság”. Európában ilyen barbarizmus még nem volt. Nálunk a bukaresti kormány fűvet-fát ígért az erdélyi románságnak (mint a csehek a szlovákoknak), hogy álljanak az imperialista törekvésük mellé. Nagy részük csalódott, de már késő volt.

A téveszmék a politika és a katonaság segítségével tovább működtek. Ahelyett, hogy Óromániát Erdély szintjére emelte volna, inkább a sokkultúrájú és etnikumú Erdélyt süllyesztette a balkáni szintre. Ezt tették a szerbek, az oroszok és gazdasági háttérbeszorítással az osztrákok. Lengyelország a német és orosz hatalmi villogások közt morzsolódott. Masaryk másik gazembersége a magyar-lengyel testvéri évezredes korridor felszámolása. Csehszlovákia mint a Versailles-kert legszebb rózsája élvezte a franciák, az angolok, az amerikaiak és az oroszok kiváltságait, nem csoda, hogy az európai csendőr szerepét kezdte játszani. Ezt utánozták keleten a románok is. Rudolf Kucera talán az egyetlen cseh történész, aki őszintén leírja, hogy az 1948. október 28-ai cseh eufóriában benne volt a németek és a zsidók elleni gyűlölet, és a magyarok teljes kitörlésének a terve a világból. A szerző azt sem hallgatja el, hogy több cseh politikus fejében már akkor ott lüktetett a konkrét elképzelés a magyarság teljes elszlávosítására. Kucera szerint a szlovákiai magyar kisebbséget a csehek teremtették, mert stratégiai és gazdasági okokból magyar területeket foglaltak le. Ha Csehszlovákia csak tisztán a saját etnikai határai között maradt volna, már rég gazdasági okok miatt nem létezne. Ez érvényes Romániára is. Kucera azt is kimondja, hogy

Csehszlovákia soha nem volt demokratikus (a demokráciát csak hazudta, mint a többiek), mert a nemzetiségek teljes felszámolására törekedett.

Csehszlovákia létrejötté a Monarchia romjain a térség és korszak egyik paradoxona maradt. A szerző szerint a németeket és a magyarokat fegyverekkel kényszerítették ebbe a mesterséges államba. Az ezeréves hazájától erőszakkal elszakított többmillió magyarországtól mi módon lehetett volna elvárni, hogy egy megalázó aljas módon levezényelt, csakis a döbrögi nagyhatalmak erejére támaszkodó rablóbéke után lojálisan boruljon a rab-szolgatartói keblére?

Mindezek után is, a szerző ragaszkodik régi eszméjéhez és Közép-Európa egyetlen lehetséges jövőjét a nemzetek feletti államban látja. Azóta térségünk az Európai Unió tagja. És ez az államok feletti konglomerátum még mindig nem oldotta meg a nemzetiségek problémáját, főként a legsúlyosabbat a magyar kérdést, ami a világ szégyene is egyben. Az Antant és Kisantant azon politikusait, akik több millió ártatlan ember holokausztját előidézte miért nem idézik post mortem a hágai nemzetközi törvényszékre?

Az újra érvényes Benes-dekrétumok, a feléledő szlovák, román, ukrán, szerb beteges nacionalizmus vadhajításai inkább arra engednek következtetni, hogy az Unió lemond a nemzetiségekről, kivárja azt a 20-50 évet ameddig őket, ha kell erőszakkal is asszimilálják a birtokló országok.

Rudolf Kucerában azt az őszinte, lelkiismeretére hallgató cseh történeeszt tisztelhetjük, aki Közép-Európa utolsó száz évének történetét helyesen elemzi. A baj csak az, hogy a csehek közül ő az egyetlen. Könyve 1992-ben jelent meg cseh nyelven, azóta országa inkább próbálja „demokratikusan” elfelejteni. Az erdélyi magyarság nevében is köszönjük a szerzőnek a merész próbálkozását és várjuk a főbiák mögül kilépő román, orosz, ukrán, szerb, szlovák és osztrák történészek hasonló írásait.

Barantával a torgaji madjaroknál

1996-ban Tóth Tibor a Szovjetunióban tartott előadásai során találkozott a Kazahsztáni madjar törzsszel, akik a Torgaj vidéken élnek, de kutatásait az orosz hatóságok betiltották.

Ezután 2001-ben sikerült Benkő Mihálynak eljutnia a madjar törzshöz, ahol mondákat és honfoglaláskori bizonyítékokat gyűjtött.

A legnagyobb feltárást 2006-ban végezték Biró András Zsolt vezetésével. Ez az expedíció 22 települést tanulmányozott és történelmi, kulturális valamint genetikai azonosságot mutatott ki a Kárpát-medencei magyarsággal.

2007-ben megtörtént az első magyar-madjar találkozó és ebben a küldöttségben részt vett Kopecsni Gábor, a Kárpát-medencei baranta mozgalom egyik úttörője, aki a brassói Áprily Lajos Főgimnázium barantacsapatát is alapította.

BM. (Bencze Mihály): *Mi a baranta?*

KG. (Kopecsni Gábor): A baranta hagyományos életmód és harcművészet, amely átfogja a teljes magyar kultúrát. Kárpát-medence szintjén egyre népszerűbb, mert sok fiatal igényli a lovaglás újratanulását, az íjászatot, az ostor művészi kezelését, a népi birkózást, a kard- és botvívást stb.

BM. *Tudomásom szerint a madjar törzs fiataljaival is megszeretteted a barantát. Hogyan fogadták?*

KG. Örömmel és bámulattal, mert mindvégig érezték, hogy ez az övék is, amit a sokáig tartó orosz elnyomás kitörölt a nemzeti kultúrájukból. Egyedül a kürasz nevű cselgáncs maradt fenn. Viszonylag gyorsan beletanultak a baranta fortélyaiba, a lovaglást nem kellett újratanítani, mert a mindennapi életükhöz tartozik.

BM. *Milyen nyelven beszélnek a madjarok?*

KG. Kazahul beszélnek, de még az orosz se felejtették el. Az iskola itt is fontos tényező, de sajnos a kazah nyelvet cirill betűkkel írják. Nagyon sok szavuk, szavunk azonos. Például: csésze, köpű (köpülő), alma (Alma Ata a régi fővárosuk, lásd bővebben az Arvisurát), ata-atya, agszakál-öreg, sztalasztal, beke, páncél, balta, bor, kök-kék, szár-sárga, borsuk-borz, szaróka-szarka stb. Beleolvadva a kazah kultúrába, viszont a nemzeti hovatartozásukat nem felejtették el, még a sírokra is feltüntetik a madjar törzsi hovatartozásukat. A kipcsákok Karcag (ez egyben Magyarország egyik városának a neve) vezérének a sírját szent helyként ápolják és a magyar kapcsolatok az 1500-as évekig visszavezetik.

BM. *Milyen a madjar népdal?*

KG. A dallamvilág sok azonosságot mutat a magyarral. Egyik meglepő eset az volt, amikor nekünk kazahul egy népdalt énekeltek, aminek a dalmát felismertük és dr. Magyar Gábor tovább énekelte magyarul. Ők is döbbenetesen figyelték. Ez volt a Szent Lászlóról szóló népdal.

BM. *Hogyan élnek meg a madjarok a saját kultúrájukat?*

KG. Sajnos nagyon betört a nyugati hatás. Új fővárosuk Asztana a világ egyik legmodernebb városává nőtte ki magát az elmúlt 15 év alatt. Ez a hatás a vidéket is magával rántja. A fiatalok is az új film és zenei hatások fogyasztói, öltözködésük nem különbözik a miénkétől. Népviseletbe csak ünnepkor öltöznek. Kaftánt hordanak, a sztyeppe népi motívumok mellett még egy néhány közös régi magyar díszítés is megfigyelhető.

BM. *Milyen vallásúak?*

KG. Az iszlám már rég meghódította őket, de nem fanatikusak és szertartásaikon a magyar ősök iránti tiszteletüket is kifejezik. Ennek egyik élő példája volt az, hogy az ottlétünk alatti ünnepségen avatták fel a Magyar ősök Tisztelete nevű mecsetet. Az idegeneknek a madjar temetők megközeleltése is tilos. Fontosnak tartják a holtak zavartalan nyugodalmát. A temetők a településektől távol vannak. A halottakat földbe ássák, föléjük kriptát építenek.

BM. *Hogyan táplálkoznak?*

KG. Főételük a birka, de esznek lóhúst, fogyasztják a szarvasmarhát is. A húst főzéssel tartósítják, nem szárítással. Zöldséget is fogyasztanak: paradicsomot, uborkát, paprikát. Gyümölcsök közül almát, körtét, dinnyét stb. A klíma kiszámíthatatlanul változó. Télen nagyon hideg van és egyben nagy hó. Sokszor a házból se tudnak kimenni, ezért évközben táplálékot halmoznak fel. Nyáron a kibírhatatlan hőségtől, a mocsarasodást okozó esőzésig minden megtörténik. Sok mindent ezért nem termeszthetnek. De kereskedelmileg minden ételt-italt behoznak. Nemzeti italuk a kumis, de az orosz vodka pusztító hatása őket is elérte.

A madjar családban csak egy feleség van, pedig az iszlám többet is megenged. Együtt laknak a déd – és nagyszülők is a fiatalokkal. Általában családonként öt és ennél több gyerek hancúrozik az udvaron. A gyereket áldásnak tekintik. A megélhetést az állattenyésztés már nem mindig biztosítja, ezért a közeli városokba jár a férfilakosság dolgozni.

BM. *Mit üzensz a Brassói Lapok olvasóinak?*

KG. Mindenképp érdemes a madjarok földjén utazni, mert engemet is marasztaltak azzal is, hogy 5 000 hektár földet, állatokat és feleséget kapok.

*Az interjút Bencze Mihály készítette,
2007. VIII. 15-ikén*

A halál utáni és a születés előtti életről (interjú Balog Bélával)

– Az 1970-es években Kolozsvár az erdélyi értelmiség fellegvára volt, ahol még a kávéház hangulata is őrizte az egykori Bolyai Egyetem szellemét. Ebből a milióból szóródott szét a nagyvilágba számtalan hallgató, aki ma világszerte elismert tudós, író, művész, orvos stb. Ezek egyike Balogh Béla, aki vasárnap az Áprily Lajos Főgimnáziumban felejthetetlen előadást tartott. Kérlek, mutakozz be olvasóinknak!

– Hídépítő mérnök vagyok, és jelen pillanatban is e szakmában dolgozom Budapesten. Mindig foglalkoztattak az élet nagy kérdései, így érdeklődési köröm elég szerteágazó. Az biztos, hogy kőkemény materialista nevelést kaptam, mint – gondolom – a legtöbben a 70–80-as években, de kezdő mérnökként Nagykárolyban találkoztam egy emberrel, aki mintha csak meg akarta volna cáfolni mindazt, amit a világról tanultam és hittem, a szemem láttára tárgyakat mozgatott pusztán a gondolat erejével. Ez olyan nagy izgalmat és kíváncsiságot váltott ki belőlem, hogy hónapokat töltöttem gyakorlással, annak a reményében, hogy nekem is sikerülhet. Hát azt a szintet, amit a barátom tudott, nem értem el, de bizony voltak esetek, amikor siker koronázta a próbálkozásaimat. Közben pedig egyre csak szaporodtak bennem a kérdések. Hogy létezhet az, hogy az emberi gondolatokat magasan szervezett anyag, az agy bocsátja ki, ezek a gondolatok képesek hatni a körülöttünk lévő tárgyakra, és ennek ellenére nem sikerül a gondolatokat

megmérni? További kételyeim merültek fel az anyagelvű világgéppel kapcsolatban akkor, amikor némi gyakorlati tapasztalatot szereztem a hipnózis és a telepatikus kommunikáció területén. Amikor később a szovjet és az amerikai ilyen irányú kísérletekről olvastam, és azokat összevetettem saját élményeimmel és tapasztalataimmal, kristálytiszta kirajzolódott előttem a képlet.

– Milyen „képlet”?

– Az az elképzelésünk, amely szerint a gondolatainkat a fizikai agy hozza létre – a kísérleti eredményeket figyelembe véve – szöges ellentétben áll a fizika törvényeivel. Persze a logika törvényeivel és egyéb, pl. halálközeli élményekből származó személyes tapasztalatokkal is. Szóval vagy a fizikusok tévednek, de nagyot, vagy a Darwin-féle evolúciós elmélet hibádzik. Mindent összevetve úgy döntöttem, hogy a fizikusoknak hiszek. Ha egy királylány megcsókol egy békát, és abból daliás herceg lesz, azt mesének nevezzük. Ha mindez csók nélkül történik, és kell hozzá pár millió év, akkor tudománynak. Csakhogy teljesen mindegy, hány millió évet biztosítunk a véletlenszerű fejlődés számára, az anyagból nem fog kialakulni olyan struktúra, amely olyan hullámokat bocsát ki – jelen esetben gondolatokat –, amelyekre egyetlen földi anyag sem képes. Márpedig az amerikai és a szovjet kísérletek alapján a gondolat ilyen energiaként viselkedik. Nem marad más, mint felismerni, hogy az emberi szellem – a gondolat- és érzelmvilág – nem az anyag terméke, és ezzel új korszakot nyithatunk a földi gondolkodás és tudomány számára.

– Az ember sokkal több, mint fizikai test és anyag. Ezt az ókori civilizációk saját nyelvezetükkel és jelrendszerükkel megfogalmazták. A mai ember számára pedig Hamvas Béla, Szepes Mária, Müller Péter próbálta érthetően leírni. Ebbe a színes palettába robbant be a Végső valóság című könyved, amely Magyarországon pillanatok alatt óriási siker lett és több nyelvre lefordították. Hétvégén volt könyved első román nyelvű fordításának a bemutatója itt, Brassóban, a bukaresti Ascendent Kiadó égisze alatt. (A könyvet a Brassóban is jól ismert szatmári Kovács Béla matematikatanár felesége, Kovács Rodica fordította.) Mi volt a Végső valóság újszerűsége az ismert ezoterikus könyvek mellett és mitől lett olyan hamar sikerkönyv?

– Az Univerzumból és az élet nagy kérdéseiről gondolkodó írók és filozófusok rendszerint egy oldalról, vagy humán, vagy reál oldalról közelítenek a témához. Én mérnökként és materialistaként jöttem rá arra, hogy az ember valójában energialény, akinek van ugyan fizikai teste, de a test halála nem jelentheti az élet megszűnését. Sőt, tovább mennék, hiszen az embernek törvényszerűen a test megszületése előtt is léteznie kell. Ez nem hit kérdése. Állítom ezt a világ különböző tájain elvégzett kísérleti eredményekre és azoknak a fizika törvényeivel való összhangjára alapozva. A Végső valóság első része az anyagelvű világgép törvényeit és kísérleti eredményeit használja fel a pusztán anyagelvű fejlődés és evolúció cáfolására. A

második rész talán még izgalmasabb, mert végre-valahára nem csak elhinni kell bizonyos szent könyvekben megörökített történeteket. Az Univerzum törvényeinek felismerésével meg is lehet érteni őket. A halál utáni és a születés előtti életről pedig tudni is lehet, hogy milyen, nem csak hinni benne. Olvasóim közül Többen mesélték, hogy a könyv elolvasása után napokig nem tudtak aludni, mert megpróbálták összeegyeztetni saját világméjük az újonnan szerzett információval.

Amit a legnagyobb szerűbbnek tartok, az az, hogy Magyarországon orvosok, fizikusok, pszichológusok és mérnökök egyaránt nagy számban keresnek fel, egyetértésüket kifejezve. Néhányan ezt írásban is megtették, és engedélyt adtak rá, hogy a honlapomon közzétegyem (www.baloghbela.hu). Azért tartom ezt rendkívüli jelentőségűnek, mert valóban új utat nyithatunk szinte minden tudományág számára. Erre pedig nagy szükség van, mert jelen korban, a pusztán anyagelvű, magasabb szempontokat nélkülöző tudomány és világnézet olyan állapotba juttatta bolygónkat, amely magát a bolygót készíti az ellenünk való védekezésre.

– Hatalmas erőforrás létezik bennünk, amelynek kihasználásáról alig tudunk valamit. Pedig ez az erőforrás átlagosan hat hónap alatt olyan mértékben aktiválható, hogy lehetővé teszi céljaink elérését. Többek közt ezt fogalmazza meg és teszi mindennapi elérhető gyakorlattá a második könyved, A tudatalatti tízparancsolata. Kérlek, beszélj róla!

– Csak meg kell vizsgálni, milyen módszerekkel érik el a reklámszakemberek, hogy „gondolkodás nélkül” levegyük a polcra az árut. Ha valamivel nagyon sokszor találkozunk, ha valamit nagyon sokszor hallunk, az programként vésődik be a tudatalattiba, és elkezd önálló életet élni. Nos, így állunk minden olyan „programmal”, amelyet nevelőink, a média vagy a szüleink sulykoltak belénk éveken át. Amint nem figyelünk oda, ezek a programok robotpilótaként veszik át az irányítást és terelik az életünket gyakran az egyáltalán nem kívánt irányba. Mivel tudat alatt bujkáló programokról van szó, nem is lehet őket „fűlön csípni”. Egy valamit azonban tehetünk velük. „Felülírjuk” őket. Új, pozitív gondolatcsomagot viszünk be a tudatunkba, és csodák csodája, egy idő után az új gondolati csomag beépül a tudatalattiba, átveszi az irányítást, elkezdi az életünket a megfelelő irányba terelni. Persze ezt nagyban segíti, ha tudatosan is mindig a szépet, a jót keressük, nemcsak a magunk számára, de mások számára is.

– Ha szíved tiszta, a rendszeres meditáció hozzásegít belső észlelésed kifejlődéséhez. Ebben a csendben képesek vagyunk gyógyítani magunkat. Erről szól a harmadik könyved, a Gyógyító meditáció.

– Ez egy kicsit más történet. Az élet nagy kérdéseit kutatva kapcsolatba kerültem az angliai központú Fehér Sas Páholy beavatott mestereivel, akiktől az elmúlt húsz év során rengeteget tanultam. Ez egy rózsakeresztes alapokon működő páholy, amely gyógyításra és lelki gyógyítók képzésére specializálódott, mégpedig úgy, hogy a segítségnyújtásért nem kérnek és

nem várnak anyagi ellenszolgáltatást. Nos, a Gyógyító meditáció, mármint a könyvhöz mellékelt CD, ennek a Páholynak a rituális gyógyító meditációja. Nem is ajánlom mindenkinek, csak azoknak, akik komolyabb spirituális munkában szeretnének részt venni. Mint már említettem, az ember energialény, aki létezik, él és gondolkodik a fizikai test megszületése előtt, és visszatér a „magasabb rezgésszámú” szférák valamelyikébe a test halála után. Ezekkel a szférákkal meditációban kapcsolatot lehet teremteni, de nem mindegy, hogy melyikre hangolódunk rá. A rituális gyógyító meditáció biztosítja azt, hogy csak olyan fénylényekkel teremtsünk kapcsolatot, akik segítőkészek, és akiktől van mit tanulni. A CD-n lévő egyik meditáció rendszeres használat mellett – ami ebben az esetben 2–3 évet jelenthet – rendszerint előcsalogatja az előző életek emlékeit is.

- Miről szeretnél írni a következő könyveidben?

- Tulajdonképpen már hozzá is kezdtem a következőhöz. A betegségeket kiváltó érzelmi és gondolati okokról írok, valamint arról, hogy miként lehet helyreállítani a felborult egyensúlyt és ezzel az egészséget. Különös figyelmet szentelek a könyvben a daganatos betegségek kezeléséhez társítható ún. mentálhigiénás kiegészítő módszereknek, valamint a szelíd, noninvazív terápiáknak, amelyeknek segítségével jó esetben pár hónap alatt helyreállítható a lelki-testi egyensúly – ebben a sorrendben!! Ehhez azonban a betegnek is változnia és változtatnia kell korábbi gondolkodás- és életmódján, és úgy érzem, pontosan ez az a terület, ahol tudunk segíteni.

- Mit üzensz a Brassói Lapokon keresztül az erdélyi magyarságnak?

- Talán azt, hogy mindaz, amit a könyveimen keresztül el tudok juttatni az olvasóhoz, az olvasóban mindig is ott volt és ott van. Csak egy ébresztő érintésre van szükség ahhoz, hogy igazi teremtő erőnk tudatára ébredjünk, és ezt a teremtő erőt elkezdjük mindannyiunk javára használni. Amikor kiejtünk bizonyos szavakat, anélkül, hogy tudomásunk lenne róla, kapcsolatot teremtünk a „magasabb rezgésszámon” létező világokkal. Ez nem minden nyelv esetében van így. Amikor azt mondjuk, hogy ég, akkor lehet, hogy a kék égboltra gondolunk, de valójában egy isteni tűzről, egy magasabb fényforrásról beszélünk, amely „ég”. Amikor bajban vagyunk, és csak a lélekjelenlét az, ami megment, akkor a létnek egy olyan állapotában tartózkodunk, amikor is a lélek „rajta van” a „jel”-en, a magasabb világokból érkező, felsőbb, bölcsebb irányítást hordozó „jel”-en. És folytathatnám... Ezért talán nem véletlen, hogy a magyarul beszélő és gondolkodó emberben gyakrabban születnek meg olyan összefüggések, olyan találmányok, amelyek a világot előbbre viszik: a kocsik és a gyufa, a wolframszálas és a kriptontöltésű villanykörte, a golyóstoll és a Rubik-kocka, a váltóáramú technika és az áramvonalas repülőgép, a radioaktív nyomjelzés és az atomreaktor, az elektronikus programozású számítógép és az időelosztásos számítógép-rendszer, a Basic nyelv és a Word szövegszerkesztő olyanok agyában született meg, akiknek Magyarországon ringott a bölcsője.

Így hát azt üzenem: érdemes megismerni az Univerzum törvényeit, érdemes betartani őket, és igencsak érdemes elhárítani a tudatalattiból az akadályokat. Bízom benne, hogy egyre többen leszünk, akik felismerve a lehetőségeinket, életünket az emberiség szolgálatába állíthatjuk.

Kérdezett: Bencze Mihály
Brassói Lapok

Menekülni csak a fénybe lehet

Amilyen légiesen, tündérien élt és írt, ugyanúgy távozott 99 évesen, 2007. szeptember 3-án Szepes Mária, korunk egyik legjelentősebb hermetikus, ezoterikus írója, Hamvas Béla, Várkonyi Nándor és Baktay Ervin lélektársa.

Szepes Mária 1908. december 14-én született Budapesten. Édesanyja Kornai Margit, korának ünnepezt színésznője, édesapja Papír Sándor kiváló jellemszínész volt.

Gyermekként megismerte a színház és a némafilm varázslatos világát, ezekben már akkor kisebb-nagyobb szerepet is vállalt. *Emberek és jelmezek* című könyvében így ír: „...a színpad nem vonzott, pedig tehetségem és módon lett volna rá, hogy e részegítő, mostoha és kegyetlen pályára lépjek.” A sors más pályát rendelt neki.

Édesapja korán hunyt el, anyja második férje Balogh Béla lett. „Szellemi téren soha nem szenvedtünk hiányt...”, testvére, Victor napi nyolc órát gyakorolt a zongorán, míg ő iskolába járt és írt. Kereskedelmi érettségit tett, majd az első világháború után a

Walter-féle szemináriumban művészettörténetet, irodalmat és lélektant tanult. Nevelő-apjával együtt sokáig filmgyári dramaturgként dolgozott.

A Nemzeti Sport karikaturistája, az olimpikon, síbajnok és gerelyvető Szepes Béla lett a férje 1930-ban, majd 56 esztendei csodálatos együttélés következett. „Én is szerencsésnek és boldognak éreztem magam vele egész életem át” – vallotta az író.

1931-ben Berlinbe költöztek, ahol mélylélektant, összehasonlító valásfilozófiát és karakterológiát tanult. Karcolatokat írt az Ullstein Berliner Zeitung am Mittag hetilapba.

Hitler hatalomjutására és a zsidóbojkott miatt visszatértek Budapestre, jóformán a „semmibe”. Itt Orsi Mária néven a Budapesti Rundschau munkatársaként és filmíró dramaturgként dolgozott 1942-ig. Időközben kisfia született, aki héthónapos korában meghalt. Többet soha nem született gyermeke. Ezt írta: „Átutazóban volt nálam, sok becsvágyat, igényt, káprázatot temettem el vele, amelyek talán más irányba terelnek különben, mint amerre haladnom kellett...” Gyermekimádatának csodálatos művei a *Táltos Marci*, a *Szia*, a *Világban*, a *Boróka néni kincse*, a *Csupaszín gyermektörténetek*, és az immár hatodik kiadását megért tizenöt Pöttyös Panni sorozat.

Csak a kisia halála után 1942-ben kezdte írni a *Vörös Oroszlánt*, az alkímia, a karmatan, a reikarnáció négyszáz évet felölelő misztikus regényét, amelyet csodálattal emlegettek a világ minden táján, de hazájában 1984-ig (George Orwell 1984) nem volt szabad beszélni róla. 1947-ben az államosított könyvkiadónál a könyvet bezúgatták, elégették. Hamvas Béla könyvtárosként mentett ki néhány példányt. Csodálatos béketűréssel, krisztusi szeretettel, Buddha nyugalmával viselte el a mellőzést, az agyonhallgatást. Budai lakása misztikusok, tradicionalisták titkos találkozóhelye, „egyeteme” lett. Bátyja Victor Charon ekkor írja meg *A Misztikus út* című könyvét. A nyolcvanas években tudományos-fantasztikus regénynek álcázva jelentek meg káprázatos remekművei: *A tibeti orgona*, *A változatlanosság hullámhossza*, *a Varázstűkör*, *Surayana élő szobrai* (Meteor-díj), *Tükörajtó a tengerben*, *Napszél*, *Raquel hét tanítványa* és még a *Vörös Oroszlán* is. Hamvas Bélával mély lelki barátság kötötte össze.

Szepes Mária szerint a mágia erő, a képzelet teremtménye. Csodálatosak és tanulságosak: *Az álom mágiaja*, *A szerelem mágiaja*, *Az öröm mágiaja*, *A sors mágiaja*, *A csoda mágiaja*, *Az áldozat mágiaja* stb. című könyvei. Életrajzi emlékezései *Emberék és jelmezek* valamint *Lázadó szerepek*, verseinek gyűjteménye pedig *Csillagpor* címmel jelent meg. Színdarabot és filmforgatókönyvet is írt.

A több mint száz könyve, hatalmas életműve méltó elismerése volt az Arany János-díj és a Magyar Köztársaság Érdemrendjének kis és középkeresztje.

A *Smaragdtábla* foglalja össze azt, amit ő összefüggések tudományának nevez, és amelybe egyaránt belefér a természettudomány, a művészet, a filozófia és a vallások.

Ez a páratlan könyv az összegzés méltó utódjává teszi Hermes Triszmegisztoznak, akivel misztikus kapcsolatban állt.

Az elmúlt tizenkét évben személyes barátság kötött össze Szepes Máriával.

Szellemi fejlődésem sokat köszönhet könyveinek, személyes levelezésünknek, találkozásainknak és telefonbeszélgetéseinknek. Szeretett volna Brassóban és Erdély más városaiban is előadássorozatot tartani, de az öregedő teste már nem engedte. Kezdeményezője voltam a *Vörös Oroszlán* román nyelvű fordításának, amit végül a brassói Mix kiadó jelentetett meg. Azóta is napvilágot látott több könyvének román nyelvű fordítása. Elkészítette Zajzoni Rab István is Tóthpál Dániel íróinknak grafológiai elemzését. Az Apáthy Gézáéra már nem jutott idejéből.

Utolsó telefonbeszélgetésünkön mondta: „Közeledik a századik születésnapom, s egészen én sem mentesülhetek e világ, az anyag törvényei alól. Ám még az életemben is, földi halálom után is, az éteren át üzenek nektek... A megérkezésig a cél maga az út, és az út gyötrelmes és gyönyörű... Mene-külni pedig csak a fény felé lehet!...”

Brassói Lapok

Prelúdium, avagy az istenek színjátéka

Brassó a Magyar Királyság délkeleti végvára hun-avar őseink nyelvén Bara-Szu, fehér vizet, azaz tiszta vizet jelent; egyben szent hely is, különböző energiái a mai napig is hatnak, amit az alábbiakban érzékelni is fogunk.

Koronánk védelmet jelentett a tatár és török pusztítások valamint a pogromok és üldöztetések elől, és nem utolsó sorban a nyomorból és a jobbagyságból idemenekült népeknek. Itt otthonra találtak szászok, svábok, örmények, románok, rácok, görögök, zsidók, bolgárok, cigányok és hadd ne soroljam tovább.

Szent István ezer éves országában a világon elsőként hirdették meg a vallásszabadságot és itt valósult meg a történelemben először egy hétszáz éves autonómia.

A tőlünk délkeletre fekvő Romániában a Cuza-féle és a nagyhatalmak által szavatolt egyesülés után kisebbségellenessé vált a politika. Amikor 1878-ban az orosz cár Cahul, Ismail és Bolgrad bekebelezéséért csereként felajánlotta a 80%-ban nem románok lakta Dobrudzsát, akkor sem kérdezték meg a helyi nem román népességet, hogy nekik mi lenne az akaratuk szülőföldjük politikai hovatartozásával kapcsolatosan. Itt főképp a muzulmán lakosságot sújtották, akik vallásuk miatt nem lehettek teljes jogú állampolgárok, akárcsak a zsidók. De a mindössze 2%-ban román lakta három bolgár megye, a Cadrilater megszerzése sem teremtett zavart az úgynevezett román egységért küzdők lelkivilágában. Bármilyen területhez jutottak, a köpenyegforgatásos politika révén, azonnal kijelentették, hogy az illető terület ősi román föld és a kitalált történeti jogra hivatkozva rögtön hozzáláttak a románokat ért évezredes sérelmek orvoslásához és az őslakosság felszámolásához.

Ezt az időszakot a kitűnő zsidó író, Adolphe Stern *Din viața unui evreu-român (1915)* háromkötetes műve tükrözi a legjobban. Stern leírja a bukaresti vezetés összes fondorlatát és cinikus módszereit, amivel az uralmuk alá került kisebbségek életét ellehetetlenítették, vagy teljes beolvadásra, vagy kivándorlásra kényszerítve őket. A szimulakrum, azaz a valóság fikcióval való helyettesítése örökéletűnek és visszavonhatatlannak tűnik. Objektív igazság nincs, így az „igazságok” a társadalmi erők közti alkuk zsibvásárán, a normatívák funkcionális átírásával jönnek létre. Egyoldalú és hamis igazságok feszülnek egymásnak, melyek konfrontációhoz, erőszakossághoz, háborúhoz, tömeggyilkosságokhoz és végül félresikerült békéhez vezetnek. És emiatt kezdődik minden előlről. A csendes vagy zajos mindennapi élet ezen alkuk vetülete. Ha az alku elmarad, akkor maga az igazság sem jöhet létre.

Stern említi, hogy a Brassóban is vendégeskedett Cuza nacionalista programjában egyetlen kisebbségekre vonatkozó kitétel volt, éspedig az, hogy idegenek ki az országból. Stern meglátogatja Alexandru Marghilo-

mant, a Konzervatív Párt vezetőjét, aki szerint az Erdélyben élő román testvérek nem igazán kívánják a bukaresti hatalmat, mert jobbak az iskoláik, emelkedettebb a műveltségi szintjük, műveltebb a klérus. Inkább maradnának, csak javuljon valamennyit a belpolitikai helyzetük és státusuk.

Szent István országát, a kereszténység ezer éves védelmezőjét 1920-ban egy „keresztény” érdekcsoportosulás feldarabolja, előidézve a máig tartó magyar holokausztot. A Brassón keresztül Erdélybe özönlő román hadsereg célja nem a 43%-ban románok lakta területek felszabadítása, hanem a minél nagyobb területszerzés volt. A Román Kommunista Párt (RKP) egész az 1930-as évekig az 1920-ban bekebelezett területeket imperialista hódításnak tartotta. David Lloyd George brit miniszterelnök a Londonban, 1928. október hó 4.-én előadott beszédében kijelentette: „a teljes okmány – és adattár, amit egyes szövetségeseink a béketárgyalások során nekünk szolgáltatnak, hazug és hamisított volt. Nem vettük észre a szövetségeseink által élénk terjesztett statisztikák valótlanágát, amely végül is a diplomácia történetének legigazságtalanabb békéjét hozták létre, és amelyek következménye a nemzetközi törvények és a nemzetközi jogok legdurvább megsértése volt.” A későbbi amerikai nagykövet Bullit, a következőket írta Wilson elnöknek: „Én csak egy vagyok azon milliók közül, akiknek bizalmuk volt Önben. Mi azt gondoltuk, hogy Ön egy pártatlan és igazságos békét akar. Ennek ellenére a területi feldarabolásnak népek lettek az áldozatai, és ez magában hordja egy háború csíráit. A Békekonferencia rendelkezései bizonyos, hogy újabb nemzetközi összeütközéseket élez ki. Saját népe és az emberiség érdekében az Egyesült Államoknak kötelessége, hogy megtagadja ennek az igazságtalan békének az aláírását”.

A gyulafehérvári nyilatkozat csak maszlag, a leírtakat egyetlen román kormány sem tartotta be. Nicolae Iorga a következőket mondta: *„az igazság az, ami megfelel a román nemzet érdekeinek ... olyan kispolgári ostobaságokkal, mint lelkiismeret, igazság, tisztesség, csak a dilettánsok rontják politikai esélyüket ... végül mindig annak van igaza, akinek sikerül megszerezni és megtartani a hatalmat!”* Itt kell említeni Ionel Brătianu román miniszterelnök 1920. július 1-én Bukarestben elhangzott nyilatkozatát: *„nem nyughatunk addig, amíg a magyar népet gazdaságilag és katonailag teljesen tönkre nem tesszük, mert mindaddig, amíg Magyarországon az életképességnek egy szikrája is van, mi magunkat biztonságban nem érezhetjük”.*

Ligeti Ernő, a két világháború közti kor kitűnő ismerője szerint, a Trianon utáni első évtized bebizonyította, hogy a román pártokkal érdemleges, eredményes, működő koalíciót nem lehet kötni, bár a Magyar Párt próbálkozott ezzel is. Értékes két könyvében az *Erdély vallatása (1922)* és a *Súly alatt a pálma (1941)* ezekről bővebben olvashatunk. Benedek Marcell szerint: „Nélkülözhetetlen forrás ez a könyv mindenki számára, aki a huszonkét esztendőös megszállás alatt szenvedő magyarság lelkivilágát, első kábulatából való felocsúdását, szellemi értékeinek küzdelmes kialakulását

ismerni akarja. Sok mindent elmond, amit annak idején nem lehetett ki-nyomtatni, és sok olyat is, amit tudhatott volna az anyaország közönsége, ha érdeklődése realisabb természetű és nem elégszik meg könnyű és sok-szor káros hatású frázisokkal”.

De nézzünk keletebbre, mi történt örmény sorstársainkkal. Az örménység elit kisebbség volt az Oszmán Birodalomban. Az ifjú török vezetők, Enver pasa, Talaat pasa, Dzsemál, Kemal Attatürk török nacionalisták voltak, akik egységes török államot akartak teremteni. A Balkán-háborúban, 1912 – 13 között gyakorlatilag elveszítették európai területeiket. Ezt valamivel kompenzálniuk kellett. Az örmények katolikus keresztények, egy részük orosz fennhatóság alatt élt, így ők lettek az ideális bűnbak.

Mindezt Franz Werfel *A Musza Dag negyven napja (1933)* című regénye örökíti meg. A szerző, a náci hatalomátvétel évében, tiltakozásként írja meg a több, mint kétmillió áldozatot követelő örmény holokausztot.

Az üldözött örmények eleinte tehetetlenül fogadják sorsukat, s csak később ismerik fel, hogy egyetlen lehetőségük maradt, az ellenállás. A Musza Dag egy, az anatóliai tengerparton emelkedő, fennsík. Erre az erődítménnyé kiképezhető hegyre vonul vissza hét örmény falu népe. Az ellenállás vezetője Bagradián, egy sokáig Párizsban élő régész. A regény ennek az alig ötezer embernek negyven napig tartó hősie harcát drámaian izgalmas módon beszéli el, egészen a győzelemig, azaz addig, amíg a megtizedelt, éhező, lerongyolódott örményeket a franca hadihajók fedélzetükre veszik. Bagradián nem tart velük. Meggyilkolt egyetlen fia sírjánál így kiált fel: „Nem élni akarok, hanem tartalmat adni életemnek!”, majd az ő életét is kioltja egy török golyó.

A regény „Istenek közjátéka” című fejezetében Lepsius német misszionárius lelkész beszélget Enver pasával, aki így tör ki: „...Az örmények közt csakugyan aggasztóan sok az intelligens ember. Ön valóban barátja az ilyen-fajta intelligenciának, Lepsius úr? Én nem! Nekünk törököknek kevés az ilyen intelligenciánk. Ehelyett azonban a régi hősi faj vagyunk, amely hivatott arra, hogy berendezze a nagy birodalmat és uralkodjék abban egyedül”.

A politika ördögi színjáték. Magyar politikusnak lenni a Romániához csatolt Erdélyben nem könnyű és csak a janicsárok gazdagodnak meg ebből. A szintén Brassóhoz kötődő Kurkó Gyárfás élete tanulságos mindenki számára. 1934-től a Magyar Pártból kivált baloldali szervezet, a Magyar Dolgozók Országos Szövetsége (MADOSZ) Brassó megyei elnökévé választották.

II. Károly diktatúrája alatt 1938-ban feloszlatták a politikai pártokat, a MADOSZ illegálisan folytatta tovább tevékenységét. 1940. június 19-én a MADOSZ többi vezetőjével együtt letartóztatják és Caracalba internálják. November 7-én kiutasították és áttették a magyar határon, de a csendőrök visszaadták a román hatóságoknak. Mivel 1943-ban nem vonult be Antonescu hadseregébe, ezért a brassói Fellegvárban raboskodott, ahonnan 1944 augusztusában szabadult. Ez év őszén Brassóban megalapítja a Népi

Egység című napilapot, amelynek 1947-ig főszerkesztője. 1944 októberében a MADOSZ-t Magyar Népi Szövetség (MNSZ) néven átszervezik; ennek ő lett az első elnöke 1947 őszéig. Ebben a tisztségében, politikusként és publicistaként az anyanyelvű iskolahálózat és művelődési intézmények érdekében lépett fel. 1946-ban a választások után ő lett a magyar parlamenti csoport vezérszónoka. 1946 decemberében a parlament elé terjeszti az MNSZ kongresszusán megszavazott nemzetiségi törvénytervezetet, amely a kollektív nemzetiségi jogokat biztosította volna, de ez az előterjesztés válasz nélkül maradt. Ebben az időben a felvidéki testvéreinket a Benes-féle dekrétumok kollektív bűnössé nyilvánítják és megkezdődik a kitelepítésük. Kurkó Gyárfás 1947 nyarán tiltakozott a magyar gazdasági szövetkezetek államosítása ellen. 1949-ben letartóztatták és Márton Áronnal, illetve az MNSZ más vezetőivel együtt koncepció perben 10 év nehéz börtönre és 25 év kényszerszolgálatára ítélték. 13 évet töltött magánzárkában, a börtönének egy részét pedig a dicsőszentmártoni elmeorvosi intézetben. 1964-ben az általános amnesztia keretében szabadult. 1968-ban rehabilitálták, ezután a brassói textilgyár munkásaként dolgozott. Érdemes elolvasni a *Nehéz kenyér* (1949) című önéletrajzi regényét.

I. Ferenc József 1872-ben megalapította Kolozsváron az Egyetemet, amely kizárólag magyar tannyelvű volt, 1881-től az egyetem hivatalos neve Ferenc József Tudományegyetem lett. 1919-ben „költöznie kellett” alapítóhelyéről, először Budapestre, majd a magyar nemzetgyűlés 1921-ben Szegedet jelölte meg új székhelyéül. A szegedi felsőoktatás infrastruktúrájának létrehozásában nagy szerepe volt egykori kultuszministerünknek, gróf Klebelsberg Kunónak, aki bizonyos volt abban, hogy a nagy múltú kolozsvári egyetem méltó otthont kap Szegeden, és a „Tisza-parti Göttinga” hamarosan a tudományos élet jelentős képviselője lesz. Tervei valóra váltak, amikor 1937-ben az Orvosi Vegytani Intézet professzora, Szent-Györgyi Albert szegedi kutatásaiért átvehette a nemzetközi tudományos élet máig legnagyobb elismerését, a Nobel-díjat.

1940-ben, a II. bécsi döntést követően a Ferenc József Tudományegyetem nagy része visszament Kolozsvárra, ám a tanári kar, a diákok egy része, a laboratóriumok és a teljes könyvtár Szegeden maradt, és Horthy Miklós Tudományegyetem néven folytatta munkáját. Első rektora a Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert lett.

A Kolozsvárra visszatért egyetem 1945-ig folytathatta tevékenységét. Miután Erdély teljes egészében Romániái lett, az 1945. március 6-án megalkotott Groza-kormány hosszas tanácskozásokat követően intézkedett az egyetem sorsáról is. Visszatelepítette Kolozsvárra a román egyetemet, de a kimondatlanul felszámolt Ferenc József Tudományegyetem helyére is új államnyelvű magyar előadási nyelvű egyetemet létesített 1945. június 1-jétől (Ștefan Voitec nevelésügyi miniszter törvényjavaslatot terjesztett Mihai király elé. Az ügyet rendező, a Hivatalos Közlöny 119. számában, 1945. május

28-án közölt 407-es számú törvényrendelet kimondja a magyar oktatási nyelvű állami tudományegyetem létesítését Kolozsváron, június 1-ei hatállyal.) Ennek csak egyetlen iskolaépületet (Regina Maria, volt De Gerando Leánygimnázium) utalt ki. Az új – de a régi hagyományokat is folytató – állami egyetem 1945 decemberében a Bolyai Tudományegyetem nevet veszi fel (tisztelve Erdély két nagy matematikusa Bolyai János és apja, Farkas előtt). Így a Ferenc József Tudományegyetem története összesen 73 tanévet fog át, amiből 52 Kolozsvárhoz, 19 Szegedhez, 2 pedig Budapesthez kötődik.

Kurkó Gyárfásék nyomására a román hatóságok 1945-ben megalapítják a Bolyai Egyetemet, amit 1959-ben beolvasztottak és az egyesítés után Babeş-Bolyai néven évről-évre sorvasztják a magyar tagozatot. A rendszerváltás óta mozgalom indult a magyar nyelvű Bolyai Egyetem újrалétesítésére, de a hatóságok eddig minden próbálkozást visszautasítottak, lásd tanítványom Kovács Lehel István egyetemi tanár eltávolítását is.

A bekebelezett Erdéllyel Románia 30%-a nem volt román. A Szász Nemzeti Tanács a megyesi gyűlésen a Romániával való egyesülés mellett döntött. Meg is kapták a kegyelmezdőfést, az egykor másfél milliós német közösségből mára tízezren maradtak.

A romániai zsidók holokausztját megkezdte a vaskárda, folytatták a fasiszták és a nyilasok. Adolphe Stern ezt már nem érhetette meg, de írásai-ban érződik a pogromok előszele. Mára zsidó testvéreink másfél milliós közössége is néhány ezerre apadt.

Amikor a bukaresti vezetés, élén a román királlyal, a kommunista miniszterek kinevezése árán – 1945. március 13-án – Sztálintól megszerezte a 37%-ban románok lakta Észak-Erdélyt, akkor sem jelentett gondot a nem románok véleménye. A Kolozsváron tartott nagygyűlésen, akárcsak 1918. december elsején, a román politikai vezetés megígérte a nem románok teljes jogegyenlőségét, mert jól tudták, hogy a békeszerződésig (1947. február 10.) bármilyen engedményt megadhatnak, ígérhetnek bőven, mert azt később úgy sem fogják betartani. Oly sikeresen végezték az erdélyi magyar vezetői elit ámítását, hogy az MNSZ vezetői és a Százak Tanácsa is levélben fordultak a párizsi béke kidolgozóihoz, amelyben kijelentették: „Észak-Erdély magyar népe Romániában akar élni!”. Ők a nyelvi engedmények, a magyar iskolák felállítása, a magyar egyetem beindítása és a Budapesten egyetemet végzett Gróza Péter miniszterelnök demagógiája által elkápráztatva sétáltak abba a kelepcebe, melyből utólag már nem tudtak szabadulni. Miután Románia a nemzetközi békeszerződés révén is birtokosa lett Észak-Erdélynek, akkor felszámolták az MNSZ-t és vezetőit bebörtönözték.

Az előrenyomuló szovjet hadsereg mögött Erdélyben megalakultak a Maniu-gárdák, amelyek rettegésben tartották Székelyföld lakosságát, ismét csak a kölcsönösség jegyében: Ippért és Ördögműtér cserében, Csíkszentdomokossal és Szárazajtával fizettek. A sorozatos terrorcselekmények miatt a szovjet katonai hatóságok 1944. november 14-én kiharcolták a

román közigazgatást Észak-Erdélyből és ezt közös magyar-román autonóm irányítás alá helyezték. Addig tartják fenn az átmeneti állapotot, amíg Romániában nem akad egy, a demokráciát és a nemzetiségek egyenjogúsítását biztosító kormány.

A polgári román pártok 1944 őszétől a kollektív felelősségre vonást és a kitelepítést a romániai magyarságra is ki akarták terjeszteni, és ekkor egyedül a román baloldal utasította vissza, hogy a bűnbak szerepét – mint tegnap a zsidósággal – most a magyarsággal játszassák el. Így az MNSZ a Gróza-kormányt támogatta.

A Magyar Autonóm Tartomány (MAT) 1952. szeptember 21-én szovjet nyomásra jött létre, Marosvásárhely központtal. Létét az újonnan elfogadott román alkotmány szavatolta. Sztálin addig nem volt hajlandó rábólintani az új román alkotmányra, amíg az elő nem írta a MAT létrehozását. Ettől függetlenül, a maga korában egy korszerű közigazgatási rendszernek számított és területén belül segítette az erdélyi magyarság önazonosságának a megőrzését, bár létrehozva a román állam a MAT-on kívüli magyar szórvány türelmetlen románosításához kezdett.

A Maros-Magyar Autonóm Tartomány (MMAT) 1960 decemberében jött létre, miután módosították az alkotmányt és a közigazgatást újjászervezték. A MMAT elődje a MAT volt, amelynek a határait módosították: néhány dél-nyugati településsel egészítették ki, azonban Székelyföld déli része (Sepsiszentgyörgy rajon és Kézdivásárhely rajon) visszakerül a Sztálin Tartományból lett Brassó Tartományhoz. A magyarok (székelyek) aránya a MAT-ban lévő 77,3%-ról 62%-ra csökkent. Kihasználva az 1956-os magyar szabadságharcot, majd a csehszlovákiai eseményeket, a MMAT-ot 1968-ban felszámolták.

Az autonómiát 1990-ben egy megfelelő közép-európai koncepcióval és a magyar kormány segítségével ki lehetett volna harcolni, mert többször is volt alkalom nyomást gyakorolni a román vezetésre. A továbbiakban Eva Maria Barki nemzetközi jogászt idézem: „Az Európai Unióban sem a jogi sem a politikai feltételek nincsenek meg ehhez, az EU nem ismeri el a kollektív jogokat. Az EU álláspontja a Benes dekrétumok kapcsán mutatja, hogy az EU-ban a hazához való jogot sem ismerik el. Ráadásul Magyarország a csatlakozási tárgyalások során elmulasztotta a magyar kérdés tematizálásának a tárgyalásokba való bevonását. Jogi és politikai szempontból a megoldás csak a teljes önrendelkezés követelése. Jogi alap: „A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1 szakasz”, „A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1 szakasz”: „Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket”! Ez a jog csak egy népnek jár, nem nemzet-résznek, nem kisebbségnek. Emiatt azok, akik tagadják a kollektív önrendelkezési jogokat a „kisebbség” terminológiát

használják. A kárpát-medencei magyarság nem kisebbség, hanem államalkotó nép, közös történelemmel, közös kultúrával és közös hagyománnyal. Az elcsatolás jogilag nem jelenti azt, hogy a nép kisebbséggé vált.”

A románosítás új utakat talált. Alexandru Drăghici volt belügyminiszter, a „székely gettó” felszámolására a szocialista iparosítást ajánlotta. Utána jött a falurombolás is. Kegyetlen évek következtek, kivándorlás, értelmiségiek elnémítása, Dr. Szikszay Jenő meggyilkolása, stb.

Király Károly utolsó mohikánként tiltakozott, úgy Bukarestben, mint külföldön is, az elvadult román nacionalista szocializmust képviselő Ceaușescu magyarellenes rendszere ellen. Ilie Verdeț-nek, a Román Szocialista Köztársaság (RSZK) első miniszterének 1980. február 10-én nyílt levelet írt, amelyben a következőket követelte: „1. Az RSZK három hivatalos nyelvet ismerjen el: a román, a magyar és a németet; 2. Fogadjanak el egy, a mai helyzetnek megfelelő Nemzetiségi Statútumot; 3. Alkossák meg a nemzetiségek valós érdekeit, a barátságot és a testvéri együttműködést a kisebbségek és a többségi nemzet között; 4. Azokon a vidékeken, hol magyar, német, szerb stb. etnikai közösségek többségi helyzetben vannak, létesítsenek autonóm adminisztratív területeket, megyéket, azon tény felismerve, hogy míg országosan a románság többségben van, addig Erdély és Bánság több vidékén, városokban, falvakban kompakt nemzetiségi csoportok élnek, s helyileg ők képviselik a többséget; 5. Erdélyben a rádió és a tévé háromnyelvű, román, magyar és német adást sugározzon; 6. Az erdélyi iskolákban a három nyelvet párhuzamosan tanítsák, olyan módon, hogy vagy mind a három kötelező legyen, vagy egyik sem.” Mindezt a Szabad Európa Rádió sugározta nekünk. Bővebben lásd Király Károly *Nyílt kártyákkal* (1995) című könyvét.

Csak ebben az évben, 1980-ban ismerkedett meg az erdélyi magyarság a *mankurt* fogalommal. Ezt kínálta nekünk kivándorlás helyett a Ceaușescu rendszer. Csingiz Ajtmatov *Az évszázadnál hosszabb ez a nap* (1980) című regénye világszerte odafigyelést váltott ki a kisebbségek iránt. A volt Szovjetunió török kultúrájú tagköztársaságaiban (Üzbegisztán, Tatársztán, Kazahsztán) gyakran használják a *mankurt*-ot azokra a honfitársakra, akik elhanyagolják saját nyelvüket és kultúrájukat, elveszítik identitásukat és eloroszosodnak. A kirgiz legenda szerint az elfogott ellenség kezét hátrakötötték, fejét kopaszra nyírták és rá nyers tevébőrt húztak, utána kitették a sztyeppére. A tűző nap hamar kiszárította a tevébőrt, ami így abroncsként feszült a fejükre, kiszorítva onnan minden emléket. Mankurtnak lenni örök, reménytelen rabszolgaságot jelent.

A Bush–Gorbacsov máltai paktum változásokat hozott Kelet-Európában, amelyek minket 1989-ben értek el, és reménykedtünk, hogy véget ér a fentiekben felvázolt erdélyi magyarság agóniája.

Domokos Géza lett az RMDSZ elnöke. Brassóban született, egy évig a Bolyai Tudományegyetemen filológiát tanult, innen Moszkvába került,

1954-ig a Maxim Gorkij Irodalmi Intézetben Pausztovszkij tanítványa. 1969-től a Kriterion Könyvkiadó igazgatója. Ezt a küzdelmes korszakot az *Esély* (1996) című trilógiája örökítette meg.

Az Iliescu-féle politikai vonal reményeinket hamar szertefoszlatta. A „rendszer váltás” karácsonyán a Román Televízió még magyarul is „Békés karácsonyt” ígért, de 1990. január 6-án már visszatértek a „szokott” magyarellenességek. Király Károly mikor belátta, hogy győzött a „román reformkommunizmus”, visszavonult. És jött az 1990 márciusában megrendezett pogrom. Kincses Előd *Marosvásárhely fekete márciusa* (1990) című könyve hitelesen leírja a Ghandi békés elveit vállaló erdélyi magyarság (egy könyv, egy gyertya, egy „félszem”) és az őket lerohanó irányított nacionalista felfegyverzett söpredék „demokratikus” konfrontációját, amit a Szekuritáте emberei provokáltak ki, azért hogy másnap visszaállíthassák a Román Hírszerző Szolgáltatnak átkeresztelt testületüket. Tókécs László az Egyesült Államokban tett körútján kijelentette, hogy Romániában a magyarok ellen folyamatos etnikai tisztogatás folyik. Az elmúlt 90 év alatt több mint egy millió lélekszámmal apadt az erdélyi magyarság.

Napjainkban sokan úgy érzik, hogy az RMDSZ egy trójai faló, a Nemzeti Megmentési Front által létrehozott, kétes módon az MNSZ „jogfolytonosságára” is hivatkozó magyar tagozat, amely aztán rátelepedett az Erdélyben spontánul létrejött magyar közösségi szervezetekre.

Az országos palettán egyedi színfolt volt Brassó megye RMDSZ szervezete. Mina László előbb alelnöke, majd 1990 nyaratól 1996 végéig a szervezet elnöke volt. Lentről építkezve, mérnöki pragmatizmussal teljesítette ki. Elnöksége alatt a brassói RMDSZ sokoldalú, tömegeket mozgató tevékenysége az országos elismerés mellett, nemzetközi idefigyelést is eredményezett.

1993-ban a Brassóban tartott III-ik RMDSZ kongresszuson „leköszönt” Domokos Géza, a megüresedett elnöki helyre az egyik lehetséges jelölt Mina László volt. Hogy miért nem őt választották, azt a tisztelt olvasó meg tudhatja az *Úton* című könyvéből, amelyik Adolphe Stern, Ligeti Ernő, Király Károly, Domokos Géza tektonikus vonulatát követve, a brassói és egyben az erdélyi „kisebbségi” létünk immár történelmi dokumentuma.

*Bencze Mihály
Csernátfalva, 2008. május 2.*

Ötezer éves a Ludas Matyi

A Kárpát-medence, és főként Erdély régészeti leleteit kiértékelve, Torma Zsófia megállapította, a magyar néphagyomány és jelképrendszer mezopotámiai kapcsolatait. Népművészeti motívumaink, rovás- és ékírás jeleket tartalmaznak, akárcsak a cserépedényeink.

A háromhangú, recitáló dallam Bartók Béla és Kodály Zoltán szerint a magyar népzene ősi állaga, szintén a fenti jelképrendszereket tartalmazza. Szörényi Levente is más zenei megközelítésben szintén ezt állapította meg.

A magyar mondavilág, mesevilág népünk kollektív tudatalattijának harmadik megnyilvánulása, szintén a fenti jelképrendszerekhez kapcsolódik (táltos ló, tündérek, lúd, kecske, stb.). Történelmi személyiségeink (Nimród, Hunor, Magor, Attila, Árpád, Szent László, Mátyás) cselekedetei hasonlóan épültek be a fenti jelképrendszerbe, ami a népünk jellemére (három a magyar igazság), szokásaira, gondolkodásmódjára, életmódjára utal; megtalálva benne az állandóságot, a változatlant. Ez a jelképrendszer neves íróinkat is ihlette Fazakas Mihály: Ludas Matyi; Móra Ferenc: Aranykoporósó; Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember stb.

Seton Lloyd vezette angol-török régészeti expedíció, a Sultan Tepe-i ásatásoknál 600 ékíratos agyagtáblát talált, amely egy sumír pap könyvtárának egy része volt. (Bővebben lásd Hans Baumann: In the Land of UR című könyvét.) Az egyik agyagtábla a nippúri szegényember GIMIL-NIN-UR-TA történetében azonosíthatjuk a mi Ludas Matyinkat.

Az agyagtábla a következő mesét tartalmazza: „Gimilninurta otthon ült, gondokkal küszködve. Pénztelenül, kenyér, sör és hús nélkül. Kibírhatatlanra vált az élete. Barátait is meg akarta vendégelni, de egyetlen vagyon a köpenye volt. Szerette volna a köpenyt egy ürüért becserélni, de csak egy kecskét adtak érte. A kecskével a hős meglenne már, de a sör még hiányzik – mondta. Gondolkodott és egy ötlete támadt. Hurkot kötött a kecske nyakába és elvezette a városbíró házához azzal a szándékkal, hogy meghívja a városbíró is a vendégségbe és ő majd biztosan gondoskodik a söről. A kapu őrei azt hitték, hogy ajándékba hozza a kecskét a városbírónak, hát beengedték. Amikor azonban Gimilninurta előadta jövetelének célját a városbírónak, az felháborodottan kiáltotta a szolgálainak, hogy dobják ki Gimilninurtát, de előbb adjanak neki egy csontot, egy korty sört és egy jó verést – a kecske fejében. Úgy is történént, de a vérig sértett Gimilninurta megesküdött, hogy háromszor adja vissza a verést a városbírónak. Történt azután – jó idő múltán –, hogy az uralkodó meglátogatta Nippúr városát. A huncut Gimilninurta a király elébe ment. Letérdelt előtte, megcsókolta lábait és könyörgő szavakkal kérte a királyt, hogy egyszer az életben szeretne felülni az udvari hintóra. Ha a király kölcsönadná neki, fizetne is érte egy mina aranyat. Nevetett a király és nem utasította vissza a kérelmet, és így Gimilninurta a bérbe kapott udvari hintón, fényes öltözetben elhajtott a városbíró előtt, akinek a szája is tátva maradt a csodálkozástól. Előbb azonban Gimilninurta elhíresztelte az egész városban, hogy ő a templom pincéjében helyezte el kincseit, amire a városbíró vigyáz. A városbíró is értesült a hírről és abban a reményben, hogy részt kap a kincsből, nagy lakomát rendezett. A lakomán azonban sokat ivott és amikor részegségében az asztal alá fordulva elaludt, Gimilninurta egy betörést színlelt a templom pincéje

ellen, és azt híresztelte, hogy a kincs már nincs ott, mert ellopták. Felrázták a városbíró részeg álmából, és Gimilninurta – hangos szóval és azonnal – jóvátételt követelt tőle. A városbíró még magához sem tért a részegségből, de nagyon megijedt, és rögtön két mina aranyat adott Gimilninurtának, aki azt magához vette, de hangos szóval szidta a becsstelen városbíró azért, hogy felelőtlenségével megkárosított egy polgárt és a szidás közben korbácsával jól elverte. Az utolsó ütésnél azonban nevetve mondta szemébe, hogy ez az első levonás, azután sietve beült az udvari hintóba. A királyi palotához vágtatott, vissza adta a kocsit, kifizetett érte egy mina aranyat, míg a városbírótól szerzett mina arany másik része a zsebében maradt. Azután azon törte a fejét, hogy miként adja meg a városbírónak a második levonást.

Gimilninurta leborotváltatta a fejét és orvosi mezt öltött. Mint a Larsai csodadoktor jelentette be magát a városbíróhoz. Felsorolta az összes betegséget, amiket meg tud gyógyítani és ezek között sok volt olyan, amiben a városbíró is szenvedett. Így kérte a csodadoktort, hogy gyógyítsa meg őt is. Gimilninurta elrendelte, hogy a városbíró, – mint páciens – helyezték egyedül egy sötét szobába, és amikor mindenki elment, és egyedül maradtak a sötét szobában, Gimilninurta ismét jól megverte a városbíró és távozóban mondta neki: „ez volt a második levonás”. A városbíró ezek után örökkel vette magát körül. A verés után egy héttel azonban házon kívül volt dolga, és kíséretével együtt elhagyta a házát. Alig tettek pár lépést, látják, hogy egy ember vezet egy kecskét előttük és incselkedő hangon kiabálja feléjük: „én vagyok a kecskés ember...én vagyok a kecskés ember...”. A városbíró ordít az őreinek: „nosza... fogjátok meg! ”. Hatalmas hajsza kezdődött, de az igazi kecskés ember nem az volt, akit kergettek, hanem az, aki az egyedül maradt városbíró megint elverte.”

Hétfalu

Kőműves Kelemen hun eredete

Az őskutatás szerint Ataisz- Lemúria az emberiség bölcsője a Csendes-óceán közepén, a mai Hawaii-szigetektől délnyugatra feküdt, több mint 50 000 évvel ezelőtt, ami ma már nem létezik. Kultúrájuk legfejlettebb időszaka 35 000 évvel ezelőttre tehető, és 20 000 évet tartott. A Föld akkor 28 fokos szögben volt megdőlve a forgástengelyéhez képest. Az emberiség a Fiastyúkról, valamint a Szíriusz B-ről érkezett istenektől itt kapott két új DNS réteget, ami lelki és szellemi fejlődését meggyorsította. 13.000 évvel, illetve 5000 évvel ezelőtt meteor becsapódások érték a Földet, így tengelyhajlása 23,3 fokra csökkent. Előre látható volt Ataisz süllyedése, ezért isteni sugallatra Ázsia és Amerika területére telepedtek át.

Ataisz két ősi népnek adott otthont: itt éltek Góg és Magóg hun törzsei, valamint az agabák népe. Belőlük számos nemzettség és törzs alakult ki. Városokat alapítottak Mezopotámiában (Anina óm), Egyiptomban

(Hikszosz óm), Dél-Ázsiában (Parszi óm), Mexikóban (Indijó óm), Peruban (Kuszko óm). Az egykori városok romjait napjainkban kezdik feltárni. A városok építése beavatottak, táltosok feladata volt

Armogur fejedelemsége öt törzsből állott, székhelye a Bálvány-hegy alatti Kosztroma volt, ahonnan háromnapi lovaglási területre helyezkedett el Uruk törzse. Uruk törzsét a kettős hun törzstől a Tigris-folyó torkolata és a Hangun választotta el. Kosztromával szemben, a Tigris öböl másik oldalán Dorozsma épült, a hun törzsek fővárosa. A fehér hunok Góg törzsét a fekete hunok Magóg törzsétől az Anina hegység választotta el. Amikor az örök esőzéstől a Nagyvíz elöntötte Kosztromát, mindenki a hegyekre és a Hun-Felvidékre menekült. Az öt kegyhegy belső barlangrendszerét a táltosok és a tárkányok építették, ide is sokan menekültek. A jéghegyek olvadtak, az esőzuhatagban a víz a Hun-tóban lévő hajókat, bárkákat a város fölé emelte. Az agaba népek a mai Kína partjaira hajóztak (Agaba óm), a hunok népe pedig a Tigris és az Eufrátesz folyók vidékén (Anina óm) települt le. Ataisz elsüllyedése után ezer évvel, a fővezérré választott Agaba ismét egyesítette a rokon népeket, és Ordoszbán újrászervezte a 24 Hun Törzsszövetséget. E törzsszövetség tagjai: a türk, kaza-hun, széki-hun, bolgár, jász, lett, manysi, mari, komi, csuvasz, vepsze, tatár, kun, manzsu, kabar, mordvin, úz, suoma, vót, baskír, észt, uigur, mongol, és az avar törzsek. Ez a szövetség már Ataiszon is, sőt még az utolsó jégkorszak előtt is létezett. Akkori őshazájuk a Melegvizek Birodalma, a mai Kárpát-medence volt ahonnan a jégkorszak miatt továbbtelepültek. A Törzsszövetség ettől fogva újrakezdte az időszámítást, medvetoros években számolva. Az első medvetoros év Kr.e. 4040-ben volt, amikor Agaba a régi képrásos rendszer helyett a hunok rovását továbbfejlesztette és egységesítette. Itt az ataiszi alkotmányuk már 31 pontosra gyarapodott, végül Aranybulla néven 1222-ben bekerült a történelembe.

A fenti szövetség avarjai magukat var-hunnak nevezték, a Kárpát-medence Várkonyra végződő települései, illetve családnevei most is őrzik ezt a származást. Az északi hunok Kr.e. az első században nyugatabbra vonultak, először az Ili folyó völgyébe, Közép-Ázsiába, majd a Dontól keletre és a Volga vidékére költöztek. A hunok ezután az európai történelmet átalakították. Kr.u 374-ben tovább vonultak nyugatra, az ötödik században átkeltek a Dunán és a Rajnán, és Attila vezetésével birodalmat alapítottak. Attila egyik híres fapalotája Tápiószentmárton területén állt. A Kárpát-medencei hun birodalom feldarabolása kisebb királyságokat eredményezett, a Pirreneusok és az Annivers-i hegyszorosok között mai is élnek hunok, itt is maradtak a Kárpát-medencében, a Csigla-mezőn, és Erdélyben Csaba vezetésével. A kelet-európai sztyeppéken még a 6. században is létezett a pontuszi hun állam, a Meotisz-tó vidékén, ahol a magyarok ősei, a maugeriszek voltak. A Csaba hun méltóságnévként csao-wang változatban, vagy perzsa Csobin változatban Ázsia szerte megtalálható, ennek egyik vál-

tozata a magyar csobán, ami valamikor szakrális foglalkozás volt. A belső-ázsiai pusztákon a hun államszervezet meghatározó jelentőséggel bírt, amely tovább élt a magyar népek, és a hunszövetség tagjai közt. A magyar állam szerkezete, a legfontosabb méltóságnevek eredete (bán- wang, gyula- yula vagy juli, vajda- bojla) azt bizonyítja, hogy a korai magyar állam a hun állam alapjára épült fel. Hóman Bálint, Gombocz Zoltán és más történészek szerint, Álmos és a magyar fejedelmi család Attila utódja, amit Anonymus Gesta Hungarorum-ja is alátámaszt. A Magyar Törzsszövetség vezérei 892.-ben a jászvásári Nagyszalán megkötik a vérszerződést, és 990 tavaszán, Gé- zát a Turfánból hozott Gilgames koronával az uruki-mani szertartás szerint uralkodóvá és a Jász-síkság nagyfejedelmévé koronázzák.

A keleti hunok a Hszia-dinasztiát alapítják meg, a kínai kutatók szerint a kínaiak is ettől a dinasztiától származnak. Itt találhatók Csin Si Huang kí- nai császár több ezer hun harcost ábrázoló agyagkatonái. A nyelvészek is a kínai nyelvben több mint kétezer hun-magyar közös szót találtak. Bálint Gábor a magyar-mongol nyelv vizsgálatában több mint 1200 közös szót ta- lált. Szüh-Bátorban 1925-ben rengeteg hun sírt tártak fel. Sok mongol hely- ségnév bátor-ban végződik, akár sok helységnév a Kárpát-medencében – például Nyírbátor-, ami hun örökség. A mongol hot- azaz város- szónak a magyarban a káta végződésű helynevek felelnek meg. Például Höhhöt (Kék Város) Mongóliában, és ennek megfelelője Lajtakáta (most Gattendorf) és Nyírkáta a Kárpát-medencében. A heftaliták a 4. század végéig Szogdiában éltek, ahol mindenük megvolt: bővizű folyók, síkság legelőkkkel, sztyeppe és keletre az Altáj hegyvonulata. Itt a Karsi sztyeppétől északra alakították ki új központjukat Kagán városában, Buhara mellett. Tudjuk, hogy vándorlása folyamán Kőrösi Csoma Sándor is eljutott Bokharába, de néhány nap múlva el kellett hagynia a várost, mert zavargások törtek ki. Kagántól délkeletre találjuk Guzar városát, ahonnan a gudzsárok indulnak el a fehér hunokkal együtt. A heftaliták transzoxiániai tartózkodását két ind forrás is megemlíti. Az egyik a 4. században élt híres szanszkrit költő és drámaíró: Kádlidásza elbeszélő költeményéből, a Raghuvámsából (Raghu nemzetségnek történe- te) való két sor: „Tatra Hunávarodhánám bhartrisu vjaktavikman / Kapolapátaladési babhúva Raghucsésstitam ”. Kádlidásza azt mondja, hogy a hunok az Oxusz völgyében élnek, arra teremődtek, hogy érezzék a hata- lom gyakorlását és feleségeik arca elpirul, mikor Raghu- a hős – győzelmét hallják. Hun eredetű a Tatra hegységünk neve is, ami hatalmasat jelent. A másik forrás, az Agni purána is megemlíti a Turkesztánban élő heftalitákat: „Ezek a törzsek a legjobb állattenyésztők voltak egész Tokharisztánban. Lovaik kitűnőek, nagy volt náluk a ló kultusz. A Nap tiszteletére lóáldozatot mutattak be. Legnagyobb ünnepük a téli napforduló- a kerecsensólyom röptetése, azaz a karácsony- mikor a világosság növekedni kezd. Ekkor ün- nepelték az összes törzs együvé tartozását, a Káspi tengertől Baktriáig.” A hunok Ázsiában maradt részei – a hszionguk- viszont Tongwancheng vá-

rosában alakítottak ki fővárost 419-ben. Országuk neve Daxia (Dahszia), ami Nagy Hszia (Nagy Hunország) összetétele jelent. A közös szkíta elődök a Kárpát-medencében pedig a Dacia (Nagy Hunország) államot alakítják ki. Nem véletlen e két név egybeesése, hisz a dahák (dákok) és a hsziungnuk hunok azonos eredetűek.

A mai Kína területén, a nem kínai népek közül a hunok építették ki a legfejlettebb várásokat. A világon egyébként Tongwancheng az egyetlen megtalált főváros, amely a hunokhoz fűződik, és még ma is megtalálható – ha még romokban is. A Tongwancheng – ami azt jelenti, hogy egyesüljön minden nemzet – felépítése azoknak a táltosoknak és vezetőknak az eltökéltségét bizonyítja, akik mindenáron fenn akartak maradni a sivatagban is. A város három részből áll. A palotanegyed mellett egy belső és egy külső negyedből. A palotanegyedben található a császári palota. A belső negyedben a kormányzati hivatalok helyezkednek el, továbbá a hivatalnokok és a királyi család tagjainak, rokonainak a lakhelyei. A köznép a külvárosban lakott. A város négy sarkán őrtornyok vigyáztak a biztonságra. A falak 16-30 méter vastagok voltak, amelyek anyaga különleges: homok, föld és a rizsföldeken átfolytatott víz segítségével jött létre. A ragadós, rizses folyadék összetapasztotta a homokot és a földet. Így szinte kőszerű építőanyaghoz jutottak a hunok. A város északnyugati része magasabban fekszik, a délkeleti pedig alacsonyabban. Turánban a hun-szkíta típusú archaikus szakrális királyságok sok városmaradványairól tudunk, amely magasan fejlett buddhista kultúrája folytán, tele voltak Mahabódhi-sztúpák tömegével, mint ahogy ma is látjuk azokat Burmában vagy Thaiföldön. Tehát a középkori metszetekből jól ismert gótikus toronyerdővel teletűzdelt európai városképek formanyelvének végső eredete is Turán. Több mint 100.000 munkás építette Tongwancheng városát, melynek akkor több mint 40.000 lakosa volt, a VIII. században még tízezren lakták. A XII. században még a nesztoriánus kereszténység nyomai is megtalálhatók. Tongwanchengben ekkoriban a hamarosan Kína vezetőjévé váló, mongol eredetű, kínaiul Jü-annak nevezett dinasztia elődei éltek. A Jüan-dinasztia a XIII.-XIV. században irányította Kínát. Az ő megbízásukból indult útnak Zheng He admirális irányításával az egyik leggrandiózusabb kereskedelmi és hadiflotta a világon, amely eljutott Afrikáig, Arábiáig és Indiáig.

Tongwancheng eredeti neve Fehérvár (kínaiul Bai cheng) volt. A délen maradt hunok azonban több várost is építettek. Ugyancsak hatalmas hun városi településre utaló jelek kerültek elő a Bajkál-tó mentén, ahol nagy kereskedelmi és kézműipari városok voltak, a két legjelentősebb feltárás Ivölga és Deresztujn kiásása volt. Az Észak-Kínában maradt hunok még a X. században is megőrizték hagyományaikat.

Tongwancheng város építését a Jin-shu kézirat 130. tekercse is megörökítette, más kutatás irányából a japán Koichi Matsuda orientalista is adatokat talált e város építéséről. Matsuda kutatásai alapján azt is megtud-

tuk, hogy Tongwanchen építője, Chi-gan Ali kegyetlen ember volt. Az egyes falszakaszokat építő csoportok vezetőit akár meg is ölte, ha nem találta elég szilárdnak az építményt. Sőt, a megölt építőmestert be is építették a falba. A szobákban tűzhely is volt, az eltávozó füstnek nyílást hagytak a tetőn. Az emberáldozatot követelő építést nálunk a Kőműves Kelemen balladája örökítette meg, de Kőműves Kelemen történetét megtaláljuk a belső-hun-mongoloknál, egy kínai krónikában, a sumér agyagtáblákon is. A kínaira módosított változat címe *A hűséges asszony*. „A gonosz Sihuang császár uralkodása idején Kína földjére több ízben betörtek a hunok. Ezért a császár elhatározta, hogy óriási falat építtet az ország védelmére. Az építés nehezen ment. Alighogy az egyik darabot felépítették, a másik ledőlt. Ekkor egy udvari tudóshoz fordultak: mi tévők legyenek? Az így válaszolt: – A falat csak úgy lehet megépíteni, ha mérföldenként egy-egy embert befalaznak. Annak az embernek a lelke örökösödik majd ott, és a falrészt nem engedi ledőlni. Az egész ország reszketett félelmében. Egy nagyhírű bölcs azonban így szólt a császárhoz: – Él messze egy Van (tízezer magyar szálláshelye) nevű alattvalód. Elég, ha ezt az egyet befalaztatod, az ő lelke megőrzi az egész hosszú falat. A kegyetlen császár nyomban elküldte poroszlóit, hogy keressék meg, és hozzák elébe Vant. Van menyasszonyával, Meng Csianggal épp lakodalmát tartotta. Javában mulatoztak, mikor berontottak a császár zsoldosai, és elhurcolták. Örökre elszakították szíve választottjától. A szép menyasszony szemét majd kisírta. Ment hegyeken, folyóvizeken keresztül, hogy ha élve már nem találja kedvesét, legalább a holttestét megkeresse. Odaért a hatalmas kőfalhoz. Bánata megindította a köveket, leomlott a nagy fal, és kiadta Van csontjait. A hűséges asszony híre a császárhoz is eljutott. Odautazott. Csiang csodálatos szépsége megbűvölte. Mindjárt meg akarta tenni császárnénak. Az asszony tudta, hogy nyíltan nem szállhat szembe a zsarnok akaratával. Ezért három feltételt szabott. Kikötötte, hogy hétszer héthónapos gyászünnepet tarthasson az ura emlékére. Hogy a gyászünnepen legyen jelen a császár és az ország valamennyi főembere. Végül építse-neki egy hét öl magas tornyot, ahol majd bemutatja a halotti áldozatot. A császár mind a három kívánságát teljesítette. Meng Csiang kiállt a torony erkélyére, hangos szóval megátkozta a kegyetlen császárt, és levetette magát a szédítő magasból a folyóba, és a halálba menekült a császár elől. Testéből száz meg száz aranyhal lett. Ezekben az aranyhalacskákban tovább él a szerető asszony örök időkgig.”

Az igazán ős-hun-avar ország ahol sorozatosan építettek várakat, a mai Erdély volt, melynek eredeti neve nyilvánvalóan ERŐD- ország. Ennek megfelelően a mai Erdély- nevet ki kellene igazítani, mert ezt csak a középkorban adták, hogy a ókori dicső nevét minél előbb elfeledtessék. Előbb - teljesen tévesen- az Erdőelve- névvel illették. Ez a név azért helytelen, mert Erdélyre társadalmilag, katonailag és gazdaságilag nem az erdők, hanem a sok erőd, a sok vár, valamint az arany-bányászat volt a jellemző. Az Erdőel-

ve hamis határozószó helyett az Erődölve, vagy az Erőd-öve a helyes meghatározás. Erdély ugyanis VÁR- ORSZÁG, amit az osztrák Burgenland- szellemében, a német Siebenbürgen név fejez ki. Ez ugyanis: HÉT-VÁR- at jelent és címerét is egy Hét-váras pajzsra jelenítik meg. Ezt a+várságot, – vagyis a hun-avarságot bizonyítja a kultikus Kőműves Kelemen ballada is, mely arról szól, hogy magas Déva várát nem tudták felépíteni, mert reggelre mindig leomlott a tegnap épített fal. A kőművesek tehát úgy döntöttek, hogy az egyik kőműves feleségét megölik, majd elégetik és az ő hamvait kötőcementként a kövek közé rakják. A ballada népi szókinccse sok ezer éves ősfolklokat tár elénk. DÉVA vára, -FO= a-véd + vár. A kőműves németül Maurer, magyarosan a Maur- Mór-úr, tehát- Awar-úr. A rovásírás V betűje sűrűn válik M-mé. Pld: válik- málik, volt- mult, vendéglő- menedéklő, váradék- maradék, vagy a puha /ném/= Weihe- Méhe, mező /ném/= Wieze- Míze= mező, vagy ideges, izgága /fr/ vehement- méhe-ment, azonnal szülni fog. A /fr/ házasság= mariáge /mariázs/- varázs. stb. A Kelemen név -FO= nem-elek /nem-élek/, már előre kifejezi a mester kezdeti sikertelenséget és a fenyegető halált. A történet tehát tanmese- szerűen idézi fel a véd-várát építő hun-avarok zavarát, az elégetett anya halálát és a kiégetett anya+g /mészkö-por, vagy cement kötő-anyag/ által nyert megoldást. A daha-dák- dac=hun- avar nép ugyanis véd- várakat épített, amit A-véd- helyett, ősi módon "Dévának" írtak és az idegenek rosszul olvastak el, majd terjesztettek el. Ma is sok város visel fordított nevet. pld: van Abód és Doba, Arak- Kara, Ecseg- Gecse, Vécs- Csév, Tápa- Apát, stb. A hun- avarok hosszúhajú nép, kinek férfi díszje a farkocs- viselete. Ezt a viseletet a hétfalusi csángók az 1930-as évekig megőrizték. A másik az, hogy a fekete a kedvenc színük, elvégre ők a fekete magyarok, kiknek másik neve a sícamber. Ő a szíki ember, aki olyan, mint az alföldi paraszt, az igazi szik-ember, a kiszikkadt- barna arcú ember. Ők az alföldi sík, szikes- tűzes talajon, a síkságon éltek és gabonát termeltek. A sziki /SZ-K/ - sícamber= szik-emberek gabonájának /gör/ neve a= sicalia= szik-ália, vagyis szik-álló- forrás-álló növény. Ezek a szikkadt- szikes- emberek aztán síkek- székek /SZ-K/ szerint szervezték meg a nemzetüket. Ősi szóval ők voltak a sziki- lú-k = 1, kiknek neve hangugrással= szik-ul-ok= szikul nevű nép lettek, amit latinosan- sicalus, illetve saecul- us-nak írtak, amiből a székely szónkat származtatják a nyelvészeink.

A várak építése egy szakrális folyamat volt, ezt táltosok, mágusok végezték. Az áldozat bemutatás is hozzátartozott, de nem feltétlenül emberi áldozat. Az ígéretüket szegett mestereket, a nem tisztességes munkásokat, a bűnözőket néha befalazták. Az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig a Fehérvár nevű városok hun eredetűek, és építésük azonos szertartásokra utal, ezért mindenütt megtaláljuk a Kőműves Kelemen balladáját is. Ezt találjuk Tongwancheng, Gyulafehérvár, Nándorfehérvár, Székesfehérvár rejtett történetében, amire az elkövetkező ásatások is fényt derítenek.

A kínai Senhszi tartomány Jinbian nevű városában 2013.június 13-16 között nemzetközi konferenciát tartottak a déli hunok páratlan fővárosának, Tungvancsengnek az alapításáról. A kínai krónikák tudósítása alapján a várost 1600 évvel ezelőtt, 413-ban kezdték építeni ugyanolyan építőáldozattal, mint magos Déva várát. Ez a konferencia is jelzi, hogy a történészek figyelme egyre jobban a hun múlt feltárása fele tart, de féltő, hogy a Pekingi Egyetem professzorai saját javukra próbálják hamisítani a hun örökséget, ragaszkodva tovább a Tungvan fantázianévhez, ahelyett, hogy a helyi mongolok és kínaiak által használt nevet, a Fehérvárt használják. Remélhetőleg a közeljövőben a magyar népek és a 24 hun szövetség fontos zarándokhelye lesz, és felkerül az UNESCO világörökségi listájára is.

Brassói Lapok, 2013. augusztus 1.

Brassói Lapok, 2013. augusztus 8.

A matematikai struktúrák a teremtő istenről tesznek bizonyosságot

Mielőtt értelmeznénk a struktúrákat, utazzunk vissza a régi időkbe, amikor az akkori bölcsek a következő igazságot nemcsak tudták, de meg is élték: „minden elszabadult indulat saját lényedre ható elementálokat teremt az alacsonyabb rezgésű éterből. Hasonló módon, a harmonikus és építő gondolatok kifinomult, elbűvölő és boldog embert teremtenek”.

Ha az ember megérti, mit teremt az ellenőrzése alól kiszabadult gondolataival, cselekedeteivel és érzelmeivel, azt is meg kell értse, hogy miért van olyan nagy szüksége a fegyelmezett életre, a struktúrára.

Az emberi természet a fizikai test vágyainak összessége is. Ha megengedik neki, hogy felülkerekedjék és elnyomja az egyén lelki világát, akkor személye a lélek ellenségeinek karmai közé kerül. Amikor az isteni Én ellenőrzi az Egót, a lélek győztesen állja ki a próbát.

1. A mesék világa

A mesék világa az első matematikai struktúra az ember életében, mert a mese éppen az ember fenti két vetületével foglalkozik. Ezzel párhuzamosan a természet transzmutálására is utalnak, amely a fény, a nap alkotó erejének tulajdonítható. Ezen mesék fontos üzenete az, hogy a kisugárzott fény és lelki erő mások megsegítésére használható.

A mesék központi alakja a király. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy hatalmas király és ennek a királynak volt egy gyönyörű lánya. Távoli országok hercegei és lovagai keresték fel, hogy a királylány kezét elnyerjék. A király azonban feltételt szab. Az veheti el feleségül a lányomat, aki elhozza az aranyalmát. Ha a herceg el akarta nyerni a királylány kezét, előbb próbatételek egész sorát kellett kiállnia.

Minden próba egy-egy beavatásnak felel meg. A sötét erdő, a reá leselkedő vadakkal az alacsonyabb asztrális vágyak világa, amely rabul ejtheti. Ennek legyőzéséhez nagy bátorságra van szüksége, és célját egy pillanatra sem szabad szem elől tévesztenie. Nem szabad eltévednie, és a félelem se lehet úrrá rajta. Ezek az élmények a szellem próbatételei, a bátorság vizsgálja az asztrálsíkon. A társadalmi rendszerek is a félelem kifinomult gyakorlásával tartják fenn a hatalmukat és uralják az egyént. Így a félelem az ember leghatalmasabb ellensége ezért a szellemnek ettől meg kell szabadulnia. Az elem fele, azaz félelem a magyar mitológiában másodrendű szerepet játszik. Az ősvallásunk tanai ettől könnyen megszabadítottak.

Néha tüzet okádó hétfejű sárkánnyal is meg kell küzdeni. A sárkány az alacsonyabb természet jelképe. A hetes szám itt is mitológiai. A nap tüze, az emberben dübörgő életenergia, néha rettenetes formát ölthet és veszélybe sodorhatja az életét. Ha a tűz elszabadul pokollá változik minden. Az ellenőrzés alatt lángoló tűz a szeretet struktúrájaként emelkedik a szívbe, majd isteni intelligenciaként a fejbe, mint az alacsonyabb rendű természet transzmutációja. Ezt az átminősülést az aranyalma, az arany glória, az arany korona jelképezi. Gondoljunk a szentek ábrázolására is, a kilenc magyar szent esetén is. Az arany a szoláris erő jelképe, az ezüst pedig a szellemé. Ezért is nagyon fontos a mesékben a király jelképe. A szellem nem uralhatja a szív bölcsességét, mert a szív bölcsessége az arany. Amikor a kettő egyensúlyba kerül, megtörténik a lelki beteljesülés, az alacsonyabb rezgések fölötti győzelem. A hercegnek át kell kelnie a sebes folyón, viharba kerülhet az Óperenciás tengeren. Ez jelképezi az érzelmi életet, a hercegnek ezt is le kell győznie. A mesebeli próbatételek a négy alapelemmel a földdel, a vízzel, a levegővel és a tűzzel kapcsolatosak. Hercegünk utolsó próbatétele a föld elem. Ez jelképezi az anyag feletti végső győzelmet, a Krisztus-ember megszületését.

A mesék struktúrája tulajdonképpen a lélek és a szellem fejlődésének története, olyan nyelvezeten és olyan jelképrendszerrel amit egy kisgyerek is megért. A hét energiaszintet, amit a főhős le kell győzzön, a magyar mitológia hét almával jelképezi: urad-alma (gyökércsakra), lakod-alma (szakrális-csakra), vígad-alma (napfonat-csakra), fogad-alma (szívcsakra), riad-alma (torokcsakra), hat-alma (a harmadik szem csakra), úr-alma (korona-csakra) a tudás fájának a gyümölcse.

A mesék szomorú dolgokról is beszélnek. A kis hercegnő, mindannyiunk örömeire minden jó tulajdonságot és gazdagságot megkap a kereszttelőjére érkezett jó tündérektől. Távozásuk után a rossz tündér a szülők tudomására hozza, hogy életének adott pillanatában nagy szerencsétlenség, esetleg halál éri. A rémült szülők minden igyekezete hiábavaló, a sorscsapás bekövetkezik. Fontos lecke ez. A szellemnek az a sorsa, hogy lelki fejlődése érdekében át kell esnie bizonyos tapasztalatokon. Megtörténik a baj, a hercegnő mély álomba merül, azt jelezve, hogy az élet anyagi oldala magá-

nak követelte, és rabul ejtette szellemét. Néha sok idő telik el az ébredésig, és az egyetlen erő, amely az alvó hercegnőt a felsőbbrendű Ént felébresztheti az a szeretet. Pál Apostol szerint is: „ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok is, szeretet pedig nincs bennem, olyanná lettem, mint a zengő érc, vagy pengő cimbalom. És ha minden titkot ismerek is, és minden bölcsességnek birtokában vagyok... szeretet pedig nincs bennem: semmi vagyok.”

A fény, a hercegnő bennünk van, feladatunk a szeretet elfogadása, megélése, átadása. És ezt egy életen át se lehet megtanulni.

Hófehérke a varázsló kezére kerül, megszökik és eltéved az erdőben. A gonosz mostoha meg akarja mérgezni. A rossz aspektusa meg akarja mérgezni a jót. A fény gyermeke egyre mélyebben hatol a vadonba, hogy megszerezze tapasztalatait, hasonlóan a földi élethez, melyben a riadt lélek vándorol. A főszereplő törpékkel találkozik. A hét törpe a zodiákus által jelképezett hét lelki tulajdonság megtestesítője. Ezeket írja le a magyar ősvallás is. A főszereplőt ráveszik, hogy kóstolja meg az almát. A mérgezett alma lesz a veszte, ettől zuhan mély álomba, ettől merül a halálba. Addig tart ez az állapot, amíg eljön a herceg ideje. Ez lehet sok inkarnációra kiterjedő idő is. Az előírt pillanatban a herceg életre kelti a hercegnőt, és megtörténik a szellem és a lélek misztikus egyesülése.

2. Matematikai struktúrák

Az M halmazon értelmezünk egy $*$ csillag műveletet, amely a következő tulajdonságokkal rendelkezik:

- a) Belső művelet. Ez általában a király országa, ahonnan csak a király engedélyével lehet kimenni. Matematikailag az M halmaz bármely két eleme a művelet után csak az M halmazban marad.
- b) Asszociativitás. Bármely három elem betartja a művelet sorrendjét. A mesebeli megpróbáltatások fokozatos sorrendje nem cserélhető fel.
- c) Semleges elem. A mesében akár az életben is, mindig van olyan szereplő, aki a többi szereplővel semleges, nem áll senki szubjektív igazsága mellett. Ez mindig a bölcs szerepe, az öregemberé vagy az öreganyóé.
- d) Szimmetrikus elem. Minden szereplőnek megvan az ellentettje. Ez a legnehezebb szerep, Luciferi sors.

Ez segíti a jó transzmutációját, vagy a rossz eltűnését. Ez adja meg az élet dinamikáját, a mozgást. Minden mitológia Teremtéstörténetének is ez a mozgatója. Az M halmazon értelmezett csillagművelet az a), b), c), d) tulajdonságokkal csoportot alkot. Népmeséink zöme csoport struktúráját örökölt meg. Bőven van olyan népmesénk is, amelyre inkább a gyűrű vagy a test többműveletes struktúrája illik.

A magyar nyelv halmazán az Esthajnalcsillaggal értelmezett művelet a világon létező legtöbb mesével ajándékozott meg minket. Mese nagyhatalom vagyunk, tehát lelkünk mélyén nagyon istenközelben. A mindennapi, a nem a mi csoportunkhoz tartozó hatalmak által megnehezített földi életünk aranyalmáján ott van Isten ujjenyomata, a Jézus Evangéliuma.

Az evangélium axiómarendszere kimondja azt, hogy: α) Szeresd nagyon atyádfiát, családot, nemzet-testvéreidet, hiszen közējük születél. Sorsotok is egy-közös. β) A nemzetség, melybe Isten rendelt, földi életed vára, otthona. Hozzá láncol az Igazság. Ha eltéped e láncot, olybá leszel, mint a hulló falevél, melyet a szelek visznek magukkal s egyszer elvesz valahol a feledés sarában. γ) Maradjatok meg nemzetségetek erős hajtásának, mert kötelességetek az Igazság tanítása-az én földi munkám folytatása. Ezek is alátámasztják meséink üzenetét, hogy a mély álomból csak a szeretet válthat meg.

3. Mitológiák világa

A mese tovább fejlődött és történelmi adatokkal bővülve létrehozta a legendákat. A tudományosabb mesék az idők folyamán mitológiává minősültek. Végül mindenik mitológia az isteni-csoport struktúrájára épült. Csak az értelmezési tartomány és a szereplők neve változott. A sumér, az egyiptomi, az ómagyar, a görög, a római, a zsidó, a tibeti, az indiai, a maja, a kelta mitológiák világa külön-külön csodálatos, de egy vászonra vetítve rájöhetünk, hogy azonos szerkezetűek, azaz izomorfak.

Két csoport izomorf ha értelmezési halmazaik között létezik egy bijektív függvény, amely megtartja a műveletek sorrendjét. A számtalan mitológia között matematikailag is igazolható az izomorfizmus, de ezt először a Világegyetem fejlődésében Jézusnak Krisztussá való minősülése bizonyította. Egy isteni-csoport van és ez a kereszténység. Minden axiómája az Újszövetség egy-egy csodálatos fejezete.

Az emberiség fejlődése a meséken, mitológiákon keresztül így vezet el a kereszténységhez, a megvilágosodáshoz, a fényhez, az Istenhez.

A fordított út nem járható. Az isteni struktúra beavatatlanok kezében veszélyes fegyver. Ha sokan a Bibliát szószerint is értelmezési tartománynak tekintik és a „csillag” művelet mögé különböző érdekeket rejtenek, akkor megindul a sejtburjánzás, és bárki vallást, mitológiát, mesét alapíthat, alkothat, történelmet hamisíthat, hazudhat nyilvánosan. Napjainkat egyre több szekta terheli, az értékrend bomlásának lavinájában a pénz utáni beteges loholás, az anyagi ego félelemmel dúsított káprázata egyre jobban lefokozza az emberi minőséget. Az igazság Hófehérekjét újra mérgezett almával altatják.

Az egyén ezen zuhanását az élet adott pillanatában a Büntető Angyal szimmetrikus eleme megállítja. Kezébe adják újra az isteni-csoport axiómá-

it és ebből újra meg újra vizsgáztatják. Így az Entrópia újra rendezi az életet, és segítségül hívja a tudományt.

4. A tudomány világa

A fent említett értékrend zavarban a tudomány néha egy beteges valóság szerepét játszotta és játssza. Az anyagi világ mindenhatóságából indul ki és axiómaként ebből próbálta az életet levezetni. A kétdimenziós eredményeket pontosították, eljutva a végtelen dimenziókig. Lánczos Kornél és Wigner Jenő sikeresen alkalmazták a csoportelméletet a fizikában, főként az elemi részecskék világában. Jó apparátusnak bizonyult a gyűrű, a test, azaz a többműveletes struktúrák alkalmazása is. De a fauszt szerződés miatt a tudomány se tud egy bizonyos rezonancia fölé emelkedni.

Őszinte tudósok néha meg-meg kérdezik, hogy anyag-e az anyag? Az elemi részecskék világa kész világegyetem, anélkül, hogy megkapták volna az „elemi részecskét” amiből minden felépíthető. Az anyag ingatag, szubatomi szinten meghatározott helyen nem létezik, de tendenciát mutat a létezésre. Az anyagi részecskék néha hullámtermészetűek, a hullámok pedig anyagi mivoltuk délibábját játsszák. Erre legjobb példa a fény. A Newton-Huygens dilemmát végül Einstein oldotta fel azzal, hogy mindkettő egy egységes egésznek különböző megnyilvánulása, akárcsak a vallás és a tudomány, az ezotéria és a materializmus. A fölöttünk levő egység megfogalmazását és leírását bővebben megtalálhatjuk Balogh Béla: A végső valóság csodálatos könyvében. A kolozsvári szerző világszinten úttörő munkát végzett. Szerinte az anyag úgy viselkedik, mint az állóhullám. Egyik tulajdonsága az, hogy különböző részei nem egymásután, hanem egyszerre rezegnek. A másik jellegzetessége az, hogy bizonyos pontok gyakorlatilag nyugalomban vannak, mások pedig maximális amplitúdóval rezegnek. Így bizonyos szimmetriát írnak le. A hullám és az anyag is egy szimmetriaviszony. Ide tartozik még a formaenergia. A számok és mértani alakzatok formaenergiáját magas szinten művelte a pitágorászi iskola. Ők az „egység” nevében, és az isteni-csoport szellemében tevékenykedtek. Kétezer évre rá Einstein $E=mc^2$ képlete kimutatta, hogy mennyi energia felel meg egy tömegnek, Planck pedig ugyanazt a frekvencia segítségével írta le. Az anyag és az ellenanyag is egy szimmetriaviszony, a kettő találkozása fénné változik, mint a népmesénkben vagy az ezotériában.

Az elnyelt vagy a leadott foton hullámhosszából meghatározható az atomot alkotó állóhullámok rezgésszáma. Köznapi nyelven a szeretet és gyűlölet hullámait egy egészséges ember is érzékeli. Pauli törvénye szerint egy atomon belül nem létezhet két különböző elektron. Tehát az azonos típusú és energiájú állóhullámok anyagi tulajdonságot mutatnak egymáshoz viszonyítva. Mindebből mit fognak fel a „hivatalos” érzékszerveink és agyunk hogyan magyarázza? Oktávonkénti ismétlődés jellemző a hangra, a fényre, a gravitációra, az anyagnak tekintett hullámsávra is. Mendelevjev

rendszerében az elemek hét vízszintes sorban helyezkednek el, megint a hetes mitológiai kapcsolata akár csak az oktávnál is.

Mindazok az állóhullámok, amiket mi anyagként érzékelünk, magasabb energiaszinteknek frekvenciáknak a hatására jönnek létre. Ezek olyan magas energiaszintek, amik csak isteni tudat hatására jöhetnek létre, de amiket az ember által alkotott műszerek még nem érzékelnek.

A legmagasabb energiájú kozmikus sugarak forrása, úgy tűnik, nem az általunk ismert fizikai világban van. Az a tény, hogy képesek vagyunk egy magasabb szférát elképzelni, tudunk fogalmat alkotni róla, megkérdőjelezi lényünk háromdimenziós anyagi voltát, és mindazt, amit a tudomány kényelemből az anyagnak tulajdonít. Az anyagot alkotó állóhullámok nem ismerik az öregedés fogalmát, ezt a létfenntartó programban rejtették el. A legfejlettebb biológiai szervünk az agy sem képes gondolatot létrehozni. A gondolkodás képessége és a tudat nem anyagi eredetű, hanem magasabb szférák zenéje.

Lazarev szerint az anyag energia, az energia információ, az információ gondolat, amit Neumann János óta a „modern” ember kettes számszerben rögzít. Az egyes a szeretet, a nulla pedig információhiány, mert ekkor képtelenek vagyunk lemérni gondolatainkat.

A belső látás és hallás nemcsak festők és zenészek kiváltsága. Álmainkban behangolódunk egy magasabb szférához, amit a környezethez viszonyítva fizikai testként élünk meg. A halál csak a fizikai test halála. Ha szétszedünk egy TV készüléket, attól még nem szűnik meg a számtalan TV adás, amit az ember párhuzamos életekként érzékel.

Einstein szerint a múlt, a jelen és a jövő közötti különbség csak illúzió. Bell szerint az elemi részecskék világában bizonyos események között olyan kapcsolat lehetséges, ami a fénysebességét meghaladó információ terjedésével értelmezhető. Minkowszky szerint a tér és az idő külön-külön árnyékká halványodik. A kettő egysége őrizhet meg egy független valóságot, az örökkévalóságot, ami nem más mint az Örökmöst.

Jézus szerint én az Atyában vagyok és az Atya bennem. Egy magasabb szférának létfeltétele egy még magasabb szféra, és ezek felsőhatára az Örökmöst, az Isten. És íme a tudomány is eljutott az isteni-csoporthoz. A világ amiben élünk lelki. Az Univerzum fényből van. Nem fizikai fényből, hanem egy tudatos, intelligens és szeretetteljes központi Forrás fényéből. A hologramm-csoportok központi csoportjához értünk. E központi, azaz az isteni-csoportban a csillag művelet a hit, mert Jézus szerint is: „Bármit kértek hittel az imádságban, megkapjátok”. A hologramm-csoportok közti bijektív függvény a szeretet, ami a műveletek sorrendjét is tiszteletben tartja.

A mese mitológia, a mitológia tudomány, a tudomány mese és ez a „szentháromság” mindaddig folytatódik, amíg a szeretet fel nem emel a magasabb dimenzióba az Egységbe. Jézus szerint is az életvizeteknek a forrása a Szeretet. „Szeressétek egymást, mint én szeretlek titeket!”

A matematika és a zene

Öt évvel ezelőtt a Matematika Határok Nélkül versenyen a következő feladat szerepelt: „Aurélie pánsípót szeretne készíteni tíz sípból, melyek a dó-ré-mi-fá-szó-lá-ti-dó-ré-mi megszólaltatására alkalmasak. A legmélyebb hang megszólaltatására szolgáló síp 16 cm hosszú. Ha egy tetszőleges hosszúságú sípot megfeleztünk, egy oktávval magasabban szóló hangot kapunk (pl. dó-dó). Ha egy tetszőleges hosszúságú síp $2/3$ -át vesszük, így egy kvinttettel magasabban hangzó síphoz jutunk (pl. dó-szó vagy ré-lá). Számítsátok ki a 10 síp hosszát, állítsátok nagyság szerinti sorrendbe, és rajzoljátok le eredeti nagyságban Aurélie pánsípját! Az egyes sípok átmérője 1 cm.”

A mi tanügyi rendszerünkben szenvedő diáknak és sodródó tanárnak szinte lehetetlen a feladatot megoldani. A versenyzőknek alapvető szolmizációs ismeretek szükségesek és az, hogy rájöjjenek arra, hogy az oda-vissza irányú oktáv és kvint lépésekkel el lehet jutni a dúr skála minden egyes fokához. A matematika részéről a törtekkel való műveletek mellett szükség lenne az egyiptomi törtek ismeretére és még sok-sok mindenre, ami a modern tankönyvbe még nem került be. Ellenben kimaradt az, hogy a diákokban lezajló felfedező tevékenység a tanulás legfontosabb része. Újra fel kéne fedezni, hogy a matematika művészet és a művészet matematika.

A fenti feladat megoldási vázlata a következő számítási sorrendet javasolja: dó-szó-ré 2-ré-lá-mi 2-mi-ti és dó-dó 2-fá.

A fizika törvénye szerint a frekvencia és a cső hossza fordítottan arányos, így ha egy tetszőleges hosszúságú sípot megfeleztünk, egy oktávval magasabban szóló hangot kapunk (pl. dó-dó), tehát az oktávra jellemző hányados $2/1$. Ha egy tetszőleges hosszúságú síp $2/3$ -át vesszük, akkor egy kvinttettel magasabban hangzó síphoz jutunk (pl. dó-szó vagy ré-lá), tehát a kvinttre jellemző hányados $3/2$. Hasonlóan a kvartra jellemző hányados $4/3$.

A dúr hangsor jellegzetessége a 2 egész, 1 fél, 3 egész, 1 fél azaz: CD hk (nsz), DE hk (nsz), EF hk (ksz), FG hk (nsz), GA hk (nsz), AH hk (nsz), HC hk (ksz) (ahol hk = hangköz és nsz = nagyszekund valamint ksz = kisszekund). Ha a CDEF (nsz – nsz – ksz) hangsort egy kvinttel feljebb ismétljük, akkor megkapjuk a GAHC hangsort. És íme a meglepetés!

Matematikailag ez egy csodálatos algebrai struktúra, amelyben a művelet a hangközök összetétele: $nsz + nsz + ksz + nsz =$ (tiszt) kvint és $nsz + nsz + ksz + nsz + nsz + nsz + nsz + ksz =$ oktáv. Az eredeti fél oktáv terjedelme a CF pedig $nsz + nsz + ksz =$ kvart. Hangközök összetétele esetén az arányszámok összeszorozódnak: kvint + kvart = oktáv, azaz $(3/2)(4/3) = (2/1)$.

A következő három hétfokú hangsor ismeretes: Püthágorasz (1, 9/8, 81/64, 4/3, 3/2, 27/16, 243/128, 2), Mayer (1, 9/8, 81/64, 4/3, 3/2, 27/16, 15/8, 2) és Baumgartner-Bolyai Farkas (1, 9/8, 81/64, 4/3, 3/2, 5/3, 15/8, 2).

A zenetudósokat évszázadokon át foglalkoztatja az a kérdés, hogy két félhang valóban egy egész hang, vagyis $ksz + ksz = nsz$? A zongorán alkalmazott egyenlő lebegésű temperálás igennel felel a kérdésre, mert a zongorán az oktáv az egyetlen tisztán maradó hangköz, még a kvint se tiszta. A hegedű húrjai kvintekben vannak hangolva, és az ebből adódó rezonanciák nemcsak, hogy hallatszanak, de meg látszanak is a húrokon. Tehát a hegedű nemmel felel a kérdésre. De a kérdés egyértelmű megválaszolása még várat magára.

Az algebrai struktúrákat már sikeresen használják a matematikával kapcsolatos más területeken is. Wigner Jenő 1931-ben Csoportelméleti módszer a kvantummechanikában címmel jelentette meg azt a könyvét, amiért 1963-ban megkapta a Nobel-díjat. Lánczos Kornél pedig sikeresen alkalmazta a struktúrák elméletét a fizikában.

Ha a matematika mai szintjén kifejlesztett struktúrák elméletének megkapják a zenei alkalmazását, akkor nemsokára olyan számítógépek kerülnek a forgalomba, amelyek megrendelésre végtelen sok „népdalt” és „szimfóniát” gyártanak. Hogy ennek a zenének mennyi kötődése lesz még a lélekhez, azt ma még nem tudjuk. De a 250 éve született Mozarttól tudjuk azt, hogy az igazi zene az isteni eredetű.

Brassói Lapok

Matematika és irodalom

Tekintsük egy értelmes mondatot. A mondat minden egyes betűje alá írjuk azt a számot, ahányszor az illető betű előfordul a mondatban; így egy olyan számsorozatot kapunk, amely a kiindulási mondattal azonos hosszúságú. Eme számsorozat valamennyi eleme alá beírjuk az illető szám előfordulásainak számát a számsorozatban, majd ugyanezt ismételjük meg a keletkezett új számsorozattal. stb. Mindaddig folytatjuk ezt az eljárást, amíg olyan sorozathoz nem jutunk, amely megegyezik a (közvetlenül) fölötte állóval.

Nézzük a következő példát:

Á L O M B A N , S Z E R E L E M B E N N I N C S L E H E T E T L E N S É G .
 1, 4, 1, 2, 2, 1, 5, 3, 1, 8, 1, 8, 4, 8, 2, 2, 8, 5, 5, 1, 5, 1, 3, 4, 8, 1, 8, 2, 8, 2, 4, 8, 5, 3, 1, 1
 10, 4, 10, 6, 6, 10, 5, 3, 10, 8, 10, 8, 4, 8, 6, 6, 8, 5, 5, 10, 5, 10, 3, 4, 8, 10, 8, 6, 8, 6, 4, 8, 5, 3, 10, 10
 10, 4, 10, 6, 6, 10, 5, 3, 10, 8, 10, 8, 4, 8, 6, 6, 8, 5, 5, 10, 5, 10, 3, 4, 8, 10, 8, 6, 8, 6, 4, 8, 5, 3, 10, 10

A mondatok többsége a példánkéhoz hasonlóan viselkedik, azaz már a harmadik számsor megegyezik a másodikkal. Ritkábbak az olyan monda-

tok, amelyeknél csak a negyedik vagy annál későbbi sor ismétlődik; ilyenek például a következők: „A BOLDOGSÁG RELATÍV, S CSAK UTÓLAG ISMERHETŐ FEL” (Peter Marshall), ill. „AZ EMBER NEM ANNYI, AMENNYI, HANEM ANNYI, AMENNYI TŐLE KITELIK” (Örkény István). Annak érdekében, hogy minél több különböző számsor után következzen csak be az ismétlődés, keressük az alapmondatot

$$(1) \ a_1, a_2, \dots, a_t; tb; 2tc; 2^2td; 2^3te; \dots; 2^ktz;$$

alakban, azaz úgy, hogy abban t -féle betű 1-szer, egy betű (itt a b jelű) t -szer, egy másik $2t$ -szer, egy 2^2t -szer, \dots , egy pedig 2^kt -szer forduljon elő. A $t = 2$, $k = 2$ esetre egy példa: EKE KEREKE KELLENE (ekkor öt különböző számsor keletkezik). A fenti képlet „hígítható” is, a következőképpen: ha az n a t -hez relatív prím, a mondatot kibővíthetjük n darab x és/vagy n^2 darab y és/vagy n^3 darab z , \dots „jelű betűvel”, ahol x, y, z, \dots az eredeti mondatban nem szerepelt, egyébként tetszőleges betűk lehetnek. Például az előbbi mondat típusának egy lehetséges hígítása: AZ ELEMENT MELEG TELET TEMETGETEM.

Vizsgáljuk meg a továbbiakban, legfeljebb hány különböző számsort kaphatunk egy (értelmes) egyszerű mondat révén. Tegyük fel, hogy a szóban forgó mondat összesen n betűből áll. A mondathoz tartozó i -edik számsorozatban n -nél nem nagyobb természetes számok állnak, és ezek közül bármelyik k érték legalább k -szor fordul elő. Pontosabban, egy k szám l - k helyen szerepel itt, ha az $i-1$ -edik sorban l -féle olyan szám (vagy, $i = 1$ esetén, betű) található, amely ott k -szor fordul elő. Megállapíthatjuk, hogy az $i + 1$ -edik sor éppen akkor különbözik az i -edikétől, ha az iménti l -ek között létezik 1-nél nagyobb. Jelöljük a különböző számsorok számát d -vel; $i = 1$ -től $d - 1$ -ig haladva legyen az i -edik sorban a_i a legkisebb olyan szám, amelyik alatt az $i + 1$ -edik sorban nála nagyobb többszöröse áll.

Megmutatjuk, hogy

$$a_1 \leq \frac{a_2}{2} \leq \frac{a_3}{2^2} \leq \dots \leq \frac{a_{d-2}}{2^{d-3}} \leq \frac{a_{d-1}}{2^{d-2}}.$$

Választásunk folytán az $i + 1$ -edik sorban a_{i+1} (bármelyik előfordulása) alatt nála nagyobb szám áll. Ez azt jelenti, hogy az $i + 1$ -edik sorban a_{i+1} -nél több a_{i+1} -es található, vagyis az i -edik sorban legalább két különböző szám is a_{i+1} -szer szerepel. Egyikük – jelöljük ezt r -rel – valódi osztója (az

alatta álló) a_{i+1} -nek, így $r \geq a_i$, tehát valóban $a_i \leq r \leq \frac{a_{i+1}}{2}$.

A bizonyított egyenlőtlenségek alapján

$$1 \leq a_i \leq \frac{a_{d-1}}{2^{d-2}} \leq \frac{n/2}{2^{d-2}},$$

ezért

$$(2) \quad 2^{d-1} \leq n, \text{ azaz} \quad d \leq 1 + \log_2 n.$$

Látható, hogy a (2) becslés szempontjából az (1) szerkezetű mondatok optimálisak, hiszen $t = 2$ esetén a lehető legnagyobb d értéket adják. Mivel a d -re kapott felső korlát lényegében a mondat hosszának logaritmusa, azért (egyszerű mondatnál) d valószínűleg nem lehet több 6-nál. A $d = 6$ elérhető, például: EDE, KELLENEK-E ERRE E KEREK EKEKEREKEK?

Összetett mondatra d lehet 7: EDE, ERRE KELLETTEK FEKETE KEREK EKEKEREKEK, MERT ELREPEDTEK FELETTEK KEREK EKEKEREKEK?! Kérdés, hogy lehetséges-e még $d = 8$; elég valószínű azonban, hogy $d = 9$ már nem fordulhat elő.

Ha értelmezzük egy mondat *magasságát* mint a belőle képzett különböző számsorozatoknak a számát, akkor ezzel új lehetőség nyílik irodalmi alkotások elemzésére. Például a versek sorihoz vagy a novellák mondataihoz hozzárendeljük a magasságukat, és vizsgáljuk ezeknek az értékeknek az eloszlását. Hasonlóan próbálkozhatunk zeneművek esetén tanulmányozásával is. Mindezeknek a gondolatoknak a továbbvitelére már a kedves Olvasót biztatom, hiszen – Karl Weierstrass szavait idézve – „Az a matematikus, aki nem költő is egy kicsit, nem lehet igazi matematikus.”

KöMal 1992/6. száma, 250–252. oldalak

Bencze Mihály szakmai életrajza

1. Iskolák, egyetem

1954. november 20-án született, a Brassó melletti Csernátfaluban, ma Săcele-Négyfalu. 1961-1968 között a Csernátfalusi 3-as számú iskolában járt.

1968–1973 között a Hosszúfalusi Elméleti Líceum diákja, és itt is érettségizett. 1973–1974 között a Buzău város UM. 01708 katonai egységénél teljesítette a hadikötelezettséget topográfusként, hadnagyi rangot kapott.

1973-ban a bukaresti Gazeta Matematică évi versenyének 17-ik és 1974-ben pedig a 8-ik helyezettje volt.

1974-1978 között a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Matematika karára járt és itt is államvizsgázott, Maurer Gyula tanár úr vezetése alatt. 1976. április 9-10 között a Babeş-Bolyai Egyetem Tudományos ülészakán a következő dolgozatokat mutatta be:

1. Proprietăți omotopice ale H-spațiilor (tudományos vezető, Conf. Dr. Marian Țarină)
2. Aplicații ale unor șiruri de recurență în teoria ecuațiilor Diofantine (tudományos vezető, Conf. Dr. Maurer Gyula)
3. Asupra relațiilor care există între diferite medii (tudományos vezető, Conf.

Dr. Maurer Gyula) és így II-ik díjazott lett.

1977. május 13-21 között a Babeş-Bolyai Egyetem Tudományos ülészakán a következő dolgozatokat mutatta be:

1. Asupra unor inegalităţi (tudományos vezető, Conf. Dr. Maurer Gyula)
2. Asupra unor relaţii de recurenţă (tudományos vezető, Conf. Dr. Kolombán József) és itt III-ik díjazott volt.

Az egyetemi évek alatt (1974-1978) Matematika Kört tartott az egyetemistáknak és egy feladatmegoldó versenyt vezetett. A kolozsvári „Visszhang” diákrádió szerkesztésében is részt vett.

1978-1990 között a brassói Vörös Zászló Középiskola matematikatanára volt. 1990-2013 között a brassói Áprily Lajos Főgimnázium matematikatanára, 2013-tól a bukaresti Ady Endre Eméleti Líceum igazgatója.

Lakcíme: Str. Hărmanului 6, 505600 Săcele-Négyfalu, Jud. Braşov, Románia. Tel. 00-40-268-273632, E-mail: benczemihaly@gmail.com

2. Doktorátus

2010. december 18-án teszi le a doktorátusi vizsgát a Craiovai Egyetemen (Románia). Doktorátusvezető: Dr. Constantin P. Niculescu a Craiovai Matematika Egyetem professzora. A doktori tézisének címe: New Inequalities based on Convexity. A szakbizottságot Dr. Dumitru Buşneag a Craiovai Matematika Egyetem dékánja, Dr. Sorin Micu a Craiovai Matematika Egyetem professzora, Dr. Gavril Păltineanu a Bukaresti Műszaki Egyetem professzora és Dr. Sándor József a Kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem docense alkották.

3. Családi helyzet

Szülei Bencze Mihály (1919. szeptember 25. – 2009. december 18.) kőműves, Tomos Ilkó Anna (1926. január 1. – 2011. november 23.) háziasszony, felesége Lécz Ildikó (1961. április 26.) és gyermekei Ünige (1984. december 13), Nimród (1986. december 26.), Mikolt (1990. december 7.), unokái Csanád Etele (2013. április 10.) és Magor (2013. július 8.).

4. Szakköri foglalkozás

1974–1978 között a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Matematika karán matematika szakkört tartott. 1978-1990 között Brassóban magyar matematika diákkört és tanári szakkört tartott, heti 6 órában. 1990-től Brassóban heti 4 órában a „Wildt-Corduneanu” matematika szakkört vezet, egyszer magyar, egyszer román nyelven. Ezenkívül szakköri foglalkozást vezet, Kolozsváron, Székelyudvarhelyen, Marosvásárhelyen, Aradon, Sep-

siszentgyörgyön, Nagybányán, Szatmáron, Bukarestben, Piteșten, Craiován, stb. 2007-től a brassói tanfelügyelőség engedélyével tehetséggondozó kört vezet az V–VIII. és IX–XII. osztályoknak az Áprily Lajos Főgimnáziumban.

5. Diákszakköri eredmények

A matematika szakkörein résztvevő diákok a Romániai Matematikai és Nemzetközi Matematikai Versenyek díjazottjai közt szerepelnek. Egykori diákjai egyetemi tanárok, kutatók, középiskolai tanárok: Anglia, Kanada, USA, Ausztrália, Nyugat-Európa, Magyarország, Románia egyetemein, és az erdélyi magyar iskolákban. Diákjaival mindig szerepel hazai és nemzetközi diákkonferencián, ahol tanítványait mindig díjazzák. Fontos átlomások voltak: Rév-Komárom, Dunaszerdahely, Miskolc, Ungvár, Budapest, Berlin, Párizs, Amszterdam, Kolozsvár, Bukarest, Szabadka stb. Egy nemzetközi matematikai szakkört is vezetett Miskolcon.

6. Nemzetközi Konferenciák

1974–2010 között 250 hazai és főként nemzetközi matematikai konferencián vett részt, tudományos dolgozatok bemutatásával. Románia (Kolozsvár, Nagybánya, Arad, Szatmár, Székelyudvarhely, Szováta, Marosvásárhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Brassó, Pitești, Temesvár, Szeben, Bukarest, Craiova), Magyarország (Budapest, Miskolc, Debrecen, Szeged, Komárom, Eger, Pécs, Szombathely, Kaposvár stb.), Szlovákia (Pozsony, Rév-Komárom, Dunaszerdahely), Ukrajna (Kárpátalja, Ungvár, Munkács, Nagydobrony), Szerbia (Újvidék, Palics, Szabadka, Zenta), Németország (Berlin, Potsdam, Mannheim, Frankenthal, Darmstadt, Heilbronn), Franciaország (Párizs), Hollandia (Amszterdam), Svájc (Zürich).

7. 1997-ben a Gazeta Matematică országos metodikai szakdolgozat versenyén III-ik díjat és dicséretet kapott, a következő szakdolgozatokkal:

1. Florin Popovici, Emil Stoica, Mihály Bencze: Asupra operatorilor izometricei (III. díj).
2. Mihály Bencze and Popovici Florin: Contributions of the theory of the Riemann integral (Dicséret).

8. A következő szaklapok főszerkesztője:

Gamma (1978-1989) matematikai szaklap, évharmadonkénti megjelenéssel, Vörös Zászló Középiskola, Brassó. 1989 májusában a román kommunista hatóságok betiltották. Hipstern (1985-1990) irodalmi, kultu-

rális és politikai szamizdat lap, Vörös Zászló Középiskola, Brassó, Románia. Brassói Füzetek (1990 -) ISSN: 1222-5665, irodalmi, történelemi és kulturális lap, Brassó, Románia. Erdélyi Matematikai Lapok (1995-) ISSN: 1454-0304, matematikai lap, Brassó, Románia. Octogon Mathematical Magazine (1993-) ISSN: 1222-5657, nemzetközi matematikai lap, Brassó, Románia. Vadrózsák (1990 -) irodalmi lap, Brassó, Románia. Erdélyi Bumeráng (2002-), vicclap, Brassó, Románia. Üzenet (2003 -), zenelap, Brassó, Románia. Bukaresti Magyar Élet (2013 -), kulturális havilap, Bukarest, Románia.

9. A következő szaklapok szerkesztőségi tagja:

Smarandache Notions Journal (USA), Pi (Miskolc, Magyarország), Matematikai Lapok - Matlap (Kolozsvár, Románia), Gazeta Micilor Matematicieni (Grinties, Románia), Arhimede (Bukarest, Románia), Céh (Budapest, Magyarország), Alfa (Craiova, Románia), Creative Math Seria A și B (Bákó, Románia), Revista de Matematica din Valea Jiului (Petrozsény, Románia), Revista de Matematica Alfa (Craiova, Románia), Sfera (Băilești, Románia), Sinus (Suceava, Románia), Caiet de Informare Matematică (Cîmpina, Románia), Minus (Tîrgoviște, Románia), Mathproblems, (ISSN: 2217-446X, url: <http://www.mathproblems-ks.com>), Universiteti i Prishtines, Prishtine, Kosovo, Sclipirea Minții (Buzău, Romania), Elipsa (Margineni-Slobozia, Románia).

10. A Rubik-Kocka

Erdély szintjén 1980. december 11-én szervezi meg az első Rubik-kockát forgatók bajnokságát. A díjazottak a brassói Vörös Zászló diákjai. Őket meghívják Bencze Mihállyal együtt a Budapesten rendezett Rubik-kockát forgatók Világbajnokságára de a szocialista hatalom nem engedi őt és diákjait szerepelni. Még öt évig szervezi ezt a bajnokságot. 2008. április 11-én újraindult a Rubik-kocka verseny. Az eredmények a következők voltak: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A., Áprily Lajos Főgimnázium) 52", Kovács Tímea (XI. A., Áprily Lajos Főgimnázium) 1,23', Varga Nándor (XI. B., Áprily Lajos Főgimnázium) 1,29'. A 2009. május 4-én a brassói Áprily Lajos Főgimnáziumban megtartott Rubik Kockát Forgatók Bajnokságán a következő eredmények születtek: a). a 3 x 3-as mezőnyben: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A., Áprily Lajos Főgimnázium) 36", Marosi Róbert (IX. C., Áprily Lajos Főgimnázium) 51", Máté Szilárd (IX. C., Áprily Lajos Főgimnázium) 1,08', b). a 4 x 4-es mezőnyben: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A., Áprily Lajos Főgimnázium) 4,21', c). a 5 x 5-ös mezőnyben: Nagy Ferencz Zsolt (XI. A., Áprily Lajos Főgimnázium) 8,48'. A 2011. május 31. – én a brassói Áprily Lajos Főgimnáziumban megtartott Rubik Kockát Forgatók Bajnokságán a következő

eredmények születtek: Kicsi Csongor (IX.C.) 0,25', Marosi Róbert (XI.C.) 0,48', Dobra Róbert (IX.C.) 0,55'.

11. A Wildt József Tudományos Társaság Elnöke

Bencze Mihály 1990-ben megalakítja a jogilag hivatalosan bejegyzett Wildt József Tudományos Társaságot. Wildt József volt az egykori brassói Római Katolikus Főgimnázium igazgatója és matematika tanára. 1997-ben pedig az Áprily Lajos Középiskola keretében megalakítja a „Wildt József Tantermet”. A Wildt József Tudományos Társaság, középiskolások és egyetemi hallgatók szakmai támogatásával foglalkozik. A Wildt József Tudományos Társaság égisze alatt a következő diáklapok jelennek meg: Visszhang, Szimfónia, Szemfog, Galaxis, Pegazus, Üzenet, Erdélyi Bumeráng, Erdélyi Matematikai Lapok, Vadrózsák.

A Wildt József Tudományos Társaság diákkonferenciákat, nemzetközi konferenciákat, diák tudományos köröket, és versenyeket szervez évente többször is. A Wildt József Tudományos Társaság égisze alatt a következő szakkörök működnek: fotókör (1990-), az Áprily Lajos Főgimnázium épületében, klasszikus és modern énekkör (1990-), az Áprily Lajos Főgimnázium épületében és a Brassói Filharmóniában.

12. A magyar önálló brassói Áprily Lajos Főgimnázium egyik alapítója

1989 decemberében részt vállalt abban a bizottságban, amely célkitűzése volt az önálló brassói magyar középiskola létrehozása. Mivel csak felemás megoldás született, ezért politikailag, és a sajtóban is folytatta a küzdelmet a végleges megoldásért. Gyűlést szervez, az elfogadott határozatot a hazai intézményekhez eljuttatja. Választ nem kapván 2002-ben személyesen beadja az Európai Parlamentnek. Ő kezdeményezte 1998-ban a Főgimnáziumi státus jogosságát, ami 2004-ben megtörtént.

13. A magyar önálló „Zajzoni Rab István” négyfalusi Középiskola névadója és egyik megteremtője

1989 decemberében részt vállalt abban a bizottságban, amely célkitűzése volt az önálló hétfalusi (Brassó melletti csángó-magyar település) magyar középiskola létrehozása. Az általa kezdeményezett Zajzoni Rab István nevet a Brassó megyei bizottság elfogadta.

14. A Fulgur Kiadó igazgatója

1993-ban, Brassóban megalapítja a hivatalosan bejegyzett Fulgur kiadót, amelynek célja a magyar könyvek kiadása. Ez az idő alatt több mint

20 könyvet jelentetett meg, és több folyóirat szerkesztését, megjelentetését vállalta fel. A következő könyveket szerkesztette:

1. Gergely Zoltán: Havasszépe, Fulgur Kiadó, 1993, Brassó, Románia, ISBN 973-9600-1-8, 95 oldal.
2. Tomos Hajnal: A füvesasszony, Fulgur Kiadó, 1993, Brassó, Románia, ISBN 973-9600-2-6, 48 oldal.
3. Lendvai Éva: Árnyék a falon, Fulgur Kiadó, 1994, Brassó, Románia, ISBN 973-96000-3-4, 136 oldal.
4. Horváth Ágoston: Az élet vasmarkában, Fulgur Kiadó, 1996, Brassó, Románia, ISBN 973-96000-4-2, 200 oldal.
5. Kalabér László: Kézdimártonfalvától Új-Zélandig a madarak nyomában, Fulgur Kiadó, 1997, Brassó, Románia, ISBN 973-96000-7-7, 158 oldal.
6. Reiff István: Szent-Anna tavánál oly jó..., Fulgur Kiadó, 1997, Brassó, Románia, ISBN 973-96000-6-9, 141 oldal.
7. Balog Béla: A természetes életmód kalendárium, Fulgur Kiadó, 1997, Brassó, ISBN 973-9600.8-5, 116 oldal
8. Reiff István: Kék a búzavirág, Fulgur Kiadó, 1999, Brassó, Románia, ISBN 973-98342-0-5, 236 oldal.
9. Mina László: Úton, Fulgur Kiadó, 2008, Brassó, Románia, ISBN 978-973-8825-3-6, 445 oldal.
10. Kovács Lehel István: Dr. Papp Béla élete és munkássága, Fulgur Kiadó, 2009, Brassó, Románia, ISBN 978-973-88255-6-7, 275 oldal.

15. A Romániai Matematikai Olimpiát (Brassó, 2000. április 21–28) anyagilag és több értékes matematikai könyvvel és folyóirattal támogatta.

16. A „Laurențiu Duican”, Brassóban tartandó, megyeközi matematika versenyt, minden évben javasolt feladatokkal, dolgozatjavítással és szervezéssel is támogatja.

17. Az Erdélyi Magyar Matematikai Versenyek alapítója

1977-ben próbálkozását a politika megakadályozza, így csak a Babeş-Bolyai Egyetem Matematikai könyvtárának a Hirdetőtáblája marad. 1984-ben sikerül egy fél évig a bukaresti Ifjúság országos lap keretén belül Kockafej névvel a versenyt megszervezni, de sajnos ezt is betiltják. 1989-ben újra próbálkozik a Brassói Lapok keretében Kobak néven az országos versennyel, de a rendszerváltás más irányba tereli, és végül 1990-ben megalapítja az Erdélyi Magyar Matematika Versenyt, ami azóta párhuzamosan zajlik a román matematikai versenyekkel. Erdélyt 10 körzetre osztotta fel, ott selejtezők zajlanak, majd 200 diák vesz részt a záró versenyen. Sepsiszentgyörgyön „Székely Mikó”, Csíkszeredában „Márton Áron”,

Székelyudvarhelyen „Bolyai János”, Marosvásárhelyen „Bolyai Farkas” és „Hegyi Lajos”, Brassóban „Neumann János”, „Wildt József” és „Benkő József”, versenyek zajlanak párhuzamosan. Ezekről a versenyekről az erdélyi, magyarországi lapok is beszámolnak, valamint internetten is olvashatók. Ez a román tanügyminisztérium akkreditált versenye, és hivatalosan szerepel a minisztérium versenynaptárában és honlapján.

18. A Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek alapítója

1991-ben Szegeden a Rátz László Vándorgyűlésen Bencze Mihály megalapította a Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyt. Azóta is folyamatosan rendezik: Rév-Komárom (1992, Felvidék, Szlovákia), Vác (1993, Magyarország), Ungvár (1994, Kárpátalja, Ukrajna), Paks (1995, Magyarország), Székelyudvarhely (1996, Erdély, Románia), Kaposvár (1997, Magyarország), Szabadka (1998, Délvidék, Szerbia), Debrecen (1999, Magyarország), Dunaszerdahely (2000, Felvidék, Szlovákia), Nagykanizsa (2001, Magyarország), Sepsiszentgyörgy (2002, Erdély, Románia), Eger (2003, Magyarország), Nagydobrony (2004, Kárpátalja, Ukrajna), Miskolc (2005, Magyarország), Zenta (2006, Délvidék, Szerbia), Szeged (2007, Magyarország), Kassa (2008, Felvidék, Szlovákia), Gyula (2009, Magyarország), Szatmárnémeti (2010, Erdély, Románia), Bonyhád (2011, Magyarország), Kecskemét (2012, Magyarország), Győr (2013, Magyarország). Ez a román tanügyminisztérium akkreditált versenye, és hivatalosan szerepel a minisztérium versenynaptárában és honlapján.

19. József Wildt International Mathematical Competition alapítója

1990-en óta évente megszervezi ezt a neves versenyt, amire a világ számos országából érkeznek megoldások (USA, Kanada, Európa, Kína, India, stb.). A verseny közlését az Octogon Mathematical Magazine vállalta fel. Ez a román tanügyminisztérium akkreditált versenye, és hivatalosan szerepel a minisztérium versenynaptárában és honlapján.

20. Továbbképző tanároknak.

2001-ben a Wildt József Tudományos Társaság és a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, közösen egy továbbképzőt szervezett a matematika tanárok részére, az elemi matematika, a matematika didaktikája, a román tanügyi rendszer reformja kategóriákban, egyenként 40 órás felkészítőkkkel.

21. A Zajzoni Rab István-díj alapítója

Bencze Mihály 2005-ben megalapította a Zajzoni Rab István-díjat. A díj minden évben kiosztásra kerül, díjazásban részesülnek azok a személyek, akik Hétfalu művelődési, oktatási, szellemi, gazdasági életében kimagaslóan tevékenykedtek, életművükkel hozzájárultak nemzeti közösségünk értékeink gyarapításához és népszerűsítéséhez. 2006. október 1-én a következő személyek részesültek Zajzoni Rab István díjban: Kovács László, Kovásznai Miklós, György Papp Margit, Koszta István. 2007. szeptember

29.-én a következő személyek részesültek Zajzoni Rab István díjban: Gajdó Zoltán, Erőss József, Gyerkó András, Deák András. 2008. szeptember 28.-án a következő személyek részesültek Zajzoni Rab István díjban: Simon Gottárd Anna, Barkó Etelka, Patrubányi Miklós, Barabási László. 2009. szeptember 27.-én a következő személyek részesültek Zajzoni Rab István díjban: Hochbauer Gyula, Kovács László Attila, Kovács Attila és az EKE négyfalusi tagozata, A Duna TV. 2010. október 10.-én a következő személyek részesültek Zajzoni Rab István díjban: Czimbó Izabella, Székely Levente, Bőjte Csaba, Mario Alinei. 2011. szeptember 25.-én a következők részesültek a Zajzoni Rab István díjban: a bácsfalusi evangélikus egyház, a Kéknefelejcs néptáncegyüttes, a Zajzoni Rab István Középiskola, Veres Emese. 2012. szeptember 30.-án a következők részesültek a Zajzoni Rab István díjban: az Áprily Lajos Főgimnázium, Szegedi László Támás, Farkas Gyula, Márk Attila. 2013. szeptember 29.-én a következők részesültek a Zajzoni Rab István díjban: a 230 éves brassói evangélikus egyház, a 120 éves EKE brassói tagozata, Kiss Budai Mihály, Dr. Balázs Ádám.

22. Magyar könyvtárak támogatója

1990-óta több ezer könyvet adományozott a brassói Áprily Lajos Főgimnázium, a négyfalusi Zajzoni Rab István Középiskola, a türkösi római-katolikus egyház, a Brassó-belvárosi római-katolikus egyház, a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Középiskola, a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium, a székelyudvarhelyi Tamási Áron, a csíkszeredai Sapientia Tudományegyetem könyvtárának, valamint diákjainak.

23. Diáklapok szerkesztője, mentora

Diákjait folyamatosan tanítja lapokat szerkeszteni. Évek során diákjai a vezetése és támogatása alatt a következő diáklapokat szerkesztették: Hipstern (1985–1990), Vörös Zászló Középiskola, Brassó, szamizdat lap, eredeti példányait a Széchenyi Könyvtár őrzi, Visszhang (1992-), Galaxis (1994-), Szemfog (1995-), Erdélyi Matematikai Lapok (2000-), Erdélyi Bumeráng (2002-), Üzenet (2003-), Vadrózsák (2001-), Szinfónia (1996–1999).

24. Megjelent könyvei:

1. Bencze Mihály és Jancsik Pál: A Cenk árnyékában, Brassói Költők Antológiája, Fulgur Kiadó, 1995, Brassó. ISBN 973-96000-0-x, 160 oldal.
2. Bencze Mihály: Lélekvándorlás (versek 1972-1996), Fulgur Kiadó, 1996, Brassó. ISBN 973-96000-5-0, 276 oldal.

3. Bencze Mihály: Erdélyi és Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek (1984-1997), Fulgur Kiadó, 1997, Brassó. ISBN 973-96000-9-3, 452 oldal.
4. Bencze Mihály: Pogány Madonna (versek 1996-1998), Fulgur Kiadó, 1998, Brassó. ISBN 973-98342-1-3, 324 oldal.
5. Bencze Mihály: Erdélyi és Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek (1997-2002), Fulgur Kiadó, 2002, Brassó. ISBN 973-98342-3-x, 455 oldal
6. Bencze Mihály és Magdó János: Zajzoni Rab István összegyűjtött írások, Fulgur Kiadó, 2004, Brassó. ISBN 973-98342-4-8, 898 oldal
7. Bencze Mihály: Tóthpál Dániel élete és irodalmi munkássága, Fulgur Kiadó, 2006 Brassó. ISBN 973-98342-9-9, 404 oldal
8. Bencze Mihály, Yuhua Fu and Linfan Mao: Scientific Elements (International Book Series), Vol. I, 2007 ISBN: 978-1-59973-041-7, ILQ, USA, 195 oldal.
9. Bencze Mihály and Šefket Arslanagić: A Mathematical Problem Book, COBISS, BH-ID: 1637194, Sarajevo, 2008. ISBN: 978-9958-9073-0-2, Bosznia és Hercegovina, 224 oldal.
10. Bencze Mihály: Erdélyi és Nemzetközi Magyar Matematikai Versenyek (2003-2008), Fulgur Kiadó, 2009, Brassó. ISBN 978-973-88255-4-3, 617 oldal.
11. Bencze Mihály és Virginia Marinescu: The International Conference- Mathematical Education int the Current European Context (1), Studis Kiadó, 2011, Jászvásár, ISBN 978-606-8242- 98-9, 458 oldal
12. Shan-He Wu and Mihály Bencze: Selected Chapters of Mathematical Analysis, STUDIS Publishing House, Jászvásár, Romania, 2011, ISBN 978-606-624-061-1, 366 oldal
13. Bencze Mihály és Virginia Marinescu: The International Conference-Mathematical Education in the Current European Context (2), Studis Kiadó, 2012, Jászvásár, 2012, ISBN 978-606-152-6, 342 oldal
14. Mihály Bencze: New inequalities based on convexity, LAP LAMBERT Academic Publishing, Germany, 2012, ISBN 978-3-659-18544-1, 188 oldal
15. Ovidiu T. Pop, Nicusor Minculete, Mihály Bencze: An introduction to quadrilateral geometry, Editura Didactica si Pedagogica, R.A., 2013, ISBN 978-973-30-3324-0, 300 oldal
16. Shan-He Wu and Mihály Bencze: Selected Problems and Theorems of Analytic Inequalities, STUDIS Publishing House, Jászvásár, Románia, 2012, ISBN 978-606-624-124-3, 571 oldal
17. Bencze Mihály és Virginia Marinescu: The International Conference-Mathematical Education in the Current European

Context (3), Studis Kiadó, 2013, Jászvásár, 2013, ISBN 978-606-475-6, 383 oldal

25. Díjak, értékelés.

1. Man of the year, 2003 (American Biographical Institute, USA), 2003.08.22.
2. Exclusive Nomination for The Contemporary Hall of Fame (American Biographical Institute, USA), 2003.10.3.
3. American Medal of Honor (Governing Board of Editors of the American Biographical Institute, USA), 2003.10.17.
4. Man of the year, 2004 (American Biographical Institute, USA), 2004.07.01.
5. Nomination as International writer of the year 2004 (International Biographical Centre, Cambridge, England), 2004.08.13.
6. International Peace Prize (United Cultural Convention, USA), 2004.12.03.
7. International Peace Prize (United Cultural Convention, USA), 2005.02.04.
8. 2005 Man of Achievement Award (American Biographical Institute, USA), 2005.07.03.
9. American Medal of Honor (Governing Board of Editors of the American Biographical Institute, USA), 2005.07.24.
10. Nomination as International Professional of the year – 2005 (International Biographical Centre, Cambridge, England), 2005.08.19.
11. Man of the year, 2005 (American Biographical Institute, USA), 2005.
12. Top 100 Communications 2006 (International Centre, Cambridge, England), 2005.11.04.
13. Diploma (110 ani de apariție neînteruptă a Gazetei Matematică din România), Bukarest, România, 2005.
14. Ezüstgyopár díj (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, Románia), 2005.10.15.
15. The Global Year of Excellence, 2006 (International Centre, Cambridge, England), 2006.07.09.
16. 2000 Outstanding Intellectuals of the 20's Century (International Centre, Cambridge, England), 2006.10.06.
17. Man of the year, 2006 (American Biographical Institute, USA), 2006.
18. The World Medal of Freedom (American Biographical Institute, USA), 2006.08.10.
19. Gold Medal for Romania (American Biographical Institute, USA), 2006.12.15.

20. Farkas Gyula emlékérem (Kolozsvár – Csíkszereda, Sapientia Egyetem, Románia), 2006.11.25.
21. Apáczai díj (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, Csíkszereda, Románia, 2006.december 12.)
22. Gheorghe Lazăr diploma, I. fokozat, 2007, Brassó, Románia.
23. International Peace Prize 2007, (The United Cultural Convention of USA)
24. Beke Manó Emlékdíj, 2008, Bolyai János Matematikai Társaság, Budapest, Magyarország.
25. Apáczai dicséret (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, Csíkszereda, Románia), 2008.október 18.
26. Apáczai díj- ezüst fokozat (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, 2010. október 16.)
27. Diplomă de excelență, MECTS, Bukarest, 2010. november 29.
28. Miniszteri Elismerő Oklevél (Nemzeti Erőforrás Minisztériuma, Dr. Réthy Miklós, Budapest, 2011. március 12.)
29. Apáczai díj- arany fokozat (Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Teleki Oktatási Központ, Szováta, 2012. október 13.)
30. Diplomă de excelență, MECTS, Bukarest, 2012. november 14.
31. Az American Romanian Academy of Arts and Sciences (ARA) levelező tagja, 2013. április 1.
32. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) Kun Kocsárd-díja, 2013. április 13., Protestáns Teológia, Kolozsvár
33. A Magyar Művészetért Ex Libris-díja, átadta dr. Gubcsi Lajos, Reménységháza, Brassó, 2013. július 7.
34. Emléklap, a Magyarok Világszövetsége alapításának 75. évfordulóján a nemzetszolgálatáért, átadta Patrubby Miklós MVSZ elnök, MVSZ székháza, 2013. augusztus 18. Budapest
35. Bonis Bona-díj, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Nemzeti Színház, Budapest, a díjat dr. Hoffmann Rózsa, az Emberi Erőforrások Minisztériumának közoktatásért felelős államtitkára adta át, 2013. augusztus 23.

26. Javasolt és kitűzött feladatok, nyitott kérdések.

Világelső a legtöbb közölt javasolt feladat területén. Több mint 23.000 (huszonháromezer) feladatot közölt a következő szaklapokban: American Mathematical Monthly (USA), Mathematics Magazine (USA), Fibonacci Quarterly Journal (USA), Canadian Mathematical Bulletin (Kanada), Smarandache Notions Journal (USA), Socle (Kanada), Crux Mathematicorum (Kanada), Elemente der Mathematik (Svájc), Wiskundige

Oppgaven (Hollandia), Nieuw Archief Voor Wiskunde (Hollandia), A Matematika Tanítása (Budapest, Szeged, Magyarország), Középiskolai Matematikai Lapok (KÖMAL), (Budapest, Magyarország), Polygon (Szeged, Magyarország), Abacus (Nyíregyháza, Magyarország), Mmatematikai Lapok, Matlap (Kolozsvár, Románia), Revista de Matematica din Timisoara (Temesvár, Románia), Gazeta Micilor Matematicieni (Grințies, Románia), Rercreații Matematice (Jászvásár, Romania), Gazeta Matematică Seria A (Bukarest, Románia), Gazeta Matematică Seria B (Bukarest, Románia), Arhimede (Bukarest, Románia), Cardinal (Craiova, Románia), Gamma (Brassó, Románia), Octogon Mathematical Magazine (Brassó, Románia), Publikacije Elektro. Fak. Matematika (Nándorfehérvár, Szerbia), Mathematical Spectrum (Sheffield, Anglia), Erdélyi Matematikai Lapok (Brassó, Románia), Szinfónia (Brassó, Románia), Triangle (Szarajevo, Bosznia és Hercegovina), Wurzel (Drezda, Németország), Monoid (Németország), Revista de Matematică din Galați (Galac, Románia), Caiet de Informare Matematică (Cîmpina, Románia), Numeros (Spanyolország), Epsilon (Románia), Mathematics and Informatics Quarterly (Szingapur), Pi (Miskolc, Magyarország), Revista de Matematică si Informatică (Konstanca, Románia), Foaie Matematică (Kisinyó, Moldávia), La Gaceta de la RSME (Spanyolország), Sfera (Băilești, Románia), Creative Math Seria A și Seria B (Suceava, Románia), European Mathematical Journal (Bruxelles, Belgium), Rista de Matematică din Valea Jiului (Petrozsény, Románia), Revista de Matematică Alfa (Craiova, Románia), College Mathematics Journal (USA), Sinus, Revista de Matematică (Suceava, Románia), Minus (Tîrgoviște, Románia).

27. Verseket, írásokat közölt a következő lapokban:

Kilátó (Belgium), Látó (Marosvásárhely, Erdély, Románia), Brassói Lapok (Brassó, Erdély, Románia), Romániai Magyar Szó (Bukarest, Románia), Krónika (Marosvásárhely, Erdély, Románia), Erdélyi Napló (Nagyvárad, Erdély, Románia), A Céh (Budapest, Magyarország), Katedra (Pozsony, Felvidék, Szlovákia), Magiszter (Kolozsvár, Erdély, Románia), Történelmi Magazin (Sepsiszentgyörgy, Erdély, Románia), Erdélyi Toll (Székelyudvarhely, Erdély, Románia), Székelyföld (Csíkszereda, Erdély, Románia), Bécsi Napló (Bécs, Austria), Honlevél (Budapest, Magyarország), Panoráma (USA), Hungarian Santinel (USA), 101 vers Brassóról (Kolozsvár, Erdély, Románia 2008), Hétfalu (Négyfalu, Erdély, Románia), Közoktatás (Bukarest, Romania), Ifjúmunkás (Bukarest, Románia), Transilvania Express (Brassó, Erdély, Románia), Astra (Brassó, Erdély, Románia), Mikes International (Hága, Hollandia), Búvópatak (Magyarország), Szilaj Csikó (Magyarország), Bukaresti Magyar Élet (Bukarest, Románia), Napsugár (Kolozsvár, Románia).

28. A következő szakkönyveket szerkesztette és referálta:

1. W.B. Vasantha Kandasamy: Smarandache Non-Associative Rings, American Research Press, Rehoboth, NM, USA, 2002, ISBN: 1-931233-69-1
2. W.B. Vasantha Kandasamy: Smarandache Semigroups., American Research Press, Rohoboth, MN, USA, 2002, ISBN: 1-59973-013-8
3. Florentin Smarandache, V. Christiano, Fu Yuha, R. Khrapko, J. Hutchison: Unfolding the Labyrinth, Hexis-Phoenix, USA, 2006, ISBN: 1-59973-013-8
4. Florentin Smarandache: Sequences of Numbers involving in Unsolved Problems, Hexis, USA, 2006, ISBN : 1-59973-006-5
5. Rajesh Singh, Panhaj Chauhan, Nirmala Sawan, Florentin Smarandache: Auxiliary Information and a Priori Values in Constructions of Improved Estimators, Renaissance High Press, USA, 2007, ISBN-10: 1-59973-046-4
6. W. B. Vasantha Kandasamy, Florentin Smarandache, K. Ilanthenral: Special Fuzzy Matrices for Social Scientists, ISBN-10: 1-59973-030-8 ISBN-13: 978-1-59973-030-1 EAN: 97815991730301 Standard Adress Number: 297-5092, USA, Infololearnquest, AnnArbon, 2007
7. Florentin Smarandache: American paradoxist folklore, Info Learn Quest, USA, 2007, ISBN-10: 1-59973-047-2
8. W.B. Vasantha Kandasamy, Florentin Smarandache, K. Ilanthenral: Special set linear algebra and special set fuzzy linear algebra, ISBN-10: 1-59973-106-1 ISBN-13: 978-159-97310-6-3 EAN: 978159 973 1063 Standard Adress Number: 297-5092, Romania, Editura CuArt, 2009

29. A Libertas Mathematica (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze and Zhao Changjian: On Some New Inequalities similar to Certain Extensions of Hilbert Inequality, Libertas Mathematica, Vol. XXIV, 2004, pp. 173-182.
2. Zhao Changjian, Wing-Sum Cheung and Mihály Bencze: The Strengtheinig of Minkowski Inequality for mixed projection Bodies, Libertas Mathematica, Vol. XXVI, 2006, pp. 75-76.
3. Mihály Bencze: New Refinements of Cesaro`s inequality (1), Libertas Mathematica, Vol. XXVII, 2007, pp. 105-119.
4. Mihály Bencze: New means and New Refinements of Cesaro's Inequality and of the AM-GM-HM inequalities (2), Libertas Mathematica, Vol. XXVIII, 2008, pp. 93-124.

5. Mihály Bencze and Gao Mingzhe: An extended Hardy-Hilbert integral inequality (1), *Libertas Mathematica*, Vol. XXIX, 2009, pp. 101-112.

30. A Research Report Colletion (RGMIA, Ausztrália) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: About Seiffert's Mean, *RGMIA*, Vol. 2, Nr. 3, 1999, pp. 421-428.
2. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On the integral Analogue of two new type Hilbert generalization inequality, *RGMIA*, Vol. 5, Nr. 2, 2002, pp. 381-387.
3. Mihály Bencze and Zhao Chanjian: On a Few New Inequalities similar to Hilbert Inequality, *RGMIA*, Vol. 5, Nr. 3, 2002, pp. 479-485.
4. Changjian Zhao and Mihály Bencze: On Refinements of Two New Integral Inequalities, *RGMIA*, Vol. 7, Nr. 2/2004, pp. 277-282.
5. Changjian Zhao and Mihály Bencze: On Refinements of Reverse Hilbert Type Integral Inequalities, *RGMIA*, Vol. 7, Nr. 2/2004, pp. 309-314.
6. Changjian Zhao and Mihály Bencze: Ont he Certain Extensions of Hilbert Inequality, *RGMIA*, Vol. 7, Nr. 2/2004, pp. 343-350.
7. József Sándor and Mihály Bencze: On modified Hyperperfect Numbers, *RGMIA*, Vol. 8, Nr. 2, 2005, pp. 211-214.
8. Mihály Bencze: About Surányi's Inequality, *RGMIA*, Vol. 8, Nr. 2, 2005, pp. 321-326.
9. József Sándor and Mihály Bencze: On Huygen's Trigonometric Inequality, *RGMIA*, Vol. 8, Nr. 3, 2005, pp. 495-500.
10. Mihály Bencze: About a New Mean, *RGMIA*, Vol. 8, Nr. 4, 2005, pp. 543-557.
11. Mihály Bencze: About Surányi's Inequality, *RGMIA*, Vol. 8, Nr. 4, 2005, pp. 611-616.
12. József Sándor and Mihály Bencze: An Improvement of the Harmonic-Geometric Inequality, *RGMIA*, Vol. 8, Nr. 4, 2005, pp. 681-682.
13. Mihály Bencze: About a New Mean, *RGMIA*, Vol. 9, Nr. 1, 2006, pp. 49-61.

31. A Mathematics Magazine (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze and N. Schaumberger: A New Proof of AM-GM Inequality, *Mathematics Magazine*, 1991.

32. A Didactica Matematicii (Kolozsvár, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Popoviciu Florin and Mihály Bencze: Asupra a trei simboluri de bază din analiză, *Didactica Matematicii*, Cluj-Napoca, Vol. 8, 1993, pp. 129-139.
2. Zhao Changjian and Mihály Bencze: Proving Geometric Question by Induction, *Didactica Matematicii*, Cluj-Napoca, Vol. 25, No. 2, 2007, pp. 21-24.

33. A Gamma (Brassó, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Mari matematicieni români, Gheorghe Țiteica, *Gamma*, Nr. 1, 1978, pp. 2-4.
2. Bencze Mihály, Adrian Popescu: Demonstrația câtorva proprietăți de ordonare, *Gamma*, Nr. 1, 1978, pp. 5-6.
3. Bencze Mihály: Mari matematicieni români, Traian Lalescu, *Gamma*, Nr. 2, 1978, pp. 1-2.
4. Bencze Mihály: În sprijinul elevilor de clasa a IX-a, *Gamma*, Nr. 2, 1978, pp. 3-5.
5. Bencze Mihály: Identități curioase, *Gamma*, Nr. 2, 1978, pp. 10-11.
6. Bencze Mihály: Mari matematicieni români, Dimitrie Pompeiu, *Gamma*, Nr. 3, 1979, pp. 1-2.
7. Bencze Mihály: Pătrate magice, *Gamma*, Nr. 3, 1979, pp. 3-4.
8. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, *Gamma*, Nr. 3, 1979, pp. 8-10.
9. Bencze Mihály, Popescu Adrian: Soluțiile problemelor date la concursul de matematică, faza pe școală, 28.I.1979, *Gamma*, Nr. 3, 1979, pp. 13-18.
10. Bencze Mihály: Anecdote despre mari matematicieni, *Gamma*, Nr. 1, 1980, pp. 1.
11. Bencze Mihály: Câteva probleme celebre de matematică, *Gamma*, Nr. 1, 1980, pp. 2.
12. Bencze Mihály: Cugetări despre învățământ, *Gamma*, Nr.2, 1981, pp. 1-2.
13. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, *Gamma*, Nr.2, 1981, pp. 24.
14. Bencze Mihály: Infinitul, *Gamma*, Nr.3, 1981, pp. 1.
15. Bencze Mihály és Szász Ferenc: Cubul magic, *Gamma*, Nr.3, 1981, pp. 2-3.
16. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, *Gamma*, Nr.3, 1981, pp. 4.
17. Bencze Mihály: Probleme date la olimpiada de matematică, faza județeană, 15.02.1981, Brașov, *Gamma*, Nr.3, 1981, pp. 5-8.
18. Bencze Mihály: Anecdote, *Gamma*, Nr.4, 1981, pp. 1.

19. Bencze Mihály: Asupra unor inegalități integrale, Gamma, Nr.4, 1981, pp. 6-8.
20. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma, Nr.4, 1981, pp. 9.
21. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IV), Nr.1, 1981, pp. 5.
22. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (IV), Nr.1, 1981, pp. 9-11.
23. Bencze Mihály: Olimpiada de matematică, Gamma (IV), Nr.2, 1982, pp. 5-7.
24. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IV), Nr.2, 1982, pp. 8-9.
25. Bencze Mihály: Asupra unor ecuații diferențiale, Gamma (IV), Nr.3, 1982, pp. 15-16.
26. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (IV), Nr.3, 1982, pp. 17.
27. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IV), Nr.3, 1982, pp. 18.
28. Bencze Mihály: Asupra unor identități, Gamma (IV), Nr.1, 1982, pp. 1.
29. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (IV), Nr.2, 1982, pp. 6.
30. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IV), Nr.1, 1982, pp. 7-8.
31. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (IV), Nr.1, 1982, pp. 9-10.
32. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (IV), Nr.2, 1983, pp. 6.
33. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IV), Nr.2, 1983, pp. 7.
34. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (IV), Nr.2, 1983, pp. 8.
35. Bencze Mihály: Matematică și grafică, Gamma (IV), Nr.3, 1983, pp. 4.
36. Bencze Mihály: Algoritm pentru restaurarea cubului Rubic, Gamma (V), Nr.3, 1983, pp. 5-7.
37. Bencze Mihály: Topologie distractivă, Gamma (V), Nr.3, 1983, pp. 7.
38. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (V), Nr.3, 1983, pp. 11.
39. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (V), Nr.3, 1983, pp. 12-14.
40. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (V), Nr.3, 1983, pp. 15.
41. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VI), Nr.1, 1983, pp. 13.
42. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VI), Nr.1, 1983, pp. 14-18.
43. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VI), Nr.1, 1983, pp. 19.
44. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VI), Nr.2-3, 1984, pp. 11.

45. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VI), Nr.2-3, 1984, pp. 16-20.
46. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VI), Nr.2-3, 1984, pp. 21.
47. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VII), Nr.1-2, 1984, pp. 16.
48. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VII), Nr.1-2, 1984, pp. 17-20.
49. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VII), Nr.1-2, 1984, pp. 21.
50. Bencze Mihály: Depre inegalitatea lui E. Hlawka, Gamma (VII), Nr.3, 1985, pp. 5-7.
51. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VII), Nr.3, 1985, pp. 15.
52. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VII), Nr.3, 1985, pp. 16-21.
53. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VII), Nr.3, 1985, pp. 22.
54. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VIII), Nr.1, 1985, pp. 14.
55. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VIII), Nr.1, 1985, pp. 16-20.
56. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VIII), Nr.1, 1985, pp. 21.
57. Bencze Mihály: Aplicații ale unor șiruri de recurentă în Teoria ecuațiilor diofantice, Gamma (VII), Nr.4-5, 1985, pp. 15-18.
58. Bencze Mihály: Despre o interesantă relație geometrică, Gamma (VII), Nr.4-5, 1985, pp. 19.
59. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VII), Nr.4-5, 1985, pp. 22.
60. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VII), Nr.4-5, 1986, pp. 23-28.
61. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VII), Nr.4-5, 1986, pp. 29.
62. Bencze Mihály, C.T. Nedelcu: Asupra problemei 19789, Frații continue, Aplicații, Gamma (VIII), Nr.2, 1986, pp. 10-13.
63. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VIII), Nr.2, 1986, pp. 19.
64. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VIII), Nr.2, 1986, pp. 21-25.
65. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VIII), Nr.2, 1986, pp. 26.

66. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (VIII), Nr.3, 1986, pp. 15.
67. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (VIII), Nr.3, 1986, pp. 16-20.
68. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (VIII), Nr.3, 1986, pp. 21.
69. Bencze Mihály: Triunghiul ortomedian, Gamma (IX), Nr.1, 1986, pp. 23-25.
70. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (IX), Nr.1, 1986, pp. 26.
71. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (IX), Nr.1, 1986, pp. 28-29.
72. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IX), Nr.1, 1986, pp. 30.
73. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (IX), Nr.2, 1987, pp. 34.
74. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (IX), Nr.2, 1987, pp. 35-36.
75. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (IX), Nr.2, 1987, pp. 37.
76. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (X), Nr.1-2, 1987, pp. 48-49.
77. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (X), Nr.1-2, 1987, pp. 50.
78. Bencze Mihály: Generalizarea limitei lui Traian Lalescu, Gamma (X), Nr.3-4, 1988, pp. 41.
79. Bencze Mihály: Mini istoric matematic, Gamma (X), Nr.3-4, 1988, pp. 42.
80. Bencze Mihály: Probleme rezolvate, Gamma (X), Nr.3-4, 1988, pp. 53-54.
81. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (X), Nr.3-4, 1987, pp. 55.
82. Bencze Mihály: Unde este greșeala?, Gamma (XI), Nr.1-2, 1988, pp. 68.

34. A Brassói Füzetek - Hipstern (Brassó, România) szaklapban megjelent írásai:

1. Bencze Mihály: E pericoloso sporgersi, Brassói Füzetek, Nr. 1, 1990, pp. 8-9.
2. Bencze Mihály: Gordiuszi csomó, Pótvizsga, Brassói Füzetek, Nr. 1, 1990, pp. 25.
3. Bencze Mihály: Kínai asztrológia, Paganini, Brassói Füzetek, Nr. 1, 1990, pp. 48-55.

4. Bencze Mihály: Húség, Paganini, Brassói Füzetek, Nr. 1, 1990, pp. 55.
5. Bencze Mihály: Talpig fehérben, Brassói Füzetek, Nr. 2, 1990, pp. 36-37.
6. Bencze Mihály: Jézus a legifjabb tanítványokhoz..., Brassói Füzetek, Nr. 2, 1990, pp. 42-50.
7. Bencze Mihály: Negyven éves a Murphológia, Brassói Füzetek, Nr. 2, 1990, pp. 93-95.
8. Bencze Mihály: Kis mítosz lexikon, Brassói Füzetek, Nr. 2, 1990, pp. 13-131.
9. Bencze Mihály: Száz éve született Bíró László, Brassói Füzetek, Nr. 3, 1991, pp. 30-31.
10. Bencze Mihály: A Székely himnusz története, Brassói Füzetek, Nr. 3, 1991, pp. 36-37.
11. Bencze Mihály és Váradi Mária: Amikor az úton kitörik egy jegenyefa, Brassói Füzetek, Nr. 5, 1993, pp. 102-106.
12. Bencze Mihály: Kós Károly, Brassói Füzetek, Nr. 6, 1994, pp. 4-5.
13. Bencze Mihály és Váradi Mária: A végeket kell erősíteni (Szikszay Jenő élete), Brassói Füzetek, Nr. 6, 1994, pp. 37-41.
14. Bencze Mihály: Értelmem és szenvedély, Brassói Füzetek, Nr. 8, 1996, pp. 48.
15. Bencze Mihály: Szeptember, Brassói Füzetek, Nr. 8, 1996, pp. 103.
16. Bencze Mihály: Ha Dónát feltámadna..., Brassói Füzetek, Nr. 8, 1996, pp. 110.
17. Bencze Mihály: Táltos éve, Brassói Füzetek, Nr. 8, 1996, pp. 111.
18. Bencze Mihály: Imigyen szóla Koppány, Brassói Füzetek, Nr. 12, 2000, pp. 2.
19. Bencze Mihály: Opra Benedek, Brassói Füzetek, Nr. 12, 2000, pp. 68-75.
20. Bencze Mihály: Flagellum Dei, Brassói Füzetek, Nr. 12, 2000, pp. 109-110.
21. Bencze Mihály: Hol sírjaink domborulnak (a Brassói magyar temetők felszámolása), Brassói Füzetek, Nr. 12, 2000, pp. 251-312.

35. A Smarandache Notions Journal (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: Problems, Smarandache Notions Journal, Vol. 7, Nr. 1-2-3, 1996, pp. 139-141.
2. C. Dumitrescu and Mihály Bencze: References on Smarandache Notions (I), Smarandache Notions Journal, Vol. 8, Nr. 1-2-3, 1997, pp. 225-233.

3. Sandy P. Chimienti and Mihály Bencze: Smarandache Paradoxist Geometry, Smarandache Notions Journal, Vol. 9, Nr. 1-2, 1998, pp. 42-43.
4. Sandy P. Chimienti and Mihály Bencze: Smarandache Non-Geometry, Smarandache Notions Journal, Vol. 9, Nr. 1-2, 1998, pp. 44-45.
5. Sandy P. Chimienti and Mihály Bencze: Smarandache Counter-Projective Geometry, Smarandache Notions Journal, Vol. 9, Nr. 1-2, 1998, pp. 46-47.
6. Sandy P. Chimienti and Mihály Bencze: Smarandache Anti-Geometry, Smarandache Notions Journal, Vol. 9, Nr. 1-2, 1998, pp. 48-62.
7. Mihály Bencze: A New Inequality for the Smarandache Function, Smarandache Notions Journal, Vol. 10, Nr. 1-2-3, 1999, pp. 139-.
8. Mihály Bencze: An Inequality for the Smarandache Function, Smarandache Notions Journal, Vol. 10, Nr. 1-2-3, 1999, pp. 160.
9. Mihály Bencze: Smarandache Relationships and Subsequences, Smarandache Notions Journal, Vol. 11, Nr. 1-2-3, 2000, pp. 79-85.
10. Mihály Bencze: Smarandache Recurrence Type Sequences, Smarandache Notions Journal, Vol. 11, Nr. 1-2-3, 2000, pp. 99-102.
11. Mihály Bencze: Open Question for the Smarandache Function, Smarandache Notions Journal, Vol. 12, Nr. 1-2-3, 2001, pp. 201-203.
12. Mihály Bencze: About the $S(n)=S(n-S(n))$ Equation, Smarandache Notions Journal, Vol. 11, Nr. 1-2-3, 2000, pp. 249.

36. Az Iskolakultúra (Budapest, Magyarország) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Irodalom és matematika, Iskolakultúra, Budapest, II. évfolyam, 3. szám, 1992/1993, pp. 52-53.
2. Bencze Mihály: Egy kreatív matematika óra, Iskolakultúra, Budapest, IV. évfolyam, 10. szám, 1994, pp. 58-59.

37. A Matematika Tanítása (Budapest, Szeged, Magyarország) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Fibonacci egyik feladatáról, A Matematika Tanítása, Nr. 1, 1979, pp. 17-18.
2. Bencze Mihály: Néhány sor alkalmazása a számelméletben, A Matematika Tanítása, Nr. 5, 1980, pp. 138-141.
3. Bencze Mihály: Összegekről, A Matematika Tanítása, Nr. 1, 1983, pp. 18-20.

4. Bencze Mihály: A súlyozott közepek közötti egyenlőtlenségek, A Matematika Tanítása, Nr. 5, 1985, pp. 154-158.
5. Bencze Mihály: Egyenlőtlenségek a háromszögben, A Matematika Tanítása, Nr. 5, 1987, pp. 152-162.
6. Bencze Mihály: Két módszer páratlan rendű bővös négyzetek szerkesztésére, A Matematika Tanítása, Nr. 4, 1988, pp. 123-126.
7. Bencze Mihály: Az „e” számmal kapcsolatos egyenlőtlenségek, A Matematika Tanítása, Nr. 1, 1989, pp. 6-13.
8. Bencze Mihály és Popovici Florin: Egy mértani szélsőérték feladatról, A Matematika Tanítása, Nr. 3, 1994, pp. 14-16.
9. Bencze Mihály: Egy egyenlőtlenség és alkalmazásai, A Matematika Tanítása, Nr. 3, 2005, pp. 12-13.
10. Bencze Mihály: Egy új közéről, A Matematika Tanítása, Nr. 4, 2005, pp. 3-5.
11. Bencze Mihály: A Jensen-féle egyenlőtlenség egy élesítése, A Matematika Tanítása, Nr. 4, 2006, pp. 17-19.
12. Bencze Mihály: Egyenlőtlenségek a háromszögben (II), A Matematika Tanítása, Nr. 5, 2006, pp. 14-16.
13. Bencze Mihály: Ptolemaiosz tételének általánosítása, A Matematika Tanítása, Nr. 2, 2007, pp. 3-4.
14. Bencze Mihály: Menelaosz tételének egy általánosítása, A Matematika Tanítása, Nr. 5, 2007, pp. 15-18.
15. Bencze Mihály: A Hermite-féle azonosság általánosítása, A Matematika Tanítása, Nr. 4, 2008, pp. 3-8.
16. Bencze Mihály: Az identrikus közéről, A Matematika Tanítása, Nr. 5, 2009, pp. 15-16.

38. A Polygon (Szeged, Magyarország) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály és Marian Dincă: Az Erdős-Mordell tételről, Polygon, XIII kötet, 1 szám, 2004, pp. 51-54.
2. Bencze Mihály: Euler $R \geq 2r$ egyenlőtlenségének élesítései, Polygon, XIV kötet, 2 szám, 2005, pp. 35-56.
3. Maria Băținețu-Giurgiu, D.M. Băținețu-Giurgiu és Bencze Mihály: Deriválható sorozatok, Polygon, XV kötet, 1 szám, 2006, pp. 54-65.

39. A Matematikai Lapok - Matlap (Kolozsvár, Erdély, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Egyenlőtlenségekről, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1976, pp. 54-47.
2. Bencze Mihály: Matematikai Jegyzet, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1977, pp. 285-287.

3. Bencze Mihály: A Lucas-féle rekurzív sorozatokról, Matematikai Lapok, Nr. 10, 1978, pp. 413-417.
4. Bencze Mihály: A Csebisev-féle egyenlőtlenség egy általánosítása, Matematikai Lapok, Nr. 6, 1979, pp. 253-256.
5. Bencze Mihály: Rekurzív sorozatok alkalmazása a diofantikus egyenletek elméletében, Matematikai Lapok, Nr. 5, 1985, pp. 172-175.
6. Bencze Mihály: Természetes számok két típusú összege, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1985, pp. 286-288.
7. Bencze Mihály: Egy versenyfeladat és alkalmazásai, Matematikai Lapok, Nr. 6, 1986, pp. 179-186.
8. Bencze Mihály: Egy integráltípus és alkalmazásai, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1987, pp. 62-69.
9. Bencze Mihály: Erdős Pál egy sejtéséről, Matematikai Lapok, Nr. 5-6, 1988, pp. 196-197.
10. Bencze Mihály és Tóth László: Az „e” számmal kapcsolatos egyenlőtlenségek, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1989, pp. 65-71.
11. Bencze Mihály: A Bernoulli-féle számok egyik alkalmazása, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1989, pp. 237-238.
12. Bencze Mihály: A háromszög egy csoportjáról, Matematikai Lapok, 1990, pp. 25-30.
13. Bencze Mihály: Kombinációs azonosságok, Matematikai Lapok, Nr. 5, 1990, pp. 167-173.
14. Bencze Mihály, Sándor József, Tóth László: Az „e” számmal kapcsolatos egyenlőtlenségek II, Matematikai Lapok, Nr. 8-9, 1990, pp. 281-283.
15. Bencze Mihály: Egy újabb bizonyítás a számtani és mértani közepek közötti egyenlőtlenségekre, Matematikai Lapok, Nr. 10-11-12, 1990, pp. 344-346.
16. Bencze Mihály: Azonosság megoldása, mint diofantoszi egyenlet, Matematikai Lapok, No. 10-11-12, 1987, pp. 357-361.
17. Bencze Mihály: Az n-ed rendű gyökvonás, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1991, pp. 62-64.
18. Bencze Mihály és Popovici Florin: Permutációk, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1991, pp. 285-296.
19. Bencze Mihály: I Wildt József Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1991, pp. 306-311.
20. Bencze Mihály és Popovici Florin: Permutációk és alkalmazásai (II), Matematikai Lapok, Nr. 8, 1991, pp. 328-333.
21. Bencze Mihály: I. Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1991, pp. 79-80.
22. Bencze Mihály: Márton Áron Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 6, 1992, pp. 209-218.

23. Bencze Mihály, Țuțuianu Maria és Popovici Florin: Matematikai Verseny-megyei szakasz, Brassó, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1992, pp. 260-269.
24. Bencze Mihály és Popovici Florin: Komplex számok a középiskolában, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1992, pp. 284-291.
25. Bencze Mihály: I Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 10, 1992, pp. 375-384.
26. Bencze Mihály: II Wildt József Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 1, 1993, pp. 10-16.
27. Bencze Mihály: II Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1993, pp. 48-55.
28. Bencze Mihály: I Bolyai János Emlékverseny, Matematikai Lapok, Nr. 5, 1993, pp. 170-179.
29. Bencze Mihály és András Szilárd: II Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1993, pp. 252-258.
30. Bencze Mihály és András Szilárd: II Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1993, pp. 290-299.
31. Bencze Mihály: III Wildt József Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 10, 1993, pp. 362-370.
32. Bencze Mihály és Nyáguly Sándor: Wildt József, Matematikai Lapok, Nr. 10, 1993, pp. 361-362.
33. Bencze Mihály és Popovici Florin: Leibniz tételének egy általánosítása, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1994, pp. 41-44.
34. Bencze Mihály: III Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.4, 1994, pp. 132-139.
35. Bencze Mihály és András Szilárd: III Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1994, pp. 252-256.
36. Bencze Mihály és András Szilárd: III Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1994, pp. 303-309.
37. Bencze Mihály: IV Wildt József Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 7, 1995, pp. 273-275.
38. Bencze Mihály: IV Wildt József Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.8, 1995, pp. 298-305.
39. Bencze Mihály és Dezső Gábor: I Bolyai Farkas Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1995, pp. 306-313.
40. Bencze Mihály és Dezső Gábor: I Bolyai Farkas Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 9, 1995, pp. 334-337.
41. Bencze Mihály és András Szilárd: IV Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 1, 1996, pp. 33-36.
42. Bencze Mihály és András Szilárd: IV Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 2, 1996, pp. 54-62.
43. Bencze Mihály: V Wildt József Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.4, 1996, pp. 128-139.

44. Bencze Mihály: III Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.5, 1996, pp. 169-177.
45. Bencze Mihály és András Szilárd: V Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1996, pp. 287-304.
46. Bencze Mihály és András Szilárd: IV Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.6, 1997, pp. 214-225.
47. Bencze Mihály: VI Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 8, 1997, pp. 288-300.
48. Bencze Mihály: VI Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.7, 1998, pp. 249-254.
49. Bencze Mihály és András Szilárd: VII Székely Mikó Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr.5-6, 1999, pp. 167-174.
50. Bencze Mihály: VIII Nemzetközi Magyar Matematikai Verseny, Matematikai Lapok, Nr. 5-6, 1999, pp. 194-201.
51. Bencze Mihály: In Memoriam Benkő József, Matlap, Nr. 2, 2002, pp. 281-282.
52. Bencze Mihály: A Cauchy-Bunjiakowski-Schwarz féle egyenlőtlenség egy új elemi bizonyítása, Matlap, Nr. 9, 2003, pp. 334-335.
53. Bencze Mihály: Egyenlőtlenségek a háromszögben, Matlap, Nr. 8, 2005, pp. 293-296.
54. Bencze Mihály: A matematika és a zene, Matlap, Nr. 5, 2006, pp. 196-197.
55. Bencze Mihály: A Hermite-féle azonosság egy általánosítása, Matlap, Kolozsvár, Nr. 8, 2008, pp. 299-301.

40. Az Erdélyi Matematikai Lapok (Brassó, Erdély, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Az $F_{a,b}(x)$ középarányosról, Erdélyi Matematikai Lapok (V), Nr. 1, 2003, pp. 13-14.
2. Bencze Mihály: Egy érdekes azonosság, Erdélyi Matematikai Lapok (V), Nr. 2, 2004, pp. 58-59.
3. Bencze Mihály: Összegekről, Erdélyi Matematikai Lapok (VI), Nr. 1, 2005, pp. 72-73.

41. A Gazeta Matematică Seria A (Bukarest, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Despre inegalitatea lui E. Hlawka, Gazeta Matematică (A), Nr. 1-2, 1985, pp. 48-50.
2. Bencze Mihály: O genertalizare a limitei lui Traian Lalescu, Gazeta Matematică (A), Nr. 4, 1988, pp. 158-159.

3. Bencze Mihály: O nouă demonstrație a inegalităților dintre medii oinderate, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 1, 1991, pp. 20-22.
4. Răzvan Anișca, Florin Popovici, Bencze Mihály: A simple proof of the generalized Lemma of Riemann, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 2, 1996, pp. 99-103.
5. Florin Popovici, Bencze Mihály: Asupra schimbării de variabilă în integrala Riemann, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 3, 1996, pp. 161-164.
6. Florin Popovici, Bencze Mihály: O demonstrație a finitudinii reuniunii a două mulțimi finite, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 1, 1997, pp. 47-49.
7. Florin Popovici, Bencze Mihály: Asupra ecuațiilor diferențiale ordinare de ordinul doi, lineare, cu coeficienți constanți, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 3, 1997, pp. 198-201.
8. Florin Popovici, Bencze Mihály: O demonstrație simplă a lemei lui Zorn, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 4, 1999, pp. 268-272.
9. Bencze Mihály: Asupra unei conjecturi a lui Pál Erdős, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 1, 1988, pp. 48-50.
10. Florin Popovici, Emil Stoica, Bencze Mihály: Asupra operatorilor izometrice, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 3, 1999, pp. 183-198.
11. Bencze Mihály and Florin Popovici: Contributions to the theory of the Riemann integral, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 4, 1999, pp. 255-265.
12. Bencze Mihály: A generalization of Euler's constant, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 1, 2000, pp. 64-69.
13. D.M. Bătinețu-Giurgiu, Bencze Mihály: Aplicații ale geometriei analitice în studiul unor șiruri ponderate geometric, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 1, 2002, pp. 196-205.
14. Maria Bătinețu-Giurgiu, Dumitru Bătinețu-Giurgiu, Bencze Mihály: Asupra convergenței șirurilor de medii asociate unor șiruri de numere reale strict positive, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 2, 2005, pp. 138-144.
15. Maria Bătinețu-Giurgiu, Dumitru Bătinețu-Giurgiu, Bencze Mihály: Șirul lui Ghermănescu la 70 de ani de la apariție, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 1, 2006, pp. 20-33.
16. Mihály Bencze, Minculete Nicusor, Pop T. Ovidiu: Certain inequalities for the triangle, *Gazeta Matematică (A)*, Nr. 3-4, 2012, pp. 86-93.

42. A Gazeta Matematică Seria B (Bukarest, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Aplicația șirurilor recurente în teoria diofantică, *Gazeta Matematică (B)*, Nr. 5, 1985, pp. 136-138.

2. Bencze Mihály: Identități combinatorice, Gazeta Matematică (B), Nr. 6-7, 1990.
3. Bencze Mihály: A Generalization of T. Popoviciu's Inequality, Gazeta Matematică (B), Nr. 4, 1991, pp. 159-161.
4. D.M. Bătinețu-Giurgiu, Bencze Mihály: Calculul unor integrale, Gazeta Matematică (B), Nr. 3, 2000, pp. 104-111.
5. D.M. Bătinețu-Giurgiu, Bencze Mihály: Interpretări geometrice privind șirul lui Lalescu, Gazeta Matematică (B), Nr. 7-8, 2002, pp. 264-270.
6. Maria Bătinețu-Giurgiu, D.M. Bătinețu-Giurgiu și Bencze Mihály: Șiruri derivabile, Gazeta Matematică (B), Nr. 9, 2005, pp. 410-420.
7. Maria Bătinețu-Giurgiu, D.M. Bătinețu-Giurgiu, Bencze Mihály: Șiruri t-derivabile, Gazeta Matematică (B), Nr. 12, 2006, pp. 620-625

43. A Középiskolai Matematikai Lapokban (KÖMAL) (Budapest, Magyarország) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Matematika és irodalom, Középiskolai Matematikai Lapok, Nr. 6, 1992, pp. 250-252.
2. Bencze Mihály: Változatok egy geometriai egyenlőtlenségre, Középiskolai Matematikai Lapok, Nr. 3, 1989, pp. 97-103.

44. A Reista de Matematică din Timișoara (Temesvár, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: Asupra unor inegalități polinomiale, RMT, Nr. 2, 1977, pp. 10-11.
2. Bencze Mihály: O demonstrație elementară a inegalității dintre medii, RMT, Nr. 1, 1998, pp. 9-10.
3. Mihály Bencze: O rafinare a inegalității lui Cesaro, RMT, Anul XII (seria a IV-a), nr. 3, 2007, pp. 8.

45. A Revista de Matematică si Informatică din Constanța (Konstanca, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: Despre două inegalități, Revista de matematică și Informatică, Constanța, Nr. 1, 2006, pp. 3-4.
2. Mihály Bencze: Generalizarea și rafinarea inegalității $x^2 + y^2 + z^2 \geq xy + yz + zx$ Revista de Matematică și Informatică, Constanța, Anul VII, Nr. 2, 2007, pp. 8.

46. A Studia Universitatis Babeş-Bolyai Mathematica (Kolozsvár, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Bencze Mihály: On perfect numbers, *Studia Mathematica Univ. Babeş-Bolyai*, Nr. 4, 1981, pp. 14-18.
2. Zhao Changjian, Wing-Sum Cheung and Mihály Bencze: On reverse Hilbert type inequalities, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, 4/2004, pp. 53-61.
3. Zhao Changjian, Wing-Sum Cheung and Mihály Bencze: On Analogs of the Dual Brunn-Minkowski Inequalitz for Width-Integrals of convex Bodies, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Mathematica*, Vol. LII, Nr. 2, June 2007, pp. 13-21.
4. Gao Mingzhe and Mihaly Bencze: Some extensions on Fan Ky's inequality, *Studia Univiversitatis. Babeş-Bolyai Mathematica*, Vol 57 (2012), Nr. 3, pp. 317-323

47. A Creative Mathematics (Nagybánya, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: About some new means, *Creative Mathematics*, Vol. 14, 2005, pp. 7-10.
2. Mihály Bencze: New refinements for the AM-GM-HM inequalities, *Creative Mathematics*, Vol. 15, 2006, pp. 7-16.
3. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About Simpson-type and Hermite-type inequalities, *Creative Mathematics*, Vol. 17, No. 1, 2008, pp. 8-13.
4. Mihály Bencze: A cathegory of new inequalities, *Creative Mathematics*, Vol. 17, No. 1, 2008, pp. 137-141.
5. Ovidiu T. Pop and Mihály Bencze: New cathegory of inequalities, *Creative Mathematics*, Vol. 17, No.2, 2008, pp. 107-114.
6. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On Hölder's inequality and its applications, *Creative Mathematics*, Vol. 18, No. 1, 2009, pp. 10-16.
7. Mihály Bencze: New inequalities for the Gamma function, *Creative Mathematics*, Vol. 18, No. 1, 2009, pp. 84-91.
8. Yu-Dong Wu and Mihaly Bencze: The refinement and generalization of the double Cosnita-Turtoiu inequality with one parameter, *Creative Mathematics*, Vol 19, No 1, 2010, pp 96-100.
9. M. Bencze, N. Minculete and O. T. Pop: Certain aspects of some geometric inequalities, *Creative Mathematics*, Vol 19, No 2, 2010, pp 122-129.
10. Shang Xiaozhou, Gao Mingzhe and Mihaly Bencze: Hardy-Hilbert integral inequality with weights, *Creative Mathematics*, Vol 19, No 2, 2010, pp 218-226.

11. Shi Yanping, Mihaly Bencze and Gao Mingzhe: Some new extensions on Hilbert's integral inequality and its applications, Creative Mathematics, Vol 19, No 2, 2010, pp 227-234.

48. A Procedind of the Annual Meeting on the Romanian Society of Mathematical Sciences (Bukarest, Románia) kötethen megjelent cikkei:

1. Florin Popovici and Mihály Bencze: O demonstrație nouă și simplă a formulei schimbării în integrala Riemann în condiții foarte generale, Vol. 2, 1998, pp. 98-110.

49. Scientia Magna (Kína) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: Neutrosophic applications in finance, economics and politics – a continuing bequest of knowledge bz an exemplasilz innovative mind, Scientia Magna, Vol. 2, Nr. 4, 2006, pp. 81-82.
2. Mihály Bencze: About a chain of Inequalities, Scientia Magna, Vol. 3, Nr. 2, 2007, pp. 19-24.
3. Mihály Bencze, Nicusor Minculete, Ovidiu T. Pop: Inequalities between the sides and angles of an acute triangle, Scientia Magna, Vol 7, Nr 1, 2011, pp. 74-78.
4. Marius Dragan and Mihály Bencze: The Hadwiger-Finsler reverse in an acute triangle, Scientia Magna, Vol 7, nr 4, 2011, pp. 92-95.
5. Marius Dragan and Mihaly Bencze: A new refinement of the inequality, Scientia Magna, Vol 8, nr 4, 2012, pp. 1-10.

50. Arhimede (Bukarest, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. D.M. Bătinețu-Giurgiu și Mihály Bencze: O clasă de recurențe neliniare, Arhimede 11-12/2002, pp. 6-10.
2. D.M. Bătinețu-Giurgiu și Mihály Bencze: Metode de abordare a unor limite de șiruri, Arhimede 11-12/2001, pp. 19-21.
3. D.M. Bătinețu-Giurgiu și Mihály Bencze: O generalizare a unei probleme a lui György Szöllősy, Arhimede 1-2/2002, pp. 19-21.
4. D.M. Bătinețu-Giurgiu și Mihály Bencze: O extindere geometrică a șirului Lalescu, Arhimede 9-10/2002, pp. 6-11.
5. D.M. Bătinețu-Giurgiu și Mihály Bencze: Six inequalities in tetrahedron, Arhimede 7-8/2004, pp. 2-6.
6. Mihály Bencze and D.M. Bătinețu-Giurgiu: Areas of some polygons inscribed in parabolas, Arhimede, 11-12/2004, pp. 21-23.
7. Marian Dincă și Mihály Bencze: Demonstrația unor inegalități prin metoda lui Sturm, Arhimede, Nr. 1-2, 2005, pp. 4-9.

8. Marian Dincă și Mihály Bencze: Demonstrarea inegalității Mac-Laurin prin metoda lui Sturm, Arhimede, Nr. 1-2, 2005, pp. 10-11.
9. Mihály Bencze and László Tóth: A generalization of an inequality belonging to Pólya and Szegő, Arhimede, Nr. 3-4, 2005, pp. 7-10.
10. Mihály Bencze and László Tóth: O generalizare a inegalității lui Pólya-Szegő, Arhimede, Nr. 9-12, 2005, pp. 10-13.
11. Mihály Bencze and D.M. Băținețu-Giurgiu: Interesting operations in some numeration systems, Arhimede, Nr. 4-6, 2006, pp. 11-14.

51. A Revista de matematică Sfera (Brăila, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Generalizarea și rafinarea inegalității $x^2 + y^2 + z^2 \geq xy + yz + zx$, Sfera, Anul. V, Nr. 10, 2007, pp. 9.

52. A Recreații Matematice (Jászváros, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: O rafinare a inegalității dintre media aritmetică și cea logaritmică, Recreații Matematice, Anul X, Nr. 1, 2008, pp. 39.
2. Mihály Bencze: O rafinare a inegalității lui Euler $R \geq 2r$, Recreații Matematice, Anul XI, Nr. 1, 2009, pp. 15-16.
3. Mihály Bencze: Utilizarea injectivității funcțiilor în rezolvarea ecuațiilor, Recreații Matematice, Anul XV, Nr. 1, 2013, pp. 27-28.
4. Mihály Bencze: Câteva generalizări și rafinări ale inegalității $x^2 + y^2 + z^2 \geq xy + yz + zx$, Recreații Matematice, Anul XV, Nr. 2, 2013, pp. 103-105.

53. A Sinus (Suceava, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: O metodă de rafinare a inegalităților geometrice, Sinus, Anul V, Nr. 1 (13), 2009, pp. 13-14.

54. A Revista de matematică din valea Jiului (Petrozsény, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: O rafinare a inegalității geometrice dintre media aritmetică și cea geometrică, Revista de Matematică din Valea Jiului, Nr. 1, 2008, pp. 4-5.
2. Mihály Bencze: O inegalitate între medii, Revista de Matematică din Valea Jiului, Nr. 2, 2008, pp. 9-11.

3. Mihály Bencze és Gheorghe Stoica: A supra unor probleme de incidență, *Revista de Matematică din Valea Jiului*, Nr. 3, 2008, pp. 12-15.
4. Wei-Dong Jiang és Mihály Bencze: O problemă a lui D.M. Milošević, *Revista de Matematică din Valea Jiului*, Nr. 1, 2009, pp. 8.
5. Mihály Bencze: Rafinări ale inegalițiilor lui Euler și Mitrinović, *Revista de Matematică din Valea Jiului*, Nr. 2, 2009, pp. 14-17.
6. Mihály Bencze și D.M. Băținețu-Giurgiu: A supra unei inegalități a lui Berkolaiko, *Revista de Matematică din Valea Jiului*, Nr. 3, 2009, pp. 11-15.
7. Mihály Bencze: Despre sirul lui Wallis, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 1, 2010, pp. 13-14.
8. Mihály Bencze: Rafinarea unor inegalități geometrice, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 2-3, 2010, pp. 4-5.
9. Mihály Bencze și Corneliu Bican, Generalizări ale problemei L.X. 174, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 2-3, 2010, pp. 19-21.
10. Mihály Bencze: A supra conjecturilor lui L. Tutescu, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 4, 2010, pp. 4-5.
11. Mihály Bencze: O rafinare a unei inegalități clasice în triunghi, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr.1, 2011, pp.6.
12. Mihály Bencze: O demonstrație a inegalității dintre media aritmetică și cea geometrică, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 2, 2011, pp. 12-13.
13. Mihály Bencze: O categorie de inegalități geometrice, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 3, 2011, pp. 12-16.
14. Mihály Bencze: O generalizare a problemei O.X. 230 din RMT, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr. 4, 2011, pp. 14-16.
15. Mihály Bencze: O categorie de inegalități geometrice, *Revista de Matematica din Valea Jiului*, Nr 1, 2013, pp.10-12.

55. A Revista de Matematică Alfa (Craiova, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: Despre o inegalitate clasică, *Revista de matematică Alfa XV* (seria a II-a), Nr. 1, 2009, pp. 8-9.

56. A Revista de matematică din Galați (Galac, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: O generalizare a unei probleme dată la USAMO 2004, *Revista de matematică din Galați*, Nr. 31, 2008, pp. 16-19.

57. A Minus (Tîrgoviște, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: O generalizare a inegalității lui Berkolajko, Minus Nr. 2, 2008, pp. 18-20.
2. Mihály Bencze and Ovidiu Pop: Despre o rafinare a inegalității lui Euler, Minus Nr. 2, 2009, pp. 24-26.

58. A Revue D'analyse Numérique et de Théorie de L'approximation (Kolozsvár, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze és Florin Popovici: A simple proof of Popoviciu's inequality, Revue D'Analyse Numérique et de Théorie de L'Approximation, Vol. 37, Nr. 2, 2008, pp. 127-132.

59. A Journal of Inequalities in Pure and Applied Mathematics (JIPAM, Ausztrália) szaklapban megjelent cikkei:

1. Shan-He Wu and Mihály Bencze: An equivalent triangle inequality and its applications, JIPAM, Vol. 10, issue 1, Article 16, 2009.

60. A Journal of Inequalities and Applications (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. Huan-Nan Shi, Mihály Bencze, Shan-He Wu and Da-Mao Li: Schur convexity of generalized Heronian means involving two parameters, Hindawi Publishing Corporation, Journal of Inequalities and Applications, Vol. 2008, Article ID 879273, 9 pages, doi: 10.1155/2008/879273

61. A Balkan Journal of Geometry and it's Application (Bukarest, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Chang-Jian Zhao and Mihály Bencze: L_p -Minkowski and Aleksandrov – Frenchet type inequalities, Balkan Journal of Geometry and its Applications (BJG), Vol. 14, Nr. 2, 2009, pp. 128-137.

62. A Bulletin Mathématique de la Societe des Sciences Mathématique de Roumanie (Bukarest, România) szaklapban megjelent cikkei:

1. Zhao Chang-Jian and Mihály Bencze: The Aleksandrov – Fenchel inequality of p-dual volumes, Bulletin Mathématique de la Seociete

des Sciences Mathématique de Roumanie, Tome 51(99), Nr. 1, 2008, pp. 39-45.

63. Az Analele Stiințifică ale Universității Ovidius Constanța, Seria Matematică (Konstanca, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Zhao Chang-Jian and Mihály Bencze: On the inverse inequalities of two new type Hilbert integral inequalities, Analele Științifice ale Universității Ovidius, Constanța, Seria Matematică, Vol. 16, Nr. 1, 2008, pp. 67-72.

64. Miskolc Mathematical Notes (Miskolc, Magyarország) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze and Zhao Chang-Jian: Some new inverse-type Hilbert-Pachpatte Inequalities, Miskolc Mathematical Notes, Vol. 8, Nr. 1, 2007, pp. 23-30.
2. Zhao Chang-jian and Mihály Bencze: p-Minkowski Inequalities for Mixed Intersection Bodies, Miskolc Mathematical Notes, Vol. 11, Nr 2, 2010, pp. 121-128.

65. A Brassó megye matematikai tanárainak konferenciáján (2007. június 9, Brassó, Románia) a következő dolgozatokat mutatta be:

1. Mihály Bencze: Generalization of Ptolemy's Theorem (a könyv 32-34 oldalán)
2. Mihály Bencze: A Generalization of Hermite's Identity (a könyv 35-40 oldalán)

A konferencia dolgozatai könyv formában is megjelentek: Idei Matematiche 2008, Editura Universității Transilvania din Brașov, Romania

66. A Journal of Mathematical Analysis and Applications (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze, Constantin P. Niculescu, Florin Popovici: Popoviciu's inequality for functions of several variables, Journal of Mathematical Analysis and Applications, Vol. 365, Issue, May, 2010, pp. 399-409.

67. A General Mathematics (Szeben, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Zhao Chang-jian and Mihály Bencze: Width-Integrals of Mixed Projection Bodies and Mixed Affine Surface Area, General Mathematics, Vol. 19, Nr. 1, 2011, pp. 123-133.

68. A Journal of Mathematical Inequalities (Zágráb, Horvátország) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze and Ovidiu T. Pop: Generalization and refinements for Nesbitt's inequality, Journal of Mathematical Inequalities, Vol 5, Nr. 1, 2011, pp. 13-20.
2. Wei-dong Jiang and Mihály Bencze: Some geometric inequalities involving angle bisectors and medians of a triangle, Journal of Mathematical Inequalities, Vol 5. Nr. 3, 2011, pp. 363-369.

69. Az Annals of Oradea University- Mathematics Fascicola (Nagyvárad, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Zhao Chang-jian and Mihály Bencze: On some new discrete inequalities, Annals of Oradea University-Mathematics Fascicola, Tom XVII, Nr. 2, 2010, pp. 167-172.
2. Chang-Jian Zhao and Mihály Bencze: A new Hölder-type inequality and its application, Annals of Oradea University-Mathematics Fascicola, Tom XX (2013), Issue No 1, pp. 99-103.

70. A Mathematical Reflections (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. Wei-dong Jiang and Mihály Bencze: Improvement of a Problem from American Mathematical Monthly, Mathematical Reflections, Vol 2, 2011, pp. 1-3.

71. A Journal os Science and Arts (JOSA), Section A-Mathematica (Tirgoviste, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Nicusor Minculete, Mihály Bencze, Ovidiu T. Pop: Some inequalities in the convex quadrilateral, Journal of Science and Arts, Vol 10, nr 1 (12), 2010, pp. 43-46.
2. Mihály Bencze: Generalizations of Ptolemy's theorems, Journal of Science and Arts, Vol 11, nr 1 (14), 2011, pp. 45-48.
3. Ovidiu T. Pop and Mihály Bencze: Trigonometrical Identities and Inequalities, Journal of Science and Arts, Vol 11, nr 2 (15), 2011, pp. 151-162

4. Ovidiu T Pop, Nicusor Minculete, Mihály Bencze: Inequalities in Triangle, Journal of Science and Arts, Vol 11, nr 4 (17), 2011, pp. 377-382
5. Mihály Bencze and Marius Dragan: A trigonometric method of solving the Hadwiger-Finsler inequality in acute triangle, Journal of Science and Arts, Vol 12, nr 4 (21), 2012, pp. 421-425

72. A Missouri Journal of Mathematical Sciences (USA) szaklapban megjelent cikkei:

1. M. Bencze, O. Bagdasar and J.L. Diaz-Barrero: Blind Mean and Hypercubes, Missouri Journal of Mathematical Sciences, Vol 23, Nr. 1, 2011, pp. 19-26.

73. A Mathproblems (ISSN: 2217-446X, url: <http://www.mathproblems-ks.com>, Universiteti i Prishtines, Prishtine, Kosovo) szaklapban megjelent cikkei:

2. Mihály Bencze and José Luis Diaz Barrero: On a discrete Constrained Inequality, Mathproblems, Vol 2, Nr. 1, 2012, pp. 65-68.

74. Az Ukranian Mathematical Journal (ISSN 1027-3190) szaklapban megjelent cikkei:

1. C.J. Zhao and Mihály Bencze: On Agarwal-Pang-type integral inequalities, Vol 64, Nr. 2, 2012, pp. 200-.209.

75. A Seminar Series in Mathematics and Computes Science, Ovidius University, Romania szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: About Weitzenböck's inequality, Seminar Series in Mathematics and Computer Science, 2013, pp. 22-24.

76. A Sclipirea Mintii (Buzău, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: Aplicatii ale inegalitatii lui Cauchy-Schwarz, Sclipirea Mintii, Nr VI, noiembrie 2010, pp 5-7.
2. Mihály Bencze: Demonstrarea prin inductie a inegalitatii dintre media aritmetica si cea geometrica, Scilirea Mintii, Nr VII, aprilie 2011, pp 11
3. Mihály Bencze: Inegalitati in triunghi, Sciliprea Mintii, Nr IX. Aprilie 2012, pp 9

4. Mihály Bencze: O clasa de inegalitati in triunghi, Scipirea Mintii, Nr X., Anul V. noiembrie 2012, pp. 7- 8.
5. Mihály Bencze: Identitati remarcabile in triunghi (I), Scipirea Mintii, Nr. XI., Anul VI. Aprilie 2013, pp. 9-10.
6. Mihály Bencze: Alte identitati remarcabila in triunghi (II), Scilirea Mintii, Nr XII, Anul VI. Noiembrie 2013, pp. 7-8.

77. Az Octogon Mathematical Magazine (Brassó, Románia) szaklapban megjelent cikkei:

1. Mihály Bencze: A New Proof of the Arithmetic-Geometric Mean Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 1, No. 1, April 1993, pp. 9-10.
2. F. Popovici and Mihály Bencze: A New proof of the Cantor-Shröder Theorem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 2, No. 1, April 1994, pp. 1-2.
3. Mihály Bencze: Generalization of Ptolemy's First Theorem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 2, No. 1, April 1994, pp. 9-10.
4. Mihály Bencze: A New proof of the weighted Arithmetic-Geometric Mean Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 2, No. 1, April 1994, pp. 17-18.
5. Florin Popovici and Mihály Bencze: A Siple Proof of the Finiteness of the Union of Two Finite Sets, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 3, No. 1, April 1995, pp. 2-3.
6. Mihály Bencze: About a Family of Curves of Peano Type, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 3, No. 1, April 1995, pp. 10-13.
7. Mihály Bencze: A New Proof of the Arithmetic-Geometric Pondered Mean Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 3, No. 1, April 1995, pp. 16-17.
8. Silvius Klein, Florin Popovici and Mihály Bencze: A New and Simple Proof of the Fundamental Theorem of the Arithmetic and Other Consideration Regarding the Divisibility of Natural Numbers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 3, No. 1, April 1995, pp. 42-46.
9. Florin Popovici and Mihály Bencze: A Simple Proof of Zorn's Lemma, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 3, No. 2, October 1995, pp. 19-22.
10. Florin Popovici, Silvius Klein and Mihály Bencze: The Principle of Finite Induction, Octogon Mathematical Magazine, Vol.3, No. 2, October 1995, pp. 32-39.

11. Florin Popovici, Mihály Bencze and Dorin Dutkay: A General Principle of Maximality and a Simple Proof of Zorn's Lemma, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 5-9.
12. László Tóth and Mihály Bencze: The Asymptotic Expansion of Traian Lalescu's Series, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 12-17.
13. Florin Popovici, Silviu Klein and Mihály Bencze: Remarks Regarding the Definition of the Riemann Integral, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 21-26.
14. Florin Popovici and Mihály Bencze: Remarks Regarding the Wave Equation, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 33-41.
15. Florin Popovici and Mihály Bencze: A Sufficient Condition of Extrem in the Variational Problem of Lagrange, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 50-57.
16. Mihály Bencze: A Refinement of the Inequalities between Arithmetical, Geometrical, Harmonical Means, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 61-65.
17. Florin Popovici and Mihály Bencze: The Change of Variable Formula in Riemann Integral in General Conditions, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 69-71.
18. György Szöllősy and Mihály Bencze: On the Open Question 17, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 1, April 1996, pp. 79-80.
19. Florin Popovici, Emil Stoica and Mihály Bencze: On the Isometric Operators, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 2, October 1996, pp. 8-18.
20. Florin Popovici, Răzvan Anișca and Mihály Bencze: Regarding the Calculus of Real Integrals Using the Residue Theorem, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 2, October 1996, pp. 21-23.
21. Răzvan Anișca, Florin Popovici and Mihály Bencze: A Simple Proof of the Generalized Lemma of Riemann, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 2, October 1996, pp. 32-34.
22. Florin Popovici and Mihály Bencze: A simple Method for Solving the Second Order Linear Ordinary Differential Equations with Constants Coefficients, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 4, No. 2, October 1996, pp. 41-42.
23. Radu Tudor, Răzvan Amișca, Florin Popovici and Mihály Bencze: A Characterization of the Commutativity of the

- Associative Algebraical Operations, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 4, No. 2, October 1996, pp. 45-46.
24. Florin Popovici and Mihály Bencze: Relation Between the Bisectrices of a Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 4, No. 2, October 1996, pp. 49-50.
 25. Mihály Bencze: Pál Erdős an Eccentric Titan and the Mozart of Mathematics, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 3-9.
 26. Florin Popovici and Mihály Bencze: A New and Simple Proof of the Change of Variable Formula in the Riemann Integral in Very General Conditions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 10-18.
 27. Florin Popovici and Mihály Bencze: The Transfinite Induction as a Characteristic Property of the Well Ordered Sets, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 27-29.
 28. Florin Popovici and Mihály Bencze: A Characterization of the set of Natural Numbers in the Class of Totally Ordered Sets, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 38-42.
 29. Florin Popovici and Mihály Bencze: Three New Symbols Useful in the Mathematical Analysis, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 48-53.
 30. Florin Popovici, Mihaela Negrea and Mihály Bencze: Remarks Regarding the Geometrical Motivation of the Definition of the Trigonometrical Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 57-62.
 31. Mihály Bencze and Florin Popovici: About one of Pál Erdős's Open Question, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 1, April 1997, pp. 66-67.
 32. Florin Popovici, Mihály Bencze, Mihaela Negrea: A Characterization of the set of Integer Numbers in the Class of Totally Ordered Sets, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 2, October 1997, pp. 10-17.
 33. Florin Popovici and Mihály Bencze: A Characterization of the Set of Rational Numbers in the Class of Totally Ordered Sets, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 2, October 1997, pp. 18-31.
 34. Mihály Bencze and Florin Popovici: A Refinement of the Euler's Inequality $R \geq 2r$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 2, October 1997, pp. 39-45.
 35. Mihály Bencze, Florin Popovici and Florentin Smarandache: About Very Perfect Numbers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 5, No. 2, October 1997, pp. 53-54.

36. Mihály Bencze, Florin Popovici and Florentin Smarandache: Inequalities for the Integer Part Function, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 5, No. 2, October 1997, pp. 60-62.
37. Mihály Bencze and Florin Popovici: VII-th József Wildt Mathematical Competition, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 5, No. 2, October 1997, pp. 82-94.
38. Mihály Bencze, Florin Popovici and Jutka Szilágyi: Mathematics and Literature, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp. 39-41.
39. Mihály Bencze: A New Proof of the Arithmetic-Geometric Mean Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp. 49-50.
40. Mihály Bencze and Florin Popovici: An Elementary Solution of a Problem of Pál Erdős, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp. 56-58.
41. Mihály Bencze: Noncongruent Convex Polygons which have Equal Perimeters and Areas, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp. 61-63.
42. Mihály Bencze and Florin Popovici: Two New Proofs of Inequality Between Arithmetical and Geometrical Means, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp. 65-66.
43. Mihály Bencze, Florin Popovici and Florentin Smarandache: One Generalization of the Leibniz Theorem, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp. 67-70.
44. Mihály Bencze, Florin Popovici and Florentin Smarandache: The Solution of OQ. 102, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 1, April 1998, pp.81.
45. Mihály Bencze: A Generalization of Tiberiu Popoviciu's Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 34-36.
46. Mihály Bencze and Florin Popovici: Permutations, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 43-61.
47. Mihály Bencze and István Lőrentz: About the Properties of the n -th Prime Numbers, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 63-74.
48. Mihály Bencze: On Competition Problem and its Applications, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 75-82.
49. Mihály Bencze and Florentin Smarandache: About the Characteristic Function of the Set, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 86-96.

50. Mihály Bencze: A Generalization of Euler's Constant, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 98-100.
51. Mihály Bencze: Resolving Identity as a Diophantine Equation, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 110-115.
52. Mihály Bencze and Florentin Smarandache: One Application of Wallis Theorem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 117-120.
53. Mihály Bencze: One Integral type and its Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 121-127.
54. Mihály Bencze: Two New Inequality for Smarandache Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 128-129.
55. Mihály Bencze: Root of Extraction of Order " n ", Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 130-133.
56. Mihály Bencze: VIII-th József Wildt Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 6, No. 2, October 1998, pp. 158-176.
57. Mihály Bencze and László Tóth: Inequalities Connected to the Number " e ", Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 12-20.
58. Mihály Bencze: About Hlawka's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 26-32.
59. Mihály Bencze: Combinatorial Identities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 36-58.
60. Mihály Bencze: The Application of Numbers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 65-69.
61. Mihály Bencze: Applying of Recurrent Sequences in the Theory of Diophantine Equations, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 76-80.
62. Mihály Bencze: On Luca's Recurrent Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 84-88.
63. Mihály Bencze: On Sums, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 93-95.
64. Mihály Bencze: Inequalities in the Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 99-107.
65. Mihály Bencze: A Generalization of Chebyshev's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 115-119.

66. Mihály Bencze: The Sum of the Relatively Prime Numbers with a given Number, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 123-125.
67. Mihály Bencze: On One of Fibonacci's Problem, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 128-129.
68. Mihály Bencze: A Generalization of Inequalities Between Pondered Means, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 133-136.
69. Mihály Bencze: On Inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 140-143.
70. Mihály Bencze: Two Types of Sums of Natural Numbers, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 147-149.
71. Mihály Bencze and Florentin Smarandache: About Bernoulli's Numbers, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 151-153.
72. Florin Popovici and Mihály Bencze: A Simple Proof of Lebesgue's Theorem of characterization of the Riemann Integrable Functions, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 156-162.
73. Mihály Bencze: A Generalization of Traian Lalescu's Limit, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 164-165.
74. Mihály Bencze and Florin Popovici: On a Geometric Extreme Value Problem, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 166-169.
75. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Pál Erdős Problem and Solution to OQ. 129, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 181-182.
76. Mihály Bencze: On the Open Question 17, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 182-183.
77. Marian Dincă, Mihály Bencze, András Szilárd and Florentin Smarandache: A Solution to OQ. 128, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 1, April 1999, pp. 183-184.
78. Mihály Bencze: About Ramanujan's Nested Radicals, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 15-21.
79. Mihály Bencze: About λ -convex (λ -concave) Functions, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 27-47.
80. Mihály Bencze: About Polynomial Inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 51-75.

81. Mihály Bencze: The Cramer`s Rule and its Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 79-89.
82. Mihály Bencze: A Generalization of Vandermonde Formula, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 94-96.
83. Mihály Bencze: About Characteristics of Polygons, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 98-100.
84. Mihály Bencze: Equation with Radical Roots, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 102-104.
85. Mihály Bencze: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 7, No. 2, October 1999, pp. 130-143.
86. Mihály Bencze: About a Property of Convex (Concave) Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 16-22.
87. Mihály Bencze: A Refinement of the Inequality Between Pondered Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 27-29.
88. Mihály Bencze: About a Property of Pondered Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 34-37.
89. Mihály Bencze: About a Family of Inequalities Using the Integral Calculus, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 42-59.
90. Mihály Bencze: About Inequalities and its Applications in Geometrie, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 74-97.
91. Mihály Bencze: Inequalities for Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 101-114.
92. Mihály Bencze: About Perfect k -th Powers of Positive Integers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 119-126.
93. Mihály Bencze: About a Family of Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 130-140.
94. Mihály Bencze: About a Family of Triangles, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 151-156.
95. D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: About the Ponderation of the Lalescu Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 162-168.

96. Marian Dincă and Mihály Bencze: A New Proof for an Inequality of Pál Erdős, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 191-192.
97. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Open Question OQ. 137, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 212.
98. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Open Question OQ. 245, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 1, April 2000, pp. 217.
99. Mihály Bencze: About Integral Quotients of Factorial Products, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 305-319.
100. Mihály Bencze: An Application of the Primitive Roots of the Unit, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 322-337.
101. Mihály Bencze: New Identities in Combinatorics, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 339-354.
102. Mihály Bencze: Inequalities for $\sqrt[k]{k!}, \sqrt[k]{k}, k^k, k^{k^k}, k!$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 358-367.
103. Mihály Bencze: About Identities and its Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 373-379.
104. Mihály Bencze: A New Type of Mean Value Theorem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 381-384.
105. Mihály Bencze: The sum $1^k + 2^k + \dots + n^k$ as Expression of $1+2+\dots+n$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 388-391.
106. Mihály Bencze: A Generalization of the Combinatorial Coefficients, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 398-402.
107. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Refinement of E. Just, N. Schaubenberger's, P. Erdős-Mordell's, H.C. Lenhard's, Jensen's and Chebyshev's Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 405-413.
108. Marian Dincă and Mihály Bencze: A New Geometric Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 413-414.

109. Mihály Bencze: About Vandermonde's Determinant and its Applications in Algebra and Geometrie, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 424-428.
110. Mihály Bencze: About Euler's Totient Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 430-432.
111. Mihály Bencze: Special Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 435-439.
112. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Refinement of Erdős-Mordell's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 442-443.
113. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Geometric Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 445-447.
114. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On Some Integrals of D. Acu and S. Tăbârcă, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 453-463.
115. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Generalization of the Băţineţu-Giurgiu Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 466-470.
116. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On Some Primitives and on Some Integrals, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 471-475.
117. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Solution to OQ. 235, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 508-509.
118. Mihály Bencze and Marian Dincă: Solution of József Wildt International Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 8, No. 2, October 2000, pp. 533-541.
119. Mihály Bencze: New Inequalities and Applications for λ -multiplicatively Convex Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 16-39.
120. Mihály Bencze: New Means, New Inequalities and Refinements, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 46-104.
121. Mihály Bencze: About a Category of New Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 111-120.
122. Mihály Bencze: About the sum $\left[\sqrt[k]{1}\right]^p + \dots + \left[\sqrt[k]{n}\right]^p$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 126-135.
123. Mihály Bencze: The $M_i M_j$ -Convexity (Concavity) a Generalization of the Convexity (Concavity), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 140-154.

124. Mihály Bencze and Marian Dincă: New Refinements for Inequalities Between Arithmetical, Geometrical, Harmonical Means and Applications, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 159-183.
125. Mihály Bencze and Marian Dincă: A Property of λ -multiplicatively Convex Functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 187-205.
126. Marian Dincă and Mihály Bencze: New Inequalities for Polygons, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 215-222.
127. Mihály Bencze: Inequalities for Medians in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 230-259.
128. Mihály Bencze: About Mihály Bencze's Polynomial Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 263-272.
129. Mihály Bencze: About Inequalities in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 274-323.
130. D.M. Băţineţu-Giurgiu Mihály Bencze and Tănase Negoii: A Method of Determining Some Important Constants, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 327-330.
131. Mihály Bencze and Marian Dincă: Sharp Inequalities in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 337-342.
132. Mihály Bencze: A New Generalization of Hlawka's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 345-348.
133. Mihály Bencze: New Inequalities in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 355-368.
134. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Finsler-Hudwiger's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 372-374.
135. Mihály Bencze and Marian Dincă: New Inequalities for Decreasing and Concave Functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 376-380.
136. Mihály Bencze: Cardan's Discriminant Method in Geometry of Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 386-388.
137. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Țițeica's Theorem, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 393-396.
138. Mihály Bencze: An Extension of Hlawka's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 400-402.

139. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Traian Şurtea's and Huygense's-Cramer's and Steiner's Theorems, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 406-408.
140. D.M. Băţineţu-Giurgiu Mihály and Augustin Semenescu: About Calculating the Limits of Some Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 413-414.
141. Mihály Bencze and Marian Dincă: A Generalization of Hayaschi's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 417-420.
142. Marian Dincă and Mihály Bencze: A New Proof of the Inequality Between Arithmetical and Geometrical Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 423-424.
143. Mihály Bencze and Marian Dincă: New Inequalities Proved by Sturm's Method, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 427-430.
144. Marian Dincă and Mihály Bencze: A New Geometrical Inequality for Interior Point of a Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 437-440.
145. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Lalescu Sequence, Centerial Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 443-451.
146. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Euler Sequence of polynomial Type, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 454-456.
147. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Simple Way of Calculating the Limit of the Băţineţu-Giurgiu Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 459-462.
148. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: About the Romeo Ianculescu Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 465-468.
149. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Elementary Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 472-473.
150. Mihály Bencze: The $L_{(s,t)}$ -Convexity (Concavity) the Continuously Extension of $M_i M_j$ -Convexity (Concavity), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 1, April 2001, pp. 509-510.
151. Mihály Bencze: About Bencze's Mean, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 705-713.
152. Mihály Bencze: About Seiffert's Mean, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 725-733.

153. Mihály Bencze: New Inequalities and Refinements for AM-GM-HM Means, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 739-744.
154. Mihály Bencze: About $M_i M_j$ Classification of Functional Equations, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 748-760.
155. Mihály Bencze: Inequalities for Submultiplicative and Subadditive Functions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 766-778.
156. Mihály Bencze: Applications of Jensen's Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 804-824.
157. Mihály Bencze: A Method for Generating New Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 854-858.
158. Mihály Bencze: New Inequality for Vector Norms, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 868-869.
159. Mihály Bencze: Inequalities in Triangle, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 874-884.
160. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: About a Generalization of the A.G. Ioachimescu Sequence, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 892-894.
161. István Palusek and Mihály Bencze: About Prime Numbers, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 898-912.
162. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Some Inequalities in the Inscribable Polygons, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 913-916.
163. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Two New Solutions for Lalescu's Problem, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 918-919.
164. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: About the Limit of the Sequences, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 921-924.
165. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: A Method to Determine Some Important Constants, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 926-930.
166. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Strict Monotonicity of the Ianculescu Sequence, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 931-933.

167. Mihály Bencze: D.M. Băţineţu-Giurgiu – The Teacher – on His 65-th Anniversary, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 969-.
168. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: Solution of József Wildt International Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 9, No. 2, October 2001, pp. 992-1000.
169. Zhao Changjian and Mihály Bencze: About Hilbert's Integral Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 9-12.
170. Mihály Bencze: A Refinement of Jensen's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 21-30.
171. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On Hölder's Inequality and its Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 30-36.
172. Mihály Bencze: New Generalizations of the Convexity (Concavity), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 43-50.
173. Mihály Bencze and Marian Dincă: Conexion Between Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 50-59.
174. Mihály Bencze and Zhao Changjian: On Some New Analytic Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 59-64.
175. Marian Dincă and Mihály Bencze: New Generalization of D. Pompeiu's Theorem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 64-69.
176. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On Improvement of a Weighted Erdős-Mordell Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 74-76.
177. Mihály Bencze and Marian Dincă: A Refinement of Erdős-Mordell Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 77-86.
178. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Weighted Erdős-Mordell Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 87-88.
179. Tănase Negoii and Mihály Bencze: An Possible Algorithm to Finding the Faster Convergences to Eullers Constant, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 89-93.
180. Mihály Bencze and Zhao Changjian: The λ -Multiplicatively Convex(Concave) Version of Hadamard's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 93-102.

181. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Another Proof of the Symmetric Mean Inequality (A Generalization of the Classical AM-GM Inequality), *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 111-114.
182. Zhao Changjian and Mihály Bencze: Proving Geometric Question by Induction, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 114-117.
183. Marian Dincă and Mihály Bencze: New Generalization of Finsler-Hudwiger's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 142-145.
184. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: Inequalities Between Functions and Generalized Means, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 146-150.
185. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Some Simple Proofs of the Classical Arithmetic Mean, Geometric Mean Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 50-153.
186. Mihály Bencze and Tănase Negoii: About Sequences and its Applications, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 153-159.
187. Marian Dincă and Mihály Bencze: Special Inequalities for Convex (Concave) Functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 160-163.
188. Howard Iseri and Mihály Bencze: Partially Paradoxist Smarandache Geometries, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 166-174.
189. Mihály Bencze and Marian Dincă: About Euler's and Erdős's Type Geometrical Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 178-184.
190. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Ju. I. Gerasimov's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 187-190.
191. Marian Dincă and Mihály Bencze: Inequalities in Convex Polygons, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 190-194.
192. Mihály Bencze and Šefket Arslanagić: About Problem two From IMO 2001, Washington, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 203-208.
193. Marian Dincă and Mihály Bencze: The Conjectured Inequality From the 42-nd IMO, Washington DC, 2001, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 209-218.

194. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of U.T. Bödewadt's and Schreiber's Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 219-222.
195. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: Functional Equations with Generalized Means, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 222-226.
196. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Another Result on Divisibility, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 226-229.
197. Marian Dincă and Mihály Bencze: An Extension of M. Schreiber's, J.M. Child's and I. Bankoff's Theorems, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 230-231.
198. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of L. Carlitz's, J.U.I. Gerasimov's and O.A. Kotel's Inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 231-232.
199. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: Inequality for Gamma Function, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 233-246.
200. Marian Dincă and Mihály Bencze: About H. Demir, L. Bankoff's Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 249-250.
201. Mihály Bencze and Amarnath Murthy: About Identities and its Applications, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 254-267.
202. Mihály Bencze: Inequalities for $\left(1 + \frac{1}{x}\right)^x$, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 267-274.
203. Mihály Bencze and Howard Iseri: About a Conditioned Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 277-280.
204. Mihály Bencze and Marian Dincă: Inequalities Obtained with Sturm's Method, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 281-283.
205. Mihály Bencze: The irrationality of Euler's Number "e", *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 283-284.
206. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Limits of Sequences with Generalized Means, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 286-289.

207. Mihály Bencze: Special Inequalities for Increasing and for Convex Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 296-319.
208. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Refinements of Euler's and Emmerich's Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 320-321.
209. Mihály Bencze: The Function $\ln \frac{f(x)}{x}$ as Generator of New Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 325-331.
210. Mihály Bencze and Tănase Negoii: Inequalities in Right Angle Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 332-335.
211. D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: Concerning a Couple of Linear Recurrences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 336-340.
212. Mihály Bencze and Marian Dincă: Inequalities proved by Sturm's Method Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 340-344.
213. D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Determinator Method of a Limit, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 345-346.
214. Mihály Bencze: New Proof and Refinement for the AM-GM Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 347-348.
215. D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: Concerning Some Limits Connected to Riemann's Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 350-352.
216. Mihály Bencze: Inequalities for a Product, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 354-355.
217. Marian Dincă and Mihály Bencze: New Proof for the Area Formula of a Convex Polygon, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 356-358.
218. Mihály Bencze and Tănase Negoii: A Method for Generating new Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 358-360.
219. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Property of Positive Integers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 361-362.
220. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: A Note on Open Problem OQ. 511, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 374-375.

221. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Open Question OQ. 643, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 1, April 2002, pp. 376-377.
222. Bătinețu Maria and Mihály Bencze: János Bolyai's Personality and Work, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 564-575.
223. Mihály Bencze and D.M. Bătinețu-Giurgiu: About János Bolyai's Magic Square Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 578-582.
224. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Applications of the Generalized Cauchy-Schwartz-Bunjiakowsky's Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 591-598.
225. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Tiberiu Popoviciu's Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 614-619.
226. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On Research of a new Geometric Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 623-627.
227. Marian Dincă and Mihály Bencze: A New Extension of Hlawka's Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 637-640.
228. Marian Dincă and Mihály Bencze: Trip in World of Geometrical Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 644-674.
229. Marian Dincă and Mihály Bencze: Sharp and Pondered Version of Erdős-Mordell's Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 676-681.
230. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Inequalities with Connection to a Problem from IMO Washington 2001, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 685-689.
231. Mihály Bencze: New Trigonometrical Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 692-703.
232. Maria Bătinețu, D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Geometrization of the Lalescu-type Sequences, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 724-729.
233. D.M. Bătinețu-Giurgiu, Maria Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: Difference of Means and Lalescu-Sequences, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 733-739.

234. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On Sequences of Means Related to Other Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 743-745.
235. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: New Properties of the Lucas-Sequence, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 749-752.
236. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Lalescu-Bătineţu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 756-758.
237. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Lalescu-Ianculescu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 762-764.
238. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: An Other Generalization of the Bătineţu-Giurgiu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 777-781.
239. Maria Bătineţu, D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: An Analytical Extension of the Lalescu-Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol.10, No. 2, October 2002, pp. 783-787.
240. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: A New Extension of the Lalescu-Bătineţu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 789-793.
241. D.M. Bătineţu-Giurgiu, Maria Bătineţu and Mihály Bencze: About Some of the Properties of the Lalescu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 795-799.
242. D.M. Bătineţu-Giurgiu, Maria Bătineţu and Mihály Bencze: About Some Sequences of Lalescu-Type, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 804-808.
243. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: An Extension of the Bătineţu-Giurgiu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 813-815.
244. D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: About Some of the Properties of the Bătineţu-Giurgiu Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 818-822.
245. D.M. Bătineţu-Giurgiu, Maria Bătineţu and Mihály Bencze: Associated Means to Some Sequences of Strictly Positive Real Number. Consequences. Theorems., *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 826-831.
246. Mihály Bencze: A New Proof of the Cauchy-Buniakowsky-Schwartz Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 841-842.

247. D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: In Problem No. 50 from the *Gazeta Matematică (GM)*, No. 9/1998, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 843-845.
248. Mihály Bencze: About Chebyshev's Integral Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 846-847.
249. Maria Bătinețu, D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: Another Generalization of the Lalescu-Sequence, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 849-852.
250. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Mao Qi Ji's Theorem, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 854-855.
251. D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: An Other Way of Extending the Lalescu-Series, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 857-860.
252. D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: An Expansion of a György Szöllősy Problem, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 873-874.
253. D.M. Bătinețu-Giurgiu and Mihály Bencze: About a György Szöllősy Problem, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 880-881.
254. D.M. Bătinețu-Giurgiu, Maria Bătinețu and Mihály Bencze: Extensions of Some Properties of Traian Lalescu's Sequences, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 884-886.
255. Mihály Bencze: In Memoriam József Benkő, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 893-899.
256. Mihály Bencze: Solution of József Wildt International Mathematical Competition, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 10, No. 2, October 2002, pp. 919-937.
257. Mihály Bencze: A Refinement of Norms, Minkowski's, Cauchy-Buniakowski-Schwartz's, Aczél's, Hölder's, Huygen's AM-GM's Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 19-29.
258. Marian Dincă and Mihály Bencze: Refinements for Jensen's and the Pondered Means Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 33-36.
259. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On the Inverse Inequalities of two Type Hilbert Integral Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 36-41.

260. Marian Dincă and Mihály Bencze: Trip in World of Geometrical Inequalities (2), Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 45-76.
261. K.S. Subramanian and Mihály Bencze: On Two Number Theoretic Function, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 106-108.
262. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Extending the Scope of Some Number Theoretic Functions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 110-113.
263. Mihály Bencze and Murray S. Klamkin: Another Proof of the Weighted Arithmetic-Geometric Mean Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 126-127.
264. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On One Non-Linear Recurrence Class, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 128-131.
265. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: How Many Prime Number Exist?, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 133-135.
266. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Băţineţu-Giurgiu Sequences Elliptically and Hyperbolically Pondered, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 163-167.
267. Mihály Bencze and K.B. Subramanian: New Arithmetical Functions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 168-169.
268. Mihály Bencze and Marian Dincă: About Inequalities and its Applications, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 172-180.
269. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Walter Janous Conjecture, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 182-183.
270. Mihály Bencze and Marian Dincă: A Generalization of Problem Two IMO, Washington, 2001, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 187-189.
271. Marian Dincă and Mihály Bencze: About P. Schweitzer's Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 193-195.
272. Maria Băţineţu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Elliptically and Hyperbolically pondered Lalescu Functions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 195-198.

273. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On the Calculus of Some Limit of Functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 1, April 2003, pp. 202-207.
274. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Erdős-Mordell's Inequality from Exterior Points, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 429-431.
275. Marian Dincă, Sorin Rădulescu and Mihály Bencze: A Generalization of Constantin Niculescu's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 437-441.
276. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 462-468.
277. Marian Dincă and Mihály Bencze: An Inequality from Convex Functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 504-507.
278. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: Again on Calculating Some Limits of Sequences, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 513-518.
279. Marian Dincă and Mihály Bencze: New Geometrical Inequalities in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 526-528.
280. Mihály Bencze and Zhao Changjian: A Refinement of the Hermite-Hadamard Integral Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 528-534.
281. Maria Băţineţu, D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Marinela Marinescu: The Calculus of Some Euler-Type Pondered Sequences, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 550-554.
282. Mihály Bencze: A Completely Proof with Mathematical Induction of Inequality between Arithmetical and Geometrical Means, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 563-564.
283. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Maria Băţineţu and Mihály Bencze: Calculating Methods of Some Limits of Sequences, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 565-575.
284. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Integral Forms of Some New Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 583-587.
285. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: On the Calculus of Some Limits of Sequences, *Octagon Ma-*

- thematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 587-595.
286. Zhao Changjian, Mihály Bencze and Zdravko F. Starc: A Few New Inequalities for the Mean, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 595-597.
 287. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: On the Number of Roots of Some Transcendental Equations, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 606-610.
 288. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Smarandache Fermat Additive Cubic Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 652-654.
 289. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Smarandache Forth and Higher Patterned/Additive Perfect Power Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 655-656.
 290. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Smarandache Fitorial and Supplimentary Fitorial Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 657-659.
 291. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: An Application of Smarandache LCM Sequence and the Largest Number Divisible by all the Integers not Exceeding the r -th Root of itself, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 660-661.
 292. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Some Ideas on the Smarandache nn Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 662-663.
 293. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: A Note on the Smarandache nn^m Generalized Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 6663-664.
 294. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: A Note on the Conjecture that Smarandache nn^2 Sequence Contains no Perfect Squares, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 664-666.
 295. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Some Propositions on Smarandache $n2n$ Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 666-668.
 296. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: A Note on the Number of Primes in Smarandache Multiple Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 668-669.
 297. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Numbers which are a Multiple of the Product of their Digits and Some More Ideas,

- Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 670-672.
298. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Smarandache Prime Generator Sequence, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 673-674.
 299. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Smarandache Multiplicative Cubic Sequence and More Ideas on Digit Sums, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 675-676.
 300. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Some Ideas on the Smarandache Square and Higher Powers Bases, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 677-678.
 301. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: Smarandache Murthy Lagrange Type Problems, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 679-680.
 302. Mihály Bencze: New Arithmetical Functions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 680-686.
 303. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 11, No. 2, October 2003, pp. 749-766.
 304. Zhao Changjian, Si Lin and Mihály Bencze: On a New Yang Le's Type Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 12-15.
 305. Zhao Changjian and Mihály Bencze: Inverse Forms of Two Integral Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 41-44.
 306. Mihály Bencze: About New Means and Refinements, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 45-48.
 307. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 62-97.
 308. Zhao Changjian, He Chuanski and Mihály Bencze: Existence of Real Roots of a Radical Equation, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 98-100.
 309. Zhao Changjian, Jia Meizhu and Mihály Bencze: On a Geometric Problem, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 101-104.
 310. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About Arithmetical and Geometrical Progressions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 125-138.
 311. Mihály Bencze: Inequalities for Complex Numbers, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 146-152.

312. Maria Băținețu, D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: In2 Adjacent Class of Real Number Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 154-161.
313. Mihály Bencze and Amarnath Murthy: About Second Degree Equations, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 174-177.
314. D.M. Băținețu-Giurgiu, Maria Băținețu and Mihály Bencze: On a Theorem of Mathematical Analysis. Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 208-211.
315. D.M. Băținețu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semencescu: On Mihai Ghermănescu's Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 222-225.
316. D.M. Băținețu-Giurgiu, Mihály Bencze and Marinela Marinescu: On a Paper from Gazeta Matematică, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 227-230.
317. Dorin Mărghideanu and Mihály Bencze: New Proofs for AM-GM and Pondered AM-GM Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 233-235.
318. D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: On a Competition Problem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 239-242.
319. D.M. Băținețu-Giurgiu, Maria Băținețu, Mihály Bencze and Ștefan A. Popa: The Calculus of Some Limits of Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 1, April 2004, pp. 252-257.
320. Zhao Chang-Jian and Mihály Bencze: On a Delayed Model in Population, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 466-470.
321. Mihály Bencze and Zhao Changjian: New Inequalities for Seiffert's Mean, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 482-486.
322. Mihály Bencze and D.M. Băținețu-Giurgiu: New Inequalities for Bencze's Mean, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 488-492.
323. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 497-512.
324. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About an Inequality of G. Grüss, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 512-515.

325. Mihály Bencze: New Generalization of Huygens Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 523-525.
326. Mihály Bencze: New Inequalities for the Pondered Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 530-531.
327. Dorin Mărghidanu and Mihály Bencze: Inequalities for Differences of Means, deducted from the Inequality of Radó, Octogon Mathematical Magazine, vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 532-539.
328. Mihály Bencze: About Logarithmic Mean, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 543-548.
329. Mihály Bencze: A New Refinement for the Inequalities Between Pondered Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 554-557.
330. Mihály Bencze: About Jordan's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 563-567.
331. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: A New Mean and it's Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 579-580.
332. Mihály Bencze and Marian Dincă: About Trigonometric Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 587-591.
333. Mihály Bencze and Amarnath Murthy: New Inequalities for a Category of Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 597-601.
334. Mihály Bencze: A New Refinements for Cauchy-Buniakowski-Schwarz Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 607-617.
335. Mihály Bencze and Marian Dincă: About W. Janous Conjecture, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 622-625.
336. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On Certain Geometrical Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 627-635.
337. Mihály Bencze: About an Exponential Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 638-640.
338. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: About Erdős-Mordell's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 641-643.
339. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Maria Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Marinela Marinescu: Lalescu-type Sequences Geometri-

- cally Pondered by the Equation of an Ellipsoid, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 646-651.
340. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Maria Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Ştefan A. Popa: Lalescu Sequences Geometrically Pondered by the Equation of Hyperboloid, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 659-663.
 341. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Convergence of Certain Liniarly Recurrent Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp.679-682.
 342. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Maria Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: Lalescu-type Sequences Geometrically Pondered by the Equation of Certain Conics, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 698-709.
 343. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: On the Number of Distinct Nontrivial Sets of Numbers with a Given Least Common Multiple, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 723-725.
 344. Amarnath Murthy and Mihály Bencze: A Note on a Sequence of Primes with Every Partial Sum a k 'th Power, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 726-727.
 345. Mihály Bencze and Chang-Jian Zhao: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 751-770.
 346. Chao-Ping Chen, Feng Qi and Mihály Bencze: On Open Problem OQ. 1352, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 12, No. 2, October 2004, pp. 1049-1050.
 347. Mihály Bencze and Chang-Jian Zhao: Refinements for Some Geometrical Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 71-114.
 348. Mihály Bencze: About some Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 128-137.
 349. Mihály Bencze: New Refinements for Cauchy-Schwarz Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 139-149.
 350. Mihály Bencze: New Means and Refinements Deduced from Jensen-Hadamard Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 154-162.

351. Mihály Bencze: About a Problem of the 2000 Russian Mathematical Olympiad, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 162-165.
352. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 165-183.
353. Mihály Bencze: About a new Mean and a New Refinement for AM-GM Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 185-188.
354. Mihály Bencze: New Inequalities for Means, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 191-192.
355. Mihály Bencze: New Means and Refinements for AM-GM Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 195-198.
356. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On Certain Problems in G.M. and in R.M.T., Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 205-209.
357. Mihály Bencze and Ştefan A. Popa: A New Extension of the Băţineţu-Giurgiu Sequence, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 213-216.
358. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Ştefan A. Popa: A New Generalization of the Băţineţu-Giurgiu Sequence. Methods of Approach, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 220-223.
359. Mihály Bencze: About an Interesting Identity and it's Applications, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 223-228.
360. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Inequalities in the Tetrahedron, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 236-247.
361. Mihály Bencze and Marian Dincă: About Rolle Theorem, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 247-252.
362. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Other Inequalities in Triangles, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 252-259.
363. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: About an Interesting Trigonometrical Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 259-263.
364. Mihály Bencze and Marian Dincă: Refinements for Euler's $R \geq 2r$, Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 263-307.

365. Mihály Bencze: New Refinements for Cesaro Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 313-315.
366. Mihály Bencze and Florentin Smarandache: About an Identity and its Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 343-345.
367. Mihály Bencze: New Proof for AM-GM Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 357-358.
368. Mihály Bencze and Marian Dincă: A Proof with Mathematical Induction of AM-GM Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 361-362.
369. Mihály Bencze: About Elementary Inequalities and its Applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 371-374.
370. Florentin Smarandache and Mihály Bencze: Matter, Antimatter, and Unmatter, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 386-392.
371. Marian Dincă and Mihály Bencze: About OQ. 1543, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 1, April 2005, pp. 916.
372. Maria Băținețu-Giurgiu, D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: Derivable Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 936-946.
373. Mihály Bencze: Identities and Inequalities for Determinants, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 955-966.
374. Mihály Bencze: About Conjectures and new Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 973-978.
375. Mihály Bencze: Inequalities for Gamma Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 982-984.
376. Mihály Bencze: Some new Identities and Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 988-993.
377. Dorin Mărghidanu and Mihály Bencze: New Means and Refinements for AM-GM-HM Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 999-1001.
378. Mihály Bencze: New Refinements for a Classical Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1007-1010.

379. Mihály Bencze: About Inequalities with Integer Part, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1013-1018.
380. Maohua Le and Mihály Bencze: An Equation Concerning the Smarandache Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1018-1021.
381. Dorin Mărghidanu and Mihály Bencze: A new Proof for AM-GM Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1021-1027.
382. Mihály Bencze: About Inequalities Between Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1030-1032.
383. Mihály Bencze: About Candido's Identity, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1037-1044.
384. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Maria Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Ştefan A. Popa: Pondering with Derivable Sequences Traian Lalescu Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1044-1051.
385. Mihály Bencze and József Sándor: About one Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1051-1053.
386. Mihály Bencze: About Permutations, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1055-1057.
387. Mihály Bencze: Seven Possibilities to Generalize the Fibonacci and Lucas Numbers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1057-1059.
388. Mihály Bencze: Some Application of AM-GM Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1065-1069.
389. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Diana Alexandrescu: Pondering with Derivable Sequences Romeo T. Ianculescu Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1069-1074.
390. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Marinela Marinescu: Extensions and Methods of Approach of Mihail Ghermănescu's Sequence, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1076-1084.
391. Mihály Bencze: About the Function $\cos(x^\alpha)$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1084-1086.
392. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Andrei G. Ioachimescu's Sequence at 110 Years, Octo-

- gon Mathematical Magazine, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1086-1093.
393. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Augustin Semenescu: On a Problem from *Gazeta Matematica*, Vol. XVIII, (1912-1913), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1103-1107.
 394. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Traian Lalescu's Sequence at 105 Years, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1107-1113.
 395. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: About a Problem of the Russian Mathematical Olympiad, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1113-1117.
 396. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1117-1132.
 397. Chao-Ping Chen and Mihály Bencze: An Open Problem by Mihály Bencze, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 13, No. 2, October 2005, pp. 1317-1320.
 398. József Sándor and Mihály Bencze: A Refinement of $G_n + G_n^1 \leq 1$, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 16-21.
 399. Mihály Bencze: About Inequalities in Polygon, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 32-36.
 400. Mihály Bencze: Generalizations and Refinements for a Classical Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 46-53.
 401. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Class of Functions. Applications, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 59-64.
 402. Mihály Bencze: New Refinement for AM-HM Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 64-74.
 403. Maohua Le and Mihály Bencze: Two Classes of Smarandache Determinants, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 74-82.
 404. Mihály Bencze: New Inequalities and Refinements, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 86-97.
 405. József Sándor and Mihály Bencze: On a Problem of the William Lowell Putnam Competition, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 100-109.

406. Mihály Bencze and Themistocles M. Rassias: About the Functional Equation $(f \circ f \circ \dots \circ f)(x) = g(x)$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 113-116.
407. Mihály Bencze: About one Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 116-121.
408. József Sándor and Mihály Bencze: An Improvement of the Harmonic-Geometric Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 125-127.
409. Mihály Bencze: About Functional Equation, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 131-134.
410. Mihály Bencze: About one Identity, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 138-151.
411. Florentin Smarandache and Mihály Bencze: Neutrosophic Set: A Generalization of the Intuitionistic Fuzzy Set, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 151-162.
412. Mihály Bencze: Inequalities for Complex Numbers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 162-164.
413. Mihály Bencze: Inequalities in Tetrahedron, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 177-180.
414. Mihály Bencze: Inequalities in the Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 183-185.
415. Mihály Bencze: A Method to Obtain new Groups, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 186-193.
416. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About new Trigonometrical Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 197-203.
417. Mihály Bencze and Florentin Smarandache: Inequalities for Integer and Fractional Part, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 206-211.
418. Mihály Bencze: About Polynomials, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 213-217.
419. Mihály Bencze and Dorel Băițan: Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 219-222.
420. Mihály Bencze and Šefket Arslanagić: New Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 235-237.
421. Mihály Bencze and Ovidiu Bagdasar: About one Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 240-243.

422. Mihály Bencze: Inequalities in Rectangle Parallelepipedon, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 245-248.
423. Mihály Bencze: About one Trigonometrical Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 250-253.
424. Mihály Bencze and Maohua Le: About Closed Broken Line, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 254-256.
425. Mihály Bencze and Mircea Trifu: A Generalization of the Bătineţu-Giurgiu Sequence, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 256-258.
426. Maria Bătineţu-Giurgiu, D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On an Integral from A.M.M., Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 261-263.
427. Maria Bătineţu-Giurgiu, D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Two Theorems Concerning Lalescu Functions, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 264-270.
428. Maria Bătineţu-Giurgiu, D.M. Bătineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Derivability of Certain Sequences. Properties, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 273-277.
429. Mihály Bencze: In Memoriam Gábor Dezső, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 1, April 2006, pp. 288-292.
430. Chao-Ping Chen and Mihály Bencze: Recurrence Formula of a Power Series, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 473-475.
431. Mihály Bencze: New Inequalities for the Number " e ", Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 476-480.
432. Mihály Bencze: New Means and Refinements, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 482-486.
433. Mihály Bencze: About a Class of Inequalities for Two Variables, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 492-528.
434. Mihály Bencze: A Refinement for Jensen's Inequality and some Applications, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 534-538.
435. Mihály Bencze and Zhao Changjian: New Refinements for Some Classical Triangle Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 546-552.

436. Mihály Bencze: Some new Inequalities for the Number „ e ”, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 559-562.
437. Gheorghe Costovici and Mihály Bencze: A Generalization of Botez-Catalan-Klambauer Identity, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 580-582.
438. Mihály Bencze and Ovidiu Bagdasar: New Identities Between Means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 586-591.
439. Mihály Bencze: New Generalization and Refinements for Young's and Hölder's Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 594-596.
440. Mihály Bencze and J.L. Diaz-Barrero: About Some New Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 596-600.
441. Mihály Bencze: New Refinements for the Triangle Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 617-621.
442. Mihály Bencze and Marian Dincă: New Inequalities for Convex and Concave Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 624-626.
443. József Sándor and Mihály Bencze: A Remark on a Nice Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 640-642.
444. Mihály Bencze: Some new Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 645-648.
445. Mihály Bencze and György Szöllősy: About a Convex Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 650-652.
446. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Adjacence of Some Sequence Built from Sequence with Property „B”, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 654-657.
447. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: Inequalities obtained from Integration, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 661-665.
448. József Sándor and Mihály Bencze: A Note on an Algebraic Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 671-672.
449. József Sándor and Mihály Bencze: A Note on a Refinement of the Arithmetic-Harmonic Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 677-679.

450. Mihály Bencze: About a new Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 683-685.
451. József Sándor and Mihály Bencze: On Generalized Refinements of the Chapple-Euler Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 699-701.
452. Csaba Oláh and Mihály Bencze: About Problem PP. 6752, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 707-708.
453. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 709-733.
454. József Sándor and Mihály Bencze: On the Equation $\frac{4}{x!} = \frac{1}{y!} + \frac{1}{z!} + \frac{1}{t!}$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 14, No. 2, October 2006, pp. 912-913.
455. Mihály Bencze: A Generalization of Menelaos Theorem, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 11-15.
456. Mihály Bencze: Generalization of Ptolemy's Theorems, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 19-22.
457. Mihály Bencze: A Generalization of Hermite's Identity, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 30-37.
458. Mihály Bencze: New Refinements and Generalizations for the Classical Inequality $x^2 + y^2 + z^2 \geq xy + yz + zx$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 43-46.
459. Mihály Bencze: Inequalities Connected to the Cauchy-Schwarz Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 58-62.
460. Mihály Bencze: Inequalities for Decreasing Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 73-79.
461. Mihály Bencze: About a Problem of Ferenc Radó Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 83-88.
462. Mihály Bencze: About H.F. Weinberger's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 103-105.

463. Mihály Bencze: About a Competition Problem, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 109-112.
464. Mihály Bencze: About some new Trigonometrical Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 122-137.
465. Mihály Bencze: About Bergström Identity, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 145-147.
466. Mihály Bencze: The Extension of Stewart and Leibniz Theorem in Space, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 150-151.
467. József Sándor and Mihály Bencze: On Certain new Ky Fan Type Inequalities for Means, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 151-156.
468. Mihály Bencze and Zhao Changjian: New Inequalities in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 156-163.
469. Mihály Bencze and Sefket Arslanagc: About some new Inequalities in Triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 168-174.
470. József Sándor and Mihály Bencze: On Certain Diophantine Equations Suggested by a Geometric Property, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 178-182.
471. Mihály Bencze and José Luis Díaz-Barrero: A Generalization of Problem 3062 *Crux Mathematicorum*, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 182-185.
472. Mihály Bencze: About a Chain of Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 185-189.
473. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About Marcel Chiriță's Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 189-194.
474. Mihály Bencze: About Mihály Bencze's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 194-198.
475. Zhao Changjian and Mihály Bencze: On Simple Solution of a Radical Equation, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 199-207
476. József Sándor and Mihály Bencze: On Two Inequalities for the Arctangent Function, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 202-206.

477. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: About an Increasing Function, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 212-213.
478. Mihály Bencze and José Luis Díaz Barrero: About a Convex Function, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 216-217.
479. József Sándor and Mihály Bencze: An Approximation for $\sqrt[n]{a}$, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 218-221.
480. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Regarding a Problem of Traian Lalescu, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 222-226.
481. Mihály Bencze: New Proof of the AM-GM Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 228-229.
482. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: An B-Derivable Sequences, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 230-235.
483. Mihály Bencze and József Sándor: About an Inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 235-238.
484. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Derivable Sequences in Comparison with a Given Sequence, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 238-242.
485. József Sándor and Mihály Bencze: On an Inequality of Alzer, III, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 242-245.
486. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About Trigonometrical Inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 245-247.
487. Mihály Bencze and József Sándor: About some Special Identities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 250-253.
488. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Regarding a Refinement of the Inequality Between the Arithmetical Mean and the Harmonical Mean, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 256-257.
489. Mihály Bencze and József Sándor: About Some Identities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 265-266.

490. Mihály Bencze: Inequalities for the Angles of a Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 267-273.
491. József Sándor and Mihály Bencze: An Application of Gauss' Quadrature Formula, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 276-279.
492. Mihály Bencze: About new Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 283-284.
493. Mihály Bencze: József Wildt International Mathematical Competition, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 290-295.
494. József Sándor and Mihály Bencze: On OQ. 2244, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 504-505.
495. József Sándor and Mihály Bencze: On $\psi(\sum_{k=1}^n \varphi(k))$ (OQ. 2250), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 510-511.
496. József Sándor and Mihály Bencze: On Inequality $\pi\left(\frac{n(n+1)}{2}x\right) \leq \sum_{k=1}^n \pi(kx)$ (OQ. 2252), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 513-515.
497. József Sándor and Mihály Bencze: On the Arithmetical Function $\varphi(\psi(\varphi(\psi(n))))$ (OQ. 2253), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 519-521.
498. József Sándor and Mihály Bencze: On Comparison of $\varphi(\psi(n) + n)$ and $\psi(\varphi(n) + n)$ (OQ. 2275), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 525-527.
499. József Sándor and Mihály Bencze: On OQ. 2328, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 1, April 2007, pp. 540.
500. Mihály Bencze and Zhao Changjian: New Trigonometrical Identities and Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 557-566.
501. Mihály Bencze: Some new Inequalities in triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 573-590.
502. Mihály Bencze: About C-Circles, D-Circles and E-Circles, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 601-611.

503. Mihály Bencze: Generalizations and Refinements for Cesaro's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 616-618.
504. Mihály Bencze: New Refinements of Cesaro's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 625-628.
505. Mihály Bencze: New Inequalities for the Riemann Zeta Function, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 641-654.
506. Mihály Bencze: About an Interesting Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 647-649.
507. Mihály Bencze and Ion Bursuc: About Sums with Integer Part, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 671-674.
508. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: About Rolle Theorem, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 678-680.
509. Mihály Bencze and Šefket Arslanagić: About one Conditioned Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 722-724.
510. Mihály Bencze and Traian Ianculescu: About Supralogarithmical Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 730-732.
511. Mihály Bencze and György Szöllősy: About Special Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 734-736.
512. Mihály Bencze: Inequalities for the Toricelli-Fermat Point, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 741-746.
513. Mihály Bencze and József Sándor: About Integral Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 756-758.
514. Mihály Bencze and György Szöllősy: About Exponential Functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 7761-766.
515. Mihály Bencze: About a Chain of Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 771-774.
516. Mihály Bencze: About a new Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 781-782.
517. Mihály Bencze: About a Special Function, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 785-787.

518. Ovidiu T. Pop and Mihály Bencze: About Some Identities and Inequalities for Complex Numbers, Vectors and Determinants, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 790-794.
519. Marian Dincă and Mihály Bencze: A Generalization of Virgil Nicula's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 794-796.
520. Mihály Bencze: About some Trigonometrical Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 799-802.
521. Mihály Bencze and Emil Stoica: About Polygons, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 807-808.
522. Mihály Bencze and Florentin Smarandache: About Factorial Sums, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 810-812.
523. Marian Dincă and Mihály Bencze: About Erdős-Mordell's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 816-817.
524. Mihály Bencze: Some new Trigonometrical Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 818-823.
525. Mihály Bencze: New Refinements for some Triangle Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 827-828.
526. Maria Băținețu-Giurgiu, D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Method of Approaching Certain Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 829-833.
527. Mihály Bencze: Numbers in the Perspective of Sumerian Civilization, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 837-846.
528. Mihály Bencze: Mathematics and Music Along Algebraic Structures, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 848-850.
529. Maria Băținețu-Giurgiu, D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Generalization of Neshbitt's Inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 851-856.
530. Maria Băținețu-Giurgiu, D.M. Băținețu-Giurgiu and Mihály Bencze: Concerning the Calculus of the Limit of the Certain sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 858-862.

531. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: An Inequality and its Applications, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 864-867.
532. Mihály Bencze: Inequalities for SHX, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 869-870.
533. Marian Dincă and Mihály Bencze: New Proofs and Refinements for Classical Geometrical Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 872-874.
534. Maohua Le and Mihály Bencze: Two Equations on $S(k)$ and $\varphi(k)$, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 876-877.
535. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Arithmetic Functional Equation $S(k) = \varphi(k)$, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 879-881.
536. Maohua Le and Mihály Bencze: An Other Equation on the Greatest Common Divisor of $S(k)$ and $\varphi(k)$, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 883-884.
537. Maohua Le and Mihály Bencze: An Equation on the Greatest Common Divisor of $S(k)$ and $d(k)$, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 885-887.
538. Maohua Le and Mihály Bencze: An Equation on the Greatest Common Divisor of $S(k)$ and $\varphi(k)$, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 888-889.
539. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 894-917.
540. Maohua Le and Mihály Bencze: An Open Question Concerning Integral Parts (OQ. 1879), *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 1227-1229.
541. Maohua Le and Mihály Bencze: An Inequality Concerning $\delta(n)$ and its Applications (OQ. 2111), *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 1236-1238.
542. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Functional Equation $\delta(x^2 + y) + \delta(x + y^2) = 2\psi(x^3 + y^3)$ (OQ. 2332), *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 1250-1251.
543. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Functional Equation $\delta(n^{x+y}) = n^x \delta(n^y) + n^y \delta(n^x)$ (OQ. 2347), *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 1258-1259.
544. Maohua Le and Mihály Bencze: The Geometrical Progression Formed by Arithmetic Functions (OQ. 2348), *Octagon Mathe-*

- mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 1261-1262.
545. Mihály Bencze and Maohua Le: The Generalized Hermite's Identity (OQ. 2471), Octagon Mathematical Magazine, Vol. 15, No. 2, October 2007, pp. 1299-1300.
 546. Mihály Bencze, Hui-Hua Wu and Shan-He Wu: Some Ratio-Type Inequalities for the Bisectors, Medians, Altitudes and the Sides of a Triangle, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 22-27.
 547. Mihály Bencze, Hui-Hua Wu and Shan-He Wu: An Equivalent Form of Fundamental Triangle Inequality and its Applications, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 36-41.
 548. Mihály Bencze: About Jensen's Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 56-63.
 549. Mihály Bencze and José Luis Díaz-Barrero: A Method to Generate new Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 67-72.
 550. Mihály Bencze: About Fermat and Brocard Points in a Triangle, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 78-84.
 551. Mihály Bencze: About some Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 87-91.
 552. Traian Ianculescu and Mihály Bencze: About Integral Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 103-108.
 553. Mihály Bencze and Shanhe Wu: About a new Type of Inequality in Triangle, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 117-123.
 554. Mihály Bencze: New Hölder-Type Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 130-133.
 555. Mihály Bencze: New Cauchy-Type Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 137-140.
 556. Mihály Bencze: From Bernoulli Inequality to Hermite-Hadamard Inequality, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 143-146.
 557. Mihály Bencze: About J. Liu's Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 156-160.
 558. Mihály Bencze: A Method to Generate new Structures of Inequalities, Octagon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 166-178.

559. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Renements of Some Geometrical Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 187-190.
560. Mihály Bencze: About Some Interesting Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 195-198.
561. Mihály Bencze: About Logarithmic Mean, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 201-202.
562. Traian Ianculescu and Mihály Bencze: About Inequalities in Triangles, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 205-211.
563. Mihály Bencze: About Special Circles and Spheres, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 214-219.
564. Mihály Bencze: About Special Circles, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 224-228.
565. Mihály Bencze: A New Proofs of the Inequality $4R + r \geq s\sqrt{3}$, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 232-241.
566. Mihály Bencze: A New Proof of the Pondered AM-GM Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 244-246.
567. Mihály Bencze: About Trigonometrical Identities and Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 261-266.
568. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About Euler's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 269-270.
569. Mihály Bencze and Zhao Changjian: A Refinement of Nesbitt's Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 275-276.
570. Mihály Bencze: New Refinements for some Classical Inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 279.
571. Mihály Bencze and José Luis Diaz Barrero: About Sums, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 280-283.
572. Mihály Bencze: Some Geometrical Relations, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 286-288.
573. Mihály Bencze: A new Renement of the AM-GM Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 290-291.

574. Mihály Bencze: About a Property of the Tangent Functions, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 293-294.
575. Mihály Bencze and José Luis Díaz-Barrero: About a Special Determinant, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 296-298.
576. Mihály Bencze: About Circles, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No.1, April 2008, pp. 301-302.
577. Mihály Bencze: About one Inequality and its Corollarys, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 303-305.
578. Mihály Bencze: About Abundant Numbers, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 312-313.
579. Mihály Bencze and Zhao Chagjian: Some Weighted AM-GM Inequalities in Triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 313-315.
580. Mihály Bencze: Mathematics and Literature, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp.323-326.
581. Mihály Bencze: Mathematical Structures Testify On The Existence of God The Creator, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 326-333.
582. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Theorem Regarding Real Number Sequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 333-336.
583. Mihály Bencze, Maria Băţineţu-Giurgiu and D.M. Băţineţu-Giurgiu: Theorems Regarding the Calculus of Certain Integrals, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 341-350.
584. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: The Generalization of Certain Inequality Problems, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 351-354.
585. Maria Băţineţu-Giurgiu, D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: A Point of View Regarding the Approach of Certain Problems, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 355-358.
586. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Mircea Trifu: Methods of Approach of Certain Inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 360-366.
587. D.M. Băţineţu-Giurgiu, Mihály Bencze and Gh. Stoica: An Inequality and its Consequences, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 368-373.

588. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: On Certain Limits of Function, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 379-383.
589. Mihály Bencze: The 60th Anniversary of Professor Josip Pecaric, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 397-398.
590. Maohua Le and Mihály Bencze: The Existence for a Certain Arithmetic Functions (II) (OQ. 1406-1410), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 733-736.
591. Maohua Le and Mihály Bencze: The Fixed Points for a Sequence (OQ. 1682), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 741-742.
592. Maohua Le and Mihály Bencze: The Arithmetic Functions Which Sum Sets are Discrete (OQ. 2024), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 744-750.
593. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Functional Equation $\varphi(1)\varphi(n) + \varphi(2)\varphi(n-1) + \dots + \varphi(n)\varphi(1) = n\varphi(n)$ (OQ. 2111), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 752-753.
594. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Inequality $\varphi(\varphi^m(n)) + \psi(\psi^n(m)) < \psi(\varphi^n(m)) + \psi^m(n)$ (OQ. 2248), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 757-758.
595. Maohua Le and Mihály Bencze: The Counter-Examples for the Functional Inequality $\varphi(\psi(n) + n) \leq \psi(\sigma(n) + n)$ (OQ. 2275), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 759-760.
596. Maohua Le and Mihály Bencze: On The Inequality $\varphi(1\psi(n) + 2\psi(n-1) + \dots + n\psi(1)) \leq 1/2 n(n+1)$ (OQ. 2281), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 760-762.
597. Maohua Le and Mihály Bencze: A Note on the Functional Equation $m(\sigma\sigma(n)) = (m+1)n + m - 1$ (OQ. 2351), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 766-767.
598. Maohua Le and Mihály Bencze: The Functional Equation System $\psi(x) = \sigma(y+1)$ and $\psi(y+1) = \sigma(x)$ (OQ. 2430), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 769-770.
599. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Arithmetic Functional Equation $\psi(2 + [n/m] + [m/n]) = \psi(1 + [n/m]) + \psi(1 +$

- [m/n]] (OQ. 2492), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 778-779.
600. Maohua Le and Mihály Bencze: On the Diophantine Equation $(n+1)x^2 - ny^2 = 1$ (OQ. 2535), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 791-792.
 601. Maohua Le and Mihály Bencze: The Diophantine Equation $x + x^2 + \dots + x^n = y^n$ (OQ. 2538), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 793-795.
 602. Maohua Le and Mihály Bencze: Three Inequalities on the Sum of $\sigma(k)$ and $\psi(k)$ (OQ. 2634), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 815-816.
 603. József Sándor and Mihály Bencze: An Inequality Involving a Dirichlet Series and a Ratio of Zeta Functions (OQ. 2675), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 1, April 2008, pp. 817-819.
 604. Mihály Bencze and Zhao Changjian: A property of the weighted arithmetical and harmonical means, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 828-834.
 605. Mihály Bencze and Zhao Chang-Jian: Some applications of Popoviciu's inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 846-854.
 606. Nicușor Minculete and Mihály Bencze: A Generalization of Weitzenböck's inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 864-881.
 607. Jošip Pečarić and Mihály Bencze: Special inequalities (1), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 897-899.
 608. Jošip Pečarić and Mihály Bencze: Special inequalities (2), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 900-905.
 609. Mihály Bencze and Nicușor Minculete: New refinements of some geometrical inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 916-924.
 610. Mihály Bencze: About the inequality $27R(2R + r) \geq 10s^2$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 949-951.
 611. Mihály Bencze: New inequalities for the function $\ln x(1)$, Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 965-980.
 612. Mihály Bencze: A new inequality for the function $\ln x$ and its applications (2), Octogon Mathematical Magazine, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 981-983.

613. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Inequalities connected to the Nesbitt's inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1007-1023.
614. Mihály Bencze: New method for generating new inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1051-1057.
615. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Solutions of József Wildt international mathematical competition, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1093-1107.
616. Maohua Le and Mihály Bencze: An equation system for simple side arithmetic functions (OQ. 2727), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1253-1254.
617. Maohua Le and Mihály Bencze: Two inequalities on arithmetic functions (OQ. 2742), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1257.
618. Maohua Le and Mihály Bencze: Three problems concerning primes (OQ. 2770, OQ. 2771, OQ. 2772), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1275-1277.
619. Maohua Le and Mihály Bencze: Two inequalities on the sum of $\sigma(k)$ and $\psi(k)$ (OQ. 2799), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1283-1284.
620. József Sándor and Mihály Bencze: On the equation $\psi(kn) = (k + 2)n - k$ (OQ. 2836), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1302-1303.
621. József Sándor and Mihály Bencze: On the equation $2\sigma(kn) = (\sigma(n))^k + (\sigma(k))^n$ (OQ. 2847), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1312-1313.
622. Maohua Le and Mihály Bencze: The determine of four sums concerning integral parts and fractional parts (OQ. 2879), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1321-1323.
623. József Sándor and Mihály Bencze: On the best inequality of type $(\alpha + \beta) L \leq \alpha A + \beta G$, $\alpha, \beta > 0$ (OQ. 2892), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1333-1334.
624. József Sándor and Mihály Bencze: On inequality
$$\sum_{k=1}^{bn} \frac{\sigma(k)}{\psi(k)} < 9n$$
 (OQ. 2958), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1347-1348.
625. Maohua Le and Mihály Bencze: An upper bound for the sum of $\sigma(k) / \psi(k)$ (OQ. 2958), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1348-1350.

626. Maohua Le and Mihály Bencze: An application of the Birkhoff-Vandiver theorem (OQ. 2650), *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 16, No. 2, October 2008, pp. 1357-1360.
627. Mihály Bencze: The integral method in inequalities theory, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 19-52.
628. Mihály Bencze, Nicușor Minculete and Ovidiu T. Pop: New inequalities for the triangle, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 70-89.
629. Mihály Bencze: About AM-HM inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 106-116.
630. Mihály Bencze: A Generalization of the logarithmic and the Gauss means, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 117-124.
631. Mihály Bencze: New identities and inequalities in triangle, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 135-148.
632. Mihály Bencze and D.M. Băținețu-Giurgiu: A category of inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 149-163.
633. Mihály Bencze: A method to generate new inequalities in triangle, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 173-181.
634. Mihály Bencze and Wei-Dong Jiang: One some new type inequalities in triangle, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 189-192.
635. Mihály Bencze and Nicușor Minculete: Some applications of certain inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 199-208.
636. Mihály Bencze and Zhao Changjian: A refinement of Jensen's inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 209-214.
637. Mihály Bencze: About a trigonometrical inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 230-236.
638. Mihály Bencze and Yu-Dong Wu: New refinements for some classical inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 250-254.
639. Mihály Bencze and Yu-Dong Wu: About Dumitru Acu's inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 257-264.
640. Mihály Bencze: About a partition inequality, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 272-274.

641. Mihály Bencze and D.M. Băţineţu-Giurgiu: New refinements for AM-HM type inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 277-281.
642. Mihály Bencze: József Wildt International Mathematical Competition, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 1, April 2009, pp. 306-312.
643. Chen Xiaoyu, Gao Mingzhe and Mihály Bencze: On an Extension of the Hilbert Integral Inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 540-551.
644. Mihály Bencze: About H. Guggenheimer's inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 568-579.
645. Mihály Bencze: New identities and inequalities for the identric mean, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 5810-598.
646. József Sándor and Mihály Bencze: On f -amicable pairs, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 627-635.
647. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Some new inequalities for means, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 636-638.
648. D.M. Băţineţu-Giurgiu and Mihály Bencze: Extensions of a category of inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 639-347.
649. Mihály Bencze: New identities and inequalities in triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 653-659.
650. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About some elementary inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 660-666.
651. Mihály Bencze: About Schur's inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 678-686.
- Mihály Bencze and Shanhe Wu: An extension of inequality
$$\sum \sin \frac{A}{2} \leq \frac{3}{2},$$
 Octagon Mathematical Magazine, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 697-699.
652. Mihály Bencze: About some elementary inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 707-713.
653. Mihály Bencze: A refinement of some geometrical inequalities, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 716-726.

654. Mihály Bencze: New inequality in tetrahedron, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 732-735.
655. Mihály Bencze and Lili Smarandache: A property of polynomials, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 740-741.
656. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 17, No. 2, October 2009, pp. 773-797.
657. Mihály Bencze: Some applications of the characteristic function of a set, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 1, April 2010, pp. 18-31.
658. Mihály Bencze: New method to obtain inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 1, April 2010, pp. 59-72.
659. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Convexity and geometrical Inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 1, April 2010, pp. 94-95.
660. D.M. Batinetu-Giurgiu and Mihály Bencze: About some trigonometrical Inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*. Vol. 18, No. 1, April 2010, pp. 109-115.
661. Mihály Bencze: The gamma function and the Stirling formula, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 2, October 2010, pp. 299-302.
662. Mihály Bencze: Stewart-type inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 2, October 2010, pp. 310-317.
663. Mihály Bencze and Zhao Changjian: About angles between medians and altitudes in a triangle, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 2, October 2010, pp. 323-333.
664. Mihály Bencze and Shan-He Wu: A trigonometrical transformation which generate a lot of new inequalities, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol. 18, No. 2, October 2010, pp. 340-356.
665. Mihály Bencze and Zhao Changjian, Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, Edition XX, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol 18, No. 2, October 2010, pp. 378-389.
666. Chao-Ping Chen and Mihály Bencze: Solutions of OQ. 2213, OQ. 2217, OQ. 2218, OQ. 2219, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol 18, No. 2, October 2010, pp. 528-532.
667. D. M. Batinetu-Giurgiu and Mihály Bencze: A new proof of Radon's inequality and some applications, *Octogon Mathematical Magazine*, Vol 19, No. 1, April 2011, pp. 37-45.

668. Mihály Bencze: Inequalities in triangle for three random points, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 1, April 2011, pp. 59-64.
669. D.M. Batietu-Giurgiu and Mihály Bencze: Some generalizations of Nesbitt's inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 1, April 2011, pp. 69-72.
670. Mihály Bencze: A refinement of the inequality $2s \geq 3R + 3r$, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 1, April 2011, pp. 77-104.
671. Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Dumitru Batinetu-Giurgiu, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 1, April 2011, pp. 125-148.
672. Mihály Bencze and Yu-Dong Wu: About O-triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 318-320.
673. Mihály Bencze and Gao Mingzhe: Some inequalities for the bisectors in a triangle, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 353-364.
674. Mihály Bencze and D.M. Batinetu-Giurgiu: Generalizations of D. Acu's inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 375-378.
675. Mihály Bencze and D. M. Batinetu-Giurgiu: A generalization of Matizien's inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 386-389.
676. Mihály Bencze and D. M. Batinetu-Giurgiu: About some elementary inequalities, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 393-398.
677. D. M. Batinetu-Giurgiu and Mihály Bencze: About a contest problem, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 402-404.
678. Mihály Bencze and Zhao Chang Jian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, Edition XXI, Octogon Mathematical Magazine, Vol 19, No. 2, October 2011, pp. 418-429.
679. Choonkil Park, Themistocles M. Rassias and Mihály Bencze: An AQCQ-functional equation in G-normed spaces, Octogon Mathematical Magazine, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 36-51.
680. Zhao Chang-jian and Mihály Bencze: On the lower bound for an affine invariant, Octogon Mathematical Magazine, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 52-61.
681. Mihály Bencze: A new refinement of Jensen's inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 62-68.

682. Mihály Bencze and Shan-He Wu: New identities and its applications in triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 143-148.
683. Mihály Bencze and Zhao Changjian: Inequalities for medians, altitudes and bisectors in a general triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 158-162.
684. Mihály Bencze: A method to generate new inequalities using the monotonicity of the functions, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp.171-179.
685. D.M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: A new generalization for an I.M.O. problem and its geometrical applications: *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 190-199.
686. Mihály Bencze: A new category of inequalities for a general triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 205-226.
687. D.M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Some geometric inequalities in convex polygons, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp. 227-233.
688. Cho-Ping Chen and Mihály Bencze: Remarks on an open problem by Bencze (OQ. 3788), *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, No 1, April 2012, pp.409-416.
689. Chao-Ping Chen and Mihály Bencze: Completely monotonic functions relating to the gamma and psi functions with applications, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, Nr 2, October 2012, pp. 449-463.
690. D.M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Some applications of Radon's inequality in triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, Nr 2, October 2012, pp. 468-471.
691. D.M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Some Applications of Bergström's inequality in triangle, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, Nr 2, October 2012, pp. 481-486.
692. D.M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Some facts of special sequences, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, Nr 2, October, 2012, pp. 521-541.
693. Mihály Bencze and Marius Dragan: A refinement of Aassilia inequality, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, Nr 2, October 2012, pp. 551-554.
694. Mihály Bencze and Zhao Chang Jian: Solutions of József Wildt International Mathematical Competition, *Octagon Mathematical Magazine*, Vol 20, Nr 2, October 2012, pp. 604- 624.

695. Mihály Bencze: A generalization and a refinement of the inequality $x^2 + y^2 + z^2 \geq xy + yz + zx$, Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 33-42.
696. Mihály Bencze: About the inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 65-66.
697. Marius Dragan and Mihály Bencze: An irrational refinement of Gerretsen inequality, Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 67-70.
698. Marius Dragan and Mihály Bencze: Some estimation of the lower and upper bounds of a sequence represented by the sum of powers of order n , Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 80-86.
699. D.M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Some applications of J. Radon's inequality in triangle (II), Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 131-138.
700. D. M. Batinetu-Giurgiu, Mihály Bencze and Neculai Stanciu: Some applications of H. Bergström's inequality in triangle (II), Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 167-175.
701. Mihály Bencze: One identity and its applications, Octogon Mathematical Magazine, Vol 21, Nr 1, April 2013, pp. 184-188.

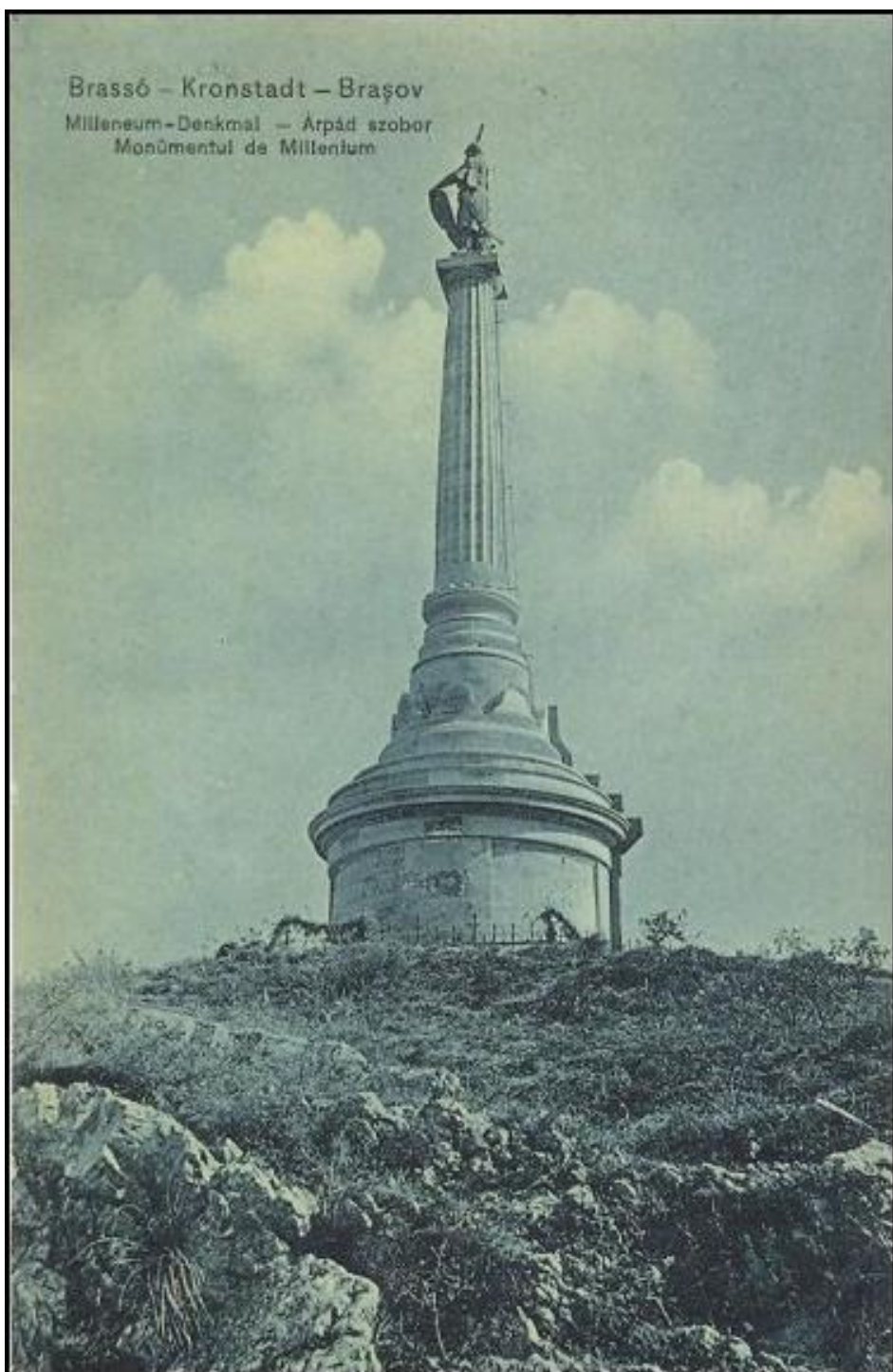
Fényképek

Erdélyi Anna nagymamám,
Bukarest, 1914

Bencze Mihály nagyapám,
Bukarest, 1914

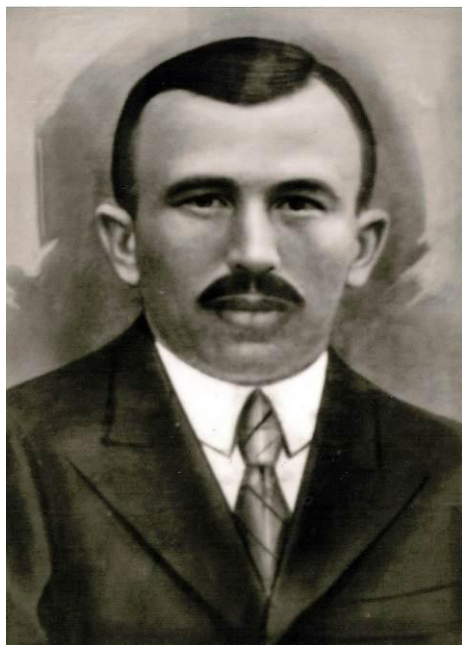
Árpád-szobor, Brassó, 1910 körül

Csernátfa Főtere, 1915 körül

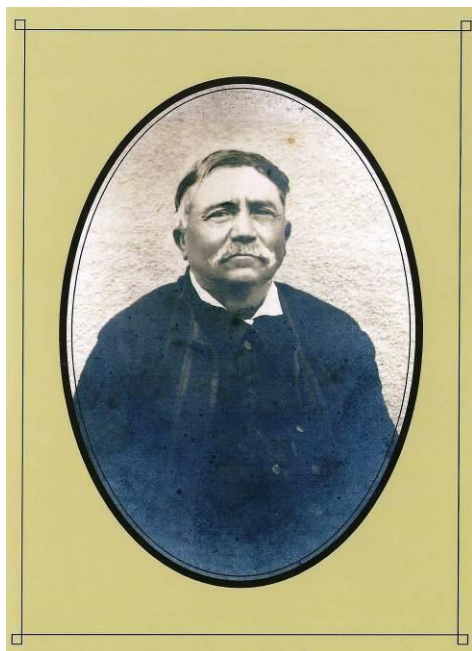
Bencze nagyapám az I. világháborúban, Galícia, 1915

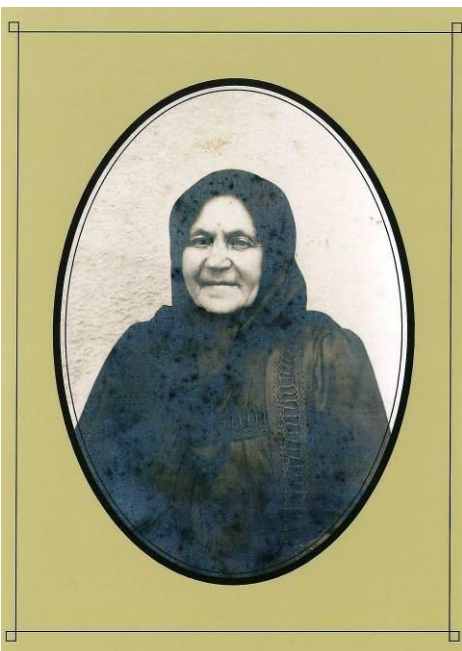
Nagyapám, Tomos Ilkó Sámuel,
Fűrészmező, 1920

Tomos Ilkó Sára nagymamám,
Fűrészmező, 1920

Tomos Ilkó István, dédapám,
a fűrészmezei templom
építőmestere, Fűrészmező, 1930

Török Ilona dédnagymamám,
Fűrészmező, 1930

Tomos Ilkó Sára, Tomos Ilkó István, Tomos Ilkó Anna, Fűrészező, 1931

Édesapám nővérének esküvője, Csernátfal, 1932
Bencze Anna, Benedek Andir Mihály, Bencze Mihály, édesapám, Bencze Vilma, Erdélyi Anna, nagymamám, Jónás Berta, Jónás István

Édesapám konfirmálása, Csernátfalú, 1932

Édesanyám konfirmálása, Fűrészmező, 1939

Sipos Gaudi István, barátjuk, Bencze Mihály édesapám, Bukarest, 1940

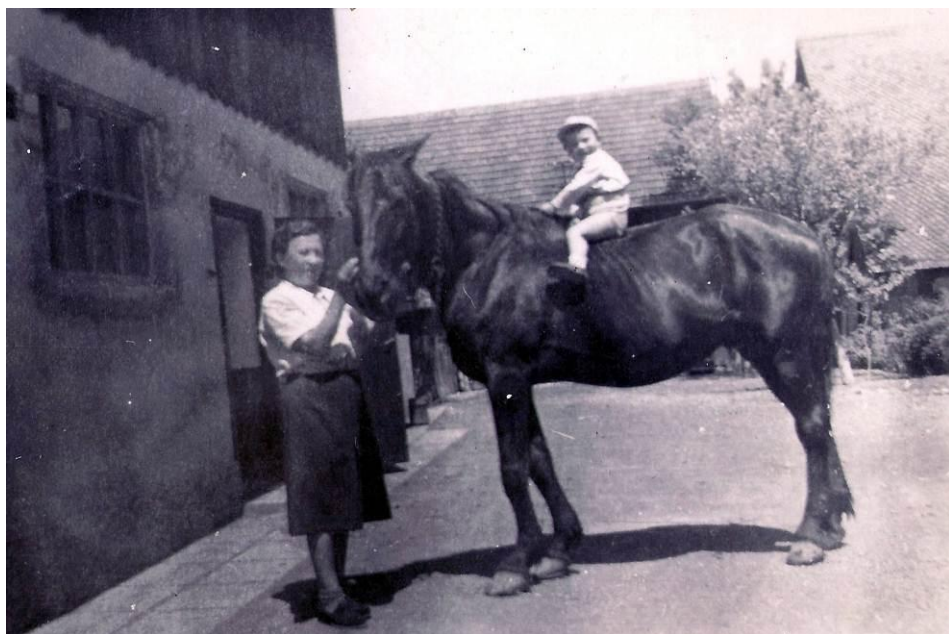
Édesanyám és Édesapám esküvője, Csernátfalu, 1948

Keresztelésem, Csernátfalú, 1955

Én és édesanyám, Csernátfalú, 1955

Édesanyám és én a Bandi lovamon, Csernátfalú, 1957

Én, a biciklibajnok, Csernátfalú Főterén, 1957

Édesanyám, a kisboci és én,
Csernátfalú, 1957

Óvoda, Csernátfalú, 1958

Biciklibajnokság, Csernátfa, 1958

Én és Sipos Gaudi István unokatestvérem, Csernátfa, 1958

Anyósom és apósom esküvői képe, Brassó, 1960

Első iskolai nap,
Csernátfalú, 1960

Indulok első osztályba,
Csernátfalú, 1960

I. osztályban, Csernátfalu, 1960

Édesapám, Bencze Mihály,
Nagymamám, Erdélyi Anna,
Én, Csernátfalu, 1963

Édesanyám és én a tangóharmonikával, Csernátfalú, 1965

Konfirmálás, Csernátfalú, 1967

Biciklis kirándulás Háromfaluba, Hosszúfalu-alszeg, 1967

Legényvásár – csángó ruhában,
Benedek Káplár Éva és én, Csernátfal, 1967

Kirándulás a Rencén, 1967

A VIII. osztály elvégzése, Csernátfa, 1968

A VIII. osztály elvégzése, Csernátfa, 1968

Ballagás, Hosszúfa-alszeg, 1973

Érettségi tablóm, Hosszúfalu-alszeg, 1973

Osztálytablóm, Hosszúfalu-alszeg, 1973

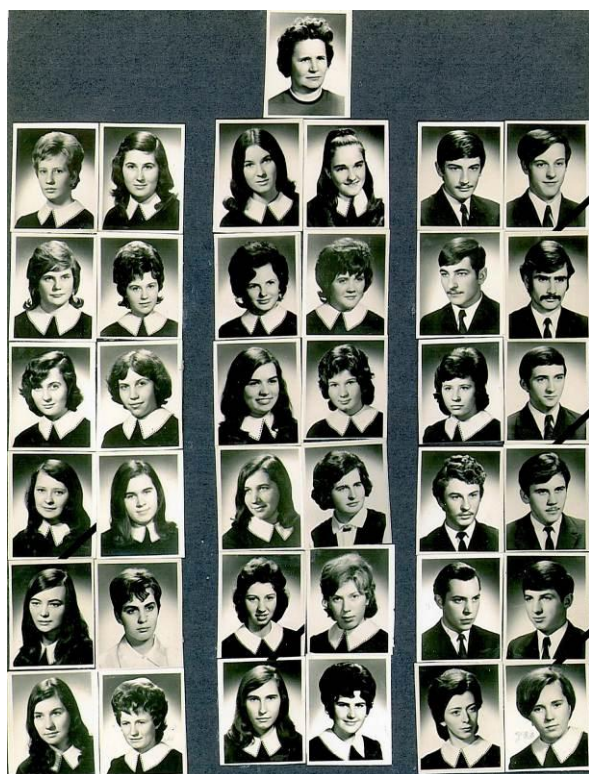
Kicsengetési képem, Hosszúfalu-alszeg, 1973

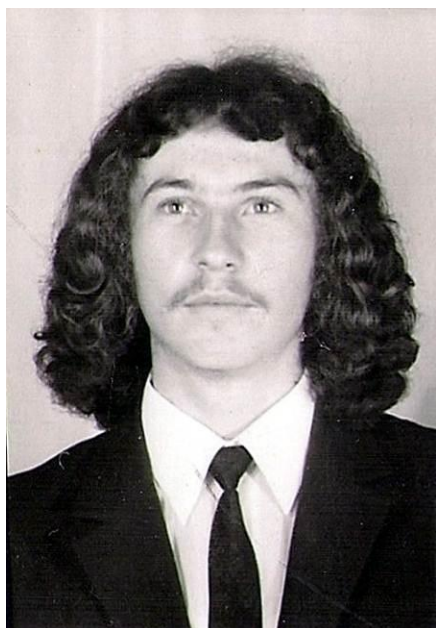
Ballagás, én és Vajda Hajnalka, Hosszúfalu-alszeg, 1973

A ballagás napja, Hosszúfalu-alszeg, 1973

Ballagás, Hosszúfalu-alszeg, 1973

Egyetemista képem,
Kolozsvár, 1974

Egyetemista képem,
Kolozsvár, 1975

Tíz éves érettségi találkozásunk, Hosszúfalu-alszeg, 1983

Tíz éves érettségi találkozónk, Hosszúfalu-alszeg, 1983

Esküvőnk, Csernátfal, 1984

Léczi Julianna, anyósom, Bencze Ünige, lányom, Léczi József, apósom, Bencze Nimród, fiam, Csernátfa, 1987

Dezső Gábor és Ünige, Csernátfa, 1987

Én és Ünige, Csernátfalú, 1988

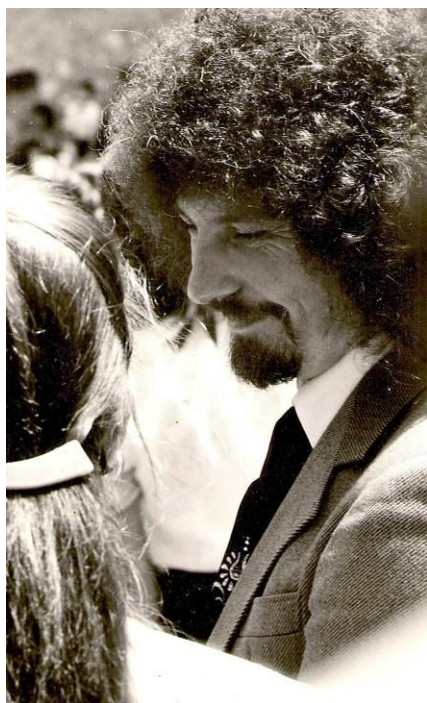
10 éves egyetemi találkozó, Kolozsvár, 1988

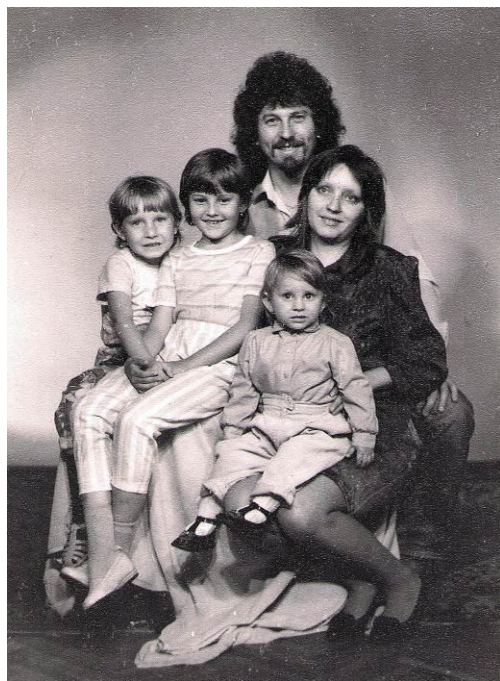
Ünye és Nimród rajzkiállítása, Csernátfalu, 1989

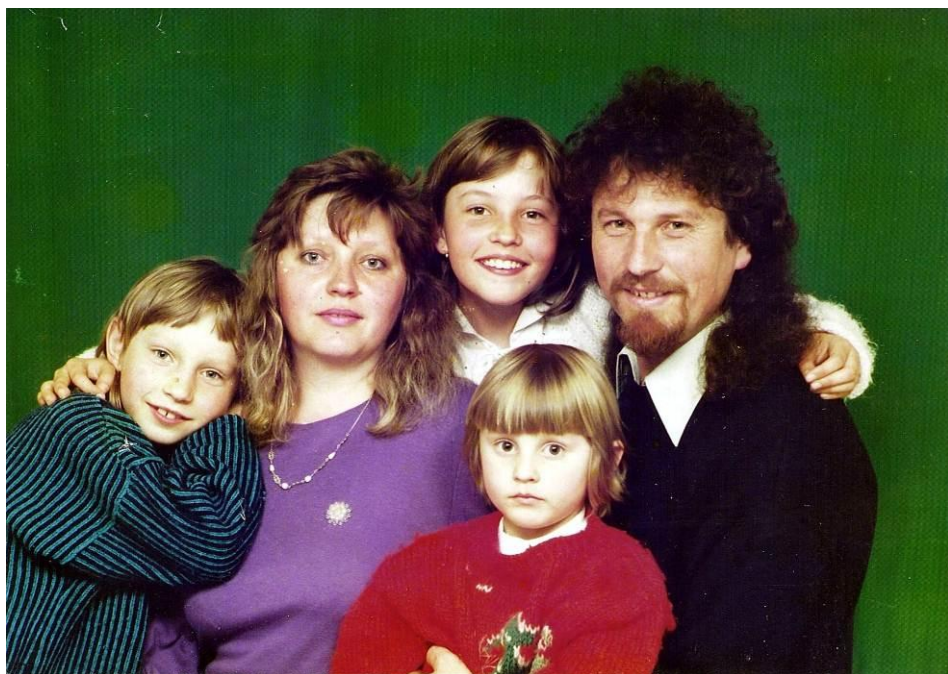
Az első tablóm az Áprily Lajos Líceumban, Brassó, 1991

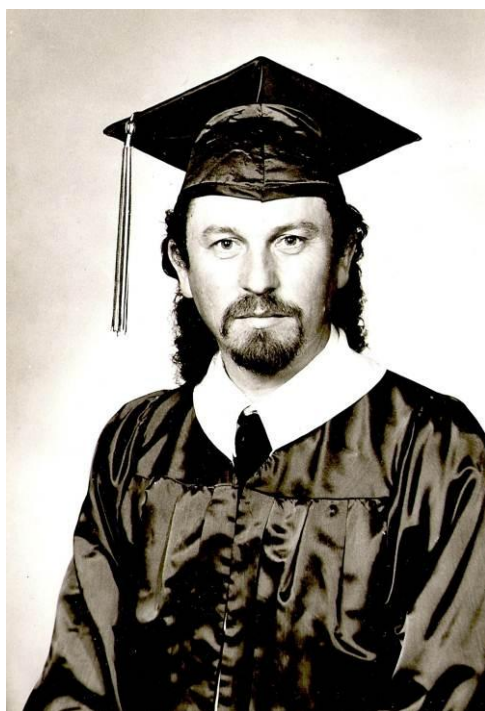
Ballagás, Brassó, 1991

Családom: Nimród, Ünige, Mikolt, én, feleségem, Csernátfalu, 1991

Családi kép, Csernátfa, 1992

Ballagási kép, Brassó, 1996

Karaul táltos, 2009

Szent György Lovagrend – avatási szertartás, Gyergyószárhegy, 2010

Doktori védésem, Craiova, 2010
 Micu Sorin, Niculescu P. Constantin, Bencze Mihály, Buşneag Dumitru,
 Păltineanu Gabriel

Nimród esküvője, Csernátfalu–Brassó, 2011

Nimród esküvője, Csernátfalu, 2011

Nimród esküvője, Csernátfalu, 2011

Családom, Csernátfalú, 2011

VII. Nemzetközi Román Matematika Kongresszus, Brassó, 2011
Popovici Florin, Niculescu P. Constantin, Mitroi Corina, Bencze Mihály

Családom: Nimród, feleségem, Ünige, Mikolt, én, Csernátfalu, 2012

Magyar állampolgári eskü, Csíkszereda, 2012

Preda Mihăilescu, a Catalan-féle sejtés megoldója és én, Ploiești, 2012

Komán Zsombor tanítványom díjazása, Bukarest, 2012
Vandra Mária, Komán Zsombor, Petki Pál, Ecaterina Andronescu
tanügyminiszter, én

Ünige esküvője, Marosvásárhely, Vártemplom, 2012

Ünige esküvője, Marosvásárhely, Vártemplom, 2012

Ünige esküvője, Marosvásárhely, Vártemplom, 2012

Ünige esküvője, Marosvásárhely, Vártemplom, 2012

Mikolt lánykérése, Péterfalva, Felvidék, 2013

Mikolt esküvője, Baranta-völgy, Felvidék, 2013

Mikolt esküvője, Baranta-völgy, Felvidék, 2013

Unokám, Magor keresztelője, Krizba, 2013

Magor keresztelője, Krizba, 2013

Unokáim: Magor és Csanád, Krizba, 2013

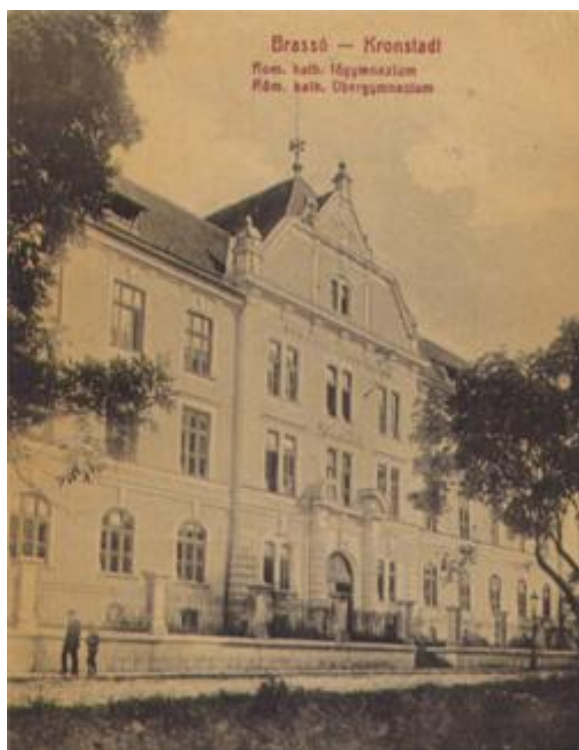
Csanád unokámmal, Krizba, 2013

Nimród püspöki áldása, Krizba, 2013

40 éves érettségi találkozók, Bacsfa, 2013. november 23.

A Római Katolikus Főgymnázium, Brassó

Árpád Lajos Főgymnázium, Brassó

Tartalom

ELŐSZÓ	7
CSALÁDI GYÖKEREK.....	9
GYERMEKKOR	51
ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULMÁNYOK (1965–1969).....	72
KÖZÉPISKOLAI TANULMÁNYOK (1969–1973).....	88
KATONASÁG (1973–1974)	101
EGYETEMI ÉVEK (1974–1978).....	109
A VÖRÖS ZÁSZLÓ KÖZÉPISKOLÁBAN (1978–1990).....	137
AZ ÁPRILY LAJOS ELMÉLETI LÍCEUMBAN (1990–2003)	195
AZ ÁPRILY LAJOS FŐGIMNÁZIUMBAN (2004–2013)	270
ÉRTÉKELŐ ÍRÁSOK BENCZE MIHÁLYRÓL ÉS TEVÉKENYSÉGÉRŐL.....	370
VÁLOGATÁS BENCZE MIHÁLY ÍRÁSAIBÓL	437
BENCZE MIHÁLY SZAKMAI ÉLETRAJZA	505
FÉNYKÉPEK.....	592

